This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

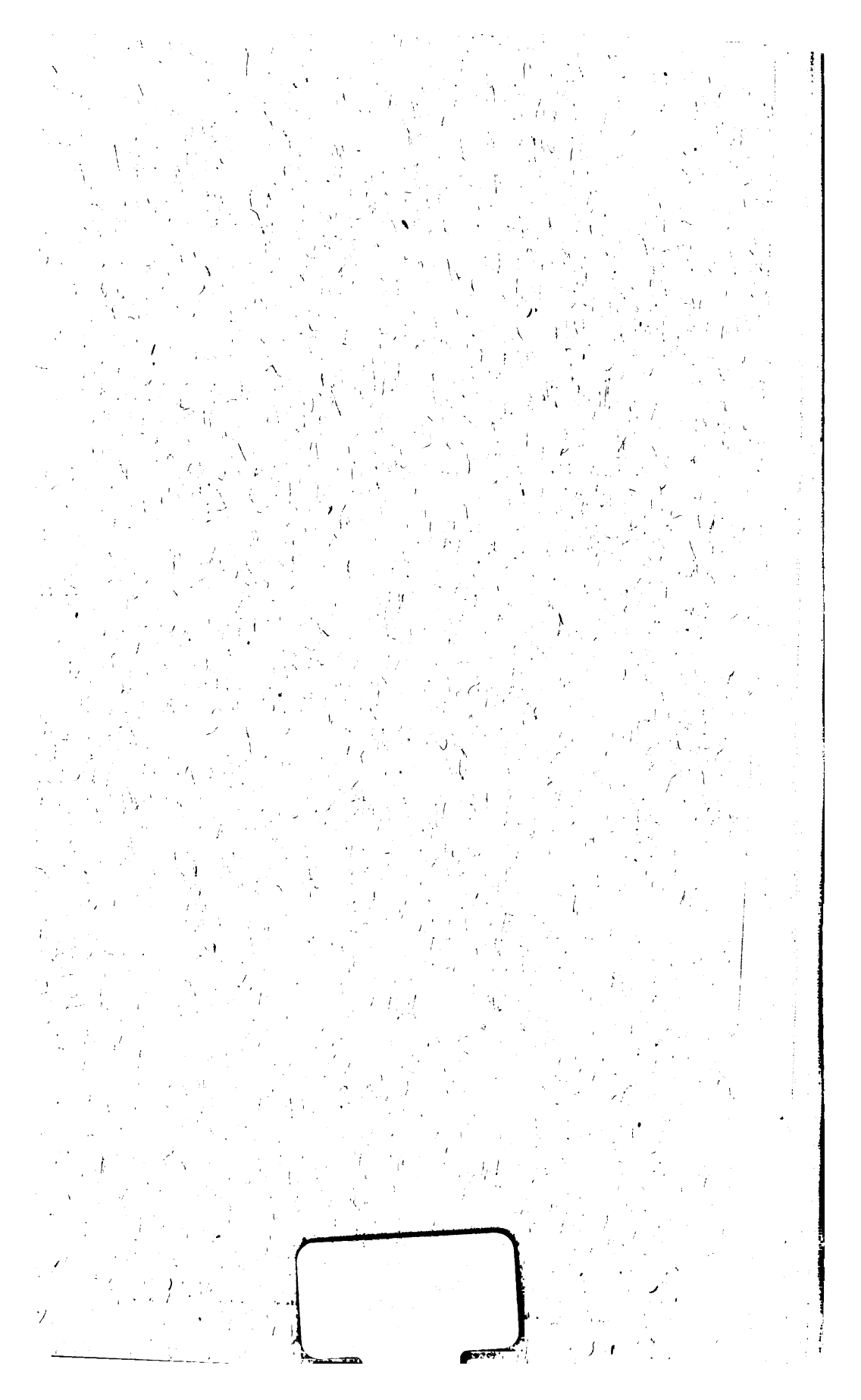

Transylvania
FINE

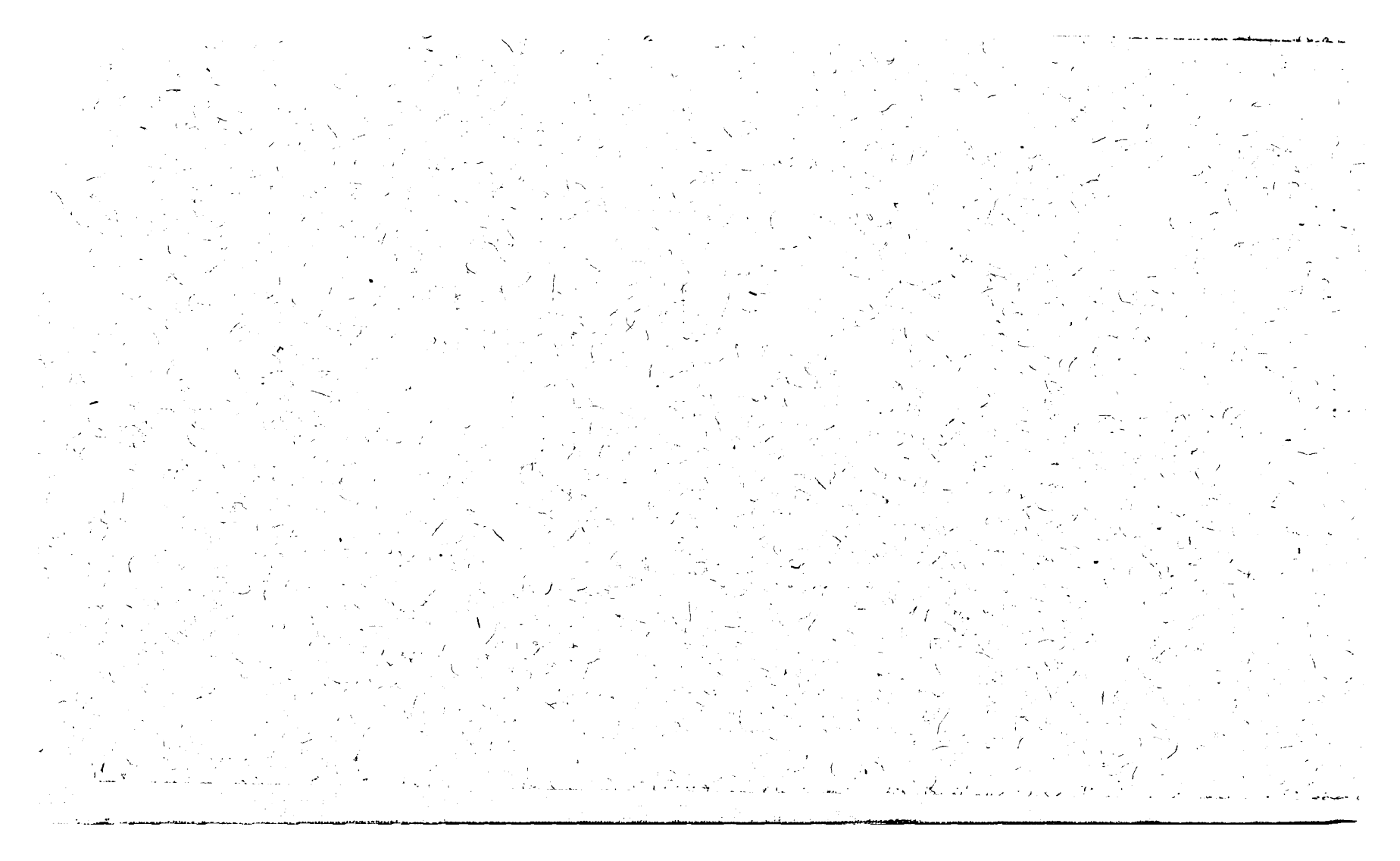

MONUMENTA COMITIALIA REGNI TRANSYLVANIAE.

ERDÉLYI
ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

TÖRTÉNETI BEVEZETÉSEKKEL.

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRT. BIZOTTSÁGA MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

SZILÁGYI SÁNDOR

RENDES TAG.

HUSZADIK KÖTET.

(1688—1691.)

BUDAPEST, 1897.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

Ára 3 forint.

ERDÉLYI

ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

HUSZADIK KÖTET.

(1688—1691.)

Dr. Császár Mihály
könyveiből

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR

TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

3rd class

HARMADIK OSZTÁLY.

ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

BUDAPEST, 1897.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

Transylvania. Országgyülés.

F W B

MONUMENTA COMITIALIA REGNI TRANSYLVANIAE.

ERDÉLYI
ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

TÖRTÉNETI BEVEZETÉSEKKEL.

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRT. BIZOTTSÁGA MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

SZILÁGYI SÁNDOR

RENDES TAG.

HUSZADIK KÖTET.

(1688—1691.)

BUDAPEST, 1897.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

EN.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
331122A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1927 L

Budapest, 1897. Az Athenaeum r. társulat könyvnyomdája.

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

XXXIV. FEJEZET.

I.

A jún. 17-iki válasz, melyet a császár a »declaratio subjectionis«-ra adott, fellengző szavakkal tolmácsolta az uralkodó megelégedését és kilátásba helyezte azt is, hogy vallásában senkit sem fog háborgatni s hadait fenyítékben fogja tartani — de sem a diplomáról, sem a Caraffa-féle pontozatokról abban szó sem volt. A leirat Erdély közjogi állására nézve semmi kötelezőt sem foglalt magában, mert a kormány e tekintetben semmi kötelezőt sem akart elvállalni: hogy mit fog tenni, azt a hadi események alakulásától tette függővé. A hadi tanács az ez évi hadjárat czéljául Belgrád visszafoglalását tűzte ki. Ily módon a harcztér a Száván túli török birodalomba tétetvén át, biztosra vették, hogy a hódoltsági várak könnyű szerrel vissza fognak vétetni s akkor az erdélyi kérdés is könnyű szerrel meg fog oldatni, anélkül hogy valamiféle diplomával megkötnék a kezüket.

Az eredmény igazat adott nekik: Sólymos és Lippa már nehány nap múlva, jún. derekán megadták magukat. Az első hírt Komornik és Caraffa írták meg, részletesen leírva a jún. 18—20. közt folyt ostrom és feladás részleteit. Pár nap múlva jún. 28. már jött a jelentés Lugos feladásáról — s egyszerre azzal, hogy palissadeokat csináltassanak s pénzért élelmiszereket szállítsanak: mit ha elmulasztanának, Veterani Erdélybe nyomulással fenyegetőzött.[1]) Nyomban követte azt Veteraninak egy másik átírata a fejedelemhez: Bécsből kapott utasítást, hogy a fejedelem a külföldi

[1]) Törvények és Okiratok I., II.

udvarokkal folytatott összeköttetését szakítsa félbe, sőt ha valahonnan levél érkeznék, azt azonnal küldjék Bécsbe. Úgy látszik, ez intézkedésre az adott alkalmat, hogy a császár viszonya Francziaországgal meghidegedett s eleve útját akarták állani, hogy Erdély és XIV. Lajos közt a régi szövetség megújíttattassék.[1])

Már akkor útban volt Vajda Péter, a moldvai vajdához a régi szövetség megújítása ügyében küldött követ, ki meg is újította vele a régi frigyet.[2]) De mindez nem használt semmit: a régi önállóságnak csak az árnyéka maradt meg s Erdély nem volt ura önelhatározásának. A német tábornokok élelem szállítása, palissadeok készíttetése ügyében újabb-újabb követelésekkel állottak elő, aztán a régi lugosi bánságban sok erdélyi embernek volt követelése s ezek jogos igényeik kielégítését követelték.[3]) Magának Komorniknak is voltak előterjesztései a delegatióhoz:

A fejedelem júl. 21-ére Ebesfalvára elrendelte a delegatió összehívását.

Másnap júl. 22-én tartotta a delegatió első ülését.

Veterani fenyegetése, hogy ha pénzfizetésért nem adnak a hadaknak élelmiszereket, személyesen megy Erdélybe requirálni, megtette a maga hatását. Elhatározták, hogy a kivánt élelmiszereket hozzá szállítják s az elszállításhoz Zaránd és Hunyad vármegyék 50, Szászváros szék pedig 20 szekeret állítsanak ki, melyek a szállítást Dévától Karánsebesig eszközöljék. Minthogy pedig kétszer kell fordulniok, minden szekér 20 frtot fog kapni, mely a 65 frtos adóból fog az adó perceptora által kifizettetni.

A Hunyad és Zaránd vármegyei szekerek gondviselésével Barcsay Pált bízták meg. Azonkívül meghagyták Naláczy főispánnak s a szászvárosi királybirónak, hogy a szekerek mellé rendeljenek felügyelőket. A ki e határozatnak ellenszegül, fogsággal büntettessék. A ki pedig nemes ember vagy tiszttartó jobbágyának nem engedi meg, hogy

---

[1]) Ugyanott *k)*, *l)*.

[2]) Ugyanott III.

[3]) Ugyanott V., VI., VII.

a fuvarozásban részt vegyen, az fogattassék meg s állíttassék a delegatió elé megbüntetés végett.

Kővárvidéki, dobokai, kolosi, szolnoki, tordai és fejérmegyei passusokon alá s feljáró német katonák sok visszaélést követnek el. Megbízták Macskássy Boldizsárt, hogy ezen helyekre biztosokat rendeljen ki. A ki ezen megbizatást nem fogadja el, 200 frttal büntettetik.

Mihocza Mihály és Kolosvári Sámuel a delegatió elé idéztettek.

Donát Mátyást »ország közönséges dolgai végett« Bécsbe küldik.

Komorniknak Baranyai Gergely 400 tallér honoráriumot adjon át.

A Belső-Szolnokra kivetett adó ügyében nehézségek merülvén fel, vizsgálat rendeltetett el s annak vezetésével Macskássy Boldizsárt bízták meg: az alatt pedig az adó beszedése felfüggesztetett.

Kolozsvárra a császári sereg bejövetele alkalmából s később is rendkívüli terhek rovatván a 3037 köböl búzából 500 köbölnek visszatérítését határozták el s a márciusban kivetett 1300 köböl búzából ezer köblöt elengedtek, de a 300 köböl megfizetésére kötelezték a várost.[1]) A Kolozsvár által kölcsön adott 2600 frtot Nagy Pál fizesse vissza. A városnak többi sérelmei is fognak orvosoltatni. Intézkedtek a többi hitelezők kifizetéséről is.

Az universitás által kölcsön adott pénz az universitás adójából vonassék le. Többi követelések teljesítése más időre halasztatott.

Keresztesy Sámuelt s a szebeni polgármestert Veteranihoz küldték.

A császári posták ellen emelt panaszok megvizsgálásával Büdöskúty bejárót bízták meg.

A deputatió számára a múlt évben felvett summa elengedtetett s annak, a ki ezt már befizette volna, visszatérítendő.

---

[1]) Erd. Orsz. Emlékek XIX. 341. l. a második articulusban csak 300 köböl van beírva.

Azoknak, kik a brassai zavargások alkalmával kárt szenvedtek, károkat a brassai biró és tanács a bűnösök által téríttesse meg.

Szathmári Gáspár és Bereczky Ferencz közt a viszály elintézése a közelebbi delegatióra halasztatott.

A deputatió számára kivetett adóból a székelyekre kivetett summában hiba esvén, kiigazításával a főtisztek bizattak meg.

Sándor Pál kapitiha nejének a segesvári főtiszt adjon 40 hordó bort s 60 köböl búzát. Ugron Ferencznek pedig 300 frtot.

Ujvárosi István deákné s Olasz Ferencz közt fenforgó viszály megvizsgálásával Kabos Gábor, Rajner Márton és Gálfi Pál bizattak meg.

Elrendelték a Veterani táborából elszökött béresek felkeresését és megbüntetését.

Az 1685. óta visszatérítés mellett kiadott búza, zab, pénz s másféle adóknak végső elintézése elrendeltetett.

A czikmantoriak marhahátralékát elengedték.

A sárdi lakosok ügye a jövő delegatióra halasztatott.

Tárgyalták a Teleki Mihály és Olasz Ferencz közt fenforgó ügyet — de végleg nem intézték el.

A delegatió tárgyalásait júl. 20. fejezte be.[1])

II.

Mialatt Caraffa hadaival Eszék felé vette útját, úgy azonban, hogy összeköttetését a fejedelemmel azután is fentartotta,[2]) Veterani Karánsebesről Orsova alá vonult, s ezt üresen találván, megrakta őrséggel, azután pedig Oláhországba nyomult. Konstantinápolyban előkészületeket tettek, hogy a szultán is a harcztérre menjen, ezzel remélvén megfordítani a hadi szerencsét, s a tatár khán által támadást intéztettek Lengyelország ellen;[4]) de mind ez hiú erőlködés

[1]) Pap Miklós Történeti Lapok III. 248., Törv. és Okiratok VIII.

[2]) Törv. és Okiratok IX.

[3]) Ugyanott X.

[4]) Ugyanott XIII.

volt, a had koczkáját nem változtathatták meg. Augusztus elején bajor Maximilián Nándor-Fejérvárt ostrom alá fogta, a lakosság egy része pedig hajókra szállt s menekült. Veterani ekkor Czernecz alatt volt, a menekülő hajók egy része az ő kezébe esett s martalékává lett.[1])

Veterani az oláh vajdát felszólította, hogy a császár hűségére térjen s hadait ültesse fel a törökök ellen. A vajda megtagadta kivánata teljesitését s erre Veterani benyomult Oláhországba, mire a vajda megadta magát. Kijelentette Veteraninak, hogy követséget küld a császárhoz, mely meghódolása feltételeit a bécsi udvarnál megállapítsa, mire Veterani megfordult s Erdélynek vette útját. Ily módon közelebb jövén Erdélyhez, ismét szüksége volt élelemszállító szekerekre. A Caraffa által kiadott rendeletet Komornik közvetítette a Lippára szállítandó élés ügyében s ezért szept. 4-ére Ebesfalvára összehívták a delegatiót.

De Komornik követelését csak 10-én tárgyalták, azután hogy már a dispositiót meg is tették a végrehajtásra. Komornik 507 szekeret kivánt, úgy hogy ebből 400 Kolozsvárról, 107 szekér pedig Szebenből szállíttassék Fejérvárra szept. 20-ára, melyek onnan fognak megrakodva Lippára szállíttatni. A 107 szekér Szeben és Ujegyház székekre s Vizakna városára vettetett ki, a 400 pedig a vármegyékre, a székely székelyre s Kolos, Szék és Teke városaira. A Kolozsvárról induló szekerek 5 frtot, a Szebenből indulók 3 frt 50 krt kapnak, összesen 2535 frtot: Ugron Ferencz fizesse ki.

Kolosvárnak az ország búzájából 318 köblöt megtérítnek.

Brassó 2600 rhen. frt tartozását kifizette.

Kővárvidék felsegélésére igért 3600 frt hátralék Komornik biztosnak kifizettetett.

Az élés elszállítására rendelt kocsik számbavételére s a fizetések ellenőrzésére Jó Mihály és Szentkereszti András bízattak meg; kik eljárásukról a fejedelemnek tegyenek jelentést.

A delegatió szept. 10-én oszlott el.[2])

---

[1]) Ugyanott XII.

[2]) Törv. és Okiratok. XIV.

Ugyanez napról a fejedelem szept. 27-ére Radnóthra egyetemes országgyűlést hirdetett,[1]) azzal a meghívóban is kifejezett czéllal, hogy a rendkívüli adók behajtása körül tapasztalt visszaéléseket rendezze.

Különösen Kolozsvárról a város hadnagyától s tanácsától érkezett keserves panasz a kolozsvári főkapitányhoz Székely Lászlóhoz, melyben sürgősen kérik sérelmeik orvoslását, hogy végpuszulásra ne jussanak.[2])

Mialatt a delegatió folytatta tárgyalásait, a badeni herczeg szept. 7-én Bródnál a török hadakon fényes diadalt aratott, szept. 8-án pedig a másik hadtest bajor Maximilián vezetése alatt Belgrádot foglalta vissza.[3])

Ez nap szállították a fejedelemasszonynak holttestét Ebesfalváról — hol épen egy hónap előtt aug. 8-án halt meg — Almakerékre s az ottani szász templomban temették el. Attól fogva a fejedelmet búskomorság lepte meg: saját maga s hazája sorsa felett kétségbe esett.[4])

III.

A fejedelem betegsége nem hatott zavarólag a dolgok menetére. Nehányan a tanácsurak közül mindig udvarában tartózkodtak, s ezek találtak alkalmas perczet, hogy az olyan iratokat, melyeken neve nélkülözhetetlen volt, aláirassák vele. Igy a szeptember 27-iki országgyűlésre is elkészítették a fejedelmi propositiókat s bemutatták a rendeknek: de hogy a szokott tisztelgés a fejedelemnél megtörtént-e? annak nem maradt fenn nyoma, az izeneteket pedig valószinűleg a tanácsurak, Naláczy, Teleki intézték el.

Mindenekelőtt az országgyűlés kihirdetésének czélja: az 1685 óta kivetett különféle adókból származott difficultások és függő kérdések végleges elintézése fölött határoztak, minthogy azon intézkedéseknek, melyeket az 1687-iki májusi IX. t.-czikk szabott meg, nem lett semmi foganatja. Sárosy

---

[1]) Ugyanott XV.

[2]) Törv. és Okiratok XVI.

[3]) Törv. és Okiratok XVII.

[4]) Inczédy Pál Naplója 14. l., Törv. és Okiratok XI.

János itélőmester elnöklete alatt egy hat tagú bizottságot küldtek ki a dolog megvizsgálására s jelentéstételre. (I.)

A fiscusi fundusokból eladományozott javak még eddig nem vétettek ki az adólajstromból, s az adományosok kapuszám utáni adó fizetésére szoríttattak. Elhatározták, hogy azokat, kik 1657 óta nyertek adományt, felmentik ezen kapúszám utáni adó fizetésétől s kimondották, hogy ezen adó ne szálljon a kapuszámhoz tartozó szegénységre, hanem egyszerűen irassék le. (II.)

A hévízi és hidegkúti határok közt fenforgó differentiák elintézésére bizottságot küldtek ki. (III.)

Hogy a kapuszám utáni adó kivetése pontosan legyen eszközölhető, elhatározták, hogy a főispánok intézkedjenek, hogy az alispánok a városokat és falukat vizsgálják meg s írják össze a pusztaságra jutott kapukat s arról regestrumot készítvén, terjeszszék elé a jövendő országgyűlésre. (IV.)

Minthogy a csizmáknak és saruknak ára nagyon magasra emelkedett, elhatározták, hogy ezeket a timárok s más mesteremberek egyenként is elárusíthatják. (V.)

Elhatározták, hogy minden falusi gazda földesurának évenként 50 verébfejet tartozik beszolgáltatni: a ki elmulatja, 12 forintot fizet vagy megpálczáztatik. A szabad emberek az alispánnak szolgáltassák be. (VI.)

Szigorú intézkedéseket tettek az adóhátralékok beszolgáltatásáról. (VII.)

A dohánytilalom ellen hozott korábbi törvényeket megújították; megtoldván azzal, hogy a kik a felügyeletet elmulatják, 200 frttal büntettetnek. (VIII.)

A saruknak, csizmáknak és készített bőröknek az országból kivitelét eltiltották. (IX.)[1])

A meghódolás után Caraffának a diploma módosítása ügyében jún. 1-én beadott pontokra nézve még nem kaptak választ, mert a jún. 17-iki leirat csak általánosságokban mozgott. A gyűlés utolsó napján a fejedelem és a rendek felterjesztést intéztek a császárhoz, melyben az ügy kedvező elintézését sürgették s levelet irtak Caraffának, kérve köz-

[1]) Törv. és Okiratok XIX. *a)*.

benjárását [1]) s a leveleket a diploma ügyében Bécsbe küldött követhez Nagy Pálhoz küldték fel.

E gyűlés alatt okt. 5-én a kisebb fontosságú ügyek elintézésére a deputatió okt. 5-én tartott ülést.

Apor Istvánnak Brassóban levő szállását a brassaiak ez évben felverték. A bűnösöket elfogták ugyan, de azután ismét szabadon bocsátották. Határozatba ment, hogy ezeket ismét fogják el, s mindaddig, míg vagy ki nem elégítik Aport, vagy vele ki nem egyeznek, maradjanak fogságban.

Mikola László és Mikola Ágnes megosztoztatására bizottságot küldöttek: Bethlen Eleket, Apor Istvánt, Felvinczi Zsigmondot és Alvinczy Pétert.

A júliusi delegatió Ujvárosi István deákné és Olasz Ferencz közt fenforgó viszály elintézésére bizottságot küldött ki: most újabban Gyerőffy Györgyöt, Mikes Pált s a szebeni polgármestert küldték ki.

Bethlen Farkas utódai Györgyfalváért Teleki Mihálynak hatezer forintot tettek le: ezt a delegatió helybenhagyta.

A dévai statióban levő németek 400 szekér széna árát követelték, 360 frtot. Az ügyben vizsgálatot tartottak. Veterani kedveért elhatározták, hogy Ugron Ferencz ez összeget refundálja.

Elhatározták, hogy Kolos-, Szolnok- és Doboka megyékből minden kapu egy-egy szekér fát szállítson a kolozsvári őrségnek.

Hunyad vármegyéből Komornik kívánságára 20 szekér deputáltatott. Ugron Ferencz azon vecturára fizessen 200 forintot.

Teleki Mihálynak a gernyeszegi jószágot illető leveleket Kapy Gábor gyermekei okt. 15-éig kézbesítsék.

Hevesit Bécsbe küldték Nagy Pálhoz. Úti költségűl Ugron András 100 frtot fizessen ki.

Szilágyi étekfogónak egy tőle elvett lóért Ugron Ferencz adjon 150 frtot.

Ugyan ő adjon Komornik biztosnak 100 frtot.

---

[1]) Törv. és Okiratok XIX. *b), c), d), e).*

Vizsgálatot rendeltek el, mely utána járjon, hogy a német katonák Kővár vidékétől Dévaig s Illyéig s más helyeken is mennyi insolentiát követtek el, a vizsgálattal Inczédy Mihályt és Nagy Zsigmondot bizták meg s az utasítás adásával erre vonatkozólag Teleki Mihályt bizták meg.[1])

A reménységnek utolsó szála volt az, hogy Caraffa ki fogja nekik eszközölni a diplomában az általok kivánt modosításokat s Caraffa ez időben már csakugyan útban volt Bécs felé; szept. 29-én Bécsben volt s onnan írt Telekinek, tudatván vele, hogy kieszközölte a császárnál, hogy a szepesi kamara az ő máramarosi jószágait, melyeket illetéktelenül elfoglalt, azonnal szolgáltassa vissza.[2])

A fejedelem állapotában sokáig nem állott be javulás: »testi és lelki nyavalyája« egyaránt igen nagy: »bárcsak falusi birák lehetnénk már«, mondá Patakinak. Egy időben halálától is tartottak: de október vége felé bár lassú fordulat állott be betegségében, úgy hogy már arról gondoskodtak, hogy Radnóthról Ebesfalvára fogják szállítani, s Veterani már gratulált is javulásához.[3])

IV.

A tél közeledett, azzal együtt jártak a beszállásolások, a német hadak élelmezése s bár ez a dolog már el volt intézve s szabályozva: de bizonyosra lehetett venni, hogy előre nem látott költségek fognak felmerűlni. Úgy is volt. Komornik kölcsönkéréssel fordúlt a fejedelemhez. A tanács nov. 3-ára abban a reményben, hogy a fejedelem Radnóthról el lesz szállítható Segesvárra, de — minthogy nem volt olyan állapotban, hogy onnan kimozdulhatott volna, — egy későbbi rendelettel Radnóthra összehívta a delegatiót.

Az Erdélyben állomásozó hadak kifogyván a zabból, Komornik azzal a kéréssel fordúlt Caraffa megbizásából a fejedelemhez, illetőleg a fejedelmi tanácshoz, hogy elegendő zabot kölcsönözzenek a német hadaknak, oly módon, hogy

[1]) Történeti Lapok I. 265. l.

[2]) Törv. és Okiratok XX.

[3]) Törv. és Okiratok XXI., XXIII.

ez a jövendő legközelebbi contributióba be fog tudatni. Ezért a vármegyékre és universitásra kapunkint 5—5 köböl zabot vetettek ki oly módon, hogy

Hunyad és Zaránd okt. 20-ig Dévára, Szász-Sebes és Sebesváros Lippára szállítsák s egyszersmind kinevezték az administrátorokat;

Fejérvárra 3800 köböl zab kivántatván, a fejérmegyei alsó járás, Medgyes és Szerdahely székek deczember 1-jére szállítsanak Fejérvárra minden kapuszám után öt köböl zabot, s kinevezték ennek administrátorait is;

a Barczaságon levő hadaknak szükségére 4500 köböl zab kivántatván, a Barczaság, Nagy-Sink, Kőhalom és Ujegyház székek szállítsák oda; a még hiányzó 110 köblöt Háromszék fogja pótolni;

a Kolozsvártt levő hadaknak a zabot és szekérszénát Kolos, Doboka, Szolnok és Torda nov. 15-ig szállítsák oda; kinevezvén mindenüvé a biztosokat, kik az elszámolásnál vegyenek pontos nyugtát.

A jövő delegatió határnapját deczember 1-jére tűzték ki.

Még egy tárgyban hoztak határozatot ezen a gyűlésen: a Teleki Mihály és Kapy örökösök közt fenforgó ügyben: záros határidőt tűzvén ki a gernyeszegi jószágra vonatkozó levéltár visszaadására.[1])

Alig oszlott el a gyűlés s a következő napon Veterani már ismét 3000 köböl zabot kért a Barczaságon levő vitézek számára.[2]) E követelések ügyében a delegatió Kálnoki Sámuelt küldte Veteranihoz.[3])

Hogy a dolgok jobbra fordulását nem várhatták, arról meggyőződtek abból, hogy mint biztos harmadiknak Veterani és Komornik mellé Absolon Dániel küldetett ki, a ki Teleki számára protectionalist vitt magával s egyúttal az adó repartitiójában is részt fog venni.[4])

---

[1]) Törv. és Okiratok XXVI.
[2]) Ugyanott XXVII.
[3]) Ugyanott XXIX.
[4]) Ugyanott XXVIII.

Ez alatt a fejedelem már annyira jobban lett, hogy nov. 9-én elindíthatták Radnóthról, úgyhogy másnap Ebesfalvára érkezett.[1])

V.

A deczember 1-jére hirdetett delegatió decz. 4-én kezdte meg üléseit s ez is a német hadak által emelt követelések elintézésével foglalkozott.

A Barczaságon quartélyozó németek megfogyatkozván szénában, Apor Istvánt és Kálnoky Sámuelt felhatalmazták, hogy három ezer forintot érő szénát vásároljanak, igérvén, hogy ez összeget meg fogják nekik téritni.

A Lippára szállítandó széna ügyében a novemberi delegatió határnapját deczember 15-ére tűzték ki.

Az ország szükségére adott kölcsönök visszatérítése ügyében szigorú intézkedéseket tettek.

A Szebenben állomásozó hadak szükségére ezer köböl búza kivántatván, elrendelték, hogy az ország Szebenben levő 800 köböl búzáját adják át s ehez még 200 köblöt vásároljanak, melyet a rendek meg fognak téritni. Az ő felsége Kolozsvártt levő hadainak Bánffy György vásároljon 600 köböl búzát, ennek árát, 2400 forintot meg fogják neki téritni.

A közelebbi országgyűlés határnapjául 1689. jan. 5-ére tüzetett ki.

Újabban elrendelték, hogy Kapy Gábor gyermekei a gernyeszegi jószágot illető leveleket adják ki Teleki Mihálynak.

Az újabban beérkezett hadak fentartására 300 köböl búzát és 2000 köböl zabot rendeltek. A búzát Gyerőffy György szerezze meg Szolnok, Doboka és Kolos vármegyékből, a zabot pedig a beszterczeiek s részben a kolosváriak szerezzék be.

A delegatió decz. 10-én zárta be üléseit.[2])

Az ország már csaknem egészen ki volt élve s bár a hadak egy része kivitetett, de a mi benmaradt, arról csak

---

[1]) Inczédy Pál Naplója 14. l.

[2]) Törv. és Okiratok XXX.

nehezen lehetett gondoskodni, mert a becsületes Veterani helyett oly szívtelen, igazságtalan tábornok bizatott meg a barczasági sereg vezetésével, mint báró Pace.[1])

Bármily terhes és kellemetlen dolog volt is ez a hosszas küzdés a katonatartással, de hát ez mégis csak időleges volt s lehetett remény, hogy valaha vége szakad. Nagyobb aggodalomra adott okot, hogy a Caraffának küldött pontokra még nem kaptak választ s nem tudták, hogy a Lothringeni Károly emlékérmére vert büszke mondat: »Capta Transsylvania« nem bir e mélyebb értelemmel? s vajjon nem tekintik-e Erdélyt elfoglalt tartománynak, melylyel szabad tetszésük szerint bánhatnak? Hiszen Nagy Pál már ősz óta Bécsben van s még mostanig is csak biztatással tartják.

Nagy Pál szept. 30-án érkezett Bécsbe betegen, úgy hogy az első napokban amiatt nem tehetett semmit. Azután szorgalmatosan feljárt Caraffához, kit ebben az időben diszítettek fel aranygyapjúval, s miután az okt. 8-iki leveleket s felterjesztéseket megkapta, még jobban sürgette; de a válasz, mit Caraffa a rendek és fejedelem leveleire írt, semmi positiv igéretet nem foglalt magában.

Nagy Pál nov. 9-én újabban terjedelmes és kimerítő emlékiratot nyújtott be. Felsorolja az Erdély által hozott rengeteg sok áldozatot s kéri 1. a diplomát, a kiigazított pontokkal kiadatni, 2. az Erdélytől elszakasztott részeket ahhoz visszacsatolni, 3. a váradi püspököt oda utasítni, hogy a kiváltságokat s adományokat tartsa tiszteletben, 4. Erdélyt, ha a császár békét köt a törökkel, abba befoglalni, 5. a sóval való kereskedést szabályozni, s végűl az egyes erdélyi urakon esett sérelmeket orvosolni.

Az emlékirat beadása után kihallgatást nyert s általánosságban szép és jó választ kapott — de hogy az egyes pontokra mi lesz a határozat, arra vonatkozólag azt mondja Nagy Pál: »nem tudom«. Nagy Pál még azután is tárgyalt Caraffával a folyó sérelmek felett, s nem egészen eredménytelenűl. Az általa visszahozott resolutióban ő felsége

[1]) Törv. és Okiratok XXXI.

biztosította őket kegyelméről, továbbá hogy a vallás ügyében semmi újítás nem fog behozatni, a hadak fenyitékben fognak tartatni, de a váradi püspök ügyében a másik fél meghallgatása után határoz, de intézkedni fog, hogy jogaiban senki se zavartassék meg. Maga a leirat válasz volt az okt. 8-iki felterjesztésre.[1])

VI.

A mióta Caraffa Erdélybe betette lábát, megtartották ugyan az alkotmánynak külformáit, de valójában Erdély nem volt más mint téli szállás és élelmezési raktár a császári hadak számára; ellenállásra, amióta a négy vár a császári hadak kezében volt, gondolni sem lehetett. Scherffenberg már elébb is olyan commendirozó-féle volt s azután, hogy ő kiment, Caraffa lett magyar- s erdélyországi commendirozó, ez utóbbi négy tábornok alatt négy katonai kerületre osztatván: de a négy tábornok közül Szebenbe Veterani ment. Nem sokáig maradt ott, mert Caraffa bejövén Erdélybe, főhadiszállásává Szebent tette. 1688 végén ismét Veterani foglalta el a szebeni parancsnokságot, s most már ő pótolta Caraffa helyét, de oly módon, hogy Absolon neveztetett ki oldala mellé biztosúl.

A téli országgyűlésnek rendesen az adókivetés szokott főtárgya lenni; most is az 1689. január 5-ére Segesvárba hirdetett országgyűlésen mindkét kényes és súlyos tárgy elintéztetett. A tárgyalásokat 7-én kezdték meg catalogusolvasással, 8-án a császári biztosok Komornik és Absolon lejöttek a rendek közé, kik az évi portió megszavazását kérték. Napokon át tartott a vita, bizottságot küldtek ki s csak jó későre tudtak megállapodásra jutni.[2]) Az bizonyos, hogy nagy volt az adó, de még súlyosabbá tette a kivetés aránytalansága az elpusztult kapuszámok miatt. A vármegyéket illetőleg a főispánokat bízták meg, hogy rendezzék az ügyet, a szászokra nézve pedig megigérték,

[1]) Törv. és Okiratok XXIII. A decz. 1-ei és decz. 11-diki válaszokat Szász, Sylloge 53—55. ll.

[2]) Vass György Naplója 78. l.

hogy, ha az idő valamennyire csendesedni fog, sérelmeiket orvosolni fogják. (I. art.)

A II-ik articulus kivetette az adót, még pedig tekintettel az ország elpusztúlt állapotára, adó alá vonták mindazokat, kik eddigelé ez országban adómentesek voltak: minden kapu után 250 frtot vetettek ki, melynek a hódoltság felét fizeti, a rovatlan személyek, az egész ekés egyházi nemesek fejenként 25 forintot, a szegényebbek kevesebbet. A magyar papok jövedelmük 20-ad részét, az urak, főrendek szolgái fizetésük tizedrészét, s így tovább minden rangú emberekre, nemzetiségekre, a székely és szász nemzetre oly nagy arányban, mint eddig soha.

A III-ik articulusban a perceptorokat és commissariusokat rendelték ki, s a perceptio helyévé Fogarast jelölték ki.

Az adó első fele febr. 15-ig, második fele márcz. 15-ig beszolgáltatandó. (IV. art.)

Az országban kvártélyozó vitézek fentartására szükséges búzát, zabot, bort, húst, szénát kivetették a szokott módon, de az eddiginél is nagyobb arányban. (V. art.)

Az adónak és másnemű contributiónak behajtásával a főispánok bizatnak meg s ezek szabadon választják az ehhez szükséges személyzetet, kik a megbizatást szigorú büntetés terhe alatt tartoznak elfogadni. (VI. art.)

A dohányzás és dohányültetés elleni tilalmat szigorúbbá tették, s még a fejedelmi udvar szolgáit is szigorú büntetés alá vonták. (VII. art.)

A fiscalis és inscriptiós jószágok birtokosi, kik az eddigi rendkívüli adózásokban részt vettek, az eddigi és ezutáni rendkivüli adóknak felét a kiváltás alkalmával visszakapják. (VIII. art.)

Törvényt hoztak az ingyengazdálkodás és postálkodás ellen a szászok közt s a vármegyéken és városokon. (IX. art.)

Megújították a múlt évi radnóthi országgyűlésen hozott articulust a csizmák és saruk árának szabályozása ügyében. (X. art.)

Megújították a múlt évi februáriusi fogarasi gyűlésen hozott articulust az adószedés módozatáról. (XI. art.)

A múlt évi márcziusi gyűlés V-ik articulusa daczára a kővárvidékiek nem fizették be adójuk hasonfelét. Mindezek szigorúan megbüntetendők. (XII. art.)

Azon béresek ügyében, kik a múlt évi nyári expeditió alkalmával az ökröket eladták, vizsgálat indítandó. (XIII. art.)

Megkötötték jan. 20-án a szerződést Komornikkal és Absolonnal a folyó évben a hadsereg számára fizetendő pénz (600.000 forint) s a hadsereg számára szállítandó szükséges dolgok ügyében, de minthogy ezt túlságosan nagy összegnek tartották, azzal a kikötéssel, hogy annak leszállítása ügyében ő felségéhez fognak folyamodni.

Másnap kiadták a vármegyék és székek tiszteinek az adó behajtására vonatkozó utasítást.

Az országgyűlés törvényeit jan. 24-én terjesztették a fejedelem elé az országgyűlés elnöke Székely László és Sárosi ítélőmester, ki azokat jóvá is hagyta.[1])

Már ekkor tudva volt Erdélyben, hogy a császárnak a Rajnánál új ellensége támadt: XIV. Lajos be nem várva a béke határidejének leteltét, megtámadta Pfalzot s diadalmas előnyomulása kényszeríté a császárt, hogy hadai egy részét a Rajna védelmére küldje. Az erdélyiek ebből reményt meríthettek. Ha nem is gondolhattak arra, hogy a régi frigyet megújítsák, de bizonyos volt az, hogy a török elleni mívelet meg volt bénítva, s így méltán számítottak rá, hogy Erdélylyel szemben merev álláspontjukat fel fogják adni.

Az országgyűlés, a mint jan. 20-án Komornikkal megkötötte a terhes szerződést, elhatározta, hogy Vay Mihályt felküldi Bécsbe részint azért, hogy a szerződés pontjain enyhítsen, részint pedig, hogy a diploma annyiszor sürgetett módosítását keresztülvigye. A császár és Caraffa számára készített felterjesztés és levelek, szóval az expeditió csak febr. 10-ére készültek el — de Vayt már korábban útnak indították s a csomagot csak azután küldték utána. Szebenen keresztül ment, hol Veteranit felke-

[1]) Törv. és Okiratok XXXIII., Vass György Naplója 78. l.

reste s tőle is kapott utasításokat és leveleket Breunerhez. Innen aztán gyorsan folytatta útját, úgy hogy február végén már Bécsben volt.[1])

Veteranival a fejedelemnek máskülönben is gyakori érintkezése volt a beszállásolások, fizetségek miatt, úgy hogy a statusok nevében Macskásy Boldizsárt s Keresztessy Sámuelt Szebenbe küldék. Aztán egy lengyel püspök jött a fejedelemhez, s a mint erről Veteráni Brassóból hírt vett, azonnal írt a fejedelemnek, hogy e püspököt küldje el hozzá.[2])

De bármennyire szíves és előzékeny volt is Veterani a fejedelemhez, s bármily jól fogadta is követeit Keresztessyt és Macskásyt,[3]) ott, a hol fizetségről volt szó, ő sem segíthetett sokat. A második terminusra kitűzött pénzfizettség határideje elmúlván, Komornik épen a fejedelmi birtokokra küldött ki executiót, s ennek felfüggesztésére a fejedelem Inczédy Mihályt Szebenbe küldte. Komornik a Caraffától kapott utasítással mentette magát s ezuttal engedett ugyan, de azzal a kikötéssel, hogy jövőre tegyenek oly jó intézkedéseket, hogy katonai executióra ne legyen szükség.[4])

VII.

Közeledvén a tavasz már számítottak rá, hogy a hadi operatiók meg fognak kezdődni s a téli kvártélyba behozott hadak távozni fognak Erdélyből. A restantiák behajtásáról, a zárszámadások megtételéről, a károk megvizsgálásáról, a császári hadak követelései megtérítéséről gondoskodni kellett, s Komornik megigérte, hogy személyesen fog Fogarasba menni a delegatió ülésére.[5])

Meg is tartotta igéretét. Márcz. 18-ára delegatió volt hirdetve. De azt nem nyitották meg az nap, elmaradt

---

[1]) Törv. és Okiratok XXXVI.
[2]) Ugyanott XXXV.
[3]) Ugyanott XL.
[4]) Ugyanott XLIV.
[5]) Márcz. 14-iki levele Törv. és Okiratok XLIV. *e*).

márcz. 22-ére. Komornik márcz. 20-án beadta a fejedelmi tanácshoz 12 pontból álló memorialéját.[1])

1. Szekerekre volna szükség, melyek a gabonát a malomba vinnék, egy kocsiért fizetnek 2 forintot s adnak kenyeret.

2. Ápril vége után természetben semmit sem fognak szállítni: de elkészítik a számadást, hogy mennyit adtak be s mennyi a hátralék.

3. A kifizetett pénzek nyugtatványait minden statióból hozzák Szebenbe.

4. A kolozsvári és beszterczei biztosok a császári biztossal a január végéig történt beszolgáltatásokról csináljanak computust.

5. Déváról Karánsebesre 600 köböl s Lugosra 300 köböl búzát szállítsanak azonnal ápr. 7-ig. Déván egy kocsiért 5 magyar forintot kapnak.

6. Máj. 7-ig Karánsebesre 1200, Lugosra 800 köböl gabonát szállítsanak, melyért a fizetést két részletben kapják meg.

7. A pénz befizetésével siessenek, a határidőt tartsák meg.

8. Mihelyt a három utolsó hónapra elkészült a computus, a császári s erdélyi biztosok máj. 10-ére Szebenben jelenjenek meg. Ha valamelyik ítélőmester kiküldetik oda, a generalis computust azonnal megcsinálhatják.

9. Mindaz, a mit a katonáknak január végéig kiszolgáltattak, az utolsó computusba be fog számíttatni.

10. A katonaság által tett és még ki nem fizetett kiadásokat is be fogják az utolsó computusba számítni.

11. A fejedelem fejérvári, dévai, ilyei provisorainak parancsoltassék meg, hogy ha neki, Komorniknak, vagy megbizottjainak szükségök lenne rájok, mindenben segédkezéssel legyenek.

12. Ha Veterani adjutansát vagy más tisztjét a passusok megvizsgálására küldi, mindenben segédkezéssel legyenek hozzájok.

[1]) Papp Miklós Történeti Lapok I. 527. l. a delegatió tárgyalásai közé van bevezetve.

A delegatió 22-én fogott a tárgyalásokhoz.

Serpitius bárczasági császári biztos jelentvén, hogy a széna elfogyott, kéri, hogy küldjenek oda újabb szállitmányt, miután azon helyre hozatott szénát mind beszolgáltatták.

A Hunyad vármegyei restantiák ügyében határoztak: Fejérvármegyéből minthogy a rosz útak miatt semmit sem szállíthatnak, pótolják a hátralékot a Déván lévő szénával, s ha ez sem elég, vásároljon Puj János pénzért, egy szekér szénáért 4 frtot, egy véka zabért 24 fillért fizessen.

Apáczai Tamás mellé az executióra hat karabélyost rendelnek.

Hunyad vármegyébe a zab- és szénarestantiák rendbehozására Berzenczey Mártont rendelték, a vicetiszt és commissarius segítsenek neki.

Fejérmegyébe executorúl Geréb Jánost küldték ki.[1])

A moldvai vajda által küldött híreket Veteraninak küldték.

Hunyad vármegyébe s más helyekre biztosokat küldtek ki az élelmiszerek pontos beszolgáltatása végett.

Ide igtatták be Komornik uram 20-iki memorialéját.

Részint tett szolgálatokért, részint kölcsönük megtérítése fejében kisebb-nagyobb mennyiségben búzát, zabot, bort, vágómarhát rendeltek: Bethlen Gergelynek, Bethlen Eleknek, Bethlen Miklósnak, Bánffy Farkasnak, Korlátovith Györgynek, Bethlen Sámuelnek, Kun Istvánnak, Thoroczky Istvánnak, Alvinczy Péternek, Mikes Pálnak, Haller Pálnénak.

Az egyes regementek által elkövetett excessusok megvizsgálására biztosokat küldöttek ki:

A hannoverai fejedelem- s Castelli-ezredek Barczaságon, Kőhalomszékben, Nagy-Sinkszékben: Nemes György és Székely Márton.

Herbeville-ezred Tohányon és Zernyesten: Farkas Ferencz és Szilágyi Mihály.

---

[1]) Utasítását l. Törvények és Okiratok XLVII. *b)*.

Veterani ezrede a Barczaságon: Boer Simon és Bakcsi László.

Magne-ezred a Barczaságon: Mihács Mihály, Boér Pál.

Az Archinto-ezred Szebentől Barczáig: Török Zsigmond és Katona István.

Mansfeld-ezred Beszterczeszéken: Barakonyi, Debreczeni.

A tűzérség dolgairól Somlyótól Medgyesig: Pálfi Pál és Bánházi Pál tegyenek vizsgálatot.

A hannoverai ezred Somlyótól Újegyházszékig s Beszterczeszékben: Sallári és Kabos László inquiráljanak.

Az újonczok dolgairól Kővártól Szebenig s a Barczán: Kovács és Nagy Zsigmond vizsgáljanak.

Szécsory Máté deáknak 200 frtot rendeltek.

A legközelebbi országgyűlés határidejét május 20-ára tűzték ki.

A Déváról Lugosra és Karánsebesre szállítandó búza alá rendelt szekereknek a német biztos 5—5 frtot fizetvén, ezeknek külön-külön az ország pénzéből adjanak 1—1 forintot.[1])

A delegatió ezen határozataival azt akarta elérni, hogy mire a téli kvártélyban levő hadakat megindítják a harcztérre, minden szerződésszerű kötelezettségnek elég legyen téve: de egyszersmind módjukban legyen a hadak által elkövetett kártételek megtérítésére megtenni a lépéseket. Úgy hogy a végszámadás s kártérítés egyszerre történjenek meg. De bármennyire igyekeztek is, a dolognak sok akadálya volt.

Azok a havasalföldi követek, kiket az oláh vajda Kantakuzén Sorbán a múlt év őszén küldött Bécsbe, hogy a meghódolás feltételeit tárgyalják, márczius végén mentek haza Csáky László kiséretében Erdélyen át.[2]) Belgrád visszafoglalása után a megijedt porta béketárgyalásokat kezdett a bécsi udvarral. A támadás, melyet XIV. Lajos a rajnai tartományok ellen intézett, reményt adott a portának,

---

[1]) Történelmi Lapok I. 327. s köv. ll.

[2]) Törvények és Okiratok XL. *d)* és XLVIII. *b)*.

hogy nem fognak elibe elfogadhatatlan feltételeket szabni: de csalódott. Többi közt Erdélyt, Oláhországot és Moldvát is követelték, mint a melyek hajdan a magyar korona birtokai voltak.[1]) Hanem azóta Oláhországban gyökeresen megváltoztak a dolgok. Sorbán vajda, ki a meghódolást felajánlotta, 1688. okt. 29-én meghalt, s utódja, Brankovics Konstantin, sietett meghódolni a portának s kieszközölni megerősíttetését. De ez a sietség leginkább arra való volt, hogy magát a belföldi versenytársakkal szemben biztosítsa, s igyekezett a német tábornokokkal is jó viszonyt tartani, valamint Erdélylyel szemben is megőrzé a jó szomszédságot s Apafival közölte a legújabb török és tatár híreket.[2])

Mennél inkább közeledett a tavasz, annál súlyosabban nehezedett a szerencsétlen országra a téli bekvártélyozás következménye. A szamos-újvári tiszttartók már nem tudták a fejedelem őrségét fizetni s az inség az egész környékben nagy volt.[3]) Komornik ismét executióval kezdett fenyegetőzni s a fejedelem olyan pénzben, milyennek szerét tehette, megküldötte neki Gyulay Sándor által a segesvári országgyűlésen megigért ajándékot s egyúttal Inczédy Mihályt mint követet küldé hozzá, hogy őt engedékenységre bírja, mert, mint mondá, ápr. 20-ára ismét összehívta a delegatiót s ezen meg fogják tenni a szükséges intézkedéseket.[4])

Még folytak az ügyben a tárgyalások, midőn a fejedelem levelet kapott Veteranitól, hogy ő a rajnai hadsereghez van rendelve s helyét Heisler fogja betölteni, kinek ezrede már útban van Erdély felé. Erről Keresztesitől s a somlyai kapitányról is vett hírt, s most minden igyekezettel azon kellett lennie, hogy az új ezred a népnek mennél kevesebb megterheltetésével jőjjön be az országba. E czélból biztosokat kellett kinevezni, kik annak ellátásáról gondoskodjanak. Aztán abban állapodtak meg, hogy az ezred öt részben jőjjön be az országba s mindig csak két-két század járjon együtt. S midőn négy zászlóalj Somlyóról Lugosnak

[1]) Az V-ik conditió. Hurmuzaki Fragmente III. 328. l.
[2]) Törv. és Okiratok XLVIII.
[3]) Ugyanott XLIX.
[4]) Ugyanott L.

akarta venni útját, Veterani intézkedett, hogy az előre megállapított úton járjanak. Veterani azonban figyelmeztette a fejedelmet, hogy Bécsből parancsot kapott a restantiák beszolgáltatása ügyében.[1])

VIII.

Az ápr. 20-ára Fogarasba hirdetett delegatiónalis ülésnek az volt a főfeladata, hogy a katonai executiót elhárítsa az országról. A megállapodásokról ápr. 26. kezdték meg a deliberatiók kiadását.

Első ilyen kiadványuk volt, hogy a Bánffy György által az országnak adott búzának árát, 1600 frtot Bethlen Gergely mielőbb térítse meg.

A segesvári gyűlésben felvetett pénz és victualék hátralékát az adósok május 4-ig fizessék meg. A ki addig nem fizetné be, az ellen karhatalommal fognak eljárni.

A bejövő és távozó császári hadak kiséretére biztosokat rendeltek. Heisler generál fogadására Bethlen Sámut, Veterani kikisérésére Keresztesi Sámuelt. Egyes biztosokat a Heisler ezred, a Veterani ezred, Castelli ezrede, a hannoverai ezred, a Herbeville-ezred, a Magne-ezred, Mansfeld ezrede s a tűzérség kikisérésére.

Az egyes statiókon levő biztosok a német biztosokkal csinálják meg a számadást, irják be az eredményt az oda küldött táblázatokba, irassák alá, a német biztosokkal együtt küldjék be, május 7. előtt pedig maguk is jőjjenek el Szebenbe. A pénzbeli nyugtákat is, valamint a kiadásokat január végéig küldjék be az udvarhoz.

A Heisler ezred számára statiókúl rendelték Kézdi-Vásárhelyet, Lemhényt, Polyánt és Esztelneket s biztosokat is neveztek ki.

Csíkból 400, Háromszékből 800 köböl zabot rendeltek nekik.

Karánsebesbe 2000 köböl zabot küldjenek, melynek fuvarozásáért Komornik szekerenként 4—4 forintot fizet.

---

[1]) Törvények és Okiratok XL., LII., LIII.

A hátralékok behajtására vonatkozó deliberatiót pecsét alatt adják ki a kiküldött biztosoknak.

Brassó ápr. 21-én nagy tűzvész áldozatává lévén, elrendelték, hogy minden helyen szorosan vigyázzanak a tűzre, nehogy Brassó sorsára jussanak.

Semsei László császári hadakkal átmenvén az országon, sok kárt tett. Ezek összeírására Csernátony és Suki küldettek ki.

Nagy Pál szekerét Bécsből jövet Rácz János felvervén, ez megidéztetik a jövő országgyűlésre.

Szamosújvártt 20 gyalog marad. A többi jőjjön a fejedelmi udvarba.

Május 10-ére Fogarasba országgyűlést hirdettek.

A somlyai és csehi őrségnek a kolosmegyei perceptor a hódoltságra felvetett pénzből fizessen egy hó pénzt: a többi hátralékot a közelebbi országgyűlés fogja megfizetni.

Az elpusztult Brassó városa kílencz pontból álló folyamodványt adott be, melyekre következő határozatokat hozták:

Első pontban a pénz- és victualékbeli hátralékok elengedését kérik. A delegatió maga részéről elengedi s remélik, hogy a császári biztosok sem fogják annak megfizetését kivánni.

A német őrség a tűzvész után elhagyta a várost — kérik, hogy azt újra ne szállítsák be a városba. Naláczi Andrást más két főurral a delegatió Szebenbe küldi, hogy ott eszközölje ki kérelmök teljesítését. (II.)

Harmadik pontjában kérik, hogy a népet a postálkodástól s más teherviseléstől mentsék fel, hogy hozzálásson a házak felépítéséhez. A mennyire lehet, engedékenyek lesznek, de teljesen nem menthetik fel.

Kérik, hogy a fa, deszka s más az építéshez szükséges anyag, s ács- és kőmívesmunka túlzott magas áron ne szállíttassanak. Intézkedni fognak, hogy a régebben meghatározott árak tartassanak meg. (IV.)

Kérik, hogy az adózás alól mentessenek fel. Négy évi adót elengednek. (V.)

A búza legnagyobb részben odaégvén, kérik, hogy

annak árát fel ne emeljék. E részben is intézkedni fognak. (VI.)

Kérik a delegatiót, hogy amiben teheti, segítsen a városon. A delegatió a kérést az országgyűlés elé terjeszti. (VII.)

Ők a delegatió jóindulatát hálás szívvel fogadják. (VIII.)

Minthogy a lakosok szét akarnak szaladni, kérik a delegatiót, hogy intézkedjék, hogy ezeket sehova se fogadják be. Elhatározták, hogy 200 frt büntetés alatt senki se fogadjon be brassói lakost, s a kik szétszaladnak, minden helyről rövid úton visszaküldessenek. (IX.)

Elhatározták, hogy Brassóba az égés felczirkálására menjenek ki Kálnoky Farkas és Hadnagy János egy írnokkal, Szebenbe pedig az ő ügyökben közben járni Naláczy, Teleki Mihály és Bánffy György küldettek.

A május 4-éig be nem szolgáltatott victualék ára pénzül vétessék be és azok ára Ugron Ferenczhez szolgáltassék be.

A fogságba vetett kapitiha Sándor Pál feleségének 400 forintot fizessen ki Bethlen Gergely, hogy fogyatkozott állapotán segítsen.

Caraffa generál kivánatára Komorniknak megigérték, hogy máj. 15-ig 200 ezer forintot kifizetnek: hogy ez összeg befolyjon, megtették a szükséges intézkedéseket.

A gyűlés ápr. 30-án oszlott el.[1])

A tárgyalások alatt ápr. 23-ról jött értesítés Macskásytól Szebenből, hogy az erdélyi commendánsságra Heisler jön be két ezredével. A török elleni had fővezére a Badeni herczeg lesz, Veterani pedig a hannoverai, Castelli s a maga ezredeivel Belgrád felé megy. A rajnai hadsereg vezére pedig Lothringeni Károly lesz.[2]) Csakugyan Veterani is bejelentette, hogy május elején el fog utazni.[3])

A delegatió határozata értelmében ápr. 30-án szétküldte a fejedelem a meghívókat a május 10-iki fogarasi országgyűlésre.[4])

---

[1]) Történeti Lapok I. 243. és 359. ll.

[2]) Törvények és Okiratok XL. *g*).

[3]) Ugyanott LII. *e*).

[4]) Ugyanott LIX.

Az évek óta tartó téli bekvártélyozás, az átengedett váraknak állandó megszállása, az a rengeteg summafizetés, melylyel ezeknek a hadaknak még zsoldját is kellett fedezni, a victualék beszolgáltása annyira kimerítették a szerencsétlen országot, hogy fizetni a legjobb akarat mellett is alig tudott. Ehez járult a hadak zsarolása, kik minden katonai fenyíték mellett is szertejártak az országban, s a hol mit kaphattak, erővel elvették. Ilyen körülmények közt alig lehetett remélni, hogy a hátralékok mind befolyjanak — ehhez járúlt a Caraffa újabb követelése, melyet az országgyűlésnek kellett megszavazni. Főleg ez indokolta, hogy ilyen rövid határidőn belől hívták össze a rendeket.

IX.

Ez alatt az országgyűlési terminus alatt egyszerre háromféle tanácskozás folyt. Az egyetemes országgyűlés, a delegatió s az orthodox (t. i. reformált) egyetemes egyház főconsistoriuma.

A rendek elhatározták, hogy a főcommissarius mellé rendelt biztosok, kik a restantiák behajtásával voltak megbizva, még aztán se oszoljanak szét, hogy ha megbizatásuknak eleget tettek, hanem jőjjenek Fogarasba, hogy itt további szolgálatokat tehessenek. A főbiztos mellé Ugron Ferencz és Balogh László rendeltettek biztosokúl.

Az abrudbányai egyházi viszály ügyében vizsgálatot rendeltek s biztosokká Thoroczkay Boldizsárt, Alvinczy Pétert és Balogh Boldizsárt nevezték ki, kik június havában menjenek a helyszinére.

A hévizi és hidegkúti határvillongások eligazítására kiküldött biztosokat felhatalmazták az ügy végleges elintézésével.

A gyűlés főtárgya Caraffa követelése következtében újabb adónak kivetése volt. Minthogy nem tudták, ha vajjon sikerűl-e Vaynak, a bécsi követnek engedményeket eszközölni ki, a dolog pedig sürgőssé vált, felhatalmazták a delegatiót, hogy a fejedelemmel egyetértve, adót vethessen ki, melyet a legközelebbi országgyűlés törvénybe fog igtatni.

A brassaiak ügyében elrendelték, hogy az épületi anyagot a brassaiaknak a korábbi rendes áron szolgáltassák;

hogy a mesteremberek nagyobb fizetést ne követeljenek annál, mint a mennyit azelőtt kaptak;

hogy magánügyekben senki se postálkodjék;

a templomépitésre pedig tízezer forintot ajánlottak fel.

Az 1685 óta fenmaradt restantiák elszámolására május 10-iki ülésökben kinevezték Bethlen Miklóst, Alvinczy Pétert, Sárosy Jánost és a nagysinkszéki királybirót, hogy a perceptorokat július 1-én Maros-Vásárhelyen megszámoltassák, hová az exactorok is berendeltettek.

A delegatió a Pater János és Szegedi György gyermekei közt fenforgó viszály elintézését a közelebbi delegatió ülésére halasztá.

A számvevőkké kinevezett Bethlen Miklósnak száz, Alvinczy Péternek száz és Sárosi Jánosnak 50 frtot szavaztak meg.

A minemű élést a múlt télen Veterani generálnak rendeltek, ugyanannyit adjanak Heisler tábornoknak is.

Ha a kolozsvári és somlyai őrség fizetése nem telik ki a hódoltság adójából, Bethlen Gergely egészíttesse ki.

A szebeni timárok és vargák kérelmére elrendelték, hogy a bőröket a megszabott árnál drágábban sehol se adják.

Feleletre vonandók azok a commissariusok, kik a hannoverai ezrednek a nyugtatványt az ország kárával kiszolgáltatták.

Közben május 17-én a főconsistorium tartotta ülését, melyben a különböző egyházak közt fenforgó viszályban hoztak itéletet.[1])

A gyűlés máj. 20-án oszlott el.

Heisler már megérkezett Brassóba s épen a gyűlés bezárása napján köszönte meg a fejedelemnek előzékenységét, hogy Kálnokyt elébe küldte,[2]) annyival keservesebben panaszkodtak a brassaiak, hogy a Háromszékbe küldött Herbe-

[1]) L. Törvények és Oklevelek LXI.

[2]) Ugyanott LXII.

ville-ezred Brassóvidéken szállásoltatott el.[1] Aztán a katonai kihágások ügyében kezdett tárgyalások is nehezen folytak,[2] midőn egész váratlanúl jött Veteranitól levél, hogy a katonaság csak úgy lesz fegyelemben megtartható, ha a fejedelem a hadi biztosok kezéhez jelentékenyebb összeget fog juttatni.[3] Mind ezért sietni kellett a delegatió összehívásával, melyet a múlt országgyűlés felhatalmazott, hogy a szükséghez képest adót is vethessen ki.

X.

A fejedelem a delegatiót Porombákra jún. 11-ére hívta össze. Minthogy pedig sem a restantiákból, sem e télen kivetett adóból nem jött össze annyi, hogy a végelszámolásnak s az újabb követeléseknek eleget lehetett volna tenni, tehát a múlt gyűlés felhatalmazása alapján rendkívüli adó kivetésére határozták el magukat. Minden kapura 40—40 forintot vetettek ki, de úgy, hogy azt a földesúr tartozik megfizetni, nem értvén ide a hódoltságot. Az egész adó pedig július 15-éig hajtassék be. A fizetni nem akaróknak jószágai pedig egyszerűen le fognak foglaltatni, s az a ki az adót leteszi érette, három évig fogja birni s akkor visszabocsátja a tulajdonosnak. Ebben az irányban vetettek ki Fogaras földére, szász és oláh papokra, görögökre, örményekre, egyes városokra.

Herbard Gallnak 200 frtot fizettek vissza[4] s a Heislerhez küldött Teleki Mihálynak 500 frtot utalványoztak.

Elrendelték, hogy a fő- és vicetisztek circáltassák fel szorgalmatosan a kapuszámokat valamint a desertákat is, s készíttessenek azokról regestrumokat s ezeket terjeszszék a legközelebbi országgyűlés elé.

A Prajnerhez rendelt követség a közelebbi országgyűlésre halasztatott.

Heisler tábornok tekintettel arra a hírre, hogy Erdélyt

---

[1]) Törvények és Okiratok LXIV.
[2]) Ugyanott LXIII.
[3]) Ugyanott LXV.
[4]) Ugyanott LXIII.

tatár hadak akarják megrohanni, előterjesztést tett a delegatióban az erdélyi hadak felültetése érdekében. Részint mivel kevesen vannak, részint mert az ország rendkívül ki van élve s különben sem lehetvén katonáskodni és portiót is fizetni egyszerre, ez ügyben nem hoznak határozatot.

Komornik előterjesztésére szekereket rendeltek ki 2000 köböl búzának Lugosra és Karánsebesbe leendő szállítására, úgy hogy a szekereknek bérében Komornik is ád minden szekér után 4 frtot és ugyanannyit az ország is.

A Szebenbe kirendelt biztosok jún. 7. és 13. közt elvégezték a generális computust Komornikkal, melynek eredménye volt, hogy az ország 174.145 ren. forinttal adós, melyet két részben július és augusztusban fognak megfizetni.[1])

Brassó városa és hostátja elégett részeit négy évig kivették az adó alól, s Hétfalú és Törcsvár adajának $^2/_3$-ad részét, Brassó és környéke $^1/_3$-ad részét a Barczaság adójához applicálták.

Nagy volt az erdélyi rendeknek reménysége, hogy tekintettel az erdélyiek által évek óta hozott rendkivüli áldozatokra, a követelésekből mégis csak el fognak valamit engedni. Vaytól folyton jöttek értesítések a fejedelemhez Telekihez,[2]) melyek csak bizonytalan értékű biztatásokat foglaltak magukban. Végre máj. 11-én kikapta a végválaszt. Ez is csak igéreteket tartalmazott. Elengedett a császár 50.000 forintot, még pedig 25.000-et az elhamvadt Brassó városának, a többit pedig az erdélyieknek, mely a szebeni végelszámolásnál figyelembe is vétetett. A Caraffa-féle pontozatokról később fognak határozni. A katonaság épen Erdély biztossága szempontjából tovább is az országban marad. Intézkedés történik, hogy az ország bírója illetéktelenül ne idézzen meg erdélyieket. A hódoltsági részeket illetőleg csak a háború végével fog intézkedés történni, valamint arra is gondja lesz a császárnak, hogy Erdély a békébe befoglaltassék. Caraffa jún. 7-én írt a fejedelemnek, Telekinek, Bethlen Eleknek — mely alkalommal a császár Telekinek

[1]) Bethlen Gergelynek erre vonatkozó két nyugtáját kiadta Papp Miklós, Történelmi Lapok I. 408. és 409. ll.

[2]) Törvények és Okiratok LV.

négyezer tallér értékű ezüstneműt s másoknak arany láncokat küldött.[1])

Teleki küldetésének Heislerhez az volt az oka, hogy ez Szebenből, Kővárból ágyúkat és lőszereket akart, valószínüleg a tatárok tervezett beütéséről szállongó hirek következtében elvitetni, s arra nézve kellett a szükséges intézkedéseket megtenni,[2]) hogy az minden nagyobb megterheltetés nélkül megtörténhessék. Minthogy pedig Vay Mihály bécsi követségével olyan kevés eredményt értek el — újra folyamodni akartak az udvarhoz, hogy az ország teljes kimerültségére való tekintettel tegyen engedményeket.[3]) Komornik is Bécsbe készült s bármennyire is zsarolta az országot, de szükségesnek látták Caraffához ajánlólevéllel látni el.[4])

XI.

Erdély, a török földön operáló hadseregnek éléskamarája, megszállott tartomány volt, melyet a protector hatalom védelmezés ürügye alatt tartott elfoglalva. S ez a védelem az idén többe került: mert a császár kétfelé, Törökországban s a Rajnánál lévén elfoglalva: a különben is mindig üres kincstárnak felszaporodtak a költségei, s a kimerült országtól még többet követeltek. De ezek teljesítése az országgyűlés hatáskörébe tartozott. Eddigi önállóságából annyi maradt meg, hogy fejedelmét elismerték s az alkotmánynak külformáit nem bántották. A porumbáki delegatió fel volt ugyan hatalmazva olyan végzéseket is hozni, melyek az országgyűlés hatáskörébe estek, de a fejedelmi tanács, mondhatni, a végrehajtás folyamata alatt, azok szentesítésére egyetemes országgyűlést hívott össze Radnóthra júl. 15-ére.

De a gyűlés csak júl. 21-én nyilt meg.[5])

Az első articulus megerősítette a Porumbákon felvetett adót — de úgy találván, hogy abból az ország szüksé-

[1]) Törvények és Okiratok XXXVI.
[2]) Ugyanott LXVII., LXX., Vass György Naplója 80. l.
[3]) Ugyanott XL. *g)*.
[4]) Ugyanott LXVIII.
[5]) Vass György Naplója 81. l.

geit nem fedezhetik, még azon felül minden kapura 50 frtot s a városokra és hatóságokra azzal arányban álló összegeket vetettek fel. A befizetés határidejéül aug. 20-át s helyéül Segesvárt tűzték ki. (I.)

Minthogy pedig a miatt, mert a törvényszékeket rendesen nem lehet tartani, a bűnök nagyon elszaporodtak, felhatalmazták a fiscalis directort, hogy mindenfelé inquiráltasson s a rablókat, gyilkosokat, paráznákat, sodomitákat idézze a delegatió elé s büntettesse meg. (II.)

Olyan helyekre, hol régebben magyarok laktak, most oláhok költöztek be. Az ilyen fundusok után az oláhok tartoznak a magyar papoknak megfizetni a papbért. (III.)

Elhatározták, hogy az országgyűlés eloszlása után azonnal mindenfelé kezdjék meg a kapuszámok összeírását és rendbevételét. (IV.)

Teleki Mihály jószágaiból hat portát elengedtek. Azokat a nemes embereket, kik paraszt telkekre költöztek, felmentették az adó alól. (V.)

A szökött jobbágyok földes uraiknak adassanak vissza. (VI.)

Azok a kővárvidéki egyházhelyi nemesek, kik 1685 óta szöktek el, 200 frt büntetés alatt minden helyről adassanak ki. (VII.)

A szökött szolgák gazdáiknak adassanak vissza. (VIII.)

A kik a Porumbákon felvetett 40 frtos adót nem fizették meg, az olyan földesurakon az kétszeresen vétessék meg. A mely jobbágy pedig a mostani 50 frtos adót nem fizeti meg, adassék át más olyan földesurnak, ki az adót helyette leteszi. (IX.)

A főcommissarius mellé commissariusokat neveztek ki. (X.)

Aug. 4-én a delegatió tartott ülést.

Az ő felsége vitézinek tartozó restantiák fedezésére a fejedelemtől 2000 aranyot vettek kölcsön, úgy hogy azt szent Mihály napján visszafizetik.

Apor Istvánt a Szebenben felvetett 40 forintos adó számadása alól felmentette a tanácsi rend: erről birói pecsét alatt adnak ki bizonyítványt.

Minthogy pedig folytonosan tartotta magát a hír, hogy a tatárok be akarnak Erdélybe ütni, elrendelték a hadfölkelést oly módon, hogy minden helyen bizonyos számú jó fegyveres, paripás és köntösös gyalogosokat és lovasokat tartsanak, megszabván, hogy minden vármegye, város hányat tartozik kiállítni.

Bethlen Gergely a restantia megfizetésére nehány főúrtól kölcsönöket vett fel: elrendelték, hogy mihelyt elegendő pénz jön be a pénztárba, ezen kölcsönöket fizessék vissza.[1])

S csakugyan még abban az időben, midőn az országgyűlés együtt tanácskozott, Heisler megtette a szükséges intézkedéseket, hogy a szorosok őrizetlenül ne maradjanak. Az erdélyiek mellé császári hadakat is rendelt ki Hátszegvidék, a Vaskapu, a lugos-dobrai út őrzésére. Ő maga, írta a fejedelemnek, Karánsebesről, Brassó felé veszi útját s maga helyett Herbevillet hagyja e helyet őrzésére, ki csakugyan pár hét múlva már Szebenben volt.[2]) A tatárok beütéséről szállongó hír nem teljesedett ugyan be, de azért az országnak elég költséget és fáradságot okozott. Erdélyhez különben is közelebb jött a harctér. A Francziaország ellen működő birodalmi hadsereg fővezérévé Lothringeni Károly neveztetvén ki, ez Mainz ostromához fogott. Augusztus elején Caraffa is ehhez a táborhoz ment.[3]) Lothringeni Károly helyett a magyarországi hadak fővezérletével Badeni Lajos bízatván meg, ez a harctért Boszniából Szerbiába tette át. Minthogy a Rajna mellett nagyobb erőt kellett a a franczia király ellen concentrálni, a Badeni őrgrófnak mindössze sem volt nagyobb hada 22 ezernél — de harczedzett vitéz hadsereg, olyan tábornokok alatt mint Veterani és Piccolomini, kik már régóta ették a császár kenyerét s a törökökkel való hadakozásnak minden fortélyát kitanúlták. Badeni Lajos a Morawa folyam balpartján indítá meg táborát Nisszát tűzvén ki hadi művelete első czéljául. Erdély közelségének jó hasznát vették.

[1]) L. Törvények és Okiratok LXIX. Bethlen Miklós II. 104—5.
[2]) L. Törvények és Okiratok LXXI., LXXXIII.
[3]) Ugyanott LXXII., LXXIV., LXXV.

XII.

Aug. 27-ére a fejedelem a delegatiót újra összehívta Görgénybe.

Az első ülést 29-én tartották meg.

Felolvasták Henter Mihály és Kálnoky Sámuel jelentéseit a hadak rendetlenkedéseiről. Kivánták a várak kijavítását s pénzért ezer köböl zabot. Ez utóbbit Háromszékre és Udvarhelyszékre vetették ki. Az őrháznál és Törcsvárnál kivántató javításokat Kálnoky Sámuel fogja végeztetni, a mint ráér.

S azután felolvasták a biztosok jelentéseit a hadak állapotjáról.

A brassai tanács kérte, hogy határozzanak az ottani foglyok ügyében, kik a lázadás óta le vannak tartóztatva. Az ügy eligazítására bizottságot küldtek ki s tagjaivá választották Macskásy Boldizsárt, Kálnoky Sámuelt és Farkast, s a szebeni királybirót.

Heisler tábornok Absolon által száz szekeret kivánt. A Barczaság, Hétfalú és a Törcsvári uradalom állítsák ki, melyhez Szepsi-Szentgyörgy, Ilyefalva, 4—4 és Kézdi-Vásárhely 8 szekérrel járuljanak. Az ország pénzéből minden szekérért külön-külön 15 forintot fizetnek.

Megbízták Olasz Ferencz somlyai kapitányt, hogy a Szilágyságban s Kővárvidékén ki- s bejáró hadakra viseljen gondot.

Szóba jött a Bécsbe küldendő követség ügye, a biztosok dolgának s a postálkodásnak rendbehozása: határozni ezekben csak a következő országgyűlésen fognak.

A delegatió a tárgyalások folytatását Gergely-napra tette át, hová a fejedelem aug. 31-én megérkezett.[1])

A delegatió szept. 2-án tartott ülést.

Macskásy Boldizsárnak, Gyulaffy Lászlónak mint biztosoknak havi 200 frt, Thoroczkay Istvánnak havi 100 frt fizetés rendeltetett.

Sándor István portai kapitihát visszahívták.

---

[1]) Wass György Naplója 82. l.

Heisler generális kétezer lovas kiállítását kívánja. Ez ügyben a fejedelem és Teleki Mihály az ország generálisa fognak intézkedni. Ugyanezek fognak intézkedni a csiki és beszterczei szorosok ügyében, valamint a várakban szükséges építkezéseket is végezzék ők: de ha nagyobb építkezések kivántatnak, azt terjeszszék az országgyűlés elé.

Vajda Jánost, kolosmegyei alispánt a jövő országgyűlésre megidézték.

A közelebbi országgyűlés határideje Medgyesre szept. 17-ére tűzetett ki,[1]) melyre a meghívók szept. 3-án küldettek szét.[2])

A badeni herczeg szept. 2-áról bottosáni táborából értesíté a fejedelmet, hogy Arab Redzseb pasát szeraszkirt, ki Jagodina táján mintegy 40.000-nyi sereggel útját állotta, aug. 29-én, 30-án Grabovinál s Bottosánnál döntő ütközetben megverte,[3]) s roppant zsákmány maradt a keresztyének kezén. Mindamellett a szeraszkir összeszedte magát s Nisszánál újabb csapatokkal és lőszerekkel megerősítvén táborát, azt sánczokkal vétette körül. Nyomában jött Badeni Lajos s szept. 24-én az előbbinél is fényesebb diadalt aratott.

Caraffától is jött levél szept. 10-éről, melyben szokás szerint biztatta az országot, hogy adóelengedés ügyében közbe fog járni s Mainz feladásáról értesítette őket.[4])

XIII.

Medgyesre szept. 17-ére hirdetett országgyűlésre összejöttek a rendek a kitűzött napra — de az első pár napot értekezésekkel töltötték el. Szept. 19-én volt az első űlés. Felolvasták a névsort s azután Bethlen Sámuelt a fejedelemhez küldték, hogy a rendek nevében üdvözölje őt, kitől kegyelmes választ hozott.

Szept. 20-án a rendek tárgyalásba vették a Bethlen

[1]) Történeti Lapok I. 469.
[2]) Törvények és Okiratok LXXIX.
[3]) Ugyanott LXXVIII.
[4]) Ugyanott LXXX.

Gergely és a szebeni királybíró által átadott fejedelmi izenet azon pontját, hogy sérelmeik orvoslása s a diploma kiadása ügyében küldjenek követséget. De jobbnak találták ez ügyről más ülésen dönteni. Azután hozzáfogtak az adóügy rendezéséhez.

Szept. 21-én tárgyalták Heisler tábornok kívánatát, hogy a német hadak számára ötezer köböl búzát küldjenek Karánsebesre, s háromezer köböl zabot Fejérvárra. Minthogy ezen kívánat elől kitérni nem lehetett, az említett búzának és zabnak összeszerzését kivetették Fejér, Küküllő, Torda, Kolos, Doboka, Belső-Szolnok vármegyékre, Szeben, Segesvár, Medgyes, Besztercze, Kőhalom, Nagy-Sink, Újegyház, Szászsebes, Szászváros, Szerdahely székekre úgy, hogy a megyék és székek akár kölcsön, akár más úton szerezzék meg s okt. 1-jére a búzát Szászvárosra, a zabot Fejérvárra szállítsák és szolgáltassák be, kinevezvén egyúttal a biztosokat is. Intézkedtek, hogy Hunyad és Zaránd vármegyék, Fejérmegye alsó járása s a határos szász székek intézkedjenek azok elszállításáról úgy, hogy a szekerek okt. 2-án Szászvárosról megindulhassanak. Egyes szekereknek a német biztosok 41 frt fizetnek, a közelebb fekvők pedig 4, a távolabbiak pedig 5 frtot fognak kapni az ország pénzéből.

Intézkedtek, hogy Bethlen Gergely főbiztos azokat, kik az országnak kölcsönöket adtak, haladéktalanúl fizesse ki.

Madarász Mátyás kolozsvári házát az adófizetéstől felmentették.

Polyik János fizetését 50 frttal megjavították.

Azok, kiknél még restantia van, haladéktalanúl fogassanak meg.

Hunyad és Zaránd vármegyéknek az 50 frtos adóból 10 frtot elengednek.

Főbiztossá Gyerőffy György neveztetett ki.

Az országgyűlés szept. 23-án oszlott el.[1])

A máramarosi só ügyében, daczára a korábbi kiegyezéseknek, még mindig forogtak fenn nehézségek: az erdélyi rendek különösen a nagyszőllősi harminczados eljárása ellen

[1]) Törvények és Okiratok LXXXII.

Bécsbe akartak folyamodni. Breuner figyelmeztette a fejedelmet, hogy Bécsben úgy sem nyernének semmit, hanem ő már utasította a nagyszőllősi harminczadot, hogy a mármarosi sót fogadja el és fizesse ki.[1])

Az ősz már nyakukon volt, s a tatárok beütéséből nem lett semmi. A székely hadakat haza bocsátották s általában Heisler nem győzte eléggé dicsérni a vele érintkezésben levő biztosoknak tapintatos és ügyes hivataloskodását.[2]) De a táborozás befejezése újabb seregmozgalmakat vont maga után, s Komornik is, a tábornok is újabb követelésekkel állottak elé.[3]) E miatt szükségessé vált a delegatiót újból összehívni.

XIV.

A delegatiót a fejedelem Fejérvárra nov. 5-ére hívta össze: tárgyát e gyűlésnek most is, mint rendesen, újabb segélyadás képezte.

A főhadi biztos a Lippán levő hadak számára élést kért, megigérvén, hogy annak árát a már esedékes portióban el fogja fogadni. Ugyanazért a Fejérvárhoz s Dévához közelebb eső s részletesen felsorolt vármegyékre és székekre közel 1900 véka búzát vetettek ki, oly módon, hogy azt nov. 18-ig szállítsák Fejérvárra, kivévén Hunyad és Zaránd vármegyéket s Szászváros széket, melyek azt szállítsák Dévára. Minden vármegye és szék biztosokat küldjön a búzával. Fejérvárra a német biztos mellé Samarjay Pétert nevezték ki, s felhatalmazták Naláczyt, hogy Dévára ő rendeljen ki.

Az országban kvártélyozó öt ezredhez Segesvárra, Nagy-Sinkszékbe, Medgyesre, Bárczára biztosokat neveztek ki, a kik mellé a szászok is adjanak ahoz értő embereket. A most kinevezett biztosok azonnal foglalják el állomásaikat, s az ezredek elhelyezésében a német biztossal értsenek egyet.

A legközelebbi országgyűlés határidejét nov. 24-ére tűzték ki.

---

[1]) Törvények és Okiratok LXXXIII.

[2]) Ugyanott LXXXIII., LXXXIV.

[3]) Ugyanott LXXXV.

A badeni herczeg, »nagy discretióju s becsülettudó« fejedelem[1]) szekerei visszatérő útjokban Erdélyen fognak átmenni. Intézkedtek, hogy az átvonulás kellő rendben történjék meg s a herczegnek is megadassék az őt megillető tisztelet. Főbiztossá Thoroczkay Pétert nevezték ki, 300 frtot utalványozván költségeire s segédbiztosokúl Balpatakit és Szántó Mihályt nevezték ki, s utasítottak az alispánokat, hogy a biztosok megkeresésére tartoznak segítségökre lenni.

Nov. 7-ikén ismét határozatot hoztak, hogy az 1685. óta kivetett adók perceptorainak számadása a legközelebbi országgyűlésig, igen szigorú büntetés terhe alatt végkép elintéztessék.

A delegatió nov. 9-én oszlott el.[2])

A hadjárat befejezése után a bevonulás a téli szállásokra, a csapatok alá s feljárása, a sok búza, széna, zab, élelmiszerek szállítása, az átvonuló csapatok bekvártélyozása rendkívül kimerítette a szegény országot. Ehez járúlt, hogy ebben az évben szűk termés volt, a mi a helyzetet még elviselhetetlenebbé tette. A fejedelem Henter Mihályt Heisler tábornokhoz küldte, hogy ez az udvarnál eszközölje ki a terhek könnyítését. Megtettek minden intézkedést, hogy a Rozsnyóra és Rukarra szállítandó 5000 köböl búza és 15.000 köböl zab pontosan megérkezzék, de a rosz útak miatt nehéz a szállítás. Kérik a tábornokot, hogy a búzának vékáját egy német forintnál, a zabnak vékáját 30 pénznél alább ne kivánja a fejedelemtől. A vitézlő rend megfékezésére kiadott pátenst köszönik, de nem hiszik, hogy sikere legyen. A szászok panaszai ügyében tett közvetítésére a fejedelem kimutatja azok tarthatatlanságát s kéri a tábornokot, hogy azok elintézését bízza rá. A máramarosi ügyek orvoslását is sürgette. Nagy sérelem az is, hogy a lippai német commissarius Zaránd vármegyét el akarja Erdélytől szakasztani: ez régtől fogva Erdélyhez tartozik. Ezenkívül még a sérelmek egész sorozatát hozzák fel, kérve azok orvoslását.[3])

---

[1]) Törvények és Okiratok XC.

[2]) K. Pap Miklós Történeti Lapok I. 500 s köv. ll.

[3]) Törvények és Okiratok LXXIX.

XV.

Heisler a nov. 24-ikére hirdetett országgyűlésen maga is személyesen meg akart jelenni, de mivel véletlenül Havasalföldére kellett mennie, Absolon Dánielt bízta meg, hogy ott az ügyeket helyette elvégezze.

A badeni herczegnek Erdélyen leendő átutazása már a nov. 5-iki delegatióban is szóba jött. Most kapcsolatban az országgyűléssel delegatió tartatott, mely a herczeg fogadtatása ügyében intézkedéseket tett.

A herczeg fogadására Szebenbe Bethlen Sámuelt jelölték ki, szükségére 300 forintot utalványoztak. A fejedelem saját fogatai közűl kettőt adott rendelkezése alá, s ezenkívül 6 rendbeli postalovakat rendeltek ki.

A második állomás Szerdahely lesz. Biztossá Balog László neveztetett ki, 100 frt utalványoztatott költségeire. A fejedelem 6 rendbeli fogatát viszik oda, s azonkivül hat fogat postalovat rendeltek.

A harmadik Szász-Sebes. Biztossá Nagy István rendeltetett, költségeire 100 frt utalványoztatott. A fejedelem két fogatot küld oda, s hat fogat postalóról Nagy István előre gondoskodjék.

A negyedik Nagy-Enyed. Biztos Kemény Boldizsár 100 frt költséggel. Enyed húsz postalovat állítson ki. Aranyosszék ugyanannyit.

Az ötödik állomás Torda. Biztos Barcsay Abrahám 200 frt költséggel. Torda és Aranyos 20—20 postalovat állítnak ki.

A hatodik Kolozsvár. Biztos Gyerőffy György. Postalovakról a város tartozik gondoskodni. Költségeire 300 forintot kap.

A következő állomás Deés. Biztos Bánffy Farkas, ki 300 frtot kap költségeire. A beszterczei tisztek 100 postalovat fognak kiállítani. Útja Deéstől Nagy-Bányáig fog terjedni.

A delegatió minden egyes helyre külön patenst állított ki.[1])

[1]) Történeti Lapok I. 516. s köv. ll. a patensek közölve vannak.

Azután megszabta a biztosoknak az úti költségeket s limitátiót adott ki, mely meghatározta az egész utazás tartamára az élelmiszerek s más kiszolgáltatandók árát, melyen azokat az eladók adni kötelesek.[1])

Heisler a kitűzött időben csakugyan elindult s oly gyorsan haladt, hogy a fejedelemnek nov. 25-ről már Szombatfalváról írt köszönő levelet.[2])

Hanem a delegatió által kiadott patensek követelményeinek teljesitése annyi nehézséggel járt a kimerült országban, s a sereg elhelyezése alkalmával a vitézek annyi visszaélést követtek el s annyi követeléssel állottak elé, hogy ez ügyben Heisler tábornokhoz a sérelmek orvoslása végett újabb követet kellett küldeni.[3])

A nov. 24-ére Fejérvárra hirdetett országgyűlésre a rendek lassan, mondhatni csak a hó végén kezdtek gyülekezni, minek egyik oka az volt, mert a szertejáró katonák miatt az út nem volt bátorságos, s a törvények alkotásához csak deczember elején foghattak.

Még javában folytak a tanácskozások, midőn a badeni herczeg beérkezett az országba. Decz. 9-én Teleki az időközben Erdélybe visszajött Komornik főbiztossal s többekkel elébe ment. Rendkívül siettette útját, mert Bécsből újabb parancsot kapott, hogy mennél előbb ott legyen.[4])

Ennek az országgyűlésnek főtárgya a jövő évi adó kivetése volt, melyről előre lehetett tudni, hogy a korábbiaknál is terhesebb lesz. Kapcsolatban ezzel Caraffa megbizásából Komornik beadta kivánalmát, hogy eddig is, míg az életbe fog lépni, a jelenlegi szükségen bizonyos előleggel segéljenek. Legyenek meggyőződve — mondá Komornik — hogy a császár az előzékenységet jelentékeny engedményekkel fogja viszonozni. Szükséges pedig, hogy az együtt ülő országgyűlés pénzben 400 ezer forintot s victualékban annak megfelelő mennyiséget vesen ki. Ebből deczember végéig

[1]) Történeti Lapok 536. l.
[2]) Törvények és Okiratok XCIII.
[3]) Ugyanott XCV.
[4]) Ugyanott XCVI. Vass György 83.

legalább százezer tallért, a többit pedig jövő évi február közepéig szolgáltassák be.

Lippához és Lugoshoz kétezer köböl zabot kér. Egyszersmind egy jegyzéket adott át, hogy hogyan kívánja Heisler az ezredeket a télen elhelyezni. T. i. Szebenben a Mansfeld, Megyesen és Segesvártt a Heisler, Beszterczén a Pace ezredeket, a Székelyföldön egy dragonyos ezredet, Barczán egy dragonyos ezredet, Brassóban a badeni ezred felét, Nagy-Sink, Kőhalom és Újegyházszéken Heisler dragonyos ezredét, Kolozsvártt a Salm gyalogokat, mindenüvé biztos neveztetvén ki.[1])

Caraffa kívánalmai elől kitérni nem lehetett. Bármennyire ki is volt merűlve az ország, intézkedni kellett, hogy a követelések megadassanak s a határidő is betartassék — nehogy végrehajtást vonjanak magukra. S az országgyűlés csakugyan ebben a szellemben határozott.

Az első articulus megszabta az adót 1690-re. Portánként 200 frtot, 10 köböl búzát, 3 mázsa húst, 17 veder bort, 10 köböl zabot, 3 szekér szénát, de akkép, hogy a kik a medgyesi országgyűlésen és fejérvári consultatiók alkalmával kivetett búzát és zabot befizették, az tudassék be ezen adóba. Azután megszabták az egyes hatóságok, vármegyék portáinak számát, a szász és székely nemzetek, székek, szász és oláh papok, fiscalis tisztek, görögök, örmények, zsidók által fizetendő összegeket.

A második articulus Bethlen Eleket nevezte ki főcommissariussá s mellé commissariusokat rendelt, megszabván teendőiket, s az adó behajtása körül teljhatalmat adván nekik.

Főbiztosokat neveznek ki a pénz felvételére és kiadására. (III. art.)

A pénzadó fele január 20-áig, másik fele febr. 20-áig beadandó. (IV. art.)

A victualék fele január 1-éig, másik fele pedig márcz. 1-éig beszolgáltatandó. (V. art.)

A VI-ik articulus részletes utasításokat foglalt magában arra nézve, hogy kiktől kell az adót behajtani.

---

[1]) Történeti Lapok I. 534. s köv. ll.

A készpénzben fizetendő adónak felét a földesúr tartozik lefizetni. Ha nem tenné, vettessék fogságba. (VII.)

A victualék beszolgáltatására megyénként biztosokat neveznek ki, kiknek a megyei tisztviselők fognak hivatalos eljárásukban segítni. (VIII.)

A pénzadó behajtására a megyék és székek partialis perceptorokat nevezzenek ki. (IX. art.)

A katonai állomásokra biztosokat neveznek ki, s körülírják hivatalos eljárásuk módozatait. (X. art.)

A tanácsurak özvegyei az árendafizetés alól felmentetnek. (XI.)

A paraszt-telken lakó szabad személyeket nem mentik fel az adófizetés alól, mert ezzel sokan visszaéltek. (XII.)

Az abrudbányai zavarok elintézésére bizottságot küldenek ki, kik ugyanott az egyházi ügyeket is hozzák rendbe. (XIII.)

A marosvásárhelyi zavarok elintézésére bizottságot küldenek ki. (XIV.)

A Havasalföldön táborozó német vitézek számára Rozsnyóra s Rukarra 4000 köböl búzát és 7500 köböl rozsot kelletvén szállítni, a brassai bíró rendeljen szekereket, melyekért az ország pénzéből fizessenek, egy köböl búzáért 60 és egy köböl rozsért 30 denárt. (XV. art.)

A segesvári gyűlés VIII-ik articulusát módosították. (XVI.)

Az ingyen postálkodás és gazdálkodás korlátozására törvényt hoztak. (XVII.)

Bethlen Miklóst és társait megbízták, hogy a számvételt fejezzék be s a restantiákat hajtsák be. (XVIII.)

A szászok postulatumának teljesítéséről nem hoztak külön törvényt: arról más úton fognak intézkedni.[1])

Meghozták az 1690-ben fizetendő adóról a törvényt: de hogy képes lesz-e az ország ezeknek a túlcsígázott követeléseknek megfelni, abban a fejedelem kormánya kételkedett. Mindjárt a törvény meghozása után, decz. 3-án, a kormány elhatározta, hogy Heislerhez követet küldenek s

[1]) L. Törvények és Okiratok XCIII.

e végre Jósika Gábor volt kiszemelve oly czéllal, hogy kérje a tábornokot, hogy, ha a fizetéseket a kitűzött határidőre nem lesznek képesek teljesítni, engedjen haladékot, a követelések leszállítása ügyében pedig küldjön felterjesztést Bécsbe, hogy ott tekintettel a szegénységre s az adózók fizetésképtelenségére, tegyenek engedményeket. De Jósikát nem küldték el.[1])

Helyette Bethlen Sámuelt nevezték ki követté.

Egészen váratlanúl történt, hogy az országba két ezred jött be telelni. Azok után a fényes sikerek után, melyeket ő felsége hadai a török birodalomban arattak, s uralmát nehány ország behódolásával »messze Törökországban kiterjesztették«, méltán bízhattak abban, hogy az ország terhein könnyítés fog történni. De másként történt: s most rajtok levén a két ezred eltartásának terhe is s teljesen képtelenek annak elviselésére, kivált ebben a szűk esztendőben.

Ehez járulnak a hadak rendkívüli kihágásai. Hiszen a lothringeni herczeg nagyobb sereggel volt az országban, de az távolról sem követett el annyi kihágást. Betörnek a nemesek, özvegyek, árvák lakásába, az útonjárókat fosztogasztják, verik s a postalovakat elhurczolják.

A postálkodásról szóló (XVII.) articulust már a tábornok közbelépésére hozták: de sok visszaélést követnek el a posták is.

Most is a fenforgó zavaros viszonyok következtében országgyűlést kellene tartani. De mikor az út nem bátorságos, hogyan hívják össze a delegatiót? Az, a mit a tábornok ajánl, hogy t. i. az összegyűlés összejövetele és eloszlása idején másfelé szállásolja el a hadakat, kivihetetlen. Szóval a hadakat kellő disciplinában kellene tartani.[2])

Erdély ilyen véletlen és gyors megrohanásának a török harcztéren beállott változás volt az oka.

A szultán 1689 novemberben Musztafa Köprilit nevezte ki nagyvezérré s ezzel egészen új élet kezdődött az ozmán

---

[1]) L. Törvények és Okiratok XCV. *a)*.

[2]) Ugyanott XCV. *b)*.

birodalomban. A szerencse egyszerre hátat fordított a császári sergeknek. Az egész ozmán birodalmat s magát a szultán seregeit is új szellem hatotta át. A török és tatár csapatok még ezen a télen kiverték a császári hadakat oláhországi és szerbországi téli szállásaikról [1]) s ezek kénytelenek voltak Erdélybe húzódni vissza. Csaknem közvetlenül azután történt az, hogy a badeni herczeget visszahívták Bécsbe, s őt is, mint már az előbbi évben a legkitünőbb vezéreket, a rajnai hadsereghez küldjék.

XVI.

A török hadak váratlan diadala, a támadó seregek visszanyomása nagy befolyással volt Erdély jövendő alakulására is: de ez egy időre csak inséget, nyomorúságot és terheltetést idézett elő. Ez a váratlan s nagyobb arányú előnyomúlása a német hadaknak csak országos határozattal volt elintézhető. Ezért a fejedelem 1690. jan. 14-ére Ebesfalvára összehívta a delegatiót.

Összegyűlvén a delegatió Heisler tábornok azon kívánatát vették tárgyalásba, hogy a havasalföldi téli kvártélyból Erdélybe átnyomúlt császári hadak ellátásáról gondoskodjanak. A roppant teher daczára, hogy ő felsége kegyelmességét jobban kiérdemeljék, a hadak fentartására megszavaztak 18.000 köböl búzát s a már korábban megszavazott 15.000 köböl zabot 10 ezerrel felemelték. Intézkedtek annak gyors beszolgáltatásáról. Minden kapuszám után 4 köböl búzát s két és fél köböl zabot igértek, ez összeget Kolos, Doboka megyékre s a belső-szolnoki hódoltságra vetvén ki, Fogarasföldе a szász papok, oláh papok s Vizakna egy összegben szállítván be búzát, zabot. A mi ki nem telnék, azt az Ebesfalván s Fejérvártt felvetett élésekből pótolják. A szénát azok a helységek fogják szállítni, a hol a hadak állomásozni fognak.

Egyszersmind a victualék beszállítására szigorú utasításokat adtak ki.

Bethlen Elek neje halála következtében a főbiztosság-

[1]) Kemény Fundgruben II. 239.

ról lemondván, helyébe ideiglenesen Bethlen Gergelyt nevezték ki.

Utasították a főbiztost, hogy az engedetlen és hanyag vicetisztek, perceptorok ellen kellő szigorral járjon el.

Meghagyták a szebeni királybírónak, hogy írjanak ki a szászságra mindenfelé, hogy a magyarokat ne szidalmazzák s a járókelőknek pénzért gazdálkodással legyenek.

A czímeres postáknak s a bizottság dolgaiban járóknak mindenütt kellő gazdálkodással legyenek. A hol német kvártélyozó vagyon, a folnagy háza, s még három ház maradjon üresen.

A kolozsváriak terheltetésén, a mint a viszonyok javulni fognak, azonnal enyhítenek: azonban még ez úttal nem tehetik. De megbízták a főcommissariust, hogy adjon nekik 600 frtot.

Kővárvidékére az adó beszolgáltatása ügyében kiadott rendeleteket megerősítették.

A reformatus püspökség üresedésben levén, a jószágára kivetett adó fizetése a jövendő országgyűlésig felfüggesztetett.

A Szász-Csanádra kivetett adó a jövő országgyűlésig felfüggesztetett.

A fejedelem nevében kiadandó pátensek az eddigi szokás szerint készíttessenek el.

A szökevény moldvai vajda Petru kincseit a bécsi kormány az erdélyieken kereste. Írjanak mind a római császárnak,[1]) mind a lengyel királynak, hogy ők nem tudnak róla semmit.

A lengyel fogságban levő Tótfalusi dolgában kiküldötték Okolicsányit.

Sándor Pál kapitiha feleségének 100 frtot utalványoztak.

A hódoltság által fizetett adó a kolozsvári és somlyai őrségek fizetésére fordítandó.[2])

A német hadak zsarolásai és féktelensége ügyében

---

[1]) L. Törvények és Okiratok CIII.

[2]) Ugyanott CI. Történelmi Lapok I. 350. s köv. ll.

írtak Herbeville tábornoknak Szebenbe. Váratlanúl gyorsan s erélyesen intézkedett a visszaélések meggátlása ügyében s az egyes parancsnokokhoz intézett körlevelének másolatát megküldte.[1])

Heisler Kimpolungból már útban volt csapataival s kérte a fejedelmet, hogy a megállapított statiókban tegye meg az intézkedéseket.[2]) Ez a levél sok aggodalmat okozott a fejedelemnek, ki Telekit bízta meg a válaszadással: hogy tartsák magukat a megállapodáshoz s ügyeljen, hogy a jövő s menők utazása bátorságos lehessen.[3]) A tábornok a Brassó körűl elhelyezett hadak parancsnokságával Trautmansdorf Sigmondot bízta meg.[4]) Egy másik változás Szebenben volt, honnan Herbeville egészsége helyreállítására Bécsbe utazott[5]) s Heisler már február végén Szebenbe érkezett. Panaszkodott a fejedelemhez intézett levelében, hogy a pénz és élelmiszerek beszállítása nagyon lanyhán történik s a pénznek még alig szolgáltatták be felét. A zsarolások ügyében pedig az orvoslást kilátásba helyezte. Ezek a kölcsönös vádaskodások és mentegetések, orvoslás igérése minduntalan ismétlődtek:[6]) de az ország sanyarú állapotán keveset segítettek.

A máramarosi sókereskedés ügyében Breunerrel, a kassai parancsnokkal, már hoszabb idő folytak tárgyalások.[7]) A fejedelem Bethlen Miklóst küldte ki Kassára, hova Bécsből is kamarai bizottság érkezett, hogy ezzel a bizottsággal és Breunerrel tárgyaljon. Febr. derekán csakugyan megegyezés jött létre köztük.[8])

Nagy baj volt az országra nézve, hogy azok az ezredek is, melyeknek téli szállásúl Havasalfölde volt kijelölve, onnét kivonúlni kényszerűltek s Erdélyben helyeztettek el.

---

[1]) Törvények és Okiratok CI.
[2]) Ugyanott CII.
[3]) Ugyanott CIV.
[4]) Ugyanott CV.
[5]) Ugyanott CVII.
[6]) Ugyanott CVIII., CXII.
[7]) Ugyanott LXXXIII.
[8]) Ugyanott CVI. Bethlen Miklós II. 107.

A delegatió gondoskodott ugyan ennek elhelyezéséről is, de az életben nem ment minden úgy, mint azt a papiron megszabták. A csapatok elhelyezésére biztosokat neveztek ki, de annyi biztost, amennyi kellett volna, nem találtak, daczára hogy a fejedelmi bejárók közül is többeket küldtek ki. Ezeket az újabban benyomulókat elegendő búzával és zabbal sem tudták ellátni, legkivált kellő időre, s így a rekvirálás újra megkezdődött.[1])

A helyzetet az is nehezebbé tette, hogy a fejedelem sokat betegeskedett. Néha az aláírásokat sem teljesítette s ekkor a nála levő tanácsurak írták alá a kiadványokat. De aztán megint jobban érezte magát s ilyenkor foglalkozott az államügyekkel is. Nagy szerencse volt az országra, hogy mint az ország generálisa a katonai ügyek vezetését, a főfelügyeletet a biztosok felett s az ezen körbe tartozó levelezések vezetését Teleki Mihály tartotta kezei közt. Higadtsága és mérséklete sok kellemetlenséget megelőzött s elhárított az ország fejéről, s tekintélye és befolyása a német tábornokoknál gyakran eszközölte kényes ügyeknek gyors lebonyolítását.

De ebben a válságos időben, hol az ország erejének végső megszorításáról volt szó, egyedül csak az országgyülés intézkedhetett s épen ezért »tekintettel ezen kiváltképen való dolgokra« a fejedelem ápr. 4-én Fogarasba egyetemes országgyűlést hirdetett.[2])

XVII.

A rendek szokás szerint lassan gyülekeztek. Épen erre az időre esik Kanizsa visszafoglalása Batthyány által:[3]) kicsiny kárpótlás a Balkán félszigeten szenvedett veresegekért.

A szokásos megnyitási ünnepélyeken, a fejedelem üdvözlése s válaszának meghallgatása után a tárgyalásokhoz fogtak. Ugyanabban az időben külön tárgyalt a delegatió is.

---

[1]) L. Törvények és Oklevelek CXIII.
[2]) Ugyanott CIX.
[3]) Ugyanott CXVI.

Ápr. 10-én a fejedelem vadászatot rendezett, de »szélben és hidegben esvén a vadászat«, rosszúl lett. Másnap a vártemplomba ment könyörgést hallgatni, már akkor annyira erőt vett rajta a kór, hogy lefeküdt az ágyba s többé fel sem kelt. Ápr. 15-én délesti három órakor negyed fél napi betegség után elhúnyt s ápr. 17-én koporsóba tétetett.[1]) Szép és csendes volt a kimúlása »a boldog és nagy, de igen felette jó emlékezetű, örökké megsíratható kegyes és jó lelkiismeretű fejedelmünknek urunk és édes atyánknak életének 58, birodalmának 29 esztendejében«,[2]) épen a legválságosabb időben, midőn attól lehetett tartani, hogy a császár mint hódított tartományra fogja rátenni a kezét: a mi be is következett volna a török fegyverek szerencsés előmenetele nélkül.

Bármennyire nagy és mély fájdalmat keltett mindenfelé e váratlan haláleset, a rendek nem szakították meg tanácskozásaikat. Első dolguk volt, hogy elhatározták jelentést tenni a császárnak, római királynak, lotharingeni herczegnek, nádornak, az ország és II. Apafi Mihály nevében a fejedelem bekövetkezett haláláról egyszerű követ útján, egyszersmind kérni az ifjú fejedelem megerősítését, s erre a követségre Bethlen Miklóst nézték ki, de ő nem fogadván el, Nagy Pált bízták meg a Bécsbe menetellel.[3])

A máramarosi sókereskedés ügyében Bethlen Miklós és a kamara biztosai közt létrejött szerződést tárgyalásba vette az országgyűlés s ápr. 20-án megerősítette. Breuner e tárgyalásokra biztosúl Bröseck-et küldte le Fogarasba, ki itt viszont május 1-én az országgyűlés által kiküldött biztosokkal Bethlen Miklóssal és Alvinczy Péterrel az erdélyi sókereskedésre is szerződésre lépett.[4])

A rendek máj. 5-ig folytatták tanácskozásaikat.

Az első articulust még a fejedelem életében intézték el: az az adóról szólott. A fejérvári országgyűlésen s a két

[1]) Inczédy Pál Naplója 14.

[2]) Vass György Naplója 88.

[3]) Törvények és Okiratok CXIV. *d*). V. ö. Bethlen Miklós emlékiratai LII. 112. l.

[4]) Törvények és Okiratok CXIV. *c*).

delegatió alkalmával felvetett adókat 800.000 r. frtra egészítették ki: úgy hogy minden kapuszám után fizessenek 30 frtot s két ökröt: ugyanannyit fizessenek a vármegyéken levő rovatlan személyek is tízenként. Székelységre, szász, oláh papokra, városokra, görögökre, örményekre bizonyos meghatározott összeget vetettek ki.

Az adót két részben máj. 15. és 25. kell befizetni. (II.)

Kivették ez adónak fizetése alól Szerdahely és Szászsebes székeket s Hunyad vármegyének azt a részét, mely a pusztításnak leginkább ki volt téve. (III.)

Az ökröket máj. 15-ig kell összegyűjteni. (IV.)

A Teleki Mihály által múlt évben Fogarasmegyének kölcsön adott 500 köböl búzát vissza kell fizetni. (V.)

Az országnak Brassóban letett búzája odaégvén: czirkálják fel, hogy tényleg mennyi búzát szállítottak oda, s a mit valóban beszállítottak s odaégett, azt nem tartoznak megtérítni. (VI.)

Radnóthról panasz érkezett, hogy ott sok mindenféle visszaéléseket követnek el. Bizottságot fognak kiküldeni. (VII.)

A hol hídasok voltak, de ezek újabban elpusztultak, tartoznak szigorú büntetés terhe alatt visszaállítni. (VIII.)

Egyes statióknak a victualék be nem szolgáltatása miatt sok kára lett. Intézkedtek, hogy a bűnösök megbüntettessenek. (IX.)

A restantiák ügyében újabban intézkedtek. (X.)

Egy időben a rendekkel a delegatió is tárgyalta a hozzá áttett ügyeket, s ezekre vonatkozólag meghozta a maga határozatait.

Hogy a számadás Komornikkal befejeztessék, határidőül kitűzték máj. 20-át, és a bizottság tagjaivá kinevezték Bethlen Miklóst, Alvinczy Pétert, Mikes Pált, Horváth Miklóst s szebeni Vajda Jánost.

Adóbehajtó executorokká kinevezték Geréb Jánost, Dániel Mihályt, Kendefi Jánost, Kun Miklóst, Kun Istvánt, Nápolyi Pétert, Boér Pált, Boros Lászlót s a szükséghez képest az udvarbírákat.

---

[1]) Törvények és Irományok CXIV. *a)*.

Itt intézték el Közép-Szolnok vármegye panaszát, melyet Serédy által terjesztettek az ország elé.[1]) Wesselényinek hadali őrsége ki-kiütvén, rendkívül sok kárt tesz a megyében. Megintették az ország nevében Wesselényit, hogy tartsa féken őrségét, mit ha nem teljesítene, felhatalmazták a vármegyét, hogy őket a megyei néppel fékezze meg.

Panasz jött be, hogy a mesteremberek nem tartják magukat a limitatióhoz. Elhatározták, hogy ezt az ügyet a közelebbi országgyülésen fogják tárgyalásba venni.

Közép-Szolnok és Kraszna vármegyék felterjesztéséből értesültek, hogy a portiózás könnyítésére nekik igért sóbeli segítséget még nem kapták meg: elhatározták, hogy a megigért sót a praefectus minden halasztás nélkül azonnal adassa meg.

Ez e két vármegye arról is panaszkodott, hogy portióval rendkivül meg van terhelve. Igyekezni fognak, ezt a terhet a magukéval együtt, a mennyiben csak lehet, könnyíteni.

Beszterczeszéki Malkod faluban egy német vitéztől négy lovat loptak el. A kárt a malkodiak a kis-kájoniakon akarták megvenni. A Belső-Szolnok vármegyei követek kérelmére elhatározták, hogy mind a Belső-Szolnok vármegyei vicetisztek, mind a beszterczei tisztek menjenek ki a helyszinére és ott az ügyet törvény szerint intézzék el.

Panaszok jöttek be a kolozsvári mészárosok ellen, hogy a portióban oda vitt ökrök bőrit nem adták vissza. Meghagyták a főcommissariusnak, hogy hasonló esetekben nemcsak Kolozsvárott, hanem más helyeken is adassák vissza a bőröket.[2])

Az országgyűlés május 5-én záratott be.

XVIII.

II. Apafi Mihályt 1684-ben a rendek fejedelemmé választották s a porta is megerősítette. Miután az országgyűlés Bethlen Miklós indítványát, hogy tegyék le a homa-

[1]) Törv. és Irományok CXII.

[2]) Történeti Lapok I. 565.

giumot az ifjú fejedelemnek, nem fogadta el, s a helyett a fejedelemségben megerősítését kérte: interregnum állott be az uralkodásban. A delegatió tehát a szükséges intézkedések megtételére együtt maradt.

Megállapodtak abban, hogy az ifjú fejedelem máj. 17-én Fogarasból Porumbákra megy, ott egy hétig fog tartózkodni s onnan Radnóthra utazik.

Intézkedtek, hogy állandóan mellette maradjon egy bizottság: Naláczy István, Haller János, Gyulay Ferencz. Kemény János, Vay Mihály, Kendefi János, Mikes Mihály és Pál, Pernyeszi Zsigmond, Inczédi Pál, Maksai Ferencz, a segesvári királybiró s a szebeni polgármester; Nagy Pál hazajöveteléig ezek maradjanak az udvarnál, de ha valami fontos dolog adja elé magát, hívassa össze Teleki az egész delegatiót.

Azokat a kamaraispánokat, kik a sókoczkákat rendkivül nagyra vágatták, Teleki fogassa meg.

Dobolyi Bálintot Nagy Pál hazaérkeztéig a portusra és aknákra való felügyeléssel megbízzák.

Vay Mihályt Heislerhez küldik némi félreértések elintézésére.

A katonaságnak az áprilisi hópénzt egészen, az udvari gyalogoknak pedig a következő hópénz felét az ország pénzéből adják meg.

Bethlen Gergely fogarasi főkapitány a szükséghez képpest hozasson Fogarasba a várbeli szolgálatra Udvarhelyről száz gyalogost.

A praefectus gondoskodjék, hogy Fogaras elegendő búzával, liszttel láttassék el. Hasonlóan büdöskövet s vasat is szállíttasson oda.

Az aknáknál azoknak, kiket megillet, a sót természetben adják ki.

Kővárba viczekapitányul Diószegit az udvarbírót rendelték s a kővárvidékieket 1500 német frttal segítették.

A biztosok az ország által követelt ezer ökröt szerezzék meg. A hátralékos vármegyék az ökröket máj. 20-ára szállítsák Fejérvárra.

A brassai harangöntőt hozassák ki, Apor István panaszára, számadástételre.

Tordavármegye alsó járása az exequáló németeket a felsőjárásba utasítván — fizessen ezeknek kártérítést.

A függőben maradt jogi ügyek további intézkedésig ezután is maradjanak függőben.

A temetés rendezésével Telekit bízták meg.

A Szentpály Ferencz, Páter János s leányai közt fenforgó viszály kiegyenlítésével Teleki bizatott meg.

A commissariusoknak s administratoroknak írni kell, hogy a mint megkapják a rendeletet, a hivatalukhoz megkivántató requisitumokkal azonnal jelenjenek meg.

A vásárhelyi katonáknak kvártélyúl Istvánházát és Kincsest rendelték.

Az udvar szükségére kivántató füvelőhelyről gondoskodjék Teleki.

Kálnoki Sámuel Heisler tábornoknak Teleki ellen helytelen informatiót adott, miért is a közelebbi deputatió elé idéztetik.

Megbizták Vay Mihályt és Naláczy Andrást, hogy az ifjú fejedelem mellett continuuskodjanak felváltva s utasítást nekik Teleki Mihály adjon.

A Komornik által kivánt hátralék a generális computus alkalmával fog elintéztetni.

Heisler generál secretariusának adjanak 200 frtot.

A papok generális gyűlésére vitessék el a fogoly papokat.

A kisebb folyó ügyek feletti tárgyalásokat azután is folytatták egész 18-ig: másnap az ifjú fejedelem megindúlt Fogarasból Porumbákra.[1])

XIX.

A delegatió Porumbákon folytatta ülésezéseit máj. 21-én.

Miután a Castelli-ezred Beszterczéről Barczára megy, biztosok rendeltettek mellé, úgy hogy máj. 25-én megindulhassanak az ezredek.

---

[1]) Történelmi Lapok I. 566. s köv. ll.

Egy másik ezred Medgyesről hasonlóképen Barczára megy, e mellé is rendeltek biztosokat.

Barczáról 200 pár ökröt rendeltek ki, hogy a munitiókat Brassótól Szebenig vontassák.

Ő felsége hadserege számára 800 ökröt vetettek ki, a vármegyékre, a szász székekre és a városokra, kirendelték a biztosokat azok átvételére, kiknek gondoskodniok kell, hogy azok jún. 12-ig Vizaknára érkezzenek s ott Heisler embereinek átadják s az ökrök párjáért a javáért 48, a gyengébbekért 44 frtot vegyenek át s azt a szegénységnek kézbesítsék.

Máj. 22-én tárgyalásba vették azokat a panaszokat, melyeket Hunyadvármegyében az ott táborozó német vitézek követtek el, s az inquisitióval Inczédy Györgyöt, Alvinczit s Rákosi Pétert bizták meg.

Máj. 23-án Komornik azzal a követeléssel állott elő, hogy ő nem várhatván az ő felsége vitézi számára felvetett búzának késedelmes beszolgáltatására, azt azonnal szolgáltassák be. Komornikot kölcsön vett búzával fogják kielégíteni, biztosítván a hitelezőket, hogy Bethlen Gergely főcommissarius ki fogja őket elégíteni.[1])

Esterházy nádor az elfoglalt Thököly-jószágok ügyét ismét szóba hozta: alkalmasnak vélvén erre a fejedelem halálával beállott interregnumot. A császár hosszabb leiratot intézett az erdélyi rendekhez, hogy mielőtt szigorúabb rendszabályok léptettetnének életbe, adjanak ő felségének határozott választ, hogy vajjon hajlandók-e ők az örökösüket megillető anyai örökséget, a haszonélvezettel együtt mintegy 30 ezer tallért, kiadni kezökből? nehogy a Thököly nővérek még továbbra is haszontalan kiadásokba sodortassanak.

Maga a nádor külön is írt a rendeknek és Telekinek: két év előtt is járt embere Erdélyben s hogy újabban ne kényszerítessenek az örökösök haszontalan költségre, kéri őket, közöljék vele a rendek határozott válaszát ez ügyben.

Mire azonban a rendek a leiratot s leveleket tárgya-

[1]) Történelmi Lapok I. 583. l.

lásba vehették volna, már el volt terjedve a hír, hogy a hűtlenségi perrel sújtott Thököly a török hadakkal Oláhországból, honnan a császári hadakat kiszorították, Erdélybe készül beütni, mig maga a nagyvezér Nissza s az Al-Duna mentén fog támadólag fellépni. A mint a porta Apafi haláláról értesült, kiadta Thökölynek az athnamét, melylyel Erdély fejedelmévé kinevezte s hogy országát elfoglalja, kellő haderőt is rendelt mellé.

XX.

A kormányzó testület jún. 17-ére összehívta a delegatiót Radnóthra, mely jún. 17-én kezdte meg tanácskozásait.

A májusi delegatióban felvetett 800 ökör árában a czikkeny aranyokat is elvehetik ötödfél forintban.[1])

Jún. 20-án elrendelték, hogy az erőszakkal elvett szénáért a károsoknak 3 frt kárpótlás fizettessék.

A Kaplyonban fogva tartott kővári nemes bocsáttassék el.

A mezei hadak a sugodi tó mögött levő helyekre szálljanak.

A szászsebesiek fizessék meg tartozásaikat Horti István püspöknek és Kubini Lászlónak.

Sárosi János a Kun Istvántól elhajtott jobbágyot, valamint a némettől vásárolt hegyes tőrt adja vissza.

Jún. 22-én. A salva gvardiák maradjanak meg állomásaikon s a mit rájok költöttek, fogadják el az adóban.

Maros-Vásárhely városhoz való viszonyát azoknak a katonáknak, kiknek ott residentiájok van, szabályozták.

Intézkedtek, hogy a folyó ügyek vezetésére a főurak és delegatió tagjai közül kik maradjanak az udvarnál a fejedelem temetéseig, s kik váltsák fel azokat temetés után, de úgy, hogy az elsők addig el ne mehessenek, míg az utóbbiak meg nem érkeznek.

Jún. 23-án. A Thököly beütéséről szállongó hírek szükségessé tették a bodzai szorosnál levő épületek kijaví-

[1]) Egy czikkeny ára árfolyamon 2 és fél oroszlámos tallér volt.

tását. Intézkedtek, hogy Mikes Pál a háromszéki vicetisztel s brassai bíróval gondoskodjék az épülethez kivántató requisitumokról, s ezek árát fizettesse ki. Teleki főgenerálist pedig mind arról, a mit tesznek, értesítsék s tőle várjanak rendeleteket.

Macskássy Boldizsár Heisler generálhoz küldetett »holmi gravaminák« orvoslása végett.

Mikola László az elfogott gyergyai szakácsot 200 frt büntetés terhe alatt bocsássa szabadon.

Okolicsányi Pál és Hári Kapronczai István közt fenforgó viszály elintézésével Teleki Mihály bizatott meg.

A Wesselényi Pál és Béldy Zsuzsánna közt fenforgó »hallatlan példájú« nagy botrány elintézése a ref. consistoriumra bizatott. Mindkét fél a Sz.-Mihály napján tartandó consistorium elé idéztetett.

Jún. 17. A császári hadak részére Heisler tábornok ötezer kis köböl búzát kivánt, oly módon, hogy azok Fejérvárra szállíttassanak. Minden kapura 2 köböl búzát vetettek ki, aránylagosan ezzel egy összegben a szász, oláh papokra és a városokra.

Ezen búza beszolgáltatásának határnapjául júl. 10-ikét tűzték ki Fejérvárra Samarjai Péter kezéhez.

Elrendelték, hogy ezen búzát a földesurak tegyék le a jobbágyok helyett s az olyan földesúrnak, ki nem szolgáltatná be, a kapuszám vagy ravatal száma szerint elmaradó búzáért egy-egy jobbágyát foglalják le.

Ezen búzának administratora a főbiró legyen, s a szolgabirák kellő assistentiával segítsék a végrehajtásban. A ki a földesurak közül ezen rendeletnek nem tenne eleget, annak az egyes kapuk után lefoglalt jobbágyát akárkinek adják oda, a ki azt egy évig birhassa.

A búzaszállítás kötelezettsége alól a fiscalis jószágok sem vonatnak ki.

Jún. 30. Telekit az udvarnál elvádolták, hogy az ország adaját egyedül ő veti ki s annak nagyrészét saját hasznára fordítja. A delegatió a Teleki ellen forgalomba hozott vádakat alaptalanoknak, hamisaknak jelenti ki, melyekben egy szó igaz sincs. A delegatió összes tagjainak aláirásával

ellátott bizonyság-levelet állítanak ki, melyet a legközelebbi országos ülésben is meg fognak erősítni.

Júl. 1-én. Heisler tábornok 200 lovas felállítását kívánja. Elrendelték, hogy a somlyai s kolozsvári német hadak rendeltessenek be tiszteikkel együtt, valamint az udvari mezei hadak is legyenek készenlétben. Udvarhelyszékből s Marosszékből három-három zászlóalj legyen készen s várjon Teleki Mihály parancsára. Ezen had előljárójává Gyulafi László rendeltetett 400 frt hópénzzel, mellé pedig Toroczkay Mihályt adták 200 frt hópénzzel.

Rendeletet adtak ki a restantiák szoros executiójára.[1])

Ezen napon — júl. 1. — a delegatió véget ért.

XXI.

De néhány nap múlva újra össze kellett hívni a delegatiót. Megújult a hír, hogy Thököly megindult téli szállásáról saját csapataival s Gazi Giráj tatárjaival Havasalföldén keresztül, hol Brankován vajda kalauzolta s élelmezte.[2]) Heisler felhívására, Teleki, az ország generálisa, az udvarnál continuuskodó bizottságot felkérte, hogy általános hadfölkelést rendeljenek el.

Ennek eszközlésére júl. 10-ére összehívatott a delegatió, mely tanácskozásait két nap alatt bevégezte s megállapította a fölkelés módozatait.

Intézkedtek, hogy a Moldvába s Havasalföldébe vezető passusokat vizsgálják meg s vágassák be. Fogarasföldére Bethlen Gergelyt s Beszterczére Toldalagi Jánost küldték, ez utóbbinak meghagyván, hogy utasítást Teleki Mihálytól kérjen. Ügyeljenek az ösvények bevágására is.

Júl. 18-ára általános hadfölkelést rendeltek, úgy hogy a ki a meghatározott helyen nem jelenik meg, annak háza széthányatik, javai elprédáltatnak, maga pedig halállal fog lakolni.

Az egész ország hadainak megindulására vonatkozó

---

[1]) Történelmi Lapok I. 597. s köv. s 613. s köv. ll.

[2]) Angyal Thököly Imre II. 204.

parancsot Teleki Mihály fogja kiadni. Meghatározták egyúttal azokat a helyeket, hol egyes vármegyék, vidékek és székek hadai tartoznak összegyűlni: de Háromszék és Csikre nézve az eddigi intézkedések maradnak érvényben.

A helyet pedig, hova az ország hada fog szállíttatni, a főgenerális Heislerrel egyetértve fogja meghatározni.

A szászság hadai is tartoznak ebben a táborozásban résztvenni.

A kővárvidéki nemesség is fejenként tartozzék felülni főgenerális Teleki Mihály dispositiója értelmében.

A somlyai és kolozsvári őrségnek hátralékos zsoldja kifizetendő.

Ezen expeditióban a szamosújvári puskások is tartoznak résztvenni.

Fogarasfölde s a kolozsvári nemesség is tartozik felülni.

Az udvarnál maradnak a két ítélőmester, Toldalagi András, a segesvári, beszterczei és medgyesi deputatusok.

A delegatió ülései júl. 12-én értek véget.[1])

Az napra — júl. 18. — mire a fölkelésnek meg kellett volna történni, jött meg a rendelet, hogy »mivel a Theökölyinek tatárral való bejövetele megcsendesedett«, a táborbaszállás elhalasztatott.[2])

XXII.

A táborbaszállás valójában csak elhalasztatott, mert a Thököly beütéséről szóló hírek koronként ismételve megújúltak. Heisler intézkedett ugyan, hogy a szorosok megerősíttessenek, de ezt a fenyegető veszély elhárítására nem tartották elegendőnek. Júl. 24-ére Radnóthra újra összehívták a delegatiót.

Thököly előkészítette beütése útját s egyikkel-másikkal az erdélyiek közűl összeköttetésbe lépett. Júl. 24-én mindjárt az első ülésben kimondották, hogy a nemesi szabadság felfüggesztésével mindazokat, kik Thökölyvel, törökkel vagy tatárral egyetértenek, leveleznek, a főgenerális

[1]) Történeti Lapok I. 632.

[2]) Vass György Naplója 91.

Teleki Mihály fogassa meg s ügyök elintézéséig fogva tartassa. Akárhol s akármiféle tisztviselők ebben nyújtsanak Telekinek segédkezet. Minthogy pedig most ezen határozatot nem lehet publicálni, ő főgenerális, ha valakit el akar fogatni, csatolja hozzá a deliberatiót.

Elrendelték, hogy a beszterczeiek a szorosok őrzésére több gondot fordíttassanak. E részben a főfelügyelettel Diósi János szamosújvári viczekapitány bizatott meg a keze alatt levő puskásokkal.

Aug. 1-én Csáky Lászlóné egy kővárvidéki nemesembert az országúton elfogatott s Kaplyonban elzáratott. Ez ember szabadon bocsátása iránt Csákyné már többször felhívatott, de eredménytelenül. Most a szolnokvármegyei két főbiró jelenlétében utoljára intessék meg — ha most sem bocsátaná szabadon, a közelebbi országgyűlésre idéztessék meg.

A szászságnak szigorú büntetés terhe alatt meghagyatott, hogy gyalogságával a főgenerális rendeletére azonnal táborba szálljon.

Aug. 5. Déván Kendefi Pál a fiscus megkárosításával korcsmát tart. A praefectus idézze meg a legközelebbi országgyűlésre.

Csáky András hasonló erőszakoskodásért országgyűlés elé idéztetett.

Aug. 6. Újra általános hadfölkelést hírdettek a korábbi módozatok mellett. A had élére Gyulai Ferenczet és Gerőfi Györgyöt állították.

A bodzai és ojtozi szorosok erődei felépítése szükséges lévén, a brassaiakat biztosítják, hogy kiadásaikat megtérítik.

A delegatió aug. 7-én oszlott el.[1])

Épen ez napról jött Telekitől az udvarhoz levél a hadfölkelés ügyében,[2]) melyet a delegatió megelőző nap határoztak el.

A fejedelmi tanács aug. 5-én aug. 21-ére Radnóthra egyetemes országgyűlést hirdetett, ennek egyik tárgyául

---

[1]) Történelmi Lapok I. 646.

[2]) Törv. és Okiratok CXXI.

kitűzvén a Thökölyvel összejátszó Tompa Miklósnak és társainak hűtlensége perét, megjegyezvén, hogy a kihez Thökölynek patensei vagy más levelei megküldettek volna, azokat ezen országgyűlésre hozza magával.[1])

Thököly beütési szándékának sokáig nem adtak hitelt, most már annak bekövetkezéséhez nem fért kétség s az óvó intézkedéseket lázas sietséggel tették meg. A fejedelmet Heisler is sietett megnyugtatni, hogy a lengyel király a tatárokat Moldván át meg fogja támadni s kifejezte reményét, hogy a császári hadakat Erdély is támogatni fogja. Ő maga aug. 5-én elindúlt Törcsvár felé, s még az nap Fogarasba érkezett. Másnap már Törcsvárnál volt, ismét sürgetve, hogy az ország hada Segesvárnál szálljon táborba.[2])

Az volt a híre, hogy Thököly a bodzai úton akar betörni s épen ezért Heisler ezt szállta meg. Mintegy 3000 embere volt s ide várta a vármegyék hadfölkelését, mert már a székelyek mind nála voltak. Irt Telekinek is, hogy siessen mellé, ki ámbár maga is, felesége is beteg, aug. 14-én irá: hogy »holnap, isten velem lévén, megindulok, és ha úgy kivántatik, vérem kiontásával és életem elfogyásával is ő felségéhez való hűségemet megmutatom pro caesare, rege, principe, patria kész vagyok meghalni.« [3])

Thököly nem ott jött be az országba, hol Heisler várta: háta mögött akarta őt meglepni. Aug. 15-én kétezer gyalogja elfoglalta a törcsvári sánczot, felkonczolván annak őrségét. Hadseregét pedig meredek hegyeken, járatlan útakon át levezette, augusztus 21-én Zernyest és Tohán között s rövid, de véres ütközet után teljes diadalt aratott. Heisler, Doria s több tiszt fogságba esett, Telekit pedig halva találták meg a csatatéren. Brassó meghódolt.

Mikor a zernyesti csata véget ért, az ifjú fejedelem már Kolosvárt volt, a tanácsurak odaszállították mint biztosabb helyre, odamenekültek többen a főurak közül: Bánffy György, Haller János, Apor István, Alvinczy, Sárosy. Ta-

[1]) Törv. és Okiratok CXXIV.
[2]) Ugyanott CXXV.
[3]) Ugyanott CXXVI.

nácskoztak a teendők felett s Keszei Jánost, a fejedelem tanítóját s belső emberét felküldék, hogy sürgesse megerősíttetését s írtak Vilmos angol királynak s a brandenburgi választónak, hogy »legyenek jó törekedők ő felsége előtt az árva mellett.« [1])

Nem sok hasznát láttuk: panaszolja Bethlen. Annál fontosabb következményei lettek Bethlen Miklós követségének, kit aug. 31-én indítottak el Bécsbe, azzal a megbízással, hogy kérjen segítséget Thököly kiűzésére, eszközölje ki, hogy a fejedelmet az országból ki ne vigyék, hanem erősítsék meg fejedelemmé, sürgesse a diploma megadását; a békébe foglaltassák be Erdélyt, a visszafoglalt területeken eső birtokokat adják vissza tulajdonosaiknak; a Thökölyhez átállottak megbüntetése bizassék az országra; a porczió dolgának elintézését sürgesse, valamint a német hadak fenyitékben tartását. Az utasítást a fejedelem és tanácsurak adták ki.[2])

XXIII.

A zernyesti diadal Thökölyt Erdély déli nagyobb felének urává tette. A kifosztott, elcsigázott, koldusbotra juttatott nép szabadítót látott benne s tömegesen csatlakozott hozzá. Hogy az ország jövendőjét így függőben tartotta a bécsi kormány s a hitlevelet nem erősítette meg, azt a gyanút keltette fel, hogy nem is gondol komolyan annak megerősítére: csak vontatja az időt, hogy kedvező alkalommal bekebelezhesse az országot; az a rengeteg adó és portió pedig, mely a népre súlyosodott s mely évenkint növekedett, önkéntelenül is a török időt juttatta az emberek eszébe, mikor meg voltak kímélve a bekvártélyozástól s egy tized részét sem fizették annak, a mit a felszabadító követel rajtok. Ez a váratlan diadal vérmes reményekkel töltötte el őket: hijában intették a higgadtabbak, hogy ezzel az egy harczczal az egész dolog még el nem végződött, siettek Thökölyhez csatlakozni.

---

[1]) Bethlen Miklós II. 117.

[2]) Ugyanott II. 375. s köv. ll.

Thököly prázsmári táborából szept. 1-én Gyulafejérvárra ugyancsak szept. 15-ére, mint a fényes portától kinevezett fejedelem, egyetemes országgyűlést hirdetett.[1]) Néhány napot Földvárnál töltött, azután Petrőczyt a fogarasi úton küldi előre, hogy a vidéket Heisler seregének maradványaitól megtisztítsa, maga pedig Fejérvárnak vette útját — de akkorra már a császári katonák összeszedték magukat s ő »bizonyos német sergek bolondozása miatt« a gyűlést Szeben mellé Keresztyénszigetre tette át.[2]) A mint most tábora útjában is napról napra növekedett, főurak is csatlakoztak hozzá, s valóban a Keresztyénszigeten szept. 15-én megnyilt országgyűlés nemcsak fényes, hanem rendkívül látogatott is volt. Ide érkeztek Thökölyvel a tatár szultán, Brankován vajda, a portáról küldött kapucsi pasa, az új szerdár.

Az országgyűlés mindenekelőtt Thökölyt megválasztotta fejedelemmé, ki épen akkor jött felszabadításukra, mikor legnagyobb rettegésben voltak, hogy a fényes ausztriai ház német gubernatort hozna az országba, s ki a hatalmas török nemzet szívét annyira megengesztelte, hogy ez a néhai Bethlen Gábor idejebeli szabadságukat megadta, adójukat leszállítá s szabadságukat athnaméval biztosítá.[3])

A II-dik articulus a fejedelmi conditiókat állapította meg kilencz pontban: 1. A négy bevett vallás szabad gyakorlata. 2. A fényes portához való viszonyt szabályozza. 3. Tanácsát a három nemzetből válaszsza, kik közül, ha valamelyik veszedelmes és ártalmas tanácsra indítaná, notába incurráljon. 4. Urak, nemesek, városok, székelyek, szászok kiváltságaikban s donatiójukban megtartassanak. 5. A törvényeket megtartja és megtartatja, mindenkinek igaz törvényt szolgáltat s annak szabad folyását nem akadályozza meg. 6. A fejedelemválasztás szabadsága biztosíttatik. 7. A szólásszabadság »libera vox« biztosíttatik. 8. Az elprédált fiscalis

[1]) Történeti Lapok III. 178.

[2]) Itten szept. 7-én kiadott patensét lásd Vass György Naplója 94. s köv. ll.

[3]) Közölte Pray Epistolae Procerum III. 476. latinul s Nagy Gyula Vass György Naplójában 100. s köv. ll.

jószágokat visszaszerzi, s a tanács tudta nélkül nem idegeníti el. 9. Egyszerű vádlásra senkit sem fogat el.

A III. articulus a Thököly által letett esküt igtatta törvénybe.

A IV. articulus a tanácsurak esküjét foglalja magában.

Az V. articulusban a rendek esküjét igtatták be.[4])

A VI. art. eltörölte a Thököly ellen hozott hűtlenségi ítéletet s elrendelte jószágai visszaadását. Meleg hangon szolgáltatott elégtételt neki a szenvedett sérelemért.

A VII. art. azokat a magyarországi hazafiakat, kik Thököly mellett eddig is hűségesen kitartottak: Petrőczyt, Sándor Gáspárt, Bary Mihályt, számszerint 21-et honfiusították s az esküt velök le is tétették.

A VIII. articulus Görgényt és Dévát 60—60,000 frtban a fejedelemnek inscribálta költségei és fáradságai megtérítéseül.

A IX. art. Szebennek s más helységeknek oblocatióját a fejedelemre bízta.

A X. art. Küldjön a fejedelem főkövetet a portára. Az ország a maga részéről Baló Mátyást, Mihács Mihályt, Nagy-Sínki Jánost választotta.

A XI. art. A szomszéd országokba a fejedelem a tanácsurakkal egyetértve, küldjön követeket.

A XII. art. Az adóhátralékok behajtása ügyében a perceptorokat a háborús idő miatt nem lehet ez idő szerint számadásra vonni. Felhatalmazzák a fejedelmet, hogy mikor az időt alkalmasnak fogja találni, intézkedjék a perceptorok megszámoltatásáról. A számtételekre Kálnoky Sámuelt, Horváth Miklóst, Kovács Istvánt nevezték ki, kik mellé a segesvári tisztek rendeljenek egy polgárt. Főexecutorrá a fejedelem egyik tanácsúr hívét nevezze ki: a számadás helye Segesvár legyen.

Intézkedtek a fiscalis jószágok visszafoglalásáról. (XIII.)

A »német nemzetet« nem az ország hírével fogadták

---

[4]) Thököly beigtatásának ünnepélye le van írva Istoria Terri Romanesci czimű munkában. Ford. Koos Ferencz. Kiadta Magyar Polgár Nagy Naptára I. k. 51. l.

be, hanem titkos deputatiót (a delegatiót érti) küldtek ki »némely nagy rendek«, s ez helyeztette el azokat a várakban, kik aztán az országot teljesen elnyomták. Most már felszabadulván az ország ez iga alól, a német nemzetet s annak uralkodását kitiltják az országból s a deputatiónak még nevét is eltörlik. (XIV. art.)

A fejedelem hadainak lakóhelyét a közelebbi országgyűlés fogja kijelölni. (XV. art.)

A székelyeket a gratuitus labor alól fölmentették. (XVI. art.)

Kilátásba helyezték, hogy a székelyek adóját leszállítják. (XVII. art.)

A székelyeknek regalissal meghivása eltöröltetett. (XVIII. art.)

A szászok kiváltságaikban meg fognak tartatni. (XIX.)

A szászföldön szüret alkalmával elkövetett visszaélések eltiltattak: adják meg a boroknak illendő árukat. (XX.)

Daczó Jánost a nóta alól felmentették s elhatározták, hogy elfoglalt jószágai, ingóságai adassanak vissza. (XXI.)

Az utolsó articulus százezer ember számára 40 napi élést vetett ki. Összesen 32,000 köböl búzát: portánként 8 köblöt. A székelységre, szász papokra, oláh papokra, a hét birák jószágára, Máramarosra, az egyes vármegyékre, a fiscalis jószágok udvarbiráira egy összegbe vetették ki. — Zabot 100,000 köblöt, kapuszám után 24 köblöt, két véka zabért egy véka búza, rozs, vagy árpa elfogadtatik. Minden kapuszámra 6 ökröt vetettek ki a székelységre, székekre, városokra egy összegben. Ezenkívül vajat, mézet és bort vetettek ki kapuszám után. Intézkedtek, hogy ezen victualék kellő időben beszolgáltassanak.

A gyűlés szept. 29-én oszlott el.[1])

XXIV.

A zernyesti csatán kívül más fényes diadalokat is arattak a török hadak a császári seregeken. A nagyvezír

[1]) Kiadta Thaly Kálmán Thököly Imre Naplói és emlékezetes irásai I. k. 63. s köv. ll. Monumenta XXIII. k.

személyesen állott a 80 ezernyi török had élére, Szerbiába nyomúlt s aug. 29-én Viddint, szept. 8-án Nissát visszavette, s azután Orsovát, Galambóczot, Szendrőt egymásután elfoglalván, Belgrádot okt. 1-én ostrommal körülfogta s azt okt. 8-án elfoglalta.

A míg ezekről a csatavesztésekről a rosz hírek nem érkeztek fel Bécsbe, ott egyáltalán semmi engedményre sem voltak hajlandók. Nagy Pált csak biztatásokkal tartották.[1]) Keszeinek pedig nagyon hamar, szept. 4-én, kiadták a végválaszt: ilyen zavaros időben épen nem tartanák helyesnek megerősítni az ifjú fejedelmet, ki kiskoránál fogva sem képes az ország kormányát vezetni, hanem az általok beállított ideiglenes kormány továbbra is maradjon a dolgok élén. A veszedelem különben sem olyan nagy, mint első pillanatban tetszett, de intézkedtek, hogy Badeni Lajos, kit újolag a magyarországi sereg élére állítottak, megsegélje őket.[2])

Hanem amint egymást követték a rosz hírek Viddin. Nissza elestéről, a bécsi kormány is engedékenyebbé lett. Bethlen Miklós egy tervet készített s azt beadta gróf Kinszkynek, ki valóban meg is kezdte vele a tárgyalásokat. Megbarátkoztak a gondolattal, hogy meghagyják Erdélynek az ő alkotmányát s okt. 16-án Leopold aláirta a diplomát, hogy Erdélyben megnyugtassa a kedélyeket s az ország hűségét Thökölyvel szemben biztosítsa magának.

A bádeni herczeg átvevén a török ellen operáló hadsereg parancsnokságát, Jagodináról Erdélynek vette útját, hogy ez országot Thököly hadától megtisztítsa. Jöttének hírére az oláhok visszafordúltak hazájokba, a tatárok pedig zsákmánynyal megrakva, Nagy-Várad felé vették útjokat, úgy hogy ő magára hagyatva, nem volt képes a Vaskapun át benyomuló Bádeni Lajossal megmérkőzni. A bádeni herczeg szept. 23., 24. költözött át a Vaskapun,[3]) beküldvén megelőzőleg pátenseit, hogy a kik Thökölyhez

[1]) Törv. és Okiratok CXX.

[2]) Szász Sylloge 59. s. köv. ll., Vass György Naplója 96. l.

[3]) Vass György Naplója 99. l.

hajlottak, késedelem nélkül hagyják el táborát. Az oláhoktól s tatároktól elhagyott Thököly nem mert derekasabb ütközetet elfogadni s Szeben mellől Medgyesen keresztül a székely földre nyomúlt, míg végre okt. 24-én [1]) átköltözött hadával a bodzai szoroson át Havasalföldébe, magával vivén azokat az erdélyieket, kik táborában voltak.[2])

A delegatió okt. 22-éről, hogy ő felsége iránti hűségéről bizonyságot tegyen, Kolozsvártt okt. 22-én intézkedett, hogy e hónap utolsó napjára Kolozsvárra, Kolos, Thorda, Doboka, Belső és Közép-Szolnok, Krasznamegyékből, Aranyos és Beszterczeszékekből összesen háromezer köböl búza szállíttassék be. A kolozsváriakra az ottani katonaság részére 1666 köblöt vetettek ki. Fehérmegye alsó járása, Küküllőmegye, Szászváros, Szászsebes s Szerdahelyszékek a búzának Fehérvárra szállítására 150 kocsit tartoznak kiállítni.[3])

XXV.

Bethlen Miklós megkapván a diplomát, nagy örömmel sietett haza Erdélybe. Útja fáradságos és terhes volt, de az elért siker megelégedéssel tölté el, s vágyott, hogy azt otthon mennél elébb életbe léptethesse. Ezt pedig csak az országgyűlés eszközölhette. Nov. 11-én ért Kolozsvárra, honnan másnap azonnal Nagy-Enyedre, a bádeni herczeghez ment, ki »nagy örömmel és kedvesen látta.« [4])

A Thökölytől elvált tatárok, kik Nagy-Váradnak vették útjokat, valamint az a török had, mely vele együtt fenyegette Erdély északi részét s a bádeni herczeg Kolozsvárnak vette útját. Ápr. 15-én Tordán, 16-án Apahidán volt, másnap bement Kolozsvárra. Főhadi szállását Kaplyonba tette át.[5]) Thököly újabb beütési tervével szemben az volt a fődolog, hogy a Bethlen által meghozott diplomát mennél elébb kihirdessék. E czélból elhatározták, hogy decz.

[1]) Ugyanott 102. l.
[2]) Ugyanott 103. l.
[3]) Történeti Lapok I. 646. l.
[4]) Bethlen Miklós II. 127.
[5]) Vass György Naplója 104. l.

6-án egyetemes országgyűlést hirdetnek Segesvárba, s hogy a Thökölyhez átpártoltakkal szemben követendő eljárásra nézve tisztába jőjjenek, Bádeni Lajossal bizonyos pontokban megegyeztek, a ki egyszersmind menedékleveket adott azok számára, kik az országgyűlésre meghivattak: minden meghívott külön menedéklevelet kapott.[1]) Másfelől Thököly pátenseivel árasztotta el az országot, óva intve mindenkit, hogy a németek biztatásainak ne adjanak hitelt s maradjanak meg a porta hűségében.[2]) Aztán jöttek a hírek a tatárok közelgő beütéséről Várad felől s Thököly készülődéseiről, ki Oláhország felől szándékozik betörni.

Ilyen körülmények között az országgyűlés megtartásának helyét Fogarasra tették át, de a »hol egyképpen hol másképpen érkező hírekkel« szemben oda sem mertek elmenni a rendek; úgy hogy a status consilium decz. 11-éről szigorú parancsokat küldött az elmaradók után[3]) — de mint gondolni lehetett, eredménytelenül. Decz. derekán csakugyan beütöttek »a pogányok« s egész Tordáig száguldoztak; de Bádeni Lajos visszanyomta őket. Thököly, ki szeretett volna a tatárokkal egyesülni, decz. 31-én kiindúlt Kaplyonból s jan. 1-én átkelt a havasokon. Veterani azonban gyorsan ott termett s január 2-ikán szétverte a kurucz hadat.

Ez teszi érthetővé, miért nem lehetett megtartani a fogarasi országgyűlést. E helyett azonban a delegatió ülésezett s az előfordult esetekben körülmények szerint hozott határozatokat.

Decz. 15-én a betegeskedő Székely László helyettesítésével Bánffy György bizatott meg.

Decz. 16-án Ugron Pál a kőhalomi kastélyba letett egy láda pénzt. Elhozatták onnan az ország közönséges szükségére, megjegyezvén, hogy annak idejében vissza fogják neki fizetni, a kőhalmiakat pedig biztosították, hogy e miatt nem fognak kárt szenvedni.

A delegatió az okt. 22-ki ülésben a Kolozsvárott fel-

[1]) Törv. és Okiratok CXXIX.

[2]) Ugyanott CXXX. és Vass György Naplója 107. s köv. ll.

[3]) Törv. és Okiratok CXXXI.

vetett 3000 köböl búzából hétszáz köblöt Kolosvármegye nem lévén képes megfizetni, a hiány pótlását Maros-Vásárhelyre és Aranyosszékre rótták.

A kolozsváriak megsegéllésére 200 frtot szavaztak meg. A commendánsnak, tiszteknek, strázsáló helyekre 100—100 szekér szénát.

Decz. 17. Az Erbeville-ezredhez szállítandó három század számára zabot, húst, szénát vetettek ki Kolos, Küküllő s Tordavármegyékre s ezek átvételére biztosokat neveztek ki.

A beszterczeieknek meghagyták, hogy a kolozsvári őrség számára rájuk rótt ezer köböl búzát szállítsák oda.

Torda, Doboka, Kolos, Fejérmegyékbe, Aranyosszékbe s Fogarasföldére executiót küldtek ki a megszabott búza, zab vagy széna behajtására.

Decz. 24. Az Erbeville-ezred Fejérvárott, Viczeren és Szászsebesen állomásozó vitézei szükségére: Torda s Fejérvármegyékre s Fogarasföldére,

Boland ezredes Szászváros és Déván levő ezrede számára: Fejér, Hunyad és Zarándvármegyékre,

Starhemberg tábornok Szebenben levő regementje számára: Udvarhelyszék, Marosszék s Fejérvármegyékre és a szász papokra,

Mansfeld Szebenben levő ezrede számára: Marosszék Fejérvármegye s Medgyesszékre búzát, zabot, szénát vetettek ki.

Decz. 27-én. Fogarasföldéről meghatározott mennyiségű fát szállítanak az udvar, az őrségek s a tanácsurak számára.

Decz. 30. Veterani szükségére 787 köböl zabot szállítanak Fogarasból.

A császári hadak Kolozsvárt, Brassóban, Szebenben levő élés házai számára búzát vetettek ki főurakra, nemesekre, úgy hogy 4—4 frtjával fog ez az illetőknek megtéríttetni.[1])

---

[1]) Történelmi Lapok I. k. 661. s köv. ll., 679. s köv. ll. s 692. s köv. ll.

XXVI.

A delegatió decz. 30-iki üléséből szétküldte a meghívókat az 1691. január 10-én Fogarast tartandó országgyűlésére.[1]) Főtárgya ennek az országgyűlésnek a Bethlen által Bécsből lehozott diploma kihirdetése volt.

De részint azért, mert a meghívók későn küldettek szét, részint a háborus idők miatt a rendek csak lassan gyülekeztek úgy, hogy a »catalogusolvasás« csak január 20-án történt meg. Azután gr. Falkenheimot, a császár főbiztosát felvezették a rendek közé, ki is bemutatván a császár levelét, a latin nyelven szerkesztett propositiókat az országgyűlés elé terjeszté.

A bevezetés kiemeli a római császárnak Erdély iránt viseltető jóindulatát, a Thököly beütése ügyében tett intézkedéseket. Azután a császár bizalmát fejezi ki, hogy az eddigi példákat követve még az eddiginél is jóval nagyobb áldozatot vállalnak magukra.

Reméli ő felsége, hogy mint a múlt évben, 400,000 frt szavaznak meg; ez összegből semmit sem lehet elengedni.

A victuálék megszavazására kész tabellákat terjeszt a biztos eléjök.

A 30,000 köböl búzát a raktárba febr. 10-ére fizessék be.

A Veterani-ezred által felhasznált 15,000 köböl búzát térítsék meg.

Intézkedjenek a restantiák ügyében.

A computust a múlt évben beszolgáltatott búzáról februárig adják be.

A fiscus jószágához senki se nyúljon.

Thököly párthívei nótáztassanak meg.

A katonák ellen elkövetett merények toroltassanak meg.

Az utolsó pont ő felsége diplomájáról szól.

Következő napokban tárgyalásba vették a propositiókat, s Bethlen Miklóst, Apor Istvánt és Sárosi Jánost küldték ki a portió repartiálására.

[1]) Történeti Lapok I. k. 650. l.

Bethlen Miklós jan. 31-én tett jelentést bécsi útjáról s bemutatta a császár által kiadott hitlevelet, az úgynevezett Leopoldi diplomát.[1])

Bethlennek Bécsben az volt az igyekezete, hogy két diplomát eszközöljen ki: egyet, mely az ország alkotmányát megerősíti s másikat, mely Apafinak confirmatióját foglalja magában. De a bécsi kormány annyira még sem akarta megkötni a kezét: mert ha már bele is egyezett abba, hogy Erdélynek autonomiáját meghagyja — de abba, hogy Erdély souveraineitását elismerje, nem akart beleegyezni. Szemben azzal az állapottal, mely Leopold múlt évi szept. 4-iki rideg visszautasításában nyilvánúlt, ez jelentékeny engedmény volt, melyet azok, kik a helyzetet nem ismerték félre, két kézzel megragadtak.

A Leopoldi hitlevélnek 18 fejezete van: a bevezetés Apafi Mihály megerősítését elhalasztja ugyan, de hogy ez irányban minden kételyt eloszlasson, hittel biztosítja a következő pontok megtartását: 1. Biztosítja némely körűlirással a négy bevett vallás szabadságát. 2. Megerősíti a korábbi fejedelmek s királyok adományleveleit. 3. Az Approbátát, Compilátát, Verbőczyt, András király IX. czikke kivételével. 4. Megerősíti a szokásjogokat, a tanácsot, kormányszéket, a kir. táblát s törvényszékeket. 5. A hivatalokban csak erdélyiek alkalmazandók. 6. A fiscusra szállandó jószágok csak erdélyieknek adassanak. 7. Vajdává vagy annak helyettesévé, főgenerálissá, főcancellárrá, tanácsurakká, főispánokká, főkapitányokká, itélőmesterekké csak erdélyiek alkalmaztatnak. 8. A kormányzó s főbb tisztviselők kinevezése megerősítés végett felterjesztendő. 9. A belső tanácsban s a királyi táblánál 3—3 catholikus alkalmaztatik. 10. Országgyűlések s octavalis terminusok évenként tartatnak. 11. Békében 50,000 tallér, háborúban 400,000 r. forint adót fizetnek. 13. Sarczot nem rónak ki, a vám harmnczadot nem emelteti fel. 14. A székelyek adófizetéstől s beszállásolástól mentek maradnak. 15. A szabad kereskedés biztosíttatik. 16. A földesurak a haszonbérlés által megváltatni szokott dézsmák birtokában

[1]) Vass György Naplója 116. s köv. ll.

maradnak. 17. Felesleges őrséggel nem terhelik az országot, de az őrség parancsnoka német lesz. 18. Az ingyen élelmezés eltöröltetik.

A császári biztos Falkenheim febr. 2-án ismét megjelent a rendek közt s hosszú szónoklattal ajánlotta elfogadását.

A rendek délután értekezletet tartottak Bánffy György szállásán, de megállapodásra nem jutottak. Másnap a vármegyék ismét összejöttek Bánffy György szállásán s miután a székely és szász nemzet is elfogadta, együttesen izentek a főuraknak, de ezek most sem voltak hajlandók elfogadni.

Febr. 4-én elhatározták, hogy szavazással döntik el a kérdést s ezért 5 kérdőpontot állapítottak meg:

1. Kérik-e a rendek ő felségétől, hogy a Bethlen Miklós által behozott diplomát megerősítse?

2. Kérik-e II. Apafi Mihálynak megerősítését ő felségétől?

3. Kormányzót akarnak-e vagy csak tizenkét tanácsurat az ország élére állítani?

4. Akarják-e, hogy a törvénykezés módozatai megállapíttassanak?

5. A diploma javítása ügyében kit kíván Bécsbe küldeni?

A szavazás eredménye az lett, hogy a diplomát elfogadták.

Febr. 7-én letették az esküt Falkenheim kezéhez s megválasztották a kormányzót s a többi főhivatalokat.[1])

Elhatározták, hogy az egész ország tegye le a homagiumot. (I.)

Az alatt elkészültek a törvényekkel. Az adót illetőleg először is az élést szabták meg: portánként 10 köböl búzát, $5^1/_2$ font húst, 33 veder bort, 20 köböl zabot, 8 szekér szénát, külön egy összegben a székelyekre, szász, oláh papokra, a városokra, kereskedőkre stb. (II. art.)

Ő felsége éléstáraiba 40,000 köböl búzát szállítanak, melylyel a nemesség önmagát rótta meg, február végéig terjedő határidővel. (III.)

---

[1]) Vass György Naplója 121. s köv. ll.

Limitálták a búza árát: vékáját 1 frtban, a zabét 25 pénzben, az árpát 33 pénzben szabván meg. (IV.)

A tanácsurak közűl három mindig a fejedelem mellett tartózkodjék s ezek intézzék a folyó ügyeket. (V.)

Főbiztossá Keresztessy Sámuelt választották s mellé biztosokúl Jósika Gábort, Barcsay Istvánt s a szászok közűl Bakos Jánost. (VI.)

A commissariusok mellé megválasztották az executorokat. (VII.)

Az élés beszolgáltatásával senki se késedelmeskedjék. (VIII.)

A status consilium mellé 12 postát rendeltek. (IX.)

Intézkedtek a kibujdosottak javai lefoglalásáról. (X.)

A kibujdosottak javai összeírására biztosokat neveztek ki. (XI.)

A katonai tárházak számára rendelt 40,000 köböl búza árának felvételével Keresztessy Sámuelt bizták meg. (XII.)

A kárvallottak ő felsége biztosaival kiegyezhetnek ugyan, de csak 1690. nov. 1-éig. (XIII.)

Pénzt portánként 60 frtot vetettek ki. (XIV.)

Megszabták az adó beszolgáltatásának határidejét. (XV.)

Kinevezték a számvevőket s megszabták eljárásuk módozatait. (XVI.)

A segesvári 1689-iki I. articulust módosították. (XVII.)

Megválasztották a főtisztviselőket: gubernátorrá Bethlen Miklós ellenében szavazattöbbséggel Bánffy Györgyöt, országgenerálisává Bethlen Gergelyt, cancelláriussá Bethlen Miklóst, főkincstartóvá Haller Jánost. (XVIII. art.)

A tanácsi rendet kiegészítették tizenkettőre. (XIX. art.)

Főcommissariussá Keresztessy Sámuelt választották. (XX. art.)

Megválasztották mellé az executorokat. (XXI.)

Kinevezték a biztosokat, kiknek kezébe tartoznak az ország lakosai a homagiumot letenni. (XXII.)

A kapuszámok átvizsgálására s kiigazítására kinevezték a biztosokat. (XXIII.)

Még hátra volt értesítni a bécsi kormányt, hogy a

diploma elfogadtatott, megköszönni s kérni, hogy ünnepélyes alakban állítsák ki. E czélból elhatározták, hogy ünnepélyes követséget küldnek Bécsbe; de a főkövet személyének megválasztásában nem tudtak megegyezni. Újabb tárgyalások után ismételve szavaztak s főkövetté megválasztották Bethlen Gergelyt a tanács részéről, Gyulaffy Lászlót a székelyek, Alvinczy Pétert a megyék és Üstgyártó Andrást a szászok közűl, kiknek az utasítást az almakereki temetés alkalmával a tanácsi rend fogja elkészítni s az ott összegyűlt főrendekkel közölni. (XXIV.)

Az ülés febr. 15-én oszlott el.[1])

A »Capta Transsylvania«, büszke jelmondata, melyet a lothringeni herczeg Erdély megszállása emlékére vert éremre vésetett, ezzel befejezést nyert. Az ideges, hiú, de önzetlen és hazáját szerető Bethlen Miklós diplomácziai ügyességének maradandó emléke, a Leopoldi hitlevél nagy szerencséjére vált az országnak. A viszonyok ügyes felhasználása egy alkalmas perczben megmentette azt, a mi a hajótörésből megmenthető volt. Csak tartomány volt és nem ország, csak kormányzói voltak és nem fejedelmei; de mégis megmentette régi közjogának főelveit, s ebben állott a Leopoldi hitlevél történeti fontossága.

Az almakereki temetés, t. i. I. Apafi Mihály fejedelemnek temetése 1691. febr. 19-én ment véghez.[2]) A zavaros idők miatt tíz hónapig tartották eltemetetlen s most csakugyan fejedelmet megillető pompával adták meg neki a végtisztességet. »Az ország előkelői mind jelen voltak és számos papság«, kik Fogarasból a gyűlésből mentek oda, hogy ennek elhatározása szerint készítsék el a Bécsbe menendő küldöttségnek az utasítást s az egyes pontokon eszközlendő módosításokat megjelöljék.

Mire az urak munkáikkal elkészültek s a temetés is véget ért, sokan a gyűlés tagjai közűl átmentek Gernye-

[1]) Törv. és Okiratok CXXXIII.

[2]) Vass Naplója febr. 18-ra teszi — de ő nem volt ott személyesen. Ellenben egy szemtanú febr. 19-ére teszi. L. Keresztény Magvető XXII. (1887.) 114. l.

szegre, hol febr. 22-én helyezték örök nyugalomra Teleki Mihályt,[1]) a fejedelemnek hű és odaadó tanácsadóját.

A követséget csak május végén indították útra Bécsbe,[1]) de annak tagjai közül Alvinczy otthon maradt s Üstgyártó helyett Klockner György ment el. Az ezeknek adott utasítás hat első pontja történeti visszapillantást vet arra a viszszás állapotokra, melyek Erdélyben a kormányzóságok idejében uralkodtak s kérik, hogy ő felsége a kormányzót úgy erősítse meg, hogy ez a fejedelem nagykorusításakor resignáljon. Aztán kérjék, hogy a fejedelem rangjához illendő javadalmazásban részesíttessék.

A Haller-féle diplomát a rendek soha sem utasították vissza, csak egyes pontok javítását kérték.

A felebbezések ügyét akkép igazítsák el, mint azt a Báthory Istvánnal megszabott complanatió eszközölte.

Dolgozzanak teljes erejökkel a Részek elszakasztásán.

Huszt ügyének elintézését is komolyan sürgessék.

Kérjék a consilium status szabályozását is.

Igyekezzenek a nádorral folytatott per befejezését kieszközölni.

A status consilium ellen felhozható vádakat igyekezzenek eloszlatni.

Kapcsolatban a Részek ügyével Debreczen s a máramarosi sókereskedés dolgának elintézését is sürgessék.[3])

A császárnál külön felterjesztésben is sürgették II. Apafi Mihály megerősítését.[4]) Irtak a nádorhoz is, ki júl. 15-én írt válaszában felajánlotta támogatását.[5])

XXVII.

Tavaszszal a hadjárat ismét megkezdődött s a császár kormánya nagy erőfeszítéseket tett a múlt évi csorba kiköszörülésére. Természetesen Erdélynek is hozzá kellett járulni

[1]) Vass Naplója 123. l.

[2]) Trauschenfels Fundgrube 363.

[3]) Szász Sylloge 54. s köv. ll.

[4]) Törv. és Okiratok CXXXIV.

[5]) Ugyanott CXXXVI.

a hadjárat terheinek fedezéséhez s e czélból aug. 1-ére Tordára összehívta a status consilium a rendeket.

Szokott formák közt megnyilván az országgyűlés, mindenek előtt az adópótlékot állapították meg; portánként 5 köböl zabot, mely 3 frtba számíttatik be és 37 frtot s külön a vármegyékre és hatóságokra. Felét szept. 5-ére, másik felét okt. 1-én tartoznak megfizetni. (I. art.)

Addig is, míg a kormányszéket rendezik, a protonotariusok adják ki az expeditiókat és a vármegyék pecsétje Alvinczy Péter s a székelyek pecsétje Sárossy János kezéhez adassanak. (II. art.)

A szászság az articularis processusokat ne tartóztassa fel a meghatározott 200 frt büntetés terhe alatt. (III. art.)

Szabályozták a mértékeket: mindenüvé egyforma mértéket, vékát, vedret, ejtelt és fontot adjanak hiteles pecsét alatt. (IV.)

A hordókat igaz mértékre készítsék el; a ki borát hordóstól együtt adja el, a veder számáért tartozik felelni. (V.)

A vármegyéken a partiális székek felállíttatnak. (VI. art.)

Az ő felsége szolgálatában levő fuvarozások ügyét szabályozták, szigorú büntetéseket szabván a visszaélőkre. (VII. art.)

A verebek pusztítására vonatkozó articulusokat újra életbe léptették. (VIII. art.)

Az adóhátralékokat a viczetisztek exequálják. (IX.)

Az országgyűlés aug. 22-én záratott be.[1])

Ez országgyűlés utolsó napjaiban Vass Györgyöt sietve hivatta Bánffy György Tordára, s aug. 20-án a rendek a bécsi követséghez választák tagúl s aug. 22-én kellő utasítással ellátva, postán felküldték Bécsbe.[2])

Még együtt voltak az erdélyi rendek, midőn a bádeni herczeg (aug. 18-án) Szalánkeménnél fényes diadalt aratott a török hadakon: a mi legválságosabb volt a törökökre nézve, maga a nagyvezér is ott veszett. De a keresztyén

---

[1]) Törv. és Okiratok CXXXVIII.

[2]) Vass György Naplója 129. l.

hadak is drágán fizették meg a diadalt: Souches, a holsteini herczeg, Zrinyi Ádám s mások számosan ott vesztek. A nagy veszteség pedig arra késztette a bádeni őrgrófot, hogy Belgrád tervezett ostromával hagyjon fel — a helyett Nagy-Várad ostromára készült.

Thököly s vele a bujdosók a török táborral operáltak; a szerdár Halil pasa levelét, hogy hadaival Temesvárnál egyesüljön, szept. 20-án kapta; ez nap kötötte meg a szerződést Heislerrel és Doriával, hogy neje e két fogolylyal kicseréltessék.[1]) De a mint szerencséje hanyatlott a töröknek, az erdélyi bujdosók is kezdték elhagyni őtet; a császár okt. 31-ről Toroczkay Istvánnak s nov. 23-án Toldalaghy Jánosnak adott kegyelmet.[2])

XXVIII.

Elkövetkezvén a téli beszállások ideje, mind azzal a miseriával, mi vele együtt járt: a status consilium a szükséges intézkedések megtétele végett 1691. decz. 1-ére Kolozsvárra országgyűlést hirdetett.

Megszavazták a téli beszállásoláshoz szükséges victuálékat, köszönetet szavazván a császárnak azon igéretéért, hogy az adót nem fogja 400,000 frtnál feljebb emelni. A portáknak számát a vármegyéken 1050-ben, a szászoknál 1450-ben állapították meg, a városokra, székelyekre stb. egy összegben. Egy portára vetettek búzát 20 köblöt, húst $11\frac{1}{2}$ mázsát, bort 54 vedret, zabot 36 köblöt, szénát 15 szekeret. (I. art.)

Az országos commissariusságot, melyet eddig esetről-esetre szavaztak meg, állandóan rendszeresítették, hogy az eddigi visszaéléseknek elejét vegyék, s főbiztossá Bethlen Miklóst választák, mellé az egyes állomások szerént biztosokat és deákokat nevezvén ki. (II. art.)

Szigorú rendszabályokat hoztak az adó behajtásáról: az olyan helyekre, honnan az adót nem szolgáltatták be,

[1]) Törv. és Okiratok CXL., Thaly Kálmán Thököly Imre Leveles könyve (Monumenta XXXIV.) 90. l.

[2]) Törv. és Okiratok CXLI.

menjen ki az executor s vegye meg az adót a birtokos többi jobbágyain, s ha ezek sem tudnak fizetni, magán a földesuron, s ha az sem képes, adják el a jószágot tíz évre. (III.)

Korábbi országgyűléseken nagyon sürgős esetekben kölcsönöket vettek fel egyes főuraktól és nemesektől, kik közül többeket mai napig sem elégítettek ki. Az ügy megvizsgálását a főcommissariusra bizták s megállapították a visszafizetés módozatait. (IV.)

Minthogy a múlt gyűlésben a számvételről hozott törvényt nem hajtották kellőleg végre: megbizták a főcommissariust, hogy vegye számba a régibb s újabb restantiákat s kedvezés nélkül hajtsák be, megállapítván egyuttal a behajtás módozatait. (V. art.)

Készpénz adót minden portára 20 frtot vetettek ki, s egy összegben a szebeni görög compániákra, zsidókra, örményekre. Ez adó egyik felét január 20-án, másik felét febr. 20-án fizessék meg. (VI. art.)

A verebek pusztítására vonatkozó törvényeket megújították. (VII.)

A magyar papok fizetésére vonatkozó 1689-iki radnóthi gyűlésben hozott 3-ik articulust, mint czéltalant eltörölték. (VIII. art.)

Kinevezték a fő- és vicecommissariusokat a különböző katonai állomásokra. (XI. art.)

A hatalmaskodási ügyek elintézésével megbizták a status consiliumot, úgy hogy lehetőleg teljes ülésben intézkedjék. (X. art.)

A puskások, különbség nélkül, mindenütt a kapuszám közé irassanak be, s mint a többi parasztemberek, ők is úgy fizessék az adót. (XI.)

A kamatlábot tíz százalékban állapították meg. (XII.)

Az utolsó törvényczikk megújította a fogarasi articulust, hogy senki gabonája árát a megállapított összegnél magasabban adni ne merészelje.

Még ezeket a törvényeket is Bánffy György mint elnök irta alá.[1])

[1]) Törv. és Okiratok CXLII.

Ebben az időben fejezték be Bécsben a tárgyalásokat a Leopoldi hitlevél ügyében. Alvinczy lemondásával a követség háromra olvadt, Vass Györgygyel az eredeti létszámra, négyre emeltetett, ki szeptember 1-én érkezett Bécsbe s a tárgyalásban a többi követekkel együtt részt vett. De a tárgyalások lassan haladtak, daczára, hogy a császár már szept. 4-én fogadta őket kihallgatáson, s magukkal a minisiterekkel is külön tárgyaltak a követek. Igéretet nyertek ugyan eleget, de bármennyire sürgették is a végválaszt és kérték hazabocsáttatásukat, az elhatározással mindig késtek. Két emlékiratot nyújtottak be, melyekben az ország kívánalmait, óhajtásait pontokba szedték.[1])

Nov. 19-én újabb kihallgatáson voltak a császárnál, de csak decz. 12-én jutottak hozzá, hogy Kinsky tudassa velök, hogy a császár kiadta elhatározását — a mi valójában decz. 4-én történt meg, mikor elhatározták a diplomának ünnepélyes alakban való kiadását. Decz. 14-én kiadták még a követeknek annak másolatát, s ezek egy pár hely módosítását kérték, de eredménytelenül. Magában az újabb diplomában is volt egy pár a katholikusok és szászok javára eltérő hely a múlt évitől, de ezen sem eszközölhették ki a múlt évi szöveg helyreállítását. Az ünnepélyes okmány decz. 4-iki kelettel 1692. jan. 21-én kézbesíttetett nekik. Búcsúkihallgatáson előbb, 1692. jan. 18-án voltak a császárnál, ki mind a négy követet egy-egy aranylánczczal ajándékozta meg. Jan. 24-én indultak haza, a diplomával együtt, mint hosszú fentartózkodásuk nevezetes vívmányaival;[2]) mert ha bár ez az okmány módosította is az eddigi alkotmányt, de a régi közjogból maradt annyi érvényben, mennyivel az ország megtudta védeni magát attól, hogy nem sülyedt provinciává.

---

[1]) Szász Sylloge 99—117. ll.

[2]) Vass György Naplója 180—140. ll.

TÖRVÉNYEK ÉS OKIRATOK.

I.

1688. jún. 18.

B. Egkh levele a fejedelemhez: szökött hajdúk ügyében.

Celsissime princeps,

Gratiosissime domine domine. Ex litteris mihi transmissis de dato 14. currentis intellexi, quod unus ex ductoribus hajdonum in noctis silentio clandestina fuga discesserit et Celsitudini Vestrae denunciatum fuit, eos versus Coronam profectos fuisse, siquidem vero adhuc temporis de istis nebulonibus nec quidquam percepi, attamen eos deprehendere posse omnem diligentiam inpendam et quidem non solum in his, sed etiam aliis in rebus Celsitudini Vestrae exiguis meis officiis prout mandare placebit, inservire cupio, humillime rogans me in gratiosissimo principali affectu ulterius recommendatum habere, in hujus spei spatio sum et maneo.

Celsitudinis Vestrae

Datum in citadella Coronae, die 15. Junii 1688.

servus humillimus

Emericus L. B. ab Egkh, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino, domino Michaeli Apaffi Transylvaniae principi, aliquarum partium Hungariae domino et Siculorum comiti etc. domino domino mihi gratiosissimo. Fogarasium.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 34. köt.)

II.

1688. jún. 21.—júl. 8.

Jelentések a nyári hadjárat eredményéről.

a)

1688. jún. 21.

Komornik jelentése a fejedelemhez.

Celsissime princeps, domine domine mihi gratiosissime.

Licet quidem ex inclusis excellentissimi domini generalis Veterani, recuperatio Lippae, absque dubio clare pate-

bit, tamen debito meo satisfacere volens, Celsitudini Vestrae hisce humillime inservire volebam: excellentissimus dominus generalis comes a Caraffa intra unam vel alteram diem versus Segedinum movebit, ubi Tibiscum transibit, et retro ad armadam majorem iter capiet. Hodie illustrissimus dominus baro de Pace cum mille equitibus ad Caransebesh missus est, pro deditione eiusdem loci, speratur etiam bonus successus, siquidem et aga Lyppensis ad ibi manentes Turcos scripsit. Excellentissimus dominus generalis Veterani adhuc aliquot diebus, post discessum excellentissimi domini generalis Caraffa hic penes Lippam manebit. Ego interim occasionem habebo hacce aestate Celsitudini Vestrae humillime inserviendi, siquidem in regno manere debeo, ubi igitur Celsitudo Vestra aliquid benigne imperabit, semper humillimum servitorem me inveniet. Quibus me gratiis et favori humillime recommendens maneo.

Celsitudinis Vestrae

In castris ad Lippam, 21. Junii 1688.

humillimus servus

Paulus Carolus Komornik, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Appaffi, Transylvaniae principi, Siculorum comiti, ac partium regni Hungariae domino, domino mihi clementissimo.

Fogoroschinum.

Ugyanott, más kézzel: Die 21. Junii költ Komornik uram levele Lippa alól, melyben holmikról ír és maga szolgálatját ajánlja.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

b)

1688. jún. 22.

Caraffa jelentése a fejedelemhez.

Celsissime princeps, domine domine mihi gratiosissime.

Respectu eo, quo par fuit, epistolas cum acclusis Celsitudinis Vestrae et statuum ad sacratissimam suam majestatem dominum dominum meum clementissimum sonantes suscepi, quas omni celeritate expedire: innixe vero maximo calore officia mea humillime interponere in favorem ejusdem Vestrae Celsitudinis non sum intermissurus.

De coetero notitiae Celsitudinis Vestrae mandandum officii mei munus arbitratus, quatenus sub Lippa in bono esse appulsus praesidiarios requisiverim, ut urbem ac arcem traderent bonis conditionibus, quibus temeriter refutatis,

coactus fui tormentis civitatem quatere, fractusque murus pandit viam, per quam subinde ingressa caesarea militia urbe iam petita arcem bombis et carcassis flagellare coepit omni ardore: quod expertus hostis mutata opinione gratiam effllagitatus obtinuit, sese tradens meae discretioni: numerus personarum ad sex circiter millia extendebatur, quorum bis fere mille ad arma assueti: vis igitur arce egressis uxores cum liberis Temeswarinum concomitari incolumes iussus, coeteros belli captivos declaravi, et vitae gratia concessa omnia sunt bona deperditi. Ex summo igitur Celsitudinis Vestrae affectu erga sacratissimum Romanorum imperatorem dominum dominum meum clementissimum, et totius christianitatis emolumentum non dubito Celsitudo Vestra erit gratulatura (seposito etiam particulari interesse utilitatis futurae ex hoc negotiis per inclitum regnum) imo et cordicitus ominatura foeliciores progressus, quos Deus faxit. Interim autem debito cum honore me devoveo et remittens ad particularia quaeque fusius exponet generosus dominus Körestesi ad omnia praesens maneo.

Celsitudinis Vestrae, cui notificare intermittere volui arcem Sulmo [1]) ultra Marusium sitam, Lippaeque propinquam sese pariter caesareae ditioni dedisse.

Datum ex Lippa, die 22. Junii 1688.

obsequentissimus servus
Antonius comes Caraffa, m. p.

Kivül, más kézzel: Caraffa generál 22. Junii Lippán költ levele a győzedelemről. Anno 1688.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

c)

1688. jún. 22.

Keresztesy Sámuel jelentése.

Méltóságos fejedelem, nékem természet szerint való kegyelmes uram fejedelmem.

Alázatosan akarám Ngodat, mint kegyelmes uramat tudósítanom, 17 praesentis Dorgos nevű falú mellett való táborhelyről, megkinálván Caraffa generál ő nga a lippaiakat a gratiával, nem acceptálták, 18. megszállván s lövetni is, 19. az városát ostrommal megvevék, 20 megijedvén a bombától és kartácsától, két töröket küldtenek ki a generálhoz, kiket ő nga magok személyekben meggratiázott, de

[1]) Solymos.

úgy, hogy rabok legyenek s mindennemű javaktúl immunisok, az asszonynépeknek pedig ő nga szabadulást igírt, 21. hozván ki a várból őket, ma úgy mint 22. harácsolják őket, regimentekre osztván fel; úgy látom még egynehány napok alatt kegyelmes uram itt lesznek, mig az ruinákot restaurálják, annakutánna nierre menjenek, úgy hiszem kegyelmes uram Ngodat a generálisok tudósították felőle; én is még kegyelmes uram innen meg nem szabadulhaték, nem mervén inoportune solicitálnom a visszabocsátást, az apró hajókat kegyelmes uram visszaigérték, csak a viteliben való modalítást tanálhatnám fel, de itt fizetéssel sem találtathatók embereket, kik felvonnák, hanem ha dévai és illyei udvarbíró uraméknak parancsolna kegyelmes uram Ngod felőle. Ennekutánna is kegyelmes uram, mig itt lészek, az occurrentiákról Ngodat, mint kegyelmes uramat fejedelmemet tudósítanom el nem mulatom. Ajánlván ezzel a szent Istennek oltalmában Ngodat, kivánom alázatos irásom tanálja örvendetes órában s jó egészségben. Datum in castris ad Lippam positis. Die 22. Junii 1688.

Ngod alázatos híve, méltatlan szolgája

Keresztesi Sámuel m. p.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelem, méltóságos Apaffi Mihály nékem természet szerént való kegyelmes uramnak ő Ngának alázatosan adassék.

Ugyanott, más kézzel: Keresztesi uram levele 22. Junii.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

d)

1688. jún. 24.

Veterani táhornok jelentése.

Celsissime princeps, domine domine mihi gratiosissime. Praesentibus hisce Celsitudini Vestrae intimandum duxi, qualiter ex regimine pedestri serenissimi Marchionis de Baaden nonnulli officiales, et gregarii Corona avocati, Budam proficisci debeant, neo-scriptos milites in restaurationem modo fati regiminis adducturi, unde ad tollendam confusionem et excessus, tempestive commissarium deputare non gravabitur, qui in promptu sit Coronae, quando illinc mentionati officiales et gregarii moturi sunt, ut recta Devam, et Segedinum dein pergere possint, dedi ordines omnes excessus evitandi, et si qui futuri, de loco in locum annotandi, mihique transmittendi sunt, ut non solum digna

fiat satisfactio, sed et merita castigatio eveniat. Lippam a nostris per assultum captam 21-a, arcem vero die subsequenti per deditionem, ex meticuloso eventu ejectarum bombarum, globorumque ignivomentium ad devotionem caesaream acceptam esse, brevibus insinuare tamen volui, cum aliunde haud dubie etiam innotuerit, obsequia mea contestarus, quae dedico semper paratissima, maneoque

Celsitudinis Vestrae

Ex Castris ad Lippam positis die 24-ta Junii 1688.

humillimus servus

Fridericus Comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apaffi, electo regni Transylvaniae principi partium regni Hungariae domino, nec non Siculorum comiti domino domino mihi gratiosissimo. Fogorassinum.

Ugyanott, más kézzel: Die 24. Junii Lippáról irt Veterani generál levele, némely német vitézeknek Erdélyből való kiküldéséről, commissariust kiván. Lippa megvételét is irja.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

e)

1688. jún. 28.

Keresztesy jelentése.

Méltóságos fejedelem, nékem természet szerént való kegyelmes uram fejedelmem.

Alázatosan akarám Ngodat, mint kegyelmes uramat fejedelmemet tudósítanom: tegnap hozák, hogy Lugost már feladták volna Pace és Kis Balázs uraméknak, és hogy az lugosiakat is magokkal együtt elvitték volna Karánsebeshez, kik referálják előttek Lippa mint járt, hogy opponálta magát, ők pedig, hogy nem opponálták magokat, békével bocsáttattak; már kegyelmes uram megválik, mire veszik magokat a karansebesiek is, én inkább hiszem azok is nem fognak hostilitást mutatni, mert ezekkel a lippaiakkal igen rútúl bánván, megrémültek. Az lippai fejér cselédeket tegnap indítá le a generális Tömösvárra, a kiket el nem kapdostak közülek feles ökörszekereken, már a generális holnap indúl meg, az a híre; a dispositió is a volt, ha meg nem változnék, mert egynéhányszori indulása felől való terminusa differálódék eddig, egyébiránt által nem mégyen a Maroson, hanem Tömösvár felé a Maroson innen jár (Szegednél megyen által a Tiszán). Itt kegyelmes uram semmi török tábor felől való hír nincsen, Tökölyinek szökött vala egy

katonája ide, az beszélé, hogy tíz zászlóalja lovas s hét zászlóalja gyalog hada volna Tömösvárnál, de csak aligha elébb nem állott. Azonban kegyelmes uram, mivel már Lippa, Lugos keresztyén kéznél vagyon, úgyhiszem Karansebesnek is a szerént vagyon dolga, eddig is a mint mondják, praetendensek felesen volnának Erdélyben is, kiknek praetensiójokról kegyelmes uram, ha Ngod méltóztatnék irni, Caraffa generálnak igen jól esnék, úgy Veterani generálnak is, hogy promoveálná; ha itt nem találná is Ngod méltóságos levele Caraffa generált, Veterani generál utána küldené, de még is jobb volna kegyelmes uram Ngod bizonyos emberének utána menni ő ngának; én ugyan kegyelmes uram tettem emlékezetet felőle s igírte is ő nga jóakaratját, hogy ő felsége előtt promoveálja a dolgát, de hogy magától disponálhasson, nincs authoritásában. Kiváltképpen kegyelmes uram a templom dolgának nem kellene felejdékenységben menni, mivel kegyelmes uram nem tudtam az magyarok idejében vallásunkon való ecclesia volt-e itt Lippán, vagy pápista, nem mertem urgeálni, vajjon nagy része a régi templom falainak fenállva; a törököknek itt 7 mecsetjek volt a városon, kettő égvén el bennek, a többivel most osztoznak, a kit a franciscánusoknak adának valóban szép nagy mecset volt, a ráczok is sollicitálnának, de még eddig nem obtineálhatának ben a városban. Veterani generál is a vár dolgát jó dispositióval hagyván itt, a Vaskapun igyekezik lemenni, a mint tegnap mondá, de a mikor lesz, nem tudom, mert csak még kitisztítják is a várat, idő telik benne. Veterani uram, kegyelmes uram azt kivánná, hogy Caraffa generál ő nga elmenetele után, ő nga mellett maradjak vagy Ngod más commissariust küldjön ő nga mellé; én kegyelmes uram már jó ideje hogy itt nyomorgok, valóban sok költségemben is telék eddig is itt való létem, bizony a mennyi sok szenvedésem volt, nem vettem volna sokért fel, de Ngod méltóságáért s hazámért örömest cselekedtem eddig, már bizony örömest visszamennék, mert miolta kegyelmes uram a német lejöve Erdélyig, semmi oeconomiámhoz nem láthattam, felességem is beteg lévén, valóban nehezen kell itt lennem; tovább is kglmes uram, míg itt lészek, ha mi occurentiák interveniálnak Ngodat mint kglmes uramat, fejedelmemet alázatosan tudosítanom el nem mulatom. Ajánlván ezzel a szent Istennek kegyelmes gondjaviselése alá Ngodat mint kglmes uramat.

Datum in castris caesareis ad Lippam positis, die 28. Junii 1688.

Ngodnak életemig való alázatos híve, méltatlan szolgája

Keresztesi Sámuel, m. p.

Külön papirszeleten: P. S. Levelem elvégezése után hozák kegyelmes uram, hogy Karansebest fel nem adták, hanem keményen viselték magokat, egynéhány lovat s labanczot is lövén meg; a generális is hivatván mondá: megirhatom Ngodnak, hogy Lugos kéznél vagyon, csak 4 napra való élést adván a vitézeknek nem mulathattak, az vizek is igen megáradván lövő szerszámot nem küldhetett ő nga utánok, de a mivel elhaladt, azzal el nem mult.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelem ő nga, méltóságos Apaffi Mihály, nékem természet szerint való kegyelmes uramnak ő ngának alázatosan adassék.

Ugyanott, más kézzel: Keresztesi Sámuel uram levele 28. Junii.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

f)

1688. jún. 28.

Caraffa jelenti elindulását Eszék felé.

Celsissime princeps, domine domine mihi gratiosissime.

Occupatio Lippae nuperrimis diebus secuta non dubito iam devenerit ad aures: imo et ad notitiam Celsitudinis Vestrae mediantibus litteris meis. Nunc vero divina favente clementia Lugos in caesaream potestatem redactum esse debito cum respectu Celsitudini Vestrae significandum debiti mei munus exigit, certus ex summo zelo et affectu erga suam sacratissimam majestatem dominum dominum clementissimum gratulatura, quin imo apprecatura erit Celsitudo Vestra maiores progressus, quod Deus faxit.

Crastina die Deo dante iter meum prosequar Essekinum versus, ex quo loco vel alio ubicumque fuero nihil magis, quam eiusdem Vestrae Celsitudinis mandata praestolabor. His autem omnia ad votum prospera in optima valetudine per Nestoreos annos dum animitus ominor, permaneo

Ejusdem Celsitudinis Vestrae

Datum ex campo caesareo ad Lippam, die 18. Junii 1688.

obsequentissimus servus
Antonius comes Caraffa, m. p.

Kivül, más kézzel: 28. Junii költ Caraffa generál uram levele, Lugos feladásáról, item indul Eszék felé.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

g)

1688. jún. 28.

Caraffa a delegatiónak: ugyanez ügyben.

Illustrissimi, magnifici, generosi nobiles, et circumspecti status, domini observandissimi.

Lippae nuperrimis diebus occupatione secuta (sicuti iam pridem non reformido, devenerit ad notitiam Dominationum Vestrarum praetitulatarum), Lugos divina favente clementia in potestatem sacratissimi Romanorum imperatoris domini domini mei clementissimi redactum pariter esse, officii mei munus praetitulatis Vestris Dominationibis significare sum arbitratus, certa spe fretus ex summo zelo et affectu, habent erga sacratissimam suam majestatem dominum dominum meum clementissimum gavisurae. Imo et animitus sincere ominaturae majores progressus, quod Deus faxit.

Crastina die Deo dante iter meum prosequar Essekinum versus, ex quo loco vel alio ubicumque fuero nihil magis quam earundem Dominationum Vestrarum praetitulatarum mandata praestolabor: quibus interim dum omnia prospera cordicitus ominor permaneo

Dominationum Vestrarum praetitulatarum

Datum ex castris caesareis ad Lippam, die 28. Junii anno 1688.

servus paratissimus
Antonius comes Caraffa, m. p.

Jegyzet: A rendeknek irva.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

h)

1688. júl. 2.

Veterani a fejedelemnek: jelenti Erdélybe jövetelét.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Movit ab hinc castra, excellentissimus dominus generalis a Caraffa 29. praeterlapsi mensis Segedinum versus, ego vero interea donec reparata sint moenia Lippae castra metatus sum; studens summopere, ut abs omni militum incommoditate Transylvaniae in hostico subsistere possim, verum in tam deserta patria aurescente penuria magis magisque militis patientia dirimitur, et nisi congruis mediis Celsitudo Vestra et inclyti status militiae in advehendis victualibus succurrat, ingredi Transylvaniam cogor; magni

commodi fructum totius regni Transylvaniae haurient, si vinum (quo de facto omnes ferme officiales carent) et valde caro pretio aestimatur, avenam, quo unius cuiusque defectus panem, butyrum, gallinas, ova, et caetera hujuscemodi vivendi media attulerint, advexerint, quatenus per Maruschium commodissime adduci possent, et in hunc finem vias penes fluvium reparandas Devam usque demandavi, qua reparata continuus tractus eo validiori commoditate susque deque instituitur; cuius testimonium exhibebit generosus dominus Keresztesi, et eius auxilio iam multi officiales fruiti bonamque pro suis rebus excepit exsolutionem. Ille tamen solus tantum populum providere nequit, et quam plurimi necessitantur, nisi in copia huc advehendi per iterata Celsitudinis Vestrae mandata demandabitur; quos ego dein advenientes in singularem protectionem assumam, ne ullus nec in minimis damnificetur, et cum magno lucro victualia vendere, passusque salvos elargiar, ut eo securiores hinc inde proficisci valeant, quas Celsitudinem Vestram, uti hactenus fuit ex mandato vulgari antevertere et succurrere sollicitam fore confido, et me solitae simul grətiae commendo

Celsitudinis Vestrae

Ex castris ad Lippam positis, die 2. Julii 1688.

humillimus servus

Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apafy, Transylvaniae principi partium regni Hungariae domino, et Siculorum comiti, domino mihi gratiosissimo.

Fogorasinum.

Ugyanott, más kézzel: Veterani generál levele 2. Julii, Pinzre való élést kéván a táborra, mely ha nem vitetik, azt írja, be kell jőni Erdélybe.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

i)

1688. jú l. 2.

Veterani a dobrai parancsnoknak: palisszádok készítéséről.

Generose domine.

Siquidem necessarium suae majestatis sacratissimae exigit servitium, ut ad defendendam patriam et hujus terrae incolae, Lippa magis fortificetur; et approximantes pagi domibus inesse, oeconomias peragere, agros colere possint;

quapropter in saluberrimum suae majestatis sacratissimae bonum publicum super perceptione hac immediate et absque ulla renitentia aut prolongatione septem millia pallisatarum, quamvis unius viri grassitiem, et trium virorum altitudinem perficere incipiant, easque in refectione huc insinuare, ut postmodum huc adferre curantur. Impertivi etiam vobis speciale aliquot protectionale, quatenus percepi, quod maximum damnum in abripiendis pecoribus sit vobis iniunctum, in quo absolute praenotatum, ne ullus proficiscentium nec minimam incommoditatem causet, minus aliquid gratis praetendat, neque sibi praesumat ad propagandum iter equos petere, nisi aliquam in hoc puncto singularem schedam vobis remonstret; erunt quidem aliqui, quibus salvos passus dedi, illis tamen absolute nihil dare tenetur, nisi quod exsolvet, et liberum iter concedere, secundum quae protectionalia se dirigere sciet et ego ex speciali gratia vobis largitus sum; sic eo securiores pallisatas desideratas perficere poteritis, quod principaliter in defensionem vestrorum pagorum vergit. Ex castris ad Lippam positis die 2. Julii 1688.

Dominationis Vestra

affectatus

Federicus comes Veterani, m. p.

P. S. Illos tres equos, quos aliqui famuli dederunt in observationem, immediate huc ad me mittat; observandum insuper, ne ullus absque meis litteris passualibus subscripto nomine et sigillo transire reliquetur, sit ille cuiuscunque generis gradus aut praeeminentiae, ibi detineatur, aut retromittatur.

Külczím: Generoso domino N. N. duci in Dobra tradendae. Dobram.

Ugyanott, más kézzel: Die 2. Julii Veterani uram az dobrai hadnagynak super pallistis et eorundem protectione.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

k)

1688. júl. 3.

Veterani a külföldi udvarokkal folytatott levelezésekről.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Quae ob correspondentiam ex exoticis regnis prius observanda forent, ab augustissima aula nostra decisiva transmissa mihi resolutio, et manet in terminis ut quo ter-

minatis, scilicet non modo omne literarum commercium esse interdictum, verum si adventurae sint literae, ad me vel illius regni commendantem generalem fideliter et sincere transmittantur. Idem intelligendum est de ablegatis, sicuti praeconcepta excellentissimi domini generalis Caraffa in forma antedicta edocet norma, secundum quam praefixa erit observatio. Sperando itaque Celsitudinem Vestram praecipue in hoc puncto suae Majestatis sacratissimae domini domini mei clementissimi praescriptam adimplere intentionem; et quemadmodum proventibus et commodis publicis hactenus incubui, ne vel in minimis a milite nostro regni incolae deturbentur aut damnificentur, ac plurimatim in hostico me sustentare volo: sic firmiter credo, Celsitudo Vestra vigilanti instabit oculo, ut quamprimum motus hostiles cuiuscunque partis per expressum insinuet, ne mihi aliquis error tardae praeventionis aut invasionis (qua suspensa regnum ruinari possit) ab augustissima aula aut Celsitudine Vestra imputetur, siquidem studio iter meum Coronam versus prolongo, ut eo quietiores oeconomiae praeesse valeant; audita vero et percepta hostium invasione diu noctuque praevenire conabor. In cujus vigilantiam firme confido ac me de omnibus contingentibus vigore mandati suae Majestatis sacratissimae cordialiter certiorem reddere, quibus felix principatus dominium Celsitudini Vestrae adaugeo.

Celsitudinis Vestrae

Ex castris ad Lippam positis, die 3. Julii 1688.

humillimus servus

Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apafi, Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino, et Siculorum comiti etc., domino mihi gratiosissimo.

Fogorasinum.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

l)

1688. jú l. 4.

Veterani ugyanez ügyben a dévai hadnagynak.

Generose domine judex.

Quoniam suae sacrae caesareae Majestatis ejusque exercitus supremi generalatus totiusque regni Transylvaniae multum interest, ut postae, seu literae hinc inde tute secure

diu noctuque aliqua ulla intermissione aut prolongatione quantocius transmittantur, dominationi vestrae intimandum duxi serio, ut sibi de certis hominibus provideat, quando a Szászváros venturae sint. Dobram usque cuius itidem domini duci praefatas literas prosequendas insinuavi, qui deinceps ubi stetero, promovendas studebit. Unde non solum servitia suae Majestatis promoturi, verum et innumeras incommoditates, si per militiam deferentur exorturas, sunt sublaturae. In cujus effectum, ne literae retardentur, omnibus viribus incumbere velint. Secus facturi grave respondere facturum sciant. Quibus valere cupio.

Dominationis vestrae

Ex castris ad Lippam positis, die 4. Julii 1688.

paratus

Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Generoso viro domino duci Devensi tradendae et exequendae Devam.

Hátlapján: Die 4. Julii költ Veterani uram levele az póstáknak felállításáról parancsol. Dobr.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 34. köt.)

III.

1608. jú l. 1.

A moldvai vajda levele a fejedelemhez: a szövetség megújítása ügyében.

Illustrissime ac celsissime princeps, domine frater amice et vicine nobis benevole.

Atyafiságos jó szomszédságnak közöttünk való megújtására s bizonytására Ngod hozzánk expediált nemzetes Vajda Péter neű főrenden lévő udvari szolgáját kedvesen fogadók; az Ngod jó egészségit is értvény azon igen ürülénk; dicsírtessék az felséges istennek áldott sz. neve érette; Ngod atyafiságos confederátiónk renoválását s hozzánk mutatott szomszédságos kedveskedésit s jóakaratját igen acceptálók s örömöst szível medmaradni *(sic)* Ngod kévánatja szerént, és mindenkoron megszolgálni szomszédságos jóakarattal igyekezzük. Miként megértheti feljebb említett szolgájáról, kérjük is Ngodot, köztünk való beszédeknek ő általa bővöbben poroncsolt szovainknak teljes hitelt adni, és levelünknek, mely által Ngodnak szerencsés jó egészségit fejedelmi birodalmával fényes székiben boldog állapotját kévánjuk. Itt

való hirek és állapotokról Ngod feljebb megnevezett szolgájától megértheti. Divinae Illustritatem Vestram in reliquo commendamus protectioni. In civitate nostra Jassiis 1-ma Julii 1688.

Illustritatis Vestrae fratres amici et vicini benevoli
Joannes Constantinus Vojvoda
princeps terrae Moldaviae.
(oláh aláirás.)

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo domino Michaeli Apafi Dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino, et Siculorum comiti, ac perpetuo haeredi, domino, fratri, amico et vicino nobis benevolo.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

IV.

1688. júl. 2—17.

Teleki Mihály jelentései.

a)

1688. júl. 2.

A fejedelemasszonynak.

Méltóságos fejedelemasszony nékem jó kegyelmes asszonyom.

Nagyságod méltóságos levelét alázatosan vettem, rólam s az enyimekről való kegyelmes megemlékezéséért Isten Ngodat áldja meg, nekem is adjon erőt, tehetséget, hogy Ngod fejedelmi kegyelmességét, mint kegyelmes asszonyomnak alázatosan szolgálhassam meg. Istennek hála, mind magam, feleségem s több gyermekim tűrhetőképen vagyunk, hanem az szegény Mihók vagyon rosszúl, látom szegény semmit sem könnyebbedik, Isten Nagyságodat az én jó kegyelmes urammal s ifjú urunkkal ő Ngokkal együtt sok esztendőkig szerencsésen éltesse.

Gernyeszeg, 2. Julii 1688.

Nagyságod

alázatos szolgája
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos Bornemisza Anna erdélyi fejedelemasszonynak nékem jó kegyelmes asszonyomnak ő nagyságának alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

b)

1688. júl. 2.

A fejedelemnek.

Méltóságos fejedelem, nékem jó kegyelmes uram, fejedelmem.

Ngod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem, méltatlan, érdemetlen szolgájáról való kegyelmes megemlékezéséért, az dolgoknak velem való közléséért isten Ngodat áldja meg, nekem is adjon erőt, tehetséget, hogy Ngod fejedelmi kegyelmességét, életem fogytáig való igaz alázatos hűséggel Ngodnak mint jó kglmes uramnak fejedelmemnek szolgálhassam meg.

Semmi egyéb új hírem nincsen kegyelmes uram. Candiának az franczia kezében való bocsáttatása continuálódik, ha mit érthetek Ngodat mint kegyelmes uramat alázatosan tudósítani el nem mulatom.

Az mi az mezei katonák dolgát illeti, azok Ngod az urak és deputátusok tetszésekből s Caraffa generállal való végezésből rendeltettek oda, ha ott közel a hol most vannak, helyet kaphatna az ember nekik, jó volna. Kirűl irtam is Gyulafi uramnak, egyébiránt én mind abban mind egyébben azt követem, az mit Ngod parancsol. Isten Ngodat sok esztendőkig szerencsésen éltesse.

Gernyeszeg, 2. Julii 1688.

Ngod alázatos, méltatlan szolgája:
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem jó kegyelmes uramnak fejedelmemnek adassék alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

c)

1688. júl. 5.

Pernyeszi Zsigmondnak.

Szolgálok Kegyelmednek.

Pace uramnak maradott ide be két németje, kik felől minap most is irt nekem, de Szakmari uramtúl is mit izent, maga Kglmednek referálhatja. Kglmedet kérem Szakmari uram mellé rendeljen egy karabélyost s committáltasson az Nagy-Sinkiekre azon két német felől, hadd hozhassa hozzám őket Szakmari uram, minthogy gondviselésem alá bizta

őket, talám mégis lesz valami respectus érette. Isten éltesse Kglmedet.

Gernyeszeg, 6. Julii 1688.

Kglmed szolgája sógora
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Tekintetes nemzetes Pernyeszi Sigmond hopmester jóakaró sógor uramnak.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

d)

1688. júl. 9.

A fejedelem rendelete Telekinek.

Sok jókkal áldja meg isten Kegyelmedet.

Az mely leveleink az estve Lippárúl érkeztenek, Kglmednek elküldöttük. Méltóságos Veterani generál uram ő kglme a miről ír, sietö lévín késedelmet nem szenved; a miből lehet, kedvét sem illik szegnünk. Azomban Augustus is közeledvén az ő felsége udvarában tempestive kellene dolgainkat procurálnunk, az üdőből ne fogynánk ki, mint tavaly. Melyre nézve is a deputátiót convocálni kellene. Kegyelmesen vesszük kegyelmedtől adja censuráját ezekről a dolgokról; kiválképpen a szekér és élésbeli kivánságról. Isten tartsa jó egészségben Kglmedet.

Almakerek, 9. Julii. Anno 1688.

Kglmednek sok jót kéván
Apafi Mihály, m. p.

Külczím: Tekintetes nemzetes széki Teleki Mihály uramnak ő kegyelmének, becsületes meghitt tanács úr s fő generális hívünknek ő kglmének adassék.

(Eredetije a Teleki fam. lev. tárjában.)

e)

1688. júl. 17.

Teleki levele Pernyeszihez.

Szolgálok Kglemednek.

Az éjjel egy s két óra között vettem Keglmed levelét; mit írattam Keresztesi uramnak s magam mit írtam, a mint tudtam, commissárius uramnak páriájokat Keglmednek

megküldtem, kérem, vagy küldje vissza, vagy tanáljom készen Keglmednél. Nekem egyik is nem írt pénz felől és Ugron uramnak Szebenben küldése felől. De minthogy az oly materia, hogy annak csak meg kell lenni, vagy egyszer, vagy másszor és így, ha van pénz kíszen Szebenben az én ítéletem szerint, jobb kívánsága szerint tizenkét, vagy tizenötezer forintokat is adatni, ha van annyi réstántia hátra, hogy annak nem adásával minket ne okozhasson, hogy pénzt nem adván, abban nem procedálhatott az reá bizatott dolgokban; azt már Székely László uram tudja, mind restántia mennyi vagyon, mind pénz készen mennyi vagyon, ő keglme tehet dispositiót s ő keglme tetszéséből expediáltathatik rendesebben Ugron Ferencz uram. Asszonyunk ő naga könnyebbűlésén szívem szerint örülök. Isten ő nagát jobban is erősítse. Kérem Keglmedet, tovább is ő naga felől úgy az dolgokról tudósítani ne nehezteljen. Isten éltesse Keglmedet. Gernyeszeg, 17. Julii 1688.

Keglmed szolgája s komája.

Hátlapján: 1688. die 17. Julii. Paria literarum missilium spectabilis ac generosi domini Michaelis Teleki de Szék.

(Egykorú példány az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 34. köt.)

f)

1688. júl. 7.

Pernyeszi Zsigmondnak.

Szolgálok Kglmednek.

Immár Fráter István, máramarosi viceispán s Katona Mihály uramék itt lévén, Nagy Pál uramnak el kellett menni Hussin uramhoz; credentia formát concipiáltattam, kérem Kegyelmedet mennél hamarébb expediáltassa s küldje ide. Isten éltesse Kglmedet. Gernyeszeg, 7. Julii 1688.

Kglmednek szolgája sógora
Teleki Mihály, m. p.

Kglmedet kérem Fogarasban lakó Trapoldi dézmás Szücs Jánosnak szóló levelemet küldje meg egy karabélyostúl, válaszát is nékem, úgy az Lészai levelét is. Az párt Kglmed küldje vissza.

Külczím: Tekintetes nemzetes Pernyeszi Sigmond hoffmester jóakaró sógor uramnak adassék.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

V.

1688. jú l. 10.

Keresztesy jelentése a fejedelemnek.

Méltóságos fejedelem, nékem természet szerént való kegyelmes uram.

6 praesentis Fogarasban költ Ngod méltóságos levelét ezen órában itt Szászsebesben nagy alázatossággal vettem; az étekfogó Sebesi uram kegyelmes uram velem szemben nem lehetett, mert tegnap Naláczi uramhoz ő kegyelméhez térvén be commissárius Komornik urammal együtt, az hajóknak nem léte mia, túl kellett járnom s a vinczi-hidra kerültöm ő kglme pedig az Marosnak innenső felén ment volt le. Veterani generált ő ngát az elmúlt kedden, úgy mint 6. praesentis hagytam Lippán innen két jó mélyfölddel, Salló nevű puszta falú vagy város mellett, azelőtt való nap indulván meg Lippától, melyet is a fű kedvéért kellett ő ngának követni, mert majd elvesznek vala a lovak; ha a lippai hidat megkészítik, visszamegyen Lippához ő nga s onnan a Maroson által menvén Jenőt is meg fogja látogatni; ő nga kegyelmes uram Ngodnak írt, szóval bővebben izenvén Ngodnak, úgy az uraknak, Teleki uramnak ő kegyelmének is, az haza javára czélozó dolgokról is, melyekre az urak ő Ngok ő kglmek, kivált az úr Teleki uram censurája igen szükséges volna, késedelmet is nem szenvedvén az dolog, commissárius Komornik urammal együtt levén, kglmes uram, az dolgoknak némely része ránk bizatva. Jóllehet tegnaptól fogva igen rosszúl kezdettem magamat éreznem, de kötelességem szerént continuáltam utamot, csakhogy az estére válván el Vincznél egymástól, ő kglme Fejérvárra, én penig puszta házamhoz Doroszlóra szegény beteges feleségem látni sietvén, ő kglme azt kévánja, együtt menjünk Ngod méltóságos személye eleiben, ő kglme pedig a jövő szerdánál elébb meg nem indúlhat, addig Szebenben is kelletvén mennie, én mindazáltal siettetem ő kglmét. Ezeknek utána a szent Istennek kegyelmes gondjaviselése alá ajánlom Ngodat, mint kegyelmes uramat fejedelmemet.

Datum in Szászsebes, die 10. Julii 1688.

Ngodnak méltatlan szolgája
alázatos híve
Keresztesi Sámuel, m. p.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelem, méltóságos Apafi Mihály ő ngának, nékem kegyelmes uramnak fejedelmemnek ő ngának alázatosan adassék.

Ugyanott, más kézzel: Keresztesi uram levele Szászvárosrúl 30. Julii. Anno 1688. Ebesfalvára.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

VI.

1688. jú l. 10.

Celsissime princeps ac domine domine clementissime.

Posteaquam hesterna die, una cum domino Keresteshi Lyppa iterum redivissem, intellexi Celsitudinem Vestram Fogarashino ad Ebeshfalvam discessuram, dominosque magnates in suis bonis hinc inde dispersos esse; cum autem nonnulla, non quidem valde magna gravia et difficilia ab excellentissimo domino generale comite Veterani, inclyto regno proponenda habeam, quatenus unum vel alterum ex dominis magnatibus (siquidem multis non opus erit, et sufficiet, si tres vel quatuor, praecipue autem dominus generalis Teleky et Ladislaus Szegel adsint) convocare dignetur, siquidem ego die proximo Jovis, id est 15. huius, uno cum domino Keresteshi in Ebesfalva ante prandium adhuc comparebo, et Celsitudini Vestrae humiliter inserviam: habeo enim etiam literas, a domino generale Veterani, et domino Barone Falckenhain tradendas. Interim me gratiis et favori Celsitudinis Vestrae humiliter commendans maneo

Celsitudinis Vestrae

Albae Juliae 10. Junii 1688.

servus humillimus
Paulus Carolus Komornik, m. p.

Külczím: Celsissimo domino domino Michaeli Appaffi, principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino, et Siculorum comiti domino domino mihi clementissimo.

Ebesfalvam.

Ugyanott, más kézzel: Die 10. Junii kelt Komornik commissarius uram levele, értésére adja ő ngának, hogy bizonyos követséggel jő és nem is akar kérni.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

VII.

1688. jú l. 18.

Az oláh vajda levele a fejedelemhez.

Illustrissime princeps, domine frater, amice et vicine nobis benevole.

Ez alkalmatossággal is nem akarók elmulatni levelünkkel Ngodat ne látogassuk, kivánván Istentűl találhassa Ngodat szerencsés órában s kedves állapotjában. E mellett ily történt dologrúl kelletett Nagyságodat requirálnunk tudnyaillik, hogy menvén egy országunkbeli emberünk más kereskedő embereknek pénzivel Ngod birodalmában kereskedésnek okáért, midőn már havasokra jutván, ott egy gonosz tolvaj reá rohanván, mint életibűl, mint pénzibűl kifosztotta, holott is annál az megölt embernél talált azon tolvaj pínzt nro 150 tallért; kiért az mi tisztviselő híveink ezen történt dolgot mindjárást híré adván Ngod birodalmabéli vámoséinak, intették, hogy szorgalmatos vigyázással legyenek azon, reá találván erre az latorra, meg is fogván. őtet arrestálják, addég a még az történyt dolog világosabban napfényre jőne, azmint meg is fogattatott azon tolvaj és az magánál talált pínz elvétetett tőle nro ut supra, az szerint irt biradalmabéli Ngod vámosa is Peter Deák az mi tisztviselő híveinknek is, hogy Törcsvárrúl az tolvajt elszalasztatták volna és az pínzt az urak magoknál, az mint volt, úgy tartják. Ezt az dolgot azon megölt embernek szerelmes egy testvér attyafiai meghallván, megindultak s azon elvett pinzt kezekhez juttathassák, mely indulatjoknak semmiképen szerit nem tehették s így köllött nékiek ide béfordulni s minket alázatos supplicatiójuk által találván meg, ezen történt dologrúl bőven tőlek tudósétottattunk meg. Melynek okáért méltó dolog hogy Ngodat is tudósétanók ezekrűl. Nagyságodat tehát atyafiságos szeretetnek szomszédságával kérjük, ezen levelünket praesentáló kereskedő embereink odaérkezvén, méltóztassék Ngod satisfactiót tenni nekiek vallott károkrúl és az pínznek fönt megirt egész summáját kezekhez visszaadattatni, sőt oly parancsolatot is adni azoknak, az kik elszalasztották azon tolvajt, hogy nagy szorgalmatossággal keresvén és megfogván azon tolvajt, meg is tömlöczeztetvén latorságinak jutalmával büntettessék meg, mert itt egy országunkbeli Ruker nevő faluban lakozó porkolaby azért van eddég is fogságban itten, lévén parancsolatja tőlünk, hogy azon tolvaj arra költözvén, megfoghassa s hozzánk küldené, azon parancsolatunkat fére tevén, az tolvaj

által szállat Ngod biradalmában lévén, oka ezen fön megirt Porkolabnak gond nem viselése, azért arestáltatott meg. Ngodat tehát újalag atyafiságosan kérjük, az mint fönt is írók ezen levelünket praesentaló sérelmes kereskedő ember odaérkezvén az pínznek teljes summája keziben visszaadattassék kezéhez mind jelen lévén az fön megirt Peter Deak vámosnak is tisztviselő híveinknek irt levele, melyben általa bőven tudóséttattanak, sőt ezen porkolab is továbbá ne sanyargattassék tömlöczöztetéssel, hanem azon tolvaj cselekedetinek (lévén parancsolat Ngodtúl adatva föltaláltatásárúl) méltán való jutalmát vehesse. Mi is más vagy hasonló dolgokban Ngod szomszédságos szeretettel mutatott jóakaratját megkölcsönözni el nem mulatjuk. His itaque Illustritatem Vestram bene valere desideramus.

Datum in civitate nostra Bukurest, die 18. Julii. Anno 1688.

Illustrissimae Dominationis Vestrae fratres, amici et vicini benevoli *(oláh aláírás.)*

Külczím: Illustrissimo principi domino Michaeli Apafi, Dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc. Domino fratri amico et vicino nobis benevolo.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

VIII.

1688. júl. 21—29.

Az ebesfalvi consultatió tárgyalásai.

Consultatio Ebesfalviensis ad diem 21-m Julii, et subsequentes anni 1688. per suam Celsitudinem principalem, illustrissimis dominis consiliariis ac ceteris etiam magnatibus et nobilibus ad ardua regni negotia moderanda deputatis indicta, et celebrata

(Megjelent K. Papp Miklós Történeti Lapok I. 248. s köv. ll.)

IX.

1688. aug. 3.

A fejedelem levele Caraffa generálhoz.

Excellentissime domine, domine mihi gratiosissime.

Reitero humillime et hac vice, quod et Ebessfalvino Vrae Exclae perscripseram, quod inclyta camera Scepusiensis

dominum triessimatorem Szőlősiensem ad occupanda quaedam bona mea Maramarusiensia eo praetextu, quod Stephanus olim Baxa manutenuit in Maramarus expediverat. Bona illa Excellme domine etiam ante dictum Baxa ego possedi, ipse vero ex meo tantum permissu, eo tandem emortu, iterum ad me juste redierunt. Unde nihil dubito, quin Vra Excla tanquam summus justarum causarum et maxime mearum patronus specialissime hoc etiam in negotio sit mihi gratiose patrocinatura. Quam gratiam Excellae Vrae humillimis demerebor servitiis et maneo.

Exclae Vrae

Caraffa generálnak.

3. Aug. 1688.

(Eredetije a Teleki levéltárban 8942. sz.)

X.

1688. aug. 12.

Sándor Pál kapitiha jelentése.

Kegyelmes uram, méltóságos fejedelem!

Korodi uramat (mivel ő kglme talám kedvem ellen is elmégyen vala) nem várakoztathatom, hanem 15. Julii, megindítván, 18 ejusdem mind az császár, fővezér és a több passák boncsokat kitevék: úgy hiszem, azmint némelyek mondják, ezen az héten szombaton Dautpassához kiszállanak, ott az szokás szerint valami keveset mulatván, Drinápolyban megyünk. Nekem bizony csak addig való menetelem is egész fogyatkozással lészen, mivel sem költségem, sem lovaim nincsenek, ha az belikről nem adnak, addig míg Dautpassához nem szállanak, nem is busítom az fővezért ő ngát. Szekér nélkül pedig nem tudom mint mehetek, mivel az lábam mind kisebesedett, lovon sem ülhetek. Az a híre, hogy az császár Drinápolyban marad, az fővezér pedig Nándor-Fejérvár felé menne, mely ha úgy leszen, azon leszek arról is Ngodat annak idejében tudósíthassam. Most semmi bizonyos hírről Ngodat tudósítani nem tudom, hanem az német tábort mondják (Szlankmenanál úgy mint) négy órányi földre N.-Fejérvárhoz lenni. *Hanem valami fejérvári zsidók lévén itt, azok által bővebben tudósítom Ngodat, mivel mostani levelemet félek, hogy felszaggatják, míg Ngodnak viszik.* Tolmács felől is alázatosan kérem Ngodat provideáljon hova hamarébb, ne nyomorogjak a nélkül ebben az országban. *Az Korodi uram által küldött levelem szerint pediglen álla-*

potom felöl és az ide beváló küldésröl ne feledkezzék el Ngod. Az isten is megáldja Ngodat érette s én is életem fogytáig alázatoson megügyekezem szolgálni Ngodnak mint *kegyelmes uramnak: bizony igen fenyegetöznek:* már azután. hogy Korodi uram elment, *az tihája ő nga kétszer is kérdette, ha nem jött-e valami tudósításom Ngodtúl.* Ajánlván ezzel isten kglmes gondviselése alá Ngodot mint kegyelmes uramat, mind egész méltóságos fejedelmi házával együtt.

Datum Constantinopoli die 12. Augusti. Anno 1688.

Ngodnak, mint kegyelmes uramnak alázatos szegény legkülsebbik méltatlan szolgája Sándor Pál m. p.

Külczím: Az erdélyi meltóságos fejedelemnek ő ngának, nékem jó kegyelmes uramnak ő ngának igen alázatoson irám.

Ugyanott, más kézzel: Kapitiha Sándor Pál levele hozta havasalföldi vajda postája Ebesfalvára die 29. Augusti, 1688.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

XI.

1688. aug. 18—31.

Teleki Mihály jelentései.

a)

1688. aug. 18.

Méltóságos fejedelem, nekem jó kglmes uram, fejedelmem.

Ngod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem, rólam való kegyelmes megemlékezéséért s láttatásáért isten Ngodat áldja meg, nekem is adjon erőt, tehetséget, hogy Ngod fejedelmi kegyelmességét mint kegyelmes uramnak Ngodnak életem fogytáig való igaz alázatos hűséggel szolgálhassam meg.

Semmi új hírem nincsen kivált olyan, melyet magam is elhihetnék, várok minden órán s Ngodat alázatosan tudósítani el nem mulatom.

A katonák hópénze iránt praefectus uram által resolváltam alázatosan Ngodnak.

Ngod változó egészségén szívesen búsolok, isten Ngodat gyógyítsa, erősítse, vigasztalja s ifjú urunkkal, ő ngával együtt sok esztendőkig jó egészségben szerencsésen éltesse.

Gernyeszeg, 18. Augusti 1688.

Ngod alázatos szolgája, méltatlan híve

Teleki Mihály m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, jó kglmes uramnak fejedelmemnek adassék alázatosan.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

b)

1688. aug. 18.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram fejedelmem. Ngod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem, bő irásomnak olvasásával nem akarván Ngod méltóságos személyét terhelnem, az úrnak főhoffmester uramnak ő kglmének bővebben írtam, tudom ő kglme Ngodnak alázatosan fogja repraesentálni. Isten Ngodat éltesse sok esztendőkig szerencsésen.

Gernyeszeg, 18. Augusti 1688.

Ngod alázatos szolgája, méltatlan híve

Teleki Mihály m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nekem jó kglmes uramnak fejedelmemnek adassék alázatosan.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

c)

1688. aug. 31.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram s fejedelmem. Ngod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem, Ngod kegyelmes láttatását, rólam való megemlékezését, adja isten, Ngodnak igaz hűséggel szolgálhassam meg. Ngod méltóságos egészségének változását szomorú szívvel értettem: isten Ngodat egészségben is erősítse. Én semmi bizonyos hírt Ngodnak nem írhatok: azon vagyok teljes tehetségemmel, noha bizony a süly igen elővett s betegeim is vannak, hogy én is Ngod méltóságos udvarában szolgai kötelességem szerént megjelenjem. Isten Ngodat az mü kegyelmes ifjú urunkkal ő ngával együtt sok esztendőkig szerencsésen éltesse, szomorúságában vigasztalja.

Gernyeszeg, 31. Augusti 1688.

Ngodnak alázatos szolgája s méltatlan igaz híve

Teleki Mihály m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, jó kglmes uramnak s fejedelmemnek alázatosan adassék.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

331122A

XII.

1688. aug. 24.

Veterani levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps, domine domine gratiosissime.

Occupato praesidio et fortalitio ad Danubium situato, movi in Walachiam, inde Coronam versus iturus, stiti ad Danubium non procul Czeraevo, castris ad pontis Trajani rudera locatis, neoconscriptos milites expectaturus. Accidit, quod et deditionem Novigradiensem ex altera Danubii parte situatam tractassem, et pacta conventa invicem ratificata permutarentur, mihi ablegati Turcici ingentem navium copiam Belgradino descendere aperirent, quas expectavi descendentes secundo Danubio, hae vero per Rascianos meos ex Horsovae aggressae et impetitae relictis quinque Novigradinum descendentes, in porta ferrea ad rupes et saxa illarum plurimae perierunt, et 160 affixae semi submersae haerentes. Caeterae autem adventante biduo post Errone Tekelio cum 300 suis praedonibus, ex altera parte Danubii beneficio inundationis Danubii elapsae, quas impedire nequivi, insidiari tamen disposui, ut si aliquot tantummodo horis moras ulteriores traxisset, egregie sane exceptus fuisset navesque satis periclitantes naufragium ulterius expectassent. Ingens praedae apparatus fuerat, plurima tamen ejusdem pars tam submersa, quam aqua corrupta, modicum tamen nostris relictum cessit, praeter integras duas ad arenam devenientes naves sub Novigradino, quas plebs adorta occupavit, ita ut magnae fortunae spes affulgebat, nihilominus plurima aquis rapacibus absorpta sunt et iuxta Turcarum, et eliberatorum 323 Germanorum mancipiorum naves Belgradino huc usque ad 800 periisse assertionem audio. Elapsis praememoratis navibus, et ipsis Turcis Novigradino, arcem funditus everti feci tormentis aliquot ibidem inventis ablatis, et correspondentiam usque ad Danubium patefeci, et hostibus liberavi. Nunc propediem Coronam versus tendo, et ibidem Celsitudinis Vestrae mandata expectabo. Quibus me eiusdem gratiis et favoribus humillime commendans resto

Celsitudinis Vestrae

Dabam ex castris ad Hernecz positis die 24-ta Augusti 1688.

humillimus servus
Federicus comes Veterani m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Abaffy Transylvaniae principi partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti, domino mihi gratiosissimo Fogorasinum.

Ugyanott, más kézzel: 1688. Veterani generál levele 10. Septembris hozták Ebesfalvára, van válasz reá.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

XIII.

1688. aug. 31.

A moldvai vajda levelei.

a)

A háromszéki főkirálybirónak.

Tekintetes nemzetes főkirálybiró uramnak és mindenkori jóakaró szomszéd barátunknak.

Kglmed levele által való látogatását kedvesen vövők, az ott való alkalmatosságokról Kglmed, hogy nem átallotta münköt tudósítani, szomszédságoson mi is megigyekezünk Kglmednek propensálni; továbbra is Kglmed azon kérjük, hol mi bizonyos hírei újulnak, ne neheztelje értésünkre adni. Mi is innen Kglmednek írhatjuk azt, az lengyelek Camenec várán alól egy Iwancea nevű városnál táborba vadnak; Noradin szoltán ő nga Camenecnál vagyon, szembe való ütközetik is volt, megnyomván az lengyeleket az táborba éppen behajtották s most az tatárok ki sem bocsátják őköt széjjel az táborból kijárni. Szaraszkyer bassa ő nga felmúlt sietve hadaival mindenféle szükségekre valókkal megyen elégséges éléssel, mely dolgok kimenetelit s mire elválik csak az jó isten tudja. Az muszkák és kozákok felől is semmi haszon, nem is egyeznek, se nem hadakoznak, vesztegségben vadnak. Végtire Kglmedet feliciter valere desideramus.

Jassiis, die 31. Augusti. Anno 1688.

Kglmdnek jó akaró szomszéd barátja

Jon Constantin vojvoda,
Moldvaország fejedelme.
(oláh aláirás.)

Külczím: Tekéntetes nemzetes Vargyasi Dániel Michály uramnak, az méltóságos erdély fejedelem ő nga Háromszéknek főkirálybirájának, nekünk mindenkori jóakaró szomszéd barátunknak ő kglmének adassék.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény)

b)

1688. aug. 31.

A fejedelemnek.

Illustrissime ac celsissime princeps, domine frater, amice et vicine nobis benevole.

Ngod praesentáló emberitől levele által látogatását szeretettel fogadók, hogy nem általlotta Ngod meglátogatni; atyafiságoson mi is hasonló szomszédságos jó akarattal Ngodnak propensálni megigyekezünk. Azonban Ngod emberit kévánatja szerént elégségessé elmenésiben meddig akart volna tehettük volna, de az dolgot megexaminálván, nem jovallók: hanem a mi illeti az szomszédságos jó akaratot, Ngodnak kévánatja szerént itt való hírekről ezen alkalmatossággal irásunk által nem általlók értésire adni, melyet kévánunk Ngodat találni jó egészségben. Szerencsés órában irhatjuk Ngodnak, a lengyelek, hogy Camenec várán alól egy Zarocze nevű városnál vadnak táborban. Noradin szoltán is nga ott vagyon, szembe való ütközetik is volt, megtolván az lengyeleket éppen bé az táborokba hajtották, most az tatárok széjjeljárni az táborból ki sem bocsátják. Szaraskyer bassa is nga hadaival sietve felmúlt, mindenféle szükségekre valókkal, elégséges éléssel megyen; továbbra mint lészen az dolgok kimenetele, azt csak ma szent isten tudhatja. Az muszkák és kozákok felől semmi haszon, mint hogy nem is egyeznek, táborozással sincsenek. Végtire mi is Ngodat atyafiságoson kérjük ha valami oly hírei újulnak, ne neheztelje róllok tudósítani. Abbeli Ngod részeltetésit nagy kedvesen vesszük. Eundem in reliquo feliciter valere desideramus.

In civitate nostra Jassiis die ultima Augusti. A. 1688.

Illustrissimae dominationis Vestrae fratres, amici et vicini benevoli.

Constantin Vojvoda,
Moldvaország fejedelme.
(oláh aláirás.)

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo domino Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvanie, partium regni Hungariae domino, et Siculorum comiti ac perpetuo heredi, domino fratri amico ac vicino nobis benevolo.

(Eredetije a M. Nemz Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

XIV.

1688. szept. 4—10.

Az ebesfalvi delegatió tárgyalásai.

Consultatio Ebesfalviensis pro die 4-a mensis Septembris, et subsequentibus (1688.) disposita et peracta ac celebrata.

(Megjelent K. Papp Miklós Tört. Lapok I. k. 264. s köv. ll.)

XV.

1688. szept. 10.

Meghivó a szept. 27-iki radnóthi országgyülésre.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvania, partium regni Hungariae domines et Siculorum comes.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram.

Ez esztendőbeli terhes és súlyos contributióknak felszedések alkalmatosságával sok panaszok jöttenek mindenfelől, hogy az szegénységet rendeletlen húzással-vonással terhelték némely vicetiszt és perceptorok és commissariusok az vármegyéken és székeken; hasonlóképen az statióbeli némely commissariusoknak sok rendeletlen excessusi jöttenek napfényre. Melyre nézve meghitt böcsületes tanácsúri és főrenden levő deputatus híveink megegyezett tetszésekből végeztük, hogy mindezeknek eligazítására és megorvoslására ország közönséges gyülését hirdettessünk, az hova is minden viceispánok, szolgabírák, perceptorok és akármi rendbeli commissariusok szükségesképen compareáljanak, végeztük. Parancsoljuk ezért Kegyelmednek kegyelmesen és igen serio, *ad diem 27. mensis Septembris Radnóthon* sub poena in decreto et articulis regni expressa compareálni el ne mulassza. Secus sub poena praespecificata nec facturus.

Datum in castro nostro Ebesfalva, 10. Septembris, anno 1688.

M. Apafi s. k.

P. S. Valakik pénzeket, búzájokat, zabjokat, borokat sub spe futurae restitutionis kiadták, a megírt helyen gyülésen hiteles quietantiájokkal compareáljanak, contentatiójok lészen.

Címzet: Generoso Georgio Gyerőfi de Gyerővásárhely, tabulae nostrae judiciariae jurato assessori, comitatusque Colosiensis comiti supremo etc, fideli nobis dilecto.

(Eredetije Torma Károly gyűjteményében.)

XVI.

1688. szept. 17.

A kolozsváriak folyamodása Székely Lászlóhoz, melyben káraik orvoslását kérik.

Mint jó urunknak, ajánljuk Keglmednek alázatos szolgálatunkat.

Isten uram Keglmedet csendes békességes megmaradással, szerencsés virágzó élettel és kívánatos egészséggel szerelmesivel együtt hogy megáldja, szívünk szerént kévánjuk.

Nagy alázatoson kellették urunk Kegyelmedet requirálnunk elsőben is az reánk vetett adónak meg nem szerezhetése felől, mivel itt felette nagy az szegénység, sok az szegény, az ki sohasem tudja, adaját szerezze-é, azt is kitől? miből? avagy szállójának tegyen eleget, az ki is meg nem elégszik az néki rendeltetett praebendával, hanem mindenütt inkább megkévánja, nemcsak az sót, fát, gyertyát, hanem az mellé eczetet, borsot, hagymát és több accidentiákat, mely miá sok insolentiák interveniálnak; ez felett uram csak bővön esik vérontás, sebesedés, verés és fogtatás, ezek felett az szállások interversiója, úgy hogy az exemptio is ezenkül egészlen frisben fog menni és contractus általok invalidáltatni, mivel az korcsmállás is annyira invalescált, hogy nemcsak az praebenda borokat árulják, hanem külső helyeken megvévén az bort, künn s benn szabadoson árultatják; hihető talán azért is lehet, mert Caraffa ő naga itt lévén, izené hozzánk, hogy akár az árát tegyük le az vitézeknek kiadott boroknak, akár engedjünk szabad korcsmállást nékiek, melyről s több dolgokról is akarván rendiben punktuminkat beadni (melyeket in paribus uram Keglmednek el is küldöttünk), tévén jóllehet szóval ilyen választ, hogy privilégiumunk ellen az bor árulását meg nem engedhetjük, pénzül penig hogy megválthassuk, abban módunk nincsen, mert még az adónkat sem szerezhetjük meg, kölcsön sem találhatunk, azonban az nemes ország sem végezett olyant, hogy valaki az borokért pénzt adjon. Az mint uram írok, punctuminkat el nem készíthetvén, képtelen nem is gondolván, hogy oly hamar innen elmenjen, kivánta ugyan, hogy szemben legyünk ő nagával, de az üdőből kirekedvén, az elmúlék, igérte jóllehet, hogy Szebenben választ teszen, ha mi kívánságunk lehet. Az mi uram nézi tehetetlenségünket, sok szenvedésinket, Kglmednek uram, úgy hiszszük,

lehet tudtára, teljességgel ezeknek supportálására, továbbra oly alkalmatlanok leszünk, hogy ez szegény haza végső pusztulásra fog jutni; csak az felső esztendőben az nemes ország sub spe futurae restitutionis kéretvén tőlünk kétezer hatszáz forintokat, máig is azzal adósok lévén, interessét is kénteleníttetünk megadni, az német sütőknek is többet kell hétszáz forintoknál adnunk, csak most penig Caraffa ő naga benn lévén, kétszáz magyar forintoknál többet kellett expendálnunk, az építtetés penig uram oly rajtunk s annyi minden tisztektől, hogy számát mi uram nem tudhatjuk, melyeknek orvoslásáért kihez folyamodjunk, jó urunk egy gyámolunk isten után fautorunk, ha nem Keglmedhez, mint jó urunkhoz; kérjük ez okáért Keglmedet, mint jó urunkat, vétesse mindezeket oly dispositióban, hogy szegénységül expensáink ilyen számosok füstben ne menjenek, tíz expeditus követeink, az mely supplicatiót beadtanak, oly resolutiót jüttenek tétetni, hogy kévánságunk isten után Keglmed által menjen effectumban; accedálván ezekhez uram az is, hogy kéntelenítetvén hétezer egynehány kenyereket kiadnunk, tudódnék be az ránk vetett búzában és mivel excedálja az búzának számát. az superfluumot erogáltatni, onnan, az honnan illik. közelebb való alkalmatosságból; és mivel uram Kglmed ezt is tudhatja, hogy az ideérkezett németek számára kéntelenítettünk az itt lévő nemes ország búzájából és másokéból is, sőt Keglmedtől is bizonyos summáig kiadnunk, azoknak admissiójok szerént, kiknek illett, melyekről assecuratiónk is vagyon, hogy vagy pénzt adnak érette, vagy az summában acceptáltatik, melyekről világos testimoniálásink extálnak; ezt is méltóztassék uram Keglmed oly igazításban vétetni, hogy kárban szegény városunk ne maradjon, az igazság is ezt mutatván, melyekért az szent isten uram Keglmedet megáldja és maradékiban is boldogítja. Sokak uram quereláink, melyeket mindenestől fogva nem exponálhatunk s Keglmedet uram nem is akarjuk azokkal terhelni, annak egyedül isten kimondhatója. Az mi még keserves, jelentjük uram, már az szállóknak dolga annyira ment, hogy kenyerét eladván, inkább az gazdáét eszi, azt meg sem orvosolhatjuk, házakból az gazdákat kiűzik, hostátink merő utczaformák mindeneket többire elpusztítván, semminket behordani meg sem engedvén, egyszóval uram irtóztató alkalmatlanság annyi, hogy ellankad embernek szíve miatta csak azoknak szemlélésében is; hanem minekünk jó urunk Keglmed szíve essék meg rajtunk és nyavalyáinkat orvosolja, az miben lehet méltó kévánságaink lévén, mi is életünk fogytáig uram Keglmednek alázatoson meghálálni és szolgálni

el nem mulatjuk, istenünket pedig kérjük szüntelenül, hogy mind mi számunkra, mind sokakéra, sőt ez hazának áldott hasznos szolgálatjára is éltesse, tartsa és boldogítsa. Ezzel ajánlván istennek gondviselése alá uram Keglmedet.

Kolosvár, die 17. mensis Septembris, anno 1688.

Keglmednek alázatos szegény szolgái

Budai Mihály,
Kolozsvár városa főhadnagya és assessori.

P. S. Az felvetett adót uram fel nem szedhetjük, ha Keglmed valami kemény irást nem küld, vagy hogy commissarius nem jő.

Külczím: Az méltóságos úrnak, tekéntetes nemzetes borosjenei Székely László urunknak, kegyelmes urunk ő nga egyik érdemes tanácsúr hívének, az keglmes urunk törvényes táblájának praesidensének, Kolosvármegyének főispánjának, Kolosvár várasának s ebben lévő praesidiumoknak is több ez körül levő véghelyeknek, azokban lévő praesidiumoknak is főkapitányának (cum caeteris honoris et officii titulis) nékünk jó urunknak ő keglmének adassék *etc.*

Hátlapján: Kolosváriak levele.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 34. k.)

XVII.

1688. szept. 23—27.

Jelentések Belgrád elfoglalásáról.

a)

1678. szept. 23.

Komornik jelentése.

Celsissime princeps ac domine domine clementissime.

Hocce momento ex Lyppa a domino commissario caesareo ibidem existente percepi literas, quod nimirum Alba Graeca 8. huius, vi, seu cum sturma expugnata et accepta sit, ubi dominus generalis Schafftemberg cum multis aliis officialibus mansit et occisus est, armada nostra uti ex inclusis, Germanico quidem stylo patebit 22 huius ad Temesvarinum esse debuit; siquidem nova haec toti christianitati gratissima esse non dubito: ita etiam Celsitudinis Vestrae, tanquam principi christiano, juxta obligationem

meam illa significare intermittere nolebam, credo enim haec siquidem cum circumstantiis mihi scribuntur verissima esse, et continuationem proxime expectamus, interim me gratiis Celsitudini Vestrae humillime commendans maneo, Celsitudinis Vestrae.

Cibinii 23. Septembris 1688.

servus humillimus
Paulus Carolus Komornik m. p.

Külczím: Celsissimo domino domino Michaeli Apafi principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino, et Siculorum comiti, domino domino mihi gratiosissimo.

Cito, citissime Radna.

Ugyanott más kézzel: Komornik uram levele Nándor-Fejérvár megvétele felől, sub dato 22. Septembris 1688. jött Radnóthra.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

b)

1688. szept. 23.

Jörger jelentése.

Cibinii die 23. Septembris 1688.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Recte hoc momento, Lippa habemus Belgradum 8 currentis, per divinae majestatis gratiam, victoriosissimis armis invictissimi caesaris succubuisse, et quidem vi, sine ulla accorda; aliqui, ex principalioribus officialibus in hac tam ardua actione periisse fertur, inter quos generalis Scherffenberg numeratur, armata imperialis inde Demesvarinum movit et 22 huius nempe hesterna die, ibi advenire terminabatur. Certitudinem et maiora particularia proxime spero, interim intermittere ista Celsitudini Vestrae demisse transcribere nolui, et Celsitudo Vestrae, uti princeps tam Christianus, de successu christianitatis tam felici, tempestive laetare possit, quibus me gratiae Celsitudinis Vestrae humillime commendans maneo

Celsitudinis Vestrae

humillimus obsequentissimus
comes Jörger.

Kívül: Jörger uram levele, Nándor-Fejérvár megvétele felől. Sub dato 23. Septembris, anni 1688. jött Radnóthra.

c)

1688. szept. 27.

Jörger későbbi jelentése.

Cibinii die 27. Septembris 1688.

Celsissime princeps domine mihi gratiosissime.

Non tantum certissimum est, Belgradum 6 huius S. C. M. armis succubuisse, sed et 5. currentis, Ludovicus Marchio Badensis 15,000 Turcarum non procul Brod distantes. 3000 Germanorum, omnes equestris ordinis, invenit et trucidavit, 4000 m. millia illorum dicuntur mactati et magnus numerus mancipatus; de adventu exercitus ad Temesvarinum hucusque nullam habeo notitiam, mors excellentissimi de Schenffenberg ab omni parte confirmatur et multi tam stemmata quam offitiis principaliores ex nostris qui eadem occasione occubuere numerantur. Serenissimus Badensis 34 vexilla quae in suo conflictua Barbaris lucratus est, Viennam misit. et taliter celsissime princeps 5 et sexta huius mensis, divina Majestas corroboravit christianitatis arma et duplicavit augustissimi caesaris triumphos. Quae et Celsitudinem Vestram diu valere et felicissime regnare faciat: ex corde foveo et maneo.

Celsitudinis Vestrae

. . . . . obsequentissimus
comes Jörger m. p.

Magnificus baro de Arnan, qui has meas humillime C. V. tradet, etiam oretenus omnia narrabit.

Kívül, más kézzel: Szebeni commendans Jörger levele 27. Septembris 1688. hozta Radnóthra Baro de Arnán.

A N.-Fejérvári expugnatiórul és a Marchio győzedelmiről.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

XVIII.

1688. szept. 24.

Teleki Mihály levele a fejedelemhez.

Méltóságos fejedelem, jó kglmes uram, fejedelmem.

Ngod méltóságos parancsolatját alázatos engedelmességgel vettem, isten áldja meg Ngodat érdemetlen szolgájá-

rúl való kglmes megemlékezéséért, nekem is adjon erőt, tehetséget, hogy Ngod fejedelmi kglmességét mint kegyelmes uramnak igaz alázatos hűséggel szolgálhassam meg.

A süly s hideglelés engemet kegyelmes uram annyira veszteget, hogy ha rajtam nem tágítanak, ha elmehetek is Ngod méltóságos udvarában, csak fekünni mégyek; azon leszek mindazáltal, isten magamat is feles betegimmel könnyebbítvén, ne késsem Ngod méltóságos udvarában menni. Isten Ngodat jó egészségben s szerencsésen sok esztendőkig éltesse.

Gernyeszeg, 24. Septembris 1688.

Ngod alázatos szolgája, méltatlan híve

Teleki Mihály m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek, jó kegyelmes uramnak s fejedelmemnek ő ngának adassék alázatosan.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

XIX.

1688. szept. 27—okt. 8.

A radnóthi országgyülés törvényei s irományai.

a)

1688. szept. 27.

A törvények.

Anno 1688. die 27-ma Septembris Radnoth.

Articuli dominorum magnatum, et nobilium trium nationum regni Tranniae, et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis ad diem 27. mensis Septembris anni 1688. in castrum nostrum Radnoth ex edicto suae celsitudinis principalis indictis, et celebratis conclusi.

Articulus 1.

Anno 1685. esztendőtől fogván való contributiónak végképpen való eligazításáról.

Jóllehet kegyelmes urunk az 1685. esztendőtől fogván az időknek mivoltához képest felvetett mindenféle contributióknak exactiója és azokból emergálódott difficultásoknak s restantiáknak is eligazításáról az 1687. esztendőbeli

májusi, ugyan 9-dik articulusokban szoros dispositiókat tettünk volt, de mivel azon articulusok szerént viseltetett számvétel külömb-külömbféle akadályok miatt véghez nem mehetett, kellett Nagyságodnak azon dolgok végett ez jelen való ország közönséges gyűlését indicálni; mostan azért azon materiáról a Nagyságod mltgos regalisa, és fejedelmi propositiója szerént discurrálván, Nagyságod kegyelmes tetszéséből concludáltuk, annectálván az ennek előtte refusióra kiadott búza, zab és pénznek is számbavételit, hogy Sárosi János egyik ítélőmester atyánkfia, Bálint Sigmond, Maxai Ferencz, Ugron Pál, Keczeli István, Baranyai Gergely és Dobolyi Bálint atyánkfiaival együtt azon munkához fogván, hívségesen circálják fel, az említett 1685. esztendőtől fogván micsoda contributiók voltanak, és azon minden rendbeli contributiók administrálásában, percipiálásában és erogatiójában is kik voltanak interessatusok, s azok közűl ki mint igazította számadását, kinek mi panasza lehet vagy egyik vagy másik perceptor vagy commissárius ellen, kiknél és hol mi restantia maradt, sőt azon materiákból emergált s emergálandó egyéb difficultásokat is vizsgálják meg, és a refusióra kiadott búzáról, zabról s pénzről való dispositiókat, commissiókat s quietantiákat is circálják s számba vegyék és a számadásnak mivoltát cum suis requisitis vegyék végső igazításban (élvén azon materiában engedetlenkedők ellen a fennemlített esztendőbeli májusi 9-dik articulusban adatott auctoritással); a refusióra kiadott pénz, búza, zab rendben vételét pedig reportálják hívségesen előnkbe, hogy ahhoz képest tehessünk dispositiót a creditorok contentáltatása felől, a minthogy disponáltunk is Nagyságod kegyelmességéből ugyan Sárosi János ítélőmester atyánkfia által de facto.

Articulus 2.

Az 1657. esztendőtől fogván nemes embereknek conferált fiscális fundusokról.

Vagynak ugyan kegyelmes urunk az 1657. esztendőtől fogva nemes embereknek indifferenter conferált fiscális fundusok adásának rendiről külömb-külömbféle articulusok, de sok rendbeli panaszok s helyes informátiókból is mind az efféle fundusokat biró nemesség terhes adózásokat, mind pediglen azon kapuszámbeli szegénységnek nyilvánvaló fogyatkozását is eszünkbe vévén, ellenkező dolognak ítíltük mindazt, hogy a nemes ember személyétől, különösen a kapuszámból még ki nem vétetett s donatióval néki conferáltatott fundusáról a kapuszám közé is külön adózzon, mind

pedig az, hogy az nemes ember Nagyságod kegyelmességéből néki conferált fundusa adója az kapu számbéli szegénységre szálljon, végeztük azért Nagyságod fejedelmi kegyelmes tetszéséből, hogy a modo imposterum az 1657. esztendőtől fogván Nagyságod kegyelmességéből donatióval impetrált fundusokról a nemes ember afféle fundusok adójával ne terheltessék, sem pedig az olyan nemes fundusok adója a kapuszámbeli szegénységre ne szálljon, hanem az olyan fundusok proportionalis adója azon kapuszámok adójából, melyekhez azelőtt tartoztak, defalcáltassék, a mint per praesentes defalcáljuk, és az olyan fundusokat a kapuszám után való adózástól eximáljuk in perfectuum.

Articulus 3.

Az hévizi és hidegkúti határbeli controversia oculálásáról.

Az hévizi és hidegkúti határok iránt fenforgó holmi controversiák felcircálására és oculására *(így!)* kegyelmes urunk, Nagyságod kglmes tetszéséből Kálnaki Farkas, Maurer Mihály és kőhalmi királybíró atyánkfiait rendeltük, úgy, hogy ő kglmek azon határbeli controversiát megvizsgálván és oculálván, reportálják jövendő országgyűlésére.

Articulus 4.

Az elpusztult kapuszámok és rovatalok megvizsgálásáról.

A nemes vármegyéken elpusztult kapuszámok és rovatalok adójak miatt előttünk régtől fogván forgó sok panaszok, és sokaknak tapasztalt károkra nézve is kegyelmes urunk, discurálván, Nagyságod kegyelmes tetszéséből végeztük, hogy főtiszt uraink s atyánkfiai jó dispositiójokból minden vármegyék viczetisztjei, minden vármegyebeli városokat és falukat is hívségesen perlustrálják, és circálják fel szorgalmatoson ab anno 1667. juxta Approb. Const. Partis 3-tiae Tituli 2-di Articulum 4-m et 5-m, (oda értetvén nyilvánvaló fugitivus jobbágyok dolgai) pusztaságra jutott kapuszámokat, rovatalokat és segítő fundusokat is, és a jövendő országgyűlésére reportálják, felcircálván, és fide mediante irott regestumba reportálván, a megírt időtől fogván megnemesedett fiscalis fundusoknak is számát, hogy azokhoz képest a kapuszám után való adózásnak rendi jobb karban állíttathassék.

Articulus 5.

A csizma és saru árusokról.

Már alkalmas időtől fogva terheltetvén kegyelmes urunk a mester emberek mívének drága voltok miatt, praemoneál-

tuk iterato az universitas és városok ő kegyelmek főtiszteit orvaslása felől, de kevés, avagy semmi foganatját nem tapasztalván, sőt a mint bizonyos informatiókból értjük, ha a brassai, és más czéhes helyeken lakó timároknak a bőrök készíttetése, szinesen való festése, és kettenként s egyenként is eladása megengedtetnék, a csizma és saru is megbővülne és az árra is alább szállana; minek előtte azért az míveknek árra limitatiójáról, az egy néhányszori articulusok szerént illendő dispositió lehetne, Ngod kglmes consensusa is accedálván, a timárcéhnek is a bőr készítése, szinesen való megfestése is kettenként, s egyenként is eladása felszabadíttatik és vigore praesentis articuli megengedtetik, nem obstálván az ellenek ez iránt ez előtt nem régen írt sententia, de úgy, hogy a csizmát, sarut és talpbőrt is mind ők s mind pedig más mesteremberek is juxta articulum sextum const. regni 1687. in oppido Fogaras editum a régi limitatióban specificált árrán felyül sem házoknál, sem városokan, és sokadalmakban is ne adják sub amissione mercium in officina sua et secum reperiundarum, mely casusban főharminczados atyánkfia, vagy a városok tisztei ad instantiam quaerulantis mox et de facto executiót tartozzanak peragáltatni, és az exequált bonumoknak két részét magoknak hagyván, harmadát a panaszló félnek kiadni. Mely ellen ha az említett főharminczados, és városok tisztei impingálnának, comperta rei veritate, fiscalis director atyánkfia ad instantiam quaerulantis poenam articularem, úgy mint 200 forintot exequáltassa az olyan tiszteken toties quoties eandem modo praevio subdividendam.

Articulus 6.

A verebek fogyatásáról.

Ennek előtte való időkben a verebek fogyatásáról írt végezésünket kegyelmes urunk kiváltképpen való haszonnal emlegetvén, közönségesen végeztük Nagyságod kegyelmességéből, hogy már ennek utánna annuatim minden faluknak lakosi külön-külön nro 50 verebeket fogni, és azoknak fejeket kiki maga földesurának számba adni tartozzék, egyébb iránt 12 forinttal, vagy kemény pálczázással megbüntettetik érette, és mégis a megírt verebek fogására, s azoknak fejeknek számban adására kénszeríttetik sub eadem poena, a szabad emberek is ide értetvén, mindazáltal, hogy magok vicetisztei előtt tartozzanak magok részéről számot adni sub poena praefixa.

Articulus 7.

A számvételből emergált restantiákról.

Noha az arról lett szoros dispositió szerént minden restantiákat, a kiknek incumbált, eddig administrálni kellett volna, legalább erre a gyűlés alkalmatosságára, hogy a kik pénzeket kölcsön kiadták volt, egész országostól tétethettünk volna azon atyánkfiainak satisfactiót, de a mint látjuk kegyelmes urunk, még mindennémű rendeken feles restantia van, ki mindazonáltal megemlített creditorok atyánkfiait, kiknek eddig refusiójok nem volt, haladékoztatni tovább nem akarván contentatiójakat, ezen gyűlési alkalmatossággal arra kibocsátott hiteles atyánkfiai által tétettünk dispositiót és kinek-kinek irásban ki is adattuk, hogy e szerént a dispositió szerént vehessen contentatiót magának; kik is arról lött dispositió szerént, hogy jobban procedálhassanak. Nagyságod kegyelmes consensusából végeztük: hogy valamely commissariusokra, vagy perceptorokra valamely creditor pénzének refusiója felől való dispositiót vészen, mentest azon perceptor, avagy commissarius éjjel-nappal abban fáradozzék, hogy fogyatkozás nélkül az keze alatt lévő restantiából satisfactiót tehessen és legfeljebb is tizenötöd napnál tovább a dispositió vétele után számlálván, minden okvetetlen az creditort contentálja; az restantiáknak felszedésében pediglen a főbirák, viceispányok s szolgabirák assistentiájok igen megkévántatik, hasonlóképpen a székekben és városokon az tiszteknek industriálkodása. Végeztük azért, hogy ha az perceptorokon, vagy commissariusokon mulnék el a tisztek szorgatása a debitum, a perceptoron, mint commissariuson, ha peniglen a tiszten mulik el, az dispositió szerént való summa a tiszten exequáltassék minden kedvezés nélkül cum duplo. Mely executió is, hogy fogyatkozás nélkül effectumban vétetődjék és a pénzeket refundálni kévánó atyánkfiai is contentatiót vehessenek, az tizenötöd nap eltelve, requirálják valamelyik itilőmester atyánkfiát, kik is kötelességek szerént minden kedvezés nélkül a creditoroknak tétessenek cum duplo executiót, mely exequált summából a creditor magának satisfactiót vévén, az megmaradott része légyen az exactoroké, és az exequáltatott személyé, Ngod kglmessége is accedálván. Végeztük hasonlóképpen kglmes urunk a búza és zabbeli restantiákról, hogy valamely helyeken van restantia, az arról emanáltatott dispositióban specificált helyekre és városokra post exspirationem praesentis congregationis szállíttatni el ne mulassák, hogy az mely atyánkfiai is ország szükségére búzájokat, zabjokat kiadták volt, mostan az arról lött dispositió szerént contentatiójokban fogyatkozás ne essék; az kikre pedig az restantiákban

megmaradt pénz felől commissió nem megyen is, tehát intra quindenam azok is Ugron Ferencz atyánkfia kezébe administrálni el ne mulassák sub poena supraspecificata.

Articulus 8.

Az tubák proscriptiójáról.

Szertelen való káros voltát tapasztalván kegyelmes urunk az tubákkal való élésnek ez hazában, irtunk volt ugyan szoros articulusokat proscribáltatása felől art. 13. anni 1670., item art. 11. anni 1683., item art. 9. 1686. regni Constitutionum, de semmi effectumát nem tapasztalván, mostani azon articulusunkat ezen articulusunk erejével minden részeiben confirmáljuk Nagyságod kegyelmes tetszéséből, úgy, hogyha azon articulusokban specificált executorok vagy impingálni az tubákkal való élésben, vagy pedig az executiónak elmulatásában comperiáltatnának, fiscalis director atyánkfia reájok vigyázván, az articularis poenát exequáltatni köteles légyen, annectálván azt is, hogy minden helyeken lakó jobbágyokra az dominus terrestrisekre légyen szorgalmatos vigyázások, és sub poena flor. 200 per directorem exequenda büntesse meg ki-ki jobbágyát az említett articulus szerént.

Articulus 9.

A saruk, csizmák és készített bőrökről.

Kiváltképpen való oka lévén kegyelmes urunk, a saruk, csizmák és bőröknek ez hazából bálastól való kivitelek az mívek és bőrök drágaságának: Nagyságod kegyelmességéből azért végeztük, hogy a modo imposterum ez országban készített sarukat, csizmákat s akármiféle bőröket is bálastól s kötésestől ez országból kivinni semmi szinek alatt és senkinek szabad ne légyen sub eorundem amissione, melyre a városok tisztei, harminczados atyánkfia is hűséges gondot viselni sub poena flor. 200 kötelesek légyenek.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione *etc.*

Datum in castro nostro Radnothiensi die 8-va mensis Octobris, ultima videlicet die praemissae generalis gongregationis regni nostri Tranniae, anno 1688.

Ladislaus Székely m. p.
praesidens.
Joannes Sárosi m. p. (P. H.)
prothonotarius.
Magister Petrus Alvinczi m. p. (P. H.)
prothonotarius.

(Eredetije Országos Levéltár. Gyulafehérvári osztály.)

b)

1688. okt. 8.

A rendek levele Caraffához.

Excellentissime domine, dne nobis colendissime!

Nullum nobis erat in faventissimo Excellentiae Vestrae erga nos affectu dubium, etiamsi tam speciale caesareae et regiae erga nos gratiae in protectione, salute, conservatione, securitate, libertateque conscientiae et religionis nostrae ad recommendationem et assistentiam Excellentiae Vestrae nobis clementissime oblata hactenus non experti fuissemus argumentum. Cum vero perlaudatissimum ac dexterrimum Excellentiae Vestrae ministerium ac patrocinium desideratos clementiae ac benignitatis rivulos a caesareo et regio suae sacratissimae Majestatis solio derivatos sitientibus labiis degustare potuerimus,[1]) est quo propterea omnes et singuli Vestrae Excellentiae simus obligati, tamque fructuosa, synceri et constantissimi Excellentiae Vestrae erga nos affectus symbola super plura revereamur beneficiorum argumenta. Tantam clementiam sacratissimae suae Mattis submisse deosculati suae Matti sacrmae humillime resolvimus, Excellentiam Vestram studiosissime rogatam habentes, dignetur sua esacrmae Matti repraesentare, quae in veris paribus vestrae Excellentiae humillime transmisimus. Recommendamus et ulterius universam causam nostram jam Excellentiae Vestrae probe cognitam patrocinio Excellentiae Vestrae, atque nihil dubitamus, quin syncerissime apud sacrmam suam Mattem singulari studio et cura, etiam ulterius sit promotura, desideratamque consolationem nostram et sublevamen efficacissime operatura. Suam sacrmam Mattem de nostra pura, syncera, reali constantia, directaque et intermerata erga ipsam fidelitate Excellentia Vestra dignetur assecurare, nec enim nobis alius animus est, quam ut in fidelitate perseveremus. Servet deus Vram Excellentiam quam diutissime incolumem et Aulae augustissimae desideratissime complacenten.

In castro Radnoth 8. mensis Octobris, a. 1688.

Excellentiae Vestrae

servi humillimi

Regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum status et ordines universi.

---

[1]) A m. n. múzeumi példányban: »clementiam potuissimus«.

c)

1688. okt. 8.

A rendek felterjesztése a császárhoz.

Sacrma caesarea et regia Mattas, dne dne mihi clementissime!

Benignissimas sacrmae Mattis Vestrae litteras humillime accepimus. Quod sacrma Mattas Vestra protectionem nostram clementissime suscipere ac libertati, conscientiae et religioni nostrae receptae consulere dignata fuerit, humillimis ac perpetuis, fidelibusque demerituri sumus obsequiis et sicut in oblata caesarea et regiae sacrmae Mattis Vrae clementia ac protectione nihil dubitamus, ita sacrmam Mattem Vram de pura, syncera, reali, constanti, directa et intemerata fidelitate nostra securissimam reddimus, totque malorum nrorum sublevamen (quibus a tot annis gemebunde premimur) omniumque libertatum nostrarum restitutione post deum ab alio nemine, verum a sola innata ac naturali sacrmae Mattis Vrae benignitate indubie speramus, omnemque nostram fiduciam pro desiderata consolatione nostra in paterno sacrmae Mattis Vrae praemio locamus. Deus optimus maximus sacrmae Matti Vrae omnem vitae ac regnandi foelicitatem, tamquam benedictis et victoriosissimis armis desideratissimos progressus et triumphos largiatur.

In castro Radnoth 8. Octobris, a. 1688.

Sacrmae caesareae regiaeque Mattis Vrae humillimi, perpetuique fideles subditi
Regni Tranniae, partiumque Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum status et ordines universi.

(Fogalmazványok az Erd. M.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 34. köt. Egy másik példány Nemz. Múzeum, Tunyogi-gyűjtemény. Ennek hátirata: Római császárnak ő felségének s méltóságos Caraffa generálnak ország neve alatt szólló levelek páriái Radnóthról 8-ra Octobris 1688.

Jegyzet. Az erre adott választ decz. 11-ről l. Szász, Sylloge 54.

d)

1688. okt. 8.

A fejedelem felterjesztése ő felségéhez.

Sacratissima caesarea et regia Majestas! Dne, dne mihi clementissime!

Quandoquidem laeta incomparabilium victoriarum sacratissimae Majestatis Vestrae totum orbem circumfluunt nuntia, plurium applaudentium notis et ego humillima mea annecto et tam victoriosissimis atque benedictis armis sacrmae Mtis Vrae gloriosissimos et ulteriores triumphos et progressus desideratissimos avidissimo corde voveo. Paternum sacrmae Mttis Vrae erga fideles meos status Tranniae affectum et oblatam meorum protectione, salute, conservatione securitate, libertateque conscientiae et religionum benignitatem ex caesareis et regiis sacrmae Mattis Vrae litteris clementissime ad ipsos datis humillime, magna tamen cordis hilaritate legi, pro qua immortales easque humillimas ad augustissimum sacrmae Mattis Vrae solium profundo grates atque submississime oro, dignetur et ulterius me et dictos fideles meos status gratioso affectu assequi ac benignissimas oblationes clementissime contestari, humillimis sacrmae Matti Vrae cum universis regni statibus demerebor servitiis. Deus optimus sacrmam Mattem Vram quam diutissime incolumem et foelicissime regnantem conservet.

Sacratissimae caesareae et regiae Mattis Vrae
servus humillimus.

Datum in castro meo Radnoth, die 8. Octobris, a. 1688.

e)

1688. okt. 8.

A fejedelem levele Caraffahoz.

Excellentissime comes, domine mihi observandissime!

Summa est laetitia, quam sumpsi ex literis Excellentiae Vrae de notitia gloriosissimae expugnationis Belgradi, tam praecipui propugnaculi christianitatis: divina requirebat justitia, ut pro effuso olim ibi christianorum sanguine barbari justam sumerent vindictam et multiplicato suo sanguine amissam terram macularent. Fatendum est, quod summe dolendus sit casus pretiosissimorum virorum et imprimis excellentissimi generalis Scherffenbergii: secuta est tamen eos vita post mortem et gloria in orbe christiano non intermoritura, mercesque tanti laboris, fidelitatis erga sacratissimam caesaream Mattem, piique erga rem christianam zeli inaestimabilis. Deus optimus tam benedicta arma caesarea et ulterius promoveat in armis stantem militiam forti pectore et leonino corde instruat, ipsumque serenis-

simum Bavariae ducem, qui tanta magnanimitate et animo impavido assultum illum animabat, ad magna sacrmae suae Mattis et rei christianae commoda foelicissimum quam diutissime conservet. Rogo enixe Vram Excellentiam, ne gravetur affuturis etiam notis me consolari et in moderno quoque in aulam augustissimam accessu meam et regni causam, quam ex meo quoque allegato cognoscet, cordi sumere, coramque sacrma sua Matte efficacissime promovere, pro grata apud me et status meos Excellentiae Vrae memoria, servitiisque meis officiosis. In reliquo Vestrae Excellentiae firmam valetudinem et successus rerum cum omni apprecor prosperitate.

Excellentiae Vestrae

ad serviendum paratus.

Datum in castro meo Radnoth, die 8. Oct., anno 1688.

(Fogalmazvány az Erd. M.-Egylet birtokában. Kemény-gyűjtemény XXXIV.)

f)

1688. okt. 5.

Consultatio in castro Radnoth 5-a Octobris 1688.

(Megjelent a Történeti Lapok I. 265. l.)

XX.

1688. szept. 29.

Caraffa levele Teleki Mihályhoz.

Excellentissime comes, domine domine mihi colendissime. Budam deo juvante incolumis sum heri appulsus, iter meum Viennam versus prosecuturus; visitandam hisce igitur duxi Excellentiam Vestram: innixe significaturus, quatenus notitia habita de non bene perpensa occupatione bonorum Marmarosiensium ad Vestram Excellentiam spectantium et cameram inclytam Scepusiensem statim repraesentavi sacratissimae suae caesareae regiaeque Majestati domino domino meo clementissimo, quae benignissime dignata est mandatum extradare praefatae camerae inclytae, ut statim restituantur, et imposterum sub quocumque praetextu non turbentur, ut uberius a paribus hic acclusis colligere poterit Vestra

Excellentia, quam rogatam habeo pro indubitato habeat in quibuscumque inservire valuere signanter de facto poenes aulam caesaream omni studio conabor et mandata ipsius ardente desiderio praestolor, quibus permaneo

Excellentiae Vestrae

Datum Budae, die 29. Septembris 1688.

servus paratissimus
Antonius comes Caraffa.

Domino Excellentissimo Teleki.

Külcztm: Excellentissimo domino domino Michaeli Teleki de Szeek celsissimi Transylvaniae principis intimo consiliario, totius regni exercitus generali, nec non comitatuum Albensis, Tordensis supremo comiti, domino mihi colendissimo.

Fogaras.

Ugyanott, más kézzel: Ebben vagyon császár szepesi kamarásoknak irott levelének pariaja.

(Eredetije a Teleki-fam. levéltárában.)

XXI.

1688. okt. 7—25.

Jelentések a fejedelem állapotáról.

a)

1688. okt. 7.

Pataki István levele Teleki Mihályhoz a fejedelem egészségi állapotáról.

Tekintetes úr, nekem uram, patronusom.

A Kglmed parancsolatjára én tegnap idejövék Radnóthra, azoltától fogva mind urunk mellett voltam. Úgy látom itt mind a testi, mind a lelki nyavalya igen nagy, mely hiszem mindaddig tart, míg mind a test, mind a lélek kifárad, és renddel régen gondolt nehézségét kiadja. Engemet ő nga idejövén behivatott s kérdezvén én mint vagyon ő nga: így felele: *igen rosszúl, bárcsak falusi birák lehetnénk már.* Azután más lelki háborgási voltak, kicsiny hijja az nyavalya ki nem üté ez éczaka, de az akkor végbe nem mehete. Per .... uram el nem jöve, mert akkor is feküdt s követheti Kgdet, hogy sokszori hivataljain Kgmednek nyavalyái

miatt el nem mehetett. Isten Kglmedet s egész házát szomorú itílettűl s változásoktúl oltalmazza.

In Radnoth, die 7. Oct. 1688.

Kglmednek mint uramnak patronusomnak
alázatos szolgája
Pataki István m. p.

Külczím: A tekintetes úrnak Teleki Mihály uramnak (cum honore pleni tituli) nekem kedves patronusomnak.

(Eredetije a gróf Telekiek lt. Miss. 225.)

b)

1688. okt. 25.

A tanácsurak jelentése.

Méltóságos úr! Kglmednek ajánljuk alázatos szolgálatunkat.

Kglmed levelét, uram, vettük alázatosan és mit parancsoljon mindenekben megértettük s magunkat az szerint alkalmaztatni ha kételeníttetünk el nem mulatjuk: mindazáltal isten kegyelméből reménljük mostanról elmúlt az szomorú extremitáshoz kivántató készület. Ami az mi kglmes urunk ő nga szomorú állapotját illeti, bizony dolog uram nyughatatlankodás és ottan-ottan holmi melancholica affectiók s munka nélkül is nincsen s nevezetesben az estve vacsora felett nyughatatlankodott ő nga forgatván elméjében a Jesus Christus teste eltemettetésének öltözetit, sőt kereste s kerestette is szorgalmatosan, mintha maga tévesztette volna el: nem is nyugodt mindaddig, mig egy öszvetörött abroszt eleiben nem vitettünk: ez meglévén csak elfárada és magát leereszté. Azután magát recolligálván csendesen ött egy keveset, sőt vidámon volt kevés ideig, azután pedig kevéssé nyughatatlankodván álomnak ereszkedett és az egész étszaka többet nyugodt, mintsem nyughatatlankodott volna, hasonlóképpen ma is ebédig: egyszer-egyszer felébredvén minden teste fájdalmáról panaszkodik, az mi keveset eszik s iszik pedig már cum gustu láttatik cselekedni, mert válogatva eszik és iszik nem indiferenter, mint eddig. Melyekre nézve mind doctor uraim, mind pedig mi is reménljük isten kegyelméből az ő nga könnyebbülését és egészségre való fordulását. Ma uram szekerekért expedialtatunk, ha ő nga subscribálhatja a commissiókat, az alatt mint lészen az ő nga állapotja ahhoz képest mikor és mi formában indíthassuk ő ngát útra Kegyelmednek értésére adjuk és arról

viendő Kglmed parancsolatjához magunkat alkalmaztatni el nem mulatjuk. Tiszteletes Pataki István uramot Kglmed parancsolatja szerint hivataljában béállítottuk és mind mi, mind pedig püspök uram ő kglme az mint tudhattuk alkalmatosságit ő kglmének eleiben adtuk ő kglme is pedig magát mindenekre jó lelkiismerettel és keresztyéni kötelességgel igérte s ajánlotta: reménlvén mind a mi kglmes urunk ő nga kegyelmességét, mind pedig a méltóságos tanácsi rend kegyes jóakaratját s patrociniumát az egész statusoknak ő kglméhez való jó affectiójokkal együtt. Szintén levelünket végezvén felserkene ő nga nyugodalmából, subscribála ugyan valami nehezen, de ugyancsak némely melancholica affectiókra s beszédekre is recurrált ő nga, és most kevés étel után csendesen láttatik lenni. Ezután mint lészen ő nga egyéb occurentiákkal együtt, ha mik lesznek, Kglmedet tudósítani el nem mulatjuk. Ajánlván ezzel istennek kegyelmes oltalmában kedves szerelmesivel együtt.

Radnóth 25. Octobris. Anno 1688.

Más kézzel: *P. S.* Az Naláczi István uram ő kglme jövetele felől szintén most érkezék, ma estvére béjő ő kglme.

Más kézzel: Az vár mellett való nagy tó nádjából az árvíz két vidrát és egy rókát ma kituda az tóból.

Kegyelmed szegény szolgái
Pernyeszy Sigmond m. p.
Kollatovic György m. p.
Allvinci Péter m. p.
. . . . . József m. p.
Inczédi Pál m. p.
Lugasi Ferencz m. p.

Külczím: Méltóságos úrnak Széki Teleki Mihály uramnak, *etc.* (cum titulis) nekünk bizodalmas urunknak ő kglmének.

(Eredetije a Teleki-család levéltárában 3632. sz.)

XXII.

1688. okt. 10.

Inczédy Pál levele Kérei Márton jószágigazgatóhoz.

Szolgálok Kglmednek.

Az őszi idővel már az generális extractusnak elkészíttetésének s béküldettetésének ideje szintén közel lévén, Kglmednek kelleték felőle irnom s serkengetnem, kötelessége

szerint, ha az mindenféle vetést és szüretet s borszállítást elvégezik, mindeneket valamelyeket provisióját illeti rendes extractusban véve két darabban nem egyben kezemhez küldeni el ne mulassa, ne is halogassa, mert az extractusokkal kelletik oly rendet elkövetni, hogy az mi kglmes urunkat ő ngát búsulástól s búsíttatástól oltalmazhassuk, külömben ha Kglmed extractusa miatt az többinek is várakozni kelletik, búsulás nélkül Kglmed nem lészen. Isten Kglmeddel.

Radnóth, 18. Octobris 1688.

Kglmed szolgáló jóakarója

Inczédi Pál, m. p.

Külczím: Egregii domino Martino Kerei bonorum suarum celsitudinum principalium Huszthiensium provisori *etc.* domino et amico benevolo.

Ugyanott, más kézzel: Ez nem úgy vagyon, mint elsőben bepecsételték volt.

Accepi die 30. Octobris, anno 1688.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

XXIII.

1688. okt. 21—nov. 9.

Nagy Pál bécsi követsége.

a)

1688. okt. 21.

Jelentés bécsi útjáról.

Ajánlom Nagyságtoknak, Kegyelmeteknek alázatos szolgálatomat.

Nagyságtoknak Kegyelmeteknek parancsolatja szerént útamban Caraffa generál uramot ő ngát szorgalmatosan tudakozván, 28. Septembris Nagy-Győrben tanáltam és az mennyire isten gyenge elmémet segítette, az dolgokat előadtam, ő nga jó magaajánlása után Bécsben halaszta, noha az exorbitáló személyek és praesidáriusok specificatióját és Veterani generál uram ő nga megtaláltatását, monda, jobb lett volna elébb elkövetni, ennek okául az ő ngához való nagy confidentiát és Veterani uram távollétét mondottam és hogy az vétkes személyeket magok az kapitányok tanálhatják ki jobban, ha ő nga úgy akarja, melyre igéré ő nga mind kikerestetéseket s mind penig megbün-

tetéseket. 30. Bécsben érkezvén, istennek látogató kezei úgy megsúlyosodtanak rajtam, hogy azon éjszaka minden erőmből az nyavalya kivevén, egy hét alatt életemhez is kevés reménség volt. Az generált ő ngát ottan-ottan sollicitáltam, ne feledkezzék az dolgokról, látnom az secretariust kétszer küldötte, megizente, legyek csendességben, az maga lelkére veszi, úgy igyekezi folytatni az dolgokat, semmi rövidségével sem az mi kegyelmes urunknak, sem az nemes országnak nem lészen az én betegségem, csak legyek patientiával, míg ő nga tudósít, egyéb dolgok forogván most fenn. Ad diem 18. Octobris rendelvén ő felsége az arany báránynak megadattatásának solemnitását, melyet egy körüle való barátom megjelentvén, gondolám jobb constellatióban találom, felmenek, örömmel s böcsülöttel acceptála, de egy herczeg és az marschallus nagy emberek érkezése elbontá beszédünket s halasztá más napra, onnan ő felsége palotájára felmenvén, nagy pompával mene végben az arany bárány és lánczczal való ékesíttetése és vitézségre való felszenteltetése ő felsége és az hispániai főkövet és secretárius által, sok aranybárányos, felséges és méltóságos nagy emberek praesentiájokban és publice lett jovallásokkal.

19. Jó reggel ismeg felmenvén, mindjárást audientiám lőn s újobban valamit tudtam szegény hazánk jovára elmondottam s kértem isten után ő ngában helyheztetett reménségét az szegény hazának és az mi kegyelmes urunk igaz hűségét, nagyobb iga örvényében való jutással, mint az melyből kivétetett, ne szomorítsa; sőt mint ő felsége és az ministerek előtt igyekezze mind az diploma, portio és quartélyozás iránt való alázatos kévánságoknak örvendeztető resolutióját munkálódni. Az mellyére tévén kezit syncere fogadá s igéré tehetsége szerént való szolgálatját, melyet eddig is el nem mulatott, ő felségének is megmondotta s az ministereknek is, hogy az erdélyi követ itt vagyon, de igen megbetegedett, ha felgyógyul választ kell oda is adni s csak ő felségénél audientiám legyen, mindjárást munkálódják az resolutiót, melylyel is nem késnek; de csak legyek vesztegségben, míg az nemes ország ő felsége levelére való válasza elérkezik, mert addig és a nélkül nem jó, sem helyes ő felségével való szembenlétem és az resolutiót sollicitálnom, már betegnek kell lennem s nagy óhajtva várnom: félek attól is felette igen, ha ennek az holnapnak végén el talál indúlni s el nem érkezik az levél, mit tudok neki mondani s elmenetele után cselekedni, én minden erőmből s tehetségemből az közírt igyekezem munkálódni, de ha gyenge elmém erőtlensége miatt találok botlani, arról nem

tehetek, mert ha az Ngtok Kegyelmetek választétele országul nem jő, én nem tudok mit remélni; én még senkinél az generálison kívül nem voltam s ott is mint feljebb irám, semmiről specifica resolutiót nem vehettem, hanem halaszt mindenekben az választételről való levél elérkezésére s még csudálkozék, hogy a nélkül elindított Ngtok Kegyelmetek etc.

Az gallus ő felsége ellen való hadakozása és Tilisburg megszállása bizonyos, úgy mondják többeket is égetett s vett el; beküldött Tilisburgban, hogy adják fel, az commendáns olyan választ tett. Starumbergh est hic: mind Bulgariában s mind Boszniában, úgy Horvátországban is bizonyos várak megvételit hirdetik, palatinus uram ő nga kétszer is volt az elmúlt héten Caraffa generál uramnál ő ngánál, úgy értettem az generál az oda beljebb való tartományoknak, vármegyéknek pusztaságokot és fogyatkozott voltokat declarálván, az itt közelebb s már alkalmas időtől fogva megnyugodtabb vármegyékre felesebb portiót vetettenek. Az horvátországiak is valóban félnek az portiótól, hogy ő rájok is vetnek, járják is az generált, úgy látom. Az angliai királt az maga országa arestálta, az török követ három mélyföldre van Pottongorffon, még audientiája nem volt. Postán eddig egynehányszor tudósíthattam volna Ngtokot Kegyelmeteket, de tartottam attól, kezéhez nem megyen az levél Ngtoknak Kglmeteknek. Ezzel az úr istennek oltalmában ajánlom Ngtokat Kglmeteket és míg élek maradok

Bécsben, 21. Octobris. Anno 1688.

Nagyságtok Kegyelmetek

alázatos szolgája
Nagy Pál, m. p.

Külczím: Az méltóságos erdélyi fejedelem kegyelmes urunk ő nga méltóságos tanácsúri és főrenden levő deputatus híveinek ő nagyságoknak s ő kegyelmeknek

alázatosan.

Ugyanott, más kézzel: 1688. 21. Octobris Nagy Pál uram levele külömb-külömb dolgokról írt . . . . .

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

b)

1688. nov. 1.

Caraffa levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps, domine dne mihi gratiosissime!

Nullus locus ad dubitandum mihi restat de praeconcoepto Celsitudinis Vestrae gaudio in foelicissimo Belgradi successu,

sicuti ex gratiosissimis eaedem epistolis sub 11. Septembris et 8. Octobris (quas respectu eo, quo par est, suscepi) summa consolatione collexi, eo magis accedente ardenti zelo et affectu Celsitudinis Vrae erga gloriosissimae suae Mattis dni dni mei clementissimi progressus, bonique publici emolumentum et christiana men(s si recta) nil hilariore animo melius sentire potest, quam immanis christiani nominis hostis ultimam profligationem et totalem suppressionem, sicuti haud reformido animitus votis suis ominatur Celsitudo Vra et deus faxit. Coeterum umanissime *(sic!)* confudit me in alta confidentia, qua in meam personam devoluit tam firmiter negotia et Celsitudinis Vrae et incliti regni medio grosi dni Pauli Nagy, assecurando coadlaboraturum totis viribus, ne frustanea cadat gratiosa hoc in passu electio: innixe rogans, dignetur credere maximopere cordi mihi esse inserviendi desiderium Celsitudini Vrae, inclyto regno et statibus, imo et summi honoris mandata exequi, postremo deus Celsitudinem Vram diu ad vota incolumem servet et me interim debito absequio devoveo

Celsitudinis Vestrae

Datum Viennae, die prima Novembris, a. 1688

obsequentissimus servus
C. Antonius Caraffa, m. p.

(Eredetije az Erd. M.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 34. köt.)

c)

1688. nov. 1.

Caraffa levele a rendekhez.

Illustrissimi, magnifici, spectabiles, generosi, egregii ita et nobiles domini mihi colendissimi.

Exaratas epistolas Dominationum Vestrarum praetitulatorum sub 8-va mensis praeterlapsi gratanter sane percepi, in quibus summa consolatione perspicio propensissimi eorundem erga me animi continuationem, et quod actu comprobare possint aliqua in parte sinceritatis et candoris simbola: certa spe fretus innatae clementiae sacratissimae suae Majestatis domini domini mei clementissimi fructus uberius postmodum fore experturas, cuius ego iuxta virium mearum imbecillitatem et obligationem promotor esse non deero, ut facta verbis combinentur. Hoc unum solummodo rogo plenam et certam in me habere velint fiduciam, sum-

mopere cordi mihi esse negotia inclyti regni, statuum et ordinum: ita et ardentissimum inserviendi desiderium, sicuti experientia uberius erit edoctura. Interim ad vota incolumes valere exoptans permaneo

Dominationum Vestrarum praetitulatarum

Datum Viennae, 1-ma Novembris 1688.

Antonius comes Caraffa, m. p.

Status et ordines Transylvaniae.

Külczím: Illustrissimis, magnificis, spectabilibus, generosis egregiis, ita et nobilibus D. D. H. H. trium nationum regni Transylvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum statibus et ordinibus dominis mihi colendissimis

Radnoth.

Ugyanott, más kézzel: 1688. die 1. Novembris költ és die 26. érkezett Caraffa generál uram levele, igíri jó akaratját.

(Eredetije a N. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

d)

1688. nov. 9.

Nagy Pál felterjesztése a császárhoz.

Sacratissima caesarea regiaque Majestas, dne dne clementissime!

Universo totius christianitatis orbi lucidissime constat, tantis cum animorum dexteritatibus, synceritatumque affectibus sacratissimae caesareae regiaeque Matti Vrae celsissimum principem Transylvaniae dnum dnum meum clementissimum, statusque et ordines regni adhaesisse, ut nihil suis incommoditatibus et expensis parcentes, imparium etiam saepissime onerum sublevationibus, omnia et singula pro bono et emolumento armadae Mattis Vrae sacrmae totiusque christianitatis tentare et subministrare paratos sese et expeditos contestati sint, de quibus excellentissimi dni generales sacratissimae Vrae Mattis synceram possunt facere relationem. Quod jam ab aliquot annis, certam, hybernali quartirio, magna cum plebum fame pereuntium difficultate sustentaverunt militiam, anno item proxime elapso, toti armadae Mattis Vrae sacratissimae sine omni armorum strepitu, liberum in Transylvaniam passum concesserunt militiaeque propter bellum, temporisque injuriam defatigatae quietem et victualia praestiterunt, in certaque fortilitia militam collocarunt, pari modo superioribus

temporibus et diebus in praecipuis, praesidiis adhuc vacuas arces etiam pro majori sacrat. Vrae Mattis securitate, praesidia receperunt. Portiones ac victualia supra vires suas subministrarunt. Tanta praeterea damna et inconvenientias perpessi sunt, ut enumerare non sufficiant. Totam igitur spem ac fiduciam post divinam providentiam in sacr. Vrae Mattis clementia collocandam duxerunt, scientes, quanta sit augustissimae domus Austriacae benignitas et clementia, quibus totius orbis confessione principes omnes, reges et mundi monarchas praecellit et praecedit, nihil dubitantes, imo confidentes, quod sacrmam Vram Mattem movebit spontanea ac voluntaria, non autem coacta celsissimi dni principis, dni dni mei clementissimi, statuumque regni syncera accommodatio, contestataque devotio ac soli Vrae Mattis sacrmae amplexio, movebit tam in pecuniis, quam victualibus facta onerosa contributio, inaestimabiliumque damnorum perpessio; movebit universorum ferme bonorum incolarum Transylvaniae exhaustio. Summe etiam quam possumus et humillime sacrmam Vram Mattem oramus et obtestamur, moveat innata, totoque orbe terrarum inaudita incomparabilisque benignitas, pietas ac misericordia et jam nos e jugo Carybdique Ottomannicorum, sua benignitate ereptos, ne in majus miseriarum contributionumque pelagus praecipitare sinat, quam sub gente fuimus barbara, quin potius submissa celsissimi principis dni dni mei clementissimi, statuumque regni postulata in subjunctis punctis humillime delineata Vra sacratissima Mattas clementissime respectare, desiderabilique ac benigna cum resolutione celsissimo dno principi statibusque regni, pro penetrabili perpetuaque eorum consolatione remittere non dedignetur.

1-mo. Sacratissima caesarea, regiaque Majestas pro contestando clementissimae benignitates, christianitatisque symbolo diploma jam semel concessum in omnibus punctis et clausulis confirmare, celsissimoque dno principo, dno dno meo clementissimo statibusque regni concedere non dedignetur, in negotio etiam religionis humillime sacratissimam Vram Mattem oramus atque obtestamur, ne ita scribi et expediri patiatur, quod videlicet religiones in Transylvania et receptae hactenus toleratae; verum quatuor in Transylvania, partibusque eidem annexis receptas religiones, ullo ibidem modo, tempore et praetextu turbari curabit, nec allaborabit, in templorum, scholarum, parochiarum, proventuumque et bonorum, eorum occupatione, juxta leges eorum approbatas, quoniam quatuor in Transylvania, partibusque Hungariae eidem annexis religiones, omnes sunt receptae non saltem toleratae, verum

etiam articulis trium nationum regni Transylvaniae confirmatae et receptae, ut igitur celsissimus dnus princeps statusque et ordines regni tam animae, quam corporis libertate fruentes et gaudentes sacrmae Matti Vrae majori cum fidelitatis promptitudine adhaerere seseque devincire perdii per noctesque constanter nitantur et intendant, sine omni impedimento quatuor receptae religiones illaese observentur.

II-do. Transylvania inter tot vicissitudines jactata, omnibus ferme bonis exhausta innumerisque exposita incommoditatibus, si fieri poterit, ne hybernali quartirio, onerosaque contributione nimium gravetur, comitatusque Kraszna, Szolnok mediocris, Maramaros, districtus Kővariensis, aliaeque partes Hungariae eidem annexae ab eadem separentur, verum simul onera supportare permittantur. Cum alias etiam not. Maramaros, districtusque Kővàriensis pro subministrandis portionibus, hybernalibusque quartiriis (ut excellmi dni generales testari poterunt) inhabiles, insufficientesque penitus redditi sint. Bona, juraque possessionaria dnorum magnatum et nobilium circa Várad, Jenő, Gyula, Lyppa, Lugas, Karánsebes, Szent-Jób in cottibus Bihar, Zaránd, Arad, Békés, Zörin, Tömös, Csanád et Csongrád existentia humillime a sacrma caesarea regiaque Majestate antiquis eorum dominis remitti deplorantur, quae ex iis armis recuperata, vel etiam via pacis, vel armis recuperanda forent, cum ante amissionem arcis Várad, Békés, ad comitatum Bihar, Arad, ad comitatum Zaránd, Tömös, vero ad comitatum Zörin fuerunt applicati, ii denique comitatus alias etiam pertinebant ad Transylvaniam et magna ex parte dni terrestres eorundem bonorum, quovis anno, etiam tempore Turcarum particularem eripuerunt proventum.

III-tio. Eminentissimi dni episcopi Varadiensis processus non parum est molestus, cum sua Eminentia piae memoriae principum Transylvaniae donationes, collationes et privilegia ab augustissimis imperatoribus dipplomatibus etiam confirmata rati habere et acceptare in comitatu Bihariensi minime velit, quin potius annihilare, viribusque destituta reddere intendit, uti hajdones etiam in similibus suis libertatibus, conditionibus et privilegiis sunt turbati et infestati, quid in simulibus Transylvaniae sperandum est, nisi in comitatu Bihariensi tales remedeantur inconvenientiae, alias non privilegiorum, libertatumque confirmationem sperare, verum eorum subversionem formidare possumus; humilime itaque hujus remedium imploramus, ne in memoratis privi-

legiis, contra libertatem nostram turbemur, imo tam in Bihariensi, quam aliis etiam comitatibus confirmemur.

IV-to. Si quando sacrma Vra Mattas pacem cum Turca inire voluerit, ne Transylvania inde excludatur, sed juxta puncta eo tempore exhibenda includatur.

V-to. Ratione quaestus salium novos, difficillimos et plane intolerabiles ordines dedit camera Vrae Mattis in Munkács, ut videlicet sales ex Maramaros ne ultra Munkács vehantur, sed ibi pro centum lapidibus salium 16 florenos in tricesima solvant et postea 33 florenis, ab ipsis juxta limitationem accipiantur. Cum pauperculi Maramarosienses in teloniis tricesimis ac vecturis plusquam 40 florenos ad Munkács usque expendere debent, si autem ultra Munkács vehere intendant, 90 florenos ibidem pro lucro expendere coguntur et sic non lucrum, sed intollerabile damnum patiuntur. Alioquin autem, nisi cum quaestura salis vivere non possunt, simul cum incolis districtus Kőváriensis, terram namque habent sterilissimam et nullius fertilitatis capacem et sic jam a quaestura salis penitus secluduntur. Portiones etiam praeteritis annis humeris ipsorum plane impares impositas, solvere minime valentes, alii illorum compedibus vincti, alii aliis incommoditatibus affecti in captivitate haeserunt, donec beneficio aliorum, mutuo acceptis pecuniis sese eliberare potuerint et sic omnibus bonis jam plane destituti coguntur domicilia sua penitus relinquere, uti jam plurimi in Poloniam, comitatumque Szathmariensem transmigrarunt, et ex illis magnates Poloni integros pagos sibi ipsis constituerunt, nobiles etiam comitatus Szathmariensis pagos suos ex eisdem restituerunt et ad saepissimas etiam requisitiones restituere nolunt.

VII-mo. *(így!)* Excellentissimus dnus judex curiae tutelam etiam in Transylvania habitorum bonorum orphanorum magnifici quondam domini Casparis Kornis a sacrma Matte Vra pro se impetrasse auditur, cum eorundem bonorum tutela a celsissimo dno principe Transylvaniae, magnifico dno Joanni Haller est collata juxta jura, libertatemque Transylvanicam: hoc etiam in negotio jurium libertatumque Transylvanicarum illaesam permansionem submississime desideramus, nam si in una causa libertas subvertitur Transylvanica, in aliis etiam similia postulantur ab aliis judicia.

VI-to. *(így!)* Celsissimus dnus palatinus in bonis quibusdam Transylvanicis certam habens praetensionem, in iis, quod justum et aequum esset, celsissimus dnus princeps dnus dnus meus clementissimus faceret, sed minime contentus, sacratissimae Vrae Mattis rigorosis contra leges

et consuetudines nras minatur mandatis. Humillime et quam summe celsissimus dnus princeps, dnus dnus meus clementissimus sacrmam Vram Mattem rogat atque obtestatur, quatenus celsissimus dnus palatinus in Transylvanicis suis praetensionibus recuperandis, legibus et consuetudinibus Transylvanicis se accommodare, juxta easque procedere debeat et teneatur.

Portio possessionaria Francisci Georgii et Sigismundi Korda in possessione Josipháza, comitatusque Szathmariensi existens et habita cum juxta testimonia spectabilis ac magnifici dni Ladislai Károlyi, comitis ejusdem cottus supremi, magistrique protonotharii regni Translvaniae, optimo jure eos pertinere dignoscantur, prout dnus inspector camerae Vrae Mattis sacrmae anno superiori 1685. ipsis remiserat, cum illi contra Vram Mattem nihil unquam deliquerunt, tamen iterum est occupata. Humillime itaque ejusdem portionis possessionariae remissio imploratur.

Gabriel Naprady in pueritia parentibus e vivis sublatis per fratres suos in Transylvaniam cum salvo passu illmi quondam dni la Berda pro tunc commendantis Szathmáriensis translatus, in scholis et tandem sub protectione excellmi dni gnralis vitam transegit et nunquam Vram Mattem vel minima in re laesit, attamen bona illius etiam cum bonis aliorum rebellium sunt confiscata et sic innocens cum reis patitur, licet cum dno Paulo Balko ad gratiam Vrae Mattis sacratissimae confugerint, homagiumque coram excellmo dno generale comite a Caraffa Vrae Majestati ambo praestiterint. Idem etiam excellmus dnus generalis tamquam Vrae Mattis sacrmae plenipotentiarius, gratiam cum remissione universorum bonorum, juriumque possessionariorum in Hungaria habitorum ipsis largitus est, camera etiam Vrae Mattis, ut hoc idem effectuare, juraque eisdem bonorum ambobus remittere debeat: humillimae offeruntur preces tam a parte Pauli Balko, quam Gabrielis Naprady.

Paulus Máriási cum tota sua familia Vrae Matti sacrmae semper fuit fidelis, excepto uno Stephano Mariási, qui etiam uti fuit rebellis, ita etiam male periit, cujus bonorum devolutio spectasset ad ejus familiae sexum virilem, verum camera sacrmae Vrae Mattis ea occupavit, quorum remissio devotissime precatur et oratur.

Tandem etiam submisse sacrmae Mattis Vrae clementiam anhelans, Gabriel Kende homagium coram excellmo dno generale comite a Caraffa praestitit et jam remissio-

nem bonorum in Hungaria habitorum simul cum Ladislao Kubinyi implorant *etc.*

Ratione praemissorum Mattis Vrae sacrmae pedibus provolutus, gratiam ac clementiam humillime oro atque obtestor, quam tam ob Mattis Vrae christianitatem, quam ob synceram spontaneamque celsissimi dni principis ac statuum regni devotionem non diffido, ob quam Vra clementissima Majestas a deo mercedem, ab orbe christiano nomen aeternum, ab incolis patriae, dnoque principe clementissimo perpetuam fidelitatem expertura est, benignam sacratissimae Vrae Majestatis resolutionem optatam praestolans.

Viennae Austriae, 19. mensis Novembris, anno dni 1688.

Ejusdem scrmae caesareae regiaeque Majestatis

humillimus celsissimi dni principis ac statuum trium nationum regni Tranniae ablegatus
Paulus Nagy m. p.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 34. köt).

e)

1688. decz. 1.

Nagy Pál jelentése a rendekhez.

Ajánlom Nagyságtoknak Kegyelmeteknek alázatos szolgálatomot.

Sok várakozásom után isten engedelméből mind az császár és magyar király ő felségek, mind penig az miniszterek ő ngok előtt audientiám levén, az mi keglmes urunk ő naga és az nemes ország leveleit megadván, az mint lehetett, instructióm szerént az dolgokot delegáltam és bizonyos memorialéban az generál ő naga revisiója és tetszése után ő felségének beadtam, mind ő felségek, mind az miniszterek oly szép és jó választ adtak in generalibus terminis, az minemű kévántatott: már in particularibus punctumok szerént mint resolválnak, nem tudom, mivel ő felsége azolta vadászni s comédiára járván, ki nem adta; tegnap jöve meg az vadászatból, úgy hiszem ki fogja adni és azon dolgokról conferentiájok leszen mingyárást Caraffa generálnak és az aulae és bohémiai cancelláriusnak s ha mi válaszom leszen, nem késem Ngtoknak Kegmeteknek megvinni.

Az religió dolgáról sokat kérdezősködtek s arra való jó válaszszal biztatnak.

Az portió dolgából ígérik, sokkal kevesebb lesz az tavalyinál, én harmadára, vagy negyedrészre is elégtelennek mondottam az nemes országot, mivelhogy az urak, főrendek tettek le az szegénységért s már sem az uraknak, sem az községnek nincsen pénzek, gabonájokot, szőlőjököt is az jég elverte, az mi keveset az vitézek mia vethettek volt, marhájokból is kipusztultanak. Több dolgokkal is biztatnak, de az generál Caraffa azt megmondá: alig hiszi most ő felsége az nemes ország közönséges egyéb dolgaira resolválhasson, mig az törökkel való dolog el nem válik, az penig hertelen nem lehet, mert confederatusi vadnak ő felségének s egyenlő akaratból kell lenni.

Az portió felvetéséről három ízben is sok szó volt, de arra rátére az generál ő nga is, hogy mentől igazságosabban az státusok magok vessék fel etc. Azt igen emlegetik, ő felsége kételeníttetik most terhelni minden birodalmában való helyeket, mivel kétfelé kell hadat tartani, az franczia és a török ellen, itt Bécsben is újabb contributió vettetett fel minden emberre. Ha Ngtok Kegtek ide tanál expediáltatni, az bohémiai cancellariusnak és Starumberg uramnak s az aulae cancellariusnak iratni ne felejtse, mivel az dolog azok előtt forogván, Caraffa urammal ő nagával együtt, maga jovallja az gral ő nga.

Az török követ még itt van Potendorfon, télire itt az hostátban az Dunaparton levő háznál rendeltetett kvártély neki.

Az confederatusokhoz ő felségének követje vagyon.

Az gallus Filis-Burgumot és több egynéhány városokot bizonyoson megvett s sok károkat tett az imperiumban, úgy értettem, Norinberga is feles pénzzel váltotta meg magát, most utoljára szállotta volt meg Koblenczet, melyben is mivel faházak vadnak, az bombával sok károkat tétetett, de az mint hozzák hírit, elment alóla, az imperiumi hadaktól megiedvén. Zuza generál Bohémiában expediáltaték bizonyos armadával, hogy valamint az franczia abban ne kapjon etc.

Az odaben lévő hadak iránt való punctumokot az generál ő naga magára vállalta, megorvosolja, azok ő felsége eleiben nem mentenek, úgy tetszett ő nagának.

Az portió és egyéb holmi dolgok iránt való bizonyos ordinantiával Absolon uramat expediálja az generál Erdélyben, melyet is akartam jó eleve értésére adni Ngtoknak Kegteknek igen alázatoson.

Két fél regimentnél több Erdélyben, az mint ezelőtt is megírtam, nem mègyen.

Ezzel az Úristennek oltalmában ajánlom Ngtok Kegtek életét és míg élek, maradok

Viennae Austriae, die 1. Decembris 1688.

Nagtok Kegtek

alázatos szolgája

Nagy Pál, m. p.

Külczím: Az mi keglmes urunk ő naga méltóságos tanács úri és deputatusi főrendű híveinek uraimnak ő ngoknak ő kegmeknek alázatoson.)

(Eredetije az Erd. Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 34. köt.)

f)

1688. decz. 1.

Nagy Pál jelentése a fejedelemnek.

Méltóságos fejedelem, nekem érdemem felett való kegyelmes uram.

Alázatoson jelentem Nagodnak, reménységem felett kételeníttetém itt mulatnom; mind császárt ő felségét, mind penig az iffjú királt ő felségét Nagod méltóságos nevével köszöntöttem és Nagod leveleit ő felségeknek, Nagod keglmes paroncsolatja szerént az instructiómban levő dolgokkal praesentáltam, hasonlót követvén az miniszterekkel ő nagokkal is, mind ő felségek nagy kegyelmességgel, mind az miniszterek nagy magok ajánlásával resolváltanak már az conferentián; mikor leszen válaszom bizontalan vagyok, melyet mindazáltal sollicitálni nem szünöm és ha válaszom leszen, éjjel-nappal sietek vissza Nagod méltóságos udvarában. Ezzel az Úristen Nagodat szerencsés boldog országlással megáldja.

Datum Viennae Austriae, 1. Decembris 1688.

Nagyságod

méltatlan alázatos szolgája

Nagy Pál, m. p.

Külczím: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek, nekem érdemem felett való keglmes uramnak ő nagának alázatoson.

Hátlapján: Pernyeszi uram adta kézhez.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 34. köt.)

g)

1688. decz. 1.

Sacrae caesarae regiaque Majestatis archiducis Austriae domine nostri clementissimi nomine, domini principes Transylvaniae ad aulam caesaream ablegato, domino Paulo Nagy, hisce per benigne significandum.

(A szöveget lásd Szász, Sylloge 52. s köv. ll.)

Signatum sub ejusdem suae Majestatis appresso sigillo secretiori, Viennae 9-a Decemb. 1688.

Steph. Andr. de Verdenburg m. p., domini principis Transylvaniae ad aulam Caesaream ablegato, domino Paulo Nagy, consignandum.

(Szász, Sylloge Tractatum.)

h)

1688. decz. 11.

Leopoldus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper augustus etc. etc.

Magnifici egregii, strenui et nobiles, prudentes et circumspecti fideles sincere dilecti.

(A szöveget lásd Szász, Sylloge 53. s köv. ll.)

Datum in civitate nostra Viennae Austriae 11-a mensis Decembris anno 1688. regnorum nostrorum romani 31, Hungarici 34 Bohemici vero 33.

Leopoldus m. p.

T. A. Henricus C. de Strattman, m. p.

Ad mandat. sacrae caesareae regiaeque Majestatis proprium

Steph. Andr. de Verdenburg, m. p.

(Szász, Sylloge Tractatum.)

i)

1688. decz. 14.

Nagy Pál előterjesztése s Caraffa válasza.

Propositiones nonnullorum punctorum a domino ablegato Transylvaniae delatae, et responsa data ad easdem a me comite Antonio a Caraffa.

1. Sepusiensis camera miseris salis quaesturam exercentibus imposuit, ne sales ex Maramaross ultra Munkács vehantur, sed ibi solvant pro centum lapidibus salis florenos 16. in tricesima, subinde triginta tribus florenis ab ipsis iuxta limitationem accipiantur; cum solae expensae superent florenos 40 pro vectura usque Munkács; si autem ultra Mungács deferent, 90 florenos ibidem pro lucro expendere coguntur: quamobrem plurimi hinc et inde aufugere sunt coacti.

Respondetur: Quod sacratissima sua caesarea Majestas clementissimam instituit commissionem per Hungariae regnum ad tollendas inconvenientias, in qua deputatus est illustrissimus dominus comes Prainer, et de hac praesertim materia facta est mentio: nihilominus tamen commonefacerem, ut inclyti status et ordines ablegationem ad eundem mitterent Cassovia, ut extradetur medela.

2. Conqueruntur Kuivarienses contra quosdam officiales, qui sub titulo sacratissimae suae Majestatis plurimos currus a comitatu Maramarosiensi sub spe solutionis provehendis salibus imponunt: cum tamen nullam facerent iniuriam, si ipsimet in comitatu currus procurarent, et suo modo pro vectura contentarent.

R.: Demandatur in annexis epistolis domino caesareo bellico commissario Wenzel, ut hoc in passu conjiciat veritatem rei, qua adinventa satisfactionem rigorosissime impendi faciat damnificatis.

3. Postarum magistri in Transylvania victualia exigunt ab incolis, eosdem aggravant, et nisi contentent, verberibus afficiunt, nil considerantes gratiosissimam Excellentiae Vestrae resolutionem, nimirum quod iis praeter herbam nihil suppeditetur tam in stationibus, quam in passibus.

R.: Demantatur sicuti superius, non tantum dicto domino Venzel: imo et domino caesareo commissario bellico Komernik, ut inquirant quid ultra herbam et tectum habuerint ab incolis (qui ulterius nihil tenentur). Comprobata vero quantitas desumatur a postarum magistris; cui competit, tradatur.

4. Intrantes milites tales patrantur insolentias per pagos et oppida, quod neque curatis commissariis viarum omnia invadunt, diripiunt et quod peius multi fuerint lethaliter vulnerati, plerique aufugere tentant.

R.: Scribo illustrissimo domino comiti a Veterani, ut mandet, sicuti et ego in meis iniungo praefatis duobus commissariis: Scrutentur rem, convincti rei exemplariter puniantur.

5. Milites curruum indigentes commoditate, ab assignatis locis accipere noluerunt: violenter solummodo abegere subinde quocumque invenere; remittendi insuper curam minime habuerunt.

R.: Annexarum litterarum contentus amplectitur hoc quoque punctum, et instantissime perscribo in omnibus praecipue antefato illustrissimo domino generali comiti Veterani, ut in posterum invigilet ne tales sequantur inconvenientiae.

6. Nonnulli sub praetextu quaesturae exercitandae congesta plura pecora depascunt in territorio oppidorum, vel civitatum, in grave praeiudicium tricesimae, et telonii; siquidem subinde pellant aliorsum absque solutione.

R.: In omnibus ut supra nec ullo modo tolerare debet illustrissimus dominus generalis comes Veterani ut talia agantur; imo potius aresto capiantur, et coram inclito generalatu deferantur in aliorum exemplum.

7. Praesidiarii vicina loca ad proprium usum applicant, et onerant; annonae extorsionibus, vecturis suis, venationibus et expiscationibus.

R.: Prohibetur omnimode similes aggravationes exercere.

8. Ut hospitia dominorum magnatum suae celsitudinis immunitarentur in civitatibus.

R.: Quod talis debebit esse immunitatio et eadem, sicuti erat Cibinii, cum praesens aderam, et nihil ulterius. Nam miles etiam quartirio est providendus.

9. Praesidiarii in Görgöny victualia praestare coegerunt officiales Suae Celsitudinis. Vindicant sibi dispositiones pincernorum et tabernarum, leges pervertunt; incaptivant, ad libitum mortificant et dimittunt.

R.: Praesidiariis ligna tenentur incolae suppeditare; quod coeteros concernit excessus ut supra iniunctum est dominis commissariis, ut talia omnimode avertant exemplari poena.

10. Dicti praesidiarii utuntur artificibus et currubus, subinde vero vel non soluunt, vel minime sufficienter, ita ut plebs remotiora querere sibi intendat loca.

R.: Etiam in hoc passu sat rigorose inquiri debetur a D. D. pluries dictis commissariis. Damnificatus autem reintegrandus a passis damnis.

11. Ante caesareae militiae ingressum conservabantur facinorosi homines in civitatibus arestati et comitatuum, quos cum recusent domini officiales extradare ad iudicium

competens, rogatur Vestra Excellentia mandato gratiose providere dignetur.

R.: Requiritur illustrissimus comes Veterani, ut praecipiat omnibus civitatum et arcium commendantibus in Transylvania, libere extradari debere per comitatuum incaptivos (praeter tamen Coronenses) ad eiusdem requisitionem, veluti ad judicium competens.

12. Excellentissimus dominus comes Teleky demisse rogat Vestram Excellentiam pro exemptione domus domini Sigismundi Felvinsky Claudiopoli.

R.: Vigore recommendationis excellentissimi domini Teleky concedo, ut fiat immunis a quartirisatione.

Datum Viennae, die 14. Decembris. Anni 1688.

Comes Antonius Caraffa, m. p. (P. H.)

Aurei velleris eques, sacrae caesareae regiaeque Majestati cammerarius, generalis campi mareschallus, plenipotentia et authoritate munitus generalis commisarius, nec non unius regiminis cataphractorum colonellus.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

k)

1688. decz. 16.

Caraffa visszabocsátja Nagy Pált.

Celsissime princeps, dne dne mihi gratiosissime!

Spectabilis et generosus dnus Paulus Nagy, qui redux expeditur in Transylvaniam, obsequia mea debito cum respectu oretenus offeret Celsitudini Vrae, sicuti eadem cum summa observantia scriptotenus contestor. Resolutiones habet ad vota non in omnibus punctis, siquidem cum Turcica ablegatione hucusque nihil sit actum et casu aliqua sequeretur pacis tractatio: nulla tamen concludetur quocunque tempore, nisi inclusa securitate et tranquillitate Transylvaniae, de qua rogo, Celsitudo Vra dignetur firmiter esse secura; coetera puncta postmodum absolventur, officiaque mea nunquam neglecturus ero, quae respicient publici boni emolumentum et Vrae Celsitudinis.

Reticendum minime censui, quod sacrma sua caesarea regiaque Mattas dnus dnus meus clementissimus approbaturus humillima mea praestita servitia, dignata fuerit, gralem campi mareschallum me declarare et indubius benevolentia et affectu Celsitudinis Vrae erga me immeritum,

spero singularem sentiet laetitiam, eo quod validior reddar ad servitia Vrae Celsitudinis, quae semper a me ambabus manibus capescentur debito cum obsequio, sicuti cordicitus exopto. Prolixitati verborum parcam, dum officia praefati dni ablegati remitto, a quo uberiora subintelliget. Interim deus Celsitudinem vram per multos annos servet incolumem in omni prosperitate.

Datum Viennae, die 16. Decembris 1688.

Celsitudinis Vestrae

obsequentissimus servus

C. Antonius Caraffa, m. p.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 34. köt.)

XXIV.

1688. okt. 24.

Veterani levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Sub 20. currentis ad me dimissas percepi literas, ex quibus summopere congratulor recuperata valetudine, ut eadem longinqua constantia perseveret. Quod de coetero Celsitudo Vestra dignata est mittendi ordines ad vectigalia attendenda bonum misericordiae opus pro pauperis hominibus fecit. Interea si quid ego promptitudine mea Celsitudini Vestrae contestata praestare possim ad obsequia permanens qua sim

Celsitudinis Vestrae

Ex pago Hanspurg, die 24. Octobris 1688.

humillimus servus

Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apafy Transylvaniae principi partium regni Hungariae domino, et Siculorum comiti, domino mihi gratiosissimo.

Fogorasinum.

Ugyanott, más kézzel: Veterani generál 23. Octobris anno 1688. írt levele.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

XXV.

1688. okt. 27.

Az oláh vajda levele a fejedelemhez.

Illustrissime princeps, domine frater, amice et vicine nobis benevole.

Ez alkalmatossággal nem akarok elmulatni, hogy Ngodat levelünkkel ne látogatnók, a mely találja Ngodat boldog órában és kedves jó egészségben kivánjuk. Azomban csak czért kelletik Ngodat megtalálnunk, lévén ez az esztendő igen egészségtelen és sokféle betegségekkel bővelkedő, az melyek nálunk is grassálnak, kiváltképpen a nagygyán is, nem lévén pedig oly értelmes doctorunk a ki némely nyavalyához értene, tehát kivántuk az Ngod akaratjából Pécsy uramat, hogy ne szánna egy kis fáradságot hozzánk. Az melyért Ngodat atyafiságos szeretettel kérjük, hogy Ngod is poroncsolja ő kglmének, mennél hamarébb ide való fáradságát ne neheztelné, kiért más hasonló dolgokban Ngodnak mink is szolgálni minden időben megigyekezünk. His Illustritatem Vestram divinae recommendamus protectioni.

Illustritatis Vestrae fratri, amici et vicini benevoli

Datum in Bukurest 27. Octobris anno 1688.

(oláh aláirás.)

Külczím: Illustrissimo domino principi Michaeli Apafi, Dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti. Domino fratri, amico et vicino nobis benevolo.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

XXVI.

1688. nov. 3.

A nov. 3-iki delegatió tárgyalásai.

a)

Az elhatározások.

In congregatione dnorum celsissimi principis consiliariorum ac coeterorum etiam magnatum et nobilium ad ardua praesentis status regni hujus Tranniae negotia moderanda deputatorum in castro Radnot ad diem

tertium mensis Novembris anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi octavi per celsissimum principem indicta et celebrata.

Az római császár ő Felsége vitézi szükségekre felvetett bizonyos számú köböl zabról és szénáról.

Commissarius Komornik uram, az méltóságos Caraffa generál ő naga dispositiójából lett propositiójára nézve bizonyos számú köböl zabot vetettünk fel, a mi keglmes urunk ő naga keglmes consensusa is accedálván, az ő felsége ez országban levő hadai szükségekre, az ide alább megírt mód és rend szerént. Igíretet tévén megírt commissarius Komornik uram arról, hogy azon zab a következendő ő felsége vitézi contributiójok száma közzé acceptáltatik és azon contributiónak summájából defalcáltatik.

Hogy azért a megírt commissarius ő keglme kívánságának eleget tehessünk, az egész nemes vármegyék és az szász natio ő keglmek kapuszámira indifferenter külön-külön öt-öt köböl zabot vetettünk. Melynek administratiójának modalitását az ide alább való rend szerént disponáltuk:

Dévára nro 1200 = egyezerkétszáz köböl zab kivántatván, Hunyad és Zaránd vármegyék, magok kapuszámiról (minden kapura öt-öt köblöt számlálván) a mivel tartoznak ad diem 20. praesentis mensis Novembris okvetetlen szállíttassák oda: hasonlóképpen Szász-Sebes és Szászváros székek is, magok kapuszámiról (ők is minden kapura öt-öt köblöt számlálván) a mi rájok illik, a megírt terminusra szállíttassák alá: mert külömben, ha kiknek részekről ebben fogyatkozás lészen és a megírt terminusra az zabot Dévára nem szállítják, tehát magok kételeníttetnek azon zabot Lippára szállítani, szófogadatlanságokért penig a mi keglmes urunk ő naga kemény animadversióját de facto megtapasztalják.

Ezen zabnak administrálására Hunyad vármegyéből Aradi Pál és Váradi László; Zaránd vármegyéből penig főbíró és viceispán atyánkfiai rendeltettek. Szászváros és Szászsebes székekbeli főtiszt atyánkfiai rendeljenek magok attyjokfiait, kik administrálván az zabot, róla hiteles quietantiát vegyenek Déván lakó Sallai Albert atyánkfiától, a ki azon zabnak perceptiójára és erogatiójára is rendeltetett.

Említett Sallai Albert atyánkfia az modo praemisso Dévára deportált zabnak perceptiójára és erogatiójára is rendeltetett, úgy hogy a megírt administratoroktól hűségesen percipiálja és őket hitelesen quietálja. Azomban azon zabnak perceptiójára rendelt nemes annonae officialis dis-

positiója alá mingyárást erogáljon cub. nro 1200 = ezerkétszázot és azon annonae officialistól jó formában írott quietantiát vegyen, hogy azon quietantia a jövendő contributiónak idején acceptáltathassék és abban specificált summa zab azon contributiónak summájából defalcáltathassék. Azon légyen megírt perceptor atyánkfia, a zab méréskor a véka meg ne nyomattassék, hogy inkább administratiójában defectus ne légyen. Ha mi defectus pedig comperiáltatik benne, az administratorok, a kikkel illik, pótoltassák és ha mi a fenn megírt 1200 köblön fellyül marad, ország szükségére conserválni köteles legyen.

Fejérvárra nro 3800 = háromezernyolczszáz köböl zab kívántatván, fejérvármegyei alsó járásbeli kapuszámokról (minden egy kapura öt-öt köblöt számlálván), úgy egész Küküllő vármegyei kapukról (ott is egy-egy kapura öt-öt köblöt számlálván), ennekfelette egész Medgyes és Szeredahely székekbeli kapukról is, hasonlóképpen (egy-egy kapura öt-öt köblöt számlálván) a mennyi zab ez szerént reájok illik, ad diem 1 mensis Decembris proxime affuturi oda szállítani semmiképpen el ne mulassák, mert ha kik részekről ebben fogyatkozás leszen, magok kételeníttetnek azon zabot Lippára szállíttatni. Szófogadatlanságokért pedig a mi keglmes urunk ő naga kemény animadversióját de facto megtapasztalják.

Mivel penig Szászsebesszék a mennyi zabbal kapuszámiról tartoznék, annyi zab a Dévára szállítandó zabnak pótlására nem kivántatik, requirálják commissarius Komornik uramot, magok részekről tartozó zabnak elszállíttatása felől és így jó dispositióval mind Fejérvárra szállíthatják.

Ezen zabnak administráltatására Fejérvármegyéből Vajda Mihály, Küküllő vármegyéből Radák István és Kakucsi György atyánkfiai rendeltettek.

Szeredahely, Szász-Sebes és Medgyes székekből penig ott való főtiszt atyánkfiai, magok attyokfiai által administráltassák.

Ezen zabnak Fejérvárott való percipiálására és erogálására is modo praemisso Fejérvárott lakó Kolosvári Sámuel atyánkfia rendeltetett.

Az Barczán lévő ő felsége vitézi szükségekre nro 4500 = négyezerötszáz köböl zab kivántatván, rendeltünk a Bárczaságról az ő kapujok száma szerént (ott is egy-egy kapura öt-öt köblöt számlálván) cub. nro 2280 = kétezerkétszáznyolczvan, item Nagy-Sinkszékből (ott is minden kapura öt-öt köblöt számlálván) cub. nro 955 = kilenczszázötvenötöt, Kőhalomszékből hasonlóképpen cub. nro 640 =

hatszáznegyven, item Újegyházszékből hasonlóképpen cub. nro 515 = ötszáztizenötöt. Ennek felette azon summa zabnak kipótlására egész Háromszékről cub nro 110 = száztízet rendeltünk: úgy hogy ezen zabnak összeszereztetésére és minden késedelem nélkül való megindíttatására a megírt székekbeli fő- és vicetiszt atyánkfiai szoros kötelességek szerént gondot viseljenek és Kálnoki Sámuel atyánkfia dispositiója alá administráltatni el ne mulassák, magokat hitelesen quietáltatván róla. Kálnoki Sámuel atyánkfia pedig erogáltatván azon zabot, jó formában írott quietantiát extraháljon, melylyel azon quietantiában írott zab a jövendő contributiónak summájából defalcáltassék.

A Kolosvárott levő ő felsége vitézi szükségekre is bizonyos számú köböl zab és szekér széna is kivántatván, úgy intéztük, hogy Kolos, Doboka, Thorda és Szolnok vármegyék magok kapuszámiról (minden egy-egy kapura öt-öt köböl zabot computálván) a mennyi zab illik, ad diem 15 praesentis mensis Novembris fogyatkozás nélkül Kolosvárra szállíttassék be.

Hasonlóképpen a megírt Kolos, Doboka, Thorda és Szolnok vármegyékből minden egy kapuról két-két szekér szénát azon ő felsége vitézi szükségekre Kolozsvárra, az ide alább megírt mód szerént szállíttatni semmiképpen el ne mulassák.

Az megírt zabnak administrálására Kolos vármegyéből Keszi Sárdi János, Thorda vármegyéből Teremy András és Vécsi Kovács István, Doboka vármegyéből Oroszfáji Mikó István, Szolnok vármegyéből Kerekes Sigmond és Nápolyi György atyánkfiai rendeltettek.

A megírt szénának administrálására Kolos vármegyéből Henter István, Thorda vármegyéből Bánházi Pál, Doboka vármegyéből Havadi András, Szolnok vármegyéből Dobolyi János és Széki Sándor atyánkfiai rendeltettek.

Kolosvárott penig a megírt zabnak és szénának is percipiálására Havashelyi László, Kabos Mihály és iffiabb Verner Mihály atyánkfiai rendeltettek, úgy hogy az administratorokat hitelesen quietálják, magok penig az zabot erogálván, jóformában írott quietantiát extraháljanak az arra rendeltetett annonae officiálistól, hogy azon quietantiában specificált zab az ez után leendő contributiónak summájából defalcáltathassék. Az szénáról penig tegyenek limitatiót, hetenként honnan mennyit administráljanak és a szerént informálják, a kiket illik, az szénának administrálásáról.

Datum et actum in castro Radnoth, die octava mensis Novembris anno domini Millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo.

Lecta et extradata per magistrum celsissimi principis protonotarium Petrum Alvinczi.

(P. H.)

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

Jegyzet. Megjelent a Történeti Lapok I. 287. s köv. ll. Ennek a végén következő NB. áll: jövendő consultatiónak helye Segesvártt, napja pedig (ha rendkivül siettető occurrentia nem leszen) pro die 1. Decembris, ha pedig innen occurrentiák kivánják: és urunk ő nagysága nem subscribálhat, eo casu főhopmester uram irasson alá.

b)

1688. nov. 3.

Kiadványok a Gernyeszeget illető levelek ügyében.

In congregatione dominorum Celsissimi principis consiliariorum ac caeterorum magnatum et nobilium ad ardua regni praesentis temporum negotia moderanda deputatorum per Celsissimum principem, eisdem ad diem tertium mensis Novembris, anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi octavi, in civitatem quidem Segesvár indicta, sed rationabiles ob causas in castrum Radnothiense translata, celebrata: super certa quadam materia infra specificanda, inter spectabilem ac generosum dominum Michaelem Teleki de Szék, uti actorem, ac Dominas Christinam illustrissimi comitis Stephani Pető de Gerse, et Elisabetham Adami Jabroczki de Késmárk consortes, nec non Generosos Johannem et Georgium spectabilis ac generosi Gabrielis Kapi de eadem liberos, ut et ductos suscitata, mota et agitata judicialiter deliberatum est modo subsequenti.

(Megjelent: K. Papp Miklós Történelmi Lapok I. k. 296. és követk. lapjain.)

XXVII.

1688. nov. 4.

Veterani a fejedelemnek: újabb háromezer köböl zabot kér a Bárczaságon levő katonáknak.

Celsissime princeps, dne mihi gratiosissime!

Longior, quam forte speratur, temporis prolongatio pro hybernando milite requireretur, donec dispositio quarteriorum vel stationum praesente hac hieme ab aula augma deveniat. Cum vero constat Celsitudini Vrae me hucusque omnia pro intertenendo milite necessaria parata pecunia tam avenam, quam panem exsolvisse et abs ullo regni incommodo hucusque me sustentavi, sic in omnem eventum pro exigentia militiae super ea jam accepta aliquot millium avenae quantitate adhuc tria millia cubulorum avenae constituere, quam in parato habere possim, eaque adipisci demandare non dedignetur, quidquid ego de ulteriori pro servitio et commodo Celsitudinis Vrae et hujus regni praestare potero, profecto non desistam, quin semper ero

Celsitudinis Vestrae

In pago Hanspurg, die 4. Novembris a. 1688.

humillimus servus
Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apafi Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti, dno mihi gratiosissimo.

Fogarasinum.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 34. köt.)

XXVIII.

1688. nov. 27.

Caraffa levele Telekihez. Absolont küldi Erdélybe biztosnak.

Excellentissime domine comes, domine mihi colendissime.

Momenta rerum et necessitatis publicae, quibus bellum tantae importantiae et consequenter tam communis, quam privata salus fulciri et sustineri debet, prolixam epistolam expostularent: nisi homo Excellentiae Vestrae bene notus (nimirum generosus dominus Daniel Absolon) in Transyl-

vaniam expediretur, qui ea omnia quae eidem a me commissa sunt Excellentiae Vestrae oretenus explicabit; neque dubito, quin integram propositionum suarum fidem apud Excellentiam Vestram consecuturus sit, quam pridem et in multis negotiis acquisivit. Assignabit praeterea manibus Excellentiae Vestrae protectionales augustissimi imperatoris domini domini nostri clementissimi, ex quibus cognoscet quanti aestimaverit sua sacratissima Majestas merita et contestatam fidelitatem Excellentiae Vestrae, quae non minus in salutem suae propriae personae, quam stabilimentum, conservationemque ejusdem domus et familiae se se exuberanter effudit. Reliquum, quod adhuc de benignissima munificentia alte memoratae sacratissimae suae Majestatis etc. superest: ipse praesentare volo Vestrae Excellentiae.

Quod repartitionem portionum per Transylvaniam concernit: hanc Excellentia Vestra ab illustrissimo domino generale comite Veterani caesareo bellico commissario domino Komornik, et praememorato domino Absolone intelliget; neque ullae superinde difficultates instituendae, dum magnitudo imminentis belli maiorem quoque contributionem desiderasset; spero itaque, et confido Excellentiam Vestram authoritate et prudentia sua negotium et interesse suae sacratissimae Majestatis ita procuraturam, ut citra omnem exceptionem aut renitentiam, repartitionis ordinatae quota secundum limitationem iustam et conscientiosam administretur. Ad quod ipsum sicuti Excellentia Vestra plurimum et efficacissime contribuere poterit: ita sum firmissime persuasus, quod nihil quicquam praetermittet, ut et fidelitatem hactenus contestatam per ulteriora specimina corroboret, mihique argumenta subministret eiusdem zelum erga augustissimum imperatorem dominum dominum nostrum clementissimum incessanter remonstrandi; quod hactenus quidem tanquam pro parente, ita solerter fui executus, credo, quod Excellentia Vestra ex sua etiam parte ea conabitur efficere, ut mea spes, et praeconcepta singularis opinio illaesa remaneat, et ne vel Excellentiam Vestram praestitae fidelitatis, vel me poeniteat recommendationis, quam ullo neque tempore, neque occasione intermittam, ut in re ipsa, et effectu experiatur, quod sim

Excellentiae Vestrae

Datum Viennae, die 27. Novembris 1688.

servus paratissimus

Antonius comes Caraffa, m. p.

Külczím: Excellentissimo domino Michaeli Teleki de Szeek, Transylvaniae principis intimo consiliario, nec non regni exercitus generali etc. domino mihi colendissimo.

(Eredetije a Teleki család levéltárában.)

XXIX.

1688. nov. 29.

A delegatió Kálnoki Sámuelt Veteránihoz küldi.

Szolgálok Kglmednek.

Az mi kglmes urunk ő naga az urak s delegatusok conclusumából kűldötte Kálnoki Sámuel uramat ő kglmét Veterani generálhoz bizonyos instructióval. Szükség, hogy az ő nagok kűlső jószágit illető dolgakban kglmed ő kegyelmével egyetértsen, ő kglmét az ott való dolgokrúl informálja, azomban, a mint kitelik udvarbiró uramtól, gazdálkodtasson is ő kglmének, mig ott leszen, ő kglme ott nem fog mulatni. Isten éltesse Kglmedet.

Sorostély, 29. Novembris 1688.

Kglmed szolgáló sógora
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Nemzetes Fráter István huszti vicekapitány jóakaró sógor uramnak.

Ugyanott, Teleki kezével: Ezt visszavárom, hozza le aztán Kglmed.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

XXX.

1688. decz. 1.

Az Ebesfalvi delegatió határozatai.

Consultatio in castrum Ebesfalviense ad diem 1. Decembris, anni 1688. indicta.

Kálnoki Sámuel és Apor István uramék assecuráltatnak arról, hogy az ő felsége vitézi számokra, kik az Barczán vadnak, háromezer forint érő szénát szerezzenek és rólla contentáltatnak.

Mivel hogy az ő felsége vitézi, kik de praesenti az Barczán kvártélyoznak, szénából felette igen megfogyatkoztanak, távulyabb való helyekről penig sem szénának oda-

szállíttatásával nékik nem succurálhatunk, sem azt az földet nagyobb kártól nem oltalmazhatjuk külömben, communi consensu végeztük, hogy Kálnoki Sámuel és Apor István uramék prospiciáljanak felőle s azon vitézek lovai szükségekre szerezzenek háromezer forint érő szénát, mely háromezer forintról fogyatkozás nélkül contentatiót tétetünk az kiknek illik, ő kegmek által.

Az ő felsége Lippán lévő vitézi szükségekre ezer szekér széna deputáltatik.

Az ő felsége oda alá Lippán lévő vitézi szükségekre kívántató ezer szekér széna felől nagyobb inconvenientiáknak eltávoztatására vigyázván, concludáltuk, hogy Hunyad és Zaránd vármegyék Szászváros, Szászsebes és Szeredahelyszékek egészen magok kapuszámiról és Fejérvármegyének az Maroshoz közelebb való nro. 110 kapuszámiról az vicetisztek által három-három szekér szénát öszveszerezvén, hordják az Maros mellé ily declaratióval, hogy Hunyad és Zaránd vármegyékről, item Szászvárosszékből az dévai, fejérvármegyei és Szászsebes s szeredahelyszékiek penig fenemlített kapujokról az marosváradgyai portusra szállítsák minden okvetetlen ad diem 15. Decembris anni praesentis, alioquin ha mi inconvenientia származik ennek elmulatásából, vagy az vicetisztek, ha rajtok múlik, vagy az szegénység, ha azokon múlik, lakoljanak érette érdemek szerént.

Az creditorok búzájok és zabjok megfizetéséről.

Az segesvári ezen esztendőben véghezment számvétel alkalmatosságával liquidáltatott ország búzájának és zabjának is bizonyos városokra való szállíttatásáról vagyon ugyan szoros dispositiója az nemes országnak ezen esztendőben Radnóton írt constitutiójának 7-ik articulusában, de eddig semmi effectumát annak nem tapasztalván, az városokon levő búzának s zabnak penig az dispositiók szerént való kiadásában már tapasztalt difficultások elő sem fordulván, mostan concludáltuk: Beszterczére menjenek Gyerőfi György és Bálintit Sigmund uramék, és mind az oda szállíttatni rendelt, mind pedig magok az beszterczeiek részekről liquidált búza és zab dolgát szorgalmatosan czirkálják fel, s ha mi liquidált búza és zab részekről comperiáltatik és azonkivül is az mi búzát és zabot odaszállítottanak, computálván, az Sárosi János atyánkfia dispositiója szerént az creditor becsületes rendeket contentáltassák de facto, az szebeni vékával méretvén mind búzát, mind zabot, melyben ha az város részéről defectus, vagy nyolczadnapot meghaladó dilatió esik, eo facto az megírt commissarius atyánkfiai azon város faluiból az creditorok ő kegnek Sárosi uramtól oda dirigálta-

tott dispositiójában írott adósságokért duplumot exequáltathassanak, minden köböl búzát nro 4, zabot penig másfél forintra computálván, inhibitione, contradictione et repulsione civitatensium ac etiam aliorum ratione praevia non obstantibus, és az exequált jószágot de facto assignálják az creditorok ő kegmek kezekhez. Ha pedig az vármegyék, vagy valamely székekbéli tisztek részekről comperiáltatik az fogyatkozás, azok iránt is az megírt commissarius atyánkfiai modo quo supra tegyenek executiót, magoknak az megírt commissarius atyánkfiainak azon városbéli tisztek szállásadással, gazdálkodással és kívántató assistentiával is lenni tartozzanak. Ezenféle materiának modo quo supra kívántató véghezvitelére Kolozsvárra Tholdalagi András uram és Keczeli András; Segesvárra Bethlen Sámuel és Ugron Ferencz, Medgyesre Sárosi János itílőmester, Szebenben Toroczkai István és Vizaknai Nagy István, Brassóban penig Kálnoki Farkas és Mikes Pál atyánkfiai rendeltettek, úgy hogy ő keglmek a dato praesentis ad octavum az megnevezett helyekre elmenni és az dolgokban hűségesen procedálni tartozzanak.

Szebenben nro 1000 és Kolozsvárra nro 600 köböl búza rendeltetik.

Szebenben az ő felsége vitézi szükségekre kívántató ezer és Kolozsvárra kívántató hatszáz köböl búzáról concludáltuk: lévén Szebenben nyolczszáz köböl búzája az országnak, melyről semmi dispositiója nincsen, azt adják oda szebeni tiszt uraimék és azonkivül magok szerezzenek cub. 200 s töltsék ezer köbölre s adják az ő felsége vitézi számokra, assecurálván ő keglmeket az kétszáz köböl búzának megfizetéséről per praesentes. Az Kolozsvárra kívántató hatszáz köböl búzát penig disponáltuk ez szerént, hogy Bánfi György uram azon hatszáz köböl búzát megszerezvén, administráltassa a dato praesentis intra quindenam, azon kolozsvári ő felsége vitézi számokra, mely hatszáz köböl búzának az áráról, köblit cum fl. 4 faciendis fl. 2400 az következendő országgyűlésen de facto contentáltatjuk ő Keglmét, assecurálván per praesentes super eo. Azon búzát penig percipiálják Havasalyi László és Kabos Mihály atyánkfiai, méretvén az búzát az szebeni vékával nyomás nélkül s elütve. Ha penig az mérésben valami defectus comperiáltatnék, azon defectust is tartozzuk ő keglmének pénzűl megfizetni, úgy mint Bánfi György uramnak ő keglmének.

Az következő ország gyűlése terminusárúl.

Az következendő ország gyűlése ad diem 5. mensis Januarii anni 1689. Segesvárra determináltatott.

Az Kapi Gábor uram gyermekinek az gernyeszegi jószág iránt lett mélt. deputatió deliberatiójának nem effectuálásának orvoslásáról.

Jóllehet ezelőtt nem régen szoros deliberatió iratott volt az Kapi Gábor uram gyermeki részekről, hogy vagy az gernyeszegi jószágról való leveleket producálják, vagy penig azt az summa pénzt, melyet az úr Teleki Mihály uram ő keglme azon Gernyeszeghez való praetensiójokért ő keglmeknek tett, restituálják, mindazáltal, mivel azon deliberatiónak effectuálását mi okon mulatták el, magok tudják, melyhez képest az úr ő keglme azon deliberatió szerént legitima executiót impendáltathatott volna, mindazáltal méltó tekintetekre nézve az említett úr ő keglme azon executiót halasztotta: Tetszett azért mostan, hogy ex superabundanti azon megírt Kapi Gábor uram gyermeki admoneáltassanak serio, hogy az közelebb következendő ország gyűlésére compareálván, vagy azon deliberatiót effectuálni, vagy pedig az úrral ő keglmével másképpen conveniálni ne posthabeálják, alioquin azon dologról írt említett méltóságos deputatió deliberatiója effectuáltatván, nem mást, hanem csak magokat okozhatják.

Az mostan érkezett ő felsége vitézi provisiójáról.

Az mostan érkezett ő felsége vitézi sustentatiójokra kívántató háromszáz köböl búzáról és kétezer köböl zabról concludáltunk ez szerént: Az kívántató háromszáz köböl búzát commissarius Gyerőfi György uram ő keglme, ő keglme mellett Szolnok, Doboka és Kolos vármegyékből egyik-egyik vicetiszt, signanter Keczeli István atyánkfia jóban venni tartozván, katonákat is és nemeseket is rendelvén az kiknek incumbál, ő keglme mellé. Külömben is az kívántató dispositióra nézve authoráltuk ő keglmét per praesentes, szerezze meg authoritate sibi attributa és assecurálja is az, kiket illik, megfizetéséről, melyről is per praesentes assecuráljuk ő keglmét. Az kétezer köböl zabot az mi illeti, Beszterczeszék magok kapuiról adjon öt-öt köböl zabot, faciendo cub. 1240, ezenkivül az kívántató hétszázhatvan köböl zabot, vagy az ennek előtte Kolozsvárra deputált zabból, vagy pedig az közelebb való vármegyékből suppleálja. Vágómarhákat is az szükséghez képest azon közelebb lévő vármegyék kapuszámiról intézzen és szerezzen, disponálván jóformában ezeknek erogatiójáról is.

Datum in castro Ebesfalviensi, die 10. mensis Decembris anno 1688.

Lecta.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

XXXI.

1688. decz. 16—26.

Teleki Mihály levelezése.

a)

1688. decz. 16.

Teleki a huszti udvarbirónak.

Szolgálok Kglmednek!

Kglmed levelit vettem, hogy tudósított jól cselekszi, úgy azt is, hogy Fráter István uramot háza épitésin segéltette.

Az órásnak, ha csak két forintot kell adni egy holnapra, adja meg Kglmed, csak osztán nagyobb fizetíst ne tekernének ki belőle, efféle dolgokban okosan kell cselekedni.

Kglmednek mindenekről szorgalmatos gondja légyen, Fráter István uramtól értsen mindenekben, az ő ngokat illető dolgokban ő ngok szavát fogadja.

Isten éltesse Kgelmedet.

Gernyeszeg, 16. Decembris 1688.

Kglmed jóakarója
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Nemzetes Kérei Márton huszti udvarbiró jóakaró uramnak.

Ugyanott, más kézzel: Az órás fizetése felől küldött méltóságos úr levelének párja fideliter translata . . . .

Exhibitae, die 21. Decembris. Anno 1688. Per Samuelem Rácz.

(Egykorú másolat a M. T. Akadémia birtokában.)

b)

1688. decz. 17.

Teleki a fejedelemhez.

Méltóságos fejedelem, nékem jó keglmes uram, fejedelmem!

Ngod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem, érdemetlen vagyok Nagyságod kegyelmes rólam való megemlékezésére s láttatására, isten Ngodat érette áldja meg s nekem is adjon erőt, tehetséget, hogy Ngod fejedelmi

kegyelmességét mint jó kegyelmes uramnak, fejedelmemnek holtomig való igaz alázatos hűséggel szolgálhassam meg.

Ngod egészségének változásin szivem szerint búsultam s búsulok, könnyebbedését Ngodnak lelkemnek nagy örömével értem, jobban is gyógyítsa, erősíte isten Ngodat és jó egészségesen sok esztendőkig éltesse.

Semmi új hírem nincsen, kegyelmes uram, a melyek vóltanak, eddig Ngod Hevesi uram alkalmatosságával megértette. Isten Ngodat ifjú urunkkal ő Ngával együtt boldogúl virassza az következő karácsoni szent innepekre és sok kivánatos új esztendő napoknak elérésével s békességes eltöltésével örvendeztesse.

Gernyeszeg, 17. Decembris 1688.

Ngod alázatos szolgája

méltatlan híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő Ngának, nékem jó kglmes uramnak fejedelmemnek adassék alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

c)

1688. decz. 19.

Teleki a fejedelemhez.

Méltóságos fejedelem, nékem jó kglmes uram, fejedelmem!

Ngod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem, rólam érdemetlen szolgájárúl való kegyelmes megemlékezését Ngodnak mint jó kglmes uramnak alázatosan megszolgálom.

Egyéb hírt nem tudok Ngodnak írni kglmes uram, hanem hogy azt hozzák, hogy az tatár cham visszament volna, minthogy az muszka reájok szándékozik. Irják azt is, hogy ő felségének nagy készületi volna az franczia ellen, még annyi hadat készít a mennyi most vagyon, ő felségének az helvetusok tizenötezer gyalogot igírtenek fizetésre, az imperium is praestalni fogja az nyolczvanezer ember iránt ő felségének tett igíretit; és hogy az törökkel való békességhez is nagy reménség volna.

Lengyelországban az confusiók semmit nem szűnnek, sőt naponként nevekednek.

Somlyórúl s Máramarosbúl micsoda leveleim jöttenek

hoffmester s praefectus uraméknak küldöttem, tudom ő kglmek Ngod előtt megolvassák.

Én Ngodnak a híreket úgy irhatom, a mint énnekem hozzák, nem tudom, melyik igaz, melyik nem. Isten Ngodat sok esztendőkig szerencsésen éltesse s boldogúl juttassa az következő szent innepekre s sokaknak elérésével örvendeztesse, ifjú urunkkal ő Ngával együtt.

Gernyeszeg, 19. Decembris 1688.

Ngod alázatos szolgája

méltatlan híve

Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő Ngának, nékem jó kglmes uramnak fejedelmemnek adassék alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

d)

1688. decz. 26.

Kálnoki Sámuel jelentése Telekinek.

Méltóságos úr, nékem bizodalmas jó uram! Isten ő felsége örvendetes új esztendőkre virassza Kglmedet egész házával, tiszta szivvel kivánom.

Hermányból két úttal egymásután tudósítottam vala uram Kglmedet minden dolgokról; Absolon uram is világoson informálta, elhiszem, Kglmedet. Az generális az hadakat szeredán elindítván, maga regimentit penig pénteken, maga az commendanshoz mene ebédre s onnan hálni Feketehalomba Pacehez, holott tegnap innepelvén; ma indúlt és az hadak után vigyáz, mint mennek. Én egy darabig el akartam kísírni; de mind az innepek előttünk lévén, mind pedig az feleségemnek mostani állapotját jól tudván; soha nem engedé. Én ő ngától az hermányi mezőn elbúcsuzván; Bernald János uramot assignáltam commissariusának éppen Szebenig. Úgy az több regimenteknek is mentől többeket s alkalmatosabbakot lehete assignáltam, de bizony sok bajjal telheték ki.

Az egész dispositiót és edictumokot leiratván, Kglmednek uram elküldöttem volt Hermányból.

Az hadakat penig az generál kételenségből szállítá le, mert itt bizony széna dolgából már nem subsistálhat vala; az Barczán úgy elfogyott, hogy én alig hiszem az Pace regimentje is meg ne szüküljön, meddig az ország disposi-

tiója in effectum megyen; mert szüntelen mindenfelé marhával vannak.

Az generált kértem, erősen parancsolja meg Pacenak, alkolmaztassa magát az szegénységhez; fogadá is, hogy kemény ordinantiája leszen; de bizonyosan tudom, csak egy hét alatt is meg nem állja; jovallja vala ő nga, hogy egy vagy két commissarius bár lenne mellette, annál nagyobb tartalékja lenne; mert ezek a brassai boldogtalan szászok semmit ellene keménykedni nem mernek; nehezebben esik azoknak ezentúl az szenvedés, mert oly istentelen gonosz ember az a Pace, hogy Kglmed el nem hinné; gondoltam, hogy ha érkezhetném, minekelőtte az gyűlésre kimennék, Brassóban befordulnék, meglátnám, mint viseli magát, hogy tudhatnám Ngtoknak s Kglmeteknek referálni; de legjobb volna hamarjában commissariust nékie rendelni.

Már szintén útban valék, Doboly nevű falú mellett jöttümben találа uram Kglmed 20. praesentis költ levele, az generálnak szóló inclusákot mentest utána küldvén, im most hozzák válaszát.

Az protectiókat uram én bizony próbáltam, hogy irva expediáltassam, de soha rá nem vehettem az cancellistát, azt mondja, hogy derogamenjére lenne az generálnak; mind az lotharingusnak ő felségének s Caraffa uramnak protectiói nyomtatva szoktak s más nagy embereknek is lenni. Mostan penig olyan erős ordinantiát adott az generál ki, hogy valaki az protectióját meg nem becsüli, fogják meg. Legtöbbet használ uram az, hogy az országban mindenütt levő colonellusoknak erősen megparancsolá leveleiben, hogy Kglmed jószágira singularis respectusok légyen. Árpásra is protectiót expediáltatván, az hadak előtt elküldöttem s az mü commissariusinknak is meghagytam erősen, hogy csak egyet is megszállani ne engedjenek, Lesesre pedig semmi had nem megyen.

Az 15.000 köböl zabról quietantiát jót vettem, éppen administráltuk, sőt superflue is kellett adnunk. Az 4500 köböl árát pedig rettenetes haraggal imponálá, hogy felvegyük én s az brassai szászok: valóban mentők magunkat, olyan parancsolatunk lévén az országtól, hogy fel ne vegyük. Nem láttam egyszer olyan nehézségit, azt mondja, hogy ő nga urunktól ő ngától pénzen kívánta azt az zabot; ha azért fel nem vesszük, esküszik: et diaboli rapiant ipsum, si in posterum exolvam, aut in portionibus acceptari permittam, sed si vultis donare, videritis. Látván azért az nagy kételenséget, mit tudtunk tenni Kglmed irása szerént,

engednünk kellett; egy részit pénzül, más részit jó quietantiákkal fizeté meg.

Tegnap érkezék uram az Kglmed 22. költ levelével az posta. Az generálist uram az hadak leszállítására egynehány okok kénszeríték, azkiket bőven megirtam Kglmednek ezelőtt. Komornik pedig ott mint viseli magát ő tudja; de itt, úgy látom, nem sokat ponderál, sőt igazsággal irván, ő vala rajta, hogy Nagy-Sinkre is hadak szálljanak, sok importunoskodásommal vittem véghez, hogy az kiket oda rendeltek, Kőhalomban is alkolmatosan elférhetnek. Én bizony szivesen és sok keménykedéssel, szorgalmatoskodással igyekeztem tehetségem szerént az munkában eljárni, de nehéz ezeknek kedveket találni.

Immár uram én attól az bajos commissariusságtól felszabadulván az gyűlésre szivesen igyekezném kimenni, csak isten ő felsége az feleségem dolgát boldogítsa; még most kimentem volna, ha ily nagy akadály előttem nem állana. Az tatár hírekre való vigyázás felette szükséges volna, ha pénzzel fogadnánk, mert uram az moldvaiaknak sem hihetünk s az mi nyomorék postáink is valóságos híreknek végére nem mehetnek.

Pace uramnak is bizony kellene az corrier; tavaly is az inquisitióban alkalmasint megterengettem vala. Félnek itt benn az szegénység, hogy Prásmárutt levő compania az szomszédságban károkat tészen, noha erősen megparancsolta az generál, hogy valaki passus nélkül jár, megfogják; de az szegénység fő nélkül meg nem meri próbálni. Szebenből az 500 gyaloggal Baron Gall jő be, nem Girger. Itt is most az tatár hírek lecsendesedtek, csak hirtelen meg ne újúljanak.

Szintén végezni akarám vala levelemet, hogy szolgáim érkezének Bukarestből ez órában. Constantinus uram azt irja: most az tatár cham tanácskozik az szultánokkal s az szerasker passával, mely felé csapjanak; az hadait Bucsakba és Nogajba kvártélyokra osztotta, az vizeknek megfagyását várja; az chan Smil nevű városban vagyon.

Tökölinek akkor érkeztek követjei az vajdához, mit kivánt, nem érthették; de az vajda lengyel deákja egy hiteles szolgámtól azt izente: minden bizonnyal Tököli sollicitálja az tatár chant, hogy fejedelemségre béhozza; izente, hogy az moldvai vajdának ne higyjünk s vigyázásban légyünk; ezt kötelességem szerént irám meg; az mit kglmed parancsol az tévő leszek; talám nem ártana Sz.-Léleken lennem s az passusra vigyáznom s hiteles embereket bejut-

tatnom. Azomban maradok Kegyelmednek éltemig köteles szolgája

Kőröspatak, 26. Decembris 1688.

Kálnoki Sámuel, m. p.

Külczím: Méltóságos urnak; tekintetes nemzetes széki Teleki Mihály uramnak (cum plenis titulis), nékem bizodalmas jó uramnak ő kglmének adassék.

Cito, citissime.

(Eredetije a Teleki család levéltárában.)

XXXII.

1688. decz. 20.

Báró Egkh a fejedelemnek boldog újévet kíván.

Celsissime princeps!

Gratiosissime dne dne, Celsitudini Vestrae offerendo obsequiorum meorum debita obedientia hisce literis inservire audacitatem assumpsi spei, causantes molestias gratiosissime ignoscendas esse, siquidem modernus temporis cursus occasionem optatissimam manibus meis injungit, minime dubitans, quod Celsitudo Vra ferme in oceanum descendentem annum in bona valetudine et desideratis optimis prosperitatibus deposuerit. Apprecor ergo ac syncerissima animi mei fidelitate, ut Celsitudo Vra auspicium novi appropinquantis anni non solum in optima valetudine ingrediatur, sed etiam finem hujus cum pluribus succedentibus in omni gratissima contentione et augendis bonis progressis felici prosperique regimine assequatur, quod deus omnipotens Celsitudini Vrae secundum proprium desiderium attribuere ac condonare dignetur, me vero gratiosissime ad servitia recommendatum habere humanissime rogare volui, ut tantum me servum Celsitudinis Vrae esse nominare audeam, in quo spe sum et maneo

Celsissimi principis

Datum Coronae, die 20. Decembris 1688.

servus humillimus

G. Ericus L. B. ab Egkh, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac dno dno Michaeli Appafi, Transylvaniae principi, aliquarum partium Hungariae domino et Siculorum comiti etc. dno dno meo gratiosissimo.

Epesvalio,

Fogarasch.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 34. köt.)

XXXIII.

1689. jan. 5—25.

A segesvári országgyűlés törvényei és irományai.

a)

1689. jan. 5.

A törvények.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem quintum mensis Januarii anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi noni in civitatem Segesvár ex edicto suae Celsitudinis principalis indictis et celebratis conclusi.

Articulus primus.

A kapuszámok difficultásiról.

Az vármegyén levő elpusztult kapuszámok miatt mind az adó felszedésében való akadályok, mind abból származott sok panaszok azt kívánnák kegyelmes urunk, hogy az elpusztult rovatalokot és kapuszámokot defalcálnók, de az mostan rajtunk levő szoros contributiókra nézve abban akadályt látunk többet, hogysem hasznot; mindazáltal akarván mind az olyan helyeknek, az mennyiben lehet kedvezni, mind penig az contributióknak beszolgáltatásában következhető difficultásokot eltávoztatni: végeztük, keglmes urunk Nagod keglmes consensusa is accedálván, hogy minden vármegyékben főispán atyánkfiai ő keglmek azon vármegyékbéli elsőbb fő és nemesi rendekkel, az kik tudniillik azon vármegyében szoktanak felülni juxta conscientiam determinálják az feles kapuszám miatt teljességesen elpusztult helyeket és viszont az kevés rovatalok alkalmatosságával épebben maradt, és eddig nem egyaránt adózott helyeket is igazságosan felcirkáltatván, kiki ő keglmek közűl vármegyéjében tegyen oly istenes rendelést, hogy az kapuszámok ne minuáltassanak, hanem az súlyos contributió alkalmatosságával az eddig kevesebb terhet viselt helyek illendőképpen az terhes kapuszám miatt elpusztult helyeknek contributiójo-

kot segéljék, hogy így minden vármegyék az magok kapuszámjokról tartozandó contributiót supportálhassák.

Hasonlóképp az universitas ő keglmek panaszokból is értjük, hogy ő Keglmek között is némely helyek az kapuszámnak terhes volta miatt csaknem végső pusztulásra jutottanak és noha mostan az ő keglmek instantiájokra is semminemű defalcatióra bizonyos okokra nézve nem léphetünk, mindazáltal akarván az ő keglmek terhét is, a mennyiben lehet, mind ennyi terhes állapotjában is ez hazának bizonyos adózó helyeket, kik eddig ő keglmektől külön adóztanak, úgy mint Szelestyeszéket, Tolmácsszéket az egész törcsvári jószágokkal együtt ő keglmek dispositiója alá hadtuk, semminemű különös contributiókat azon megnevezett helyekre nem vetvén, ea cum declaratione, hogy ő keglmek azon helyekkel az megromlottabb helyeket az mostani súlyos contributiók iránt segíttessék, isten ő felsége ennyi terhes adózástól való kevés pihenést adván érnünk, ő keglmek terhes adózások iránt az Nagod és az ország kegyelmességét várhatják magokra.

Articulus secundus.

Az adóról.

Mind ennyi sok pusztulásával is kapuszámjainknak az mostani fenforgó állapotok úgy kívánván, kellett felvetnünk kegyelmes urunk nemcsak azokra az helyekre és személyekre adót, kik eddig adóztanak és contribuáltanak, hanem olyan személyekre is, kik ez hazában minden contributióktól mindeddig immunisok voltanak, ez ide alább megírt mód szerént:

Kapuszám után vetettünk fel minden kapura fl. 250.

Ide értetvén Kolos, Doboka és belső Szolnok vármegyéknek az hódoltság alatt való része is, kik is fél ennyit adjanak.

Az rovatlan személyekre is capitatim fl. 25.

Az vármegyéken levő egyházhelyi nemesség állapotja is nem egy karban vagyon, hanem ki szegényebb, ki gazdagabb közöttök, az tavalyi adózásban penig mind szegénye, gazdaga aequale contribuált, azoknak felcirkáltatását bíztuk az főispán urakra ő keglmekre, úgy hogy az egész ekés egyházi nemesember adjon fl. 25.

Ha penig fél örökséget bir, egész ekéje is nincsen, adjon fl. 10.

Ha penig oly szegény, hogy sem öröksége, sem egyebe nincsen, adjon fl. 2.

Mindennemű magyar papok, mesterek jövedelmeknek huszadrészét adják ország adajában, az esperestek kötelességek szerént elintézvén, mennyire megyen minden pap és mesternek jövedelmének huszadrésze és azt szorgalmatosan felszedvén, administrálják generális perceptor atyánkfia kezében.

Az vármegyéken levő urak, főrendek és nemesek fizetett szolgái, szolgálói, a kik szabad emberek, pénzfizetéseknek tizedrészét adják ország adajában, az urok és gazdájok peniglen tartozzanak igazságoson ezen adót fizetésekből kivenni és az arra rendeltetett perceptor kezében assignálni. Melynek is minden vármegyék és székek külön perceptort rendelvén, az több ország adaja közé ne elegyíttessék. Az gazdáknak penig az perceptorok tartozzanak quietantiát adni és azon vármegyék tisztei összveszedvén az czédulákot, arról hiteles és pecsétes regestrumot fide mediante tartozzanak csinálni, hogy ezen adónak perceptoritól az szerént lehessen rendes számvétel. Az székelység között levő szolgarendnek adajával segíttessék [1]) székely atyánkfiai az magok adójokot.

Az vármegyéken és székelységen levő molnárok, akár szabad emberek, akár jobbágyok legyenek, adjanak capitatim fl. 2.

Az Nagy és Kis Küküllőkön, Szamoson, Olton, Aranyason, Sebesen, Nyárádon, Sztrigyen, Fekete-Ügyen és több azokhoz hasonló vizeken levő molnárok capitatim adjanak fl. 1.50.

Egyéb apró folyó patakokon levő molnárok capitatim adjanak fl. 1.50.

A tó-malmokon levő molnárok is, melyek forganak, adjanak capitatim d. 50.

Ezeknek is minden vármegyéken és székeken az főtisztek modo supra specificato rendeljenek külön perceptort.

Az faluknak fizetett csorda- és juhpásztor is minden vármegyéken capitatim adjanak fl. 1.

Az székelységen penig adózzanak az székelyek adójában.

Melynek is minden vármegyéken és székeken az főtisztek modo supra declarato rendeljenek külön perceptort.

Ez hazában levő czigányok is ez contributiótól nem lehetvén üresek, végeztük, hogy minden vasmíves czigány, kinek magának egész míszere van, hasonlóképen az rézmíves czigányok is, kiknek egész míszerek vagyon, kalános és nyerges czigányok is hasonlóképpen és az aranyások, kik

[1]) Más példányban »pótolják«.

azonkivül is fiscusnak egész adót szoktanak adni, capitatim contribuáljanak d. 50.

Ide értetvén az urak és nemesek czigányi is, akár az regius funduson, akár vármegyéken lakók legyenek.

Ezeknek is modo supraspecificato minden vármegyék és székek tisztei bizonyos perceptort rendeljenek.

Az universitáson levő szolgák, szolgálók, pásztorok, molnárok és az ő keglmekhez tartozandó czigányok, az kik nem az urak és nemesek jobbágyi, inasságból felszabadult mindenféle mesterlegények hagyattattanak az ő keglmek jurisdictiójok alá, hogy magok terhes adózását az feljebb megírt felvetés szerént azokkal is segíttessék.

Az egész székely natiónak is ő keglmeknek semmiképen nem kedvezhetvén, az tavalyi pénzbeli contributiójokot kellett nevelni cum fl. 20.000.

Teszen in summa adójok	fl.	120.000
Szász papok adjanak	fl.	6.250
Oláh papok is hasonlóképp	fl.	6.250
Fogaras földe in universum adjon ...	fl.	10.000
Szebeni görögök compania adjon	fl.	6.000
Brassai görögök	fl.	1.500
Eörmények	fl.	1.000
Fejérvári zsidók	fl.	150

Harminczadosok, fő- és vicedézmások, kamaraispánok, mindenféle számtartók, udvarbírák, vámosok adjanak két annyit, mennyi ennek előtte való üdőkben az Compilata szerént iratott volt reájok. Ezeknek is adójokot azon vármegyéknek tisztei szedessék fel, az mely vármegyében afféle fiscalis tisztek vadnak.

Az Taxás városok.

Marusvásárhely városa	fl.	7.750
Kolozsvár városa	fl.	10.000
Vizakna városa	fl.	2.500
Fejérvár városa	fl.	875
Hátszok városa	fl.	125
Hunyad városa	fl.	1.000
Udvarhely városa	fl.	450
Csíkszereda városa	fl.	180
Illyefalva városa	fl.	300
Abrugbánya városa	fl.	1.250
Sepsi-Sz.-György	fl.	125
Kézdi-Vásárhely városa	fl.	1.250
Bereczk városa	fl.	315

Articulus tertius.

Perceptorokról és commissariusokról.

Generális commissariusoknak rendeltettenek, Bethlen Gergely, Mikes Pál, Toroczkai István ő keglmek mellé egyik ítélőmester atyánkfia alternative, csakhogy abban ő keglmek fogyatkozást ne tégyenek.

Az feljebb felvetett summának generális perceptori legyenek Ugron Ferencz, Baranyai Gergely, Henter Benedek, Kapacseli Mihály, Deák Balázs László, Szettseri Máthé és az Medgyesi tanács rendeljen egy ahhoz értő becsületes embert, Kőhalma Benei András és Szabó András atyánkfiait, kik is alternatim hárman-hárman az perceptió körül fáradozván, szorgalmatoson forgolódjanak.

Az perceptiók helye legyen mint az tavalyi esztendőben Fogaras. Pénzolvasók legyenek a görögök, és hogy fogyatkozás miatta ne legyen, az szebeni görög compania egy holnapig, az fogarasi görögök más holnapig, harmadik holnapban tartozzanak az brassai görögök elégséges pénzolvasókat állítani.

Statióbeli commissariusoknak rendeltettek ezek:

Szebenben főcommissariusnak rendeltetett Matskási Boldizsár uram ő keglme mellé Keresztesi Sámuel uram, Baló Mátyás és Kászony József atyánkfiai.

Brassóban Kálnoki Sámuel uram ő keglme maga mellé állítson Háromszékről elegendő commissariusokot. Beszterczére Maxai Ferencz uram ő keglme mellé Földvári Ferencz, Dési Vinczi János, Beszterczei Resner Pál és Kádár Sigmund atyánkfiai.

Kolozsvárra Gerőffi György uram ő keglme maga mellé állítson Kolos vármegyéből elegendő commissariusokot.

Medgyesre Horváth Miklós atyánkfia medgyesi Üstgyártó András, ennek felette medgyesi polgármester atyánkfia mindenekről provideáljon.

Szász-Sebesben, Szeredahelyre, ez két helyre főnek rendeltetett Balpataki János atyánkfia, utána Sebesben Kolosvári Sámuel, Szeredahelyre Ujvári Sámuel atyánkfiai.

Szászvárosra, Dévára, Hunyad és Hátszokra főispán Nalánczi uram provideáljon, illendő commissariusokot állítván mindenik helyre.

Újegyházszékben Novatzki Sámuel az ott való tisztekkel, Kőhalomszékben Allárd János az ott való tisztekkel. Nagy-Sinkszékben Luczai László az ott való tisztekkel.

Ez specificált három commissariusok elében főnek rendeltetett Béldi Dávid atyánkfia.

Articulus quartus.

Az adó administratiójának terminusáról, pénz felszedésének modalitásáról.

Az mostan felvetett summának administratiójának terminusát az szükség úgy kívánván, rendeltük, keglmes urunk, úgy, hogy mindenféle adózó rendek az reájok esett summának felét ad 15 Februarium, az másik felét penig ad 15 Martii proxime affuturi minden fogyatkozás nélkül administrálják arra rendelt gralis perceptor atyánkfia kezében Fogarasban. Hogy peniglen annak felszedésében, annál inkább administratiójában valami hiba és fogyatkozás ne essék, az elmult 1688 esztendőbéli ad diem 24 mensis Januarii Fogarasban indicáltatott közönséges ország gyűlésében írt tizedik articulus observáltassék és abban specificált executiók is minden vármegyékre és székekre az adónak felhajtására kimenni és azon articulusban adatott authoritás szerént procedálni tartozzanak.

Articulus quintus.

Élésfelvetésről.

Ez hazában kvártélyozó római császár ő felsége vitézi sustentatiójokra keglmes urunk Nagod keglmes consensusából vetettünk fel élést ez ide alább megírt mód szerént:

Minden kapuszám után:

Búzát	s. cub.	6
Zabot	s. cub.	10
Bort	urn. m.	25
Hús t	cent.	3
Szénát	curr.	5

Az egész székelységre:

Háromszékre

Búzát	s. cub.	1100
Zabot	cub.	4000
Hús t	cent.	500

Csíkgyergyó és Kászon székekre:

Búzát	cub.	666
Zabot	cub.	2500
Hús t	cent.	350

Marusszékre:

Búzát	cub.	500
Zabot	cub.	2000
Húst	cen.	340

Aranyas székre:

Búzát	cub.	266
Zabot	cub.	650
Húst	cen.	85

Udvarhely székre:

Búzát	cub.	866
Zabot	cub.	3000
Húst	cen.	415

Taxás városokra:

Marus-Vásárhelyre:

Búzát	cub.	155
Zabot	cub.	310
Bort	urn. m.	19·15
Húst	cen.	93
Foen.	curr.	155

Vizakna városára:

Búzát	cub.	100
Zabot	cub.	140
Bort	urn. m.	5
Húst	cen.	60
Szénát	curr.	80

Fejérvár városára:

Búzát	cub.	33
Zabot	cub.	45
Bort	urn. m.	3
Húst	cen.	25
Szénát	curr.	30

Abrudbánya városára:

Zabot	cub.	60
Bort	vas.	3
Húst	cen.	30
Szénát	curr.	35

Hátszok városára:

Búzát	cub.	13
Zabot	cub.	33
Bort	vas.	1
Húst	cen.	15
Szénát	curr.	20

Hunyad városára:

Búzát	cub.	26
Zabot	cub.	40
Húst	cen.	20
Bort	vas.	2
Szénát	curr.	25

Udvarhely városa:

Búzát	cub.	13
Zabot	cub.	40
Húst	cen.	24
Szénát	curr.	20

Csíkszereda városa:

Búzát	cub.	5
Zabot	cub.	15
Húst	cen.	7
Szénát	curr.	8

Illyefalva városa:

Búzát	cub.	13
Zabot	cub.	26
Húst	cen.	10
Szénát	curr.	15

Sepsi-Sz.-György:

Búzát	cub.	10
Zabot	cub.	18
Húst	cen.	7
Szénát	curr.	10

Kézdi-Vásárhelyre:

Búzát	cub.	16
Zabot	cub.	100
Húst	cen.	30
Szénát	curr.	40

Bereczk városára:

Búzát	cub.	—
Zabot	cub.	20
Húst	cen.	13
Szénát	curr.	15

Szász papokra:

Búzát	cub.	666
Zabot	cub.	1000
Húst	cen.	150
Bort	vas.	30
Szénát	curr.	—

Oláh papokra:

Búzát	cub.	300
Zabot	cub.	500
Bort	vas.	15
Húst	cen.	200
Szénát	curr.	150

Fogarasföldre:

Búzát	cub.	600
Zabot	cub.	4000
Húst	cen.	200
Szénát	curr.	100

Articulus sextus.

A vármegyéken és székeken levő perceptorokról és commissariusokról.

Az mostan felvetett adónak és mindennemű contributióknak felhajtatásának authoritása az főispánok ő nagok s ő keglmek mellett hagyatik ilyen declaratióval, hogy az főispánoknak egész authoritások legyen arra, hogy az akárminemű szolgálatra kiki vármegyéjében alkalmatos embereket talál, szabadoson reá állíthassa, azok is minden tergiversatio nélkül tartozzanak az reá bizatatott szolgálatot felvállalni és hűségesen szolgálni; alioquin az kik az iránt az főtisztek ellen magokot opponálnák, az főtisztek szabadoson megbüntethessék úgy, hogy ha regalista, ezer forintig, ha alábbvaló, 500 forintig, ha annál is alábbvaló, 200 forintig executiót tétethessenek rajtok.

Articulus septimus.

A tubákról.

Az tubáknak mind vetését ez hazában, mind peniglen annak szívását abból következett sok károkra és alkalmatlanságokra nézve egész országúl noha már egynehány ízben bizonyos büntetés alatt megtiltottuk, de annak büntetésével az tisztek mivel sok helyeken abutáltanak és midőn az szegény embereket exekválták volna is egyfelől az szegény embereknek marhájokat hajtották, másfelől az pipa az szájokban volt, melylyel nemhogy az azzal élőket refrenálták volna, de még magok rossz példaadásokkal az szegénységet ingerlették. Végeztük azért keglmes urunk, Nagod keglmes consensusa is accedálván, hogy valakik ezen articulusunk emanatiója után magok jószágokban vettetik, azon jószágot

in perpetuum amittálják, ha kik peniglen szívják mégis tovább, ha főtiszt cselekszi, adjon ország adajában fl. 200 annuatim, ha regalisták közül való, adjon fl. 50, ha alábbvaló jobbágyos nemes ember, adjon fl. 30, egyházhelyi nemes ember adjon fl. 12, paraszt ember fl. 6, az Nagod udvari szolgái közül ha ki szíja, adjon fl. 10. Az katonák közül ha ki szívja fl. 6. Az drabantok és gyalogok fl. 3, urak és főrendek szolgái fl. 6, lovászok és béresek fl. 3, az Nagod udvari szolgái hópénzekből az olyan dohányszipóknak tartozzék Komornik atyánkfia kitartani és az ország adajában adni. Az urak, főrendek és nemesek peniglen az szolgájok fizetésekből megadni, az jobbágyokon penig az poenat exekváltassa az, a kire az főtiszt fogja bízni minden vármegyékben és székekben. Az universitás ő keglmek peniglen magok tisztei exekválják az poenat az dohányszipóknak értékek szerént, minden székekben és vármegyékben peniglen főtiszt atyánkfiai ő keglmek szorgalmatosan czirkáltassák fel, kik élnek az dohánynyal és az szerént kinekkinek értéke és állapotja szerént az adó rajtok exekváltassék.

Articulus octavus.

Az fiscális és zálagos jószágokról.

Sokan birnak keglmes urunk az főrendek és nemesek közül ez hazában inscriptiós fiscális jószágokot és zálogos jószágokot is, melyekért ez nagy contributiónak idején azoknak possessori, reájok imponáltatván az adó letételnek hasonfele, nem keveset contribuáltanak, szintén úgy kellett adni az inscriptiós és zálagos jószágokért is, mint szintén az örökös jószágokról, az igazsággal ellenkező dolognak láttatván lenni keglmes urunk, hogy az olyan possessor atyánkfiaitól az afféle jószágok csak az inscriptiós vagy zálagos summával váltattassanak ki csendesebb időben és az eddig kiadott, vagy ezután kiadandó sok expensájok kárban menjen és vagy más donatarius az fiscális jószágot, vagy az örökös ura az zálogost csak az capitalis summával váltsa ki, annak nagy injuriájára és kárára, az ki az adózásnak súlyán az jószágért expendált. Végeztük keglmes urunk Nagod keglmes consensusa is accedálván, hogy valamely úri fő és nemes renden levő atyánkfiainál afféle jószágok vadnak és verificálódik hiteles testimoniumokkal, hogy az mostani possessor tötte le eddig, vagy ezután tenné le az afféle jószágokért az adónak felit, tempore redemptionis az adónak felét tartozzék vagy az fiscus, vagy más, az ki ki akarja váltani az fiscális jószágot, vagy peniglen egyéb privatus emberek, kik

az zálagos jószágot kiváltják, letenni és az mostani inscriptiós, vagy zálagos jószágoknak possessori is így tartozzanak az jószágot kezekből kibocsátani.

Articulus nonus.

Az universitas terhének subleválásáról.

Az universitason levő atyánkfiai panaszából értjük keglmes urunk, hogy ez országostól rajtunk forgó súlyos contributióknak idején is az rendkivül való sok postálkodással, kvártélyozással és az alá s feljáróknak ingyen való gazdálkodással nem kevéssé terheltetnek, sőt még sok helyeken nagyobb mértékben tapasztalják magokon, hogysem annak előtte. Hogy azért ez nagy contributiókra is jobban érkezhessenek az ő keglmek szegénsége, végeztük keglmes urunk, Nagod keglmes consensusa is accedálván, hogy az kik ő keglmek között alá s feljárnak, senkinek is ingyen gazdálkodással, annál inkább postalóadással ne tartozzanak, senki erőltetni az szegénységet ne merészelje, hanem az ki mi nélkül szűkölködik, pénzen vegyen; mindazáltal ezzel az faluknak tisztei ne abutáljanak, hanem minden igaz úton járóknak tisztességes szállást adjanak és kinek-kinek pénzeért magának, lovának eleséget, hogy az alá s feljáró útját fogyatkozás nélkül continuálhassa; az tanácsi rendnek becsületit mindazáltal mind eddig, úgy ezután is ő keglmek előttök viseljék, minthogy gralis uramnak ő keglmének gyakorta kell ország dolgában idestova küldetőzni. Az kik penig gyűlésre, vagy deputatióra jönnek, magok lován jöjjenek, hasonlóképpen mikor magok dolgokban járnak is. Ide mindazáltal nem értetvén, az kik a Nagod és az ország szükséges dolgaiban kötelenségből jőnek s mennek, az olyanoknak mint eddig, úgy ezután is ő keglmeknek az szükséghez való postalóadással és rendes gazdálkodással legyenek, praecaveálják mindazáltal, hogy az eddig való rosz szokás szerént csoportonként való postalovak fogásával, az szegénységnek hurczolásával, verésével, azért való fizetésnek húzásával-vonásával ne terheljék, hasonlóképp minden vármegyék, székek és városok modo supra declarato ingyen való gazdálkodástól immunitáltatnak.

Articulus decimus.

Az csizmák és saruk állapotjáról.

Az közelébb elmult radnóthi országgyűlésében végeztünk volt keglmes urunk az csizmák és saruk felettébb való

eldrágulása felől, de nemhogy akkori végezetünknek valami hasznát látnók és éreznők, de sőt inkább annál inkább való megszűkülését látjuk, melynek kiváltképpen való oka, az mint eszünkben vehetjük, lehet az készítetlen és nyers bőröknek felettébb való drágasága. Végeztük azért keglmes urunk Nagod keglmes consensusa is accedálván, hogy egy ökörbőrt négy forintnál, egy tehénbőrt két forintnál, egy czápbőrt százhúsz pénznél, kecskebőrt 100 pénznél berbecsbőrt 30 pénznél, juhbőrt 15 pénznél feljebb árulni ne merészeljenek, az mesteremberek is feljebb ne vegyék, az bőrököt peniglen így megvévén, az csizmát és sarut az régi szokott valoránál feljebb adni sub ammissione universarum mercium ne merészeljék, ha penig eladni csizmát elegendőt az csizmadiák és az vargák sarut nem vinnének, az magok privilegiumát veszessék el, ha penig az csizmát feljebb árulnák az limitatiónál és az városi tiszteknek panaszlanának s az tisztek nem tennének contentatiót, kétszáz forint poenában incurráljanak, erre penig az director atyánkfia sub amissione honoris et officii tartozzék invigilálni. Ezen matériáról írt tavalyi articulus is in omnibus punctis et clausulis helybenhagyatik.

Articulus undecimus.

Az adó szedésének modalitásáról.

Az elmult 1688 esztendőbéli februáriusi Fogarasban celebráltatott közönséges ország gyűlésében emanált 4-dik articulus szerént, hogy az adószedésben minden helyeken procedáljanak, végeztük, hogy azon egy falut három, négy és több possessorok birván, az fenn megirt articulus szerént exigálják az tisztek az adót, melyet ha valamely possessor impediálna, az tisztek toties, quoties flor. 200 exekváljanak az olyan dnus terrestrisen.

Articulus duodecimus.

Kővárvidéki adó állapotjáról.

Noha keglmes urunk az tavalyi márcziusi fogarasi gyűlésében emanáltatott ötödik articulusban serio injungáltuk volt, hogy Kővár vidéki biró possessor atyánkfiai jószágokra esendő adójoknak hasonfelét fogyatkozás nélkül letegyék, de az mint informáltatunk, akkori végezésünkkel sokan nem gondolván, effectumban venni posthabeálták; végeztük azért keglmes urunk Nagod keglmes annuentiájából, hogy valakik az tavalyi adót le nem tették, ez ideit is

annál inkább le nem teszik, minden kedvezés nélkül azon articularis poena exekváltassék rajtok.

Articulus decimus tertius.

A béresek állapotjáról.

Az elmult nyári hadi expeditióban oda járt béresek, az mint értjük, keglmes urunk az ökröknek eladásában sok károkot tettenek, főtiszt atyánkfiai ő keglmek azoknak dolgokot szorgalmatoson felczirkáltatván, végeztük keglmes urunk, hogy az mltsgos deputatió eleiben referálják és az kik mint érdemlik, vehessék el méltó büntetéseket.

Nos itaquae etc.

Datum in civitate Segesvár, die vigesima quarta mensis Januarii anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi noni, ultima videlicet die congregationis nostrae.

Ladislaus Székely, m. p. (P. H.)
praesidens
Magister Johannes Sárosi, m. p. (P. H.)
prothonotarius.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

b)

1689. jan. 20.

A téli beszállásolások ügyére készült szerződés.

Contractus regni cum commissariatu caesareo ratione hybernii 1689. factus. Anno 1689. die 20. Januarii in generali diaeta statuum regni Transylvaniae inter celsissimum principem et status trium nationum ab una et magnificum et generosum dominos Paulum Carolum Komornik sacrae caesareae Majestatis capitaneum et commissarium bellicum, nec non Danielem Absolon altedictae Suae Majestatis generalis comissariatus bellici secretarium partibus ab altera, facta est conventio et conclusio ratione summae pecuniariae et repartitionis portionum oralium atque equilium pro sex mensibus modo subsequenti.

(Megjelent: Alvinczy Okmány-tár II. 299. és K. Papp Miklós Történeti Lapok I. k. 451. és köv. lapjain.)

c)

1689. jan. 21.

Utasítás az adó behajtása ügyében.

Az vármegyék, székek tiszteinek való instructió.

1. Az mi kglmes urunk és az ország végzése szerént, Bethlen Gergely uram főcommissáriussal, quod ad commissariatum egyetértsenek és ő kglmekkel correspondeáljanak ő kglmek.

2. Mihelyt ezen gyűlésből hazamennek, mindjárt vármegyékben, székekben közönséges gyűlést celebrálván, mind pénzt, mind az victuálékot vessék fel, és tudósítsák Bethlen Gergely uramot mind pénzről, élésről in genere. Az statiókban levő commissáriusokot penig (tudniillik azokat, az kiknek statiójokban valamit administrálniok kell), in particulare arról, hogy az victuálékot mint rendelték, név szerént megírván az falukot és rovatalokot, vagy ha rovatlan vagy egyéb személyek, hadd tudják, ha statiókban való commissáriusok, hogy honnét, kiktől, mit, mennyit várhassanak, kikkel úgy correspondeáljanak ő kglmek, hogy az élés administrátiójában fogyatkozást ne tégyenek. Azt is megvigyázzák, hogy az vármegyék, vagy székbeli emberek másuvá ne vigyék az élést, hanem csak az rendelt statiókra, mert ha visznek, heában fáradnak, nem acceptáltatik.

3. Az victualéknak harmadát fogyatkozás nélkül ad 28 praesentis Januarii administráltassák, az hova rendeltetett, az húst oda nem értvén. Más harmadát ad 15. Februarii, az harmadik harmadát ad 15. Martii.

4. Az vágómarhák administrátiójában függjenek az státióbeli commissáriusok tudósításától, úgy hogy hetenként legyen az administrátió nem holnaponként, hogy egyszersmind sok marhát hajtván, ott ne veszedelmezzék, koplaljon.

5. Hirdessék meg ő kglmek, hogy az kapuszámra vettetett bor urnae 25 // szín-borúl értetik, azért ki-ki úgy administrálja, hogy tiszta szín-borúl kitöltse annyira seprő nélkül, mindazáltal ugyan seprőstől vigyék a bort, ki-ki hordaját megczédulázza, jegyezze, hogy ha mi fogyatkozás, vagy in quantitate, vagy in qualitate vini lészen, minden kapu maga pótolja az maga fogyatkozását, ne más. Hordaja megadatik kinek-kinek, az seprő az commissáriusok kezében marad.

Az vágómarhát is ki-ki úgy administrálja, hogy az statióbeli commissáriusoktól nem marha, hanem mázsa számról quietáltatik, hogy minden kapu maga pótolja ki az maga három mázsa húsát száz-száz bécsi avagy 144 // erdélyi fontra tudván egy mázsát. Bőri, faggya visszaadatik az administráló félnek, ki-ki penig szénát vagy arra való költséget vigyen az vágó marha tartására levágásáig.

Az búzát az szebeni vékával elütve veszik be. Az zabot is azzal, de tetézve, mindazáltal nyomatlan, az lehulló szem penig az administráló félnek marad. Ehhez képest vigye ki-ki búzáját, zabját. Kapuról búzát S. cub. 6 // zab cub. 10 //.

Az szénát ki-ki úgy administrálja, hogy ha jó szénát nem viszen, ha jól meg nem rakja, kinek-kinek maga kára lészen az pótlása.

Az is tudtokra legyen, hogy az statióbeli commissáriusoknál regestrumban lészen az faluk és rovatalok neve és diariumot tartanak, hogy ki-ki mikor mennyit administrál, hogy ha ki fogyatkozást tészen az militaris executió arra megyen nem másra, és az militáris executióra menő németség is ha mi kárt az útban tészen, azok fizetik meg, az kik az executióra alkalmatosságot szolgáltattak negligentiájokkal. Hogyha penig tiszt uraim az commissáriusoknak rendes regestrumot nem adnának, vagy nem correspondeálnának és miattok lenne az confusió és fogyatkozás, ő kglmeken esik mind az poena, mind az executió militaris. Erről penig az az instructiójok az statióbeli commissáriusoknak, hogy ha hol negligentia lészen, mindjárt tudósítsák az vármegyék és székek tiszteit, szász vagy oláh püspököt, vagy egy szóval azt az tisztet, az kinek inspectiója alatt az oda administráló helyek vagy személyek vadnak, megirván név szerént, hogy ez vagy amaz hely vagy személy még nem administrált, melyre nézve az administratióra praefigált napok után harmad vagy negyed nappal küldjenek extractust az vármegyék és székek, vagy egyes administráló helyek és személyek tiszteinek arról, hogy ki-ki addig az napig mit administrált, hogy így abból az tisztek meglássák kiken van az restantia és azokot nógathassák, megirván egyszersmind azt is, hogy ez az egy admonitio praemittáltatik, de azután mindjárt militaris executió megyen ki, minthogy annak úgy is kell lenni egyáltaljában.

6. Az mint az vármegyéken, székeken, vagy akárhol eddig, nempe ante 1. Februarii, az német vitézetekre költöttenek, avval ez az három holnapon való élés semmi részében sem defalcálódik, hanem mind az ő felsége, mind az ország részéről hamar kibirsamló commissáriusok által mindenek-

ről inquisitió lészen és az mi liquidaltatik az előtti múlt három holnapokra való élésből defalcáltatik, pénzbeli aestimatió szerént.

Datum in civitate Segesvár, loco nempe generalis congregationis statuum et ordinum regni Transylvaniae partiumqe Hungariae eidem annexarum die 21. Januarii. Anno 1689.

(Három pecsét.)

Kglmetek vicetiszt uraim, adóhajtók és pénznek perceptori, az felvetett adóknak felszedésében úgy szorgalmatoskodjék, hogy az adónak felét ad ultimam Februarii, felét pedig ad ultimam Martii administráltassa Fogarasban az arra rendeltetett generális perceptor keziben, külömben az arról írott szoros poenát el nem fogja kerülni.

(Eredetije a Teleki család levéltárában.)

d)

1689. jan. 25.

Deli Mihály jelentése a segesvári országgyülésről.

Amplissime, prudens ac circumspecte dne et fautor mihi semper observandissime. Salutem ac servitiorum meorum in gratia amplissimae prundentis ac circumspectae Dominationis Vrae paratissimam oblationem.

Habe nach Verendung diesses beschvehrlichen Landtages nicht wollen negligiren E. N. V. V. relation zu thun, wasz für incommoda nach E. N. V. V. abzug auff unserer armen Nation eingegebene Postulata wegen unser gravaminum ervolget. Da denn der soszung halbe dasz Leder ode die Ochsen Häute etwas Wohlfeiler sein limitiret worden, aber dasz fühe im geringsten garnichts; dawider ich mich (nomine universitatis) opponiret, es würde bey solchem Fall die Fleischhacker, bey ihrem schaden kein Fleisch auffhawen vnd wurde also groszer mangel fleischhalber bey den Städten vorfallen, im fall die Rindgüter, nicht auch proportionaliter limitirt würde etc., habe aber nichts konnen obtiniren. Item haben sie auch mit allen ernst vns intimiret, dasz die Ledrer vndt Schuster solten arbeiten vnd Schuhen machen, dasz mann derley wahr bey ihnen allzeit zufinden hatte (welches denn in genere allen Handtwerkern mitgegolten hatt) wirdrigen falls solten sie alle ihre Privilegia verliehren. In Puncto mit tollirung der

Posterey, vnd gaszdalkodas: ist zwar ein Articul aufgesetzt, desz schlags wie vormals, dasz solche solte abgeschaffet sein (reservatis tamen pro interesse eorum reservandis) aber keine bestendige ordinantur darinnen nicht auffgesetzt worden, dasz also wenig hoffnung für vnser armuht einiger linderung wegen vorhanden ist, ich habe mit allem vermögen dawider contendiret, es würde nichts auff sich haben, der Articul solte etwas beszer modificiret werden (welches E. N. V. V. Stadtbedienter alles angehöret hat), habe aber nichts auszrichten können wegen der Protestation, welche ein Löbliche Universitet über die Vnbillige Repartition dieser groszen Tax gethan, habe ich vnterschiedtlichmal ich selbst in eugner Perschon 3-mal Herrn Sárossi János tanquam regni Prothonotarius vndt durch sein eügen Leuht vndt durch unseren Notarn ersuchen laszen, er wolte doch diselbige ex debito officii sui, vnser Nation sub sigillo in forma authentica ueberschveret herauszgeben. Darauff hat er mir durch unseren Herrn notarium endtbotten, er dorffe solches ohne vorweiszen der Landtherren bey Leib nicht thun; doch wolte er vns diesen Raht geben, wir solten solche jetzundt nicht urgiren, denn es nicht rechte zeit zu solchen sey, worüber er auch (wenn er mit E. N. V. V. wurde zu reden komme) gnugsame rationes wolte einwenden, vndt im fall wir erst anders volten abstehen, wurde es auch zu der zeit nicht langsam damit sein. Dieses ists, was ich mit wenigen vmbständen E. N. V. V. habe wollen notificiren. In reliquo ampl. prudentem et circumspectam Dnem Vram diu et feliciter vivere et valere cupio.

Datum Schesburgi die 25. Januarii, anno 1689.

A. P. ac circumspectae Dnis Vrae
amicus et servitor ad officia quaevis paratissimus
Michael Deli
consul Schesburgensis m. p.

P. S. Der Combustorum halben ist keine gewisse decision nicht gemacht, sondern solche sach ist auch inter alias difficultates et gravamina gebracht worden, welche Ihr hochgräffliche Gnaden Herrn General Veterani von denen Landes Deputatis werden vorgetragen werden.

Külczím: Amplissimo prudenti ac circumspecto dno Christiano Reichardt inclytae civitatis regiae Cibiniensis consuli meritissimo *etc.*, dno amico et fautori mihi semper observando.

Egykorú kéz: Herrn Burgermeisters Brieff von der Schäszburg wegen schlechtem ablauff des Lantags 1689.

(Eredetije a nagyszebeni városi levéltárban.)

e)

1689. jan. 24.

A delegatió kiadványa, hogy Teleki Mihálynak 400 köböl búza visszafizettessék.

Az mint az nemes ország az restantiákból való dispositiót rendelte volt azoknak contentiójok felől, kik búzájokat ország számára kölcsön kiadták volt, az restantiókból sokaknak contentatiójok ki nem telt, többi között az úrnak Teleki Mihály uramnak is maradt el még fizetetlen cub. 400, melynek megadását az nemes ország parancsolatjából disponáltam, hogy légyen az mostan felvetett búzából Küküllő vármegyéből, abból az búzából tudniillik, mely egyik statióra is nem disponáltatott, hanem egy bizonyos helyben gyűjtetni parancsoltatott. Kglmetek azért Küküllő vármegyei vicetiszt uram ez dispositiót így értvén azon négyszáz köböl búzát az úrnak ő kglmének megadni és az hova ő kglme fogja kévánni, el is szállíttatni semmiképpen el ne mulassa.

Datum in Segesvár, die 24. mensis Januarii.

Ex generali congregatione dominorum regnicolarum extradata per magistrum

Joannem Sárosi
prothonotarium, m. p.
(Pecsét.)

Kívül, más kézzel: 1689. 17. Februarii. Gernyeszeg. Négyszáz köböl búzáról való levele Sárosi János uramnak.

(Eredetije a Teleki család levéltárában.)

XXXIV.

1689. jan. 19.

Az oláh vajda levele Teleki Mihályhoz.

Spectabilis ac generose domine, tanquam pater amande.

Kegyelmed becsületes hozzánk küldött levelét, a melyet fejedelem ő nga visszatért követőnk Dragusin uram által hozzánk küldött, igen kedve ..... a melyből mindenekről megértettük; de kiváltképpen Kglmed hozz ..... akaratját és atyai oktatását értvén, Kglmednek mint kedves jóakaró ..... köszönjük irásunk által, az mely Kglmedet találja boldog órában, jó egészségben kivánjuk. Mi is az istennek és a jó embereknek tetszíse a mi részünkről

s tőlünk lehető dolgokban, mint fia az apjának engedelemmel és nagy szeretettel akarunk Kegyelmedhez lenni és minden jó szomszéd atyánkfiaival szomszédságos szeretettel élni mindenkor. Azonban expediálván bizonyos meghitt emberünket Méra Miklós uramat Kglmedhez, tehát kérünk fiúi szeretettel Kglmed tőlünk mondandó szovainak hitelt adni ne nehezteljen, kihez képest mi is atyai jó akaratját Kglmednek más alkalmatossággal s Kglmed kívánsága szerint meg igyekezünk szolgálni. Ajánlván isten oltalmában Kglmedet maradunk

Kegyelmed igaz jóakarói és mintegy fia

Kült Bukaresten 19. Januarii. Anno 1689.

(oláh aláirás.)

Külczím: Tekintetes nemzetes Teleki Mihály uramnak (pleno cum titulo et honore) mint jóakaró atyámnak ő kegyelmének.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

XXXV.

1689. jan. 29—márcz. 14.

Veterani levelezése a fejedelemmel.

a)

1689. jan. 29.

Veterani levele.

Celsissime princeps ac domine domine mihi gratiosissime.

Datas Celsitudinis Vestrae gratiosissimas 23-a exspirantis reddit mihi cum honore excellentissimus dominus generalis comes Teleky, quibus lectis mentem Celsitudinis Vestrae circa hybernantes in Nagy-Szink milites, Szent-Agota et Jakobfalva probe intellexi. Quia vero Vestrae Celsitudinis nutui in omnibus morem gerere studeo, ita quoque in contestationem meae promptitudinis militem ibidem hybernantem avocare non intermitto. Si quibus in rebus Celsitudinis Vestrae mandatis deinceps dignatus fuero, maximae mihi gratiae reputabo, ac proinde maneo

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, 29-a Januarii 1689

humillimus servus

Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apaffi electo regni Transylvaniae principi partium regni Hungariae domino, et Siculorum comiti, domino domino mihi gratiosissimo.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

b)

1689. jan. 29.

Veterani levele.

Celsissime princeps ac domine domine mihi colendissime. Literas Celsitudinis Vestrae per spectabiles ac generosos dominos Balthasarum Macskassy consiliarium et Samuelem Keresztessi, a parte statuum regni destinatos commissarios supremos, ea, qua par est, reverentia accepi ac ab illis nomine Celsitudinis Vestrae proposita intellexi, quare partium mearum esse duxi, ubi quid in conservationem provinciae et militiae caesareae emolumentum conferre cum illis valeo, lubens et paratissimus ad Celsitudinis Vestrae nutum semper adinveniar ac proinde maneo

Celsitudinis Vestrae

Cibini, 29. Januarii 1689.

humillimus servus
Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apaffi, electo regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino, nec non Siculorum comiti domino mihi gratiosissimo.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

c)

1689. febr. 4.

Veterani levele.

Celsissime princeps, domine domine mihi gratiosissime. Datas Celsitudinis Vestrae 3-a currentis ex Fogerass 4-ta praesentis cum decenti accepi honore, et quae circa evacuationem militiae caesareae ex pagis Nagy-Synck, Szent-Agotha et aliis, ad placitum Celsitudinis Vestrae factam esse commemorat, summe gratulor, ac imposterum mea humillima defero obsequia, sicubi gratiosissimis suis me

cohonestare mandatis dignata fuerit. Quod vero illustrissimus dominus comes a Saurau supremus vigiliarum praefectus regiminis Hannoveriani St.-Agatham petierit et non obtinuerit, alium vero pagum in locum illius ipsis sex adjecerit, ut commodius subsistere possent, Vestrae Celsitudini desuper obligatus existo et ipse dictus comes una mecum mutuis demereri servitiis conabitur. Ego vero interea me gratiis et favoribus Celsitudinis Vestrae demisse commendo, ac maneo

Eiusdem Celsitudinis Vestrae

Cibinii, 4-ta Februarii 1689

humillimus servus
Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apffi, electo regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino nec non Sicolorum comiti, domino domino mihi gratiosissimo.

Fogerassini.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

d)

1689. febr. 21.

Veterani levele.

Celsissime princeps, domine domine mihi gratiosissime. Intellexi episcopum illum Polonicum Coronae transiturum et ad Celsitudinem Vestram tendentem, quo una Celsitudinem Vestram requirere volui, ut peracto suo negotio huc ad me dirigatur, quatenus cum eo aliqua conferenda habeo, uti spero id fieri, ita etiam ad quaevis mandata permaneo

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, die 21. Februarii 1689.

humillimus servus
Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apaffi, electo Transylvaniae Vallachiae principi partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti, domino mihi gratiosissimo.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény)

e)

1689. febr. 24.

Veterani levele.

Celsissime princeps ac domine domine mihi gratiosissime.

Datas Celsitudinis Vestrae 22-a elabentis 24-ta summa cum reverentia aperui et legi. Gratulor mihi, et gaudeo de candore Celsitudinis Vestrae erga augustissimum nostrum caesarem, dominum nostrum clementissimum, quo mihi communicare dignata est et de adventu episcopi Poloni in aulam suam certiorare ac alias bonam cointelligentiam stabiliendam gratiose se offerre. Dictum episcopum huc Cibinium expecto ac per Suam Celsitudinem huc promovendum cupio, cum necessaria et magni momenti cum ipso habeo agenda proponendaque. Coeterum Celsitudini Vestrae demissas ago gratias pro suscepta incommoditate, quod me informare de adventu illius dignata sit. Quibus me gratiis et favoribus me humillime commendaturus resto

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, 24-ta Februarii 1689

humillimus servus
Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apaffi, electo regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino, nec non Siculorum comiti, domino mihi gratiosissimo.

Fogerassini.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

f)

1689. febr. 26.

Veterani levele.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Exaratas sub dato 23. currentis Celsitudinis Vestrae literas obtinui, nec non directionem Polonici episcopi huc ad me ex iis pluribus percipiens: quod si itaque Celsitudinis Vestrae fervor et studium in Suae Majestatis fidelitate cognitum sit, minime diffido, sed ulterius de ea securitate mihi persuadeo, quam sinceritatem et candorem non immerito

laudibus afferre debeo. Cui de coetero faustam corporis valetudinem auguro.

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, die 26. Februarii 1689.

humillimus servus

Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apaffi Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino, et Siculorum comiti, domino mihi gratiosissimo.

Fogorasinum.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

g)

1689. márcz. 14.

Veterani levele.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Dolenter remonstrata Celsitudinis Vestae per expressum ad me dimissum sub 12. huius pluribus intellexi; quisque enim fungitur officio suo ita non adeo vitio vertendum dominum generosum Komornik executionem hanc instituisse, ego quamvis pro parte mea negotium hoc differre voluissem, commissariatui tamen denegare non potui, quatenus pro exsolvenda militia ex parte illorum res dependet, interim tamen citissimos constitui ordines, ut capitaneus ad executionem destinatus iterum recedat, ea tamen spe, ut Celsitudo Vestra ope et omni labore possibili allaboratura, terminos exsolvendos praestare, qua deinde nulla praebente causa quisque quiete subsistere poterit. Ego in quibus potero mandatis Celsitudinis Vestrae inhaerebo, ac me sincerum sui servum firme credat: reliquum divinae commendans protectioni permaneo

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, die 14. Martii 1689

humillimus servus

Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apaffi celsissimo Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino, et Siculorum comiti, domino mihi gratiosissime.

Fogorasinum.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

XXXVI.

1689. febr. 6—máj. 11.

Vay Mihály küldetése Bécsbe.

a)

1689. febr. 6.

Veterani tudatja a fejedelemmel, hogy Vay Szebenbe érkezett.

Celsissime princeps ac domine domine mihi gratiosissime. Gratiosissimas Celsitudinis Vestrae literas per generosum dominum Michaelem Vai, Viennam in augustissimam aulam abeuntem cum honore accepi et mandata Vestrae Celsitudinis intellexi. Gratias summas habeo, quod abitum ejus mihi gratiose indicare dignata sit. Quare statim pro tenuitate mea non solum excellentissimo domino comiti generali Caraffae ipsum commendavi, sed et pari ratione literas ad illustrissimum dominum comitem de Breuner non infimum quoque Suae Majestatis ministrum, camerae aulicae vicepraesidem deferendas tradidi, a quo etiam pro ulteriori sua directione quanto melius instruendi negotia sua informari poterit. Coeterum ubi deinceps in aliis servire aptus reperiar, nutum Celsitudinis Vestrae expecto ac gratiosissimis suis mandatis cohonestari desidero, ac proinde maneo

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, 6-ta Februarii 1689

humillimus servus

Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apaffi, electo regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino, nec non Siculorum comiti, domino domino mihi gratiosissimo.

Fogerassini.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

b)

1689. febr. 10.

A fejedelem és országgyülés Vay után küldött levele.

1.

Urunk ő naga nevével ő felségének.

Ex benignissimis sacratissimae Mattis Vrae literis Viennae undecima elapsis Decembris clementissime ad me

datis et uberiori relatione reducis ablegati mei generosi Pauli Nagy clementissimum sacratissimae Majestatis Vestrae caesareae et regiae suae erga me gratiae humillime cognovi incrementum; quod sacrmae Matti Vrae humillimis in perpetuum demerebor servitiis et quia nihil dubito, quin hactenus quoque sacrma Mattas Vra intemeratae meae ac statuum regni Tranniae erga sacratissimam Majestatem Vestram et rempublicam Christianam devotionis et realis fidelitatis hoc etiam anno supra vires contestata clementissime experta fuerit exemplaria, tamen cum ablegatus meus fidelis mihi sincere dilectus Michael Vay humillime sacrmae Matti Vrae uberius exponet et pro relaxatione cunclusae vix supportabilis repartitionis humillimam meam et statuum sacratissimae Matti Vestrae porrecturus est supplicationem: humillime rogo sacrmam Mattem Vram, dignetur paternum misericordiae suae gremium aperire atque attritum et exhaustum regni hujus populum dulcedine caesarei ac regii sui affectus et optatae resolutionis clementissime consolari, ut per hoc universis statibus modernis et futuris peculiaris praebeatur stimulus, tramitem constantiae et rectitudinis in fidelitate sincera perpetuo calcandi atque mecum humillime ac devotissime semper sacrmae Matti Vrae inserviendi. Servet deus sacrmam Mattem Vram quam diutissime incolumem et felicissime regnantem.

2.

Az ország nevével a császárnak.

Oblatam caesaream et regiam sacrmae Mattis Vrae protectionem securitatis promovendae clementissimam sollicitudinem libertatis conscientiae et religionum receptarum promissam conservationem nostrum fortunarumque nostrarum paternam curam penes benignissimam sacrmae Mattis Vrae resolutionem Viennae 11-ma elapsis Decembris editam uberius representavit nobis generosus Paulus Nagy redux celsissimi principis, dni dni nostri clementissimi ex augustissima sacrmae Mattis Vrae aula ablegatus, quam sacratissimae Mattis Vrae clementiam constanti, reali ac sincera eaque perpetua fidelitate universi et singuli sacrmae Matti Vrae humillime reservire non intermittamus.

Credimus clementissime recordari sacrmam Mattem Vram, qualia testimonia verae subjectionis et intemeratae fidelitatis annis quoque superioribus reddiderimus, dum servitia sacrmae Mattis Vrae et commune bonum totius christianitatis omni applicatione et studio secundare conabamur. Omnes certe in

hac patria linguae omnesque populi admirandis divinitusque fortunatis armorum successibus applaudendo, ulteriorem eorundem gloriam et ad exterminium barbaricae nationis majora incrementa omnibus votis, desideriisque anhelabant, ut nimirum mutato inquietem et respirium Ottomanicae servitutis jugo penetrabili tandem consolatione sub regimine sacrmae Mattis Vrae perfruerentur. In praesentibus quoque onus propositae repartitionis eo moderamine suscepimus, ut promptissimi conatus et in contributione necessaria intuitiones S. Mattis Vrae promovendi obsequium, realitatem et vigorem fidelitatis nostrae palam ostenderemus, prouti etiam in hoc tramite firmiter persistimus. Quia tamen fatendum nobis est, quod pecuniae defectus quo isthaec provincia ob carentiam commerciorum vehementer laborat, haud quamquam concedet, ut promissis nostris et transactioni initae satisfacere valeamus: ideo coram throno sacrmae Mattis Vrae in profundissima submissione provoluti, suplicamus aliquam ex summa pecuniaria relaxationem, ut capaciores alacrioresque reddamur ad ulteriora sacrmae Mattis Vrae servitia, quibus et inposterum promovendis pro muneris obligationisque nostrae exigentia nunquam sane deerimus contestaturi in eo documenta, non minus intemeratae fidelitatis, quam devotissimae subjectionis: neque dubitamus, quin sacrmae Matti Vrae innata clementia vota precesque nostras benignissime exauditura sit. Et si nemo unquam ab augustissimo conspectu ejusdem sacrmae Mattis Vrae recessit tristis, nos quoque eam indubiam de paterno erga nos affectu praeconcepimus fiduciam fore, ut ablegatus noster Michael Vay, postquam necessitates communes et enervatum hujus provinciae statum in conspectu Vrae Mattis augustissimo delineaverit clementi et optata cum resolutione revertatur moestitudinem animorum nostrorum caesareae paternaeque consolationis dulcedine deliniturus. Hoc nobis posterisque nostris peculiarem praebebit stimulum ad perpetuandam fidelitatem ea dexteritate et rectitudine, quam interessa S. Mattis Vrae nostra obligatio et commune bonum totius Christianitatis desiderant. In reliquo etc.

3.

Caraffa generálnak urunk nevével.

Acceptatissima mihi est et officiosis servitiis demerenda sincera Excellentiae Vestrae erga me confidentia rerumque mearum ac statuum hujus regni Tranniae promovendarum accurata sollicitudo, uberius in honestis suis litteris Viennae

16 elapsi Decembris datis et per reducem ex aula augustissima ablegatum meum grosum Paulum Nagy declarata, quam nihil dubito, quin pari affectu deinceps etiam erga me et status Excellentia Vra sit continuatura. Caeterum quandoquidem onus nuper conclusae repartitionis attrito et exhausto regno vix supportabile sit, pro suplicanda ex pecuniaria summa aliqua relaxatione emisi in augustissimum sacrmae caesareae et regiae Mattis conspectum fidelem mihi dilectum grosum Michaelem Vay; rogo confidenter Vestram Excellentiam meam et statuum erga sacrmam suam Mattem et rem Christianam rari exempli devotionem et fidelitatem in memoriam revocans, dignetur humillimam meam et statuum supplicationem aliaque negotia Excellentiae Vrae oraliter referenda apud sacrmam caesaream et regiam Mattem efficacissime promovere atque solita promptitudine operari, ut quantocius praefatus ad me et status optata consolatione possit reverti ablegatus. Benevolentiam Excellentiae Vrae debita gratitudine et officiosis demereri non intermittans servitiis, fecit opus sacrma Sua Mattas suae caesareae aequitati conveniens, dum Vra Excellentia pro magnis et fidelibus servitiis honorare atque generalem campi marschallum declarare dignata. Deus optimus maximus Vrae Excellentiae ampliores quoque titulos et honores atque uberiorem sacrmae Suae Mattis gratiam largiatur. In reliquo Vram Excellentiam divinae recommendo protectioni.

4.

A nemes ország nevével Caraffa grálnak.

Faventissimum Excellentiae Vestrae erga nos affectum rerumque nostrarum promovendi et facilitandi studium in gratiosis Excellentiae Vrae ad nostras responsorialibus clarius expressum et per ablegatum grosum Paulum Nagy luculenter declaratum, saluti praeterea nostrae publicae, securitati ac conservationi diligentissimam prospectionem submissis et obligatissimis Excellentiae Vrae demerebimur servitiis, neque ulterius revera est nra in favore et patrocinio Vestrae Excellentiae fiducia, qua indubie freti, quandoquidem vix tollerabile nobis sit repartitionis onus, eo solo fine et moderamine conclusae promptissimos conatus et in contributione tam necessaria intentiones sacrmae Suae Mattis promovendi obsequium realitatemque et vigorem fidelitatis nostrae erga sacrmam suam Mattem et rem Christianam devotionem palam ostendamus. Emisimus pro suplicanda summae pecuniariae aliqua relaxatione ad sacrmam caesaream et regiam Mattem

grosum dnum Michaelem Vay celsissimi principis dni dni nri clementissimi fidelem sincerum, humillime rogantes Vram Excellentiam, dignetur supplicationem nram, ut et reliqua negotia Excellentiae Vestrae oraliter referenda efficacissime promovere, desideratam nobis resolutionem et consolationem operari, coeptum et hactenus sine omni querela declaratum favorem ac patrocinium erga nos continuare. Quo nos Excellentiae Vrae ad strictiorem ac constantiorem erga suam sacrmam Mattem fidelitatem sibi etiam ad submissius exequendi et inserviendi studia obligabit. Qui Vrae Excellentiae omnem foelicitatem et votiva unanimiter apprecamur solatia.

Datum Fogaras etc.

(Egykorú másolat az Erd. Múz.-Egyl. birt. Kemény-gyűjt. 35. k.)

c)

1689. márcz. 4.

Vay Mihály jelentése.

Méltóságos fejedelem! Jó keglmes uram s fejedelmem!

Az nagy árvizek, útaknak felbomlási miatt, úgy az mint kellett volna lenni, nem siethettem, egy hétnek előtte ide nem érkezhettem; mindazáltal mingyárt szolgalmatoskodtam Ngod méltóságos parancsolatit végbenvinni, de hatodnapnak előtte Caraffa uram ő naga audentiát nem adott.

Kegyelmes uram, vagyon reménségem az summának relaxatiójában, de mennyire lészen az ő felsége keglmessége, még nem tudhatom, mivel még audentiám nem volt ő felségénél. Némely particularitásokrul irtam az úrnak Teleki uramnak, alázatoson relegálom magamot ő keglmének irott levelemre. Kivánom, isten Ngodat szerencsés hosszú élettel, boldog országlással áldja meg.

Nagyságod

méltatlan alázatos szolgája s híve
Vay Mihály, m. p.

Viennae, 4. Martii 1689.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek, nekem jó keglmes uramnak ő ngának alázatosan.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

d)

1689. márcz. 16.

Méltóságos fejedelem! Jó keglmes uram s fejedelmem!

Mindeddig is semmi bizonyost Nagyságodnak nem írhattam, mivel ő felségénél szintén csak ma obtineálhattam audentiát; igen kegyelmesen resolvált ő felsége s recognoscálja mind az Nagod méltóságos személye s mind az nemes ország iránt való nagy accommodatiót, obedientiát és írásban beadott memorialémat kiadja az arra deputált ministereknek ő felsége s keglmes consideratióban veszi Nagod és az nemes ország kivánságit. Mi válaszom lészen, alázatoson Nagodot tudósítani el nem mulatom. vagy az szükség úgy kívánván, magam megviszem. Isten Nagodat szerencsés boldog országlással ifjú keglmes urunkkal ő nagával együtt áldja meg, szivesen kívánom.

Nagyságod

méltatlan szolgája s híve
Vay Mihály, m. p.

Viennae, 16. Martii, 1689.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek, jó keglmes uramnak s fejedelmemnek ő nagyságának alázatosan.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

e)

1689. márcz. 24.

Vay Mihály jelentése.

Méltóságos fejedelem! Jó kegyelmes uram s fejedelmem!

Ez előtt is már két izben alázatosan tudósítottam Nagyságodat, most is egyebet nem írhatok: vagyok kegyelmes uram az nagy várakozásban. Az spanyol királyné halála, török, de kivált franczia ellen való készületek csinálnak remorát, ha mit obtineálhatok, Ngod keglmes parancsolatja szerént sietni fogok, vagy megírni, vagy megvinni Nagod méltóságos udvarában. Isten Ngodat szerencsés boldog országlással áldja meg, szivesen kívánom.

Nagyságod

méltatlan alázatos szolgája s híve
Vay Mihály, m. p.

Bécsben, 24. Martii, 1689.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, jó kegyelmes uramnak s fejedelmemnek ő nagának alázatosan.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 34. köt.)

f)

1689. ápr. 6.

Vay Mihály ápr. 6-iki jelentése.

Méltóságos fejedelem! Kegyelmes uram s fejedelmem! Hosszas várakozásomrul ez előtt alázatosan két izben is tudósítottam Nagodat, halasztották elbocsáttatásomat az ünnepek után, reménséget nyujtanak, hogy nem lenne haszontalan ide való jövetelem; mit obtineálhatok, alázatosan tudósítani Ngodat s magam is visszasietni Ngod méltóságos udvarában el nem mulatom. Az mely ezüst művek felől Ngod keglmesen parancsolt volt, beszélvén jubilérekkel megcsináltatják, mi légyen kivánságok, specificatióját minden ahoz kívántató eszközök iránt s taxáját is megírtam már jó ideje Nagodnak és várom alázatosan Nagod tovább való méltóságos dispositióját; úgy hiszem kegyelmes uram, megalkuván vélek, egy holnap alatt, legfeljebb hat hét alatt elkészülnek. Isten Ngodat szerencsés boldog országlással, sok örvendetes husvéti napoknak elérésével iffiú kegyelmes urunkal ő nagával együtt áldja meg.

Nagyságod

méltatlan alázatos szolgája s híve
Vay Mihály, m. p.

Viennae, 6. Apr. 1689.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek, jó keglmes uramnak s fejedelmemnek ő nagyságának alázatosan.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

g)

1689. máj. 11.

A császár válasza.

Sacrae caesareae regiaeque Majestatis archiducis Austriae domini nostri clementissimi nomine, domini principis et statuum Transsylvaniae ad aulam caesareo regiam

ablegato, domino Michaeli Vay de Vaja hisce perbenigne significandum.

(L. a szöveget Szász Syllogejában.)

Signatum sub ejusdem Majestatis appresso sigillo secretiori, Laxemburgi, die 11-a Maii 1689.

Steph. Andr. de Verdenburg, m. p.

Domini principis et statuum Transsylvaniae ad aulam caesareo regiam ablegato, domino Michaeli Vay de Vaja, consignandum.

(Szász Sylloge Tractatuum 55. s köv. ll.)

h)

1689. jún. 7.

Caraffa levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps, domine domine mihi gratiosissime.

Spectabilis ac generosus dominus Michael Vay expeditus ad caesaream aulam ablegatus, redux fertur ad Celsitudinem Vestram, inclytumve regnum et status cum resolutione supra ea, quae in commissis habuit puncta. Officia mea in negotiis promovendis fuerunt, qualia dictarunt obligatio et zelum in servitio caesareo et bono publico promovendo, sicuti uberius a praelibato domino ablegato colligere poterit Celsitudo Vestra, cui me remitto; coeterum ego intra breves dies hinc movebo, imperium versus respectuque eo, quo par est, Celsitudini Vestrae insinuandum hoc duxi, ut casu, quo mandatis suis specialiter me decorare dignaretur, citra dubietatem sibi persuadeat ubicumque locorum me affuturum ad nutus Vestrae Celsitudinis. Interim deus ter optimus maximus Vestram Celsitudinem in omni prosperitate servet ad vota incolumem et me devoveo

Celsitudinis Vestrae

Datum Viennae, 7. Junii 1689

obligatissimus servus
Antonius comes Caraffa, m. p.

Celsissimo domino Transylvaniae principi.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

i)

1689. jún. 7.

Caraffa levele Bethlen Elekhez.

Spectabilis ac magnifice, dne mihi plurime observande.

Occasione, qua spectabilis ac grosus dnus Michael Vay ablegatus ad caesaream aulam expeditus revertitur cum resolutione ad puncta eidem commissa, intermittendum minime censui, hisce lineolis magnificam dnem Vram salutare: innixe vero insinuare, quod umillimo cum respectu detulerim coram sua scrma Matte dno dno nostro clementissimo fidelem praestitam caesareo eadem servitio operam bonamque contestatam omni tempore voluntatem, cujus intuitu alte memorata Sua Mattas clememententissime se deliberavit in signum grati animi erga magnificentiam Vram aurea catena, ex qua caesarea pendet imago, ad perpetuam rei memoriam posteritati mandandam praetitulatam dnem Vram munire pariterque assecurare caesareae protectionis stabilimento. Alioquin sat bene suasa eo alacrius fore imposterum sincero corde promotura regio-caesarea sua negotia, unaque simul duraturam in fidelitate hactenus demonstrata.

Coeterum affatus dnus ablegatus cum praenominata catena officiosissime servitia mea oretenus affatae Vrae magnificae dni offeret (sicuti instantissime rogavi) et cum in liminari existens campiductus ad armadam evocet, pariter ego brevi ad sacri Romani imperii partes me conferam, officio meo functurus, in quibus vero Magnificentia Vra inserviendi sese praesentabit occasio, totis viribus amplectar. Interim deus eandem ad vota servet incolumem.

Datum Viennae, die 7. Junii, 1689.

spectabilis ac magnificae dnis vrae
ad servitia paratus
C. Antonius Caraffa, m. p.

Külczím: Spectabili ac magn. dno Alexio Bethlen, celsissimi Transylvaniae principis intimo consiliario, dno mihi observando.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 34. köt.)

k)

1689. jún. 7.

Caraffa levele Absolonhoz.

Generose domine honorande.

De dato 5. elapsi mensis fuere ultimae Dominationis Vestrae generosae epistolae, quibus si antea non munitis

responsa, causa non erat, quae exigeret. Annexas excellentissimi domini Teleki grato percepi animo et gratias pro fatigio et communicatis novaliis debitas refero.

Praesentes suscipiet per manus spectabilis ac generosi domini Michaelis Vay, qui redux fertur ad inclytos status et ordines cum rosolutione super ea, quae in commissis habuit, tum publica, tum particularia, eademque occasione transmittendum fore duxi consultum argentea vasa ad valorem quatuor millium imperialium, quae, sicuti in aliis scripsi Dominationi Vestrae generosae, sacratissima sua caesarea maiestas, dominus dominus noster clementissimus in signum gratitudinis fidelium servitiorum ab excellentissimo domino Telekio praearrepta occasione praesentare poterit, praefata vasa clementissimam aperiendo voluntatem et propensionem suae altememoratae Maiestatis, quae tueri illum in persona parentibus et bonis nunquam deerit, et per me assecurari clementissime demandavit. Mittuntur etiam aureae catenae ad singulos intimos consiliarios et protonotarios, spectabilis autem dominus Vay hic accepit suam. Dominatio Vestra generosa sicuti suis bonis amicis singullatim aperire poterit aestimium grande huius doni et ut alacrius servitia caesarea fideliter constanterque promovere satagant.

Intra breves dies me hinc movebo imperium versus, litteralis collocutio generositatis Vestrae pergrata mihi erit, si Viennam usque epistolas dirigere studebit ad me sonantes; aderunt hic, qui fidelissimo ad loca, in quibus adero, mandabunt. Interim pro certo habeat me semper affuturum, qualem hucusque experta est Dominatio Vestra generosa omni sinceritate.

Dominationis Vestrae generosae

ad officia paratus
Antonius Caraffa.

P. S. Catenae aureae mittuntur ad illustrissimum dominum generalem Heisler, ut distribuat, quibus competunt.

Caraffa levele Absolonhoz. Más. a gr. Teleki-család ltárában. Miss. nr. 112.)

l)

A béketárgyalások Erdélyre vonatkozó pontja.

In nomine dei.

Inter dnos imperatores pro fundamento almae pacis prolatae propositiones.

Secunda propositio.

Sub patrocinio fulgidae portae existens sitaque prope confinia caesareae Majestatis Christiana regio Transylvaniae in pristinum ipsius statum restituatur annuumque suum tributum Otthomanorum imperatori solvat, atque prout declaratur in sacris antehac confirmatis diplomatibus, sub protectione utriusque imperalis Majestatis quieto statu fruantur ejus incolae.

Kivül: Propositiones Turcicorum ablegatorum pro sua caesarea Majestate.

(Bécsi cs. és k. udv. levéltár. Russica, 1689.)

XXXVII.

1689. febr. 10.

Gróf Arg szolgálatját ajánlja a fejedelemnek.

Illustrissime et celsissime, princeps ac domine domine gratiosissime.

Quanquam jam dudum obligationi meae me satisfacisse opportuisset, nihilominus tamen id in opus redigere hactenus non potui, hanc ob rem, quod occasio commoda mihi nulla patefuerit; cum vero nunc per provisorem Suae Celsitudinis exoptata inserviendi evenerit conditio, intermittere haud potui, me ad Vestrae Celsitudinis obsequia iterum atque iterum denuo subjiciam, veniam gratiosam submisse postulans, ut me tanquam servum suum obligatissimum in gratia sua conservare non dedignetur, in qua tam vivere quam mori exopto.

Vestrae Celsitudinis

humillimus et obligatissimus servus
Prosper comes ab Arg, m. p.

Actum in Deva, die 10. Februarii 1689.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

XXXVIII.

1689. febr. 17.

Olasz Ferencz somlyai kapitány jelentése.

Kegyelmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa, kévánom. Ngodnak, mint kglmes uramnak alázatoson

jelentem: ez múlt vasárnapon három zászlóalja törökök Nagyfalut felpraedálták, két embert és az papot elfogták, de az két embert elbocsátották, hanem az papot elvitték, és semmit nem késtek, sietve visszamentek az Rézen, úgy hogy hétfőn reggel Élesd táján voltak; híre lévén penig mind Sz.-Jobon, mind Debreczenben, utánok mentek az sz.-jobiak és Élesdnél nyomokat felvévén, elérték Ispallagnál, és felverték őket, százat fogtak rabul és ötven vagy hatvan fejet vettek, Heisler ő nga Ujlakra szállott volt, sátorát is ott vonatta, és Váradrul, mely segítség az felvert törökök segítségére, négyszáz török kijütt volt eleikben, ő nga ismét azokat felverte, úgy hozták, de az utolsó még nem szintén bizonyos. Ezután ha mit értek, mint kegyelmes uramnak Ngodnak alázatoson megírni el nem mulatom. Isten éltesse Ngodat szerencsés uralkodással, sok esztendőkig jó egészségben.

In Somlyó, die 17. Februarii, anno 1689.

Ngodnak

alázatos, méltatlan szolgája, míg él
Olasz Ferencz, m. p.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó kegyelmes uramnak ő nagyságának alázatosan.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

XXXIX.

1680. febr. 17.

Bánffy György levele a fejedelemhez.

Méltóságos fejedelem, érdemem felett való jó kegyelmes uram.

Hogy isten Ngodat sok látogatási s próbái után örvendetes üdőkre s új esztendőkre juttassa szívem szerint kivánom.

Ngod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vöttem, hogy mind ennyi gondjai s nyovalyái között is rólam méltatlan alázatos szolgájárúl megemlékezett isten Ngodat érette áldja meg; megvallom, kglmes uram régtől fogván Ngod méltóságos udvarában nem voltam, mivel az egész télen az én házamból az beteg kegyelmes uram ki nem fogyott, még most is az kisebbik fiam csak élet és halál közt nyomorog, ennyihányszor, kegyelmes uram, indulni akartam Ngod méltóságos udvarában, éppen olyankor estek külömb-külömbféle változások hozzámtartozóim között, de mindazokkal is, ke-

gyelmes uram, bizony nem gondoltam volna, de én az Ngod súlyos nyovalyáit olyankor hallom meg, mikor isten Ngodat meg is könnyebbíti, mivel Ngod körül levő becsületes emberektül csak azt sem érdemlem meg, hogy bár csak Ngod egészségéről tudósítanának ő kglmek, noha bizony én ő kglmeket, mikor onnan eljövök, mindenkor felette igen kérem, Ngod felől tudósítsanak ő kglmek; isten szegény kis fiam dolgát egyfelé elválasztván, mindjárt Ngod méltóságos udvarában elmenni el nem mulatom, nekem bizony, kegyelmes uram, elég nehéz, hogy Ngodat ennyi ideig nem láthattam. Isten Ngodat, kegyelmes uram, mostani beteges állapotjából gyógyítsa, sok esztendőkig maga dücsőségére, szegény hazánk megmaradására éltesse, szívem szerint kívánom.

Gyalu, 17. Februarii 1689.

Ngod alázatos szolgája s híve

Bánffi György, m. p.

Külczím: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek, nékem érdemem felett való jó kegyelmes uram ő nagyságának alázatoson irám.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

XL.

1620. febr. 20—jún. 31.

Macskásy és Keresztesi Sámuel jelentései.

a)

1689. febr. 20.

Méltóságos fejedelem, nékem természet szerént való kegyelmes uram!

Macskásy uram ő kglme innen csötörtökön kimenvén, az generálnak szóló, Ngod méltóságos levelét praesentáltam, melyet nagy becsülettel vévén, igíri is arra magát, hogy mivel oda alá Tót-Váradja és Halmágy tájékán nem tudja az földnek állapotját, ír az lippai commendansnak felőle; az honnét is negyed-ötöd napra válasza jüvén, mind Ngodat tudósítja, mind peniglen az pollisárdák iránt Hunyad vármegyének terhét, az miben lehet subleválni igyekezik; az mi novellái érkeztek volt, kegyelmes uram, azokat is kezemben adta, hogy parialván, Ngodnak elküldjem, melyeket is his inclusis Ngodnak el is küldtem. Ennekutána is ha mi occurrentiáink interveniálnak, Ngodat alázatoson tudósítani

el nem mulatom, kévánván isten Ngodat jó egészséges hosszú élettel, boldog országlással megáldja.

Szebenben, 20. Februarii, anno 1689.

Ngodnak igaz híve alázatos szolgája, szolgál alázatoson

Keresztesi Sámuel, m. p.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő ngának, méltóságos Apaffi Mihály, természet szerént való jó kegyelmes uramnak ő ngának alázatosan adassék.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

b)

1689. febr. 24.

Méltóságos fejedelem, nékem természet szerént való kegyelmes uram!

Alázatoson akarám Ngodat, mint kegyelmes uramat tudósítanom, Ngod generál uramnak szóló méltóságos levelével érkezvén Csiszár uram, ő kglmét az generállal ő ngával szemben juttattam, Ngod méltóságos levelét praesentálta, magam is köszöntvén Ngod nevével ő ngát, igen nagy becsülettel vötte s köszönte Ngodnak, hogy az lengyel papot ő ngához küldi, ha Ngodnak Porumbákra való jövetelit érthetné ő nga, Ngod udvarlására igen tiszta szívvel elmenne, azt mondja ő nga. Porumbák valóban tetszik ő ngának, valamennyit járt eddig, olyan kedve szerént való helyet nem talált, mint Porumbák, példálódzék ő nga: igen nagy becsülettel venné, mikor üressége lehetne az oda való menetelre, ha meg lenne parancsolva az ott való udvarbirónak, adna szállást egy-két napra ő ngának, úgy gondolom talám az asszonyt is elvinné ő nga magával mulatságnak okáért, noha nem mondotta. Ezzel ajánlom, kegyelmes uram, Ngodat isten oltalmában és kévánom jó egészséges hosszú élettel és boldog országlással Ngodat isten áldja meg.

Szebenben, 24. Februarii. Anno 1689.

Ngodnak igaz híve alázatos szolgája

Keresztesi Sámuel, m. p.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő ngának, méltóságos Apaffi Mihály, természet szerént való jó kegyelmes uramnak ő ngának alázatoson adassék.

(Eredetije a M Tud. Akadémia birtokában.)

c)

1689. márcz. 29.

Méltóságos fejedelem, nékem természet szerént való kegyelmes uram!

Alázatosan akarám Ngodat, mint kegyelmes uramat tudósítanom: a havasalföldi követek Bécsből ide érkezvén, Havasalföldében akarják útjokat Fagaras felé continuálni, igyekezetek szerént Ngodat is az mint kitanulhattam megudvarlani, Csáki László uram is vélek járván, már ő kegyelme Ngodhoz kegyelmes uram betér-é, nem tudom, de ezekkel együtt Havasalföldében expeditus ő felségétől; tegnap ebédkor érkezvén generális uram mindjárt magához hívatta ő kegyelmeket ebédre s megvendéglette, ma is ő ngánál vadnak ebéden. Úgy értem kegyelmes uram, dolgokat az havasalföldiek oly karban állították, hogy annuatim 75 ezer tallér lészen adajok csak. Érkeztek valami örmények is, némelyik Constantinápolyból, kik azt beszílik, hogy az török nemzetnek nagy készületi volna, de az Aegyiptum- és Ásiabéli tengeren túl lévő törökök táborozni nem akarnának. Jégen passa mint egy-két ezered magával elszökvén, utána küldött az császár tatárokat s törököket, hogy visszavitesse, de azoknak is néki fordulván, bennek levágott, mégis elment. Továbbra is ha mi occurrentiák interveniálnak Ngodat, kegyelmes uramat alázatoson tudósítani el nem mulatom, kévánván isten Ngodat jó egészséges hosszú élettel, boldog országlással áldja meg.

Szeben, 29. Martii, anno 1689.

Ngodnak igaz híve, alázatos szolgája

Keresztesi Sámuel, m. p.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

d)

1689. ápr. 6.

Nékünk természet szerént való jó keglmes urunk!

Nagodat, mint keglmes urunkat alázatoson akarók tudósítani az itt való novellák felől. Veterani generál ő naga maga hivatván bennünket, szemben lévén ő nagával, maga is azt mondja, hogy az mint az novellából is kilátszik, elmeneteliről finalis ordinantiája jött, csakhamar elmégyen két hét alatt, az regimentjét elhagyja, postán megyen előre

Bécsben, várja csak azt: Hajszler ő naga érkezzék, az is elhagyja regimentjét, elsiet. Az békesség felől már kevés reménség, mert olyan ligája van az francziáknak az törökkel, hogy egyik az másik nélkül meg ne békélhessék. Caprala designáltatott az török ellen generalissimusnak Erdélyben, Magyarországban. Vagyon már ő felségének az franczia ellen száznyolczvanhétezer embere, magának harminczezer ő felségének, az többi az confederátusoké; jobban megvilágosodván naponként az hírek, Nagodat újabban tudósítjuk, mivel ha érkezik Hajzler ő naga erdélyi generális commendánságra, az dolgokról jobban értekeződhetünk, szükség is volna keglmes urunk vigyázásban lenni, honnan és mely felül jün, hogy rendi szerént acceptálnók. Ezzel kévánjuk keglmes urunk, isten Nagodat jó egészséges hosszú élettel és boldog országlással áldja meg.

Nagodnak alázatos szolgái
Szeben, 6. Aprilis, anno 1689
Macskássy Boldizsár, m. p.
Keresztesi Sámuel, m. p.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagának, méltóságos Apaffi Mihály, természet szerént való jó kegyelmes urunknak ő nagyságának alázatoson adasssék.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birtokában, gróf Kemény József-féle gyűjt. 35. köt.)

e)

1689. ápr. 14.

Méltóságos fejedelem, nékem természet szerént való kegyelmes uram!

Alázatoson akarám Ngodat, mint keglmes uramat tudósítanom: Hajzler uram maga, a mint Komornik uram informatus felőle, 25 hujus mensis fog megindulni kvartélyából: de már a regimentje meg fogott indulni, kik is útjokat Somlyó és Kolozsvár felé continuálván Tatrashoz akarják szállítani őket. Generális uram ő nga, és Komornik uram kivánságokra kelletett írnom Gyerőfi uramnak (melyet pro tempestiva informatione cselekedtem) commissáriusok felől, és azoknak való instructió felől, meg lévén parancsolva, az Hajzler uram vicecolonellusnak, hogy ő kglméhez Kolozsvárrá betérjen és a szegénység könnyebbségére, a mi jobbat feltalálhatnak, kövessék; én ugyan intimáltam ő kglmének (mivel ha egy corpusban viszik a regimentet, mind a sze-

génségnek nagyobb romlása s mind a vitézeknek nagyobb fogyatkozása lészen), hanem szakassza ő kegyelme öt részben, úgy hogy két-két compania menjen együtt; vagy tiz részben is, a mint ő kegyelme hasznosabbnak aránza a szegénység részirŏl: csak commissariusokat is ahhoz képest rendeljen ő kegyelme. Azért kegyelmes uram méltó Nagyságodnak mind a commissariusokról, mind penig útjokat mely felé dirigálják Gyerőfi uramnak kegyelmesen parancsolni, Kolozsvártól mennél egyenesebb útat tanálnának Tatras felé, talám jobb volna arra vinni, úgy kevesebb kára lenne ez országnak s szegénységnek: meg van kegyelmes uram parancsolva, szénán, szalmán kivül, pínzeken éljenek (azt is eléggé sollicitáltam, megfizessék a szegénységnek; de nem obtinuálhattam, Komornik uram in suspenso hagyta) és hogy a magyar commissariusokat megbecsüljék, vélek egyetértsenek, minden statióból való expensákrúl igaz quietantiákat adjanak. Tegnap érkezvén kegyelmes uram posta, egyebet nem érthettem, hanem a törökkel való békesség meg nem lészen. Muszka követ is érkezvén ő felségéhez, ellenzette az is a békességet, azzal biztatván magát, hogy Crimből is ki akarják tudni a tatárokat, és hogy Caprara generál huszonöt regimenttel menne Nándor-Fejérvárhoz: Hajzler uram penig Erdélyre fog vigyázni, és a tatár ellen is valami próbát tenni és hogy a Brandenburgus hada valami 2000 franciát vágott volna le. Komornik uram is a méltóságos deputatió confluxusára újabban Fogarasban akar menni, de csak egy nap lészen ott, azt mondja. A Veterani generál ő nga innen való kimozdulását, kegyelmes uram, Hajzler generál érkezése mutatja meg. Ha mi occurrentiák interveniálnak, Ngodat, mint kegyelmes uramat alázatoson tudósítani el nem mulatom. Ezzel ajánlván a szent istennek kegyelmes gondviselése alá Ngodat, mint kegyelmes uramat.

Szeben, die 14. Aprilis. Anno 1689.

Ngod méltatlan híve, alázatos szolgája

Keresztesi Sámuel, m. p.

Külczím: A méltóságos erdélyi fejedelemnek, méltóságos Apaffi Mihály kegyelmes uramnak ő nagyságának: tit. nékem természet szerint való kegyelmes uramnak alázatosan adassék.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

f)

1689. ápr. 18.

Méltóságos fejedelem, természet szerént való keglmes uram!

Nagyságod méltóságos parancsolatját nagy alázatossággal vöttem, melyet generális és Komornik urammal is közölvén, igen tetszik az commissariusok rendelése és hogy öt részben megyen az regiment, úgy hogy két-két compania járjon együtt; de jóllehet keglmes uram ő naga és Komornik uram informatiójokból Nagodat úgy tudósítottam volt, hogy már az Hajzler regimentje útban volna és az elmúlt innep másod, vagy harmad napján Somlyóra érkeznék, de abban semmi keglmes uram nem volt, az mint ma generális uramnak ő nagának jött híre felőle, sőt még semmi hírek nem volt, hanem Semsei jün 4 zászlóalja katonával, Somlyót meghaladván Lugosban megyen, kinek is generális urammal eleiben irottam ma, hogy más útat keressen magának Lugos felé az Erdőhátságon el, ha penig az Marus mellett jőne is el, magok költségeken éljenek, az szegénységnek semmi kárt ne tegyenek, melyet Macskássy uramhoz küldtem, hogy ő keglme póstán küldje elejekben, vagy Gyerőfi uram kezéhez, csakhogy commissariust kéván ő naga nékik, ki rólok provideálna és excessusokról informatiót tehetne. Én keglmes uram ezt is mástól nem hallottam, mert senki nem tudósított, hanem az kolozsvári substitutus commissarius érkezvén ma ide, attól értettem, hogy megfogták volna Somlyót haladni s úgy tanáltam meg gralis uramat, de ez is se Hajzler, se regimentje felől semmit nem hallott; az mint keglmes uram eszemben vészen mind az novellákból s mind egyéb írásokból, az miket eddig értettenek, mind másképpen változhatnak meg az dolgok, az dispositiók egész categoriában nem lévén, sőt a mint értem, ha az törökkel való békesség meg nem lenne és az lotaringiai herczeg expediáltatnék az török ellen, Caraffa generális nem menne az imperiumban, hanem az merre az török ellen való hadakozás continuálódnék, arra jünne. Ezzel isten Nagodat jó egészséges hosszú élettel és boldog országlással áldja meg keglmes uram.

Szeben, 18. Aprilis a. 1689.

Ngodnak igaz híve, alázatos szolgája

Keresztesi Sámuel, m. p.

Külczím: Az erdélyi fejedelemnek ő ngának, nékem természet szerint való jó keglmes uramnak ő nagának alázatosan adassék.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

g)

1689. ápr. 23.

Méltóságos fejedelmünk, természet szerént való kegyelmes urunk!

Nagyságodat, mint kegyelmes urunkat alázatoson akarók tudósítanunk; onnan felül az éjszaka érkezvén pósta, az ordinantiát egészen meghozta, az eddig való hírek megváltoztanak. Hajzler uram az erdélyi commendánságra az két regimentjével együtt béjün, Girger uram is ittben marad. Az török ellen generalissimus lészen a princeps Badensis, kivel is Veterani uram, az maga, Besztercze és Nagy-Sink székekben lévő Hannover két fél, és Castelli Kőhalom székben lévő regimentjekkel együtt Lándor-Fejérvár felé indul. Az imperiumban penig az franczia ellen az lotharingiai herczeg mégyen. Veterani uram kegyelmes urunk mikor induljon, még determinálva nincsen, mivel az hadaknak még meg nem fizettenek. Tovább is ha mi occurrentiánk lészen kegyelmes urunk, Ngodat alázatoson tudósítani el nem mulatjuk, kévánván isten Nagyságodat jó egészséges hosszú élettel, boldog országlással megáldja.

Szeben, 23. Aprilis. Anno 1689.

Ngod igaz híve, alázatos szolgái

Macskássy Boldizsár, m. p.
Keresztesi Sámuel, m. p.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagának, méltóságos Apaffi Mihály természet szerint való jó kegyelmes urunknak ő nagának alázatoson adassék.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

h)

1689. jún. 31.

Nekünk természet szerint való keglmes urunk!

Akarók Nagodat alázatosan tudósítani, elébb nem lehetett, mert vasárnap szemben nem lehettünk Veterani generállal ő nagával, mulatván ebéd után, hanem ma tizenegy

órakor és elsőben is az Vay Mihály uram követsége recommendatióját kértük venné expeditióban. Irt azért Caraffának ő nagának arról, hogy az országnak nagy része elpusztult, obedientiáját, hűségét az ország megmutatta mindenekben, de ez az ország igen pénzetlen ország, az pénzt, az kit felvetettek is, félő meg nem adhatja; tehetetlenségét az ország jó idején akarta értésére adni az udvarnak, instantiájokat akarván ő felsége eleiben terjeszteni, promoveálja, melyet is, az mint mondja Veterani ő naga, el is követ, úgy tudja, hogy Caraffa ő naga jó protectora Erdélynek. Kérdé, Caraffához ő nagához menjen-e csak az követ, vagy ő felségéhez is? Mondok: Caraffa hírével cselekszik az követ mindent s ha úgy tetszik Caraffának ő nagának, ő felségével is szemben lészen, céloztunk beszédünkben arra is, hogy egyéb helyekre is írjon, mondván, valakiknek ő nagának tetszik, írjon mi mellettünk, az kiknél foganatosságát gondolja az udvarban, de csak Caraffának igiré, javallá instructióik szerint való dolgokat proponálván, mindenekben igíri jóakaratját, nagy maga ajánlásával lévén, hogy mindeneket igyekezik megorvosolni, valami nehézségi lesznek az országnak az vitézek insolentiái iránt. Az commendánsok mivel causáltatnak, külön mindeneket megorvosol mind Kolozsváratt, Déván, Brassóban, egyebütt is, oda ír is holnap, universale edictumot ad ki, minden officer vitézlő rend éljen pénzé utazásában, póstalovat, vonómarhát senkinek meg nem engedi fogjon, hanem midőn császár szolgálatjában kévántatnék póstaló kezes, egy-két szekér, akkor specialis passust ad, legyen respectus, feles szekérről penig Nagodat requirálja. Salus passus ha kinél leszen is németnél, meg kell nézni, csak az Erdélyből szabados kimenetelről leszen, de gazdálkodás, vectura benne nem lészen, azért bízvást fogják meg az ingyen élődőt, valaki pénz nélkül valamit el akar venni, hozzák kezében az büntetésre, megcastigálja; mi ugyan mondók, az egy-két hét alatt Hosszuaszón, Bocsárdon, Szent-Királyt, ott lévén, az kit is ha mernék, az szegénység megfoghatnának olyan ingyen élődőket, biztatott, hogy bizvást elkövessük. Nagod híre nélkül nem lehet, erről Nagod keglmes resolutióját várjuk. Kővárvidéknek romlását az vectura és sok alá s feljáró ingyen élődő császár ő felsége hadai miá végső pusztulásra való jutását declaráltuk úgy Désnek, vidéknek, Szék, Kolozs, Torda, Aranyosszék, Enyed, Fejérvár, Szászváros, Hunyad, Déva, Jófő elpusztulását exaggeráltuk és hogy az rekruták valami kárt tettek, megigírte volt ő naga refundáltatja, arra azt felelé Keresztesi uram által Karánsebesből, én általam havasalföldiből megigérte az satis-

factiót, de panaszol és meg nem bizonyítja, nem specificálja az ország melyik regiment, melyik kapitány cselekedte, azt azért kövesse el mind városokon, falukon, micsoda üdőben mi kár lött, melyik regimentből való s küldje ő naga kezében, mindjárt hivatja az tiszteket, meglátja, mivel mentik magokat, ha nem menthetik magokat, maga megfizettet, ugyanazt mondja az Komornikkal, az volna jó, minden vármegyékben, kivált az utakon való városokon lennének commissariusok, kik az alá s feljárókra vigyázzanak, az kárt úgy távoztathatnák, mindazonáltal tovább nem mehet annál, hogy indifferenter ne gazdálkodjanak. Az salagvardok hogy turbálják az útonjárókat, semmit pénzért sem engednek, azt mondja, az salagvarda az németek ellen való oltalomra valók, noha maga az salagvardának kiadását nem javallotta, mert az fizetést kéván, az edictum teszen többet, hogy senkinek se gazdálkodjanak, az magyarok levén urak, domini terrae facient pro libitu cum suis rusticis, ego non curo. Az őszi bejövetelről való sok expensáit az országnak, hogy feligazítsák, javalja, csak ilyen declaratióval, császártól ő felségétől az volt dispositiója Karánsebesből, jűjjen s menjen Barassóhoz, ott legyen táborban az nyáron, ő azt nem cselekedte, másfele ment, ott töltette el azt az üdőt, az ország romlását tekintette, mert sokat romlatt volna annyi üdő alatt. Októberben jütt be, októberben szabad novemberig széna-fű, az vitézlő rendnek az portióban nem tudhatja, azután Barczán kelletett lenni az ordinantia el nem érkezte miá, azért kévánja az nemes ország, az egy szénából legyen engedelemmel az egész vitézlő rendnek addig, mig az armada kiindult Barczáról, azután valahol megszállott, az minek az árát meg nem adta, falukról falukra széna és egyéb investigáltatván, vétessék in computum, Barczán is az mit élést valaki pénz nélkül elvett, az is computáltassék, ha meg nem adta az árát. Déván legyen inqusitió, az mint az panasz lesz, pinczéket nyitottak, borokat ittak vesztegettek pénz nélkül, az szegénységnek foglalták hordóstól, ingyen élődtek az gazdákon, mindent megfizettet, csak specificálják, ha valahol mit vettek extra ordiarie az falukon is, csak hogy mindenkor szoktak az hunyadvármegyeiek panaszolkodni, soha meg nem bizonyítják. Az viceispánt hogy megböcsüljék, falóra ne ültessék, házok exentusok legyenek az notáriussal, megporoncsolja. Az halmágyi vidéki faluk Zaránd vármegyéhez valók, hogy obediensek legyenek az Nagod parancsolatjának, patenst igírt, elkészülvén elküldgyik *(így!)*. Az patilisádakat el nem engedi, abban is, hogy segítséggel legyenek, Tót-Váradjaiakhoz vivén Jó-Főről az levelet hogy

elvigyék, arra is rálépett, poroncsol felőle. Szamosujvári, kolozsvári commendánsnak ír, minden excessusokot távoztassanak, commissariusokot rendeljen Nagod az statiókra, Komornik uram tudósítását vévén, udvarnál hopmester uram, vagy Bethlen Gergely uram mikor érkezhetik, indulhassanak, ez penig három hétre megleszen, avagy ha az helyben levő commissariusok viszik végben. Az vásárhelyi németek cselekedvén nagyobb excessust, arra külön commissariust kéne az országnak designálni: azt kévánja Veterani ő naga, udvarházoknál mit cselekedtek s költettek az falukon, írják fel bona fide, erővel mit vettek el, nem obstálván az levél, az melyet extorqueáltak, megfizetteti. Az itílőmester citatiójáról és az arestatiókról azt javallja, az udvart Caraffa által találtassa meg Nagod, mert Caraffa haragszik azokra az kamarásokra; az arestatióról írt Nagybányára Károlyi László uramnak. Posták dolgából is Besztercze és Barossó felé disponáljon Nagod, alázatosan instálunk, mivel sollicitálkodik. Továbbra is Nagodat mindenekről alázatosan tudósítjuk, maradván

Datum in Szeben, 1689. die 31. Junii.

Nagod alázatos szolgái

Macskássy Boldizsár, m. p.
Keresztesi Sámuel, m. p.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birtokában. Kemény-gyűjt. 35. k.)

XLI.

1689. márcz. 3.

Az oláh vajda levele a fejedelemhez.

Illustrissime domine princeps, et domine parens mihi colendissime!

Fiúi tartozó observantiámmal, akármi alkalmatossággal lehetne is, nem akarván elmulatni levelemmel Ngodat ne látogassam, hasonlóképpen mostani alkalmatossággal is láttatván, kivánom istentől szerencsés boldog országlással és jó egészséggel találhassa Ngodat levelem; innét való egyéb új hírekről mostan Ngodat nem tudósíthatom, hanem Szophiánál lévő Jéjjen passa nevő szeraszkér ellen az fényes porta más egy Arap passa nevő szeraszkert küldvén helyette, mely Arap passa már alkalmas ideje portárúl Szophia felé hogy megindult, mit vihetett végben még eddig bizonytalan nálunk, bizonyoskodván penig arról is Ngodat tudósítom; hallik csak az, hogy az megírt Jéjjen passa engedelmes-

kedni nem akarná, hanem az hatalmas császár ereje ellen opponálni akarná magát, kimenetele mi lesz, megválik ez után. Az tatár hán még Drinápolyban vagyon, beteges állapotban lévén az előtt, mostan jobb egészségre fordult, mondják, hogy még mulatással lenne Drinápolyban, várván Jéjjen passa kimenetelének dolgát mint lészen, az után megindulván Budságban mégyen, ottan továbbá való dispositióit fogja elrendelni: mindezekben ha mik bizonyosabban újulni fognak, Ngodat tudósítani nem mulatom. Eandem Illustritatem Vestram diu foeliciterque valere desidero.

Datum in civitate nostra Bukurest, die mensis 3. Martii. Anno 1689.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

XLII.

1689. márcz. 3.

Frank Bálint jelentése a fejedelemnek.

Nékem természet szerint való igen jó kegyelmes uram!

Isten Nagodat szerencsés hosszú élettel s országának hosszas békességes birodalmával boldogítsa, szívemből kévánom *etc.*

Kegyelmes uram! Az Ngod méltóságos commissióját alázatoson vettem s kegyelmes parancsolatját hasonló nagy alázatossággal értettem. Ugy vagyon kegyelmes uram, tavalyi esztendőben az adónak administratiója urgeáltatván, minthogy akkori nemes országgyűlésében ott találtam lenni s az egész universitásról is az követek jelen lévén, az követeknek elejekben adtam az dolgat s végire mentem volt, hogy mivel biztatnak az kezesség iránt s azon universitásról való követek biztattanak vala azzal, hogy valamint s valahogy lehet, ha szintén nagy summa pénzeket mástól kelletik is kölcsön felkérniek, az adónak szerit tészik; mostan penig ex abrupto cathegorice, hogy nem resolválhatok az kezesség iránt, mig az universitasra ki nem irok, hogy lássam, mostan is mivel biztatnak, arról alázatoson követem Ngodat. Hanem communicatis consiliis polgármester, és székbiró uramék ő kglmekkel s az becsületes tanácscsal mindjárt ki irattunk az universitásra cum seria ammonitione, e mellett az Ngod méltóságos parancsolatját is értésekre adtam s imképpen hogy eddig is teljes szándékom volt, hogy isten annyira való erőmet adván az Ngod udvarlására compareáljak, minthogy ugyan nehéz is volt, hogy ily sokáig meg nem

jelenhettem, már elkelletik várnom, az universitas mit írjon s válasz jövén, ottan ha isten annyira való erőmet engedi, magam az Ngod udvarlására elmégyek, vagy ha annyira való erőm nem lenne, becsületes polgár atyánkfia által, Ngodat alázatoson tudósítani el nem mulatom. Kérem azért Ngodat igen alázatoson, méltóztassék Ngod szegény nátiónkhoz ez iránt is szokott fejedelmi kegyelmességét fenn tartani.

Ngod fejedelmi kegyelmességét életem fogytáig alázatos igaz hűséggel alázatoson megszolgálni Ngodnak el nem mulatom és maradok

Ngodnak, mint természet szerént való igen jó kegyelmes uramnak, fejem fennállásáig alázatos igaz híve s engedelmes kész szolgája

3. Martii, 1689. Szeben.

Franck Bálint, m. p.

Külczím: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagának *etc.*, nékem természet szerént való igen jó kegyelmes uramnak ő ngának alázatoson.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

XLIII.

1689. márcz. 3.

Pótsi András menti magát, hogy nem mehet a havasalföldi útra.

Kglmes uram.

Isten Ngodat minden üdvösséges jókkal boldogítsa, szűből kévánom.

Az Ngod az havasalföldi vajda ő naga felől való commissióját igen alázatoson elvöttem, melynek continentiája szerént, az Ngod méltóságos paroncsolatja szerént, mindeneket megcselekedtem volna, de az mint sokan bizonságot tehetnek felőle, én kglmes uram oly állapottal s erétlenséggel vagyok, hogy nemhogy az súlyos és messze fédre való útat, az melyet immár egynehány úttal megpróbáltam, de még itten való minden alkolmatossággal levő, könnyű s közel levő útat is nehezen vihetem végben. Minekokáért Ngodat igen alázatoson kérem, nem vakmerőségemnek, hanem tehetetlenségemnek tulajdonítsa. Ezzel istennek kegyelmessége alá ajánlom Ngodat.

Ngodnak mint kglmes uramnak

méltatlan szolgája
Pótsi András.

Datum Claudiopoli, 1689. die 3. Martii.

Külczím: Illmo principi dno dno Michaeli Apaffi, dei gratia principi Transylvaniae, dno partium regni Hungariae *etc.*, dno mi summa observantia colendo.

(Eredetije az Akadémia birtokában.)

XLIV.

1689. márcz. 12—14.

Inczédi Mihály küldetése Szebenbe.

a)

1689. márcz. 12.

Az utasítás.

Instructio generosi Michaelis Inczédi de Várad, legati ex arce Fogaras in civitatem Cibiniensem, data 12. Martii, anno 1689.

1. Veterani generálhoz ő kglméhez érkezvén mind ő kglmit, mind Komornik és Absolon uramékot szónkkal becsülettel köszöntvén, levelünket ő kglmeknek praesentálja.

2. Ezen órában vettük nemzetes Keresztesi Sámuel hívünk levelét, melyben írja ő kglme, hogy jóllehet ezelőtt írott levelében azt írta volt, hogy Komornik uram látván a pénznek ottan-ottan érkezését, már az exequutió iránt csendesedett, de már ismét úgy látja, hogy csak kiküld exequutióra, nevezetesen a mi szombatfalvi jószágunkra; ő kegyelme ennyi időktől fogván való contestált devotiónkat, mostan is mindenekben való igaz engedelmes hűségünket bőségesen declarálja Veterani, Komornik és Absolon uramék előtt s instáljon azok vétessenek méltó s érdemlett consideratiókban és azzal az militaris exequutióval csaknem mindenéből exhauriáltatott szegény országnak lakosit ne terhelje, hogy annyival is inkább ne tétessenek alkalmatlanokká az portiónak megfizetésére, egyébiránt is már nemsokára ad 28. praesentis a deputatusok confluálnak.

Ha ugyan semmiképpen nem szűnik, vagy nem cselekszik, az militaris exequutiót ugyancsak peragálni akarja: emlékeztetni kell Komornik és Absolon uramékot arra, hogy Segesváratt létekbe magok kévánták azt, hogy az mely helyekről nem administrálják az portiót, irásban adják ki az tisztek, hogy valamint a ki megadta, azért a ki meg nem adta, az mint Komornik uram is írja ezen terminussal, ne justus patiatur pro injusto, ne szenvedjen, ez iránt is ő kglmek Fogaras földére, kivált a mi jószágunkra (a kin egy

pénz restantia sincsen) militaris exequutióra nem küldhet, melyet nem remélvén, ha ugyan ő kglmek követni akarnák, kételen ő felségit etc. kell megtalálnom ezekrűl postán.

b)

Veterani generálnak.

Cum dolore domini Komornik contra me et specialia mea bona proposita intentione subolfacta, vera et integra Excellentiae Vestrae in me domumque meam ac universos regni hujus status compromissa ac saepe comprobata synceritas suasit, ut praesentium exhibitorem generosum Michaelem Inczédi de Várad aulae meae familiarem ad Vestram Excellentiam amandarem, conceptique doloris apud eandem per ipsum efficacem medelam anticipative acquirerem. Proinde Vestram Excellentiam amantissime rogo verbis ipsius nomine meo proponendis benevolas adhibere aures medendaeque rei ea qua pollet authoritate manus admovere non gravetur. Nihil, praeter justum et aequum desidero, et testem deum invoco, meumque judicem contra me apello, si non feci omnia quaecumque ad servitia bonumque et emolumentum suae Majestatis sacratissimae et totius boni publici facere debebam et potui, et unde tam inopinata meae mentis maceratio fomitem sumserit, ignoro. Iterato itaque Vestram Excellentiam rogo, hac in re faciat rem suae magnanimitati et justitiae consonam, quod utique justissimo deo gratum, ita perinde amicissime a me recompensandum erit.

c)

Komorniknak.

Magnifice domine, nobis honorande!

Generosus Michael Inczédi legatus noster ad excellentissimum generalem dominum comitem a Veterani expeditus habet in mandatis, ut et Vestram Dominationem magnificam salutet, resque sibi commissas eidem aperiat. Rogamus ipsius verbis fidem dare, inque rebus nostris uti verum et realem amicum, bonique publici amantem facere velit; quod et bono publico conducet, nosque sibi propensiores faciet. De reliquo etc.

d)

Domino Absolon!

Generose domine, nobis honorande!

Ő felségéhez s az egész keresztyénséghez megmutatott s majd erőnk felett beteljesített szogálatunk, synceritásunk után, reméntelen jöve értésünkre Komornik uramnak az magunk saját jószágunk ellen való igyekezeti. Itílje meg isten, adtunk-e okot reá. Az méltóságos generálishoz ő kglméhez megorvoslása végett nemzetes Inczédi Mihály becsületes szolgánkot küldtük. Mert ott is annak orvosoltatását reménljük. Kglmedet is akartuk requirálni, említett szolgánkra bízott dolgunk megorvoslását segítse. Mely assistentiájáért feledékenyek nem leszünk. Generosam dominationem vestram bene valere desiderantes.

Fogaras, 12. Martii 1689.

Generosae dominationis vestrae ad officia parati etc.

Külczím: Inczédi Mihály uram Szebenbe való expeditiója, 12. Martii 1689.

(Egykorú fogalmazvány Orsz. Levéltár. E. F. L. XVI. 128.)

e)

Komornik válasza.

Celsissime princeps, domine domine clementissime.

Celsitudinis Vestrae, per genorosum dominum Michaelem Inczédi mihi benigne transmissas literás, tali, quo decet honore, percepi, qui mihi etiam negotium ipsi commissum sufficienter revelavit, quod ob tardam administrationem pecuniae secundi terminis, *(így!)* executio ad bona Celsitudinis Vestrae, exmissa sit; causa est haec, quandoquidem nullam notitiam a nemine habui, ubinam restantiae sint, sic de necessario executio ad bona Celsitudinis Vestrae, tanquam principem et dominum totius regni, emitti debuit, quae, accepta informatione a nominato domino Inczédi, iterum revocata est, tali autem conditione, ut si imposterum etiam solutio lente processerit, in dupplo et triplo ad similia loca, ubi restantiae erunt, executio emittetur. Ego licet habeam in mea instructione ab excellentissimo domino generale Caraffa, si solutio tarde processerit, absque omni protractione temporis, cum praescitu excellentissimi domini generalis Veterani, executionem emittere, tamen quam diu potui, detinui; timeo etiam ab excellentissimo domino gene-

rale Caraffa capitulum, quod pridem executio non sit emissa. Itaque Vestra Celsitudo benigne considerare potest, quod id nolens volens, coactus sim facere et siquidem proxime deputatio Fogaraschini erit, etiam ibi comparebo, ubi spero talis bona fiet dispositio, ut amplius non sit necessum executione militari uti. Ego ex toto corde, ubicunque potero, tam Celsitudini Vestrae, quam et inclyto regno, juxta posse meum lubens semper inserviam, uti et hactenus non intermisi, et inclytum regnum sufficienter experiri potuit, imposterum etiam continuabo. Interim me gratiis Celsitudinis Vestrae humiliter commendans, maneo

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, 14. Martii 1689

servus humillimus
Paulus Carolus Komornik, m. p.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

XLV.

1689. márcz. 13.

Gróf Jörger levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime!

Pro denuo mihi facto munere unius vasi vini Celsitudini Vestrae humillime osculor manus et uti semper me tot beneficiis et gratiis acceptis indignum fateor. Rogo deum (qui Celsitudini Vestrae foelicissimum regnum, integram salutem ac omnem prosperitatem praebeat) mihi det occasionem, qua etiam sanguine pro servitio Celsitudinis Vestrae et publico bono remonstrare posse, quali respectuosissimo fervore sim

Celsitudinis Vrae

humillimus obsequentissimus
comes Jörger, m. p.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 35. k.)

XLVI.

1689. márcz. 14.

Herberstein levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps.

Celsitudini Vestrae hisce meis humilimis ut inserviem, gratia usque huc non pro merita facta, obligationi meae

ut satisfacerem, occasionem non volui intermittere et summas pro tanto munere oblato per aulae Suae Celsitudinis familiarem dominum Martinum Berzenzei ablegatum, fundere gratias, assecurans Celsitudinem Vestram me non tantum comitatum Hunyadensem et Zarand cum incolis et bonis Suae Celsitudinis ac afflicta plebe, semper, ut par est, protegere conabor, verum etiam paratus essem, imo felicem me aestimarem, si pro Celsitudine Sua atque inclyta familia sangvinem meum fundere possem, qui enim semper quamdiu vivo sum ac mori desidero

Celsitudinis Vestrae

Szaszvaroschii 14. Martii. Anno 1689.

infimus ac fidelissimus famulus
Joannes Antonius comes ab Herberstain
vice colonellus.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

XLVII.

1689. márcz. 18—25.

A fogarasi consultatió.

a)

1689. márcz. 18.

Consultatio in arcem Fogaras pro die 18-a Martii 1689. indicta, inchoata 22. Martii.

(Megjelent K. Papp Miklós Tört. Lapok I. k. 327. s köv. ll.)

b)

1689. márcz. 25.

Gerëb János biztosnak az adó behajtása ügyében adott utasítás.

Instructio pro generoso Joanne Gereb de Ilyefalva, pro diversis contributionum militiae Suae Mattis dificultatibus in ordinem redigendis et administrandis expedito.

Fejérvármegyei vicetiszt és mindenféle contributiók administratióját sollicitáló commissarius atyánkfiaival szemben lévén, vegyen hiteles regestrumot külön-külön minden

victuálékról, sőt minden szolg ..... rakkal az magok processusában az administratiókról extrahált quietantiákot, fide ipsorum mediante pariáltassák, az originál quietantiákot kinek-kinek visszaadatván, ezekből osztán voltaképen kitanulhatja, hol miféle victualé és pénzbeli restantia is legyen és annak minél hamarébb való administratiójára kénszerítse, az kiket illet s ha kik refractariuskodnak az olyanok ellen, vigore articuli impendáljon exequutiót minden respectus nélkül.

Mivel pedig az Hunyadvármegyében deputált széna és zab administratiójában megorvasalhatatlan dificultást tapasztaltanak, melyre nézve úgy deliberáltunk, hogy az Déván levő bizonyos számú szekér széna fordíttassék az szükségesebb helyekre hiteles quietantiák ..... ha abból ki nem telik az Hunyadvármegyében ..... tiókra Fejérvármegyéből deputált szénát pótolják pénzen veendő szénával és ugyanazon statiókban Fejérvármegyéből rendelt zabért is vegyenek pénzen zabot s administrálják Fejérvármegyében p ..... azon restantia szénát és zabot is pénzűl s ide Fogarasban administrálják, szedvén egy-egy ..... szénáért fl 4 és egy-egy véka zabért denar 24 ..... ről való dispositió vicetiszt és commissárius atyánkfiainak is expediáltatott, Keglmed is ezek iránt ehez tartsa .... alkalmaztassa magát s ha kik ezekben is alkalmatlankodni comperiáltatnak, éljen Keglmed az articulusban ő keglmek ellen adatott authoritással indifferenter, hogy ..... búsulás az mi keglmes urunkat, minket nehézség ..... szegénységet pedig militaris exequutió ne kövesse, egyébiránt maga búsul meg Kegyelmed érette.

Hogy pedig az következtethető difficultásokot megelőzhessük, Keglmed az quietantia párjait és vicetiszt s commissarius atyánkfiai regestrumokat éjjel-nappal hiteles párban küldje kezünkhez, hogy az dolgokról valósággal informáltatván, munkálkodhassunk az restantiák administráltatásában és ha mi difficultások occurrálnak, jó karban való állításában az nemes országtól reánk bízott köteles tisztünk szerént. Isten Keglmedet segílje.

Datum in arce Fogaras, 25. Marcii, anno dni 1689.

Bethlen Gergely, m. p.
Alvinczi Péter, m. p.
Mikes Pál, m. p.

(Eredetije a Geréb-család levéltárában.)

XLVIII.

1689. márcz. 25—ápr. 11.

Az oláh vajda levelei a fejedelemhez.

a)

1689. márcz. 25.

Illustrissime princeps, domine parens et vicine nobis benevole!

Ez alkalmatossággal is akarók Ngodat levelünkkel látogatni, melyben kivánjuk szerencsés órában és boldog állapotjában találhassa Ngodat. Azomban szombatfalvi jószágunkbeli jobbágyink Fagaras földéről supplicatiójok által találván meg bennünket jelentik, hogy nem tudjuk mi oktul viseltetvén az Ngod udvarabéli Sorban nevő joculatora jószágunknak dominus terrestris minden praejudiciumja ellen, jobbágyinkat külön-különféle útakon-módokon háborgatja, vesztegeti, saczoltatja és fogságokban tartja őket mindaddig, még maga kivánságinak eleget nem tétet; ha Ngodtól valami tisztviselésre rendeltetett volna is, talám azon hivataljában is egyenlőképpen kellene eljárnia, mint azon nemes haza több tagjai jószágiban rendes úton igazságot szolgáltatna és nemcsak az mi jószágunkban lenne tisztviselő huzó s vonó az ő módja szerint. Minek okáért bizván mi is az Ngod atyai hozzánk mutatandó jóvoltához, kérjük méltóztassék parancsolni fönn megnevezett Ngod Sorban nevő joculatorának, jószágunkról s jószágunkban lévő tisztviselő embereinkről supersedeáljon, embereinket ne impediálja és ne hábogassa, nékünk is lévén mint más dominus terrestris uraink jószágiban azon helyben gondviselő embereink, azon nemes haza törvénye szerént meg tudják büntetni, ha ki miatt vét ott az mi helyünkben, csak másoktól ne impediáltassanak. Mely ebbéli Ngod hozzánk mutatandó jóakaratját s atyaságát, más dologbúl mi is Ngodnak kedveskedni igyekezünk. Quibus in reliquo illustritatem Vestram divinae recommendamus protectioni.

Datum Bukurest, 25. Martii, anno 1689.

Illustritatis Vestrae filius et vicini benevoli

oláh aláirás.

Külczím: Illustrissimo principi, domino Michaeli Apafi dei gratia principi regni Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti. Domino parenti et vicino nobis benevolo.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

b)

1689. márcz. 31.

Illustrissime et celsissime princeps, domine domine nobis colendissime *etc.*

Humillimam servitiorum nostrorum oblationem.

Siquidem nobis contigit per ditiones Suae Celsitudinis transire, conveniens visum est, nos Suae Celsitudini per literas humillime sistere humillimas grates referendo pro gratia Suae Celsitudinis, quod per ditiones Suae Celsitudinis pacifice transire potuerimus. Coeterum Suam Celsitudinem salvam et incolumem tam in publicum, quam vero nostrum bonum voventes manemus

Suae Celsitudinis

Datum Nagy-Sink, die 31. Martii 1689

humillimi et obligatissimi servitores

két oláh aláirás.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

c)

1689. ápr. 2.

Méltóságos fejedelem, kegyelmes uram!

Generál Veterani uram ő nga parancsolatjából küldvén Pace uram ő nga ezen levelemet megadó várasi szolgánk által egy levelet az moldavai vajda Constantinusnak, az mint reménlem holmi hírek explorálása végett; kiérkezvén szintén hazajövetelemkor, minthogy Ngod kegyelmesen énnekem bucsú vételemkor megparancsolván, hogy fügyelmetességgel vigyázzak, ha valami hírek onnét belől kiérkeznének, Ngodnak relatiót róla tönni el nem mulatnám, hogy annál hitelesebb légyen, azon oda bejárt szolgánkat magát expediáltam Ngodhoz, az mit oda be hallott s látott legyen, oretenus referálhassa. Industriálkodván ennek utánna is ha mi bizonyos occurrentiák jönnek, hogy azokat Ngodnak, mint kegyelmes uramnak fejedelmemnek hűséges alázatossággal értésére adni semmiképpen el ne mulassam. Minthogy Ngodnak egyéb újsággal nem kedveskedhettem, noha szűvem szerént szorgalmataskodván rajta, az passusoknak elrekesztése miatt semmit nem kaphattunk, hanem vagy négy pomagranatát küldöttem Ngodnak, alázatosan kérvén, hogy vékony praesentumacskát alázatos szolgájától kegyelmesen vegye, mint

kegyelmes uramnak alázatosan meg igyekezem szolgálni. De reliquo illustrissimam Celsitudinem Vestram ad vota foeliciter valere regnare desidero.

Coronae. Die 2. Aprilis. Anno 1689.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae humilis perpetuusque servitor

Simon Drauth, m. p.
judex Coronensis.

(Eredetiről.)

d)

1689. ápr. 11.

Illustrissime princeps, domine domine parens et vicine nobis benevole!

Nagyságod becsületes levelét, visszajövén Ngodtól hívünk Méra Miklós uram ő kglme kezünkhez adván és continentiát értvén igen nagy becsülettel és szeretettel vettük s Ngod szóval való izenetét is ő kglme által megértettük, az Ngod hozzánk való atyai szeretetét és jó akaratját adja isten megszolgálhassuk Ngodnak; e mellett kivánjuk istentől levelünk találhassa kedves jó egészségben és boldog állapotjában Ngodat. Az hírek iránt Ngod kivánsága szerént ezekről a részekről igen örömest s jó szívvel a miről tudjuk tudósítjuk Ngodat, csak hogy níha-níha elegy-belegy híreink vadnak egy igazat nem választhatunk bennek, de még is erről tudósíthatjuk Ngodat mostan, a mint az elmúlt napokban értettük, hogy az török az ő szokása szerént törkeket avagy tujurokat (tudniillik hadakozásra való jegyek) kitették, azok penig, annyi a vezíré a mennyi a császáré, hogy már hadban kíszüljenek, de mikor lészen indulások, avagy császár merre akar menni s meddig, még nem érthettük; tábora pediglen, avagy császári készületi a mint illik császárnak, úgy halljuk, hogy nincsen; parancsolat jött ki portárul egy passához, az mely Duna vizén főebb s gondviselő, hogy az három hely közül nízze meg, a melyre inkább gondolhatna, vagy Orosz-Csuknál vagy Nikápolynál, vagy pediglen Divinnál, Duna által csináltassék álló híd; de mi még nem vehetünk eszünkben, hogy mi végre, avagy megcsinálhatják-e avagy nem, azt nem tudjuk, de azt gondoljuk, hogy kevés idő alatt megértjük bizonyoson. A tatár hán vissza jövén Dirinápolyból, ment Kiliara és ott volt dolgok felől való tractajok, és úgy mondják, hogy ilyen végzést végeztenek volna, úgy hogy a hán Budságban maradjon, de a

szultánok, ugy mint Galga és Nuradin szultán menjenek Krim felé az magok hadaival; Galga szultán peniglen el is menjen, még ha eddig is nem indult és az után Nuradin. Az hán felől sokan sokképpen mondják, hogy mely felé mégyen és mikor, de bizonyosabb az, a mint én gondolom, hogy valamig fő nem lészen sohova sem mozdul, az után a merre gondolhatja, hogy alkalmatosabb lészen menetele arra mégyen. A nyelvek, a kiket elfogtak volt tatárok Neper vize mellett, úgy halljuk, hogy azt mondták volna, hogy a muszkák és kozákok nagy és erős hadakkal érkeztenek arra felé végekben és azokra az városokra, az melyeket tavaly építettek volt a Szamar vizén, és mihelyt mulik az husvét napja, mindjárt minden mulatás nélkül megindul Krim felé és más felé is a merre lészen útja; az mely dolog úgy gondolom rövid időn jobban és bizonyosabban megértetik, mint lészen onnét felül is. Egy Jégen passa az mely törököknek rebellise volt (az mely felől Ngod is hallhatta) nem akarván magát megadni, hogy könnyön megöljík az vezér parancsolatjából, ő elfutott volt valami jó s megesküdt akaróihoz a kevés számu hadával együtt, az Arbanas bégekhez, gondolván azt, hogy nemcsak haláltól magát menthesse, hanem az ellenséginek is ellene állhassa; azok pedig megöltík őket, és másokat is a fejeket portára küldték, ez penig mostanság esett. Az elmúlt napokban Thököli uram is a maga embereivel és valami kevés számu törökkel, az melyek Divinben vadnak és valami kevés tatárokkal, az kiket mellette tartja, menvén föl a Dunán egy erőtlen Palánkra Porecsre, a holott lévén valami szegénység s parasztság égetvén ott, némelyeket levágtak, a többit, asszonyt, leányt elrablottak, és onnét ismét Divinben visszajöttek. Úgy hallatik és hihető, hogy valami confusió vagyon majd mind az egész török imperiumban: a pedig meg is lehet, mert az nagy és rettenetes kimondhatatlan adózás mia, a mely miatt nyögnek az szegények, de kiváltképpen a keresztyénség, úgy hogy csak az isten tudja, mire mehetnek. Én Ngodnak az után is mindenkor, ha mi oly méltó és illendő bizonyos híreim occurrálnak, mint jóakaró atyámnak Ngod kivánsága szerént jó szívvel, szeretettel Ngodat tudósítani el nem mulatom. In reliquo Illustritatem Vestram Divinae recommendamus protectioni.

In Bukurest 11. Aprilis. Anno 1689.

Illustritatis Vestrae filius et vicini benevoli

(oláh aláirás.)

Külczím: Illustrissimo principi domino Michaeli Apafi dei gratia regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti *etc.*, domino domino parenti et vicino nobis benevolo.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

XLIX.

1689. ápr. 2.

A szamosújvári biztosok jelentése.

Kegyelmes urunk!

Alázatosan kénszeréttetünk Ngod kegyelmes szemei elejében terjesztenünk, minemű nagy fogyatkozása légyen ennél az sokképpen megromlott és károsodott várnál lévő fizetett gyalogságnak a búzának nem léte mia (melyről ennek előtte is alázatosan és voltaképpen tudósítottuk volt Ngodat praefectus urunk ő kegyelme által). Mivel isten ő felsége már két esztendőbeli aratásunkat súlyos csapási által elvötte, ami kevés kész búza a várnál lött volna, annak deditiójakor, Veterani generál ő nga, a herczeg táborára mind egy marokig kitakaréttatta; isten tudja, mint tötte szerit a mostani udvarbiró annak is, amiből az őszszel vettetett és a conventionatusoknak s praesidiariusoknak eddiglen fizetett: immár teljességgel semmi nem lévén miből fizetni, a mostani majd eltölt havokra járandó búzájokat ki nem adhatta. Azonkivül is peniglen egynehány esztendők forgási alatt posztójok is ki nem adatódván, teljességgel mezételenségre, és majd éhhel halásra jutottanak, kihez képest elmenő félben vadnak, eddig is nehezen tarthattuk meg őket a Ngtok hűségében. Ngodnak azért mint kegyelmes urunknak e nagy fogyatkozást újobban is béadni azért kénszeréttettünk, hogy mi azoknak elmenetelekkel és abból emergálható difficultásokkal jövendőben is ne okoztathassunk, mivel mi Ngtokhoz való szolgai köteles hűségünket igyekezzük mindenképpen elkövetni ebben is. Jól lehet kegyelmes urunk vadnak hetes gyalogok is nyolcz tizedben circiter *nro* 50-en, de azok is a súlyos adózással szintén mindenekből kifogytak, azon kivül is az hatalmasoktól marhájokkal is szolgálni kénszéréttetnek, kéváltképpen mikor az szegény jobbágyság vonó marhája nem elégséges a kévántató szükségekre, ki miatt azok is nem elégségesek mind külső s mind belső súlyos tereviselésnek supportálására. Ngodnak azért alázatosan mostan is azon supplicálunk, méltóztassék olyan fogyatkozáso-

kat kegyelmesen megorvosoltani, maradhassanak meg a Ngtok hűsége mellett. Ngod kegyelmes választételét alázatosan várván, igyekezünk addig őket hivataljokban megtartani. Ajánljuk isten kegyelmes oltalmában Ngtokat.

Datum in Szamos-Ujvar, 2. Aprilis 1689.

Ngtok méltatlan szolgái

szamosujvári vicekapitány
Diósi János, m. p.

és udvarbiró
Diószegi Dániel, m. p.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelem, méltóságos Apafi Mihály kegyelmes urunknak ő ngának igen alázatosan adassék.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

L.

1689. ápr. 6.

A fejedelem Veteranihoz és Komornikhoz követeket küld.

a)

Komorniknak megküldi az igért ajándékot.

Magnifice domine, dne nobis observandissime!

In symbolum gratitudinis promiseramus in comitiis Segesvariensibus magnificae Dominationi Vestrae aliquam pecuniae summam. Quandoquidem autem in nobiliori moneta audebamus praestare, ea de causa hactenus est prorogatum. Siquidem enim quam paucissimi nunc praesto simus in aula, in aurum commutari nullatenus potuit, sed ex parte talleris exolvimus, ex parte vero currentibus ac communibus monetis numeravimus, ne diuturna exspectatione Vestrae magnificae dominationi taedium pariamus. Proinde dum per generosum Alexandrum Gyulai magnificae Dominationi Vestrae transmissimus, eandem rogatam habemus, qualecunque Tranniae statuum gratificandi studium aequi bonique consulere ac deinceps etiam saepius compromissam amicitiam ac benevolentiam regno huic reddere testatissimam ne gravetur. Devinciet nos tam universaliter, quam seorsim ad omnia officia. De reliquo magnificam Dnem Vram ad vota prospere valere desideramus.

In arce Fogaras, 6. Aprilis a. 1689.

Magnificae Dominationis Vestrae
ad serviendum paratissimi.

b)

1689. ápr. 6.

Komorniknak az executió elhalasztása ügyében.

A levél hátsó lapján.

Komornik uramnak.

Magnam in sinceritate M. D. V. collocaveramus spem, in iteratis ipsius promissis fundatam, ne scilicet aliqua regni nri pars jam militarem formidaret executionem, neve ea tantae perceptorum industriae (qua identidem pecunia Cibinium mittitur), aliquem poneret obicem, tamen literae Vrae Dominationis magnificae fideli ac sincere nobis dilecto spectabili ac groso Gregorio de Bethlen scriptae alias fieri consequentias dictant. Ideoque mittimus denuo fidelem nrum grosum T. ad Vram Dominationem M. eandem amice requirendo quatenus ipsius verbis fidem adhibere non gravetur, suique promissi ac nri sinceri studii, quo in promovendis rebus Suae Mattis perpetuo sumus solliciti, sit memor, nosque tolerabili exspectatione faciat sibi propensiores. Si enim aliqua mora in administrationibus interponitur, non eo res perduntur. Et uti ulterius etiam de integritate Vrae Dominationi bene speramus *etc.*

(Egykorú fogalmazvány.)

c)

1689. ápr. 6.

Inczédy Mihály utasítása.

Instructio pro generoso Michaele Inczédi de Várad, ad excellentissimum dominum Fridericum comitem a Veterani generalem *etc.* ac magnificum dominum Paulum Carolum Komornik bellicum commissarium expeditum, data.

I. Megmondja, mint bíztunk Komornik uram igírt jó akaratjához, hogy már militaris executióra ki nem küld, azért instáljon serio mind a generálisnak ő kegyelmének, mind Komornik uramnak, hogy supersedeálnának, mivel magok látják, mint munkálódunk becsületes híveinkkel az egész portió összeszerzésében; most újolag ad 20. Aprilis

deputatió lészen, hogy ismét az difficultások eligazéttassanak: és azon legyen bár azok eddig supersedeáljanak az militaris exequutiótól. Ha penig teljességgel semmit nem efficiálhat, végre legyen azon, hogy küldjenek ide 10 németet, a kiket főcommissárius Bethlen Gergely uram hadd küldjön azokra a tisztekre, a kiken felesebb restantia van hátra és azoknak legyen olyan instructiójok, hogy a Caraffa generál ő kglme Komornik uramnak leírt praemendájával elégedjenek meg.

II. Megmondja a mi jószágainkon és az urak jószágin semmi restantia nincsen, mert ki-ki a maga jószágiért letette.

III. Brassón van még circiter ötvenezer forint hátra. Lenne parancsolatja Pace uramnak, hogy sürgetné őket annak praestalására. Most is abban nem ment egy néhány nap alatt pénz be Szebenben, hogy Komornik uram Pace uramnak innen adatott húszezer forintot nem vette respectusban az ott való restantiát, mely onnan is kitelhetett volna. Beszterczérűl is még semmit nem hoztak.

Hunyadvármegyében is van már szépen pénz felszedve, hogy azt is mingyárást Szebenben bévigyék, van róla parancsolat.

Datum in arce nostra Fogaras 6. Aprilis. Anno 1689.

P. S. Az alkalmatosság ha úgy hozza, megmondhatja Komornik uramnak, hogy a mennyi vitézi ő felségének Erdélyben vadnak, a mennyit csak ez napokban küldöttünk a portióban s naponként küldünk, azokból bővön megfizethet nékiek; melyhez képest nem kételen vele ő kglme, hogy a militaris executióra kiküldjön.

M. Apafi, m. p.
(P. H.)

(Eredetije Orsz. Levéltár. E. F. L. XVI. 129.)

d)

1689. ápr. 8.

Veterani válasza a fejedelemhez.

Celsissime princeps ac domine, domine mihi gratiosissime.

Tradidit mihi generosus dominus Incedi literas Celsitudinis Vestrae gratiosissimas, ac quae in commissis habuit inter caetera mihi oretenus enarravit, cui quid responderim,

Celsîtudo Vestra ab ipso gratiose audire dignabitur; conabor pro viribus Celsitudini Vestrae, prout etiam inclytis dominis statibus servire, quod unice in votis habeo. Quodsi per valetudinem et alia liceret Celsitudini Vestrae in Porruba esse, officia mea paratissima coram praesentarem, ast cum Fogerassinum nimium hinc dissitum, de longinquo excurrere nequeo, sim interea ubivis locorum me semper Celsitudinis Vestrae profiteor obligatissimum servitorem, prout in praesentiarum sum ac maneo

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, 8-a Aprilis 1689.

humillimus servus

Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apafy Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti domino mihi gratiosissimo.

Fogorasinum.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

LI.

1689. ápr. 6.

Báró Egkh levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps, gratiosissime domine, domine.

Quantum Celsitudinis Vestrae obsequiis meis semper inservire obligo, tanta exoptata occasio mihi moderno Paschali tempore occurrit, ut Celsitudini Vestrae offerendo syncerissimî animi mei ex totis viribus ad hoc Paschale festum a summo ter optimoque omnium rerum largitore non solum bonae continuentis valetudinis aggratulari: sed insuper omnem desiderabilem felicissimi longique regiminis prosperitatem, sine omni adversatione adoptare possim, quod totum Celsitudinis Vestrae propositum, et actio ad salutem animae, sanitatem corporis, ac commodum proprium succedat, et Celsitudo Vestra me gratiosissime recommendatum habeat, qui ad obsequia paratissimus remanebo

Celsissimi principis

Datum Coronae, die 6. Aprilis 1689.

humillimus servus

G. Ericus Liber Baro ab Egkh, m. p.

Külczím: Celsissimo principi, ac domino domino Michaeli Appaffi, Transylvaniae principi, aliquarum partium Hungariae domino, et Siculorum comiti etc., domino domino meo gratiosissimo.

Fogoraschini.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

LII.

1689. ápr. 7—24.

Veterani levelei a fejedelemhez.

a)

1689. ápr. 7.

Celsissime princeps ac domine, domine mihi gratiosissime.

Sisto me praesentibus ad servitia Celsitudinis Vestrae quoniam certissimum accepi hesterna die nuntium (titulus) Baronem ab Heidersheim generalem campi mareschallum tenentem cum regimine suo nunc in via esse, mihi succedendi, ita ut propediem prima aut secunda Paschatis feria Somlovii futurus, ac proinde advicinaturus suae Majestatis sacratissimae ordines adimpleturi, praesertim cum ex mandato augustissimi ille vices meas supplebit, ego vero cum regimine meo in imperium Germano Romanum moturus sum. Obligationis meae ac partium mearum esse duxi de super Celsitudinem Vestram erudire, ac me in gratiam suam humiliter recommendans eidem reverentissime valedico, contestaturus ubivis professionem syncerrimi et devinctissimi servitoris maneoque in aevum

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, 7-a Aprilis 1689.

humillimus servus

Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apaffi, electo regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti, domino mihi gratiosissimo.

Fogerassini.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

b)

1689. ápr. 14.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Num notitia pervenit inclytum Heislerianum cataphractorum regimen in itinere huc appulsurum, quapropter citissimos remisi ordines, ut in bona disciplina et ordine iter Siculiam versus continuant, quatenus in confiniis illis suae Majestatis sacratissimae necessarium exigit servitium, et eatenus dispositionem facere Celsitudo Vestra non aggravetur, ubi statio et loca assignanda erunt, iique pro directione commissariorum provinciae se componere studeant ac sequantur, ut ab omni molestia et perturbatione incolarum, et ab odiosis quaerellis se penitus abstrahant, de quibus Celsitudinem Vestram significandam volui ac me in pristinum favorem et gratiam commendando permaneo cum voto omnis prosperitatis

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, die 14. Aprilis 1689.

humillimus servus

Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apafy, Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti, domino mihi gratiosissimo.

Fogorasinum.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

c)

1689. ápr. 16.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Super meis prioribus exaratis literis ob dolorum et aegritudinis cruciatus non respondisse per tabellarium, literarum charissimi sui filii certior factus sum, iisdem condolendo, integram valetudinis dispositionem ex corde auspicor. Executionem prius emissam in gratiam et favorem Celsitudinis Vestrae remorantem iussi, dudum vero tertio et quoque jam quarto effluxo solutionis termino, ab augustissima aula devenerunt ordines, ut executione procedatur et militarem commissariatui assistentiam praebeam, sic serio commonefactam et simul obsequiose advertendam volui Celsitudinem Vestram, quatenus ope et labore indefesso

incumbat, quantocitius exsolutionem praestandi; quali modo incommoditates hae evitari queant. Quantum vero in particulari attinet, maximae gratiae foret, si valedictioni Celsitudini Vestrae inservire potuissem, cum vero impedimenta interfluunt, sic solito quo semper more etiam ubivis locorum ad gratiam et favorem me commendo ac propensissime vicissim ero

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, die 16. Aprilis 1689.

humillimus servus
Federicus comes Veterani, m. p.

P. S. Juniori principi mea obsequia.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apafy, Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino, et Siculorum comiti, domino mihi gratiosissimo.

Fogorasinum.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

d)

1689. ápr. 18.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Curam et operam de adimplendis portionibus pecuniariis tam de praesenti sollicitam quam proxima confluentia dominorum consiliariorum allaboraturam Celsitudinem Vestram per gratissimas sub 16. spirantis exaratas literas intellexi. Et quemadmodum de exsolutione conventa minime ambigo, ita arbitror totis viribus, servitium suae Majestatis candore fidelissimo et contestatissimo promovendi, incumbere. Quamvis mihi ab augustissima aula et excellentissimo domino generale comite Caraffa super retardatione exsolutionis executione procedi ordo remissus sit, non spero inde venturum incommoditates has experiri, sed potius omni praevio labore et studio porrigendam, quatenus tum erga Celsitudinem Vestram tum incyltos regni status benevolentia propensissima inserviendi conabor, de reciproca quoque promptitudine et devotione suae Majestatis minime dubitans; reliquum cuncta prospera ad vota auspicor

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, die 18. Aprilis 1689.

humillimus servus
Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Appafy Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino, et Siculorum comiti, domino mihi gratiosissimo.

Fogorasinum.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

e)

1689. ápr. 24.

Celsissime princeps, dne mihi gratiosissime!

Discedunt hinc ad aulam Celsitudinis Vrae illmus dnus comes Walmerod et illmus dnus comes Sahrr, quibus nomine meo obtuli Celsitudini Vrae pro omnibus gratiis acceptis valedicendi ac cum eorundem reverentia se ad gratiam ulteriorem Celsitudinis Vrae recommendandi. Interea secundum meum promissum ante discessum meum cum literis valedictoriis circa principium Maii non desistam ac me quoque in gratiam singularem more quo solito recomendandi, subque permanendi

Celsitudinis Vrae

Cibinii, die 24. Aprilis, 1689.

humillimus servus

Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino dno Michaeli Apafi Transilvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno mihi gratiosissimo. Fogarasinum.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

LIII.

1689. ápr. 8—13.

Olosz Ferencz jelentései.

a)

1689. ápr. 8.

Kegyelmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban megáldja és az húsvéti szent innepekre jó egészségesen virrasztván, Ngodat többekre is örvendetesen juttassa kévánom.

Megirtam vala kegyelmes uram Ngodnak alázatoson, Heisler generál ő ngának Debreczenből Erdélyben indulandó szándékát, a mint nékem ő nga eleve megirta volt; de az mint hallom, még el nem indult helyéből, az innep megszentelése fogta halasztatni; ha közelebb jű, mint kegyelmes uramnak, Ngodnak alázatoson megirni el nem mulatom. Az rythmesternek, ki itt van kegyelmes uram, irják onnét felül, hogy az lotharingiai és bavariai herczegek ő felségek, az imperiumban jűnek; és hogy méltóságos Caprára és Crojs Lándor-Fejérvárrá mennének, huszonötezer németekkel. Ez után ha mi occurrál, mint kegyelmes uramnak Ngodnak értésére adni el nem mulatom. Éltesse isten Nagyságodat szerencsés uralkodással sok esztendőkig jó egészségben.

In Somlyó, die 8. Aprilis. Anno 1689.

Ngodnak

alázatos méltatlan szolgája, mig él

Olosz Ferencz, m. p.

P. S. Most érkezett kegyelmes uram Semsei László kapitány két lovas és egy gyalog zászlóval érkezett Nagyfalura, Lugasra mennek.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nekem jó kegyelmes uramnak ő nagyságának alázatoson.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

b)

1689. ápr. 13.

Kegyelmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa, kévánom. Ngodnak mint kegyelmes uramnak, alázatosan akarám értésére adni: tegnap érkezének vissza az itt való katonák, kiket Heisler generál ő naga eleiben küldöttem volt és azt irja, kegyelmes uram, hogy az regiment ma érkezik Szántóra, holnapi hálásra Szakácsiban, pénteken éjszakára penig Lompértra érkeznek az társzekereivel együtt, maga penig Debreczenben maradott, házanépét Bécs felé indítani, és Bécsben küldött postáját is várja. Váradiak húsvét első napjára virradóra ötven lóval kicsaptak, Székelyhid mellett Véd nevű falubúl kegyelmes uram raboltak, öt embereket elvittek Váradra. Ezután, ha mi hírek lésznek, mint kegyelmes uramnak, Nagyságodnak alázatosan megirni

el nem mulatom. Éltesse isten Ngodat, szerencsés uralkodással, sok esztendőkig jó egészségben.

In Somlyó, die 13. Aprilis. Anno 1689.

Nagyságodnak

alázatos méltatlan szolgája, mig él

Olosz Ferencz, m. p.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó kegyelmes uramnak ő nagyságának alázatoson.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

LIV.

1689. ápr. 13—15.

Pace levele a fejedelemhez egy kifosztott oláh pap érdekében.

a)

1689. ápr. 13.

Pace levele.

Celsissime princeps, domine dne mihi gratiosissime!

Celsitudo Vestra non moleste ferre dignetur, quod iterum hisce literis inserviam, idque ea de causa, siquidem generalis vicarius et provincialis se apud me de facto detinens et paulisper pristinae suae sanitati restituendus, iterum in suam residentiam in Campo Longo iter suum perficere cogitat, adeoque humillime Celsitudinem Vestram rogatam desiderat, ut satisfactio ob spoliatas sibi res et illatum damnum, quin et ob verbera data, satisfactio omnimoda ipsi praestetur; neque cogito administrandae justitiae causa hoc in passu Celsitudinem Vestram auxilio defuturam, siquidem alias nec praenominatus miser ille generalis vicarius et provincialis unacum suo conventu unde vivere possint, habebunt. Siquidem vero mihi constat Celsitudinem Vestram erga pauperes misericordem esse, adeoque etiam non dubito, quin pauperculo huic ad manum stare dignabitur, ob quod factum apud deum Celsitudo Vestra magnum meritum habebit. Praeterea etiam insinuare volui, praeter specificationem transmissam, adhuc quinque libros a praedonibus ipsi ablatos esse, videlicet tria breviaria et duo officia; penes etiam refert tunc temporis septem illos latrones ex pago Malnass in silvam discessisse, adeoque facile experiendum est, quinam illi fuerint, siquidem tunc adhuc nives fuerunt

et in silva parum ad agendum habebant. Spero itaque, quod Celsitudo Vra hoc in passu miserculo huic generali vicario et provinciali ad manùm stare dignabitur, et in pago illo curare investigari quinam praefati praedones fuerint, ut damnum ipsi illatum resarciatur. Ob quam gratiam praestitam vicissim in omnibus datis occasionibus ad obsequia Celsitudinis Vestrae paratissimus ero manens

Celsitudinis Vestrae

Datum Coronae, die 13. Aprilis 1689.

humillimus obligatissimus servus
Liber Baro de Pace, m. p.

b)

1689. ápr. 15.

Erre válasz ugyanezen levélen.

Illustrissime Baro, dne observande!

Alteram etiam Illustritatis Vrae epistolam accepimus, in quibis secundario quoque nos admonet, quatenus religiosus a latronibus invasus in integrum restituatur. Interea hactenus pro comperto habet Illustritas Vra ex literis nostris responsorialibus ad eam datis, nos latronum scelestos istos ausus minime approbasse, imo groso Samueli Kálnoki Trium Sedium Siculicalium vicecapitaneo serio demandasse, ut latrones isti industria ejusdem captiventur, in exemplum puniantur ac omnimoda satisfactio grali vicario praestetur. Quod quidem mandatum per d. Samuelen Kálnoki, velut officialem terrae istius, ubi Malnas praedonum receptaculum adjacet, effectuari, nulli ambigimus, Illustritas etiam Vra de ipso facile hoc sibi persuadebit. Nihilominus denuo rigorose praelibato dno Kálnoki demandavimus, quatenus ea qua praepollet authoritate ac industria, latrones istos, quibus humana sagacitas potest, modis ubique locorum scrutari faciat, desideratamque satisfactionem impendat, quinque etiam libros nunc specificatos perquirat. Proinde Illustritas Vra ita de nobis sentiat, mallemus nos, si regnum istud a latronibus vias publicas obsedentibus ac quibusvis nebulonibus evacuare possemus, ne cuiquam iteri *(sic)* erranti vis aut damnum ullum inferretur, verum quid in potestate nra situm non est, saltus ac silvas omnes iis praecludere ac pro voto refraenare, cum in vicino regno Valachico per alpes elabantur, prudenti Illustritatis Vestrae discretioni usu rerum solertissimae dijudicandum relinquimus contra

nos nihil istis casibus de jure posse praetendi. Dabimus tamen operam, prout jam aperiavimus.

Coeterum Illustritati Vestrae prospera quaeque vovemus

Illustritatis Vrae

ad officia parati.

(Fogalmazvány az Erd. Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

LV.

1689. ápr. 15.

Balacian Konstantin kéri a fejedelmet, hogy fogadja udvarába.

Celsissime princeps, domine domine mihi gratiosissime.

Devotissimam humillimorum servitiorum meorum subiectionem in gratiam et clementiam suae Celsitudinis et salutem et felicitatem etc.

Pro devotione mea et gratia suae Celsitudinis humillime instare volui. Et quia versatilis est fortunae rota, mobilique ludat alea praesertim in nostra provincia me hic morari contigit, et si diutius remora labatur: dignabitur sua Celsitudo pro innata sibi clementia me in suam gratiam suscipere et inter humillimos suos servitores et clientes annumerare. Sum etenim suae Celsitudinis humillimus, et devotissimus servus et cliens. Coeterum suam Celsitudinem divinae protectioni recommendando et devovendo maneo

Suae Celsitudinis

Datum Coronae, die 15. Aprilis 1689.

humillimus et devotissimus servus et cliens

Constantinus Balacian, m. p.

Külczím: Celsissimo ac illustrissimo principi domino, domino Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc., domino, domino mihi gratiosissimo.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

Jegyzet: V. ö. Engel, Geschichte der Walachei. 337. l.

LVI.

1689. ápr. 18.—jún. 3.

Teleki Mihály jelentései a fejedelemhez.

a)

1689. ápr. 12.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram, fejedelmem.

Nagyságod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem, rólam való kegyelmes megemlékezését és felőlem való tudakozódását Ngodnak, mint kegyelmes uramnak alázatosan megszolgálom. Én, kegyelmes uram, bizony valóban rosszúl vagyok most is, azon vagyok mindazáltal, hogy én is Ngod méltóságos udvarában jelen legyek. Macskási uramék ő keglmek Ngodnak irott leveleket olvastam, az iránt való Ngod méltóságos kérdésére, én egyedül lévén, még az dolog is cum omnibus circumstantiis meg nem világosodván, bajos szólani, sőt tanácsbeli discursus után is bajoson determinálhatni. Nekem úgy tetszik, kegyelmes uram, már az deputatió is nem messze lévén, az iránt Ngod méltóságos elméjét suspendálja; akkor sem lesz késő communicatis consiliis cselekedni Ngodnak, mert félek jót akarván cselekedni, ellenkező vége ne légyen. Mindazáltal az mint Ngodnak s az uraknak tetszik, áll Ngod kegyelmes akaratján az egész dolog. Isten Ngodat ifjú urunkkal ő ngával együtt sok esztendőkig szerencsésen éltesse, sok szent húsvéti innepekkel örvendeztesse.

Görgény-Szent-Imre, 12. Aprilis 1689.

Nagyságod

alázatos szolgája, méltatlan híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek, jó kegyelmes uramnak, fejedelmemnek ő ngának adassék alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

b)

1689. máj. 31.

Méltóságos fejedelem, nékem jó kegyelmes uram, fejedelmem!

Nagyságod 27-dik iratott méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem; az én Nagyságodnak irott leve-

lembeli Nagyságod fejedelmi kegyelmességéhez bizakodó igaz szolgai alázatos panaszolkodásom legkisebb részében is (kinek csak gondolatjától is ójjon isten) Ngodra nem célozott, hanem Ngod akkori nekem irott méltóságos levelében lévén irva, az én eljövetelemmel némely dolgok függőben maradván, abból gondoltam valaki engemet okozhatott Nagod előtt, nékem, istennel bizonyítom, sem irt, sem izent csak egy szót is. Prajner főkamarás úr felől micsoda tudósításim jöttenek, ez előtt két nappal praefectus uramnak ő kglmének elküldöttem, mind arrúl, mind egyéb az sóval való kereskedést illető irását Fráter István uramnak, még 28-dik Bányán nem volt. Minden eddig hallottam hirekrűl Ngodat főhoffmester uram által alázatosan tudósítottam, megküldvén ő kegyelmének az Vaji uram nékem irta leveleket is, egyéb interveniált dolgokrúl is irván ő kglmének. Most semmi újabb híreim nincsenek. Úgy értem Heiszler generálnak olyan ordinantiája jött volna, hogy Lippához szállana és hogy több hadak is, mind lovas gyalog regimentek jőnének az eddig valókhoz. Mind török, mind franczia ellen való hadakat ő felsége egészlen disponálván Prágába menne, az ifjú király csehorszáqi királyságra való koronázatra s talám Ratisbonában is ugyan az ifjú királyt római császárságra való koronázatra. Úgy gondolom, egy hét alatt meg fog Vaji uram is érkezni; ha mi híreim érkeznek, Ngodat alázatosan tudósítani el nem mulatom, várván én mindenekben Nagod parancsolatit. Isten Nagodat ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával együtt sok esztendőkig szerencsésen éltesse, sok szent pünkösdi innepekkel örvendeztesse.

Görgény-Szent-Imre, 31. Maii 1689.

Nagyságod

alázatos szolgája méltatlan híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek, nékem jó kglmes uramnak, fejedelmemnek ő ngának adassék alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

c)

1689. jún. 3.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram, fejedelmem!

Ngod méltóságos parancsolatját, melyben hogy én is Ngod több becsületes hívei között 11-ma praesentis Porum-

bákon jelen legyek kegyelmesen parancsolja, alázatos engedelmességgel vettem.

Ngodnak alázatosan könyörgök, akkorra való oda menetelemet ne parancsolja, mert egészlen el kell vesznem, most lévén az kurának derekán. Purgatiok, egyéb italok s érvágások miatt igen elerőtlenedvén, lehetetlenség örökös veszedelmeztetésem nélkül, az sebeim is még azonban lévén s igen folyván, hogy akkorra oda mehessek, mert az mint az doctorok s borbélyok mondják, semmiképpen 13-diknak előtte sem egy, sem másfelé meg nem indulhatok. Egyébiránt is kegyelmes uram, emlékezetiben lehet kegyelmesen Ngodnak, megemlítettem vala Fogarasban Ngodnak, hogy nékem az generál megparancsolta ad 15-dik praesentis hozzá menjek, kinek akkor Ngod kegyelmesen annuála, sőt megparancsolá, hogy el ne mulassam, már kétszer is megirtam, ha isten annyira való könnyebbségemet adja, elmégyek. Melyet ha elmulatok, tartok, akadályosan ne essék, noha ha jobban nem leszek, oda is nem mehetek. 1686-ban is félben hagyatván az kurámat, az üdőtűl fogva mind nyomorgottam, most már ha félben marad, éppen el kell vesznem. Ngodat nem akarván bő irásommal terhelnem, ezen materiárúl az uraknak s praefectus uramnak bővebben irtam. Ngod fejedelmi kegyelmességét alázatos engedelmességgel s igaz hűséggel megszolgálom.

Vaji uramnak 19-ik Maii Bécsből irott levelét vettem. Irja ő keglme, biztatták hamar való válaszadással, de ő kglme tartott még attúl, hogy ne késedelmeztessék; én ugyan ha nem csalatom, úgy hiszem nem késik megjőni. Semmi oly hírem nem lévén, Ngodat nem tudósíthatom, mihelt bizonyos híreim érkeznek, Ngodat alázatosan tudísítani el nem mulatom. Isten Ngodat ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával együtt sok esztendőkig éltesse, szerencséltesse.

Görgény-Szent-Imre, 3. Junii 1689.

Nagyságod

alázatos szolgája méltatlan híve

Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagának, nékem jó kglmes uramnak, fejedelmemnek adassék alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

d)

1689. jú l. 1.

Méltóságos fejedelem, nekem jó kegyelmes uram, fejedelmem!

Ngod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem, rólam való kegyelmes megemlékezését láttatását, mint kegyelmes uramnak alázatosan megszolgálom. Istennek hála, békével érkeztem ugyan puszta házamhoz, de az hosszas nehéz útakon igen megtörődtem s roncsolódtam. Nagyságodnak egyéb hírt nem irhatok, hanem az generál irja az török megverettetését ilyen szókkal: Plane hoc momento scribitur apud Zegedinum nostros magnum habuisse conflictum cum Arap passa, illarum partium seraskierio, ubi assistentia dextera divina hostem decedere debuisse et a nostris victoriam reportatam esse.

Mint Ngodnak másik levelemben is alázatosan megírtam, Vaji Mihály uram ő kegyelme megérkezett, de roszszúl volt s vagyon most is, a jövő hétfűig, úgy hiszem, könnyebbedik ő kegyelme annyira, hogy megindulhat, isten engedvén, akkor szekeret adatok ő kegyelme alá s elmegyen Nagyságodhoz. Isten Ngodat ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával együtt sok esztendőkig szerencsésen jó egészségben éltesse.

Görgény-Szent-Imre, 1. Julii 1689.

Nagyságod

alázatos szolgája, méltatlan híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nekem jó kglmes uramnak, fejedelmemnek adassék alázatosan.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

e)

1689. jú l. 3.

Méltóságos fejedelem, nékem jó kegyelmes uram, fejedelmem!

Nagyságod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem, hogy Ngod az udvarhelyszéki atyafiak, vagy inkább irjam, azoknak nevezeti alatt két három jóakaró uram rajtam

s más becsületes hívén tett alkalmatlankodásokat fájdalmason érzi, mint kegyelmes uramnak, Nagyságodnak alázatosan megszolgálom. Én, kegyelmes uram, nem kivánok egyebet, hanem hogy Ngod engemet is hallgasson meg és addig, ha Nagyságodat megtalálnák, ne resolváljon ő kglmeknek, hanem beszéljünk Ngod méltóságos személye előtt szemben egymással, én sem voltam ott egyedül, hanem voltanak jelen Nagyságod több becsületes hívei is.

Szerencsés utazását Nagyságodnak szivesen örülöm, ugy az examenre való menetelit is Ngodnak: valóban dicséretesen cselekedte Ngod, tudom az ifjúságnak is nem kicsiny serkentésére lett az tanulásban. Adjon isten több alkalmatosságokat is Ngodnak, hogy mind az s mind több scholakbeli exameneken jelen lehessen Ngod.

Egyéb hírt Ngodnak nem irhatok, hanem az generálnak irták Modvából s az generál nékem ez szerint: Moscovitae reversi sunt ad Borystenem, qui et arces transierunt, euntes ad aliquem vadum, nescitur, an illo volunt transire in istam partem Borystenis et descendere ad oppugnandas arces, sed Tartari fortiter caesi sunt et media pars eorum viva non remansit. De én bizony, kegyelmes uram, az eleit nem értem, tudom Nagyságod jobban megérti. Hirdetnek olyat is, kegyelmes uram, hogy az török az németet megverte volna s Lándor-Fejérvárt is visszavette volna, de én nem hiszem. A lotharingiai herczeg Moguntiát effective obsideálta, a Brandenburgus Bonnát, a több segítő hadak pedig Kajserverthumot. A lengyel király sollicitáltatta az császártúl, hogy Moldva s Havasalföld ő keze alatt maradna, de nem obtineálta. Ha mi egyéb híreim occurrálnak szolgai tartozó kötelességem szerint Nagyságodat, mint kegyelmes uramat alázatosan tudósítani el nem mulatom. Éltesse isten Nagyságodat ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával együtt sok esztendőkig szerencsésen.

Görgény-Szent-Imre, 3. Julii. 1689.

Nagyságod

alázatos szolgája, méltatlan híve

Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nékem jó kglmes uramnak, fejedelmemnek adassék alázatosan.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

f)

1689. júl. 6.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram, fejedelmem. Tegnap éjjel érkezett Méra Miklós uram ide, Ngodhoz kisiettettem Ngodnak egy karabélyosával, nekem is ir az vajda egy levelet, de az Ngod levelére s Méra Miklós uramra relegál. Semmi bizonyosabb hírem nincsen. Ha mit érthetek Ngodat alázatosan tudósítani el nem mulatom. Isten Ngodat ifjú kegyelmes urunkkal sok esztendőkig szerencsésen éltesse.

Görgény-Szent-Imre, 6. Julii 1689.

Nagyságod

alázatos szolgája s igaz híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek, jó kegyelmes uramnak ő ngának.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában.)

LVII.

1689. ápr. 20—30.

a)

1689. ápr. 20.

A delegatió határozatai.

Consultatio illustris deputationis per suam Celsitudinem principalem pro die 20. mensis Aprilis 1689. in arcem Fogaras indicta et celebrata, ratione persolutionis precii certorum tritici cubulorum pro necessitate regni per spectabilem ac magnificum Georgium Bánfi de Losoncz erogatorum.

(Megjelent: K. Papp Miklós Történeti Lapok I. k. 343. és köv. 359. s követk. lapjain.)

b)

1689. ápr. 26.

Határozat a restantiák ügyében.

In congregatione illustris deputationis per Celsissimum dominum principem pro die 20. Aprilis anni praesentis in arcem Fogaras indicta et celebrata ratione restantiarum regni contributionum universarum in gralibus regni comitiis in civitate Segesvár anno praesenti celebratis articulariter dispositarum —

Deliberatum:

Jóllehet az mi keglmes urunk ő naga az nemes országnak arról emanáltatott szoros articulusi szerént egynéhány ízben parancsolt az közelebb elmult segesvári gyűlésben az ő felsége vitézi számokra felvetett pénz és mindenféle victuálékbéli contributióknak administratiója felől, de mind eddig is azok iránt sok fogyatkozások vadnak, melyek miatt az méltóságos Caraffa generál ő naga egynéhány rendbéli igen szoros ordinantiáihoz képest az militaris executiótól minden nap, sőt minden órán is tarthatunk, mely sokaknak nagy károkkal következhető militaris executiónak megelőzésére és elfordítására vigyázván, az mi keglmes urunk ő naga keglmes consensusából communi voto concludáltuk: hogy valaholott és valakik azon pénz és mindenféle victuálékbéli contributióknak megadásában, vagy beszolgáltatásában fogyatkozást tettenek és tésznek is s valakik részekről az kik miatt ad diem 4. Maii, mensis scilicet affuturi reájuk nézendő pénz és mindenféle victuálékbéli restantia nem administrálódik, tehát brachium regale bocsáttassék ki és valakik részekről valakik miatt fogyatkozás comperiáltatik, sine respectu personarum megfogattassanak és méltó büntetésekre fogva tartattassanak, ennek felette az el nem távoztatható militaris executió is az olyanoknak jószágira dirigáltassék de facto.

In oppido Fogaras, die 26. mensis Aprilis, a. 1689.

Ex speciali commissione illustris deputationis extradatum in dicto oppido Fogaras, die 27. mensis et anni praesentis

per magrum Petrum Alvinczi
protonotarium m. p.

(P. H.)

(Eredeti az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 34. köt.)

LVIII.

1689. ápr. 21.

Vesselényi Pál levele a fejedelemhez.

Kegyelmes uram.

Ajánlom Ngodnak alázatos szolgálatomat és hogy isten Ngodat minden dolgaiban boldogítsa, szíből kivánom.

Alázatoson akartam Ngodnak, mint kegyelmes uramnak levelem által udvarolni, kivánván tanálja Ngodat boldog órában; magam dolgai végett jövén ide Kassára commissarius uramhoz ő ngához, mind a kamarán itt kell fáradoznom, ha mit vihetnék véghez. Ngodnak, kglmes uram, semmi híreket irni nem tudok, hanem hogy már portió nevezet nem lesz Magyarországban, hanem quantum, amely egész Magyarországra harmadfél millióra fog extendáltatni; ő felsége pedig elmenvén Bécsből Prágába a koronázatra, Kolonics kárdinálist ő ngát hagyta képibe. Értettem, keglmes uram, hogy Ngod Szőrösnél levő madaramat megkedvelé és hogy két kopók odavitele felől is parancsolt, kiről mindjárt irtam is: nagy nyereségemnek tartván, ha miben Ngodnak kedvét találhatnám, ajánlom istennek Ngodat. Maradok Ngodnak alázatos szolgája

Datum Kassa, 21. Aprilis 1689.

Vesselényi Pál, m. p.

Külczím: **Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nékem jó kglmes uramnak alázatoson adassék.**

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

LIX.

1689. ápr. 30.

Meghivó a máj. 10-iki országgyülésre.

Michael Apafi dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Ez haza közönséges szoros dolgai azt kivánván meghitt böcsületes tanácsúr híveink megegyezett consensusokbúl tetszett szükségesképpen közönséges országgyűlését ide fogarasi várunkban pro die 10. Maii mensis affuturi indicálnunk. Hogy azért szegény hazánk fenforgó dolgairúl közönséges tetszésbúl mennél jobb modalitással végezhessünk: paran-

csoljuk kglmesen és igen serio Kglmednek az szegény hazának viszontagságban forgó állapotját előttök viselvén, hozzánk és hazájához való kötelessége is kivánván ad diem praefixum compareálni semmiképpen el ne mulassa Fogarasban. Secus sub poena in decreto et articulis regni expressa nec facturus.

Datum in arce nra Fogaras, die 30. Aprilis 1689.

M. Apafi, m. k.

Külczím: Generoso Stephano Rácz de Galgó, fideli nobis dilecto.

(B. Orbán Balázs gyűjteményéből.)

LX.

1689. ápr. 31.

Herberstein levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps.

Contentum litterarum Vestrae Celsitudinis, fratrem regii judicis huius loci concernens, in puncto, quod ille militem suae caesareae Majestatis lethaliter vulneraverit, qui etiam morte iamiam obivit, abunde intellexi; et Vestram Celsitudinem submisse rogo me servum suum sincerum et demississimum in sinistra opinione ne conservare vellit, ac si intentio foret, insontem pro reo grati debere, cuius contrarium de iure mihi affatim constat, et non aliud pro mea parte efflagito, quam ut justitiae consulere, satisfactionemque convenientem decernere non dedignetur. Sane enim sat male consului, quod casus ille me absente contigerit, et profecto, si etiam domi fuissem, et pro nunc fugitivum in loco deprehendissem, nullo modo mea authoritate, sed potestati praedicti regii judicis ad incarcerandum tradidissem. Nunquam enim intendi, uti et neque decet, jura regni minuere, verum eadem vel potius omni modo manutenere, sicut etiam post adventum meum non solum arrestum Martini Nagy domini Ladislaii Egely servitoris sinestre tuli, ast etiam arresto tradentes debito modo correxi, quamvis multoties laidenantium in domo sua in quartirio existentem abunde multis causis offenderit, quorum servus non tantum verberibus excepit, verum etiam illi ipsi tam ense quam pistoletis turpiter insidiari minatus sit, quod certe multam ansam correctionis praebuisset, non vero arrestus propter petitam et non eventam vini solutionem factus est, cui itaque relato Vestra Celsitudo fidem adhibere non

dignetur, cum ad solvendum vinum praedictus officialis sicut et nunc, ita et semper fuerit paratissimus; quod vero praenominatus Nagy ad corrigendum loci jurisdictioni non sit traditus, non mihi pro tunc absenti, sed aliis regni jura non sat expertis officialibus imputandus est, quibus supremae Vestrae Celsitudinis gratiae me submississime commendo, in eademque vivere et mori exopto

Vestrae Celsitudinis

Datum in Sasvarosch, ultimo die Aprilis 1689.

infimus ac submississimus servus
Joannes Antonius comes ab Herberstein, m. p.
vicecolonellus.

Kivül, más kézzel: Szászvárosról Joannes Antoniustúl küldött levele.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

LXI.

1689. máj. 10—21.

A fogarasi országgyülés és delegatió határozatai.

a)

1689. máj. 10.

Az országgyülési articulusok.

Constitutiones dominorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem 10. Mai anni praesentis 1689. a sua celsitudine principali indictis, et celebratis conclusae.

Főcommissarius uram mellé rendeltettek bizonyos személyek.

Hogy az restantia felszedésében főcommissarius atyánkfia jobb módjával procedálhasson, végeztük, hogy az mely executorok mostan exmittáltattak, azok után menjen kemény parancsolat, hogy házokhoz ne dimittálják, hanem ha szintén dolgokat végeznek is ide jőjjönek vissza és mindvégig itt continuuskodjanak, hogy, az hova kivántatik, oda hajtani executióra kimehessenek, kik mellé Geréb János atyánkfia is tartozzék idejönni.

Maga mellé ő kegyelmének rendeltetnek Ugron Ferencz, Balogh László atyánkfiai.

Az abrugbányai dologról.

Mivel azon kivül is sok controversia vagyon azon helyben az ecclesiai dolgok iránt is, ebben is pediglen praetendálják az ecclesia dolgának megbántódását, hogy jobban való igazítása lehessen azon dolognak jövendőben, commissariusoknak rendeltetnek, Thoroczkai István, Alvinczi Péter és Balogh Boldizsár atyánkfiai, kik is hova hamarabb az következendő június havában ad faciem loci felmenvén, a dolgokat okulálják, és az következendő országgyűlésre valóságosan referálják s akkor végső igazításban vétetődik; az alatt pediglen az aranyváltónak tisztességes szállást adván megbecsüljék.

Hévízi és hidegkúti határok között való controversiáról.

Az mely becsületes atyánkfiai articulariter exmittáltattak volt, az hévízi és hidegkúti határok végett oriáltatott controversiának okulására, azon becsületes atyánkfiai authoráltatnak azon controversiának végképen való eligazítására.

Az adóról.

Mostani gyűlés alkalmatosságával bizonyos okokra nézve újabb adónak felvetése differáltatván, az mint látjuk pediglen a restantiákból, ha az mostani terminusra való pénz valami nehezen kitelik is, de az legutolsó terminusra administrálandó summára semmi benne nem marad, melyet is hogy ha Bécsből annyira való engedelem nem lészen császár ő felsége kegyelmességéből, valamint s valahogy lehet meg kell fizetnünk. Mely másképpen ki nem telik, hanem újabb adó felvetés által. Hogy ha azért az időnek mivolta egész országostól való összegyülésünket nem várhatná, egész országúl három nemzetül authoráljuk az méltóságos tanács rendet és deputációt, hogy a mi kegyelmes urunk ő nagysága kegyelmes consensussából vethessenek adót fel, melyet is közelebb következendő ország gyűlésében articulusink közé iratni és országostúl magunk munkájának agnoscálni semmiképen el nem mulatjuk.

Ad instantias dominorum Coronensium facta resolutio dominorum regnicolarum.

Az 1-m.

Az fát, deszkát, zsindejt, meszet és egyéb épületre való eszközöket, interdicáltatik, senki drágábban ne adja,

hanem csak az előbbi árán, ha ki pediglen az ellen cselekednék, minden árúját amittálja.

Az mi az mesteremberek állapotját illeti, az külső mesteremberek több fizetést ne kivánjanak, hanem az menynyit szoktak volt azelőtt azon helyben fizetni, melyet minden közel való székekben, vármegyékben, az vicetisztek hirdessék meg mentest, az mesteremberek alkalmaztassák magokat ahhoz, különben az ki az ellen cselekszik, annyi summával büntettessék, az mennyivel többet kér az réginél.

Az postálkodás iránt subleváltatnak és nevezetesen háromszéki atyánkfiai magok privátumiban ne postálkodtassák, mindazáltal keglmes urunk ő nagysága, szükséges dolgaiban nem eximálhatjuk.

Ad 2-m.

Az templom iránt, mind ennyi sok romlás és tereh viselése alatt is, egész országostúl 10.000 forintokkal megsegíteni igérjük, úgy kis arra való pihenésünk lévén, az mennyiben lehet nem is halasztjuk.

b)

Deliberationes illustrissimae deputationis sub generalibus comitiis supraspecificatis emanatae.

Az Pater János és Szegedi György gyermeki között való dologról.

Az jövő közelebb következendő deputatió gyűlésére differáltatik, úgy hogy akkorra mindenik fél compareáljon minden ahhoz való requisitumival, certificáltatván mindazokat az kamaraispánokat, rationistákat és egyéb tiszteket, kik az portus és aknák között forgottanak akkoron; hogyha pediglen valamelyik nem compareálna, eo facto, nem comparens fél az egész adósságbeli praetensiónak keresetin convincáltassék.

Az számvevőknek rendeltetett költségek.

Az számvevőknek rendeltetett költségekre pénz Bethlen Miklós fl. 100, Alvinczi Péter fl. 100, Sárosi János fl. 50, nagy-sinki székbiró fl. 50 atyánkfiainak.

Heisler generálnak rendeltetett victualékról.

Az minémű élést Veterani generálnak az télen rendeltünk volt, főcommissarius atyánkfiai rendeljenek ide is annyit.

Fogaras, die 21. Maii, anno 1689.

In generalibus comitiis dominorum regnicolarum extradata per magistrum Joannem Sárosi protonotarium m. p.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

c)

1689. május 19.

Kolozsvári, cseh. somlyai praesidiariusok fizetéséről.

Az hódoltság adaja az praesidium fizetésére lévén fordítva, abból felét adják meg, mind az somlyai, mind az kolozsvári praesidiumnak, melyből ha ki nem telik, Bethlen Gergely atyánkfia teljesíttesse ki az generális perceptorokkal, az más fele is azután meglészen.

Fogaras, 19. Maii, anno 1689.

Szebeni timár és varga czéh instantiáiról.

Igen méltó kívánságok ez iránt. Végeztük azért, hogy minden városoknak tisztjei, szorgalmatosan reá vigyázzanak kötelességök szerént, hogy az articulus tenora szerént adják az bőröket és ha kik feljebb akarnák adni, az tisztek vegyék el az olyan embereknek minden árúját. Ha pedig az tiszt valami tekintetre nézve posthabeálja, az articularis poena exekváltassék azon tiszten minden kedvezés nélkül.

Az commissariusokról, kik az hannoverai fejedelem regimentjét super damnificationibus quietáltták.

Az exactorok eleiben számadásra az olyan commissariusok compareáljanak s adjanak számot róla, miért tettek kárt az quietantiaadással, és az exactor atyánkfiai az közelebb következendő deputatió gyűlésére reportálják, kik is az miattok esett kárt fizessék meg, ha méltó mentségek nem lészen.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

d)

1689. máj. 19.

In generali dominorum regnicolarum trium nationum regni huius Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum universorum congregatione, pro die 10 praesentis mensis Maii per celsissimum principem in arcem Fogaras indicta et celebrata, super sequenti materia — Deliberatum:

Az 1685. esztendőtől fogva fenforgott mindenféle contributióknak eligazításáról, arra rendeltetett exactorokról s az számvételnek helyéről és modalitásáról.

Az nemes országon az elmúlt 1685. esztendőtől fogva fenforgott pénz és mindenféle contributiókról való számvételre Bethlen Miklós, Alvinczi Péter, Szentlászlai Sárosi János és nagy-sinki székbiró atyánkfiai rendeltetvén, az mi kegyelmes urunk ő nagysága kegyelmes tetszéséből végeztük egész országúl, hogy mindenféle perceptorok, valakinek kezeken és interessentiájok által akárminemű pénz és victuálék gondja forgott s viseltetett, indifferenter mindenek magok hivataljok szerént kivántató requisitumokkal ad diem 1-um mensis Julii proxime affuturi Marus-Vásárhelyt, az mi kegyelmes urunk ő nagysága arról kibocsáttatott parancsolatjának tenora szerént compareálni és dolgokat végképpen eligazítani cum modalitatibus et sub poena in articulis super exactionibus ab anno 1687. conscriptis et emanatis. expressis, exactor atyánkfiai is kötelességek szerint compareálni és munkálódni, az marus-vásárhelyiek pedig szállásadással, s illendő gazdálkodással is lenni tartozzanak.

In arce Fogaras, die 19. mensis Maii, anno 1689.

Extradata per magistrum Joannem Sárosi celsisssimi domini domini principis per regnum Transylvaniae protonotarium m. p.

(K. Papp Miklós gyűjteményéből.)

e)

1689. máj. 17.

Anno 1689. die 17. mensis Maii, — in arce Fogaras, in congregatione orthodoxae refor-

matae religionis, secularium pariter ac ecclesiastici ordinis, in praesentia suae Celsitudinis principalis, ratione certarum quarundam quaerelarum infra specificandarum — Deliberatum est:

(Megjelent: K. Papp Miklós, Történeti Lapok I. köt. 375. s következő lapjain.)

LXII.

1689. jún. 10.

Veterani kéri a fejedelmet, hogy a biztosoknak fizettessen tekintélyes összeg pénzt.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Peracto arduo campi tractu medium quo inest, hyemis spatium iam iam transigitur, et stationes militis locati passim occupatae; cum vero in procuranda cuiusvis necessitate, patientia vix contineri possunt, sic obnixe hisce Celsitudinis Vestrae ac statuum regni comitibus remonstrare volui, quatenus pro conservanda disciplina, ordine ac tranquilitate opere conante aliquam bonam summam pecuniarum ad manus commissariatus consignare studeant, quibus miles magis fraenari possit, et iuxta suum praescriptum vivere sciet, quibus confidus felicia quaequae cordicitus voveo.

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, die 10. Junii 1689.

humillimus servus

Federicus comes Veterani, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apafi, Transylvaniae principi partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti, domino mihi gratiosissimo. Sessburg.

Ugyanott, más kézzel: 1689. hozták Ebesfalvára. Veterani generál levele.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

LXIII.

1689. máj. 21.

Heisler köszöni a szives fogadtatást.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Gratissimas Celsitudinis Vestrae literas sub 19. spirantis dimissas peramanter obtulit adveniens spectabilis

dominus Kálnoky de Kőröspatak, concredita sibi oretenus depromenda intellexi. Tantum favoris et gratiae, quo in me fertur, obligatissimis demerebor servitiis; affutura hebdomada responsum ab aula praestolor, quae subinde novero, Celsitudini Vestrae participanda retribuam, ut non minus de cunctis observabo accidentiis. Quibus foelices quasquas valetudinis prosperitates animitus pro votis voveo.

Celsitudinis Vestrae

Coronae, die 21. Maii 1689.

servus humillimus
Donatus Heisler, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apafy, Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti, domino mihi gratiosissimo.

Fogorasinum.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

LXIV.

1689. jún. 2.

Báró Gallenstein menti magát, hogy az ő katonái a mult télen nem tettek kárt.

Illustrissime ac celsissime princeps, clementissime domine domine.

Quod Celsitudinem Vestram hisce paucis onerare debeam, certe hoc fit contra meam voluntatem, quare dignetur mihi gratiose indulgere; cum enim praeterito anno cum quinque meis compagniis inclyti regiminis Archintiani Cibinio Coronam profectus fuerim, ego in omnibus pagis per quos transivi, vel in quibus pernoctavi, subditis sub poena prohibui, quod nemini aliquid sub quocunque etiam sit, nisi pro parata pecunia subministrare, et si milites injuriam ipsis facerent, vel damnum causarent, statim indicare nec non satisfactionem petere deberent, sed apud illos ubique locorum erat altum silentium. Jam autem non sine magna admiratione accepi et quidem ante aliquorum dierum spatium designationem a magnifico domino Bethlen et generoso domino Alvinczi subscriptam per dominum commissarium bellicum de Komornick vigore illius subditi certam pecuniae summa pro frumento, pabulo etc. praetendunt.

Quemadmodum autem ego cum omnibus officialibus salva conscientia probare possum, quod omnia pro militibus

necessaria tunc temporis mecum habuerim et exinde subditorum in examine habito depositio re ipsa iniqua, consequenter non sperabo, quod milites, qui haud ita pridem per incendium Coronae ortum magnum passi sint damnum, persolvere debeant istam praetensionem; sed hoc mihi versatur adhuc in recenti memoria, quod dominus commissarius Serpilius nobiscum sua impedimenta et plus quam octoginta pecora habuerit et si forsan illa damnificationem aliquam causavissent, jam a meis compagniis habebunt et quidem sane contra justitiam, quod etiam pluribus praefatis dominis scripsi; itaque etiam generosum dominum capitaneum de Tullian ad tactos dominos expediendum duxi, ut hoc negotium, ante computum cum commissario bellico domino de Komornick faciendum applanetur. Quapropter hisce paucis majoris fidei ergo submississime rogare haud nolui Vestra Celsitudo dignetur gratiosissime demandare, ut verbis et propositionibus eundem meo nomine fiendis fidem indubitatam adhibeant et expost facto cum desiderata resolutione remittant. Quibus me Celsitudinis Vestrae gratiae obedientissime commendo.

Celsitudinis Vestrae
Coronae, die 2. Junii 1689.
servus obedientissimus
Herbardus Gall L. B. a Gallenstein, m. p.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

LXV.

1689. jún. 5.

A brassaiak folyamodása a fejedelemhez.

Méltóságos fejedelem, kegyelmes urunk!

Generál Derbeville fél regimentuma mellé rendeltetett commissariusok beküldvén Nagyságod méltóságos patensét, melyből látván, hogy az regimentumnak fele Háromszék vagy Csikban subsistálni disponáltatott: mi okon penig történt légyen, hogy ittvaló districtusunkbeli szegénységre szállíttattak, nem tudhatjuk, holott kegyelmes urunk az egész télen ősztől fogva nem kevés hadak mind rajtunk, mind pedig külső falubéli szegénységünken lakván, úgy de praesentiis alég subsistálhattunk, interveniálván ezen istennek súlyos látogatása, mihez fogjunk s mi cselekedők legyünk, annyi inségünk között, hogy épülhessünk? módot nem láttunk. Mivel az mint értjük Kálnoki Sámuel uram

is oda tendál, hogy az egész hadakat, az földvári rétekre, vagy Prásmáriakra szállítsa, mely ha meglészen, lehetetlenség csak valamennyit is épülnünk és districtusbelienk is teljességgel megromolnak, oda levén minden füvek, honnat tarthassák marhájokot, tavaly is oda lévén minden szénájok mind magunknak is az portiózásra pénzen kellett vennünk. Ngodnak azért mint kegyelmes urunknak alázatoson supplicálunk, méltó consideratióban venni inségünket méltóztassék fejedelmi kegyelmessége szerint, mind ezen fél regimentnek, mind penig az hadaknak máshová disponáltatásában kegyelmességét mutatni, hogy itt való szegénységnek assistentiájával romlott kőfalainkot száraz álla(patra te)hessük, különben ha reánk szállanak egy maroknyi szénát nem exekválhatnak rajtunk, teljességgel megromlottakon fordulván meg minden . . . . . Nagyságod kegyelmes fejedelmi kegyelmességét, mint országunk atyjának igaz hűséggel megszolgálni el nem mulatjuk. In reliquo Celsitudinem Vestram feliciter regnare vivere desideramus.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae humiles perpetuique servitores

Coronae, die 5. Junii 1689.

Judices villicus senatusque Coronensis.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi, domino domino Michaeli Apafi, dei gratia principi Transylvanie, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti, domino domino nobis naturaliter clementissimo.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

LXVI.

1689. jún. 11—17.

A porumbáki consultatió határozatai s irományai.

a)

1689. jún. 11.

A határozatok.

Deliberationes in consultatione illustris deputationis per celsissimum dominum, dominum dominum principem in curiam Porumbakiensem ad diem undecimum mensis Junii anni praeter 1689. indicta et celebrata deliberatione conclusae.

Bizonyos számú adó felvetéséről.

Noha példatlan és igen kedvetlen materia, mindazáltal az rajtunk forgó s így nehéz consequentiákat importálható szükségre nézve kénytelenítettünk az kapuszám után adózni szokott minden rendekre, egy-egy kapura fl. 40// — különkülön felvetnünk, melyet mivel hogy az szegénységen hamarjában fölszedetnünk semmiképen nem lehet, a dominus terrestrisok indifferenter mindenek tartozzanak megfizetni, az hódolt vármegyéken lévő kapuszámokat ide nem értvén; mely adónak felszedésére az vármegyék és székek főtisztei viseltessenek hűséges gondot és az vármegyék főtisztei, főbiró és viceispán atyánkfiai, az székek főtisztei pedig bizonyos atyjokfiai által az következendő radnóthi országgyűlésére ad diem 15. Julii mensis affuturi administráltassék, az elmúlt segesvári országgyűlésben írott harmadik articulusban specificált generális perceptor atyánkfiai kezekhez. Ha ki pedig maga jószágáról tartozó adót meg nem adhatná, vagy megadni nem akarná, tehát azon embernek jószágát vigore praesentium megírt főtiszt uraink s atyánkfiai foglaltassák el és az véreket elsőben, azután penig az vicinusokat kénáltassák meg vele s ha az adót érette leteszik, bene quidem, alioquin azon jószágot idegeneknek is eladhatják és akár vérek, akár vicinusok, akár penig idegenek tegyék le az olyan jószágért az adót, azok az olyan jószágot három esztendőkig békességesen bírhassák: azután vagy az dominus terrestris, vagy annak igaz haeresi letévén az olyan jószágért adott summát, tartozzanak az ilyen temporaneus possessorok mox et de facto remittálni. Az fiscus jószágira ez felvetés szerént az mi adó esik, ki-ki az fiscus tisztei közűl az maga inspectiója alatt levő jószág jövedelméből tartozzék megadni, melyet ha nem cselekednék, fogattassék meg és mindaddig, mig az maga inspectiója alatt levő jószág adóját le nem tészi, fogva tartassék; ennek felette vetettünk modo quo supra, persolvendos

Fogaras földére is	fl. 3000// —	5700,
Ennek felette az szász papokra	fl. 1000// —	
Item az oláh papokra is	fl. 1000// —	
Ez két rendbeli adóra szász és oláh püspök atyánkfiai viseljenek gondot.		
Item az szebeni görögökre	fl. 600// —	
Item az örményekre	fl. 100// —	
Ez két rendbeli adóra az magok birái viseljenek gondot.		

Item Marus-Vásárhely városára	fl.	1240// —	
Item Kézdi-Vásárhely városára	fl.	200// —	
Item Udvarhely városára	fl.	70// —	
Item Bereczk városára	fl.	60// —	
Item Ilyefalva városára	fl.	40// —	
Item Csikszereda városára	fl.	30// —	
Item Sepsi-Szent-György városára	fl.	20// —	
Item Fejérvár városára capitatim	fl.	2// —	N. B.
Item Abrugy-Bánya városára	fl.	200// —	
Item Vizakna városára	fl.	400// —	
Item Haczog városára	fl.	105// —	
Item Vajda-Hunyad városára	fl.	150// —	
		2515.	

Mely fenn megírt városok adójára magok birái viseljenek gondot s administráltassák a fenn említett perceptor atyánkfiainak in loco ad terminum praefixum.

Holmi collatiókról.

Vicecolonellus Baáron Gál uram instantiájára maga regimentje ellen lett inquisitoria relatoriából emergált s meg is fizetett convictió refusiójára deputáltattak fl. 200// — item az úr Teleki Mihály uram ő kegyelme úti költségére (Hajzler generálhoz, ország dolgai végett kelletvén ő kegyelmének Brassóba menni) fl. 500// — Bethlen Gergely uram ő kegyelme által.

Az kapuszámok és deserták felcircálásáról.

Hogy az kapuszámok és deserták iránt régtől fogván fenforgó nehéz difficultások igazításba vétetődhessenek, főtiszt uraink s atyánkfiai, vicetiszt atyánkfiai által szorgalmatosan circáltassák, hol és mi difficultások lehessenek az kapuszámok iránt és hol s mennyi deserták lehessenek, melyekről az emberek teljességgel deficiáltanak és ne legyen kinek azokat colálni és fide mediante írott pecsétes regestumokban reportáltassék következendő országgyűlésre, ide értetvén az fiscus jószági is, hogy ott azon difficultások s deserták állapotja is jókarban állíttathassék.

Commissárius Prajner uramhoz való expeditióról.

Commissárius Prajner uramhoz való expeditió bizonyos okokra nézve az közelebb következendő ország gyűlésére halasztatott.

Az mostan felvetett adó perceptiójának helyéről.

Az mostan felvetett adó perceptiójának helye szükséges okokra nézve Segesvárott rendeltetett, holott azon város főtisztei generális commissárius uramnak és perceptor atyánkfiainak szállásadással s gazdálkodással is lenni és ha mikor kévántatik, ötvöst és pénzolvasókat is rendelni tartozzanak.

Bizonyos hadak felültetéséről occurálható propositióról.

Mivel mi az táborozásról nem is tudtunk elmélkedni, sőt olyan materiáról ország közönséges tetszése nélkül, annál inkább most is kevesen lévén, nem decernálhatunk: ez szegény ország minden rendeinek igy megfogyatkozott állapotját declarálva, el kell múlni azon occurálható Hajzler generál ő nagysága propositiójára való resolutió mellől, egyébiránt is lehetetlen levén az portiózásnak és táborozásnak is terhét supportálnunk.

Lugosban s Karánsebesben szállítandó 2000 köböl búzáról.

Commissárius Komornik uram szoros propositiójához képest Haczogról Lugosban és Karánsebesben kivántató kétezer köböl búzának elszállítására Hunyad és Zaránd vármegyékből, Szászváros székből is kétszáz szekerek rendeltettek, úgy hogy azon búzának felerészét aratás előtt, felerészét penig aratás után okvetetlen elszállítsák. Hogy penig azon szekeresek azon vecturát jobb kedvvel cselekedjék, commissárius Komornik minden szekérbérbe négy-négy forintot adat és mi is az ország pénzéből négy-négy forintot rendeltünk úgy, hogy egy-egy szekérbérbe nyolcz-nyolcz forint adassék; ezen szekerek felvetése Hunyad és Zaránd vármegyékben, úgy az megírt négy-négy forintoknak az ország részéről az mostan is felvetett megírt vármegyék adójából való megadattatása főispán Naláczi István uramra, az szászvárosi széki szekerek elrendelése penig és az ország részéről adandó négy-négy forintoknak azon széknek mostan reájok vetett adójából való megfizetése azon székbeli főtiszt atyánhfiaira bizatott; úgy mindazáltal, hogy megírt Szászváros széki főtiszt atyánkfiai is, ezen dologban fennemlített főispán Naláczi István uramtól várjanak és az szekeresek az fizetés dolgában, commissárius Komornik uram penig az búza elszállításában meg ne fogyatkozzanak.

Az szebeni computus reportálásáról.

Reportáltatott írásban és szóval is declaráltatott, miképpen ment és vitetett véghez a die 7. mensis et anni praesentis usque ad 13 praesentis Junii az ő felsége commissáriusával, az regimentek officiereivel is az universalis totius hybernii computus és mint igazíttanak el az inquisitoria relatoriák, melyek az írásból világosak.

Brassó városa districtusa s jószága adózásáról.

Brassó városának isten itéletéből következett tűz által való nagy romlását méltó tekintetben vévén, mint ennekelőtte, úgy mostan is azon városnak és hostátjának is elégett részét az adózástól négy esztendeig immunitáljuk ilyen declaratióval: hogy az ő kegyelmek 456 kapui három részekre osztván numero 304 kapuszámok adója az megírt terminusig relaxaltassék, et pro combustis habeantur; super portis autem 152 az Bárczaság és az városnak el nem égett hostáti adózzanak. Az hétfalusiak és törcsvári jószág adóját is hasonlóképpen három részre limitálván két rész adójok Brassó városa combustáihoz, harmad része penig az Barczaság adójához applicáltatott és tartatik vigore praesentis deliberationis usque ad terminum relaxationis praefixum.

Observatio. Ez két punctumoknak elsőknek kellett volna lenni, de per errorem esett ide való iratások.

Datum in possesione Porumbák die 17 mensis Junii, ultima videlicet praemissae congregationis anni 1689.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

b)

1689. jún. 13.

Computus generalis.

Szebenben commissarius Komornik urammal lett computus.

Inter nos infrascriptos tam a parte inclyti commissariatus sacratissimae Majestatis, quam a parte commissariatus Transylvaniae de toto hybernio anni 1688. partim anni 1689. usque ad diem infrascriptam:

Sequitur iam quantum ab inclytis regiminibus, antequam ab inclyto regno assignata fuissent naturalia, usque ad finem Januarii consumptum et quantum a 1-ma Februarii usque ad ultimum Aprilis 1689. inclytum regnum in praestandis naturalibus regiminibus restet.

Regimina	Usque ad finem Januarii consumptum est seu regimina regno debent.		pro ultimis tribus mensibus restat seu regnum debet regiminibus.	
	flor. rhen.	crucig.	flor. rhen.	crucig.
Baaden	1015	28½	548	15
Archinto	480	45	490	38
Veterani	3378	26½	3792	11
Pace	2442	39	2762	16
Honnover cataphractorum	— —	—	666	34
Castelli	1304	—	— —	—
D. Erbeville	— —	—	3611	29
Magni	4118	54½	2931	21
Hannover	3510	3	— —	—
Pro artilleria in toto	1147	—	— —	—
	17457	16½	14802	44

Defalcatis itaque restantis ultimorum trium mensium, quas regnum tenebatur regiminibus ... 14802// 44

Remanent pro refusione a regiminibus restituendi ... 2654// 32½

Praeterea pro diversis Claudiopoli, Albae et Devae extraordinarie administratis victualibus, praeter foenum ad Lippam dispositum, et Vincium ac Devam devectum, proveniunt inclyto regno refundendi ... 5690// 30

Summa inclyto regno refundenda ... 8345// 2½

Sed quoniam in computu Fogarasini die 10. Maii cum Coronensibus facto, acceptati sunt a commissariatu sacra-

tissimae Majestatis pro regiminibus Pace, Baaden et Archinto in primis tribus mensibus factis expensis floreni rhenenses 3998, crucigeri $52^1/_2$ in eodem etiam computu acceptati sunt alii 50 flor. rhen. per errorem calculi pro regimine Paciano plus adscripti; itaque hac summa, nempe 4048 flor. rhen. $52^1/_2$ crucig. ex superiori nempe summa flor. rhen. 8345 crucig. $2^1/_2$ detracta, manent a commissariatu refundendi inclyto regno floreni rhenenses 4296 crucigeri 10.

Et sic est finis computus victualium pro toto hybernio, per accuratum calculum utriusque partis commissariatus plene et integre confecti et confirmati.

Sequitur iterum computus pecuniarius.

Pro primo termino administrati sunt	fl. rh.	131562 cruc. —	
Pro secundo termino a domino Baranyai	fl. rh.	200000 cruc. —	
Pro 3-tio termino ab eodem Baranyai	fl. rh.	19000 cruc. //	
Pro 3-tio termino a magn. domino Macskássi	fl. rh.	655 // — 23	
a domino Henter	fl. rh.	156953 // — 36	
a magnifico domino Gregorio de Bethlen	fl. rh.	20472 // — —	
Item ab eodem	fl. rh.	150 // — —	
Similiter ab eodem	fl. rh.	1500 // — —	
a domino Stephano Kovács	fl. rh.	1269 // — 1	
	fl. rh.	200000 // // — //	
Summa pro tertio termino	fl. rh.		//200000
Pro 4-to termino a domino Kovács	fl. rh.	// 92411 // 8 //	
Item ab eodem	fl. rh.	70000 // — //	
Similiter ab eodem	fl. rh.	5034 // 12 //	
domino Serpilio Coronae	fl. rh.	10000 // — //	
Bistricii annonae officiali Nett	fl. rh.	1200 // — //	
Ujegyház triticum	fl. rh.	1365 // — //	
Quietantia germanorum Medgiesiensum	fl. rh.	923 // — //	
refundendi a commissariatu	fl. rh.	4296 // 10 //	
Coronam deducti	fl. rh.	5000 // — //	

Cibinienses dederunt domino Komornik	fl. rh.	6000 // — //	
	fl. rh.	1520 // 30 //	
a regimine Erbeville	fl. rh.	50 // — //	
a regimine Archinto	fl. rh.	200 // — //	
a domino Nicolao Bethlen mutuo	fl. rh.	2000 // — //	
	fl. rh.	200000 // — //	
Summa pro 4-to termino	fl. rh.		200000 // —
Restat quintus terminus integer, pro quo debentur	fl. rh.		224145 // —
Sed ex hac summa defalcantur	fl. rh.		50000 // —
a sacratissima Sua Majestate condonati, et sic manent a d. d. statibus regni Transylvaniae solvendi adhuc	fl. rh.		174145 // —

Super quo computu dedimus utrinque hanc attestationem sub chirographis et sigillis nostris usualibus roboratam. Cibinii die 13. Junii anno 1689.

N. B. Debet addi foenum Coronense unius mensis ... ... fl. rh. 5000

Pro captivis Turcicis factae expensae	fl. rh.	272	x. 30
Ratione postarum vel exploratorum ...	fl. rh.	47	x. 30
Summa ...	fl. rh.	5320	

Paulus Carolus Komornik, m. p.
capitaneus et commissarius bellicus.
(L. S.)

(L. S.) Nicolaus de Bethlen, m. p.
Petrus Alvinczi, m. p.

(K. Papp Miklós gyűjteményéből.)

LXVII.

1689. jún. 23.

Teleki levele a tanácsurakhoz.

Ajánlom Kegyelmednek szolgálatomat.

A generál holmi puskaport s munitiókat akar Szebenből ide, Kővárból is Szebenben valami ónat vitetni, igaz dolog mindkét helyre becsületes német tiszteket küld, hogy

elszállítsák, de hogy az elszállítás jobb és alkalmatosabb dispositióval legyen, kérem Kegyelmeteket, rendeljenek Szebenben is, Kővárban is egy-egy becsületes embert, mennél jobb dispositióval, ki az oda rendelendő tisztviselőkkel járjon és az szállításhoz szükséges alkalmatosságokrúl provideáljon mindenütt az útban. A Szebenből szállítandó puskapor munitiók alá harmincz szekeret kiván, arrúl az szebeni uraknak kell jó formában committáltatni, hogy Szeben, Ujegyház, Nagy-Sinkszékből rendeljenek, a mikor felőle requiráltatnak. A Kővárban menőnek jó formában való patens kell, a mely specialiter szóljon Belső-Szolnok-, Doboka-, Tordavármegyékre, és minden vármegyék-, székekbeli városokra, falukra, hogy az szükséghez képest minden kivántató assistentiával, szekérvonó marha s kisírőadással legyenek. Felső-Bányárúl a kővárvidékiek szállítsák Désig, az belső-szolnokvármegyeiek Tordáig, az tordavármegyeiek bé Szebenben. Mind az, ki a Szebenből ideszállítandó munitiók mellé, mind a ki a Felsőbányárúl Szebenben szállítandó ón mellé rendeltetik, Szebenben menjenek, minthogy ott lesznek azok a commissáriusok is, kiket azon elszállításra az generál rendel. Felette kérem Kegyelmeteket, tegyenek oly dispositiókat, hogy valamint a dologban fogyatkozás ne legyen, mert ez kiváltképpen való szolgálatja a császárnak.

Kővárban Katona Mihály udvarbiró uraméknak committálni kell, hogy az ón elszállítására tizenöt szekeret rendeljenek. Kérem, hagyja meg Kegyelmetek az Kővárban küldendő becsületes embernek, tovább Désnél ne vigyék azon szekereket.

Én isten kegyelmességéből innét ma az generállal a táborra megyek s a mint lehet, onnét sietek haza felé, ha útambúl nem is, isten haza vivén, ő nagyságát s Kegyelmeteket mindenekrúl bővebben tudósítom. Noha ha isten annyira való egészséget ad, magam is ő nagysága szolgálatjára menni igyekezem. Isten Kegyelmeteket éltesse.

Brasso, 23. Junii 1689.

Kegyelmetek szolgája komja

Teleki Mihály, m. p.

A lap szélén: Demiczki, a lengyel király postája, ideérkezett, de még nem beszéltem véle, nem is akarok lenni, míg a generállal szemben nem lészen.

Külczím: Tekéntetes nemzetes Naláczi István főhopmester, Pernyeszi Sigmond hopmester, Alvinczi Péter itílőmester,

Inczédi Pál praefectus jóakaró uraimnak, komáimnak, sógoromnak ő kglmeknek adassék.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

LXVIII.

1689. jún. 28.

Komornik elutazása Erdélyből.

a)

A biztosok jelentése a fejedelemhez.

Ajánljuk Ngodnak alázatos szolgálatunkat mint keglmes urunknak.

Commissárius Komornik uram Porumbákon létiben szólván az deputatiónak, hogy Nagod méltóztatnék Caraffa grálnak recommendálni, irattunk egy conceptust, ha tetszik keglmesen Nagodnak, méltóztassék leirattatni s hogy inkább köteleztessék véle Nagodhoz, mikor Nagodhoz megyen, maga Nagod neki odaadni. Vagy pedig, ha Nagodnak másképtetszik, valamelyik becsületes hivétűl szállására küldheti; vagy az palotán mikor Nagodtúl elbúcsúzik, odaadhatni neki. Isten Nagodat sok esztendőkig szerencsésen éltesse.

Fiadfalva, 28. Junii 1689.

Nagod alázatos szolgái, méltatlan hívei

Teleki Mihály, m. p.
Bethlen Gergely, m. p.
Bethlen Elek, m. p.
Gyulai Ferencz, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagának, jó keglmes urunknak fejedelmünknek adja alázatoson.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egyl. birt. Kemény-gyűjt. 35. k.)

b)

A fejedelem nevében kiállítandó levél tervezete.

Excellentissime domine!

Proficiscitur Viennam magnificus dominus commissarius Komornik, de cuius singulari in servitiis Augustissimi imperatoris activitate, summa erga Excellentiam Vestram devotione, et bona erga me, fideles meos, universos scilicet

status accommodatione supervacaneum judico prolixe scribere, siquidem credo Vestra Excellentia uberius hactenus intellexerit. Porro, siquidem per tempus suae in hac provincia commorationis exactum sibi comparavit rerum et necessitatum cognitionem, ipse easdem vividius explicare potest, neque dubito, quin pro sinceritate sua id ipsum diligenter executurus sit; atque ex hac fiducia Vestram Excellentiam tot caeteroquin curis et occupationibus obrutam longa declaratione non onero. Faciet spero Vestra Excellentia, quod meus totiusque regni in ejusdem patrocinium collocata spes, attritus et enervatus status, omniumque vota desiderant, hoc est, quod plurium langventes animos, caeterorum vero zelum consolidabit. In reliquo Vestram Excellentiam feliciter valere desidero.

Hátára jegyezve: Caraffa generálnak így kell írni Urunk ő nagysága méltóságos neve alatt Komornik commissárius uram által, 1689. Julii.

(Eredeti fogalmazványa a gróf Teleki-család levéltárában. Missilisek 111. sz.)

c)

Teleki levele Caraffához.

Illustrissime et excellentissime domine, domine mihi colendissime.

Binas literas Excellentiae Vestrae Absolon mihi reddidit, tertias ante dies aliquot accepi, testes singularis erga me affectus et immeritae gratiae, quam dictus Absolon familiariter et prolixe mihi recensuit. Veneror favoris jam hicinde exhibiti iteratas contestationes, debitasque pro tanta propensione Excellentiae Vestrae agendo gratias, veniam ab eadem etiam atque etiam peto, quod ex obligamine ad easdem citius non responderim; hoc enim non tam labores, quos servitiis Augustissimi imperatoris domini domini nostri clementissimi summo studio et applicatione hucusque impendi, impediverunt, quam quod eventum repartitionis exspectaverim, de quo me etiam tacente domini Komornik et Absolon Excellentiae Vestrae fundamentaliter perscribent. Onus certe grave de humeris nostris insupportabile videbatur (sicut et revera est), tamen ut intentio Excellentiae Vestrae effectum suum consequeretur, et praeterea fidelitas provinciae erga sacratissimam Suam Maje-

statem elucesceret, extreme sumus conati, totamque impositionem ad manus Excellentiae Vestrae accommodavimus, sperantes nihilominus ab ejusdem tamquam patris et patroni nostri gratioso favore aliquam ex obtinenda relaxatione consolationem.

Protectionales Suae Maiestatis sacratissimae qua veneratione acceperim, et quantopere sim obstrictus Excellentiae Vestrae pro ejusdem recommendationibus et patrocinio, non possum verbis exprimere; fatendum enim mihi est, quod uni et soli Excellentiae Vestrae imputem et feram quicquid in me familiamque meam contulerit Augustissimi imperatoris domini domini nostri clementissimi exuberans munificentia; hoc solum obsequiose rogo, ut Excellentia Vestra sine omni dubietate sit persvasissima, quod omne meum studium, omnesque vires sic intendo convertere in augmentum interessorum Maiestatis Suae sacratissimae, ut neque Excellentiam Vestram factae recommendationis unquam poeniteat et mea fides atque obligatio, qua obstrictus sum, ex ipsis factis cognoscatur; indecorosum enim esset et exitiabile vel illam temerare, vel meam senectutem prostituere, cum laesione reputationis et gloriae Excellentiae Vestrae, (quam recenter novo titulo auctam cordicitus, uti par est, gratulor), cujus incrementum meae quoque et meorum fortunae stabilimentum est.

Quidquid sentiant, vel loquantur obtrectatores atque invidi, nunquam tamen committam, ut illi vel male interpretatas actiones, vel maculam non servatae fidelitatis in consolationem rapiant, quae Excellentiam Vestram conturbare mihi vero obesse possent, quin potius ea circumspectione devitaturus sum omnia, ut per egregia facta ipsorum criminandi malignitas eludatur et emarcescat.

Quod correspondentias cum excellentissimo generale Veterani attinet, in iis hucusque nihil fuit intermissum, neque quidpiam etiam in futurum ex mea parte omittetur; hoc enim commune bonum, servitia Suae Maiestatis invictissimae et mea obligatio expostulant.

Incrementum honoris et gloriae, quam sacratissimus imperator, dominus dominus noster clementissimus, Excellentiae Vestrae recenter contulit, sicuti ex literis ejusdem Excellentiae Vestrae ingenti cum gaudio intellexi, ita ut ulterior gradus sit ad florentiorem adhuc fortunam, nominisque immortalitatem ex corde precor.

Coeterum in propenso affectu et efficaci patrocinio Excellentiae Vestrae quietus sum atque securus et sicut

mea summa cura et propositum est, ut propensionem Excellentiae Vestrae omni rectitudine constantibusque serviciis demereri valeam, ita firmissime credo, quod meum et familiae meae emolumentum sibi porro habitura sit recommendatissimum. In hac spe et fiducia maneo cum voto longaevitatis et fortunatissimorum in hoc ruenti et subsecuturis plurimis annis successuum

Excellentiae Vestrae.

(Eredeti fogalmazványa a gróf Teleki-család levéltárában. Missilisek Nro. 111.)

d)

Teleki levele.

Kegyelmed neve alatt.

Excellentissime domine.

Nisi mihi abunde constaret, probatam esse documentis plurimis Excellentiae Vestrae magnifici domini commissarii Komornik industriam studiumque eidem Excellentiae Vestrae ad nutus serviendi, scriberem merito, pro meo erga eundem singulari affectu, aliquod testimonium, cujus capacissimus quidem dignissimusque est, merita tamen illius, quae rebus agendis hic sibi comparavit, longe majora sunt, quam ut a me sufficienter possint explicari, vel etiam suspiciosum sit hominem laudatum operose laudare. Ad haec ab insinuatione quoque status et negotiorum istius provinciae eo libentius supersedeo, quo majori in iisdem dictus dominus Komornik pollet notitia, sumque persvasus, quod sicuti constitutionem regni, genium moresque populi et quod summam, publicas privatasque necessitates expertus est, ita easdem genuine ingenuaeque Excellentiae Vestrae declarabit. Per quem quod non petito consilio quaedam confidenter Vestrae Excellentiae insinuo, humillime rogo, non aegre vertet Excellentia Vestra, facio enim ex sincera mea et reali erga suam caesaream Maiestatem fidelitatem studioque commodi et interesse ejusdem promovendi et ex desiderio propagationis dignitatis ac existimationis Excellentiae Vestrae. Nostrum erit a patrocinio paternoque affectu ejusdem Excellentiae Vestrae expectare medelam penetrabilemque consolationem; quod mea privata concernit, in iis quoque representandis loquetur, quod cognovit; Excellentia autem Vestra faciet, sicut fiducialiter spero, quod ejusdem erga me gratiosissimus affectus svadebit. Transmitto Vestrae

Excellentiae veram interpretationem litterarum residentis in porta Ottomannica celsissimi principis ad suam Celsitudinem datarum; praeterea nihil habeo aliud, nisi quod ex Moldavia allatur bis in conflictu Moschovinum plurimos Tartaros coepisse et inter illos duos Zultanos et aliquot Murzas. Deinceps etiam, si quae habuero, non intermittam humillime Vestrae Excellentiae ad notitiam dare, dummodo sciam, qua via possim litteras ad Vestram Excellentiam dirigere. Me ad omnia obsequia, donec vixero, arctissime devinctura, qui semper sum et maneo.

(Eredeti fogalmazványa Teleki Mihály betoldásaival, a gr. Teleki-család levéltárában. Missilisek 111. sz. a.)

LXIX.

1689. júl. 15—aug. 5.

A radnóthi országgyűlés törvényei.

a)

1689. júl. 15.

A törvények.

Articuli dnorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad decimum quintum mensis Julii proxime praesenti, anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi noni, in castro Radnóth ex edicto Suae Celsitudinis principalis indictis et celebratis conclusi.

Articulus primus.

Az adóról.

Az közelebb elmúlt fogarasi ország gyűlésében egész országúl három nemzetűl authoráltuk volt az méltóságos deputatiót arról, hogy ha az szükség úgy fogja kivánni, az mlgos deputatió szabadoson adót vethessen fel; mely felvetett adót közönségesen országostól magunk munkájának ismervén lenni, articulusunkban iratjuk és Ngod klmes consensusából confirmáljuk is; mely az iránt lett assecuratiónkra az dolgok úgy kivánván, ez mostani gyűlésünkre az adónak felvetése nem haladhatván, kénteleníttetett az mlgos depu-

tatió az Porumbákra anno praesenti 1689. ad diem undecimum mensis Junii Ngodtól indicáltatott gyűlésében bizonyos adót vetni fel; mely felvetett adót elébbeni igéretünk szerént, magunk munkájának agnoscálván, ezen articulusunkban inserálni és confirmálni méltónak itíltük, mely adó felvetése következik szóról szóra ez szerént:

Noha példátlan és igen kedvetlen materia, mindazáltal az rajtunk forgó s igen nehéz consequentiákot importálható szükségre nézve, kételeníttettünk az kapuszám után adózni szokott minden rendekre egy-egy kapura fl. 40// külön-külön felvetnünk, melyet mivel hogy az szegénységen hamarjában felszedhetnünk semmiképpen nem lehet, az dominus terrestrisek indifferenter mindenek tartozzanak megfizetni, az hódolt vármegyéken levő kapuszámokat ide nem értvén; mely adónak felszedésére az vármegyék, és székek főtiszte, viseltessenek hűséges gondot és az vármegyék főtiszteii főbiró és viceispán atyánkfiai, az székek főtisztei penig bizonyos atyánkfiai által az következendő radnóthi országgyűlésére ad diem decimum quintum Julii affuturum administráltassák ez elmúlt segesvári országgyűlésében írott harmadik articulusunkban specificált generális perceptor atyánkfiai kezekhez. Ha ki penig maga jószágáról tartozó adót meg nem adhatná, vagy megadni nem akarná, tehát azon embernek jószágát vigore praesentis megírt főtiszt uraim és atyánkfiai foglaltassák el, és az véreket elsőbben, azután penig az vicinusokat kénáltassák meg vélle, és ha az adót érettek leteszik bene quidem, alioquin azon jószágot idegeneknek is eladhatják, és akár vérek, akár vicinusok, akár penig idegenek tegyék le az olyan jószágért az adót, azok az olyan jószágot három esztendeig békességesen birhassák, azután vagy az dominus terrestris vagy annak igaz haeresi lévén, az olyan jószágért adott summát tartozzanak az ilyen temporaneus possessorok mox et de facto az jószágot remittálni. Az fiscus jószágira ez felvetés szerént az mi adó esik, ki-ki az fiscus tisztei közűl az maga inspectiója alatt levő jószág jövedelmiből tartozzék megadni, melyet ha nem cselekednék, fogattassék meg, és mindaddig mig az maga inspectiója alatt levő jószág adaját le nem teszi, fogva tartassék. Ennekfelette vetettünk modo quo supra persolvendos.

Fogaras földire is	fl. 3000 //
Ennek felette az szász papokra	» 1000 //
Item az oláh papokra is	» 1000 //

Ez két rendbéli adóra szász és oláh püspök atyánkfiai viseljenek gondot.

Item az szebeni görögökre	fl.	600 //
Item az örményekre	»	100 //

Ez két rendbéli adóra az magok birái viseljenek gondot.

Item Marosvásárhely városára	»	1240 //
Kézdi V. városára	»	200 //
Udvarhely városára	»	70 //
Bereczk városára	»	60 //
Illyefalva városára	»	40 //
Csikszereda városára	»	30 //
Sepsi-Szent-György városára	»	20 //
Fejérvár városára capitatim	»	2 //
Abrugbánya városára	»	200 //
Vizakna városára	»	400 //
Haczeg városára	»	105 //
Vajda-Hunyad városára	»	150 //
	fl.	2515 //

Mely fent megírt városok adójára magok birája viseljenek gondot, administráltassák az fenn említett perceptor atyánkfiainak in loco et ad terminos praefixos.

Mely adóknak felvetése ekképpen menvén véghez, in omnibus suis punctis et clausulis ratificáljuk.

Megvizsgálván szorgalmatosan, klmes urunk, hogy mind az ő fge vitézinek igírt summában mennyivel vagyunk adósak, mind pediglen azon ő fge vitézire, az elmúlt őszen és télen sok helyeken expendált költségeknek refusiója mennyire megyen, mind ennyi véghetetlen sok contributióinkkal is nem gondolván, kételeníttetünk szegénységinkre újabb adót vetni fel, Ngod klmes consensusa is accedálván, mivel látjuk, hogy az mivel már országostól adósak vagyunk, annak megfizetése már semmiképpen tovább nem haladhat.

Az feljebb megírt Porumbákon felvetett adón kivűl vetettünk fel minden kapura

	fl.	50 //
Az egész székelységre vetettünk fel	»	6000 //
Az szász papokra	»	1000 //
Az oláh papokra	»	1000 //
Fogaras földire	»	300 //
Szebeni görögökre	»	600 //
Örményekre	»	100 //
Zsidókra	»	40 //
Marosvásárhelyre	»	1240 //
Kézdivásárhelyre	»	200 //
Udvarhely városára	»	70 //

Bereczk városára	fl.	60 //
Illyefalva városára	»	40 //
Csik-Szereda városára	»	30 //
Sepsi-Szent-György városára	»	20 //
Fejérvár városára capitatim	»	20 //
Abrugbánya városára	»	200 //
Vizakna városára	»	400 //
Haczok városára	»	105 //
Vajda-Hunyad városára	»	150 //

Az hódoltságon levő része az három vármegyének, az mely faluk Váradra fizetnek, azok ne adjanak semmit, az többi felényit, melyet kolozsvári főkapitány atyánkfia ő klme hitelesen czirkáltasson fel.

Ezen adónak terminusa huszadik Augusti, helye Segesvár, az holott is főcommissárius atyánkfia ő klme szedesse fel az eddig való generális perceptorok közűl ketteivel, úgymint Kováts István és Szetsői Máté atyánkfiaival, kik közűl Kováts István Szebenben az pénznek administratiójában continuuskodjék, Szetsői Máté Segesváratt az pénznek perceptiójában forgolódjék, kiknek is az mlgos deputatió rendeljen költségekre való pénzt.

Segesvári polgármester atyánkfia pediglen rendeljen ahoz értő pénzolvasót, kereskedő embereket és egy ötvest, szállást is az pénz perceptiójára alkalmatost tartozzanak segesvári atyánkfiai rendelni.

Mely adónak felszedésében és administratiójában minden helyeken lévő vicetiszt atyánkfiai úgy szorgalmatoskodjanak, hogy az praefixus terminusra administrálják minden helyekről, különben ha mely vicetiszt negligentiája miatt az nemes országnak bajoskodása érkezik, másoknak példájára gravis animadversiónkat el nem kerülik, minden vármegyékben és székekben peniglen főtiszt atyánkfiai rendeljenek ezen adónak perceptiójára illendő embereket.

Mivel peniglen az fiscalis jószágokban sok pusztaság vagyon, miglen annak igazítása véghez mehet, az főtisztek ő klmek tegyenek olyan igazítást, hogy az hol teljességesen való pusztaság vagyon, az olyanoknak adójok suspendáltassék.

Némely székek és vármegyék az elmúlt télen az ő fge vitézire sokat expendáltak, kik is hogy ez utólszor felvetett adóból magok contentatiójára refusiót vegyenek, az mostani exactor atyánkfiai arról való testimoniálisa szerént méltónak itéltük.

Az eddig való generális perceptorok helyben hagyattatnak és hogy ha az fenn specificált két perceptorok közűl

valamelyik meg találna betegedni, főcommissárius atyánkfia ő klme az több perceptorok közűl rendeljen mást helyette, kik ott continuuskodjanak.

Articulus secundus.

Ez hazában fenforgó némű-némű vétkek megbüntetésinek modálitása rövid processusra rescindáltatik.

Istennek ő fgének mindennyi rajtunk forgó súlyos látogatásival is sokan semmit sem gondolván, sok vétkeknek neme mint eláradott légyen az emberek között, szomorúan jelentjük kelmes urunk, sokak kétségkivül elbizakodván az törvényeknek rendesen való nem folyásában, az nemesi szabadságnak színe *(alatt)* sok vétkeknek cselekedésire hanyat-homlok mernek, bizakodván abban, hogy az eddig observáltatott usus szerént longo litis processu, az kiknek incumbálna, nem procedálhatnak ellenek, mely vétkeknek ennyire való eláradása és annak meg nem büntetése miatt nem egyebet, hanem istennek végső itíletit várhatjuk minden bizonnyal édes hazánkra. Hogy azért ez iránt is az ő fge fellobbant haragját csendesíthessük, csak mi részben is nemesi szabadságnak megsértődésivel is annyi részben nem gondolván, afféle vétekben élőknek megbüntetésekről, eddig observáltatott processust megrövidítvén, Ngod klmes consensusa is accedálván, egész országúl, három nemzetűl végeztük ez szerént. Hogy tudniillik director atyánkfia ez hazában mindennemű helyeken inquiráltasson, és az hol gyilkost, parázsnát, káromkodót és minden keresztyéni szíveket irtóztató sodomia vétekben élő embert hall, evocáltassa az mlgos deputatió öszvegyűlésére, az holott is az Ngod mlgos táblája minden haladék és kedvezés nélkül revideálja az afféle megnevezett véteknek valamelyikével vádoltatott embernek causáját, és edczeri exmissiónál egyéb dilatió semmi sem adatván, finaliter decidáltassék dolga, és érdeme szerént meg is büntettessék.

Az mig peniglen az inqusitió peragáltathatik, minden fő- és vicetisztek és egyéb becsületes rendek is ha kiket afféle vétekben élőket tudnak, tartozzanak kötelességek szerént megírt director atyánkfiának értésére adni.

Az ilyen vétekben deprehendáltatott ember mellett peniglen senki Ngodtól gratiát impetrálni ne merészeljen, sub poena fl. 500//; Ngod is mostani klmes igíreti szerént ne adjon, hogy ha peniglen valaki sok sollicitálása után impetrálna Ngodtól gratiát is, az Ngod gratiája semmit neki ne használhasson, hanem Ngod fejedelmi authoritása megsér-

tődése nélkül, törvény szerént érdemlett méltó megbüntetésit vegye el az olyan személy.

Ez iránt való constitutiónk peniglen ez hazában három esztendeig duráljon, azontúl erőtelen legyen, hogyha az szükség úgy kivánván, újabban egész országul Ngod klmes consensusa is accedálván, ezen constitutiót nem confirmáljuk.

Articulus tertius.

Az magyar papok bériről.

Mivel az regius fundusra telepedett oláhok az szász papoknak ezen fundusokról azelőtt járni szokott bért szintén úgy beszolgáltatják, mint midőn azon helyeken szászok laktanak, nem praejudicálván, hogy az szász papok tanítására nem járnak, vagy hogy magoknak ők is papot tartanak; végeztük azért klmes *(urunk)* consensusából, hogy hasonlóképen az vármegyéken és székelységen is, az mely oláhok olyan fundusokra telepedtek, az holott annak előtte az magyar papnak bért adni szokott magyarok laktanak, legalább annyi béradással papnak mostaninak *(így!)* tartozzanak, az mennyivel azon helyben az előtt lakott magyar ember tartozott; mely bért is az oláhokon azon helynek lakosi az köztük affélékben observáltatott usus szerént szabadoson exekválhassák, ha szép szerént megadni nem akarják.

Articulus quartus.

Az kapuszámbeli defectusokról.

Már jó darab időtől fogván való bajoskodásink lévén klmes urunk az adó felszedésében az elpusztult kapuszámok miatt, melynek eligazítása mindeddig is egy s más okokra nézve mind elhaladott, legközelebb differáltatott volt eligazítása ez mostani gyűlésre. De mivel látjuk klmes urunk, hogy annak eligazítása egyebütt rendesen véghez nem mehet, hanem mindenik vármegyében in facie loci, holott is minden abbéli difficultásoknak jobb módjával mehetni végire.

Végeztük azért klmes urunk Ngod kegyelmes..... annuentiájából, és az főispán urainkot ő klmeket arra authoráltuk is, hogy ezen gyűlésben ő klmek egyetértvén egymás között, tegyenek olyan rendelést, hogy mostani gyűlésünk elbomlása után mentest az egyik vármegyén elkezdvén, rendre mind az több vármegyéken promulgáltassanak közönséges gyűlést, az hova is minden azon vármegyében biró uri és főrendek s egyéb kapuszámot biró nemesek is tartozzanak compareálni és unanimi consensu azon vármegyének

kapuszámban levő difficultásit, desertáit szorgalmatoson vizsgálják meg, és az hol az kapuszámokban az pusztaság miatt oly difficultást látnak és találnak, hogy az egész vármegye az főispán urakkal ő klmekkel együtt defalcálni méltónak és illendőnek itílik, defalcálják. Reá vigyázván arra mindazonáltal, hogy az ország kapuszáma valakinek fraudulentiája által meg ne károsodjék és az kinek egy kapujában tiz adózó embere nem találtatik, vagy most de praesenti ott lakos, vagy bujdosóban levő, vagy penig árva gyermek nincsen, ott méltán az defectusoknak mivolta szerént, az defalcatió meglehet. Ide nem értetvén mindazonáltal azok az bujdosók, az kik más országban transfugiáltak és reductiójokban mód nincsen.

Mely desertákot az vicetisztek per inquisitionem szorgalmatoson czirkálják fel, ez mellett az possessor is eziránt maga praetensiójáról inquiráltasson, megengedtetik, az mellett peniglen, az mely faluban deserta vagyon, azon falunak esküdt birái is az vármegye gyűlésére előhivattassanak, hogy annál világosban magok az főispán urak az homályos dolgoknak magoktól az biráktól végire mehessenek.

Articulus quintus.

Defalcatióról.

Megtekintvén klmes urunk főgenerális széki Teleki Mihály urunk ő klmének mind Ngodhoz való igaz hűségét, mind penig ez hazában mostan fenforgó súlyos dolgaiban való éjjeli, nappali hasznos fáradozását és az mellett lett sok expensáit, az ő klme megpusztúlt jószáginak, kapuszámaiban való nagy akadálya és difficultása mielőttünk verificalódván, Ngod klmes consensusából, hat kapuszámot, id est portas 6, az ő klme jószágiról defalcáltunk, úgy hogy maga ő klme ezen defalcatiót az mely vármegyében levő jószágira disponálja, álljon szabadságában, az adót is azon helynek tisztei nemkülömben, hanem az szerént exigálják.

Jöttenek klmes urunk ilyen panaszok is némely nemes atyánkfiaitól, hogy felesen levén egy testvér atyafiak, sőt külömben is szoros alkalmatosságokra nézve, lakóhelyeket terjeszteni sok paraszt fundusokra kételeníttettenek magoknak lakóhelyeket építtetni, az melyek kapuszámokban levén, eddig is sokat adóztanak róla nemesi szabadságok praerogatiójok ellen.

Mely eziránt való nemesi szabadságoknak megtámadását meg akarván orvosolni, végeztük klmes urunk, hogy az afféle helyekről való adózással nemes atyankfiai ne

terheltessenek, reá vigyázván mindazáltal az vármegye fő- és vicetisztei, az afféle dologban fraudulentiával ne éljen senki. Ide nem értvén az fiscalis jószágok.

Articulus sextus.

Az auffugiált jobbágyokról.

Mind az fiscalis falukból, mind egyéb helyekről sok uraknak jobbágyi, mind az mostani terhes adózás előtt s mind egyéb okokra nézve, lakóhelyekből kibujdostanak és oly helyeken lappanganak, az holott az adózásnak terhit teljességesen elkerülik, az hunnét peniglen elszöktenek, avagy az több véllek egy adózásban lévő emberek terheltetnek az ő adajukkal, avagy az földesuraknak kell érettek adózni és ha az dominus terrestris reá talál is, az temporaneus ura meg nem adja, bizakodván abban, hogy az fugitivus jobbágyok reductiójáról írt processus szerént nem folyatván az törvények, az temporaneus ura mig convincáltatik, azalatt az jobbágyoknak hasznát veszi és így mind az fiscus s mind más nemes atyánkfiainak azalatt jószágok végső pusztulásra jut. Hogy azért eziránt is az adózás jobban véghez mehessen és hogy mind az fiscalis tisztek, mind egyéb minden rendek az olyan aufugiált jobbágyokat haladék nélkül reducálhassák: végeztük klmes urunk, hogy valakinek jobbágya ab anno 1685. aufugiált, relatoriáját producálván mind elszökéséről ez jobbágyoknak. mind penig proprietásságáról, simpliciter az temporaneus urát azon jobbágyoknak requirálja, a ki is ad simplicem requisitionem ha megadja bene quidem, ha peniglen meg nem adja, azon vármegyének vagy széknek főtisztit requirálván az praetendens, tartozzék az főtiszt minden tovább való halogatás nélkül az olyan jobbágyot meg nem adó emberre kiküldeni, és az fugitivus jobbágyot cum poena fl. 200// az verus haereseknek restituáltatni. Ha penig az alatt az fugitivus jobbágy az temporaneus urától, mig az praetendens az főtisztekhez jár el, valahova menne, más hasonló jobbágyát foglalják el és assignálják az praetendens kezében, ki is mindaddig birja, mig reducálja az temporaneus ura az aufugiált jobbágyot, verificálódván, mindazáltal, hogy annak utánna szökött volna el, hogy az praetendenstől requisitus volt.

Articulus septimus.

Kővárvidéki nemességről.

Ez mostani fenforgó nagy adózás előtt Kővárvidékéről egyházhelyi nemesség más vármegyékre elment, széledett

némely falukból, hogy sok faluk ez miatt végső pusztulásra jutnak, kik ellen végeztük klmes urunk Ngod klmes tetszéséből, hogy az kik ab anno 1685. bujdostanak onnét, kővári főkapitány uram ő klme requisitiójára minden helyekről tartozzanak kiadni sub poena fl. 200//.

Articulus octavus.

Szökött szolgákról.

Az szegődött szolgák minden rendek között annyira elfajultanak, szolgai kötelességekről meg nem emlékezvén, egyszersmind abban elbizakodván nem kevéssé, hogy az törvények nem folyása miatt nem reducáltathatnak, kiknek vakmerő bátorságok, hogy refrenáltassék, végeztük, hogy valaki az szolgarend közűl szegődése mellől elszökik, non obstante eo, hogy máshoz szegődett, szabadoson megfoghassa és fogathassa akár nemes, akár nemtelen legyen vigore saltem praesentis articuli, s vihesse vissza elébbeni szegődsége mellé. Ebben peniglen minden helybeli tisztek legyenek assistentiával kötelességek szerént és ad requisitionem simplicem tartozzanak megfogatni és az elébbeni gazdájának kezében adni. Az kik penig vagy egy, vagy más tekintetre nézve meg nem adnák, vagy megfogni nem akarnák, az tiszt mentést fl. 200 exequáltasson az olyan emberen, az kik peniglen az szökött szolgák közűl vagy reversálisosok, vagy jobbágyból állók, kiváltképen az jobbágyból állók felakasztassanak, gratiazások mindazáltal az urok szabadságában álljon.

Articulus nonus.

Az adót megadni nemakarók ellen.

Sok fogyatkozást látván az adó felszedésében, klmes urunk, végeztük, hogy valamely dnus terrestris az Porumbákon felvetett 40 forintos adót nem deponálta, az olyan vakmerő dnus terrestrisen exekváljon az tiszt duplumot, az nemes embernek maga jovaiból, ha penig azon vármegyében res mobilise nem találtatnék, jószágát vessék zálogban duplumig, melyet három esztendeig ki ne válthasson, hanem annak utána depositis deponendis, vehesse jószágát kezéhez.

Az mostan felvetett ötven forintos adót peniglen, az mely parasztemberen szegénysége miatt fel nem vehetik, fogják meg az vicetisztek, és ha az adót vagy maga meg nem szerezheti, földesura is le nem teszi harmad nap alatt, az tisztek azon megfogott embert duplumig adják el és valaki leteszi, mindaddig szolgáltassa, mig az duplumot az földesura egészlen le nem tészi.

Articulus decimus.

Az commissáriusokról.

Főcommissarius atyánkfia ő klme mellé rendeltük commissariusnak Mikes Pál atyánkfiát és ő klmek mellé executoroknak az adó felhajtására Maxai Balás, Bodoni Sigmond, Nápolyi Péter, Suki Pál, Boros László, Torma Kristóf, Torma Miklós, Mikó István, Dániel Máhály, ifjabb Petri Gábor, Hodor Máté, Geréb János, Bernát János, Jankó Péter atyánkfiait, kik is főcommissarius atyánkfia ő klme mellett mindaddig continuuskodjanak, miglen az egész felvetett adó mindenfelől fel nem kél, szorgalmatoson fáradozván ki-ki ő klmek közűl az reá bizatandó adó felhajtásában.

Nos itaque *etc.* Datum in castro nostro Radnóth in generali congregatione dominorum magnatum et nobilium die quinta mensis Augusti, ultima videlicet congregationis nostrae.

Ladislaus Székely,
praesidens m. p. (P. H.)

Magn. Petrus Alvinczi, protonotarius m. p. (P. H.)

Magister Joannes Sárosi, protonotarius m. p. (P. H.)

(Eredetije báró Radák Ádám levéltárában.)

b)

1689. júl. 15.

A delegatió határozatai.

Consultatio occasione comitiorum Radnothiensium pro die 15. Julii 1689. indictorum et celebratorum ibidem celebrata.

(Megjelelent K. Papp Miklós, Tört. Lapok I. k. 467. s k. ll.)

c)

1689. aug. 6.

Bethlen Gergely kielégítése.

In congregatione illustris deputationis dominorum nobilium, consiliariorum celsmi principis dni nostri clementissimi ac coeterorum etiam dnorum magnatum et nobilium

etc. etc. ad 15. mensis Julii in civitate Radnoth etc. etc. de et super certo quidem et debito per sp. ac grsum d. Gregiorium de Bethlen mutuo percepto

Deliberatum est.

Mivel az fenforgó szoros állapotokhoz képest az ő fge vitézinek tartozó pénzbeli restantia summának külömben szerit nem tehetjük, az ő fge commissáriusi pedig militaris szoros executióval fenyegetnek bennünket s az szegénységet, arra nézve Bethlen Gergely uram ő klme, mint főcommissárius, kételeníttetett bizonyos summa pénzt böcsületes creditor atyánkfiaitól szoros obligatoriák tenora szerént kérni és kölcsön felvenni; hogy azért sem Bethlen Gergely uram ő klme, szoros obligatoriája szerént meg ne károsodjék, sem pedig az ország is más hasonló szoros alkalmatossággal meg ne fogyatkozzék, végeztük: mihelt az generális perceptorok kezekhez annyira való pénz megyen, az ő fge vitézi számokra tartozó restantia summának fogyatkozása nélkül contentálhassa ő klme azokat az böcsületes creditor atyánkfiait, kiktől kölcsön pénzt felvenni kételeníttetett, assecurálván ő klmét felőle, vigore praesentis deliberationis, hogy az mely pénzt ő klme ország szükségére felvenni kételeníttetett, magunk adósságának agnoscáljuk.

Datum in castro Radnoth 4. Augusti, anno 1689.

Cujus quidem praemissae deliberationis tenorem praementionato spect. ac groso dno Gregorio de Bethlen, iurium suorum uberiore futura pro cautela necessaria extradandum duxi et concedendum.

Datum in castro Radnoth die 6. currentis mensis Augusti, anno 1689.

Mgr. Petrus Alvinczi
cels. principis per regnum Transylvaniae
protonotarius m. p.

(Gróf Hédervári-Viczay könyvtár. O.—II.—35. 27. köt.)

d)

1689. júl. 17.

Teleki Mihály levele a delegatióhoz.

Ajánlom kglmeteknek szolgálatomat.

Komáromi megérkezvén az deliberatumot meghozta, én ugyan olyan aperte is declarálhatom az iránt magamat

az ország részérűl, bizony, a mint vagyok, nem is óhajtom a hadakozást, de félek igen, ha ily categorice lesz a válasz, (noha talám már az tatárok híre csendesedvén nem is hozza elő) rosz consequentiákban esünk, ennek sok ratióit adhatnám, de én nem urgeálom. Vajjon a többit elhallgatván, nem jobb volna-é szakasztva adni, mint sem hacsak a székelységet is akaratunk ellen elviszi? azt pediglen én nem mondhatom, hogy gondolkozni sem tudtunk róla, mert Fogarasban általam proponáltatá, kit én az uraknak s deputatusoknak, a kik jelen voltak, meg is mondottam. Akkor a lőn válaszom: mikor bemegyek, akkor arrul való dispositiót tűlem megizenik, ezzel talám, hogy megírom s ujobban kérdést teszek, talám vétek. A mint az generálnak szóló levél pariajábul látom: ott van írva, ha mibűl megtalálom, nekem pedig semmi parancsolatom nincsen Ngtoktul; Ngtoktul kglmetektűl elvárom Ngtok kglmetek parancsolatját, mikből requiráljam. Isten éltesse Ngtokat kglmeteket.

Arpas, 17. Junii 1684.

Ngtok kglmetek köteles szolgája

Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Az mi kegyelmes urunk ő nga méltóságos tanácsúr s deputatus híveinek közönségesen bizadalmas uraimnak s kedves atyámfiainak ő ngoknak s ő kglmeknek.

Cito, citissime.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

LXX.

1689. júl. 21.

Celsissime princeps, clementissime domine.

Accepi humillime clementissimas Celsitudinis Vestrae litteras Albae Juliae 30. Junii datas, vi quarum munitiones caesareo bellicas generosus dominus Joannes Okmar Coronam versus promovebit, alterum vero generosum dominum Martinum Kobori ex hac causa ad Celsitudinem Vestram remitto, ut (quemadmodum dominus leutenantius, heri modo ad Celsitudinem Vestram expeditus, remonstraverit) de vecturis Fölsőbania huc plumbum aportaturis ex mandato Vestrae Celsitudinis provideat, quam in diuturnam

et prosperimam felicissimi regiminis continuationem divinis favoribus submisse recommendo ac maneo

Celsitudinis Vestrae

humillimus famulus

Christoph. Somsen de Stompach, m. p. vicecolonellus.

Cibinii, 2-da Julii 1689.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apafi principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino ac Siculorum comiti, domino mihi clementissimo

Albam Juliam.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

LXXI.

1689. júl. 24—aug. 18.

Heisler tábornok levelei a fejedelemhez.

a)

1689. júl. 24.

Celsissime princeps, dne mihi gratiosissime!

Tum zelus et candorem totius boni publici, tum fidelitatem et promptitudinem in promovendis Suae Mattis servitiis, tum conservationem suae patriae etiam opere contestandam ex gratiosissimis Celsitudinis Vrae literis sub 22. exaratis pluribus percepi. Eatenus ergo optime et laudabiliter comitatui Hunyadiensi promulgatum fore simul et magnificum dnum Ladislaum Gyulaffi expeditum, ut penes excubias nostras passui portae ferreae prope Hadczeginum incumbat, quo super dispositionem feci, ut quingenti desultorii ordinis portam dictam ferream reparent ibique permaneant, Celsitudinis Vestrae vero provinciales copiae versus Hadczeginum intra passum illum castra metantur et deinde casu necessitatis semper quam citissime ad locum illum angustum cum nostris ibi relictis sese conjungere et illuc confluere possunt, ut aequivalenter viae per Lugos, Dobram et illorum locorum securitati provideant, reliquos mille quingentos ordinatos prope Lugos in loco condigno sese figere jussi assultum, utpote hostilem vi fortiori repellere et sic tam uni, quam alteri passui vigilantissime praeesse poterunt provinciamque quam securissime custodire.

Quietam et tranquillam simul reddere patriam, motus

regiminum repressi, ut ii scilicet passibus Moldavis et Vallachis vicinis Coronae attendant et quam optime invigilent, ideoque exigenter non est sedes Siculicales insurgere, optimum tamen ex mandato Celsitudinis Vrae eos in paratis habere, unde sufficit ex comitatu Hadczeg et Hunyad pro nunc accinctos esse, quos etiam puto, brevi iterum quiescere, quatenus serenissimus princeps ex magna armada novissime mihi scribit, selectissimos et copiosissimos penes se habere milites omnique conatu hostem profligere studet, quamvis inimicum proeliandi nullus arbitratur, intentionem autem ejusdem penetrandi militia nostra prope Semandriam secessit, sic adventante hoste progrediendo nostros ad punctum pervenire opportet, casu autem hostem simulare conclusum est vi fortissima contra hos operare et adepto (quos deus secundet et minime dubitatur) victrici progressu harum partium disturbia absque hoc recedere debebunt, ex superiori vero parte Coronense, si verum continuat, ob summum Tartarorum conflictum, qui mihi a multis confirmatur, invasio nulla ab iis experiunda erit. Ego pro persona mea ob urgentes ab augustissima aula acceptas expeditiones me hinc Coronam movebo, qua de re illrmum dnum generalem D'Erbeville ad me quam citissime avocavi et hic loco mei substituam. Firmissime credat Celsitudo Vra quantam syncerissimam propensionem hujusque provinciae quietam et tranquillam conservationem allaboro et studeo. Utinam deus vires meas ita corroboret, ut Celsitudini Vrae ex corde candidissimum affectus et ingenii mei desiderium (quantum realiter et efficacissime inservire obligor) etiam opere contestari queam, doleo etiam vehementer, quod in his comitiis humillimam meam reverentiam ob pluriem negotiorum et brevitate temporis exhibere impenditus sim, assecuro tamen, quod semper et constanter debita mea obligatione in perpetuum profitebor, ac diutissime pro votis animitus valere cupio.

Celsitudinis Vestrae

prope Karánsebes, die 24. Julii 1689

servus humillimus
Donatus Heisler, m. p.

Külczím: Celsissimo priucipi ac dno dno Michaeli Apafy, Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno mihi gratiosissimo

Radnóth.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

b)

1689. aug. 9.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Rediens generosus dominus Absolon, super punctis a me sibi commissis responsum abs Celsitudine Vestra cum magna satisfactione et contento protulit, et quae Celsitudo Vestra magnifico domino Nicolao Bethlen mecum conferenda concredidit, sana mente intellexi, quibus pro primo tantae confidentiae Celsitudinis Vestrae summe obligatus sum, assecurando eatenus eandem Celsitudinem Vestram, quae tum pro suo mandato, tum saluti provinciae, tum rebus etiam publicis, consilio et opere prodesse possim, nulla intermittente occasione, pro desiderio quoque Celsitudinis Vestrae propensionis meae uberiora contestari incrementa, sic iterum ad reducem magnificum dominum Nicolaum Bethlen verbaliter collocutum refero.

His repetendo duxi Vestram Celsitudinem non dedignari, mandatum id propter 80 currus ad comitatum Hunyadiensem, continuando vices quaternas quanto citius expedire, hae enim vecturae pro parata pecunia bonificentur, et summi interest ne penuria apud copias nostras accrescat, mature providendum est.

Ego pro mea persona parum iterum reconvalesco, et per paucos dies integram valetudinis meae spero restitutionem, aut saltem eventum febris meae. Reliquum uti semper ita et nunc constanti frui valetudine adopto.

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, die 9. Augusti 1689

humillimus servus
Donatus Heisler, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apafy, Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti, domino mihi gratiosissimo.

Ibi ubi.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

c)

1689. aug. 18.

Celsissime princeps, dne mihi gratiosissime.

Ex literis sub 16 praesentis pluribus certior factus sum Celsitudinem Vestram aliquos commissarios jam-jam

praedestinasse, qui partim partibus Sombloviensibus, partim etiam partibus Kővariensibus obvios ire et tum meum regimen, tum reclutos aliorum regiminum in bona ordinantia huc adducere conabuntur, mediante quorum modus omnis excessus dirimendus est et etiam incolas minime querelaturos, assecuro etiam Celsitudinem Vestram, dummodo mihi particulares excedentes notificet, ita firmiter contestor non tantum satisfactionem et contentationem laesionis habendi, imo etiam si quos reos invenerim, pro exemplo severissimo arguam; notum tamen est, in rebus generalibus difficile ad particularia pervenire, nisi nomine appellentur et significentur: qua utrimque observata methodo tum Celsitudo Vra, tum ego his querellis liberi esse poterimus. Reliquum cordicitus promptitudini mea servitiorum oblata quaequae pro voto auspicor

Celsitudinis Vrae

Cibinii, die 18. Augusti 1689

servus humillimus
Donatus Heisler, m. p.

Külczím: Celsissimo principi, ac dno dno Michaeli Apafy Tranniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno mihi gratiosissimo

Radnothinum.

(Eredetije az Erd. Muz.-Egyl. birt. Kemény-gyűjt. 35. k.)

LXXII.

1689. júl. 31.

Caraffa a fejedelemhez s Absolonhoz.

a)

A fejedelemhez.

Celsissime princeps, dne mihi gratiosissime!

Litteras Celsitudinis Vestrae de dato 29. Junii debito cum respectu percepi, ex quarum continentia prosperum recuperatae salutis suae statum intelligens summo cordis solatio perfundor et precor, ut altissimus Celsitudinem Vram quam diutissime in bona valetudine conservare dignetur. Interim demissas ago gratias de continuatione propensissimi in me affectus et gratia, assecurando eandem Celsitudinem Vram, quod, quoad vixero, inclyti Transylvaniae regni emolumentum mihi maximae curae esse permittam et for-

tunae ducam Celsitudinis Vestrae ulteriora mandata accipere, quorum executione me sua gratia dignum faciam. Et cum tandem crastina die hinc moturus ad exercitum caesareum in imperio militantem me conferre constitui, expecto ibidem jussa suae Celsitudinis et interim eandem advota valere cupio, me vero gratiae et favori recommendans maneo

Celsitudinis Vestrae

Viennae, 31. Julii 1689

obsequentissimus servus
C. Antonius Caraffa, m. p.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egyl. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

b)

1689. júl. 31.

Absolonhoz.

Generose domine honorande.

Literas suae dom. generosae de dato 28. elapsi mensis Junii et 2. Julii mihi transmissas percepi et tam ex earundem continentia, quam etiam a dno Komornik oretenus plura de rerum Transylvanicarum statu intellexi: quod attinet distributionem tam tallerorum, quam donativorum iudicio suae dominationis et dni generalis Heisler remitto, scientes occasionem aptam et modum congruum id taliter perficiendi uti illi, quibus haec dona data contenti sint coeteri vero simili gratiae se idoneos reddere studeant. De reliquo sua gen. dominatio cum affato dno generale Heisler in bona cointelligentia vivere et quidquid pro servitio et interesse caesareo promovendo utile et commodum fore reperiet, ipsi suggerat et sic unitis consiliis et viribus tam emolumentum caesareum quam etiam conservationem patriae sibi curae esse satagant. Ego deo dante crastina die in imperium proficiscor, ibidem meo officio functurus, proinde litterae in posterum eo dirigendae sunt. Quibus maneo

Suae Dnis generosae.

Kívül, Teleki írásával: Caraffa generál Absolon uramnak írta 1689. 23. aug. Gernyeszeg.

Jegyzet. Az aug. 23-ik datum a levél megérkezése napját jelöli. Caraffa akkor írta, mikor a fejedelemhez szólót.

(Egykorú másolat. Telekiek levéltárában. Miss. 112.)

LXXIII.

1689. aug. 3.

Gróf Magni tábornok a fejedelemhez.

Celsissime princeps, domine domine mihi gratiosissime. Obviante mihi Celsitudinis Vestrae praesentium exhibitore, ad spectabilem dominum Michaelem Henther expedito, nolui intermittere, quin occasione hacce Celsitudinis Vestrae mediantibus literis meis servitia mea humillima offerrem ac me ejusdem benignae gratiae recommendarem, repraesentando; directe modo in absentia excellentissimi domini generalis Haizler sum in visitatione passuum Transalpiensium ac Moldvaiensium, casu, quo (deus clementer avertere dignetur) hostis aliquam irruptionem facere intenderet, habita experientia eo commodius eidem resisti possit; cum igitur de praesenti directio terrae hujus per absentiam ac ordinem excellentissimi domini Hajzler in me collata sit, rogo humillime, ubi mea Celsitudini Vestrae servitia proficua videbuntur, mihi servitori suo benigne mandare dignetur, ut et ego meam obligationem Celsitudini Vestrae humillimis servitiis meis remonstrare valeam. In reliquo me benignae gratiae Celsitudinis Vestrae recommendando, maneo

Celsitudinis Vestrae

Raptim Zágon, 3. Augusti 1689.

humillimus servitor

Carolus comes de Magni, m. p.

Külczím: Celsissimo ac illustrissimo domino, domino Michaeli Apaffy principi Transylvaniae etc., etc., etc., domino domino mihi gratiosissimo.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

LXXIV.

1689. júl. 31—aug. 11.

Schmettau tudósítása a fejedelemhez Bécsből.

a)

1689. júl. 31.

Serenissime et clementissime princeps!

Postquam huc venissem, statim adlaboravi, ut possem ratione horologiorum Serenitatis Vestrae mandatum adim-

plere: illud, quod aperiendo attrahitur, jam in promissis habeo, de illis vero, quae intra 3 hebdomadas semel attrahuntur, non possum certificare, quando perficientur, nam magister ille, qui ea debet facere, habet modo contracturam.

Aliud tamen pro tabula reperi, quod semel per septimanam debet attrahi et habet hoc artificium, si trahatur per filum aliquod, tunc illam horam, vel quadrantem sonabit, quae tunc temporis erit, quando trahetur filum illud, absque ullo impedimento cursus sui et processus, quod horologium pro die, quam nocte est valde commodum; intra paucos dies spero ista horologia transmittere.

Ante hesternum sua caesarea majestas hinc discessit, finis itineris est, ut rex Josephus in regem Romanorum vel coronetur, si non coronetur, eligatur. Contra Gallos jam modo serio agitur. Dux Lottaringiae obsidet Mogontium, ubi imperatricis frater, princeps Fridericus trajectus est. Bohn locum fortissimum oppugnat elector Brandenburgicus, Hollandicus, Anglicus et Hispanicus miles sub commando principis de Waldek, tenet Gallos in continua inquietudine, ita, ut nullae obsessae munitioni succurrere possint et cum illi omnia loca ad mare fortissime debeant habere obsessa, non sunt tam fortes, ut possint inire conflictum, sed semper recedunt et vadunt ad loca fraudulenta. Anglicae et Hollandicae classes tandem sunt conjunctae et stant in mari, si illis fortuna faveret, ut ex mari ad aliquam partem terrae possent descendere, magnam confusionem in Gallia excitarent. Dethronatus rex Angliae adhuc est in Hybernia, volunt hoc pro astutia habere, quod illum nondum inde expulerint, cum Galli ipsi binis vicibus fortem succursum miserint et per hoc se advertenter debilitaverint, qui tamen succursus illis plane nihil prodesse poterat, fuit enim ex parte Anglorum assecuratum, quod munitionem Londonderi non possit expugnare; interea tamen multi Galli et alii adhuc ipsi adhaerentes occisi sunt, postquam vero Anglorum et Ecossorum succursus in 25.000 se extendens, advenisset, debuit plane oppugnationem hanc deserere et se ad Dublinum salvare. Rex Galliae, qui modo videt, quod Jacobus juvari non possit, nec potest, nec vult ullum ulteriorem succursum amplius mittere et sic hoc modo brevi bellum hybernicum finem habebit. In Hungaria hoc anno caesareus exercitus nihil aliud intendit facere, quam tantum se habere defensive. Turcicus legatus misit cursorem ad suum imperatorem, cujus reditus proxime exspectatur. Sunt aliqui hujus opinionis, quod brevi pax cum Turcis concludetur. Non possum satis gratias infinatis referre pro

clementibus mihi exhibitis ab Serenitate Vestra in Transylvania, hoc possum assecurare, quod pro longa vita et felici regimine Serenitatis Vestrae maxima cum devotione ad deum ter optimum perpetue, quamdiu vixero, exorabo, permaneoque

Serenissime et clementissime princeps, Serenitatis Vrae

Viennae, 31. Julii 1689.

servus humillimus

Christophorus de Schmettau, m. p.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

b)

1689. aug. 4.

Serenissime et clementissime princeps!

Mogontinum et Bohnum dux Lottaringiae et ser. elector Brandenburgicus adhuc obsidione cingunt sperantque fortalitia haec tandem expugnare. Classes Hollandicae et Anglicae nullas operationes hactenus fecerunt. Helvetici protestantes murmurant contra catholicos, accusant ipsos de aliquibis rebus, quae contrariantur fidem inter illos erectam. Gralis Caraffa prima hujus mensis ab hinc abivit et sperat post 2. hebdomadas in exercitu ducis Lottaringiae esse. Ex Hungaria scribitur seraskierum non esse fortiorem 30 m. hominum. Fama portaret, quod vezerius 50 m. hominum in itinere esset. Caesarei tamen optimam spem illorum ex parte demonstrant. Princeps Ludovicus Badensis etiam in intentione habebat transeundi fluvium Moravam et ineundi proelium cum hoste. Moscoviticus ablegatus ante tres dies hinc Poloniam versus abiit, accepit dona et assecurationes, quod sua majestas inscito Czarorum pacem cum Turcis inire non velit. Papa est valde aegrotus. Ad continuas clementias Serenitatis Vestrae me humillime recommendo, permaneoque

Serenissime et clementissime princeps, Serenitatis Vrae

Viennae, 4. Augusti 1689.

servus devinctissimus humillimus

Christophorus de Schmettau.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

c)

1689. aug. 7.

Serenissime et potentissime princeps!

Jam novellae nihil aliud sonant, quam de obsidione Mogontina et Bohnensi, sicut putatur, adhuc satis nostri habebunt ad agendum. Dicitur, quod elector Saxoniae in quodam excursu in tali periculo fuerit, ut illum vixnon ad civitatem Mogontinum accepissent, si non suorum fortitudo in extremis superasset et illum liberasset. Ante Bohn semper est elector Brandenburgicus cum suis copiis et aliquot millibus Monsterbergensium etiam aliorum militum portant illi, quod velint, per bombas munitionem cogere. Gallici exercitus tantum modo quaerunt loca fraudulenta, sperantes, quod nostri se debilitabunt et ipsi circa tempus hyemale iterum agere poterunt. Anglica et Hollandica classis est ita fortiter in mari, ut Galli maximas vires adhibere debeant portus maris circumdare, siquidem summa salus Galliae in hoc consistit, ne Angli descendant ex mari, quia Galli ex illa parte nullam magnam munitionem habent et Angli usque ad cor, seu medium Galliae pervenirent. Dethronatus rex Jacobus habet adhuc multos adhaerentes in Hybernia, videtur autem acsi regnans propter illum non esset in magnis curis, quia suas bellicas expeditiones magis contra exteriores, quam interiores hostes dirigit. De pontificis reconvalescentia habetur quidem bona spes, quia vero senectus est praesens, timet sibi tota Christianitas de illo. In Ungaria hoc anno vix agetur offensive. Hollandi, Angli et alii confoederati intendunt et maxime instant apud caesaream majestatem facere pacem cum Turcis; quia modo Gallorum progressus non succedunt et in Turcico regno adhuc rebelliones continuant, exinde putatur hoc anno adhuc pacem Turcae inibunt. In continuas gratias et clementias me humillime recommendans, permaneo

Serenissime et clementissime princeps, Serenitatis Vrae

Viennae, die 7. Augusti 1689.

devotissimus et humillimus servus
Christophorus de Schmettau.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

d)

1689. aug. 11.

Serenissime et clementissime princeps!

Hisce transmitto novellas aliquas. Particulares vix habentur. Iter suarum caesarearum majestatum, sicut auditur, adhuc feliciter succedit. Putatur vero, quod Neuburgum, sicut intentio erat, propter ibi copulandam reginam Hispaniae conjugem, non sint profecturae, quia plenipotentiarius regis Hispaniae comes a Mansfeldt necdum comparet; etiam ab illo tempore, a quo ex Portugalia a Lissabon discessit, nulla ulterior de illo habetur informatio, quod diversa judicia et opiniones causat. Hic adhuc praesens Turcica legatio proxime Jaurinum ducetur et ibi usque ad ulteriora detinebitur, permaneo

Serenissime et clementissime princeps, Serenitatis Vestrae

Viennae, die 11. Augusti 1689.

devotissimus et humillimus servus
Christiphorus de Schmettau.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-Egyl. birtokában. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

e)

1689. aug. 28.

Serenissime et potentissime princeps!

Ad pedes Serenitatis Vestrae dnus Fekete, portator harum literarum deponet horologia, quae quod ad placitum Serenitatis Vestrae sint, maxime opto, meque ad continuas clementias humillime commendo, permanens

Serenissime et clementissime princeps, Serenitatis Vrae

Viennae, 28. Augusti 1689.

devotissimus et humillimus servus
Christophorus Schmettau.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-Egyl. birtokában. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

LXXV.

1689. aug. 14—szept. 7.

Teleki levelezése a fejedelemnek.

a)

1689. aug. 14.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram s fejedelmem.

Micsoda kivánsági legyenek Heisler generálnak ő ngának s azokban az én vékony tetszésem mi legyen, azokrúl való bő irásomnak olvasásával nem akarván Ngodat terhelnem, komám Naláczy uramnak bővebben irtam, tudom ő kegyelme az dolgokat Ngodnak referálja. Elküldöttem ő kegyelmének a generál s úgy Gyulaffi uram nekem irt levelét is, római császár ő felsége az új angliai királynak irott levelének pariáját is.

Nekem semmi bizonyos híreim, kegyelmes uram, nincsenek. Komornik uram irja Bécsből Mogunciát az lotharingiai herczeg szállotta meg, holott is az császár egy testvér attyafiát elvitték, Bonnát az brandenburgumi elector, kiknek megvételekhez nagy reménséggel voltanak. A császár Augustában ment az ifjú királyt császárságra választani, októberben fog visszajűni.

Komornik uram Ngodnak ajánlja alázatos szolgálatját. Lengyelországból semmi hírem nincsen, mert innen kegyelmes uram senkit sem béjűni Máramarosban, sem onnan Lengyelországban menni senkinek is meg nem engedtetik.

Ha mi híreim érkeznek Ngodnak alázatosan megirni el nem mulatom. Én penig Ngodat kegyelmes igíreti szerint alázatosan puszta házamhoz elvárom. Éltesse isten Ngodat ifjú urunkkal ő ngával szerencsésen sok esztendőkig jó egészségben.

Gernyeszeg, 14. Augusti 1689.

Nagyságod

alázatos szolgája s igaz híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, jó kegyelmes uramnak fejedelmemnek ő ngának alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

b)

1689. aug. 19.

Méltóságos fejedelem, nekem jó kegyelmes uram, fejedelmem.

Ngod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem; kiválképpen való dolgom lévén nekem mindenkoron Ngod méltóságos parancsolatihoz való engedelmeskedésem, igaz dolog szintén most terminálván Vesseléni Pálné asszonyomnak is atyjafiaival való dolgának Ngod s az nemes ország parancsolatja szerint való eligazítására, de azt is félretettem volna is alázatos készséggel mentem volna, de szintén most akadtam nyomában puszta házam körül esett égések eszközinek s minthogy magam, cselédim megveszett dolgok is in flagranti vagyon, Ngod bölcs itíletire hagyom házamban esett ily rossz s veszedelmes dolgot miképpen lehessen csak mégis differálnom. Ngodnak, mint kegyelmes uramnak, alázatosan könyörgök, ne legyen nehézsége reám el nem mehetésemért, látja isten szivesen s alázatos készséggel cselekedtem volna s cselekedném, ha házamban ez példátlan casus ne essék; ha nem sietek jobban való kinyomozásával s megorvoslásával, annál inkább fog nevekedni ez az ellenem készített gonoszság. Ngodnak, mint kegyelmes uramnak, alázatosan megszolgálom. Isten Ngodat ifjú kglmes urunkkal ő ngával együtt sok esztendőkig szerencsésen éltesse.

Gernyeszeg, 14. Augusti 1689.

Nagyságod

alázatos szolgája, igaz híve

Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának jó kegyelmes uramnak, fejedelmemnek ő ngának.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

c)

1689. aug. 25.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram s fejedelmem.

Szász-Szent-Györgyön iratott Nagyságod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem s Schmettau uram-

nak szóló Ngod méltóságos levelét megküldeni el nem mulatom. Az Molduvából kijött gyalogok felől kegyelmes uram, nékem úgy tetszik, Görgényben rendesebben s alkalmatosabban tétethetni dispositiót: addig Pernyeszi uram ő kegyelme gondot viseltethetett reájok, az falukon élődhetnek, valamely becsületes ifjú legényt rendelvén elejekben, csak hétfőn jó reggelre kellene Görgénybe béhozatni őköt, az alatt a Ngod gyalogival ne elegyednének öszve.

Együnnen s másunnan jött leveleket öcsém Bánffi György uram ő kegyelme kezébe küldöttem, hogy Nagyságod előtt őköt megolvassa. Ha mi újabb s bizonyosabb híreim jőnek, Nágyságodat alázatoson tudósítani el nem mulatom. Isten Nagyságodat ifjú kegyelmes urunkkal ő nagyságával sok esztendőkig szerencsésen éltesse.

Gernyeszeg, 25. Augusti 1689.

Nagyságodnak

alázatos szolgája, igaz híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem jó kegyelmes uramnak s fejedelmemnek alázatoson adassék.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

d)

1689. aug. 26.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram s fejedelmem.

Nagod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem. Bizony dolog bár az a becsületes lengyel követ másszor jött volna: nem hiszem gyanoság nélkül maradhassunk. Ha Ngodnak is úgy tetszik, parancsolja meg biró uramnak irja vagy izenje meg, a béjövetelit nem javalhatja, mig a generálnak hirré nem adja, hirré adván, a generál a mint fog parancsolni, a tévő lészen. Isten Ngodat ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával sok esztendőkig szerencsésen éltesse.

Gernyeszeg, 26. Augusti 1689.

Nagyságodnak

alázatos szolgája, igaz híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nékem jó kegyelmes uramnak s fejedelmemnek alázatosan adassék.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

e)

1689. szept. 7.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram s fejedelmem.

Ngod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem; nagy bátorságot s hamisságot cselekedett igen az örmény; mindazáltal, kglmes uram, Ngod csendesítse magát és az örményt hoffmester uramék tartsák szép szóval s biztatással, nem tévén neki semmi igíretet, avagy csak az ország gyűléséig haladhasson azon dolognak determinate való eligazodása, az alatt Butsi Kozma is kiérkezhetik; egyébaránt, ha ennek bántódása leszen, vagy re infecta megyen vissza, az egész Lengyelországban lévő görögségnek következik nagy baja s kára. Semmi bizonyos hírem kegyelmes uram nincsen, ha mi bizonyos hírem érkezik Ngodat alázatoson tudósítani el nem mulatom. Isten Ngodat, ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával együt sok esztendőkig szerencsésen éltesse.

Gernyeszeg, 7. Septembris 1689.

Nagyságodnak

alázatos szolgája, igaz híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nékem jó kegyelmes uramnak s fejedelmemnek alázatoson adassék.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

LXXVI.

Aug. 27—szept. 2.

A görgényi és gernyeszegi consultatiók.

Consultatio Görgényiensis pro die 27. Augusti indicta et celebrata.

(Megjelent K. Papp Miklós Történeti Lapok I. 469. s köv. ll.)

LXXVII.

1689. aug. 29.

D'Erbeville a fejedelemnek: a hadak által okozott károk megtérítése ügyében.

Celsissime domine, domine princeps mihi semper honorandissime!

Forte Vestra Celsitudo me negligentiae accusabit, quod tam tarde responsum dederim litteris, quibus me honorare dignata est 9-a hujus mensis, per quas mihi notificavit injuriam et damnum a militibus caesareis illatum in possessione supremi praefecti aulae Celsitudinis Vrae, cui querelae respondendo dicam Vrae Celsitudini, quod ante receptas suas litteras jam de facto informari curaverant et omnes culpabiles in vinculis tenuisse, donec omnia damna facta patientibus reparassent, sed cum hoc ad aliquod tempus protraheret et occasio urgeret ad inimicos exercitum dirigere, non potui actualiter tam inpromptu illud damnum parata pecunia reparare, sed quo ad poenam corporalem omnes rei hujus facti mulctati sunt, sed quo ad summam, ad quam computari poterit ista injuria, possum Vram Celsitudinem assecurare, quod patientes indemnisabuntur, cum nomen omnium reorum et ad quae regimina pertineant, sit juridice scriptum. Novalia, quae in istis partibus habemus, dedi excellentissimo domino Teleki, si vestra Celsitudo cupiat scire, poterit ab ipso informari. Illum hujus rei gratia rogavi, non praesumpsi Vestram Celsitudinem per talem narrationem molestam facere, si tamen hactenus istam curiositatem habuerit, nullam occasionem intermittam ipsam de omnibus rebus informari et semper me exhibere

Datum in castris caesareis penes Karánsebes, die 29-a Augusti 1689.

Vestrae Celsitudinis

humillimus et obedientissimus servus

D'Erbeville, m. p.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

LXXVIII.

1689. szept. 20.

A fejedelem válasza a badeni herczeg levelére.

Serenissime princeps!

Literas Serenitatis Vestrae 2-da praesentis ex castris caesareis ad Bottosán positis humanissime datas summa cordis laetitia et hilaritate accepi. Quod partam suam ex hostibus eamque duplicatam victoriam, penes synceram mei recordationem, fervoris item ac zeli christiani recognitionem mihi ad notitiam dare dignata est, debitis Serenitati Vestrae demereri non intermittam servitiis; laudetur in secula dominus exercituum, qui depressis hostium confusorum viribus virtutem suam per arma caesarea glorificavit et Serenitati Vestrae, tantum impertitus est famae et gloriae, nunquam morituae ornamentum: summa Serenitatis Vestrae erga sacratissimam, caesaream et regiam majestatem fidelitas, fervidissimus in rem christianam zelus, sacra intentio, laudatissima animositas, constantissima resolutio, indefessus labor, justum denique certamen neque aliud, nisi dignum praemium et mercedem merebantur. Deus ter optimus maximus tam victoriosissimis et ulterius adsit armis caesareis; Serenitati quoque Vestrae uberiorem gloriae et honoris largiatur foelicitatem.

Rogo Serenitatem Vestram confidentissime optimum suum erga me et universam Transylvaniam, affectum dignetur deinceps etiam continuare, ac ulterioribus armorum progressibus consolari. Quibus non tantum me, verum universos regni status et ordines, sibi Vestra Serenitas, habebit obligatissimos. Interea firmam valetudinem et votiva avido corde apprecor solatia.

Serenitatis Vestrae

Medgyes, 20. Septembris. Anno 1689.

servus paratissimus.

Kivül, más kézzel: Anno 1689. 20. Septembris.

Paria literarum serenissimo principi de Baden resolutionalium de civitate Medgyes expeditarum, anno et die, ut supra, de introscripta.

NB. Az original minutáját az úr főgenerális uram, Horvát Ferencz uram szolgája által kérette vissza Medgyesen.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

LXXIX.

1689. szept. 3.

Meghivó a medgyesi országgyűlésre.

Michael Apafi, dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dmnus et Siculorum comes.

Generose fidelis, nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Lévén olyan kiváltképpen való dolgok fenn, melyek az nemes ország statusinak öszvegyűléseket sietve kivánják: ehhez képest kegyelmednek becsületes tanácsúr, s főrendű deputatus hiveink tetszésekből kegyelmesen és igen serio parancsoljuk, ad 17 praesentis okvetetlen medgyesi városunkban jelen legyen, az régi szokást félre tegye, mert sietö lévén az dolog, ha az megnevezett napon jelen nem lészen, az articularis poenat el nem kerüli. Secus sub poena in generali decreto et articulis regni expressa nec facturus

Datum in castro nro Radnoth, 3. Sept. anno 1689.

M. Apafi, m. k.

Külczím: Generoso Stephano Rátz de Galgó, fideli nobis dilecto.

(B. Orbán Balázs gyűjteményéből.)

LXXX.

1689. szept. 10.

Caraffa levele a delegatióhoz.

Illustrissimi, magnifici, spectabiles, generosi ac prudentes domini, amici observandissimi.

Dominationum Vestrarum praetitulatarum affectum tam umaniter demonstratum in literis ad me scriptis sub 4. efluxi mensis gratanter vidi et pro eodem plurimas refero grates; et si officia mea tanto fervore interposui apud sacratissimam suam majestatem dominum dominum nostrum clementessimum in relaxatione facta munere meo solum modo functus sum nihilque intentatum relinquam data occasione Dominationibus Vestris inservire experirenturque de facto in majori fienda relaxatione, nisi obstaret impossibilitatis impedimentum, siquidem militia, cui assignata est dicta restantia, praeiudicium grave pati videretur, nec cuiquam tollere possum, quod suum est; certa tamen spe fretus contestari posse alia vice propensissimum desiderium,

quo feror, erga servitia et conservationem inclyti hujus regni et statuum.

Coeterum haud ignarus, quanto zelo praememoratae Vestrae Dominationes prosequantur progressus augustissimi nostri domini communicandum esse duxi, quatenus Moguntina civitas per 49 dies obsessa tandem octava currentis descenderit ad conditiones deditionis, quibus utrinque discussis, et conclusis die 11. praesidiarii egressuri erunt, et usque Landthaw concomitaturi a nostris. Nec desperamus praesenti hoc campiductu ulteriores ad huc profectus caesareis armis, quod deus faxit. His autem omnia ad votum prospera ominans permaneo

Dominationum Vestrarum praetitulatarum

Datum ex castris caesareis sub Moguntia, die 10. Septembris 1689.

servus paratissimus
Antonius comes a Caraffa, m. p.

Lent: Inclytis statibus Transylvaniae.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

LXXXI.

1689. szept. 11.

Christensohn mármarosi parancsnok ajánlja szolgálatát a fejedelemnek.

Celsissime dne dne princeps, patrone observandissime.

Celsitudini Vestrae hisce mea humillima obsequia deferre expetivit tam humanitas, quam obligatio stricta, quae jam dudum deferenda fuissent, verum tamen in hanc ipsam occasionem distuli, non inscius aliis majoribus et severioribus negotiis implicatam et onustam esse Vestram Celsitudinem, his non obstantibus pro more humanitatis et obligationis meae innuo praesidium Hust a sua excellentia generali Heisler mihi commissum esse in bono statu et vigore; imposterum in tali, si occasio poposcerit, conservabo, in id ipsum summe incumbam, ut omnia cedant pro emolumento praesidii bonoque totius inclyti comitatus, ego vero coeterum nil aliud exopto, quam me in Celsitudinis Vestrae gratia et favore permanere celsissimisque favoribus prosequi, quibus et maneo

Celsitudinis Vestrae

Hust, die 11. Septembris. Anno 1689.

infimus et addictissimus servus
P. Christensohn, m. p.

Külczím: Celsissimo domino domino Michaeli Apafi, dei gratia Transylvaniae principi, partium regni Hungariae et Siculorum comiti, mihi domino colendissimo.

Radnothini.

Ugyanott, más kézzel: Christensohn az máramarosi commendans maga ajánló levele, sub dato 11. Sept. Anno 1689.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

LXXXII.

1689. szept. 17—23.

A Medgyesen tartott országgyülés.

Comitia universorum regni hujus Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum statuum generalia, per celsissimum principem dominum dominum nostrum clementissimum, eidem ad diem 17. Septembris anni 1689 in civitatem Saxonicalem Medgyes indicta et celebrata.

Congregatis dictis dominis statibus, certis quibusdam ob causis, tractatus eorundem publicus ad diem 19 mensis attacti dilative devenit.

Die autem praeaffixo dictis dominis statibus in locum solitum congregatis: cathalogus perlectus et sua celsitudo salutata per spectabilem ac generosum dominum Samuelem Bethlen solenniter, per quem gratiosa suae celsitudinis resolutio votiva et per spectabilem ac generosum dominum praesidentem publicata extitit.

Die 20. Septembris.

Izent az mi kegyelmes urunk ő nagysága kegyelmesen az bécsi követség és az adóhoz tartozó difficultásokról az urak Bethlen Gergely és szebeni királybiró uramék által és az bécsi követség dilatálódott, az adó dolga pedig jobb rendben vétetődött.

Die 21. Septembris.

Az dolgok az méltóságos deputatió eleiben kelvén, proponáltatott, hogy Heisler generál ő nagysága az ő felsége vitézi szükségére Karánsebesben numero 5000 köböl búzát, Fejérvárra pedig numero 3000 köböl zabot kiván adnunk ezután megfizetendő áron.

Conclusum super praemissis.

Az ő felsége vitézi szükségekre kivántató búzáról és zabról.

Heisler generál ő nagysága Absolon Dániel uram által lött propositiója szerint elmulathatatlan okokra nézve az ő felsége vitézi szükségekre Karánsebesben kivántató numero 5000 // köböl búzáról és Fejérvárra szállítandó numero 3000 // köböl zabról; mivel annak elhalasztásából, annál inkább elmulatásából nagy inconvenientiákat látunk következni, az mi kegyelmes urunk ő nagysága kegyelmes consensusából concludáltuk, hogy azon búzának és zabnak is megszerzése és elszállíttatása is az ide alább specificált vármegyékre és székekre limitáltassék s azon vármegyék és székek főtisztei de facto prospiciáljanak felőle, az minthogy Fejérvármegyére limitáltatott búza cub. 500 // és zab cub. 300 //. Küküllő vármegyére búza cub. 300 //, zab cub. 200 //. Torda vármegyére búza cub. 240 //, zab cub. 150 //. Kolos vármegyére búza cub. 166 //, zab cub. 100 //. Doboka vármegyére búza cub. 85 //, zab cub. 50 //. Belső Szolnok vármegyére búza cub. 335 //, zab cub. 200 //. Ennek felette Szebenszékre búza cub. 500 //, zab cub. 300 //. Segesvár székre búza cub. 420 //, zab cub. 250 //. Medgyes székre búza cub. 250 //, zab cub. 150 //. Besztercze székre búza cub. 420 //, zab cub. 250 //. Kőhalom székre búza cub. 500 //, zab cub. 300 //. Nagy-Sink székre búza cub. 500 //, zab cub. 300 //. Újegyház székre búza cub. 180 //, zab cub. 100 //. Szászsebes székre búza cub. 175 //, zab cub. 100 //. Szászváros székre búza cub. 254 //, zab cub. 150 //. Szeredahely székre búza cub. 175 //, zab cub. 100 //, mely búzát és zabot is az megirt vármegyék és székek főtisztei kölcsön, vagy különben is de facto szereztessék összve s indíttassák meg késedelem nélkül

Fejérvármegye beadta mind.
Torda is beadta.
Kolos is beadta.
Küküllő administrálta éppen.
Doboka administrálta 1. 2. éppen.
Szolnok is beadta.
Szeben is beadta.
Segesvár is beadta.
Besztercze épen administrálta.
Medgyes eligazította ratióját ezek iránt.
Nagy-Sink praestitit éppen.
Szászsebes éppen administrálta 1. 2.
Szászváros administrálta éppen.
Szeredahely szék éppen administrálta 1. 2.
Kőhalom praestitit.
Újegyház is beadta.

úgy, hogy ad primum Octobris mensis affuturi az búzával Szászvárosra, az zabbal pedig Fejérvárra érkezzenek s az ott levő ő felsége vitézi commissariusainak administrálják fogyatkozás nélkül; ha kik részéről pedig az búza vagy zab mérésében, vagy külömben is fogyatkozás találtatik, azon emberek tartozzanak kipótolni, mely búza és zab administratiója is hogy jobb módjával lehessen, minden vármegyékről és székekről bizonyos commissariusok rendeltessenek, kik az szekerekre, marhákra s búzára és zabra is hűséges gondot viseljenek s kiki maga vármegyéje s székbeli búzát s zabot is administrálván hiteles quietantiát extraháljon azon német commissariustól róla: az búzának administratiójában Szászvárost Eperjesi Gergely, az zabnak pedig administratiójában Fejérvárat Kolosvári Sámuel atyánkfiai tartozzanak segítséggel lenni és quietantiát extrahálni, de más alkalmatosságot engedvén érnünk, ezen búza és zab dolga is jó karban állíttatik.

Elvitték ezeknek az commissiókat.

Mivel pedig az említett numero 5000 // köböl búzát Karánsebesben kelletik szállítani végeztük: hogy Hunyad és Zaránd vármegyékről curr. numero 200 //. Fejérmegyének alsó járásából curr. 50 //. Szászváros székből curr. 100 //. Szászsebes székből is curr. 60 //. Szeredahely székből curr. 40 //. Újegyház székből curr. 50 // rendeljenek; azon vármegyék és székek főtisztei és commissariusokat is gondviselésekre, kiknek oly gondviselések legyen az szekerekre és marhákra is, hogy ha gondviseletlenségek miatt kár comperiáltatik bennek, magok fizetik meg. Úgy disponáljanak pedig felőlek, hogy ad diem 2-dum Octobris mensis affuturi Szászvárosra confluáljanak és ott megrakodván indulhassanak Karánsebes felé. Ezen szekereknek fáradságáért szekérbérben az német commissarius fl. 41, az ország pénzéből főcommissarius Bethlen Gergely uram külön-külön, az fejérvármegyei, szászsebesi, szeredahelyi és újegyházi szekereknek fl. 5 adatván, az Hunyad és Zaránd vármegyebeli és Szászváros széki szekerek bériben fl. 4 fizetett, melyre is azon szekerek mellé rendelendő commissariusok gondot viselni és kinek-kinek megadni kötelesek legyenek.

Az creditorok contentatiójáról.

Kiváltképpen való tekinteti lévén az nemes országnak az úri és főrendű creditor böcsületes rendekre, kik már egynehány ízben s közelebb nem régen is ország közönséges szükségére kölcsön adó készségbeli jóakaratjokat is mutat-

ták és hogy ő kegyelmek contentatiójoknak halasztásával meg ne szomoríttassanak, concludáltatott, hogy főcommissarius Bethlen Gergely uram az ő felsége vitézi számokra tartozó restantiát minél hamarább administráltatván, azon creditor böcsületes rendeket mox et de facto contentáltassa ő kegyelme fogyatkozás nélkül, hogy ennek utánna is következhető ország közönséges szükségét az ő kegyelmek kölcsönöző jó akaratja által segíthessük.

Madarász Mátyás uram kolozsvári háza eximáltatik.

Madarász Mátyás atyánkfia az mi kegyelmes urunk és ez haza dolgaiban is viselt hűséges szolgálatját tekintvén, kolozsvári háza vita durante az adózás alól eximáltatik.

Polyik János uram fizetése megjobbíttatik.

Hűséges szolgálatját és hivatalja mellett levő sok költségit méltó tekintetbe vévén kolozsvári vicekapitány Polyik János atyánkfia fizetését numero 50 forinttal megjobbítani végeztük.

Az restantiákról.

Az kinn levő restantiákat minden vármegyéken és székeken főtiszt uraink s atyánkfiai szorgalmatosan cirkáltassák és szedessék fel, s ha hol s kik aziránt impingálni comperiáltatnak vigore praesentium fogattassanak meg, usque ad finalem restantiarum depositionem tartassanak fogva, alioquin főtiszt uraink s atyánkfiai jószágokon magok iurisdictiók alatt comperiálandó restantiákot főcommissarius uram sine discretione personarum exekváltassa vigore praesentis deliberationis.

Nemes Hunyad és Zaránd vármegyék adójokról.

Jóllehet az közelebb elmúlt generális gyűlésünkben kapuszám után adózó minden rendekre fl. 50 // vetettünk juxta articulum 1. constitutionis anni 1689. in castro Radnóth mense Julio emanatae, mindazáltal közönségesen egész országúl méltó tekintetben vévén nemes Hunyad és Zaránd vármegyéknek sok terehviseléseket és károsításokat is, ex deliberato consilio annuáltunk annak, hogy azon vármegyék azon ötven forintos adóban kapuszám után nem fl. 50, hanem csak fl. 40 contribuáljanak; az perceptorok és exactorok is azon két vármegyék kapuszám után való adójokban ne többet, hanem csak negyven-negyven forintokat exigáljanak s acceptáljanak vigori praesentis deliberationis.

Commissariusokról és az ő felsége hadi progressusára kivántató provisióról.

Hogy mind az ő felsége bejövő és kimenő vitézi alkalmatosságok jobb karban viseltethessenek, mind pedig ez országnak lakósi, kivált az útban lévők kevesebb szenvedésben legyenek s conserváltassanak közönségesen, végeztük kegyelmes urunk nagysága kegyelmes tetszése is accedálván, hogy Gyerőfi György uram ez felekre vigyázzon, főcommissariusnak rendeltessék és az ő felsége részéről való commissariusokkal jó correspondentiát tartván prospiciálja hűségesen mind az ő felsége kimenő és bejövő vitézire s azoknak kivántató vecturára és gazdálkodásra s tőlök extrahalandó szükséges quietantiákra és egyik vármegyéből az másikban való bizonyos tudósítások által hasonlóképpen provideálván, hogy mind az ő felsége vitézi difficultásokat, mind pedig az szegénységnek rendkivül való terheltetésit eltávoztathassuk. Ez végre az helyeknek mivoltához képest ő kegyelme mellé az Szilágyban somlyai vicekapitány Olasz Ferencz, Désen Széki Márton

Tordán ... ... Enyeden ... ...
Szászvárost ... ... Szebenben ... ...
Hunyad vármegyében Fogaras földön ... ...
N.-Sinken ... ... Kőhalomban ... ...
Brassóban ... ... és Háromszéken is [1]) atyánkfiait rendeltük, úgy hogy ki-ki közülök maga vármegyéjében és székiben juxta informationes a prioribus receptas kivántató módon prospiciáljon; de sem az gazdálkodásban, sem az szekerek és vonómarhák elrendelésiben némely helyeket s szegénységeket másoknak praejudiciumával ne immunitáltassanak, annál inkább némely helyekből az szállót kifizetni s másová igazítani ne engedjék, hanem mindenekben az igazságos proportiót jó lelkiismerettel követvén, egyiránt igyekezzenek az szegénységet conserválni.

NB. Ez conclusumnak több requisitumi is lehetnének, de Szebenben dilatálódván, én is elhagytam.

Ad intimationem quandam.

Ex D. G. H. némely speciális intimatiókra nézve limitáltatott és determináltatott adatni, mely dolog nem tetszett leiratni.

In civitate saxonicali Szász-Medgyes, die 23. Septembris anno 1689.

(Papp Miklós gyűjteményéből.)

[1]) A neveknek üres hely van hagyva.

LXXXIII.

1689. okt. 13—1690. jan. 6.

Breiner a fejedelemnek a mármarosi só ügyében.

a)

1689. okt. 13.

Celsissime princeps, domine mihi colendissime!

Servitiorum meorum obligatissimam commendationem. Sub dato 5. recenter elapsi mensis Augusti ex castro Radnóth ad me datae Celsitudinis Vestrae literae per celsitudinis Vestrae capitaneum Husztiensem grosum dnum Stephanum Fráter mihi hic Szathmarini traditae sunt, quibus per me condigno reverentiae cultu perlectis, praefatus dnus Fráter verbotenus duntaxat proposuit, qualiter ex parte inclytorum statuum regni Transylvaniae occasione commercii salis Maramarosiensis punctorumque eatenus per me ac attactum dnum Stephanum Fráter usque ad benignissimam sacrmae suae caesareae atque regiae Majestatis dni dni nostri clementissimi ratificationem, Celsitudinisque vrae approbationem Epperiessini appositorum ac Celsitudini Vestrae relatorum, nonnullae et quidem signanter contra tricesimatorem Nagyszőllősiensem ortae sint difficultates, pro quarum remedeatione praefati inclyti status ad praelibatam suam sacrmam Majestatem recurrere intendant. Quibus quidem inclitis statibus eo recurrendi viam praecludere non possum, nihilominus et ne praetacti incliti status supervacaneas hoc in passu faciant expensas et fatigia, Celsitudini Vestrae significare debeo, quod ego praeintimatum negotium salis accommodandi omnem habeam a summe dicta sua sacrma Matte facultatem et actu eam feci dispositionem, ne praefatus tricesimator Nagyszőllősiensis imposterum salem Maramarosiensem acceptare recuset, verum dum et quando adducetur, acceptet et ordinato pretio exsolvat. Reliquas quoque difficultates quantum concernit et qualiter easdem remederi velim, praerepetitus dnus Stephanus Fráter Celsitudini Vrae uberius sciet referre, quem si Celsitudo Vra cum sufficienti plenipotentia ad me Nagy-Bányám remittere dignabitur, singula bono modo accommodari poterunt, de eo tamen cogitandum non est, quod altefata sua sacrma Mattas hocce salis commercium ex integro remittet et regnicolis liberum relinquet, imo non dubito, quod sua sacrma Mattas quidquid suae sacrmae Matti eatenus pro-

positum fuerit, ad me clementer remittere dignabitur. Coeterum Celsitudinis Vrae favori me recommendans, eidem longam, prosperamque vitam apprecor et maneo

Celsitudinis Vrae

Szathmarini, die 13. Octobris 1689.

servus obligatissimus

Sigefridus Christophorus Breiner.

Külczím: Celsissimo domino dno Michaeli Appaffy, Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. domino mihi colendissimo.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egyl. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

b)

1689. nov. 24.

Celsissime princeps, domine mihi colendissime!

Servitiorum meorum obsequiosorum commendatione praemissa. Foelicissimum imminentis novi anni decursum Celsitudini Vrae ac toti celsissimae domui animitus apprecor. Exspectavi ad praesens Celsitudinis Vrae optatum responsum ratione salis Maramarosiensis juxta contractum cum perillustri ac generoso dno Stephano Fráter Eperjessini initum tam ad priores meas, quam et ultimarie Szathmarino per praefatum dnum Fráter transmissas; quod quia hactenus obtinere non potui, Celsitudinem Vram medio exhibitoris etiam praesentium perillustris ac grosi domini a Breseck (titul.) singulariter et obsequiose requirere et rogare volui, ne dedignetur optatam suam resolutionem super eodem negotio salis, tanquam absque ullo praejudicio, aut aliquo damno Celsitudinis Vrae, vel inclyti Transylvaniae regni, pro commodo suae Mattis Caesareae et regiae dni dni nri clementissimi instituto et per summetitulatam suam Mattem clementissime jam ratificato, ex parte etiam sua se resolvere.

Et quia innotuit commissioni caesareo regiae hic praesenti certam fodinam vulgo Kapnik nuncupatam interque civitatem Nagybánya et arcem Kővár situatam a compluribus jam annis incultam relinqui et manere, cujus cultura si fors non continuaretur, ex parte Celsitudinis Vrae et inclyti Tranniae regni in eo casu pro parte bene memoratae suae Mattis sacrmae cum aliquo ejusdem suae Mattis commodo ordinari et converti posset.

Proinde et ratione ejusdem Celsitudinem Vram perquam enixe requirendam duxi, quatenus eandem pro aliquo

suae Mattis caesareae et regiae commodo cedere ne gravetur. Plura oretenus Celsitudini Vrae per dictum dnum a Bresekh obsequiose nuncians. Eandem in reliquo Celsitudinem Vram ad vota sua diutissime foelicissimam supervivere cupio

Cassoviae, 24. Novembris 1689.

Celsitudinis Vrae

servus obligatissimus et obsequiosus

Sigefridus Christophorus Breiner.

Külczím: Celsissimo dno dno Michaeli Apaffy, Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno mihi colendissimo.

(Eredetije az Erd. Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

c)

1689. decz. 27.

A fejedelem válasza.

Excellentissime domine mihi colendissime!

Literas Vestrae Excellentiae iteratas tam per fidelem meum grosum Stephanum Fráter, capitaneum meum Husztiensem, quam expressum Vrae Excellentiae huc ad me missum dnum de Brezek una cum certo de salis Maramarosiensis quaestu rescripto rite percepi et quod hactenus desideratum ac debitum a me responsum Vrae Excellentiae remitti non potuit, id multis et magnis ad servitium suae Majestatis directis occupationibus ac propter maximas inundationes et inauditae incommoditatis vias tardiori dnorum statuum congregationi tribuendum velit; jam vero tandem super illo salis quaestu nihil aliud nunc rescribere possum, nisi hoc, quod si rescriptum illud ad me per dictum generosum Stephanum Fráter relatum a vestra Excellentia et inclyta camera pro reali tractatu ac concluso tenetur (quamquam dictus fidelis meus nihil se conclusisse dicit, et neque rescripti illius stylus, neque subsecutae vestrae Excellentiae literae quo concluso tractatu illum habere videntur) si tamen ita censetur, sciendum est, quod dictus Stephanus Fráter nullam concludendi plenipotentiam habuerit, neque concluserit, sed merum Vrae Excellentiae rescriptum ad me retulerit, quod ego tamquam meo aerario et statui infinite damnosum ac periculosum approbare ac ratificare, nequaquam possum. Si enim commercia hoc pacto turban-

tur, impossibile est, ut ego et tota Transylvania *(sic)* regio utpote pecuniae egentissima, servitia sacratissimae suae Mattis praestare possimus, sed confidenter exspecto, ut per ulteriores tractatus totus iste quaestus salis candore Excellentiae Vrae in meliorem statum ac ordinem redigatur, cum utriusque partis consensu, quiete ac emolumento, quod pensitatis hinc et inde pensitandis ac ad aequatis utrinque animis procurari facile poterit. Quod dum fit, interim Vram Excellentiam divinae tutelae commendo et maneo

Ejusdem Excellentiae vrae

servus paratissimus.

Hátlapján más kézzel: Albae, 27. Decembris 1689. Prejner uramnak iratott.

(Fogalmazvány az Erd. Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

d)

1690. jan. 6.

Celsissime princeps, domine domine mihi colendissime!

Servitiorum meorum obligatissima commendatione, foelicisque praesentis novi anni auspicii cordiali apprecatione praemissis. Sub dato 9-a Novembris et 19 Decembris anni recenter evoluti Celsitudinis Vestrae ad me exaratas literas ante triduum competenti honore et respectu accepi, ex earundemque continentiis, quidnam Celsitudo Vra occasione commercii salis pro parte sacrmae suae caesareae regiaeque Mattis dni dni nostri clementissimi, in hisce superioribus regni Hungariae partibus instituti punctorumque cum groso dno Stephano Fráter eatenus appositorum mihi responsi loco perscribere dignata est, fusius intellexi.

Quantum itaque praetacta puncta per memoratum grosum dnum Stephanum Fráter Celsitudini Vestrae exhibita attinet, nec ego eadem puncta, tanquam realem et conclusum aliquem tractatum per antelatum dnum Fráter inita esse praetendo, verum cum ipse dnus Fráter praetactum commercium salis ex integro difficultabat, ex parte autem praelibatae suae sacrmae Mattis cassatio ejusdem commercii admitti haud possit, ideo puncta illa ut certa ab utrinque servetur ejusdem commercii methodus, sunt invicem apposita et per praerepetitum dnum Frater usque ad reportationem eorumdem Celsitudini Vestrae fiendam acceptata; quae puncta et secundum illa institutum salis

commercium in quonam Celsitudini Vestrae praejudicent, cupivissem, si Celsitudo Vra eatenus specialia mihi notificare dignata fuisset, ut congruam superinde facere potuissem reflexionem. Celsitudinis enim vestrae jurisdictioni praejudicare nolo, nec possum, negotio autem hocce, prouti mihi ex gravium et peritorum virorum, harumque partium regnicolarum consultatione abunde cognitum est. Sic se habente, Celsitudinis Vestrae jurisdictionem laedi non video, nam pretium salis, quod etiam antehac in Maramaros erat constitutum, unacum consueto Celsitudinis Vestrae telonio, in suo esse et statu est relictum, adeoque vigore praementionatorum punctorum circa jurisdictionem Celsitudinis Vrae nihil est dispositum, nec mutatum, imo re bene perpensa, manifestum evadit, quod ex attacto commercio salis, taliter jam instituto, majus exinde sit habitura Celsitudo Vestra emolumentum, quam antehac habuerit, nam certissimum est, quod antehac nunquam in tanta copia eductus fuerit sal Maramarosiensis, in quanta hac modalitate educetur, nec etiam regniculae Celsitudinis Vrae quaestum cum eodem sale exercentes, desuper conquerendi habent ansam, cum nondum excedat hominum memoriam, Tokaini lapidem salis Maramarosiensis duodecim polturis emi potuisse, ubi de facto in Tiszabecs etiam eodem pretio ipsis solvitur.

Cum itaque per toties dictum commercium salis jurisdictioni Celsitudinis Vestrae nihil decedat, alto Celsitudinis Vrae judicio submitto, cur ex parte altefatae quoque suae sacrmae Mattis commercium salis in hocce ejusdem sacrmae suae Mattis hereditario regno exercere non liceret, verum propter privatum quorumpiam quaestorum interesse interturbari deberet, cum tamen vi publicarum constitutionum regni commercium salis, tanquam regale principis, pro sola sua sacrma Matte sit reservatum, quo intuitu, cum, quod per hoc nemo laedatur, publicae constitutiones regni dictent, ego ex debita mea erga praelibatam suam sacrmam Mattem obligatione, eum jam ad continuandum praemissi peraltefatae sarcmae suae Mattis benignissimam resolutionem ratificatum salis commercium constitui ordinem, quo per omnes regni hujus plagas praetactus sal Maramarosiensis dilatetur et divendetur, unde Celsitudini quoque vestrae notabilis accrescet utilitas, nec mihi amplius integrum est ab ea modalitate post subsecutam jam superinde benignissimam ratificationem praelibatae suae sacrmae Mattis recedere, nisi Celsitudo Vra in quonam sine praejudicio suae sacrmae Mattis quid immutari posset, per specialia mihi notificare dignata fuerit. Quibus Celsitudinis Vrae favori

me, Celsitudinem vero Vram divinae protectioni commendo et maneo

Celsitudinis Vestrae

Cassoviae, die 6-ta Januarii anno 1690.

servus obligatissimus

Sigefridus Christophorus Breiner, m. p.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

LXXXIV.

1689. okt. 16.

D'Erbeville Heisler köszönetét tolmácsolja a biztosok pontos működéseért.

Celsissime domine domine princeps, domine ac patrone mihi gratiosissime!

Celsitudini Vestrae praesentibus humillime inservituras, nihil ad significandum de facto habeo, nisi quod mandatum ab excellmo dno grali Heisler hodiedum obtinuerim, reddendi debitus dominis officialibus et satellitibus Celsitudinis Vestrae gratias pro sincero fidelique suae sacrmae caesareae Majestati praestito servitio eosque patriam suam repetere dimittendi. Quod quidem quantum lubens ob urgens ipsorum oeconomiae emolumentum praestiti, tantum majori animi anxietate perferre potui tam praeclarum et insignem virum, uti magnificum ac spectabilem dnum Gyulafi tam breve intra tempus dimittere et perdere, cui certe in laudem et singulis sibi subordinatis non vero adulatorie dicere possum omnem ab eo suaque militia fuisse observatam disciplinam et obedientiam et ita quidem, ut exinde plenam habuerim satisfactionem, pro quibus etiam Celsitudini Vestrae summas et infinitas exhibeo gratias, eandem humillime rogans, quatenus ea me suo in favore et gratia semper conservare dignetur, pro quibus et aliis ego vicissim sum et maneo

Celsitudinis Vestrae

humillimus et obsequentissimus servus

Datum in castris prope Karánsebes, die 16. Octobris 1689.

D'Erbeville, m. p.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

LXXXV.

1689. okt. 19.

Gr. Magni dicséri a biztosok magaviseletét.

Celsissime princeps, domine domine mihi gratiosissime. Proxime huc cum dominis Balthasare Macskásy ac Michaele Henther castrisque tam caesareis, quam Siculicis, absoluta in Valachiam, accedente excellentissimi domini generalis Heisler commissione, proficiscendi intentione, dei gratia feliciter appulimus. Cum autem extra omnem nostram spem interea temporis per gratiosam serenissimi ducis Ludovici ac aliam excellentissimi domini generalis Heisler dispositionem, dicta intentio reformata sit, castra dominorum Siculorum ad domos suas remissa, quod Celsitudini Vestrae praesentibus humillime detegere volui. Quoad usque vero eorundem una nobiscum mora fuit, possum sane scribere Celsitudini Vestrae, in omnibus directioni suprascriptorum dominorum ita se accommodarunt, nec mihi imaginari potuissem, eosdem tali forma fore dirigendos, nihilominus dexteritas dictorum dominorum officialium (quae summe laudanda fuit) insuetos, ad obediendum animos placidissime induxit, et sic nullam .... contra .... ex parte mei verum summum plac .... tudine eorundem serviendi habui. Re .... meis exiguis servitiis regno huic a .... officialibus (quos Celsitudini Vestrae .... humillime habere volui) servire .... intermissurum obligo. Celsitudinis .... lime me recommendando maneo ....

Celsitudinis Vestrae

Datum ex castris valle Töröczvariensi positis. 19. Octobris 1689.

humillimus servus

Carolus comes Magni.

Külczím: Celsissimo príncipi ac domino domino Michaeli Apaffy, regni Transylvaniae principi, nec non partium regni Hungariae domino, Siculorumque comiti. Domino domino mihi gratiosissimo.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

LXXXVI.

1689. okt. 21—27.

Teleki Mihály levelei.

a)

1689. okt. 21.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram s fejedelmem. Ngod méltóságos levelét s parancsolatját alázatos engedelmességgel vettem. Az ilyen hirtelen obruáló alkalmatlanságoktúl tartván, jovallom vala késsén is a deputatiónak hamar való öszvegyűlését és egyenlő tetszésbűl ország gyűlését hirdetni. Az generál huszadikra kivánta az egész országot öszvehivatni, mely tegnap volt; Komornik commissarius 25-dikre kivánván, a mint nekem maga irta, a deputatiót öszvehivattatni, mely már csak öt nap, akkorra csak a deputatusok is nehezen gyűlhetnének öszve. Úgy hiszem, maga is commissarius uram Ngoddal beszélleni fogott, kivel való beszéde után, mire determinálta Ngod magát én nem tudhatván, az dolgoknak is nehézségétűl tartván, én bizony nem tudom, mit kelljen Ngodnak alázatoson jovallanom, mert a fenforgó dolgokra nézve én megvallom, ország gyűlését kivánnék hogy lenne, az lévén az generális kivánsága is, kiváltképpen ha portiót kell felvetni; de minthogy az oly hamar nem lehet s a dolgok igen a körmünkre égtek, avagy csak a deputatiót hivassa minél hamarébb öszve Ngod. Látom Ngod kegyelmes akaratja az, hogy Fejérváratt legyen, és akkor, mikor Ngod Hunyadrúl visszaérkezhetik, csak késő ne legyen, akkor és ott kell lenni, az mikor és hol Ngod akarja. Szivesen munkálódom kegyelmes uram azon, valamint tőlem kitelhetik, hogy Segesvár és Nagy-Sink székek kvártélyozók nélkül maradhassanak. Ha az ezer aranyat az ő idejében elhozzák vala, hogy Szebenbe mehettem volna a generálhoz s a dolgokrúl beszéllettem volna, nagy része ezeknek a difficultásoknak, gondolom, tollálódott volna. Bizonyos dolog, kegyelmes uram, ha commissarius nélkül szállanak bé az hadak a megírt helyekre, sok confusióktúl s kárvallásoktúl tarthatni. Közel lévén Bethlen Gergely uram Ngodhoz, ő kegyelme a tájon levő becsületes embereket inkább ismeri én nálamnál, az ő kegyelme tetszésébűl, rendeltethet Ngod commissariusokat. Az Barczán lévő hadaknak vagyon commissariusa, Kálnaki Sámuel uram. A mint látom az mostani kvártélyoknak ren-

delése a generáltúl csak pro tempore lett; egyébaránt a portiózást a prima Novembri kivánja levelében. Tovább való parancsolatját is Nagyságodnak alázatoson elvárom. Isten Ngodat ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával együtt sok esztendőkig szerencsésen éltesse.

Gernyeszeg, 21. Octobris 1689.

Nagyságodnak

alázatos szolgája, igaz híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nékem jó kglmes uramnak fejedelmemnek alázatoson adassék.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

b)

1689. okt. 27.

Méltóságos erdélyi fejedelem, jó kegyelmes uram s fejedelmem.

Ngod méltóságos leveleit s parancsolatit alázatos engedelmességgel vettem. Én mindenekben Ngod parancsolatja szerént kivánván magamat alkalmaztatnom, Ngod parancsolta terminusra és helyen, ha isten akadályt nem vét előmben, jelen lenni el nem mulatom. Semmi bizonyos hírem kegyelmes uram nincsen, bizonytalanokkal terhelnem Ngodat illendőnek lenni nem itíltem. Isten Ngodat ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával sok esztendőkig szerencsésen éltesse.

Gernyeszeg, 27. Octobris 1689.

Ngod alázatos szolgája

igaz híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek, jó kegyelmes uramnak s fejedelmemnek ő ngának adassék alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

LXXXVII.

1689. okt. 28.

Teleki válasza a lotharingiai herczegnek.

Excellentissime domine.

Ex castris ad Nissam datas Excellentiae Vestrae literas quanta cum laetitia acceperim, non potest explicari

calamo, renovata de barbaris victoria, quae celebritate sua gaudium toti Christiano orbi concitabit, in hac quoque provincia unumquemque eo majori affecit tripudio, quantoquis melior fideliorque erat. Ardere mentes eorum vultusque vidimus, quisque in publico cum eo triumphavit, qui per orbem universum nomen Augusti, Pii, Felicis, Triumphatoris pridem consecutus est cujusque meritis et vere divinis operibus nihil ad cujusquam prope vota restat jam, aut superest in terris. Divinum numen tantis progressibus et justissimae causae porro coelitus adspiret, ut infracta barbarorum tyrannide tot insontes et oppressi iterum respirent, constetque orbi universo praefastuosam et sui gradus nesciam ambitionem penitus protritam esse, aequitatem vero armorumque justitiam triumphasse. Quod vero Excellentia Vestra haec laetissima nova mecum communicare dignata fuit, pro eo affectu Excellentiae Vestrae singulares ago gratias, obstrinxit me sibi ad quaevis obsequia, prouti nec intermittam occasiones regratificandi Excellentiae Vestrae, quibuscunque in rebus potero. Hinc Exc. Vestrae nova non possum scribere, nulla enim occurrunt; Tartarorum aliquando fama est, sed non dubito, quin victoria illa et Tartarorum et Turcarum omniumque, qui vel palam vel privatis affectibus tantae fortunae invident, labefactatura et depressura sit spiritum. His me ulteriori affectui Excellentiae Vestrae commendans, sum et maneo ejusdem

Excellentiae Vestrae.

Hátára irva Teleki Mihály kezével: 1689. 23. Octobris Gernyeszeg. Princeps Lotharingusnak írt levelemnek pariája.

(Eredeti fogalmazvány a gr. Teleki család levéltárában. Missilisek 111. sz.)

LXXXVIII.

1689. nov. 5—9.

A fejérvári delegátió határozatai.

Deliberationes illustris deputationis in congregatione eiusdem ad diem quintum mensis Novembris anni 1689. a sua celsitudine principali in civitatem Albam Juliam indicta et celebrata conclusae.

(Megjelent: K. Papp Miklós, Történelmi Lapok I. k. 502. s követk. lapjain.)

LXXXIX.

1689. nov. 18—decz. 15.

Henter Mihály követsége Heisler tábornokhoz.

a)

1689. nov. 18.

Az utasítás.

Instructio pro generoso Michaele Henter de Sepsi-Szent-Iván et ad excellentissimum dominum generalem Heisler expedito legato nostro data.

Mely nagy romlásban lenne propter multiplicia belli onera ez az haza, kiváltképpen most, mind az gabonának, bornak szűk termése is járulván hozzá, azért, hogy az méltóságos generalis ő kglme az nagy romlásnak és nagy szükségnek az felsége udvarába, az hol illik, való representalásával ügyekezzék terhit könnyebbíteni az szegény hazának kérje ő kglme.

Az mely 8000 köböl búza és 15,000 zab Rosnyóra és rész szerént Rukorra szállíttatik, megmondhatja ő kglme, hogy arról való minden dispositiók meglöttek, mindazáltal hogyha az útnak és üdőnek gonoszsága valamennyére retardálni találna, arról nem tehetni és ne okoztassunk, mert egyébiránt tehetségünk szerént azon vagyunk, hogy effectumban menjen mennél jobban és mennél hamarébb. Az mi penig annak az búzának, zabnak árát illeti, az mostani szükséghez képest, az búzának vékáját egy német forinton, az zabnak penig vékáját 30 pénzen alól ne kévánja az generál ő kglme, megteként vén istenesen azt, hogy az búza, ha Háromszéken valamennyére olcsóbb is, de sok helyen, signanter Hunyadvármegyében, Fejérváratt is egy véka búza denar 12-on jár, az zab nagy részént az országban 7, 8, 9, 10 poturán s feljebb is elmégyen; mennyé romlással lészen penig annak szállítása mind Rosnyóra s mind annál inkább Rukarra, teleki *(így!)* gonosz üdőben, gonosz uton, és az marha élés nem léte miatt megitílhetni, bizony ennek az országnak annak az búzának vékája két forintnál is, az zabnak vékáira 40 s 50 pénznél is feljebb esik. Mert úgy lehet annak az marhának, az ki azt az vecturát praestálja, nagyobb része mind elvész az szegénység kezéből örökösen. Azomban considerálja istenesen az generál ő kglme, hogy annak az ára ugyancsak az mü erszényünkből megyen ki.

Az mely patenst az generál ő kglme az német vitézlő rendek vecturái, postálkodási ellen concipiált és ide küldött ő kglme azt igen köszönjük ő kegyelmének, mi olyan az szegény haza jovára való kegyes intentiót, melyért isten is áldja meg ő kglmét, de látunk abban ilyen difficultást: hogy noha az intentió jó, és az másfél száz arany poena in terrorem magis, quam sub spe, vel metu certae executionis van feltéve, de mégis jobb leszen úgy írni, az mint Absolon uramnak mutattuk és szóval is declaráltattuk, és osztán mü is, az mü részünkről ahhoz alkalmaztatott patenst bocsátunk minél hamarébb következő országgyűléséből ki az egész országra.

Az szász nátió könnyebbítésiről való proponált punctumit generál uramnak az mi nézi, arról most is újabb és az előttiekről is erősebb articulus in genere iratott és azon leszünk, hogy observáltassék, de meg kell vallanunk, hogy fájlaljuk azt, hogy felettébb való informatiókkal terheltetett az generál ő kglme füle ez aránt és úgy látjuk, hogy sensim sensim az ő oppressiójoknak orvoslásával ezen az úton arra czéloznak, hogy az mi kiváltképpen való medium intertentionis aulae principum, et sine quo princeps secundum suam qualitatem subsistere non potest, evertálják. Mert 1. hogy ha mü szükségünkre való vecturák és postálkodások tolláltatnak, item est ac mensam avertere. 2. Ha az mü commissarusink mind az mostani téli kvartélyra való victualék, mind az sok pénznek szerzésében alá s fel való jártokban, pénznek vecturáiban, és mutua correspondentiákban az által meggátoltatnak, commissariatus haerebit poenitus. 3. Az végbeli és egyéb hírekről való tudósítások is ad conservationem status summae necessariae turbáltatnak.

Az privátus emberek alá s fel való járása is elkerülhetetlen dolog, kiket az német salagvárdák az szászoktól infligáltatván és azok enyet, maga az szász populus (?) még csak megszállani is nem enged, sőt kivér az faluból, enni sem kaphat az ember et quid rustico insolenti intolerabilus, már is megpróbáltuk, hogy magunk embereit is megverték, disznainknak meglövöldözésire német vitézeket subornáltak (?) *etc.*

Azért in hoc passu rogatur summopere excellentissimus dominus generális, bízza reánk azoknak az orvosságát és ne szolgáltasson vel praeter intentionem sok nagyobb rendeletlenségre való alkalmatosságot, mü minthogy az haza romlását, és magunk rettenetes kárát látjuk annak az nátiónak ruinájában azon leszünk az generál ő klgme contentumával és az szegény község vigasztalásával megorvosoljuk

nyavalyájokat, valamennyére az mü jurisdictiónk és az haza szabadsága sérelme nélkül lehet, az mint az fenn említett új articulus is mutatja.

Az kereskedésnek és az mü fiscusunknak nagy romlására van, hogy az harminczadokon harminczodasok czédolájok nélkül kereskedő embert bocsássanak el harminczados czédolája s híre nélkül, azoknak ne adjanak passust az német tisztek az ki mellett elmenjenek. Az kereskedő embert ne huzzák vonják az passusokon s másutt is.

Maramarosból Kőrösmező felé bémenő lengyenországi ösvényt és passust szabadítanák fel, mely nélkül kivált az mü jószágunk el nem lehetnek, sőt el kell pusztulniok.

Az németek praestálják harminczadokat az harminczadon által hajtó marháktól.

Az lippai commissárius mint ügyekezzék Zaránd vármegyének elszakasztásában, úgy mint ki megporoncsolta az Zaránd vármegyei tiszteknek és nemességnek, hogy azon vármegye portiót és egyéb adókat Erdély országához ne adjanak, hanem külön contribuáljanak Lippához, az erdélyi jurisdictiótól ne is függjenek, holott Zaránd vármegyének az az része, régtől fogván Erdélyhez való volt, az töröktől is nagy költséggel s fáradsággal oltalmaztatott meg.

Az mely hegyi tolvajok voltanak az nyárban Illye vidékén és az határban, kik sok károkat töttek, embereket öltek és hitegettek s sanczoltattak, most télre magoknak gratiát szerezvén, némelyek Tót-Váradjára, némelyek Halmadra mentenek lakni; mely dolog, ha meg nem orvosoltatik félő, hogy az jövő tavaszszal ismét kiállanak és több károkat tesznek; azért az generál ő kglme parancsoljon az lippai commendánsnak megfogatások felől és hogy az Hunyad vármegyei tisztekkel correspondeáljon az commendáns az tolvajok kiírtásában.

Klobusoczki Ferencz uram is micsoda patenst bocsátott Somlyóra, ő kglme exhibeálja és mondja meg az generálnak ő kglmének, hogy ez az lotringiai herczeggel ő felségivel, legum ac libertatum (quae vita charior est) contractusnak violatióját éppen et digito ostendit totalem principatus et status Transylvanici eversionem, mely ha meg nem orvosoltatik, non potest dubitari de universali confusione omnium rerum.

Az Segesvár, Kőhalom, Medgyes, Ujegyház székekben való kvartélyt alkalmaztassa úgy az generál ő kglme, hogy az egy regiment Kőhalom és Ujegyház székben kevés faluban elfér, munkálódja ő kglme Segesvár és Nagy-Singh

várasok egészen, avagy ha azt ugyancsak nem obtineálhatja az specificatióban feltött faluk lennének üresek, mert sokszor felesen gyülekeznek, annak penig Fogaras, Nagy-Sink vagy Segesváratt kellene lenni, lehetetlen sok confusió nélkül lenni, ha azok az székek, vagy legalább azok az faluk üresek nem lesznek az kvartélytól. Az faluk specificatiója penig ez: Musna, Magarae, Sz.-Agota, Morgonda, Nagy-Sink, Segesvár, Holdvilágh, Nagy-Szőlős, Sz.-László, Segesd, Apold, Hegen, Dállya, Nothus, Nestat, Jakabfalva, Praepostfalva, Baránykut, Zebstat, Sáros, Felmier, Nád-Patak, Erked, Szászkezd, Keresztúr, Meselebnek, Kőhalom székben Kacza, Darócz, Szomoród, Szent-Péter.

Az magunk házai signanter Déván, Haczogon hogy ne pusztíttassanak az német vitézektől, profont mesterektől, sed sit aliquis respectus, munkálódja ő kglme, udvarbiráink és egyéb tiszteink és szolgálatra járó jobbágyink ne turbáltassanak, az hol kivált commendansok vadnak, azokról singulariter beszéljen ő kglme. Déván az magunk házaiból istállót, az templomból szénatartót csináltak, hanem a nélkül lennének el, panaszoljon róla, a generál ő kglme evacuálják.

Urak, főemberek, papok házaira is lenne respectus az alá s feljáró vitézlő rendtől, ne szálljanak reájok.

Adjanak quietantiákot az alá s feljáró vitézlő rendek és attestatiókat ne extorqueáljanak harmad napig való ingyen élődéssel, sok vecturával és egyébbel ne excedáljanak, velek járó commissáriusokkal bánjanak szépen, signanter Vodoricz Andrást kornyeta hordozónkat, mü tőlünk rendelt commissáriust mint verte meg Spork colonellus uram, singulariter meg kell panaszlani és satisfactiót kell tőle kévánni, az generál ő kglme jóakaratja s kemény poroncsolatja által, mert ha az meg nem orvosoltatik, hogy adjunk mü commissáriusokat melléjek.

Az illyei udvarbiránk küldvén Szegedre kecsege venni az magunk konyhánkra, mint forgatta meg egy rácz három embereinket *etc.* munkálódja ő kglme az szegedi commendánsnak, elbocsáttatások felől írjon ő kglme.

Az csikiak panaszolkodnak, hogy az vár építésire és magok számára, széna és fahordásra szekereket kévánván az német vitézek, azokat Moldvában béviszik és bort hoznak ki rajtok magok számára sine omni solutione vecturae és az bort kihozván Gimes váránál és Szép-Vizen is korcsomára kikezdik és látván, hogy az szegénység szükségtől és pénzetlenségtől viseltetvén nem issza, rámérik és erőszakosan az árát rajtok extorqueálják.

Ugyanazon passuson kereskedő emberek valamit kihoznak, mind azokból vámot vesznek. Eidem in reliquo sic facturo gratiose propensi manemus.

Datum in civitate nostra Alba Julia 18. Novembris. Anno 1689.

P. S. Úgy értjük, hogy Csikben az német tisztek adót vetettenek fel, azért ő kglme annak szorgalmatoson végire menjen és ha valóságoson az dolog úgy van, az generálnak ő kglmének terjessze eleiben és az hazának ily nagy megbántódását is ügyekezze ő kglme megorvosoltatni.

b)

1689. nov. 23.

Heisler pátense.

Sacrae caesareae regiaeque Majestatis camerarius, generalis campi mareschalli locumtenens, unius regiminis cataphractorum et desultoriorum colonellus, nec non in Transylvania generalis commendans Donatus Heisler liber baro ab Hircersheimb.

Quandoquidem, per ingentes et valde praejudiciosos abusus, vectura, ab isthac provincia Transylvaniae, non minus pro invehendis necessariis pro militia provisionibus, quam ab ipsa quoque militia, quae hinc inde in hoc regno progredi consuevit, supra modum et excessive hactenus accepta ac subinde etiam vi extorta fuit, ideo status regni super iisdem excessibus saepius conquesti, ponderosas et intolerandas aggravationes ex iisdem autem propediem imminentem et consecuturam miserae plebis extremam ruinam evidenter remonstrarunt. Quia vero a Sua Majestate sacratissima caesarea regiaque absolutum et gravissimum in hoc puncto, scilicet ut oppida, pagi et consequenter omnes inhabitatores tutela et validissima protectione Suae Majestatis sacratissimae secure gaudeant et fruantur: decretum emanavit, ne videlicet ullus officialium, vel gregariorum absque omni differentia et exceptione, quincunque tandem praetextus obtendi et qualicunque nomine velari factum posset, sub obligatione reddendae rationis et consecutura gravi poena sive pro invehendis evehendisque rebus et suplectilibus ad armandos vestiendosque milites necessariis sive pro itinerante passim in hoc regno militia, vel unicum pro vectura jumentum absolute exigat, multo minus per se accipiat, vel per vim sibi subministrari curet, nisi si ex singulari considera-

tione specialis a me passus et in eadem vectura expense concederetur. Igitur in hoc vecturarum et praetendendae, aut extorquendae sustentationis gratuitate, per istud expensum meum prohibito genere, prouti primus quisque officialis quicunque etiam fuerit istius mandati transgressor ab officio suo suspendetur, ulteriori juri militari subiciendus, ita viceversa per patentes hasce publicas in hac provincia omnibus notorium et proclamatum sit, quod oppidum illud, pagus, incola, qui vel unicum jumentum ad vecturam dederit aut concesserit, centum aureorum in fiscum celsissimi principis, quinquaginta insuper mihi assignandorum poena mulctabitur, atque talimodo non tantum officialis, vel quicunque miles, qui vecturam praetendit, vel accipit, obnoxius erit reddendae rationi ac poena, sed et illi qui vecturam subministraverint, justam et gravem animadversionem incurrent; quod si vero aliquis officialium, aut militum modo violento vecturam aut jumentum, a rustico vel quocunque accipere praesumeret, rusticus autem sive pagus, eam ipsam violentiam sine mora officiali comitatus, vel sedis Saxonicalis et ille mihi non significaverit, tunc ob negligentiam et silentium rusticus, aut pagus, in poena supra notata convincetur. Proinde omnes officiales tam regiminum, quam praesidiorum vigore praesentium semel pro semper serio admonentur, ut caveant ne vel per se vel illos qui ipsorum commendamento subjecti sunt, vel per quoscunque supra memoratis vitiisque vecturis ac victus gratuiti subministratione regnicolas Transylvaniae aggravent, notabile enim exemplum in primo transgrediente irremissibiliter statuetur, id quod ad unius cuiusque et universorum notitiam publicatum est.

Cibinii, 23. Novembris 1689. Donatus Heisler.

Mitigatio cum hac declaratione.

Ita viceversa per patentes a celsissimo principe in hunc finem publicandas in hac provincia omnibus notum ac proclamatum sit, quod oppidum Mad pagus irecula (?) qui vel unicum jumentum ad vecturam dederit, aut concesserit, gravissima poena in hunc finem a celsissimo principe et dominis statibus succurenda mulctabitur atque tali modo.

c)

1689. nov. 27.

Én Klobosoczki Ferencz kegyelmes koronás királyunk ő felsége királyi táblájának birája, és az méltóságos Rákóczi-

ház minden jószáginak administrátora, adom tudtára az méltóságos néhai boldog emlékezetű Báthori Sophia fejedelemasszony ő nga somlyai, tasnádi és ahhoz tartozandó jószágokban levő tiszteknek, biráknak, ispányoknak, palléroknak, malombeli molnárgazdáknak, molnároknak és akármi néven nevezendő hivatalos szolgáknak (mostan ámbár akárkinek birodalma vagy dispositiója alatt legyenek is) ez levelemnek rendiben és folyásában, az minthogy serio poroncsolom is, hogy pro affuturi mensis Decembris 16-tam infallibiliter (?) absque ulla exceptione et cavillatione minden tisztviselők, ispánok, pallérok és minden faluknak birái harmad magával, vagy malombeli molnárok, egyszóval minden rendbeli kötelességben lévő emberek Majtimban előmben compariáljanak, hogy ott tovább való dispositiómat vehesse. Melyet ha ki elmulat, az mi kárban (mediante militari executione más talám kedvetlen mediumokkal is) fog esni, imputálja maga szófogadatlanságának, melyet secus facientes experiálni fognak.

Datum Patakini, die 27. mensis Novembris. A. 1689.

(Locus Sigilli) Franciscus Klubusoczki
ex inclyta administratione domus
Rakoczianae.

d)

1689. decz. 15.

Ajánlom uram Kglmednek alázatos szolgálatomot.

Akarám uram Kglmednek értésére adni, az mely embereket kecsegehal után expediáltam vala, azok közűl egy megjöve ilyen hírrel, hogy Szegeden egy rácz őköt megfogatta az commendánssal, ilyen dolog végett, hogy az feljebb elmúlt esztendőkben azon ráczot másod magával az úr Naláczi uram ide belévő jószágának gondviselője megfogatta volt. Bábolnán sokat raboskodván, mindenéből exhauriálódott, az commendáns előtt vádolta ezen embereket, hogy az úr Naláczi uram jobbágyi jóllehet én passust adtam volt hozzájok az magam irását, ez azt mondja, mutatták az commendásnak, de mindeddig el nem hitethették, hogy nem Naláczi uram jobbágyi volnának és azt mondja, őtöt úgy bocsátottak el, vigyen bizonyságot innen, hogy nem Naláczi uram jobbágyi, addig hárman ott fogságot viselnek; az rácz igen ellenek vagyon, elhitette maga expositióját. Ez iránt uram Kegyelmed iratna egy commissiót szegedi commen-

dánsra, inquiráltatván én is itt, az relatoriával együtt leküldöm, szabadulhassanak nyavalyások *etc.*

Illye, 15-dik Decembris 1689

köteles szolgája Kglmednek

Csáki István.

Az tolvajok hadnagyának neve, kik többekkel együtt embereket sütögettek, sanczoltattak, Petneházi Györgynek is két jobbágyát megölték, Macskássi Boldizsár uramét egyet, Too-Varadgyán vannak Valya Tajjer öcscsével együtt Tropaval többekkel, Facsadon van Kucza Mihály, Rácz Koszta; Labancz Mihály Halmágyon.

(Egykorú másolat. Mind a négy levél két összefűzött ívre van írva. A M. Nemz. Múzeum birt. Tunyogi-gyűjt.)

XC.

1689. nov. 17.

Teleki Mihály a fejedelemhez.

Méltóságos fejedelem, nekem jó kegyelmes uram fejedelmem!

Ngod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem, rólam való kegyelmes megemlékezéseért s láttatásáért isten Ngodat áldja meg, nekem is adjon erőt, tehetséget, hogy Ngod fejedelmi kegyelmességét, mint jó kegyelmes uramnak alázatosan szolgálhassam meg. Én kglmes uram valóban erőtelenül vagyok, az lábamon való seb miatt is vagyok bajban, még sem gyógyult meg. Istentül Ngodnak ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával együtt jó egészséget, szerencsés hosszú életet kivánok.

Annyira győzedelmessé tévén a török ellen isten ő szent felsége, római császár ő felsége fegyvereit, azt hozta magával az dolog, hogy a török annyi győzettetésivel inkább-inkább hunyászkodjék s sollicitálja az békességet, a melynek meglételét én is reménlem; mindazáltal nekem olyan hírt is hoztanak, hogy az új pápa az egész keresztyénséget egyben akarja alkudtatni s az török ellen indítani minden erejekkel.

Badensis fejedelem nagy discretióju s becsülettudó fejedelem lévén, ez országon menvén által, kétség kívül Ngoddal szemben kiván lenni, kinek is méltóságához képest való excipiáltatásárúl s tractáltatásárúl elhiszem Ngod kegyelmesen fog provideálni.

Francisco uram Ngodnak szóló levelét alázatosan megküldöttem.

Isten Ngodat ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával együtt szerencsésen boldogítsa.

Gernyeszeg, 17. Novembris 1689.

Ngod alázatos szolgája, igaz híve

Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, jó kegyelmes uramnak fejedelmemnek adassék alázatosan.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

XCI.

1689. nov. 23.

Heisler levele az ország rendeihez.

Illustrissimi, spectabiles, magnifici, generosi, prudentes et circumspecti domini, mihi observandissimi.

Propositum mihi quidem erat, praetitulatas Dominationes Vestras in instantibus comitiis invitandi, ut de rebus nonnullis, quae emolumentum utilitatemque istius patriae concernunt, cum iisdem sincerissima mente conferrem, sed quia isthaec in Valachiam Transalpinam necessaria intervenit expeditio, ad quam hoc momento me accingo, coactus sum id negotii generoso domino Danieli Absolon committere, qui pro sua dexteritate, meum circa minuendas corrigendasque vecturas, ac alias aggravationes tollendas sentimentum seriamque dispositionem profundius explicabit, spero et confido easdem Dominationes Vestras dicto domino Absoloni non solum fidem integram adhibituras, sed simul ex recognitione mei erga publicum commodum candidissimi et devoti affectus, omni conatu viribusque in id allaboraturas, ut de aliqua sublevatione miserae et ingemiscenti plebi prospiciatur, ad quod ipsum ego quidem omni occasione totoque studio contribuam. In reliquo Dominationibus Vestris prospera quoque ex toto corde desiderans, sum semper et maneo iisdem

Praetitulatis Dominationibus Vestris

Datum Cibinii 23. Novembris 1689

ad serviendum paratissimus
Donatus Heisler, m. p.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

XCII.

1689. nov. 24—decz. 19.

A fejérvári delegátió és országgyűlés törvényei s irományai.

a)

1689. nov. 24.

Az országos delegátió határozatai.

Consultatio illustris deputationis occasione generalis dietae in civitatem Albam Juliam per suam Celsitudinem principalem ad diem 24. Novembris anno 1689. indictae et celebratae instituta.

(Megjelent K. Papp M. Tört. Lapok I. k. 516. és köv. ll.)

b)

1689. nov. 24.

A törvények.

Anno 1689. die 24-ta Novembris Albae Juliae.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Tranniae, et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorumdem comitiis ad diem 24-tum mensis Novembris anni praesentis 1689. in civitatem Albam Juliam ex edicto suae Celsitudinis principalis indictis et celebratis conclusi.

Articulus 1.

Az adóról és mostani felvetett mindenféle contributiókról.

A rajtunk forgó és előttünk álló terhet ez elkerülhetetlen okokra nézve kegyelmes urunk kételeníttetünk ez jövő 1690. esztendőre felvetnünk minden kapuszám után rendszerént adózó személyekre egy-egy kapura:

pénzt flor.	200,	búzát cubulos	10
húst centenarios	3,	bort urnas	17
zabot cubulos	10,	szénát currus	3

Ha kik és holott a közelebb elmúlt medgyesi és fejérvári consultatiókor mennyi búza és zab vettetett volt s administrálták, az mostani reájok esett búza és zab summából defalcálhatják cum testimonio superinde habito, acceptáltatik.

Az hódoltságon lévő kapukra.

pénzt flor.	100,	búzát cub.	5
húst centenarios	170,	bort urnae	12
zabot cubulos	5,	szénát currus	1

A rovatlan személyek tizenként computáltatván, adjanak annyit, a mennyi contributio egy-egy kapura esik rend szerént.

Az egyházi nemesség pedig, úgy mint a dévai, fejérvári, vinczi s borbereki, tordai, enyedi, hátszegi és tövisiek nro 20, a több helyeken valók nro 16 értessenek, a deésiek pedig nro 25 computáltassanak és annyin adjanak annyit, a mennyi egy-egy kapura vettetett.

Fejérvármegye contributiójáról.

A fejérvármegyei nro 337 kapukra esik (kitudván a Medgyesen, Fejérvárott reájok vetett tritici cubulos 983 „ 2 és zabot is cubulos 300 a mostan reájok esett summából):

pénz florenos	67,400,	búza cub.	2470 „ 3
hús centen.	143,	bor vasa (144) ...	3070 —
széna currus	1,011,	... ...	...

A rovatlan emberekről a perceptorok vicetiszt atyánkfiaitól pecsétes regestumat vévén, a szerint percipiálják és ratiocináljanak contributiójokról, az egyházi nemességről és hódoltság alatt lévő vármegyék kapuiról hasonlóképpen.

Küküllővármegye contributióiról.

Lévén Küküllővármegyének nro 215 kapui, esett reájok (kitudván a Medgyesen és Fejérvárott nem régen reájok esett búzát cub. 516 és zabot cub. 300 a mostan reájok esett summából):

pénz florenos	43,000,	búza cub.	1687 „ 3
hús cent.	645,	bor vasa 91	140
zab cubulos	1,950	széna currus	645 „

Tordavármegye contributióiról.

Tordavármegye nro 145 kapuról esett reájok (kitudván a nem régen Medgyesen és Fejérvárott reájok vetett búzát cubulos 400 és zabot cubulos 150, a mostani reájok vetett summából):

pénz florenos	29,000,	búza cubulos	1084
hús centen.	435,	bor vasa 61	400
zab cub.	1,300,	széna curr.	435

Kolozsvármegye contributióiról.

Lévén Kolozsvármegyének nro 92 kapui, esett reájok, (kitudván az nem régen Medgyesen reájok vetett búzát cubulos 166 és zabot cubulos 100 a mostani reájok vetett summából):

pénzt florenos	18,400,	búza cubulos	777
húst centen.	216,	bor vasa 39	64
zab cubulos	820,	széna curr.	216

Dobokavármegye contributióiról.

Dobokavármegye nro 50 kapuiról tartozzék administrálni (kitudván a Medgyesen mostanság reájok vetett cub. 85 búzát és zabot cub. 50 a mostan reájok vetett summából):

pénzt florenos	1000,[1])	búzát cub.	427
húst centen.	150,	bort vasa 22//	160
zabot currus	450,	szénát currus	150

Belső-Szolnokvármegye contributióiról.

Belső-Szolnokvármegyének lévén nro 81 kapui, tartozzanak azokról administrálni (kitudván a Medgyesen nem régen reájok vetett búzát cub. 335 és zabot cub. 200 a reájok esett summából):

pénzt florenos	16,000,	búzát cub.	495 „ 1
húst centen.	243,	bort vasa 34	212
zabot cubul.	610,	szénát currus	243

[1]) Ez tévedés lesz 10,000 helyett.

Hunyadvármegye contributióiról.

Lévén Hunyadvármegyének 161 kapui, azokról tartozzanak administrálni (kitudván a nem régen Fejérvárott reájok vetett búzát cub. 346/2 e mostan reájok vetett summából):

pénzt florenos	32,200,	búzát cub.	304 „ 1
hús centen.	483,	bort vasa 68/	272
zabot cub.	1,610,	szénát currus	483

Zarándvármegye contributióiról.

Zarándvármegye 18 kapuiról esett reájok (kitudván Fejérvárott reájok vetett cub. 40/2 búzát a mostani reájok esett summából):

pénzt florenos	3600,	búza cub.	184 „ 2
hús cent.	54,	bor vasa 7//	416
zab cubul.	180,	széna currus	54

A székely nátió contributióiról.

Sok terh viselését a székely nátiónak méltó tekintetbe vévén kegyelmes urunk, igírtenek ő kglmek mostan pénzt fl. 25,000 és zabot is cub. 15,000, melylyel mi is egész országúl Nagyságodnak consensusából contentusok vagyunk.

Szebeni contributiókról, jószágival együtt.

Szebenszékben lévén nro 302 kapu, azokról esett reájok (kitudván nem régen Medgyesen reájok vetett cub. 500 búzát és cub. 300 zabot, a mostan reájok esett summából):

pénzt florenos	60,400,	búza cub.	2595
hús cent.	906,	bor vasa 128//	224
zab cub.	2,720,	széna currus	960

Medgyesszék contributióiról.

Medgyesszék nro 200 kapuiról tartozik administrálni (kitudván a medgyesi reájok vetett búzát cub. 250 és zabot cub. 150 a mostan reájok vetett summából):

pénzt florenos	40,000,	búzát cub.	1800
hús cent.	600,	bort vasa	85
zabot cub.	1,850,	szénát currus	60

Segesvárszék contributióiról.

Segesvárszékben lévén nro 202 kapu, esett reájok (kitudván a Medgyesen reájok vetett búzát cub. 420 és zabot cub. 250 a mostan reájok vetett summából):

pénzt florenos	20,400,	búza cub.	1650// 2
húst cent.	606,	bor vasa	85// 544
zab cub.	1,770,	széna currus ...	606

Brassó, Barcza contributióiról.

Az egész Barczaság nro 152 kapuiról esett reájok:

pénz florenos	30,400,	búza cub.	1558
hús cent.	456,	bor vasa	64/ 384
zab cub.	1,520,	széna currus	456

Kőhalomszék contributióiról.

Kőhalomszéki nro 128 kapukról tartoznak administrálni (kitudván a Medgyesen reájok vetett búzát cub. 500, zabot cub. 300 a mostan reájok vettetett summából):

pénzt florenos	15,600,[1])	búzát cub.	812
húst cent.	384,	bort vasa	54 2
zab cub.	980,	szénát currus	384

Nagy-Sinkszék contributióiról.

Nagy-Sinkszéknek nro 191 kapui lévén, tartoznak contribuálni (kitudván a Medgyesen reájok vetett cub. 500 búzát és cub. 300 zabot is a mostan vetett summából):

pénzt florenos	38,200,	búzát cub.	1457// 3
húst cent.	573,	bort vasa	81 112
zabot cub.	1,610,	szénát currus ...	573

Újegyházszék contributióiról.

Újegyházszék nro 103 kapuról esett reájok (kitudván a Medgyesen és Fejérvárott nem régen reájok vetett cub. 411//2 búzát és cub. 100 zabot is a mostan reájok vetett summából):

pénzt florenos	20,600,	búzát cub.	644
húst cent.	309,	bor vasa	43// 496
zab cub.	930,	széna curr.	309

[1]) Tévedés 25,800 helyett.

Szász-Sebesszék contributióiról.

Szász-Sebesszék nro 64 kapuról tartoznak administrálni (kitudván Fejérváratt és Medgyesen reájok vetett búzát cub. 319 és zab cub. 100 e mostani reájok vetett summából):

pénzt florenos	12,800,	búzát cub.	337
húst cent.	192,	bort vasa	27// 128
zabot cub.	540,	szénát currus	192

Szeredahelyszék contributióiról.

Szeredahelyszék nro 100 kapuiról esett reájok (kitudván a nem régen Fejérvárott és Medgyesen reájok vetett cub. 400 búzát és cub. 100 zabot e mostani reájok vetett summából):

pénz florenos	20,000,	búza cub.	625
hús cent.	300,	bor vasa	42// 320
zab cub.	900,	széna	300

Szászvárosszék contributióiról.

Szászvárosszék nro 58 kapuiról tartozik administrálni (kitudván a Fejérvárott és Medgyesen reájok vetett búzát cub. 384//2 és zabot cub. 150 a most reájok vetett summából):

pénzt florenos	11,600,	búzát cub.	238
húst cent.	174,	bort vasa	24// 416
zabot cub.	430,	szénát currus	174

Beszterczeszék contributióiról.

Beszterczeszékben lévén nro 258 kapuk, melyekről tartoznak administrálni (kitudván a nem régen Medgyesen reájok vettett búzát cub. 420, zabot 250):

pénzt florenos	11,600,	búzát cub.	238
húst cent.	174,	bort vasa	24// 416
zabot cub.	2,320,	szénát currus	774

Maros-Vásárhely contributióiról.

Maros-Vásárhely városa nro 31 kapuról esett reája:

pénz florenos	6200,	búza cub.	317
hús cent.	93,	bor vasa	13// 112
zab cub.	310,	széna currus	93

Kolozsvár városára:

pénz florenos	3000,	búzát cub.	100
bort vasa	20// 346,		

Vizakna városára:

pénzt florenos	2000,	búzát cub.	150
húst cent.	50,	bort vasa	2
zabot cub.	140,	szénát currus	30

Abrudbánya városára:

pénzt florenos	1000,	bort vasa	1
húst cent.	25,	zabot cub.	60
szénát currus	10,		

Fejérvár városára.

(Kitudván ezen mostan reájok vetett summából a nem régen reájok vetett búzát cub. 200):

pénz florenos	200,	búzát cub.	20
húst cent.	15,	bort vasa	2
zabot cub.	45,		

Hátszeg városára:

pénzt florenos	100,	búzát cub.	15
húst cent.	10,	zabot cub.	33

Vajda-Hunyad városára:

pénzt florenos	300,	búzát cub.	25
húst cent.	4,	bort vasa	2
zabot cub.	20,		

Udvarhely városára:

pénzt florenos	250,	búzát cub.	21
húst cent.	20,	zabot cub.	40

Csik-Szereda városára:

pénzt florenos	60,	zabot cub.	15
húst cent.	3,		

Illyefalva városára:

pénzt florenos	60,	zabot cub.	26
húst cent.	6,	szénát currus	10
búzát cub.	20,	... ...	

Sepsi-Szent-György városára:

pénzt florenos	60,	búzát cub.	15
húst cent.	3,	zabot cub.	18
szénát currus	6,	... ...	

Kézdi-Vásárhely városára:

pénzt florenos	500,	búzát cub.	24
húst cent.	20,	zabot cub.	100

Bereczk városára:

pénzt florenos	60,	húst cent.	10
zabot cub.	20,	... ...	

Oláhfalura:

pénzt florenos 300, magok birája által administráltatván.

Fogarasföldire egészlen:

pénzt florenos	3000,	búzát cub.	1000
húst cent.	150,	zabot cub.	4000
szénát currus	40,	... ...	

Szász papokra:

pénzt florenos	4000,	búzát cub.	1000
húst cent.	100,	bort vasa	21
zabot cub.	100,	szénát currus	50

Oláh papokra:

pénzt florenos	5000,	búzát cub.	400
húst cent.	100,	bort vasa	14
zabot cub.	400,	szénát currus	50

Fiscalis tisztek és kereskedő rendek adójáról.

Minden fiscalis tisztek, valakik articulariter adózni szoktak, külön-külön annyi pénzadót adjanak, mint ennek-

előtte a Compilátában írt mód szerént adózni szoktak, administrálván ki-ki része szerént való adóját azon vármegye perceptorának, melyben tisztet viselnek.

Szebeni görögök magok birája által administráljanak flor. 4000, brassai görögök eximáltatnak.

Örmények magok birája által flor. 100.

Fejérvárott lakó zsidók magok birája által administráljanak flor. 200.

Articulus 2.

Főcommissárius rendeltetik cum plena authoritate.

Ezen felvetett mindenféle contributiók administráltatására s rendes erogáltatására is inspiciáló főcommissáriusnak Bethlen Elek uram, ő kegyelme mellé pedig Nagy Pál atyánkfiát, ennekfelette a két itílőmestereket alternatim. Item segesvári királybiró atyánkfiát rendeltük; adván ő kegyelmeknek authoritást arra, hogy mind perceptorokra s mind pedig egyebekre is, valakik ezen contributiók felszedésében s administráltatásában articulariter interessatusok lésznek, hívségesen inspiciáljanak és valakik miatt azon contributióknak ad terminos articulariter praefigendos kivántató beszolgáltatásában fogyatkozás esik, tehát admoneáltassék, hogy ki-ki intra, vel ad 8-vum maga hivatalja szerént való contributiókat praestálja, vagy praestáltassa, alioquin exequáltassanak duplomat rajta, ha lesznek annyi érő jovai vagy jószága, és adassék el (megkináltatván a véreket és vicinusokat elsőbben) akárkinek is, a res mobiliseket peremptorie, a jószágot pedig tíz esztendeig birni, melyet azután a dominus terrestris, vagy annak két ág maradéki, depositis deponendis, vehessenek kezekhez, s a temporaneus possessorok is tartozzanak kezekből kibocsátani, melyet, ha ki nem cselekednék meg, annyi jószágát amittálja mox et de facto juxta brevium judiciorum processum, a kiknek illik, alioquin magát is megfoghassák a ki miatt esik fogyatkozás usque ad plenariam restantis contributionis administrationem.

Articulus 3.

Generális perceptorok rendeltetnek cum loco perceptionis.

A felvetett pénzbeli summának percipiálására és helyes erogatiójára Ugron Ferencz, Horváth Ferencz és segesvári Szabó Bartos atyánkfiait rendeltük generális perceptoroknak, úgy hogy Segesvár városában continuuskodjanak ő kegyel-

mek annak idejében, holott azon város tisztei ő kegyelmeknek illendő szállást adjanak, ennek felette ötves és pénzolvasókat is a szükséghez képest rendeljenek.

Articulus 4.

A felvetett pénzbeli summa administrálásának terminusiról.

A fenn specificált pénzbeli contributió fele része administratiójának diem 20. Januarii 1690, a más fele részének pedig diem 20. Febr. anni ejusdem rendeltük Segesvárra a feljebb specificált poena alatt, és executiónak modalitása szerént.

Articulus 5.

A victualék administrátiójának terminusiról.

Mindenféle felvetett victualéknak az arra rendeltetett administrátorok közűl ki-ki azon statióba, az hova rendeltetett, felerészét ad 1-mum Januarii, másik felerészét pedig ad diem 1-mum Martii 1690. fogyatkozás nélkül administráltassák azon státióbéli commissáriusok kezekhez, hiteles quietantiát extrahálván magoknak, melylyel annak idejében számadásokat igazíthassák, sub poena in articulo 2-do specificata. Mostan pedig az hol az ő felsége vitézi vagynak, azok prospiciáljanak, administrálván contributiójakat hiteles quietantiájok szerént.

Articulus 6.

Az adózásban forgó difficultásokról.

Az adózásban fenforgó némely difficultások az előbbi specificált articulusokban specificáltattak és determináltattak, úgy mindazonáltal itt is specificáltatni illendőnek ítíltük, úgymint:

1-mo. Egyházi nemeseknek értetnek mind azok, valakiknek rótt helyen jobbágyok nincsenek; non obstante eo, hogy maga fundusán, vagy falu földén zsellér jobbágyi légyenek.

2-do. Szolgaságnak színe alatt senki a része szerént való contributiótól nem immunitáltathatik.

3-tio. Desertáknak juxta articulum 4-m constitutionis regni 1680. mense Januario Fogarasini, item articulum 4-m constitutionis regni 1688. Radnothini, item articulum 1-m constitutionis regni 1689. Segesvarini editarum az olyanak tartatnak, olyanformán értetnek, mint és melyekről írás van Approb. Const. P. 3. T. 2. Art. 4., melyeknek jobb

karban való állíttására idő még eddig nem lehetvén, most is fenn hagyatnak azon Articulusban specificált adózásnak modalitási szerént.

4-to. Ha mely jobbágy pedig maga része szerént való contributióját nem praestálhatja, a vicetisztek fogják meg az olyan embert és ha a vérek, vagy vicinusok a contributiót érettek le nem teszik, idegeneknek is adják el s birhassák tiz esztendeig, mind ezen formán elfoglalt jószágát. A mely egyházi nemes ember penig része szerént való adaját le nem teheti, ha van, jószágát foglalják el modo quo supra, ha nincs penig, magokat is megfogván, adják annak, a ki az adót érette letészi, szolgálja addig, mig az érette letett adóról satisfaciál, de jobbágyságra senki az ily embert ne kötelezhesse.

5-to. Senki, sem nemes, sem várasi, sem székbeli, sem pedig parasztember, annál inkább egész falu, vagy valamely része a falunak szokott lakóhelyét, az adózást el akarván kerülni, ne változtathassa, alioquin akár holott tanáltassanak, két annyi adót vehessenek rajtok azon vármegyék, vagy székek tisztei, a mennyi rend szerént esnék reájok s fordítsák ország közönséges szükségére, magok részekbe tízentízen két-két forintot bevévén belőle. Magokat pedig megfogván, küldjék valamely tömlöczbe fogságba, honnan jó dispositióval reducáltathassanak, redeálhassanak elhagyott lakóhelyekre, sub poena florenos 200 per directorem exequenda. Ha kik pedig az olyan fészkét elhagyott embereknek helyet adni comperiáltatnának, azokon is florenos 200 exequáltassan fiscalis director atyánkfia juxta art. 8-m Constit. regni 1683. Fogarasini edita.

6-to. Senki rovatalját ne változtassa, se egy helyből másra ne vigye, se jobbágyát egy faluból más faluba ne transferálja, se azon faluból külön ne adóztassa, hanem adózzanak azon egy falubeliek proportionaliter együtt, mindazonáltal ha ki akarja azon vármegyében lévő rovatalit, a tisztek híre s annuentiájából, és falubeliek praejudiciuma nélkül megcselekedheti juxta articulum citatum.

7-mo. A fiscus tisztei kezek alatt lévő contributiójáról viseljenek gondot, aloquin magokan tehessenek a tisztek executiót, ha annyi érő jovak vagy jószágok lészen, ha nem pedig, magokat is köttessék nyakon juxta articulum specificatum.

8-vo Vagynak rovatalan kivül való fundusok is az adózó helyeken, azért a rovatal alatt való fundusokat ne confundálják a tisztek, sőt ha combustákról, desertákról és

nemes embereknek curiájára, vagy valami hozzá való helyre fordíttatott fundusokról is testimoniálist adnak, ezen confusiót eltávoztassák szorgalmatoson.

Articulus 7.

A pénzbéli felvetett adó letétele circumscribáltatik.

Az adózó szegénységnek terhét könnyebbítteni akarván, Nagyságod kegyelmességéből végeztük, hogy a mostani felvetett summának felerészét minden tergiversatió nélkül minden dominus terrestrisek letenni tartozzanak, alioquin főcommissárius uram ő kegyelme legitima admonitione praemissa et non suffragante praerogativa nobilitari, fogattassa meg az olyan nemes embert és tartassa in aresto usque ad plenariam satisfactionem, ide nem értetvén az árvák és relicták, kiknek jószágin cum duplo lehessen executió.

Articulus 8.

A felvetett victuálék administrátoriról.

Mivel a vármegyék és székek vicetisztei nem érkezhetnek arra, hogy a victuálékat administrálhassák, noha ő kegyelmek is kévántató assistentiával lenni minden contributió administratori mellett tartozzanak sub gravi animadversione.

Fejérvármegyében administrátorok:

pénz: felsőjárásban Petki Nagy Sigmond, alsójárásban Bálpataki János,

búza: felsőjárásban Paskó Ferencz, alsójárásban Buzinkai György,

bor: felsőjárásban Debreczeni Sigmond, alsójárásban Báróczi János,

hús: felsőjárásban Simándi János, alsójárásban Ráczkévi István,

zab: felsőjárásban Szabó Miklós, alsójárásban Sárdi György déák,

széna: felsőjárásban Bál Sigmond, alsójárásban Beszerményi István.

Küküllővármegyében administrátorok:

pénz: felsőjárásban Pásztoki Ferencz, alsójárásban Solnai György,

búza: felsőjárásban Kun Dániel, alsójárásban Kakucsi György,
bor: felsőjárásban Árkosi Ádám, alsójárásban Turóczi György,
hús: felsőjárásban Simon János, alsójárásban Szathmári István,
zab: felsőjárásban Sárdi János, alsójárásban Sárosi Szőcs János,
széna: felsőjárásban Désfalvi Végh Ferencz, alsójárásban Simén György.

Tordavármegyében administrátorok:

pénz: felsőjárásban Vécsi Kovács István, alsójárásban Toroczkai Mátyás,
búza: felsőjárásban Székely Sigmond, alsójárásban Veres László,
bor: felsőjárásban Egyedi István, alsójárásban Komjaszegi Sámuel,
hús: felsőjárásban Télfalvi N. György, alsójárásban Jobbágy Péter,
zab: felsőjárásban Radnóthi Lőrincz deák, alsójárásban Gerend-Kereszturi Incze István,
széna: felsőjárásban Vita Sigmond, alsójárásban Sükösd János.

Kolosvármegyében administrátorok:

pénz: felsőjárásban Stenczel Ferencz, alsójárásban Széplaki István,
búza: felsőjárásban Bányai István, alsójárásban Henter Farkas,
bor: felsőjárásban Ujfalvi Sámuel, alsójárásban Suki Mihály,
hús: felsőjárásban Huszár Mihály, alsójárásban Havasellyi István,
zab: felsőjárásban Kabos László, alsójárásban Henter István,
széna: felsőjárásban Verner Mihály, alsójárásban Kolbász András.

Dobokavármegyében administrátorok:

pénz: felsőjárásban Ördög András, alsójárásban Mikó István,

búza: felsőjárásban Rettegi Mihály, alsójárásban Rettegi István,
bor: felsőjárásban Sárközi Miklós, alsójárásban Cserényi Pál,
hús: felsőjárásban Décsei Bálint, alsójárásban Pálfi Ferencz,
zab: felsőjárásban Décsei Bálint, alsójárásban Pálfi Ferencz,
széna: felsőjárásban Szent-Mártoni György, alsójárásban Dobai Ádám.

Belső-Szolnokvármegyében administrátorok:

pénz: Décsi Kovács János,
búza: Nápollyi György,
bor: Ikafalvi Mihály,
hús: Samariai Márton,
zab: Déési Magyari István,
széna: Gombos Mihály.

Hunyadvármegyében administrátorok:

pénz: Maros mellékin Fodor György, Hátszeg vidékin Puj Gáspár, Tornya Lázár,
búza: Maros mellékin Barcsai György, Hátszeg vidékin Lukács Ferencz,
bor: Maros mellékin Oláh Mihály, Hátszeg vidékin Balya Sámuel,
hús: Maros mellékin Földvári György, Hátszeg vidékin Alsó Mátyás,
zab: Maros mellékin Bár János, Hátszeg vidékin Farkas Péter,
széna: Maros mellékin Kozolaj Dániel, Hátszeg vidékin Russori Mihály, Puj Menyhárd.

Zarándvármegyében administrátorok:

pénz: Pogány András,
búza: Ribiczei István,
bor: Brádi Sándor,
hús: Kristsori Ferencz,
zab: Brádi László,
széna: Ribiczei Albert és Nemes Pál atyánkfiait rendeltük.

A székely nátió pedig és universitás ő kegyelmek főtisztei tegyenek arról kévántató dispositiót, tudósítván főcommissárius uramat ő kegyelmét felőlök, hogy ő kegyelme is társaival jobban prospiciálhassan reájok.

Articulus 9.

A partiális perceptorokról.

Minden vármegyék és székek rendeljenek alkalmatos atyokfiait a pénzbéli adó perceptiójára, kik a pénz administrátorokkal egyetértvén, ad terminum praefixum azon adót hívségesen administrálják specificált generális perceptor atyánkfiának, a városok pedig, item görögök, örmények és zsidók magok birái által. A szász és oláh papok adóját magok püspökjei procurálják. A fogarasföldi adóra pedig fogarasi főkapitány uram prospiciáljon, különben a perceptorok a specificált executiót el nem kerülik.

Articulus 10.

Statiókbéli commissáriusokról.

A szebeni státióba: első commissárius Vizaknai Nagy István; utánna valók légyenek ugyan Vizaknai Flóka Gábor, Petki István és Egri István, Kászoni József, Hortobbágyfalvi Fogarasi György és Szebenből is kettő, egyéb succursusról is disponáljanak a szebeni urak.

Az új-egyházi státióba: első commissárius Eperjesi Ferencz, utánna valókat adjanak az új-egyházi tisztek és különben is kívántató succursussal legyenek.

A segesvári státióba: első commissárius Pálfi Sigmond, utánna valókat rendeljenek a segesvári tisztek, s egyéb succursussal is légyenek ő kegyelmek.

A nagy-sinki státióba: első commissárius Luczai Lászó, utánna valókat rendeljenek a nagy-sinki tisztek és egyéb kévántató succursussal is legyenek.

A kőhalmi státióba: első commissárius Olasz János, utánna valókat rendeljenek a szék tisztei s egyéb succursussal is legyenek.

Brassai státióba: első commissárius Kálnaki Sámuel uram, utánna valókat rendeljen maga, a kiket alkalmatosoknak ítíl ő kegyelme.

Kolosvári státióba: első commissárius Gyerőfi György uram, utánna valókat maga és azon város tisztei rendelje-

nek, alkalmatos embereket, úgy hogy az egész dolgok az első commissáriustól igazgattassanak hívségesen, az utánna valók pedig egyetértvén, ki-ki maga hivatalját kövesse hívségesen, az administrátorokat ne várakoztassák, a miket administrálnak, annak rendi szerént percipiálják, és kit-kit quietáljanak sacczaltatás nélkül. Magok pedig a német commissáriusoknak, a mit erogálnak, róla hiteles quietantiát extraháljanak, melyekkel számadásokat igazíthassák, mert ha kik közülök miben véteni, vagy külömben is exorbitálni comperiáltatik, érdemlő büntetésit el nem kerüli. Ha ki penig ez, vagy más hivatalban ország szolgálatjára rendeltetvén engedetlenkedik, in poena flor. 200 per dominum supremum commissarium exequenda incurráljon, a tavaly ezen materiában írt articulus helyben maradván; főcommissárius uramat pedig gyakorta tudósítsák a dolog folyásáról, és minden holnaponként a német commissáriussal, administratorokkal, egymással is számat vetvén de perceptis, erogatis et restantiis, pecsétes sub triplici extractusokat küldjenek, alioquin ha mi akadályok az administrátiókban miattak következnek, magok lakolnak érette érdemek szerént.

Articulus 11.

A tanácsurak relictáinak arendájok relaxáltatik.

Méltó emlékezetben kévánván tartani a tanácsurak ő kegyelmek tekintetit, tetszett közönségesen a Nagyságod kegyelmes consensusából egész országúl, három nemzetűl, hogyha kik az istennek bölcs tetszéséből utolsó órájakat elérvén, a világból kimúlnak ő kegyelmek közűl, elmaradandó szerelmes házastársok vita durante semmi jószágáról árendát ne adjon. Ezent értvén mostani tanácsuraink ő kegyelmek helyekben ezután succedálandó tanácsurainkról ő kegyelmekről in perpetuum.

Articulus 12.

A paraszt funduson. lakó szabad személyekről.

Jóllehet kegyelmes urunk articulariter végeztetett ugyan, hogy ha mely nemes, vagy szabad emberek paraszt funduson laknak, személyekről külön, lakóhelyekről pedig külön adózzanak, de sokak sok-sok helyeken azon articulusinkkal abutálván, tetszett közönségesen Nagyságod kegyelmes consensusából: valamely nemes, vagy szabad személyek az adó alól articulariter nem eximáltattak, non obstante eo, hogy

személyektől az adót megadják, lakó fundusokról is a kapuszám közé proportionaliter adózni kötelesek légyenek, melyet ha praestálni nem akarnának, az olyanak ellen procedáljanah juxta articulum 11. const. regni 1687. mense Julia Radnothini emanatae a vármegye, vagy székek vicetisztei, kedvezés nélkül mindenek ellen.

Articulus 13.

Abrudbányai dolgok eligazításáról.

Hogy az abrudbányai sok difficultások és inconvenientiák tovább is ne terjedjenek, Nagyságod kegyelmességéből végeztük: Toroczkai István, Alvinczi Péter és Balog Boldizsár atyánkfiai, kik ennekelőtte is delegáltattak volt, mennél hamarébb menjenek fel és azon városnak lakosit convocáltatván, admoneálják serio, nemes Fejérvármegye fő- és vicetiszteit becsülettel observálják, és ő kegyelmektől illendőképpen függjenek. Ennek felette az ecclesiáknak dolgait megtudakozván és megértvén, kivántató módon orvasalják meg. Továbbá ha fiscus ellen való dolgai comperiáltatik azon várasiaknak, hozzák jó rendben, és végezetre magok azon város lakosai között is, ha mi egyenetlenségeket comperiálhatnak, istenesen complanálják, mely igazíttásoknak ők is annuálni kötelesek légyenek.

Articulus 14.

A marosvásárhelyi dolgok complanatiójáról.

A marosvásárhelyi ecclesia és város dolgai igen alkalmatlanul lévén, hogy nagyobb inconvenientia ne származzék köztek, Nagyságod kegyelmes consensusából végeztük: Teleki Mihály uram, Bethlen Elek uram, Székely László uram, Bánfi György uram és Macskássi Boldizsár uraimék ő kegyelmek, itílőmester Alvinczi Péter atyánkfia is adhibeáltatván mennél hamarébb menjenek oda, és mind az ecclesia difficultásit, mind pedig magok a lakosok között igen eláradatt minden alkalmatlanságokat szorgalmatoson felcircáltatván, hozzák istenes jó rendbe.

Articulus 15.

Rosnyóról Rukárra szállítandó búzáról és zabról.

Minden okvetetlen Rosnyóról Rukárra 4000 köböl búzát és nro 7500 köböl zabot kelletvén az ő felsége havasalii földében lévő vitézi szükségekre szállítanunk, mivel

különben véghez nem vitethettük: tetszett Nagyságod kegyelmes consensusából, brassai biró atyánkfiának Nagyságod parancsolván felőle, rendeljenek szekereket azon búza s zab beszállíttatására, és Kálnaki Sámuel uram a székely nátióra mostan felvetett pénz adóból fl. 4800 felvévén, fizessen a szekereseknek egy-egy köböl búzától den. 60 és egy-egy köböl zabtól den. 30, hogy ez az vectura fogyatkozás nélkül véghez mehessen. Rosnyóra pedig honnan szállítsák az oda deputáltatott búzát és zabot, odafenn megíratott.

Articulus 16.

A fiscális és zálagos jószágok állapotjáról.

Jóllehet kegyelmes urunk communicatis superinde consiliis, concludáltuk volt Nagyságod kegyelmes consensusából a közelebb elmúlt segesvári gyűlésünkben art. 8., hogy a kik fiscális, vagy másféle zálagos jószágat is birnak, és valami summát az olyan jószágért contribuálnak, azon jószágok kiváltásának idején (tartozzanak letenni) felerészét azon summának az inscriptiós vagy zálagos jószágan kivül, a ki az olyan jószágat kiváltja, mely articulusinkat mostan is helybenhagyjuk és Nagyságod kegyelmes consensusából confirmáljuk, cum hac tamen perillustratione, hogy a fiscális és zálagos jószágok temporaneus possessori a vármegyéknek perceptoritól, vagy vicetisztektől hiteles tesimoniálist vegyenek arról, ab anno 1687. inclusive mennyi summa pénzt contribuáltanak az olyan jószágért, és mikor az olyan jószágat, a kiket illet ki nem akarják váltani, producálják és az olyan testimoniálisban specificált summának felerészét computálván, tartozzék annak, a ki kiváltja, minden akadály nélkül letenni, különben az olyan jószághoz semmiképpen ne nyulhassan sub poena perpetuae annihilationis ejusce juris possessionarii videlicet vel portionis possessionariae brevium judiciorum processu determinandae.

Articulus 17.

Az ingyenélődés, gazdálkodás és vecturák tolláltatnak.

Jóllehet kegyelmes urunk, a szász nátiónak terhének sublevatiójáról eleitől fogva szép articulusok irattattak, legközelebb az elmúlt segesvári gyűlésben, de sokak azokkal semmit sem gondolván, abutáltak; megtekintvén azért az ő kegyelmek terhét és az hazának mostani szoros ügyét, Nagyságod kegyelmes tetszéséből egész országúl végeztük, a modo imposterum successivis temporibus sem a szász nátió,

sem pedig egyéb rendbéli szegénység sohult és indifferenter senkinek (illendő szállásadással, kenyérrel, fával, sóval és szénával, szalmával való gazdálkodáson, vonómarha adáson kivül) ingyen gazdálkodni semmivel ne tartozzék, ne is erőltethessen arra sohult és senkit is senki sub poena articulari 200 fl. faciente et per directorem fiscalem ad simplicem ingenuam tamen, quorum intererit, requisitionem, sub amissione honoris et officii toties quoties exequenda; a kik pedig hol szállást nem adnának, ad querelam director atyánkfia tartozzék az olyat exequálni fl. 200 mox et de facto illendő árran, mindazonáltal az úton járóknak az ő rendjek s állapotjak szerént, ha mit kévánnak és ők is szerit tehetik, adni tartozzanak. Ellenben pedig ha ők is szállást nem adnának, vagy pénzért nem gazdálkodnának, ad simplicem justam querelam director atyánkfia flor. 200 exequálhasson az olyan emberen, eltávoztatván mindazonáltal mind két részről az iránt eshető minden alkalmatlanságokat; ennek felette a postálkodás és vecturák terhe alól is a szász nátiót és egyéb rendbéli szegénységet is fel akarván szabadítani, decernáltuk, senkinek és sohult se postalovat, se szekeret ne adjanak, se pedig semminémű vecturát praestálni ne tartozzanak és effélére a szegénységet sohult senki ne kénszerithesse sub poena et executionis modalitate praespecificata a Nagyságod szükséges alkalmatosságit ide nem értvén; mindazonáltal Nagyságod is, a kiknek illik, méltóztassék parancsolni az eddig szokott abususokat a Nagyságod egyik házától más házához menő alkalmatossággal kévántató szekerek, postalovak, vagy egyéb vecturák állapotja, némely udvari szolgák, fiscális tisztek indolentiái corrigáltassanak és moderáltassanak a szegénységnek Nagyságod kegyelmességéből tapaszalható könnyebbségére.

Articulus 18.

A számvételről.

Egynéhány rendbéli articulusunkban tettünk kegyelmes urunk szoros dispositiókat arról, hogy minden rendbéli perceptorok, kiken ab anno 1685. valami contributióknak terhe forgott, számadásakat igazítsák, de mégis kévánt végit nem érhettük; végezzük azért Nagyságod kegyelmes consensusából, hogy Bethlen Miklós, Alvinczi Péter, Maxai Ferencz és Nagy-Sinki János Deák atyánkfiai a számvételnek hátramaradt részét is hívségesen végezzék el és ha hol mi restantiák comperiáltatnak, vétessék finalis executióba kedvezés és halagatás nelkül, az ezen materiából egynéhányszor írott articulusink tartása szerént.

Datum in civitate Alba Julia die 19-ma mensis Decembris, ultima videlicet congregationis nostrae praemissae anno domini 1689.

Ladislaus Székely	Magister Petrus Alvinczi
praesidens (L. S.)	prothonotarius (L. S.)

(Eredetije Országos levéltárban levő gyulafehérvári gyűjt.)

c)

1689. nov. 24.

Postulata universitatis Saxonicae nationis in generalibus regni comitiis ad diem vigesimum quartum mensis Novembris anno 1689. in civitatem Albam Juliam indictis humillime exhibita.

Tekintetes nemes ország! Ez mostan fenforgott szoros állapotokban való súlyos aggraváltatásink (elhisszük) Ngtok s kglmetek előtt nagyrészént nyilván lehet, mely állapotokban kévántató súlyos adózások kapuszám után véttetvén fel, minthogy az kapuszám igen feles rajtunk, eddig is azon súlyos adónak külömben szerét nem tehettük, hanem kételeníttettünk városonként és székenként oly nagy summa pénzeket felvennünk, melynek megfizetésében nemhogy csak valami reménségünk lehetne, sőt úgy látjuk, hogy naponként kételeníttetünk több adósságot felvenni, vagy teljességgel pusztulásra jutnunk; miképpen hogy csak immár is városinknak némely része s egynéhány székünkbeli faluinknak lakosi egészlen elpusztultanak. Instálunk azért az nemes országnak alázatoson, méltóztassék Ngtok s kglmetek kapuszámunk valamely részének defalcálásában istenes atyai kegyességet mutatni.[1])

2. Az német hadak többire universitásunkon lévő városinkon és faluinkon lévén kvártyrban, némely helyeken esztendő által, mely minémű költségünkben légyen s mind penig az szegény gazdáknak micsoda károkkal, csak az jó isten tudja, azon helyeknek kelletvén az servitiumot praestálniok s nem lévén máshonnét segítségek; hogy azért az országnak az a része holott az hadak kvártyrban laknak ne terheltessék annyi adóval, mint az a része, holott hadak kvártyrban nem laknak, alázatosan istálunk Ngtoknak kgl-

[1]) *A lap szélén Apafi kezével:* Az ország discurráljon róla.

meteknek,[1]) hogy az Ngtok s kglmetek istenes atyai kegyességét ez iránt azon helyek érezhessék meg.[2])

3. Ez mostan fenforgott szoros állapotokban kévántató nagy contributió hadaknak rajtunk kvártyrozásak, alá- s feljárások, és sok vecturára való kénszerítés miatt, hogy szegény nátiónk végső pusztulásához közelítsen, szemünkkel látjuk. Melly elviselhetetlen terheltetésünk között is a sok postálkodtatás alá- s feljárásoknak ingyenélődések és a sok vectura ugyancsak nem szünik, sőt majd nagyobb mértékben vagyon rajtunk, miképpen hogy közelebb ebben az esztendőben is megbecsülhetetlen lovak és marhák vesztenek el az sok postálkodtatás és vectura miatt. Könyörgünk azért Ngtoknak s kegyelmeteknek alázatoson, méltóztassék Nagyságtok s kglmetek ez terheltetésünket tollálni, ne jusson végső pusztulásra szegény nátiónk.

4. Római császár ő felsége vitézi kénszerítvén bennünket, az verestornyi, törcsvári és az Bozán s Tömösön lévő passusoknak fortificáltatására, holmi erős sánczoknak s vártaházoknak s hasonlóképpen az városokban is egynéhány sőt ugyan feles istállóknak és vártaházaknak építésére erőltettenek,[3]) melyek is igen feles költségünkben telvén, alázatoson instálunk Nagyságtoknak s kglmeteknek, méltóztassék Ngtok s kglmetek atyai kegyességét mutatni, lehessen valami refusiónk megírt feles költségünk iránt. Mind ezekben mutatandó Ngtok s kegyelmetek atyai kegyességét, mind fejenként Ngtoknak s kegyelmeteknek alázatoson megszolgáljuk.

Humillima Natio Saxonica.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

d)

1689. decz. 2.

Postulata Illustrissimi domini Caroli Komornik commissarii in generali congregatione dominorum statuum regni Transylvaniae proposita, die 2-da Decembris 1689.

(Megjelent K. Papp M. Történelmi Lapok I. k. 534. s köv. ll.)

---

[1]) *A lap szélén Apafi kezével:* Az ország discurráljon felőle.

[2]) *A lap szélén más kézzel:* Specificálják ő kglmek.

[3]) *A lap szélén más kézzel:* Generált ő kegyelmét meg kell találni felőle.

M. Apaffy, m. p.

e)

1689. decz. 17.

Ország nevével Caraffa generálisnak 17. Decembris Albae.

Excelme dne, dne nobis gratiosissime.

Penes sincerum pro salute et prosperitate Vrae Exciae votum et cum omni gratiarum actione ac submissione conjuctam, multorum Vrae Exciae beneficiorum recognitionem per praesentes Vrae Exciae repraesentare volumus. Quod nos ad mgci dni Pauli Caroli Komornyik superioris commissarii, Vrae uti praesumimus Exciae mandato, subnixam intimationem, ad promovenda sacr. suae mtis dni dni nostri clmsmi servitia, quadringenta florenorum Rhenensium millia et desideratam etiam pro specificatis ab ipso suae mtis regiminibus naturalium summam promisimus. Et quidem haec omnia testamur deum, quod paternae suae mtis augustissimae erga nos clementiae et publici christianitatis emolumenti respectu, ex toto corde cum humillimo zelo et gaudio offerimus. Sed quod ad nostram paupertatem et insperatam hujus anni sterilitatem attinet, metuimus omnino, ne effectus conatibus nostris, magno quidem cum nostro dolore, difficilius tamen, quam res et syncera nostra obsequendi intentio requireret, respondeat, quod ne vitio nobis vertatur, vestram quidem Exciam cum submissa confidentia et medio ejusdem, ad clementissima sac. suae mtis genua provoluti, quem humillime oramus et obtestamur, poterit enim aug. sua mtas et Vra Excia per alios etiam (si forte minus nobis in hoc puncto creditur) suae mtis ministros hic apud nos partim degentes, partim itinerantes, tamquam penuriae nosrae oculatos testes penitius informari, quae certe ad illos terminos devenit, ut vix his promissis praestandis nos effecturos, ne dum majori oneri sufferendo pares nos futuros speremus; cujus testes sunt et erunt deus, conscientia nostra et ipsa denique tristis experientia.

Singulari etiam cum dolore Vrae Exciae et medio ejusdem sac. suae mti deferre cogimur, inclusam dni Francisci Klobosoczki, dominus Rakoczianae bonorum adminisratoris commissionem, quam Somlyoinum transmisit, quanto per nos ista novitas, quae totius nostri status et omnium libertatum ac legum (quae vita ipsa cariores sunt) eversionem praesignat et minetur, turbaverit, profundo Vrae Exciae judicio comittimus, calamo certe exprimere non possumus,

sed rogamus Vram Exciam cum omni submissione, omnibus his nostris malis efficaci sua coram sua mte sac. intercessione, remedium ponere dignetur, ne talibus, recessum cum ser. duce Lotheringiae initum manifeste convellentibus negotiis contristemur. Ne etiam majoribus in hoc hyberno oneribus premamur, quibus certe impares sumus. Alias omnino sac. suae mtis usque ad ultimam sanguinis nostri guttam fidelissimi subditi manemus, uti et

Vrae Exciae

sumus *etc.*

Hátán más kézzel: Az ország nevével Caraffa generálnak Bethlen Miklós uram írta levél.

(Másolat. Gyulafehérvári Batthányi-könyvtár. Codex Authenticorum nro. 5. IV. 6.)

XCIII.

1689. nov. 25.

Heisler levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps, dne mihi gratiosissime!

Maximo et decenti respectu gratissimas sub 12. hujus emanatas obtinui literas et quemadmodum ego pro mea debita observantia et militia pro sua obligatione nec in minimis opinioni Celsitudinis Vrae obstet, imo totis viribus promovere debeat, ita quidem, ut mandata pro coemendis vinis necessaria non essent, obtemperans tamen in omnibus mandatis Celsitudinis Vrae ea desiderata accludo, etiam in cunctis coeteris pro posse meo servum humillimum Celsitudinis Vrae contestaturum. Praeterea summa cum gratiarum actione non reminiscor, quomodo provisores Celsitudinis Vestrae in meo transitu Worumbachy et hic Sombotfalvae summa humanitate me receperint et humanissime tractaverint, arbitror et certe credo, quin ista promptitudo humanitatis ex mandato praemonente Celsitudinis Vestrae facta sit, quam certe demerere nescio, opto ex corde nancisci occasionem, qua satis secundum contentum Celsitudinis Vrae obsequia mea humillima profiteri possim, ad quaequae mandata semper sum, ut ero ejusdem

Celsitudinis Vrae

Sombotfalvae, die 25. Novembris, 1689

servus humillimus

Donatus Heisler, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac dno dno Michaeli Apafy, Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno mihi gratiosissimo

Albae Juliae.

(Eredetije az Erd. M.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

XCIV.

1689. nov. 27.

Gyeröffy György a fejedelemnek panaszkodik, hogy a bizottság által kivántakat nem képes előállítani.

Méltóságos fejedelem, nekem jó kegyelmes uram.

Kelleték alázatosan Ngodnak, mint kegyelmes uramnak jelentenem, szintén indúlni akarok vala az Galisban, hogy az kolosvári commendáns kivánságit leküldé hozzám Vajda János az viceispán. Az Badensis fejedelem idejövetelire harmincz szekér fát, hétszáz lóra való szénát, abrakot, vonómarhát, szekereket, kétszáz rendbelit, vadat, madarat, halat elegendőt, tíz vagy tizenkét szopó borjút: ezt mindjárt kévánja, hogy meglegyenek, ha egyébnek szerét tehetjük is lehetetlenség, hogy Kolosvármegyéből annyi szekér és vonómarha kitelik, mivel az búzával most is oda-oda vadnak szekerink, az Ngod kegyelmes parancsolatját megvárom, mit kellessék cselekednem, kérem alázatosan Ngodat, mint kegyelmes uramat idejénkorán méltóztassék más vármegyebeli tiszt uraméknak parancsolni, hogy idején az szükséghez képest provideáljanak ő kglmek, fogyatkozás ne essék ha Ngodnak úgy fog tetszeni, hogy azok mind meglegyenek. Isten Ngodat számos esztendeig éltesse és tartsa meg.

Kolosvar, 23. Novembris 1689.

Nagyságodnak

alázatos híve szolgája
Gerőffi György, m. p.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő ngának nekem jó kegyelmes uramnak ő ngának adassék.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

XCV.

1689. decz. 3—20.

Ujabb követség Heislerhez.

a)

1689. decz. 3.

Utasítástervezet Josika Gábor számára.

Puncta ex consensu fidelis nobis syncere dilecti generalis domini Michaelis Teleki de Szék excellentissimo generali domino Heisler proponenda.

Ha Teleki Mihály uramnak ő kglmének tetszeni fog.[1])

1. Az generállal ő nagával az kvártély állapotja felől végezni kell, ő naga moderálná úgy az kvártély állapotját, minden székeket s abban való falukat ne foglalnának úgy el az ő felsége kvártélyozó vitézi, hogy az haza fiait, kiknek ország gyűlésére és egyéb közönséges dolgokban kévántatik járni, az megszállástól ne rekesztenék el, hanem az kvártély lenne úgy, hogy Segesvár székestől és Nagy-Sink szék lennének üresek, hogy az haza fiai kik mind magok dolgában, mind mi parancsolatunkban járnak járhassanak kelhessenek, és az császár ő felsége szolgálatjában alkalmatosabban forgolódhassanak, mert külömben lehetetlenség, ha megszálló helyek nem lészen, az parancsolatokat véghez vinni, külömben sohul az vitézek csak szállást sem akarnak adni alá- s feljáró híveinknek.

2. Az alá- s feljáró ő felsége vitézinek sok excessusit, ingyenélődésit, az sok vonómarháknak hurczolását, ha ő nga meg nem orvosolja és jobb rendben nem vészi, semmiképpen az szegénység nem supportálhatja, hanem utolsó romlásra jut. Instálni kell azért ő kglme előtt, tégyen oly dispositiót, az ilyen nehézségek tollaltassanak, úgy mint az vonómarháknak hurczolása, azoknak fizetésért való visszabocsátása. Az ingyenélőknek quietantiáknak nem adása, nemesembereknek házaira erővel való reászállás; sőt az szegénységtől tesimoniálisoknak erővel való extorsiója s több ehhez hasonló alkalmatlanságok.

---

[1]) Ezen sorok a következő kitörölt sorok helyett vannak írva: Instructo pro generoso Gabriele Josika, ablegato nostro ad excellentissimum dnum generalem Heisler.

Annectálván ezt is, hogy az ő felsége vitézi, ha mely falukban megszállanak és ott harmad-negyed napig is s tovább is mulatnak s az szegénységtől, meg nem fizetvén az reájok való költségért, quietantiát akarván venni, sőt ugyan extorqueálnak is tőlök, hogy mindenekért megfizettek; melyről hogy prohibeálják az szegénységet az commissáriusok, magokat is az commissáriusokat kergetik, verik és sok insolentiát követnek el rajtok; ezen is instálni kell, hogy ő naga ezt is orvosolja meg.

Datum in civitate Alba Julia 3. Decembris 1689.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjt.)

Jegyzet: Ezen fogalmazványnak tisztázata is meg van a N. Múz. birtokában, aláírva Apafi fejedelem által s megpecsételve nagy pecsétjével. Az első pont oldalára a következő jegyzés volt téve: Csak falukat kell.

Erről az úr Teleki uram mit izent, végire kell menni.

b)

Kelet nélkül (1689. decz. vége.)

Bethlen Sámuelnek adott utasítás.

Instructio pro generoso Samuele de Bethlen, legato nostro ad excellentissimum dominum generalem Heizlerum expedito.

Az mint Henter Mihály hívünk által is ennek az szegény hazának sokféle terheltetését proponáltattuk az méltóságos generálnak ő kglmének, úgy most is nagy szívünk fájdalmával kell mondanunk és ő kglme is pathetice adja eleiben ő kglmének, hogy igen reméntelen esett ennek az hazának ez hét regimenteknek kijövése, holott már az ő felsége fegyverét isten kiváltképpen boldogította, győzedelmét és birodalmát egynéhány országoknak behódoltatásával messze Törökországban kiterjesztette és reménségünk az volt, hogy az haza terhe könnyebbedik, de úgy látjuk, hogy külömben vagyon. Melyeknek elviselésére ez az ország immár teljességgel elégtelen, mert az fejérvári gyűlésben felvetett pénzt és victualékat is nehezen hisszük, hogy praestálhassuk, mennyivel inkább ez hét regimentek terhe is rajtunk lévén. Mindazonáltal mindezeket ő felsége és az keresztyénség szolgálatjára tiszta szívvel és nagy örömest cselekeszszük, de attól félünk, hogy az esztendőnek szűk termése és ennek az hazának még az derék békességnek és bőségnek idején is propter defectum commerciorum pénzet-

lensége és az hadaknak ennyi sok alá- s feljárása miatt végben nem vihetjük; azért ha mi fogyatkozás esik, vétkül ne tulajdoníttassék, sőt az generál ő kglme oda fel ő felsége és ministeri előtt repraesentálja sok fogyatkozásinkat és munkálódja terhünknek könnyebbülését.

Az hadaknak penig mennyi excessusi estenek és esnek minden nap, azt lehetetlen kimondani, hanem uno verbo: ex quo serenissimus dux Lotharingiae hic in Transylvania cum maximo exercitu fuit, nunquam tot excessus et damna patrata sunt, sicut nunc. Melyeket mi nagy részént az generál ő kglme absentiájának tulajdonítunk, de hogy úgy is ő kglme refraenálja in futurum et de praesentibus excessibus satisfactiót tétessen, kérje nevünkkel ő kglme. Mert urak, fő- s nemesemberek, özvegyasszonyok, árvák udvarházaira, papok házaira való szállás absque omni respectu megvolt; akármi rendbeli emberek és az székely vitézlő rendek lovainak, marháinak postára való elvivése, útonjáróknak és egyéb ártatlan embereknek fosztása, verése, vagdalása, protectióknak contemnálása és az sok ingyenélődés, melyekről inquisitió leszen, és annak idejében a generálnak ő keglmének praesentáltatni fog.

Az Rosnyóra szállítandó nyolczezer köböl búza és tizenötezer köböl zab dolgát, ha az generől ő kglme maga eléhozza, csak azt mondja ő kglme, hogy aziránt reá semmi nem bizatott, hanem gróf Magni uram által vehet az generál ő kglme arról egész informátiót, hanem csak ezt mondhatja: hogy mi és az szegény haza az ő felsége kegyelmességének jó reménsége alatt és az generál ő kglme tekintetiért jó szívvel cselekeszszük.

A szász nátióból álló híveink iránt tött ő kglme resolutióját becsülettel és kedvesen veszszük és valamint az minapi fejérvári articulust az generál ő kglme tekintetiért irattuk, úgy meg is igyekezzük tartatni és tartani: noha olyan igen abutáltak és insolescáltak máris vele, hogy arra méltatlanoknak tartattathatnak de jure, mert már az magunk szükségünkre való szekereket, postalovakat és egyéb segítségeket, kötelességek szerint praestálni nem kezdették, generálisunkhoz és főcommissáriusunkhoz való szükséges hírek és tudósíttatásokra postalovakat nem adnak, melyből nagy gonosz és veszedelem jöhet ki. Az útonjáróknak nemhogy ételt, italt, szénát, abrakot pénzekért adnának, de szállást sem adnak, sőt az német vitézeket salva gvardiákat réábéllik, subornálják, hogy az útonjáró magunk és híveink szolgáit, sőt magokat az utozó nemes és egyéb rendeket huritják, becstelenítik, rút szókkal illetik, és az faluk-

ból kiverik, sokszor azzal is mentik magokat, hogy az ott való német vitézek nem engedik, hogy se szállást, se semmit adjanak. Magunk neve és személyünk felől is becstelenül emlékezvén, melyekről hogy generális uram ő kglme dehortálja őket, kérjük. Mi is christianitatis, publici boni et pacis ob respectum az erdélyi unio és törvények szerint őket protegálni és terheket könnyebbíteni igyekezzük realiter et efficaciter, modo et ipsi, ut boni subditi se accommodent.

Az mint Henter Mihály hívünk által is requiráltuk volt ő kglmét, úgy iterato requiráljuk szeretettel, hogy az Caprara generál és maga ő kglme regimentje, melyek most Segesvár, Kőhalom, Nagy-Sink és Uj-Egyház székekben vagyon, collocáltassák úgy, hogy az ide alább írt városok és faluk legyenek kvártély nélkül, úgy mint Segesvár, Nagy-Sink, Segesd, Trapold, Hegen, Nethus, Szász-Kézd, Keresztur, Erked, Szőlős, Prod, Holdvilág, Szent-László, Kacza, Darócz, Sibrek, Szent-Ágotha, Leses, Jakabfalva, Nestat, Szászhalom, Zelestat, Sáros, Mágáre, Musuci, mert országgyűlése néha Fogarasban, néha peniglen valamelyik helyen, de ott leszen. Maga az lotharingiai herczeg is, Szebent az mikor praesideálta, azt mondotta, hogy Segesvárt, Medgyest és több akkor nem praesideált városokat azért nem terheli sem praesidiummal, sem kvártélylyal, hogy mi és udvarunk subsistálhasson és országgyűlése et omnia, quae ad regimen pertinent, maneant in statu, quo *etc.* Ha ezek nem evacuáltatnak, lehetetlen dolog sem magunk, sem fő- és alábbvaló rendű híveink semmi közönséges dologban procedálhassanak és subsistálhassanak, mert ezek nélkül sem Fogarasban udvarunkban, sem az gyűlésben nem lehet útjokat jól követni híveinknek, sőt most is el kellene innét Fogarasban mennünk, de tartván az úton eshetendő inconvenientiáktól, nem mehetünk.

Az két városon kivül Segesvárszékbe ezek úgy mint Dállya, Szász-Buda, Radas, Bene, Mese, Miklóstelke, Dánas, Kőhalomszéken: maga Kőhalom, Ugra, Homorod, Mikvásár, Sombor, Garat, Sövenyszeg, Fejéregyház, Lebnek, Felmér, Kobor, Szásztyukas, Oláhtyukas, Halmágy, Sona; Nagy-Sinkszékben: Prásmár, Girdály, Morgonda, Burullya, Mártonhegye, Vessződ, Verd, Bahocz, Kalbor, Kis-Sink; Ujegyházi széki faluk: Ujegyház, Oczina, Kürpöd, Holczmány, Marpod, Szászahus, Ilombak, Foffeld, Bendorf, Czikkindál kvártélynak maradhatnak, melyeken el is férnek jól ő kglmek. In summa in oppidis et pagis 42.

Ha azt mondaná az generál ő kglme, hogy Fogarasba lehet gyűlés, arra azt mondja, ott is sok akadály vagyon,

mert Brassóból Szebenbe ott járván, az hadak igen megrontották azt az földet, de ha az nem volna is és ha az gyűlés Fogarasba lenne is (de amott is leszen, minthogy gyakran kell az sok dolog miatt gyűléseket és deputátiókat gyűjtenünk) mégis úgy is mind Segesvárra, mind Sinkre és az több specificált falukra indispensabilis szükségünk vagyon.

Ha azt mondja, minthogy azelőtt is mondotta, hogy az mikor Fogarasba megyünk, vagy onnét visszajövünk, akkor az útból amoveálja az hadakat, abba lehetetlenség vagyon, számtalan confusió jűne ki belőle; az hadak számára odaszállíttatott élést nem tudnák hová tenni, a kit szinte akkor vinnének. Ha mi élése, szénája, mie az német vitézeknek ott maradna, mikor kimozdulnának, azt ki őrzené, vagy az magyar szálló, vagy az gazda ha elvenne benne, ha el nem venne is, az német vitéz, az mikor visszamenne, reáfogná, hogy elveszett benne; az hová akkor menne (mert mezőben az falun kivül nem szállhatna), ott is csak pusztítana. Egy szóval, hoc esset mille confusionum et contentionum mater et res plane inpracticabilis.

Ha azt mondja, hogy jó disciplina alatt ott lehet egy éjszakán az német is, az mi emberink is, azt mondhatja réá: elég példa az prodi casus és több hasonlók: nox, tenebrae, unum poculum vini, una scintilla, végezetre ezt az punctumot azzal concludálhatja, hogy az specificált városokon, falukon kivül marad még kvártélynak város, falu negyvennél több, az kik elébb leirattak.

És az mikor harmadidén húsz regiment volt itt Erdélyben kvártélyban, mégis jól elférték mind ő kglmek, mind mü és ennyi panasz, akadály nem volt, mint most vagyon.

Ha az károkat kicsidítené és azzal excusálná az generál és még minket vádolna, hogy commissáriusokat nem rendeltünk az hadak mellé, mondja azt reá, hogy akármint lett legyen, az Vodorics dolga, ki is magát igen menti, de azt vitte végbe az az példa, hogy az commissáriusok semmit sem mernek az szegénység mellett keménykedni és innét vagyon, hogy quietantiát de expensis nem adnak, ha valaholott valamit fizetnek is, csak semmi: ötöd, hatod meg tizedrészét sem adják az árának. Az attestatiókat penig csakugyan extorqueálják, valamint lehet; melyet signanter csakugyan urgeáljon ő kglme, hogy ha ezek nem orvosoltatnak, lehetetlen subsistálnunk.

Az német postamestereket és postákot is mindenütt, mi és híveink tartják, mely is lehetetlen, hanem éljenek a

magokén, ha fizetések vagyon. Signanter munkálódja ő kglmé, hogy a sárkányi posta igen alkalmatlan ember levén, rendeltessék más helyette. Minthogy több dolgai között az generális ő kglme ordinantiája ellen holnaponként tizenöt német forintot is kiván; mind ez, mind szombatfalvi és porumbáki posták cselekedeteit, az fogarasföldi memorialebúl ő kglme bővön declarálja.

Mondja meg ő kglme az generálnak ő kglmének, hogy Komornik uram az országgyűlése napját circa 20. Februarii kévánja, az generál ő kglme is adja tetszését ez aránt. Melynek is szükségesképpen Segesvárt kell lenni.

Az lengyel király ő felsége Petraszko exul vajda és az ő instantiájára írt római császár ő felsége írt leveleit mutassa meg a generálnak ő kglménck és emlékeztesse csak arra, hogy már az generál abban az Duka vajda pénze állapotjában egészlen informatus lévén, adja censuráját, micsoda választ tegyünk reá; és ha azon materia tovább urgeáltatik, mutassa jóakaratját is.

Az országra nevünkkel kibocsátandó pátensnek párját mutassa meg a generálnak és mondja meg ő kglme, hogy az jövő országgyűlésén kibocsátjuk, csak az generál ő kglme az maga résziről kivántató pátenseket, az szerint, a mint pecsételve ide kiküldötte, mennél felesebben készíttessen és küldje ki azon országyűlésére.

(Fogalmazvány Országos Levéltár. E. F. L. XVI. 111.)

XCVI.

1689. decz. 4.

A fejedelem válasza a császár alsó-magyarországi biztosának levelére: követeléseit az országgűlés elé kell terjesztenie.

Excellentissime comes, domine observandissime.

Repraesentavit mihi litteras Excellentiae Vestrae in Nagybánya 18-va Octobris datas sacratissimae caesareae et regiae Majestatis totius superioris, partisque regni Hungariae inferioris, inclyti generalatus bellici secretarius, generosus dominus Leopoldus Gvilielmus Kochlat, oraliterque sibi commissa fideliter declaravit. Intendi juxta vota Excellentiae Vestrae gratificari, sed ea inclytis regni statibus proponi judicialiterque revidi debentia, quod aliter decidi non potuerint, amicissime rogo Vestram Excellentiam, non aegre vertat, legibus enim regni, ad quas certis conditioni-

bus sum obligatus, praedominari non potui. Interim meam promptitudinem studiumque inserviendi Vestra Excellentia aliis possibilibus occasionibus habebit compertam, quod uberius Vestrae Excellentiae praedictus dominus secretarius contestabitur, ad quem me refero et Vestram Excellentiam divinae recomendo protectioni.

Albae Juliae 4. Decembris 1689.

Excellentiae Vestrae

ad serviendum paratissimus.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

XCVII.

1689. decz. 11.

Teleki jelentése a fejedelemnek.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram, fejedelmem. Akarám Nagyságodat alázatoson tudósítani; már a Badensis fejedelem eddig elérkezett; szándéka az, kegyelmes uram, jó reggel meginduljon, és ha nem elébb, tiz órára bémenjen, Ngodat kéreti parancsoljon úgy az ebéd felől, mindjárt foghassák el, hogy legalább tizenkét órakor indulhasson el, mivel igen kell sietni, újabb parancsolatja érkezvén ő felségétűl, hogy siessen. Nem akarván Ngodat bő irásommal terhelnem, az uraknak ő kegyelmeknek bővebben irtam. Isten Ngodat ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával együtt sok esztendőkig szerencsésen éltesse.

Szászsebes, 11. Decembris 1689.

Nagyságodnak

alázatos szolgája, igaz híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nékem jó kegyelmes uramnak s fejedelmemnek alázatoson adassék.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

XCVIII.

1689. decz. 19.

Gróf Magni Károly levele Telekihez.

Excellentissime domine stb.

Litteras meas de dato Ruckari die 4 instantis ad Excell. Vestram exaratas haud dubio recte esse traditas

credo, hactenus autem nulla quibus inservirem scriptu digna occurere, nisi me ex ordine excellentissimi dni Gris Heisler cum nuper denominatis regiminibus Desultoriorum *(így)* caesaris post peractam difficilem lutosam ac sat longam viam appulisse, ubi super adventu nostro magnates hujus regni aliquatenus perplexos, plebem vero gaudio repletam inveni. Princeps autem matutino tempore, post commissariis nostris caesareis praecedentibus concessam audientiam se distulit, inter spem et metum haesitans duobus milliaribus abhinc. Ansam enim anxietatis suae nonnulli dni Pallaciani famuli probabiliter ex eundem dmni Pallaciani jussu dedere, dum ab iisdem eum in principem hujus regni a sacratissimo caesare evectum spargere perceperit; niholominus eum proxime huc reversum *(sic)* credo. Quapropter et excellencia dni generalis Heisler colonellum, dominum de Pace ad eundem oblegavit, ad eum persvadendum, huc revertendum ac per praesentiam suam sustentationem nostram facilitandam. Fama volat Tartaros esse intentos quandam nobis irruptionem vel potius diversionem, ne otium nobis odiosum efficiatur facturum. Quos gaudio adventuros expectamus. De reliquo etsi credo Excell. Vrae tractandae pacis puncta cum Porta ottomanica jam esse nota, tamen ad demonstrandum affectum meum ac continuandam inchoatam correspondentiam ea hic adjicio. Excell. dominationem Vram rogans viam, qua correspondentiam meam cum eadem continuare quaem aperire non gravetur, an eam per magistratum Coronensem an vero aliam praescribendum exspecto. Hisce ennixe me commendans maneo

Excell. Vestrae

Buckarestii, die 19. Decembris 1689.

addictissimus servus

Carolus comes Magni, m. p.

Külczím hiányzik. Irva Teleki Mihálynak.

(Eredetije a gr. Teleki család levéltárában. Miss. 132.)

XCIX.

1690. jan. 1.

Teleki Mihály jelentése a fejedelemnek.

Méltóságos fejedelem, jó keglmes uram s fejedelmem!

Akarám Nagodnak alázatoson értésére adnom, egy azelőtt Moldvában lakott oláh expediáltatott Lengyelországbúl Nagodhoz, azt mondja, római császár ő felsége s lengyel

király levelei vannak nála, de én inkább hiszem, Penicsa vajda, a ki azelőtt moldovai vajda vala, az küldötte Nagodhoz. Minthogy Nagod is útban vagyon, hogy ott ne akadályoskodjék, illendőbbnek ítéltem Ebesfalvára küldenem egyenesen. Én előttem igen kerékkötve szólott, minthogy nem is igen tudtam véle beszélni; mondta ugyan másoknak, magammal örömest beszéllene, ha tudna. Gondolom, a mostani dolgokra nézve nem késik Nagod a tanácsi s deputatusi renden levő híveit öszvehivatni, addig az ő keglmek öszvegyűlésiig ezt az követet, vagy minek írjam, Nagod el nem bocsátja, a minthogy úgy is esik rendesebben. Nékem, keglmes uram, sohunnét semmi hírem nem jött s nem is jő, mert a mint Nagodnak azelőtt is megirtam, a postáknak sohult postalovat nem adnak; ha mit érthetek, Nagodat alázatoson tudósítani el nem mulatom. Isten Nagodat iffiú keglmes urunkkal ő nagyságával együtt sok esztendőkig szerencsésen éltesse, ennek az új esztendőnek is minden részét áldja s szentelje meg Nagtoknak.

Gernyeszeg, 1. Januarii anno 1690.

Nagyságod

alázatos szolgája, igaz híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nekem jó keglmes uramnak s fejedelmemnek etc. alázatoson.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

C.

1690. jan. 14.

Az ebesfalvi gyűlése határozatai.

a)

A határozatok.

In congregatione illustris deputationis per Celsissimum principem dominum, dominum nostrum Clementissimum pro die decimo quarto Januarii anno millesimo sexcentesimo nonagesimo in castrum Ebesfalva indicta et celebrata ex clementi dictae suae Celsitudinis principalis consensu ratione subsequentium deliberative conclusum est.

(Megjelent: K. Papp Miklós, Történeti Lapok I. k. 550. s követk. lapjain.)

b)

1690. jan. 23.

Az adószedőknek adott utasítás.

Instructio pro dominis contributionum universorum administratoribus, ac etiam comitatuum et sedium officialibus.

Mivelhogy az Fejérváratt nem régen kiadott victualékrúl irott dispositiónak szükségesképpen kellett változni, ő kegyelmek is azt az elsőt tegyék félre és tartsák ez mostan kiküldött dispositióhoz magokat mindenekben s ha miben valami difficultas occurrál késedelem nélkül tudósítsanak, vehessenek az felekrűl következhető fogyatkozások orvoslásárúl kivántató választ.

Minthogy az nagy terhet sok részekre kellett ugyan osztanunk, mindazáltal a méltóságos deputatióban levő tanácsurak s főrendű becsületes emberek jószágira esendő victualéjok elszállíttatásárúl ő kegyelmek azon méltóságos deputatió végezéséből azt cselekedjék, hogy valakik az deputatusok száma között vadnak, azoknak akar holott levő jószági victualéit az oda közelebb való statiókban rendelni és szállíttatni el ne mulassák, ha becsületekben kárt vallani nem akarnak.

Szükséges dolog az is, hogy azon egy falura esett victualékat sokfelé szállíttatni ne disponálják, az deputatusok jószágit ezirán is respectálván, mert úgy nagyobb mértékben terheltetik az szegénység az vecturával, fáradsággal és költséggel is azt, az mennyiben lehet, eltávoztassák.

Minthogy az együgyű szegénység boldogtalansága miatt alkalmatlan az victualék administratiójára s annak rendi szerént kivántató quietantiavételre, tegyenek ő kglmek olyan rendelést az processusokban, hogy az hová mit szállítanak, szállíttassák számok és faluk szerént s azokat szállító szegénység mellé rendeljenek egy-egy alkalmatos embert, az ki (ha az országtúl arra rendelt személy nem érkezhetik) administráltassa az victualékat, és ha miben mi difficultas tanáltatik, orvosoltathassa s quietantiát extraháljon, melyben az szegénységnek igaz párt adván, subscriptio alatt az originált adja az arra rendelt administratorok kezekhez, tartozó számadásokra hiba nélkül.

Az pénz és mindenféle victualék administratiójára rendelt becsületes rendek éjjel-nappal szorgalmatoskodjanak, magok hivataljok jó módjával való elkövetésében, és az hová mi rendeltetett, kezek alól irásban kivévén, öszveszereztetni

jó idején munkálódják: azomban a statiókbeli commissariusoktúl megtudakozván, mikor mit administráljanak, magokat az szerént alkalmaztassák, és mindenekrűl az szegénységnek testimoniálist adjanak, sacczoltatás és várakoztatás nélkül, magoknak az originálquietantiákat számadásokra megtartsák.

Hogy penig az statiókbeli commissariusokkal és az nemes vármegyék, székek tiszteivel is jobb correspondentiát tarthassanak és minket is super perceptis administratis et restantiis hitelesen minden második héten tudósíthassanak, hiteles diariumot tartsanak, mely szerént számadásokat is annak idejében igazíthatják jobban.

Ha valaki az urak s főrendek közül, vagy penig az szegénység is az része szerént való victualét pénzzel fel akarja váltani, nem tilalmaztatik ugyan simpliciter, mindazáltal az statiókbeli commissariusok híre nélkül nem lehet, hanem vélek kell az dolgot communicálni és ha ők az elejekben adott instructió szerént károsnak nem látják, azon consensusokbúl kell lenni.

Mivel pedig az mérésekben s az uton is az victualékban kár eshetik, szükség valamivel többet vinni az szegénységnek, vagy penig ha miben hiba esik, ott kell az statióban pótolni s eligazítani, egyébiránt ha mi superfluitas lészen, item zsákokat, boros hordókat, borseprűt és az marháknak bőreit vissza kell adni; hanem ha jobbnak ítélvén lenni, az marhákat lábán administrálják az vitézeknek, egyébiránt ha kik ellen mi difficultások s exorbitantiák per inquisitionem fiendam comperiáltatik, okot adnak róla.

Sok foglalatossági lévén vicetiszt uraiméknak, nem terhelte ő kglmeket az ország az perceptorsággal, de hogy ő kglmek az pénz és mindenféle victualék administratori mellett kivántató segítséggel legyenek, szorosan imponálta: azért valamikor valamelyik ő keglmek közül az administratorok által rekviráltatik, kivántató segítséggel lenni el ne mulassák s mind két részrűl bennünket ottan-ottan tudósítsanak; egyébiránt az articulusnak szoros volta szerént procedáltatván ő kglmek ellen, magok lészen okai.

Datum in castro Ebesfalva, die 23. Januarii 1690.

Extradata per magistrum Joannem Sárosi protonotarium, m. p.

Mivel az mi kglmes urunk ő nga nem subscribálhatott kglmetek tartsa magát az instructióhoz és tabellához: az méltóságos deputatiónak tetszése.

(Eredetije a Teleki család levéltárában.)

CI.

1690. jan. 22.

D'Erbeville a fejedelemhez: a német hadak zsarolásai ügyében.

a)

D'Erbeville levele.

Celsissime princeps, dne dne mihi gratiosissime!

Literas Celsitudinis Vrae 7. hujus Ebesfalvae exaratas summo cum honore, debitoque respectu accepi et ex iis perplene voluntatem ejusdem Celsitudinis Vrae agnovi. Quod attinet lamentationes et querelas per milites ex Transalpina advenientes exhibitas, vehementer doleo et summopere miror, quod contra tam severa edicta et rigorosa mandata adhuc ausi sint attentare expilationes et nefanda committere homicidia, de quibus certe hucusque nullam habueram notitiam, sed pro certo impunita non manebunt, imo quando resciam, cujusnam sint legiones rei excedentes, exactam curabo teneri informationem et secundum delictum confessum vel convictum de jure militari caesareo poenam iis debitam et adjudicatam, ne delicta maneant inpunita et alii formidine poenae terreantur, inferri non intermittam similiterque omnibus et singulis suae sacrmae caesareae regiaeque Majestatis regiminibus severissime demandavi, ut omnes Celsitudinis Vrae homines diu noctuque tute, libere et absque minima cujuscunque militis, aut officialis vexatione dimittantur ullove praetextu tandemque nec in hospitationibus ullam patrantur molestiam, imo ab omnibus et singulis quolibet possibili modo et viribus semper protegantur, ire redireque possint et sic passus Celsitudinis Vrae summo et debito cum respectu observentur. Pagos viciniores arci Celsitudinis Vestrae concernentes specialia per praesentium exhibitorem reverendum dnum dnum priorem (qui mei nomine mea humillima deferet obsequia veniamque petet, quod cum aegritudo et indispositio mea id non sinat, ut personaliter id praestare possim, expectans, quid de coetero Celsitudo Vra demandare dignabitur). Sub sigillo humillime eidem transmitto mandata pro legionibus circum hybernantibus, ut eos, quos Celsitudo Vestra pro negotio tam importanti suae sacrmae Majestatis pagos immunes et ab omni quartirio exemptos habeant. Coeterum nova, quae Celsitudini Vestrae communicare possum, sunt, quod certo certius coronatio regis Hungariae in regem Romanorum hodie, quae

est 22. hujus fieri debeat. Matrimonium serenissimi principis Badensis cum serenissima Saxolavenburgici piae memoriae ducis filia jam sit conclusum. Hisce me favori et gratiae humillime commendans permaneo

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, die 22. Jan. 1690.

humillimus et ad servitia obsequentissimus
servus
D'Erbeville, m. p.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

b)

1690. jan. 22.

A parancsnokokhoz kiadott rendelet.

Generose ac nobilissime dne praefecte etc.

Siquidem mihi a celsissimo principe regni hujus querelae ad me pervenerunt, quod illi ex Volachia ingressi milites caesareae Majestatis illorum nequitias tam in Volachia, quam etiam in Transylvania inauditos excessus, spoliationes etc. imo etiam nonnullos incollos *(így)* homicidio necarunt, quae non tantum contra omnes leges, sed etiam contra mandatum dni excellentissimi Heisler est et contra mandatum meum immediate fecerunt et tam magnas exorbitationes et etiam homicidia, quam belle et recte secundum excessum, secundum leges puniri debent. Tali mandato sua grositas, quam etiam modo ipsi commisso officio legi militari more accurate, ut ex ante *(sic)* informationem sibi sumens, ut illi facinorosi, qui in illa re peccarunt et si unus repertus fuerit, extempore incarcerari debet et me sine mora hac de re certificat, quod ego postea legi et justitiae satisfacere queam in postmodum tali malo praevenire debeant, quod proximo demandatum est et demando denuo severiter, ut militaris disciplina accuratissime observetur et officiales, qui debebunt rationem dare de verbo ad verbum, demando omnem diligentiam adhibeant, ut in postmodum nulla querela ad nos perveniat. Similiter debebit grosus dnus praefectus demandari suis militibus, quod suae Celsitudinis hujus regni nobilissimi servi et alii illorum, qui testimoniis sunt dimissi, omni tempore noctu dieque secure dimittentur et in habitationibus illorum pernoctari permittant, ut ipsis nihil mali interveniat etiam de specificato principe literae

ipsius in magno respectu observari debent, quo ad manus ipsius pervenire possint. Siquidem autem conventus suae caesareae Majestatis in magnum emolumentum Epessfalvini celebratur et ad quartirium deputatorum opida *(így)* de militibus liberari debeat: quam cito generosus dnus praefectus has meas literas acceperit, si milites in illis locis fuerint ad dispositionem celsissimi principis ad alia loca ducat et illa specificata loca de inquartiris *(sic)* liberet. Quibus grosus dnus praefectus satisfacere debet, ut vergat ad emolumentum suae caesareae Majestatis.

Actum Cibinii, 22. Januarii 1690.

NB. Hae literae unam habent explicationem etc. Unus *(sic)* ex his literis dirigendus erit Schesburgum, alter Megyesinum.

Hátlapján: Erbeville generál segesvári és megyesi német tiszteknek irott levele translatiója 1690. 26. Januarii.

Ebesf.

(Egykorú hibás fordítás, bizonyára németből, az Erd. Múzeum-E. birtokában. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

CII.

1690. jan. 29.

Heisler levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps, domine dne mihi gratiosissime!

Exigit inevitabilis communis boni necessitas et urgentissimum suae Mattis sacrmae servitium, ut hinc et ex hac provincia quaedam regimina considerabilibus ex causis regnum Transylvaniam ingredi et residuo tempore hyemali ibidem hybernare debeant, de quibus causantibus vero super commissarius bellicus praenobilis dnus Komornik Celsitudinem Vram fusius et luculentius certiorem reddet, nullus penitus dubitans Celsitudinem Vram perspecto suo quam sapientissimo judicio cognitoque rei fundamento non etiam hanc factam inquartirisationem omni modo approbaturam, aut confirmaturam. Eandem itaque humiliter rogans, ut necessarios ad haec suscipienda regimina et *in stationes a Celsitudine Vra designantes* introducenda regni commissarios quantocius destinare et iisdem sine ulla dilatione obviam mittere benigne dignetur, annexa humillima assecuratione, nec minimos ingredientibus his regiminibus excessus, aut damnificationes eventuras, eoque minus inclytum regnum

super conventum suppedimentum aggravaturum, sed magis magisque repraesentato augustissimae aulae exhibito hoc servitio Celsitudinis Vrae et inclytorum statuum desiderio satisfacturum, atque resolutionem exoptatam subsecuturam fore, in cujus bonum successum omni possibili virium conatu allaborans et Celsitudinis Vrae perpetuo continuoque favori me humillime recommendans maneo, dum vixero

Celsitudinis Vestrae

Campilongi, die 29. Jan. 1690.

servus humillimus
Donatus Heisler, m. p.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

CIII.

1690. febr. 21.

Apafi levele a császárhoz.

Sacratissima caesarea et regia Maiestas, domine domine mihi clementissimi.

Caesareas et regias sacratissimae Majestatis Vestrae literas Viennae anno praeterito 16-ta Junii datas humillime accepi. Pecuniae illius illustrissimi domini Stephani Petru, terrae Moldaviae palatini, pro qua, mediante legatione Polonica sacratissimam Majestatem Vestram (quod scilicet ego persolvore deberem) molestavit. Deum testor Augustissime imperator domine mihi clementissime neque ullam aliquando famam, vel mentionem audivi. Oro humillime sacram Majestatem Vestram obliquis de me informationibus ne dignetur sacratissima Majestas Vestra fidem adhibere. Sacratissimae Majestati Vestrae longum, foelix et faustum gubernium humili corde voveo.

Sacratissimae, caesareae et regiae Majestatis Vestrae

In Arce Fogaras, 27. Febr. Anno 1690.

servus humillimus
Apafi, m. p.

Külczím: Sacratissimae Romanorum imperatori nec non Germaniae, Hungariae, Bohemiaeque etc. regiae Majestati, domino domino mihi clementissimo.

(Eredetije Staatsarchiv 1690. jan.—márcz. fasc. Polonica.)

CIV.

1690. febr. 2—ápr. 1.

Apafi levelezése Telekivel.

a)

1690. febr. 2.

Apafi levele Telekihez.

Adjon isten minden jókot Kgnek.

Komornik uram hozván az Heisler generál ő kglme levelét ma nekünk az Havasalföldéből kijövő hadak dolgából, mely nekünk szóló levelet Kglnek in specie elküldtünk.[1]) Ezen generális ő kglme levelében olyat observálunk (kit lineával meg is jegyzettettünk), egyiket, hogy az statiónak designatióját tőlünk kivánja, másikat: hogy az országot super conventum non aggravaturum. Kglmedtől igen kglmesen veszük mind nekünk tetszését megirni, mind Komornik uramnak az generális levelében letett punctumok szerint beszélleni ne mulassa el Kglmed, mivel, az mint értjük, Komornik uram az egész statiókra, az hol eddig voltak, mindenütt fogja őket osztani s az mit Kglmeddel eddig is fájlaltunk, sem az mi utozásunk, sem más jövők-járók jövések-menések nem lehet bátorságos. Mi Kálnoki Sámuel uramnak megirtuk, hogy commissariusokat rendeljen minden regiment mellé kettőt-kettőt, az generáltól is értvén ő kglme, eleget is irattunk ő kglmének, mihez tartsák magokot az commissáriusok. Deputatiót kell-e öszvegyűjtenünk, mikor és hová az mostani materiára nézve, vagy penig ha Kgl mednek úgy tetszik, hogy az nélkül is meglehet, mind erről, mind egyéb dolgokról kglmesen várjuk Kglmed tudósítását. Éltesse isten Kglmedet.

Ebesfalva, 2. Februarii 1690.

Kglmednek miden jót kiván

Apafi Mihály, m. p.

Külczím: Meghitt belső becsületes tanácsuram s főgenerális hívünknek, tekintetes nemzetes Teleki Mihály uramnak ő kegyelmének adassék.

(Eredetije a gróf Teleki család levéltárában. Miss. 163.)

[1]) Lásd a CII. számú levelet.

b)

1690. febr. 21.

Teleki levele a fejedelemhez.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram s fejedelmem.

Az havasalföldi vajdának s kapikihának való conceptust, az urak tetszésekből elküldtem volt Szebenben, kirűl mit irjanak mind Heisler generál ő nga s mind Absolon uram, pariáját az uraknak megküldöttem, tovább áll Ngod kegyelmességiben s tetszésén az dolog.

Bizonyosan irják nekem kegyelmes uram, Caraffa generál ő nga is már princeps imperii és hogy nemsokára neapoli prorex leszen.

Debreczeniek vannak itt, Heisler generálhoz ő ngához mennek, adajokat ha valamint defalcálhatnák: azok beszélik, a régi török követek elmentek; de újak jöttek s nagyobb plenipotentiával. Beszélik azt is, hogy factióbúl Bécsben az hostátot meggyújtották volt, melyre nézve interdicáltatott a francziákkal való commercium, az is sub poena capiti senki francziának szállást ne adjon, és ha kik francziáknak adósok, meg ne adják soha. Irják azt is, hogy a magyar hadakat igen fogadják az franczia ellen.

Hoztak olyan hírt is, kegyelmes uram, hogy a muszka a tatár ellen nagy készülettel volna, és maga a csárjok vagy császárok személye szerint akar ellenek indulni, ha ezek is bizonyosodnak s többek is occurálnak, tartozó kötelességem szerint Ngodnak alázatosnn értésire adni el nem mulatom.

A debreczeni ember bizonyosan beszéli, kegyelmes uram, hogy Váradrúl kuruczok s törökök szökvén ki csaknem régiben is, az kik assecuralták Corbelli uramat, minthogy semmiképen nem subsistálhatnak, nemsokára feladják az várát, eddig is meglett volna, de az jancsárság impediálta; rebellio két vagy három ízben is közöttök nagy volt, az éhség igen uralkodik közöttök. Isten Ngodat ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával sok esztendőkig szerencsésen éltesse jó egészségben.

Gernyeszeg, 21. Februarii 1690.

Nagyságod

alázatos szolgája, igaz híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, jó kegyelmes uramnak, fejedelmemnek ő ngának alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

c)

1690. febr. 28.

Teleki jelentése a fejedelemnek.

Méltóságos fejedelem, nékem jó kegyelmes uram, fejedelmem!

Ngod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem. Nekem, kegyelmes uram, most semmi újabb hírem nincsen, ha lett volna, Ngodat alázatosan tudósítottam volna, a minthogy mihelyt valahonnét érkezik, mentest tudósítom alázatosan Ngodat. Látja isten, kegyelmes uram, én szivesen igyekeztem, hogy Ngod méltóságos udvarában mentűl hamarébb megjelenhessek, de isten most is megszomorított egyik unokácskám halálával; melylyel is hátrább vetődtem szándékomban. Azon leszek mindazáltal isten akadálytúl megoltalmazván, ne késsem innét beljebb vergődni. Ngod naponként való erősödésén, épülésén, ifjú urunk ő nga jó egészségben lételén szivesen örűlök. Isten jobban is Ngodat erősítse s sokáig ifjú urunkkal ő ngával együtt jó egészségben éltesse.

Gernyeszeg, 28. Februarii 1690.

Nagyságod

alázatos szolgája, igaz híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nékem jó kegyelmes uramnak, fejedelmemnek alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

d)

1690. márcz. 7.

A fejedelem levele Telekihez.

Sok jókkal áldja meg isten Kglmedet.

Istennek hála, mostan mind magam szenvedhetőképpen vagyok, mind a gyermek, Kglmednek is istentől jó egészséget kévánok. Az regalisokat iratván most, Kglmedet ide várom akkorra. Badensis fejedelemnek a paripát és szekeres lovakat megindítottuk. Ezeknek utána istennek oltalmában ajánlom Kglmedet kedvessivel együtt.

Fogaras, 7. Martii. Anno 1690.

Kglmednek minden jót kéván

Apafi Mihály, m. p.

Külczím: Becsületes meghitt belső tanácsuram s főgenerális tekintetes nemzetes széki Teleki Mihály uramnak ő kglmének adassék.

(Eredetije a gr. Teleki család levéltárában. Miss. 163.)

e)

1690. márcz. 17.

A fejedelem levele Telekihez.

Sok jókkal áldja meg Keglmedet az isten.

Havasalföldéből jövén bé egy boér, mind magát a boért, mind a hozta leveleket Kegyelmednek elküldöttem. Kglmed adja censuráját, mit kellessék vele cselekedni, sőt ha úgy tetszik Kgldnek, küldje a generálishoz ő kglméhez az suspiciónak eltávoztatásáért. Istennek oltalmában ajánlom ezzel Kgldet.

Költ Fogarasban, 17. Martii. Anno 1690.

Kegyelmednek minden jót kéván

Apafi Mihály, m. p.

Külczím: Becsületes meghitt belső tanácsúr főgenerális tekintetes nemzetes széki Teleky Mihály uramnak adassék.

(Eredetije a gr. Teleki család levéltárában. Miss. 197.)

f)

1690. márcz. 20.

Teleki jelentése.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram s fejedelmem.

Két rendbéli méltóságos levelét Ngodnak alázatos engedelmességgel vettem. Az havasalföldi vajda emberét a Ngodnak s nékem irt levelekkel még tegnap béküldöttem a generálhoz. Ezen mostan brassai leveleket hozta embert, holnap, ha isten engedi, magam megmutatom a generálnak: mind egyikébűl s mind másikábúl mi választ vehetek, Ngodat alázatoson tudósítanom, el nem mulatom. Az utolsóra, hogy Ngod választ tegyen, nem látok arra szükséget. Isten Ngodat ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával szerencsésen jut-

tassa ez szintén következendő szent innepnapokra, adjon többeket is megérni Ngtoknak szerencsésen.

Sorostély, 20. Martii 1690.

Nagyságodnak

méltatlan szolgája, igaz híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nékem jó kegyelmes uramnak s fejedelmemnek alázatoson adassék.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

g)

1690. márcz. 30.

Teleki jelentése.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram s fejedelmem.

Ngod méltóságos levelét s parancsolatját alázatos engedelmességgel vettem; generál uramnak ő ngának proponáltam a Nagy-Sinken lévő tiszt cselekedetit, kinek parancsolt, kinek szóló levelét Ngod méltóságos levelében includáltam. Én, kegyelmes uram, bizony valóban rosszúl vagyok. Ha tovább való betegségem miatt a gyűlés napjára bé nem mehetek, kérem alázatoson tulajdonítsa a lehetetlenségnek, és reám alázatos szolgájára érette ne nehezteljen, sőt méltóztassék kegyelmesen megengedni. Én Ngodnak semmi hírt nem irhatok; mert a ki vagyon, nem pennára való, isten velem lén *(így!)* Ngod méltóságos udvarában compareálván, magam beszélem meg alázatosan Ngodnak. Isten Ngodat ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával együtt sok esztendőkig szerencsésen éltesse jó egészségben.

Sorostély, 30. Martii 1690.

Nagyságodnak

méltatlan szolgája, igaz híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nékem jó kegyelmes uramnak s fejedelmemnek alázatoson adassék.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

h)

1690. márcz 31.

Teleki jelentése.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram s fejedelmem.

Tegnap iratott Ngod méltóságos parancsolatját alázatos engedelmességgel vettem most vacsora után. Bizony dolog, kegyelmes uram, ha mind a két bejáró Szebent meg nem járta volna (minthogy én azon dolognak orvoslását más formában szerettem volna kezdeni), Ngod Heisler generálnak ő ngának szóló levelét én meg nem küldtem volna; de távoztatni akarván a kitudját, megküldtem. Irtam én is. Én ezután is mindenekben szolgai kötelességemet akarván követni, Ngod méltóságos parancsolatihoz alkalmaztatom magamat. Isten Ngodat ifjú kegyelmes urunkkal ő ngával számos esztendőkig szerencsésen jó egészségben éltesse.

Sorostély, 31. Martii 1690.

Nagyságodnak

méltatlan szolgája, igaz híve
Teleki Mihály, s. k.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nekem jó kegyelmes uramnak s fejedelmemnek alázatoson adassék.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

i)

1690. ápr. 1.

Teleki jelentése.

Méltóságos erdélyi fejedelem, jó kegyelmes uram s fejedelmem!

Nagod parancsolatja szerént (noha én bizony mint tegnap is Nagodnak alázatoson megirattam, más formában szerettem volna azt a dolgot megorvosoltatni) a tegnapi méltatlan levelemben írt okra nézve Nagod méltóságos levelét a generálnak ő ngának beküldöttem volt, kire Nagodnak választ tett, de én azt nem olvastam; nékem, minthogy én is irtam volt ő nagának, mit írt, in specie nékem írott levelét praefectus uramnak küldöttem az szamos-újvári commendánsnak való parancsolattal együtt. Én tovább is Nagodnak tartozó szolgai kötelességem szerént Nagod parancsolatihoz alkalmaztatom magamat.

Minthogy igen rosszúl vagyok, keglmes uram, tegnap s ma is inkábbára mind feredőben ültem. Nagodat alázatoson követem, az süly rettenetes erőltetéssel lévén rajtam, ez héten lehetetlenség megindulnom; valamint leszek pedig, minthogy az generál ő naga is nálam két ízben volt, kételen, ő naga parancsolatjára kedden Szebenbe bé kell mennem, azért és hogy igen beteges vagyok, az alatt még nagyobb nyavalyám is érkezhetik, hogy az gyűlés napjára be nem mehetek és ha azután is két, vagy három nap, kérem alázatoson Nagodat, reám, méltatlan szolgájára, meg ne nehezteljen; Nagod kegyelmes válaszát alázatoson elvárom. Egyébaránt, a mint az útak s erőm s egészségem engedik, sietek Nagod méltóságos udvarában.

Elhiszem a generál ő naga Ngodnak Kanizsa feladását megírta. Isten Nagodat iffiú keglmes urunkkal ő nagával sok esztendőkig szerencsésen éltesse.

Sorostély, 1. Aprilis 1690.

Nagyságodnak

méltatlan szolgája, igaz híve
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagának, nékem jó keglmes uramnak s fejedelmemnek alázatoson adassék.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

CV.

1690. febr. 9.

Trautmannsdorf Telekinek jelenti, hogy Brassó vidéke parancsnokává nevezte ki Heislert.

Excellentissime dne dne.

Cum excell. dominus generalis lib. baro Heisler mihi commando super caesarea regimina in et circumcirca civitatem Coronensem existentia traddiderit, ideo non solum de hoc, sed etiam de adventu meo hesterno Excellentiam Vestram facere necessarie (certum) mihi videbatur, siquidem nullo modo deficiam incolas hujus provinciae ita defendere, ne eis de militia excessus seu molestia causentur, sicuti etiam eo intendam, ac si contra omnem spem aliquae querelae excurrerent, parti offensae justam satisfactionem retribuendum. Tantum doleo, quod praeteritae campagniae equos meos ita destruxerim, itaque plurimum pedibus, quam equis quartirio meo appropinquaverim, impedimento hoc

hanc assecurationem Excellentiae Vestrae laborante desiderio in propria persona offerre non potui, interea nos invicem protectioni divinae recommendamus firmae spei me exhibere posse, quod sim et maneo

Excellenitae Vestrae

Coronense, 9. Februarii 1690.

ad servitia paratissimus

Sigismundus Joachimus comes a Trautmannsdorf generalis campi praefectus.

Külczím: Excellentissimo dno dno Michaeli Teleki de Szék stb. Fogoras.

Jegyzet. Ehhez van mellékelve Teleki válaszának minutája Ebesfalva, 1690. febr. 13-ról, melyben köszöni felajánlott jóindulatát s nem kételkedik, hogy maga ajánlásához képest katonáit béken tartja.

(Eredetije a gr. Teleki család levéltárában. Miss. 134.)

CVI.

1690. febr. 17.

Breiner levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps, domine dne mihi collendissime!

Servitiorum meorum obligatissimam commendationem. Celsitudinis Vrae binas sub datis 24-ta et 27-a recenter elapsi mensis Januarii ad me exaratas, ac medio intimi sui consiliarii illustrissimi dni Nicolai de Bethlen mihi transmissas literas debito honore et reverentia accepi et quae Celsitudo Vra in negotio commercii salis Maramarossiensis per praetitulatum illustrissimum dominum de Bethlen mihi proponenda committere dignata est, promptus intellexi. Quo in passu quidnam circa praetactum commercium salis cum praerepetito illustrissimo dno Nicolao de Bethlen, qua plenipotentiario Celsitudinis Vrae conclusum et accordatum sit, sua illustrissima dominatio super singualis sciet Celsitudini Vrae omnimodam relationem facere, nec dubito Celsitudinem quoque Vram cum inclitis suis statibus in iis aquieturam, cum quidquid hoc in passu facere mihi integrum erat, in id condescenderim et hoc tam studio Celsitudini Vrae complacendi, quam ut attactum commercium salis in constantem et perutilem utriusque partis statum

et cursum redigi queat. Coeterum Celsitudinis Vestrae favori memet recommendans, maneo

Celsitudinis Vestrae

Cassoviae, die 17. Februarii. Anno 1690.

obligatissimus servus

Sigefridus Christophorus Breiner, m. p.

Külczím: Celsissimo domino domino Michaeli Appaffy, Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc., domino mihi colendissimo.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

CVII.

1690. febr. 19.

D'Erbeville a fejedelemnek jelenti, hogy Bécsbe megy.

Celsissime domine domine princeps, domine domine mihi gratiosissime!

Discedens Viennam ad recuperandam inibi integram valetudinem, adjutantem meum Celsitudini Vestrae transmitto, qui mei loco eidem Celsitudini Vrae mea humillima deferat obsequia, veniamque ab eadem expetat, quod in propria persona egomet non valedicam, ast aegritudine et indispositione mea id non ferente, hisce me in favorem et gratiam Celsitudinis Vestrae humillime commendans valedico et animitus exopto ut deus secundet in omnibus Celsitudinem Vram ejusdemque inclytam familiam. Coeterum si quoque re in aliqua apud aulam caesaream inservire possum, dignetur mihi demandare, assecuro me demonstraturum esse

Celsitudinis Vestrae

Cibinii, die 19. Febr. 1690.

humillimum et ad servitia promptissimum servum

D'Erbeville, m. p.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

CVIII.

1690. márcz. 1.

Heisler levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps, domine gratiosissime!

Literas Celsitudinis Vestrae eo, quo par est, cum respectu accepi, approbatam concordibus omnium statuum imperii, gloriosissimique peractam coronationem serenissimi Josephi primi regis Hungariae in regem Romanorum, Celsitudinem Vestram cum summo et vere cordiali gaudio accepisse haud quaquam dubito, cum ejusdem Celsitudinis Vestrae erga Majestates suas sacratissimas propensissima devotio mihi omnibusque sit perspectissima. Quod Celsitudo Vra administrationem pecuniae ex authoritate sua principali urgeat et admaturandam praeceperit, in eo fervorem suum promovendi apparatus bellicos operationesque futuras notabiliter contestatus, fateor enim, quod hucusque nimium remisse et lente actum sit, regiminum vero reparatio moram amplius non patitur, cum vel sic potior pars hybernorum jam effluxerit et vix dimidia pars pecuniae anticipative exsoluta sit. Rogo itaque Celsitudinem Vram, ne ulterius differatur vexilliferos cum gregariis ad stabiliendam vecturarum abrogationem ad excellentissimum dominum generalem Teleki emittere.

Consultissime factum est, quod inquisitio acceleratur, ita enim authores excessuum comperientur et unusquisque illorum, ex merito delicti poenam subibit, quomodo facta sit detentio currus, cum victualibus Celsitudinis Vestrae in Kis-Sink, factam superinde a vicecolonello meo inquisitionem Celsitudini Vrae emitto severe mandaturus postis Porumbakiensibus, ut ab educilatione vini, hactenus practicata penitus abstineant. Interim ulteriora quoque mandata Celsitudinis Vestrae praestolabor maneoque ejusdem

Celsitudinis Vestrae

Datum Cibinii, 1. Martii 1690.

servus humillimus

Donatus Heisler, m. p.

P. S. Aprum a Celsitudine Vra missum grata mente accepi eundemque cum bonis amicis consumendo, Celsitudinis Vestrae, quod semper facio, recordabor.

Külczím: Celsissimo dno dno Michaeli Apaffy, Transylvaniae principi, necnon partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti, dno mihi gratiosissimo. Fogarasinum.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

CIX.

1690. márcz. 6.

Meghivó az ápr. 4-iki fogarasi gyülésre.

Michael Apafi dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Generose fidelis nobis dilecte salutem et gratiam nostram. Az nemes országnak lévén oly kiváltképen való dolgai fenn, melyek tovább nem haladhatának, ehhez képest becsületes tanácsúr híveinknek ő keglmeknek egyező tetszésekből szükségesképen kelletett ország közönséges gyűlését promulgáltatnunk fogarasi városunkban ad diem quartum proximum mensis affuturi Aprilis. Parancsoljuk azért keglmesen és igen serio Keglmednek az feljebb megírt napra itt Fogarasban compareálni el ne mulassa, hogy az ország megmaradására való dolgokrúl jó módjával concludálhassanak. Annak felette az ország közönséges dolgai között gyűlések alatt agitáltatni szokott causák is lesznek, azomban az elmult 1689. esztendőben ..... júliusban celebráltatott ország gyűlésében második articulusban specificált czégéres vétekben élők ellen emanáltatott rövid processus szerint való törvények is igazításban vétetődnek. Secus sub poena in decreto et articulis regni expressa minime facturus.

Datum in arce nra Fogaras, die 6. Martii. Anno 1690.

M. Apafi, m. p.

Külczím: Generoso Joanni Geréb de Illyefalva, fideli nobis dilecto etc.

(Eredetije a Geréb család levéltárában.)

CX.

1690. márcz. 7.

Komornik levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps ac domine domine mihi gratiosissime.

Quandoquidem ratione hybernii huius anni necdum finalis conclusio facta est ideoque Celsitudinem Vestram

demisse rogandam habere volui, si placeret ad ultimam huius diaetam instituere, ut tandem in ea, quae necessaria fuerint perfici, et simul etiam conclusio finalis hybernii fieri possit. Me interim gratiis Celsitudinis Vestrae demisse commendans, maneo

Celsitudinis Vestrae

Cubinii, 7. Martii 1690.

servus humillimus
Paulus Carolus Komornik
de Kleinburg, m. p.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Appaffi, Dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti, domino domino mihi gratiosissimo. Fogorashinum.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

CXI.

1690. márcz. 19.

Christensohn levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps, dne dne ac patrone mihi clementissime!

Meas jamdudum emanatas ad Celsitudinis Vestrae manus pertigisse, ambigo, ut vero hisce pro mea erga Vestram Celsitudinem obligatione renovem gratam mentem, apprecor inprimis a deo ter optimo felicissima, eaque prosperrima festa paschalia pro emolumento inclyti regni Transylvanici, ut ea omnia ad propria fluant vota cum longaeva successione, pariter si literae anteriores gratiarum actoriae emansissent, repeto, me eas, quas possum referre gratias pro celsissimis mihi exhibitis favoribus, nimirum apud dominos officiales huiates mihi deordinasse et dedisse 10 cubulos vini, 6 cubulus tritici et avenae 30, id unum condolens, quod districtui in ulterioribus servire non potero, quia jam ordinantia adest me proxime eliberandum esse per dnum capitaneum de inclyto regimine Heisleriano quare me celsissimis favoribus recommendo, manens

Celsitudinis principalis

Actum in arce Huszti, die 19-na Martii, anno 1690.

servus humillimus
P. Christensohn, m. p.

Külczím: Celsissimo principi dno dno Michaeli Apafi, dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, domino mihi clementissimo.

Radnothini.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyüjt. 35. köt.)

CXII.

1690. márcz. 21.

Közép-Szolnokmegye folyamodása Apafihoz.

Alázatos szolgálatunk ajánlása után isten Nagodat boldog országlással, uralkodással áldja meg, szivesen kivánjuk.

Nagy alázatosan vöttük keglmes urunk az Nagod méltsgos commissióját, kire nézve becsületes követ atyánkfiát expediáltuk méltsgos úr Serédi uramnak ő naga mellett az nemes ország fogarasi gyűlésére, kivántatván az Nagod méltóságos assistentiája, alázatosan reménkedünk, mint természet szerint való jó keglmes urunknak, említett követ atyánkfia által proponálandó terheltetéseinket méltóztassék orvoslani az kivántató helyen; már szintén végső spiczczére jutunk pusztulásunknak, marháibúl tevén szerét ez nyomorult föld iszonyú portiójának, ugyanazoknak éjjelinappali vérontásával kelletik szolgálnunk az fel- s alájáró németeknek, sőt már három esztendők alatt harmad harmadfélszáz ökröket adtunk császár ő felsége számára, melytűl most is félünk; Nagodnak, mint természet szerint való jó keglmes urunknak könyörgünk, az holott illik, orvoslani méltóztassék, ne szakasztassunk el teljességgel az nemes országtúl, mi is lévén mindeddig is igaz corpusi ez hazának, hogy az nemes ország szárnyai alatt valami pihenésünk lehessen. Ajánlván isten oltalmában az Nagod méltóságát és birodalmát számos esztendőkig szerencsésen.

Ex congregatione dominorum magnatum et nobilium cottus Szolnokiensis in possessione Görcsön celebrata, die 21. Martii 1690.

Nagod alázatos köteles szolgái

Egész n. Közép-Szolnok vármegye.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo dno dno Michaeli Apafi, dei gratia Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domine et Siculorum comiti, domino domino nobis naturaliter clementissimo.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyüjt. 35. köt.)

CXIII.

1690. ápr.

a)

Heisler levele a fejedelemhez.

1690. ápr.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Acceptis ab augustissimo imperatore, domino domino meo clementissimo, per modernum cursorem ultimis ordinibus, ut regimina, quae tempore praeterito in hac provincia substiterunt, versus Haczok et Karánsebes sese moveant, debui id ipsum Celsitudini Vestrae non solum tempestive insinuare, sed et quo tempore iter destinatum aggredi quibusque tractibus progredi debeant, in annexa signatura, pro majori meliorique directione patefacere. Prae primis autem ad suscipiendum et continuandum, sine damno et opressione regnicolarum militiae caesareae motum atque progressum necessario requiritur, ut commissarii sufficientes et discreti, conducendis singulis regiminibus praeficiantur, qui habita cum commendantibus regiminum amicabili correspondentia, militiam ea cum discretione ducant, ne unum regimen cum altero in stationibus conveniat, quod regnicolis majorem aggravationem et in regiminibus aliquam confusionem facile inferret. Commissarii autem tempestive ordinandi erunt, ut unus quisque sciat, cum quo regimine, quousque et quo tractu eidem procedendum erit, ut omnes in transitu confusiones et inconvenientiae praecaveri possint.

Administratio tritici et avenae in deputatione ultima Ebesfalvae regnicolis ad administrandum assignatae, siquidem lente et negligenter procedit, Celsitudinem Vestram obsequiose rogo, ne gravetur homines suos expressos quaqua versum cum severis mandatis emittere, ut tritici et avenae residua pars, Albam Juliam vel in Haczok, sine ulla procrastinatione et mora devehatur, ne militia ex defectu panis, panem a miseris subditis, cum damno et .... pere et extorquere cogatur, qui excessus alio medio ..... terit, quam si media vivendi regiminibus a commis .... tur. Et quia de praesenti regimina Veteraniano .... chionis Doria in districtu Barcensi maximam pa .... libus poenuriam, serio committendum est, commissarius .... ministrationem naturalium, diligentissime occupentur, ne forsitan militia ex fama et inopia victualium, ad provisiones extraordinarias

erumpat, quod mihi quidem foret ingratissimum, inevitabilis tamen necessitas excusaret. Quod si vero casu quo in dicto districtu victualia Veteraniano, et medio marchionis Doria regiminibus ordinata subministare nequirent, non putarem inconsultum, si in locum companiarum regiminis Meternikiani, quae propediem ex Siculia recedent, quinque cohortes marchionis Doria, in locum earundem transferentur, eo enim facto, de feno et avena commodius ipsis posset prospici, quod medium, tanquam expediens, dispositioni Celsitudinis Vestrae submitto; coeterum cohortes illae Dorianae quartirio suo contentari debebunt, dum modo convenientia ipsis victualia rite et suo tempore administrentur, in quo hucusque magnus repertus est defectus.

Ante motionem regiminum, demandandum erit commissariis regni, ut cum regiminibus computum faciant, sicut ante annum etiam observatum est: et quia regimina certum formulare habent a domino superiore belli commissario Komornik, quomodo nimirum computus ille fieri debeat, oportet, ut idem sciant etiam domini commissarii a parte regni, quantum videlicet ab inclyto regno, uni vel alteri regimini assignatum sit, quantum regnicolae superinde administraverint et quid adhuc administrare debeant. Hic computus sive tabella debebit ab officiali cujusvis regiminis, et simul a commissario regni subscribi, ne postmodum in computu generali, aliquae difficultates suboriantur; necessum erit insuper, ut unam tabellam commissarius regni servet pro se et unam officialis pro regimine.

Haec sunt, quae Celsitudini Vestrae, pro bono publico istius provinciae et ad evitandos excessus damnaque miserae plebis intimare debui, ea fretus fiducia, Celsitudinem Vestram ita provisuram, ut regimina ex quartiriis recedere cum contento, et per viam sine .... provincialium progredi valeant quidquid interim in sustentationem eorundem per transitum erogabitur, id per commissarios .... officiales regiminum, modo hactenus practicato, accordatum, generali computu regno refundetur; coetera, quae hic addi deberent .... dominus superior commissarius Celsitudini Vestrae oretenus referet ovatione imminentium comitiorum, ad quem me refero, responsumque Celsitudinis Vestrae, ad praemissa, una cum specificatione commissariorum pro singulis regiminibus, quibusque tractibus eadem immutabiliter conducentur, per istum expressum expectans, maneo

Celsitudinis Vestrae

servus humillimus
Donatus Heisler, m. p.

P. S. In administratione pecuniae deprehenditur ingens tarditas, impossibile autem est, ut militia, non exsolutis stipendiis in campum prodeat militatura, proinde Celsitudinem Vram vehementer rogo, ne gravetur adstringere status et in defectu, de praesentibus prospicere mediis, quo militia, quod suum est, consequatur, ne vel remora, vel in servitiis caesareis aliquod impedimentum deveniat.

Külczím: Celsissimo domino domino Michaeli Apafi, dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc. Domino mihi gratiosissimo.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában.)

b)

1690. ápr. 3.

A fejedelem válasza Heislerhez.

Generali Heisler, 3. Aprilis 1690.

Literas Excellentiae Vestrae hesterno die ad me exaratas, hodie accepi debito respectu, quarum continentiis penetratis, primum, quod commissarios concernit, licet dolenter et cum sensu cernamus, cum dnis regnicolis commissarios hactenus a parte regni ordinatos nil fere ratione conducendorum regiminum profecisse exiguoque levamine incolis inservire potuisse, nihilominus dominis statibus regni ad indictam diaetam omnino affuturis prae primis serio intimari faciam, quatenus pro voto Excellentiae Vrae sufficientes commissarii ocissime expediantur siquidem .... ultro citroque commorantium commissariorum propter ordinationem aulae meae familiares etiam amandare debuerim ac pluresque nobiles ad has partes propinquiores similiter expeditos in promptu non usque adeo habeam, residuos tamen, quos nactus sum, ordinavi. Quod superest necessitas suadet ex imminentibus comitiis denominare.

Interim regiminibus procedentibus (cujus nos notitiam hactenus non habuimus), si quod detrimentum alterutri contingat, nos merito causari non poterimus. Administratio tritici et avenae tam in ultima deputatione Ebesfalviensi conclusa, quam aliae alimentationes stationibus assignatae, ita pecuniariae portionis etiam exsolutio rigorosissimis quibuscunque potuit modis a me est demandata, dnus generalis etiam Teleki omnem adhibuit operam in negligentes, vel oscitantes quoque animadversum est, ut multi tam ex pro-

vincialibus nobilibus, quam officialibus comitatuum arestati, graviterque mulctati, nonnullos fame interiisse audiam. Prudenter interim Excellentia Vestra considerabit atque ex illa, quam habet experientia, in promptitudine nra sacrmae suae Mattis servitia promovendi judicabit, afflicta isthaec regio ingenti armada praegravata sub onere fatiscens, quod libenter praestaret, exhausta non potest, quandoquidem afflictas propter plebes domini terrestres quantum potuerunt, hactenus expenderunt mutuoque petita summa portionem exsolverunt: jam autem illis etiam mediis destituuntur.

Residua pars tritici et avenae Albam Juliam, vel Haczog devehenda, quantum effectuari posset, cum potissimi regnicolae ad instantem diaetam confluant, alii in servitiis suae Mattis praeoccupentur, reliqui in isto armadae motu vernali solliciti sint, testem Excellentiae Vrae judicium appello.

Ab *(in)*itio tam ego, quam universa Trannia nil prius, aut magis habuit in votis, quam servitio suae Majestatis satisfiat, ast impossibilitate praepediente, si omnia non valeamus adimplere, id tenuitati virium adscribendum, non vero mandatorum s. c. r. Mattis dni dni nostri clementissimi transgressioni imputandum. Proinde Excellentiam Vram vehementer rogo tam armadae suae Mattis in campum prodeuntis, quam portionum administrandarum rationem ita moderare ne gravetur, ut multis vicibus oblatae Excellentiae Vrae affectionis, nostraeque promptitudinis toties contestatae in tanta regionis hujus angustia fructum experiamur. Coeterum quia districtus Haczogiensis semper molem armadae sensit, autumno etiam praeterito universae militiae ingressae hospitium intra tres hebdomadas praebuit, peto Excellentiam Vram, severa circumscribantur milites omnes ac eorum officiales disciplina, ut districtus ista Haczogiensis cum comitatu Hunyadiensi ad ulteriora suae Mattis servitia conservetur, alioquin procul dubio desolaturus. Benevolentia Excellentiae Vrae grato quovis officiorum genere reservire cum dnis regnicolis conabor, manens

Excellentiae Vrae

ad serviendum paratissimus.

(Fogalmazvány az Erdélyi Múzeum-Egyl. birtokában. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

CXIV.

1690. ápr. 4—máj. 5.

A fogarasi országgyűlés törvényei s irományai.

a)

1690. ápr. 4.

A törvények.

Constitutiones universorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae partiumque Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorundem comitiis a sua Celsitudine principali, in oppidum ad Fogaras ad diem quartum mensis Aprilis anni praesentis millesimi sexcentesimi nonagesimi indictis et celebratis.

Articulus primus.

Az adóról.

Római császár ő felsége egész országúl nekünk irt parancsolatját előttünk akarván viselni, és ő felségéhez eddig megmutatott hűségünket, az egész keresztyénségnek dolgainak előmozdítására eziránt is akarván megtetézni, az ő felsége hadainak sustentatiójára, azzal együtt, melyet az közelebb elmult fejérvári gyűlésünkben felvetettünk volt, és annakutána két ízben az méltóságos deputatió Ebesfalván lett gyűlésiben ez szegény hazára vetett volt pénz és egyéb victualét (melyet is nagyobb részént, úgy tudjuk, administráltattunk) igírtük is mostani gyűlésünkben, hogy azt 800.000 renus forintokra suppleáljuk. Mely méltóságos deputatiónak kétszeri gyűlésében való felvetésit approbáljuk, ratificáljuk vigore praesentium. De mivel az szegény hazára eddig felvetett contributióból az ki nem telhetik, mind annyi kimondhatatlan terehviselésünk és csaknem utolsó pusztulásra jutott állapatunkban is, azon feljebb megirt summának kiteljesítésére vetettünk mostan adót fel az ide alább megírt mód szerént.

Minden kapuszámban levő adózó rendek adjanak kapuszám után pénzt fl. 30.

Ezenkivül minden öt kapu adjon járomra való jó erős alkalmatos ökröt nro 2.

A vármegyéken levő rovatlan személyek is hasonlóképpen tizen adjanak fl. 30.

Ötvenen peniglen ökröt nro 2.

Kolos, Doboka és Belső-Szolnok vármegyéknek az hódoltság alatt való része kapuszám után contribuáljon hasonlóképpen. Kivévén mindazáltal azokat az falukot a contributió alól, az melyekből Váradra embereket fogtak be tavaly és az idén és avagy sanczon őket onnét az falu kiváltotta, avagy peniglen az emberek ma is oda raboskodik.

Az egész székelységre vetettünk ...	fl.	6000
Fogarasföldire	fl.	500
Szász papokra	fl.	500
Oláh papokra	fl.	500
Bereczk városára	fl.	15
Illyefalvára	fl.	20
Sepsi-Szent-Györgyre	fl.	20
Csik-Szereda városára	fl.	20
Kézdi-Vásárhely városára	fl.	100
Udvarhely városára	fl.	70
Fejérvár városára	fl.	40
Abrugbánya városára	fl.	200, ökör 2
Vizakna városára	fl.	400, ökör 4.

Fiscalis tisztek harmadát adják annak, az mi az közeljebb elmult fejérvári gyűlésben reájok volt vetve, adajoknak penig mindkét rendbelinek felszedésének rendeltetett Geréb János atyánkfia, úgy hogy ő kglme az fiscalis tiszteket renddel járván, mind az tavalyi restantiát, mind az idei két rendbeli felvetett adót rajtok szedje fel. Tartozzanak pediglen az udvarbirák egyik a másikig magok lován ő kglmét elküldeni. Fáradságát az nemes ország héjában nem hagyja.

Szebeni görögök adjanak	fl.	60
Örmények	fl.	40.

Belső-Szolnok vármegyében az hódoltság alatt levő nyolcz falunak adózásának alkalmatosságával azon darab földen, az mely faluk eleitől fogva semmit nem adóztanak, hogy azok szorgalmatosan felczirkáltassanak és valamennyi adó eddig rajtok elmaradott, megvegyék, végeztük; nem tartván igazságos dolognak, hogy egy vagy más színek alatt az közönséges terehviseléstől magokat kivonták.

Articulus secundus.

Az adónak terminusáról, helyéről és perceptiójáról.

Ez mostan felvetett adónak generális perceptori lesznek eddig való generális perceptorok.

Helye, az hol az udvar lészen.

Ideje, felének 15. Maii, az más felének 25. Maii. Az vármegyéken való perceptorok is ezen adószedésre helyben hagyatnak.

Artículus tertius.

Relaxatiókról.

Méltó tekintetben vévén Szerdahely és Szászsebes székeknek az rajtok szüntelen megforduló hadak miatt való nagy terehviseléshez különben is pusztaságra jutott állapotjakot, ez mostan felvetett 30 forintos adóból ezen székeket immunitáltuk, úgy mindazonáltal, hogy eddig való restantiájokat administrálják.

Hasonlóképpen Hunyad vármegyének is az egész hadaknak rajtok való megfordulása, a sok rendkivül való vecturának supportálása, csaknem utolsó romlására láttatik czélozni, annak is mostan felvetett pénzbeli adaját in toto relaxáltuk. Cum hac tamen declaratione, hogy azokon az félen való Hunyad vármegyei falukon, az kiben az hadak annyira nem fordulnak meg, ezen adót szedjék fel és reserválván, az alá s feljáró németekre expendáljanak abból, hogy az iránt is az útban való faluk terehviselése könnyebbíttessék.

Articulus 4.

Az ökrök összegyűjtésének modalitásáról és napjáról.

Az kapuszám után felvetett ökröket minden vármegyékben, székekben ad diem 15. Maii öszveszerezzék egy bizonyos helyre vármegyéjekben, az hova az generálnak ő ngának bizonyos emberei menvén, adhassák kezekhez fogyatkozás nélkül.

Ezen dologról peniglen most mentest, mind penig az felvett adóról minden helyekre az főtisztek ennyét parancsoljanak ki, hogy az vicetisztek fogyatkozás nélkül mind az pénzről s mind az ökrökről provideáljanak.[1])

Articulus 5.

Tavalyi esztendőben az ispánok az mely búzát kiadtak volt, annak megadásáról.

Főispánnak ő kglmének az vármegyékért adtak volt ki bizonyos számú búzát még az elmult őszen, kiki ő kglmek

[1]) Ez a bekezdés ki van húzva.

közül az maga vármegyéjéért, kiváltképpen az úr Teleki uram ő kglme feles búzáját adta ki és csak Fejér vármegyéjért cub. 500, melyet most az elmult fejérvári országgyűlésén felvetett az nemes ország és disponált volt is megfizetése felől, de az mint ő kglmének panaszából értjük, mindeddig azon kiadott ő kglmének búzáját meg nem adták; végeztük azért egyező tetszésből országúl három nemzetűl, hogy valamely vicetisztek azon búzát nem administrálják az közeljebb következendő pünkösd napjára, tehát az főispán urak ő kglmek az olyan vicetiszteket szabadoson köthessék nyakon és usque plenariam atque omnimodam satisfactionem fogva tarthassák.

Az búzát penig jó tiszta búzáúl administrálják.

Articulus 6.

Brassóban elégett creditorok búzájáról való conclusum.

Ennekelőtte való időkben némely creditoroknak búzájok disponáltatott volt Brassóban letett ország búzájából és ugyan az búzán levő restantiákból, mely búza isten súlyos itéletéből Brassó elégése alkalmatosságával elégvén, az brassaiakat annak megfizetésével terhelni méltóknak nem itéltük, az creditorok is nem maradhatván egészlen kárban, végeztük, hogy az Barczán czirkáltassék fel, hitelesen beszállították volt-e mind az búzát Brassóban, nem-é? és ha mind beszállították s elégett, azzal nem tartoznak, a mit peniglen be nem szállítottak volt, annak megadásával tartozzanak. Az creditoroknak peniglen az ott elégett búzájok iránt feléről legyen az nemes országtól contentátiójok, az felét ő kglmek is szenvedjék el.

Articulus 7.

Radnóti dolgokról.

Radnóti elpusztúlt szegénységnek alázatos supplicátióját méltó tekintetben vévén, eddig rajtok levő harmadfél kapuból defalcáltunk col. 5, ilyen okon, hogy közikben sok nemesség telepedett, cum hac tamen declaratione, hogy az ott lakó nemesség semmi szín és praetextus alatt azon vármegyebeli egyházi nemességgel való adózásból magát ki ne vonja. Ezen ott lakó nemesség is peniglen, hogy annálinkább az szegénységnek terhére ne legyen, első alkalmatossággal mihelt az méltóságos deputatió oda megyen, rendeljen mentést becsületes embereket, kik is az ott való nemesség

igaz birodalmának végire menvén, separálják az fiscus és parasztság földeitől, kik is az magokéval contentusok lévén, az parasztságot ne opprimálják, azoknak földeket, kaszálójokat erőszakoson ne éljék. Mivel peniglen értünk olyant is, hogy az udvarbiró annakelőtte való félkapunak defalcatiójáért kétszáz veder bort vett volna fel az szegénységen. praetendálván, hogy az ő intercessiójára ennyi lett volna azon defalcatió; azon megnevezett bort valamennyi pénzen kiárultatta volt, fizesse meg az országnak, tanulja meg efféle haszontalan huzással vonással ne aggraválja az szegénységet.

Articulus 8.

Az hidasoknak erigálása imponáltatik.

Nem kicsin kárára lévén ez haza lakosinak az némely helyeken ennekelőtte békességes időben tartatott és mostan azon helyeknek possessoritól elhagyatott s elromlott hidasoknak nem restauráltatások, végeztetett azért, hogy ad 1. Augusti proxime affuturi az olyan hidasoknak és helyeknek possessori az kiknek incumbál, olyan hidasokat csináltassanak és erigáljanak, mint békességes időben voltanak, sub poena fl. 200, per dnos supremos officiales ejusdem comitatus vel sedis, in quibus erunt exequendi, kik ha kedveznének az olyan possessoroknak, fiscalis director atyánkfia tartozzék azon az tiszten exekválni azon poenát; hogy ha penig rajta múlnék el, magát fiscalis director atyánkfiát érette a tanácsi rend arestáltathassa; hogy ha peniglen találkoznának oly contumax emberek, kik ez végezésünknek magokot opponálván, az executiót magokra várnák, az executió után ujabban admoneáltatván, ha ismét három holnapra az hidast nem reparáltatják, ujobban az articularis poena rájok exekváltassék, toties quoties elmulatnák annak reparáltatását. Hasonlóképpen az vámos hidakot és utakot is, minden helyeknek indifferenter, nevezet szerént a Rika és Sárkány útját is, az kik ennekelőtte csinálták, azon helyek tartozzanak reparálni sub poena supraspecificata. modo quo supra exequenda.

Articulus 9.

Az victualék nem administrálása miatt megkárosodott statiók contentatiójáról.

Ezen hazában kvártélyozó német vitézeknek némely statióji nem kevéssé károsodtak meg az oda rendelt victua-

léknak idejekorán való nem administrálása miatt, kiknek azért való károkat, hogy azok az vármegyék, székek és egyéb adózó helyek cum duplo refundálják, az kiknek negligentiája miatt vallották az kárt, méltónak itíltük, úgy hogy az főcommissariusság revideálja s igazítsa el és ha az vicetiszteken, vagy az administráló commissariusokon mult el, fizessék azok meg, ha peniglen az szegénység vakmerőségén, fizesse az, hogy így az megkárosodott felek vehessenek magoknak plenaria satisfactiót.

Articulus 10.

Számvétel alkalmatosságával találtatott restantiák megvételéről.

Noha országostól arról számos végezésink voltanak, hogy az kiknél az számvétel alkalmatosságával restantiák találtatnak, béfizessék, sőt executió állván rajtok, megvétettessék, mindazonáltal némelyek az iránt való számos végezésinkkel nem gondolván, ha legitime rájok executorok mentek, repulsióval obviáltak s az restantiákot májig is vakmerőképpen magoknál tartván, be nem fizették: végeztük azért, hogy mind az kik eddig repulsiót töttek, vagy ezután afféle dolgokban tennének, az executorok arra ne cessáljanak, hanem csak executiót tegyenek az articulus szerént, rajtok. Hogy ha peniglen valami violentiát akarnának cselekedni, azon széknek vagy vármegyének főtisztei, az hol az ilyen contumax embernek lakása vagyon, kötelesek legyenek az executorok mellé segítséget adni, jovaiból satisfactiót tétetni, sőt még magát is megfogatni, vigore saltem praesentis articuli és plenaria satisfactiót tétetni.

Datum in oppido Fogaras, defuncto cel. pientissimo principe d. d. Mich. Apafi seniore 15. mensis Aprilis die 5. mensis Maii, ultima scilicet die congregationis nostrae anno supra notato.

Ladislaus Székely, m. p.
praesidens (P. H.)

Magister Petrus Alvinci protonotarius m. p. (P. H.)

Magister Joannes Sárosi pronotarius m. p. (P. H.)

(Eredetije br. Radák Ádám mikeszászai levéltárában.)

b)

1690. ápr. 4.

A delegatió határozatai.

Consultationis occasione generalium regni comitiorum ad diem 4. mensis Aprilis 1690. in arcem Fogaras indictorum et celebratorum continuata series. Acta diei 8. Maii.

(Megjelent: K. Papp Miklós, Történeti Lapok I. k. 566. s köv. lapjain.)

c)

1690. ápr. 11—máj. 1.

Kiegyezés a máramarosi sókereskedés ügyében.

1.

1690. ápr. 11.

Breiner levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps, domine dne mihi colendissime!

Servitiorum meorum obligatissimam commendationem. Non dubito Celsitudini Vestrae per illustrissimum dominum Nicolaum de Bethlen jam esse notificatum, quod sua sacratissima caesarea regiaque Majestas dominus dnus noster clementissimus praescitum, cum praefato dno de Bethlen, ratione commercii salis Maramarosiensis initum tractatum clementissime jam ratificaverit eandemque benignissimam suam ratificationem, ad manus meas remitti curaverit, cujus benignissimae ratificationis genuinam copiam antelato domino de Bethlen, adhuc Cassovia, beneficio postae eo fine transmiseram, quo etiam Celsitudinis Vestrae gratiosa ratificatio quantocius adpromptari et cum benignissima caesarea perillustri domino consiliario Ladislao de Szent Ivany, ante meum Cassovia discessum, in certis negotiis Nagybániam expedito, in originali assignata, possit commutari. Modalitate praerepetito dno de Bethlen insinuata, cujus etiam effectuationem memet hic Agriae obtenturum confido. Et quia restaret, ut etiam ratione salis Deösiensis, quid certi concludatur, praesentium exhibitori, perillustri ac generoso domino Adamo de Brösek Celsitudini Vrae eatenus certa

quaepiam proponenda intentionemque superinde Celsitudinis Vestrae mihi perscribendam commisi, Celsitudinem Vram obnixe rogans, dignetur antelati dni de Brösek verbis nomine meo proponendis fidem indubiam adhibere, et quaenam sit circa instituendum, mentionati salis Deösiensis commercium, Celsitudinis Vrae mens et intentio, eidem gratiose declarare. In reliquo Celsitudinem Vram diu salvam et incolumem ad vota sua supervivere cupio.

Celsitudinis Vestrae

Agriae, die 11-ma Aprilis 1690

obligatissimus servus
Sigefridus Christophorus Breiner, m. p.

(Eredetije az Erd. Múzeum-Egyl. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

2.

1690. április 20.

Kassán febr. 16.

A biztosok által kötött szerződés az ápr. 20-iki ratificátióval.

Nos sacratissimae caesareae regiaeque Majestatis ad hasce superiores regni Hungariae partes delegata commissio, cameraque Scepusiensis ab una et Nicolaus de Bethlen, celsissimi dni dni Michaelis Apaffy, Transylvaniae principis et statuum ad praefatam caesaream commissionem ablegatus plenipotentiarius et consiliarius praetitulati dni principis intimus, ab altera partibus, vigore praesentium recognoscimus, quod posteaquam summe dicta sacrma caesarea regiaque Majestas, vi etiam publicarum regni Hungariae constitutionum, commercium salis lapidei pro sua sacrma Matte utiliter instituendum ac per antelatum haereditarium suum Hungariae regnum, partesque eidem annexas, dilatandum, clementissime praecipere dignata fuisset eumque in finem praetactum commercium sale lapideo Maramarossiensi, juxta resolutionem superius memoratae commissionis, per generosum dnum Stephanum Frater, tanquam ratione antelati commercii salis, ad memoratam caesaream commissionem per praelibatum celsissimum principem Transylvaniae, expeditum ablegatum, Eperiessino die vigesima nona mensis Martii, anni recenter evoluti transmissam, institutum et pro interim et hucusque quidem practicatum eatenus autem ex parte praelibati celsissimi principis inclytorumque praefati regni Transylvaniae statuum nonnullae difficultates depre-

hensae fuissent, easdem difficultates ordine subsequenti complanaverimus et eum in finem talem, uti sequitur, inter summe dictam suam caesaream regiamque Mattem ac praelibatum celsissimum principem inviolabiliter et in perpetuum duraturam et valituram iniverimus accordam, et quidem:

Primo. Quamvis quidem vigore resolutionis praefatae pro centum lapidibus salis Maramarosiensis persoluta per quaestores octo florenorum et triginta trium denariorum solita tricesima, triginta sex tantummodo floreni Hungaricales in Tiszabecsh quaestoribus numerabantur, quia tamen antelatus dnus Frater eotum nonnullarum notabilium expensarum, per quaestores fieri debentium notitiam non habuisset, tales autem nunc remonstratae existerent et eadem resolutio per praelibatum celsissimum principem et status regni Transylvaniae non fuisset acceptata et ratificata, ideo concluditur, ut imposterum pro centum lapidibus salis Maramarossiensis beneficio Tibisci usque in Tiszabecsh devehendis, ibidem, unacum rati, quadraginta tres floreni Hungaricales persolvantur, ita tamen, ut quaestores solitam antehac tricesimam nimirum a singulis centum lapidibus, octo florenos Hungaricales et denarios triginta tres, absque renitentia refundere teneantur. E contra vero

Secundo. Cum ab aliquo tempore exigui nimis ponderis lapides salis, ax attacta Maramaros educti fuissent, conventum est, ut imposterum semper sexaginta quinque librarum Transylvanicarum lapides secentur et educantur, quo quidem in passu cum praescriptum pondus in sectione salis tam exacte semper tangi haud possit, neutra partium difficultatem motura est, si salis lapides, minus quam sexaginta quinque libras ponderabunt, dummodo notabilis non sit defectus, et quia

Tertio. In eo quoque conquererentur quaestores, quod tricesimator Ujlakiensis in exigenda super inducto sale pecunia schedali nimirum excesserit, ideo statuitur, ut quaestores imposterum, nomine schedalis pecuniae a singulis centum lapidibus, nonnisi sex denarios solvere teneantur. Quandoquidem autem

Quarto. In praefata Maramaros actu notabilis quantitas salis lapidum in promptu haberetur, qui lapides non omnes ad praespecificatum sexaginta quinque librarum pondus essent adaptati, ideo, ne in eductione eorundem quaepiam oriatur confusio, conventum est, ut antequam iidem lapides educantur, quispiam homo cameralis eo expediatur, quo praesente per officiales celsissimi principis de majoribus

illius quantitatis salis lapidibus centum et pariformiter de minoribus centum ponderentur, quorum pondere cognito, idem homo cameralis intersit, dum illi lapides salis ratibus imponentur, fiatque connumeratio majorum et minorum, ut sic annotato numero, possit pondus totius quantitatis erui, solutio autem fiet juxta centenarium Transylvanicum et pretium, vigore hujus accordae conventum, nimirum pro singulo centenario 86. den. Quantum vero

Quinto. Salem in currubus, usque in Nagy-Szőllős devehi solitum attinet, conclusum est, ut pro singulis centum lapidibus in praetacto Nagy-Szőllős quadraginta floreni Hungaricales solvantur, sintque iidem lapides ad minimum ejusdem ponderis, prout beneficio Tibisci educendi, ut autem

Sexto. Etiam quoad fragmenta salis ex Maramaros in equis in has partes induci soliti, quid certi statuatur, conventum est, ut de ejusmodi fragmentis annuatim ordinarie non plus, quam quod quadringenti, in casu autem caristiae petito prius camerae Scepusiensis assensu, quingenti equi baiulare possunt, inducatur; quo in passu, ne quaepiam fraudes committi possint, tenebuntur ii, qui similia fragmenta inducere voluerint, semper a salis praefecto Ronaensi schedam accipere, eandemque in tricesimis, per quas transituri sunt, producere simulque etiam solitam hactenus tricesimam persolvere. Permittuntur itaque pro inductione ejusmodi fragmentorum per tricesimam Munkacsiensem centum quinquaginta, per Nagy-Szőllősiensem quinquaginta et per Szathmariensem ducenti equi, ita tamen, ut talia fragmenta in comitatu Szathmariensi, solummodo inter Nagybanyam et Aranyas, Medgyes, illincque per Turterebes, Halmi et Nyaláb usque ad Nagy-Szőllős, ipso tamen oppido Nagy-Szőllős excluso, in Bereghiensi vero comitatu post Munkacsinum et Szentmiklós, in districtu Poloniam versus situato, exceptis tamen ipsis Munkacsino et Szentmiklós, liceat distrahere et vendere.

Quae singula praemissa taliter conclusa et conventa, prout ab hodierno dato ab utrinque observabuntur et prima quaque inducendi salis Maramarosiensis occasione usu roborabuntur, ita quoque ex parte quidem caesareae commissionis summe dictae suae sacrmae Matti pro benignissima ejusdem suae sacrmae Mattis, ex parte vero plenipotentiarii prelibati celsissimi principis Transylvaniae suae Celsitudinis pro gratiosa ratificatione exhibebuntur ejusmodique ratificationis expost utrique partium assignabuntur. Interim autem et in majus robor hujus accordae bina exemplaria, quorum unum prae manibus comissionis et camerae, alterum vero

prae manibus praefati plenipotentiarii relictum est, erecta ac utriusque partis manuum subscriptionibus et usualibus sigillis roborata sunt.

Actum Cassoviae, die 16. Februarii a. 1690.

Sigefridus Christophorus Breiner, m. p. (P. H.)
Paulus Mednyánszky, m. p. (P. H.)
Michael Fisher, m. p. (P. H.)
Phil. Ben. L. B. a Sbarra, m. p. (P. H.)
Sigismundus Hollo de Krompach, m. p. (P. H.)
Ladislaus de Szentivány, m. p. (P. H.)
Nicolaus de Bethlen, m. p. (P. H.)

Ugyanezen oklevélnek Erdély részéről történt ratificatiója így hangzik:

Nos Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum universi status et ordines. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis: Quod frater noster spectabilis ac generosus Nicolaus de Bethlen, celsissimi quondam nostri principis ac domini domini Michaelis Apafy consiliarius intimus, ac suae tunc Celsitudinis et noster ad excelsam sacrmae caesareae regiaeque Majestatis domini domini Leopoldi, dei gratia electi Romanorum imperatoris semper augusti ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae regis, archiducis Austriae, ducis Burgundiae, Stiriae, Carinthiae, Carniolae, marchionis Moraviae, ducis Lucemburgiae, superioris et inferioris Silesiae, Wirthembergae et Thecae, principis Sveviae, comitis Habspurgi, Tyrolis, Feretis Kiburgi et Goritiae, Landgravii Alsatiae marchionis sacri Romani imperii, Burgoviae ac superioris et inferioris Lusatiae, domini marchiae Sclavonicae, portus Naonis et Salinarum, domini domini nostri clementissimi in superiores Hungariae partes delegatam commissionem ablegatus plenipotentiarius retulit nobis certam quandam de commercio salis Maramarosiensis cum praelibata caesareo-regia commissione et inclyta camera Scepusiensi conclusam conventionem, vel accordam tenoris sequentis. *(Itt következik a fentebbi szerződés szóról szóra beiktatva az aláírásokkal együtt.)*

Nos itaque hanc accordam et conventionem in cunctis et singulis suis clausulis, articulis et punctis per omnia ratam, gratam et acceptam habemus, approbamus et ab utrinque fideliter et exacte conservandam et adimplendam

harum serie ratificamus eandemque usualibus sigillis trium nationum regni Transylvaniae corroboramus.

Datum in arce Fogaras in generali nostra diaeta, die 20. Aprilis, anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

3.

1690. ápr. 24.

Bethlen Miklós levele Bécsbe a szerződés megerősítése ügyében.

Excellentissime domine, domine et patrone mihi perpetuum colendissime.

Scripseram Vestrae Excellentiae praeteriti Martii 18-va, celsissimum principem accordam nostram approbasse, et de observatione ejus mandata etiam necessaria suis in Maramaros officialibus dedisse, sed ratificationem solennem ad comitia 4. Aprilis, inchoanda re nempe ipsa dominorum statuum praesentiam et ratificationem exigente distulisse. Quid ergo circa illam materiam in principio comitiorum actum sit, hoc annexae docebunt, penes quas cum singulari moerore Vestrae Excellentiae significo repentinam celsissimi principis ac dni dni mei clementissimi mortem totum negotium remoratam esse; si quidem cum diploma ratificationis et epistola etiam celsissimi principis ad Vestram Excellentiam jam parata esset, nec aliud nisi subscriptio restaret, morbi 11. Aprilis coepti vi urgente 12-ma venae sectio in dextro bracchio adhibita est et dum vires bracchii restitui sperantur, supra omnium et ipsius medici exspectationem, adeo principis morbus ingravescit, ut sequenti post venae sectionem nocte loquela turbaretur, adeo, ut intelligi non posset, et quarto postea die nempe 15. mensis hora 3 pomerediana expiraret, alias certo certius ratificatio cum annexarum originalibus 15 praesentis Nagy-Banyae perillustri domino Ladislao Sz.-Ivanyi tradita fuisset. Rebus fatali hoc casu ita turbatis convenientissimum a dominis dominis proceribus et universis statibus judicatum est, ratificationem annexam juxta leges et consvetudines nostras sub trium nationum sigillis conficere, quae quidem etiam si piae memoriae celsissimus princeps vixisset, ex parte tamen statuum necessaria omnino fuisset, quod ego ex mandato dominorum meorum principalium Vestrae Excellentiae significo et simul nomine omnium debito cum respectu et

fiducia rogo, ut benignissimam augustissimae suae Majestatis ratificationem praesentium exhibitori generoso domino Paulo Redei fratri et affini meo tradi curare velit. Placeat etiam Vestrae Excellentiae difficultates illas a domino Rozmany motas convenientibus mandatis tollere, ut ita commercium hoc jam dei gratia stabilitum foelici cursu cum partium emolumento fluere possit.

Quod vero reliqua boum nempe et salis Desiensis commercia attinet, tristi hoc casu turbatis omnium animis super eo consultari nunc non potuit, laborabo tamen pro mea tenuitate quidquid in illo etiam puncto efficere potero et Vestrae Excellentiae significabo.

Quod ad meae uxoris vel familiae Redeianae negotia attinet, humillime etiam Vestram Excellentiam pro illis oro, dignetur nobis in hac causa certe justissima opitulari, lator praesentium unus ex illis praetendentibus est et est simul pronepos illius Balthasaris Bornemisza, ex foemina illa de qua excellentissima domina sua charissima sciscitabatur, et quam Vestra Excellentia dicebat a proprio suo marito occisam, cujus hic historiam poterit accurrate declarare. notissimum enim est, illam a suo marito occisam et quidem in illa domo, quam etiam hodie praesentium latoris parentes una cum aliis consangvineis haeredibus possident, sed de nemine illius dominae occisae est hallucinatio, quam ipsemet declarabit.

Exiguam etiam meam oeconomiam Lippensem et quomodo non tantum mea per Marusium, sed aliorum etiam omnium negotiatio a dominis sacratissimae suae Majestatis commissariis et annonae officialibus identidem turbetur, non sine suae Majestatis aerarii detrimento idem in certo memoriali Vestrae Excellentiae exhibebit, quae omnia cum debita submissione et fiducia Vestrae Excellentiae recommendo, et eandem divinae protectioni commendo et maneo

Vestrae Excellentiae humillimus et obsequentissimus servus.

Fogaras, 24. Aprilis 1690.

Anno 1690. Fogarasi expeditiók az római császárhoz ő felségéhez Nagy Pál uram által mense Aprili a szegény fejedelem halálakor.

(Egykoru fogalmazvány a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

4.

1690. máj. 1.

A május 1-én kötött szerződés.

Nos excellentissimi comitis ac domini domini Sygefridi Christophori comitis Breiner, sacrae caesareae, regiaeque Majestatis camerarii, consiliarii intimi, excelsae camerae aulicae vicepraesidis et hoc tempore cameralium in locis a Turcis caesareis armis reoccupatis et ad Hungaricum regnum olim spectantibus directoris et plenipotentiarii commissarii in Transylvaniam ablegatus Matthias Adamus a Bröseck, augustissimi imperatoris consiliarius et sacri palatii Lateranensis comes ab uno et Nicolaus de Bethlen celsissimi Transylvaniae principis consiliarius intimus, ac Petrus Alvinczi magister protonotarius ad ulteriora salis, aliarumque mercium inter sacratissimam caesaream, regiamque Majestatem et Transylvaniam instituenda commercia ad subsequentem tractatum ab illustri deputatione Transylvanica delegati ab altera partibus recognoscimus per praesentes:

Posteaquam Cassoviae non ita pridem certum ratione salis Maramarosiensis in Hungariam superiorem inposterum invehendi commercium inter sacratissimam caesaream Majestatem et principem ac status Tranniae initum ac ratificatum est deliberasse nos invicem:

Quomodo syncerus et verus contractus ratione salis Transylvanicae Desiensis et ex aliis fodinis omnibus eruti ulterius concludi queat; necnon de modo plures alias Transylvaniae merces in Hungariam et Austriam et contra ex Austria in Transylvaniam portandas nos tandem usque ad ratificationem titulatorum dominorum principalium nostrorum jureque addendi, minuendi et corrigendi solenniter ipsis reservato in subsequentes conditiones perpetuo servandas condescendisse. Et

Primo: Quod sal Transylvanicus in omnibus ubique fodinis scindetur 85 librarum Transylvanicarum.

Secundo: Quod si Samusius fluvius navigabilis reddi poterit, sal navibus Szatthmarinum devectus, singuli lapides vendentur viginti polturis.

Tertio: Sal vero Debrecinum curribus devectus, singuli lapides vendentur nummis $77^1/_2$, Tokainum devectus autem nummis $107^1/_2$.

Quarto: Lippam autem devectus, singuli lapides vendentur 30 polturis, sive 90 nummis, quamvis hactenus 40 polturis venditi sint.

Et haec omnia ita intelliguntur, ut ex praespecificatis pretiis nihil occasione vectigalis, aut tricesimae nomine, vel alio quocunque sub colore decerpatur, sed pure et integre quaestorĭbus cedat.

Quod vero ratione, quibus istud pretium innititur, attinet, sunt hae, nempe:

1. Quantitas salis, nempe Maramarosiensem mensuram 20 libris superans.

2. Locorum magna distantia et multae vecturarum difficultates, expensae, damna ac pericula, quae ex parte Transylvanica suscipi debent.

Quibus probe consideratis, putamus neminem commerciorum gnarum determinata pretia deputaturum.

Quod ad alias merces, nimirum ceram, boves, argentum vivum et si quae aliae inveniantur, laborant de facto domini status, ut certum commerciorum collegium, sive societas erigatur et in bonum ordinem redigatur.

Cujus etiam statutorum ac legum cum necessariis suis requisitis suae sacratissimae Majestati exhibendorum benignissimam confirmationem et approbationem a sua sacratissima Majestate quam humillime suo tempore expectant.

Quo facto totis viribus annitentur, ut omnia commercia, quae ipsorum labore venalibus ex Transylvania evehendis fieri poterunt, quantum sine manifesto Transylvaniae damno fieri poterit, versus Hungariam et alias haereditarias sacratissimae Majestatis provincias deriventur.

Exspectantes vicissim, ut de omnibus necessariis mercibus in Transylvaniam ex Italia, Batavia et undecunque invehi solitis, ab excelsa sacratissimae suae Mattis camera aulica provideatur, prouti superinde cum contento partium conveniri poterit. In cujus rei majus robur et fidem projectum hoc praesens in duplo exarari curavimus, quorum unum prae manibus praefati domini ablegati, alterum vero prae manibus illustris deputationis Transylvanicae maneat, et interea sigillis nostris ac manuum subscriptionibus corroboravimus.

Actum Fagarasini, die 1. Maji, Stylo novo anno 1690.

Matthias Adamus a Bröseck, m. p. (P. H.)
Nicolaus de Bethlen, m. p. (P. H.)
Petrus Alvinczi, m. p. (P. H.)

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

d)

Jelentések Bécsbe a fejedelem haláláról.

1.

1690. ápr. 19.

A császárnak.

18. Aprilis. Anno 1690. Fogaras.

Ország nevével római császárnak ő felségének.

Sacratissima caesarea regiaque Majestas, domine domine nobis clementissime (benignissime).

Ad gratiosissimos augustissimae Vestrae Majestatis pedes provoluti humillime repraesentare cogimur id, quod divina nemesis ex abditis suae sapientiae et justitiae thesauris inpraevisi et simul inprovisi, quasi fulminis instar, in peccata nostra vibravit. Mortem nimirum pientissimi ac mansvetissimi nostri principis imo patris celsissimi ac clementissimi simul domini domini Michaelis Apafi senioris, quem sicuti coelesti patri ante viginti novem annos ex Tartaricis conpedibus et carcerum squaloribus ad sceptrum ac purpuram, tantum abest ambientem, imo ne somniantem quidem supra humanum captum miraculose evehere, et in illo, quod tunc etiam suis littoribus erumpebat Ottomanici maris tumor, nuperae certe et modernae ortus ac occasus concussionis praeludio desperatis Transylvaniae flammis et statorem cineribus restauratorem praeficere placuerat. Ita nunc eum post tot supra omnes suos praedecessores annorum, inter tot et tantas externas ac intestinas turbas non minori miraculo patratam conservationem, in ipso ad summa usque sidera (et utinam ad suam jam acmaen) elati universalis bellorum diluvii medio nobis eripere, et nostrae patriae cymbulam gubernatore excusso tempestatibus ac ventis vagam, committere, ac nostris quasi rebus indormienti destituere libuit, cum tanta nostra consternatione (imo nisi infinita sua misericordia et augustissimae Vestrae Majestatis paterna consolatio tenello orphano principi et orbae patriae succurrat) desperatione, ut illi describendae nobis calamus, aut renarrandae lingva moestis nempe faucibus haerens, ne quaquam sufficiat. Sed justus est deus et justa ipsius judicia et miserationes etiam ejus infinitae.

Sistimus ergo in hac nostra calamitate per gemebundas has nostras litteras et per illarum exhibitorem unum ex fratribus et commembris nostris Nicolaum de Bethlen felicis quondam principis consiliarium intimum, sistimus inquam sacratissimae Vestrae Majestati; imo ad paterna principis pientissimi ac mansuetissimi genua deponimus pullatam nostram patriam et orbum pupillum, juniorem nostrum principem, et oramus Vestram Majestatem cum suspiriis ac lachrymis illis, quae et qualia nobis infanda haec nostra calamitas extundit, sed oramus simul illa spe et fiducia quam augustissimae domus austriacae celebratae toto mundo clementiae fama cordibus nostris inprimit, faciat sacratissima Vestra Majestas et exerceat hoc circa pupillum principem pietatis opus, quod defuncti ipsius patris et nostrae vilissimorum quidem, sed certe fidelissimorum subditorum exspectationi respondeat. Quod deo pupillorum patri placeat. Quod denique sacratissimae Vestrae Majestati et augustae domui, ac toti republicae christianae omnibusque ejus principibus utile simul ac jucundum sit. In quo puncto et eum cum optato ac consolatorio ad nos responso quam clementissime remittere dignetur, itidem humillime oramus. Et Vestram Majestatem immensae usque ad stuporem mundi hactenus testatae dei clementiae ardentissimis votis quam humillime commendans.

Datum in arce Fogaras in generali nostra diaeta die 19. Aprilis. Anno 1690.

Sacratissimae Vestrae Majestatis

humillimi et devotissimi
fideles ac subditi.

(Egykoru fogalmazvány a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

2.

1690. ápr. 24.

A római királynak.

Ország nevével a római királynak ő felségének.

Sacratissima Romanorum regia Majestas domine domine nobis clementissime.

Utinam ea fuisset fatorum erga nos clementia, ut cum primo coram sacratissima Vestra tanquam Romanorum regia Majestate comparemus: non moesto vultu ac deformi

(quod antea magnos Orientis reges accedentibus minime licebat) habitu, sed cum floribus et coronis cum gratulatione et jubilo in conspectum sacratissimae Vestrae Majestatis prodiremus, sed magnum illud, quo nos sacratissimae Vestrae Majestatis in Romanorum regem electionis fama gaudio perfuderat, interpolavit triste celsissimi ac clementissimi nostri principis imo patris optimi fatum, quo 15 praesentis mensis cum maximo domini pupilli nostri principis et omnium nostrum dolore et consternatione defunctus est.

Veniam ergo quam humillime petimus, si minus, quam et res ipsa et interna ac syncera nostra vota desiderant, gaudium ac laetitiam nostram hac occasione testari possumus fato id in praesens, quod ad nos austeritati acceptum referatur. In quo quidem statu afflicto certe confugimus ad sacratissimae Vestrae Majestatis clementiam, et oramus quam humillime, ut in novo Vestra Majestas regno, primum hoc singulare statuat pietatis et clementiae exemplum, illum nempe amorem et favorem erga adolescentem dominum principem nostrum testando, quem augustissimus Vestrae Majestatis pater erga hujus patrem quam benignissime semper testatus est. Supplicamus interim una ad coelestem thronum quam humillime et uno animo ac ore cum servis Davidis dicimus, ut ille terrestrem sacratissimae Vestrae Majestatis thronum faciat majorem quam patris augustissimi, quo sub voto manemus in perpetuum

sacratissimae Vestrae Majestatis

humillimi et devotissimi fideles
et subditi.

Datum in *etc.*

(Egykoru fogalmazvány a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

3.

1690. ápr. 24.

A miniszthereknek.

Ország nevével a miniszthereknek.

Generosissime, celsissime vel excellentissime domine, domine et patrone nobis humillime colendissime gratiosissime.

Humillime Vestrae Celsitudini (Excellentiae) per tristes has nostras literas et earum exhibitorem fratrem ac

commembrum nostrum generosum Paulum Nagy repraesentare cogimur; quomodo nempe deus nos rarae ac exemplaris probitatis et mansuetudinis principe, imo bono patre nostro celsissimo nempe, ac clementissimo nostro domino. domino Michaele Apaffi seniore ob peccata nostra die 15. praesentis privaverit. Cujus uti ex carcere ad regnum evectio, ac inter multas vicissitudines ac turbas longa supra omnium suorum praedecessorum annos conservatio plane miraculosa fuit: ita nunc ejusdem in media assurgentium undique ventorum ac fluctuum tempestate (quae nostram hanc primari insulae simillimam patriam hodie quam maxime impetit) ereptio luctuosa adeo et periculosa est, ut illi depingendae nec vox nec calamus nobis sufficiant.

In hac itaque pupillo nostro principi et orbae huic patriae nunquam satis deploranda calamitate confugimus ad paternam sacratissimae suae caesareae regiaeque Majestatis clementiam ac consolationem, quam dum anxiis votis per praesentium exhibitorem praelibatum Paulum Nagy expetimus, humillime Vestram Excellentiam oramus, pupilli nostri domini principis ac afflictissimae hujus nostrae patriae causam sua apud sacratissimam Majestatem dominum dominum nostrum clementissimum intercessione promovere velit. quod dum Vestra Excellentia agit, facit opus a deo singulari pupillorum ac viduarum patre tam in hac quam futura vita et in suis aliquando charissimis remunerandum et a nobis omni servitiorum ac obsequiorum genere redhostiendum. Sub qua spe et fiducia Vestram Excellentiam divinae tutelae et augustissimorum favori ac gratiae commendamus.

Datum in *etc.*

Serenissime: Badensis; benignissime:
Celsissime Dietrichstein: gratiosissime
Salmi fejedelem.

Excellentissime: Stratman.
Kinszky.
Königsseck.
Rosenberk.
Starenberg.

(Egykoru fogalmazvány a M. Nemz. Múzeum birtokában. Ugyanott az első fogalmazvány, mely ezzel teljesen megegyez.)

4.

1690. ápr. 24.

A lotharingeni herczegnek.

A lotharingusnak az ország nevével.

Serenissime ac gloriosissime princeps, domine domine nobis clementissime.

Triste celsissimi ac clementissimi nostri principis et domini, imo patris optimi fatum 15. praesentis Aprilis, quo res nostras deduxerit, nemo christianorum principum ita, ac Vestra Serenitas nostrarum utique rerum peritissima judicare poterit. Nos certe dolorem, anxietatem et calamitates nostras nec describere, nec effari possumus. Confugimus ergo una cum domino pupillo nostro principe ad fidem et gratiam Vestrae Serenitatis et oramus quam humillime, dignetur Vestra Serenitas quam clementissime meminisse capitulationum inter Vestram Serenitatem ex suae sacratissimae Majestatis parte et jam felices nostros principes ac nos anno 1687-mo initarum, imo illas subsecutarum etiam ad piae memoriae defunctum principem literarum capitulationes praefatas amplius etiam confirmantium et pro sua animi celsitudine ac erga quosvis afflictos ac orphanos pietati agat coram sacratissima sua Majestate nostram et pupilli domini principis causam; opus certe nunquam in grata dei, angelorum et hominum memoria intermoriturum et quod nos ac omnem nostram posteritatem serenissimae Vestrae Celsitudini ac regnatrici domui Lotharingicae in aeternum devinciat, famaque per omnes in his regionibus aetates eluat, Carolum nempe Lotharingiae ducem Transylvaniam a Turcis non tantum vindicasse, sed et libertatibus servatis non violenti timoris, sed adamantino amoris vinculo aeternum augustissimae domui Austriacae et christianae reipublicae asseruisse. Hac spe et fiducia oramus deum clementissimum quam humillime et ardentissime, ut pro tanta Vestrae Serenitatis erga nos pietate victoriarum iam collatarum cumulum status avitici gloriosissima recuperatione coronet et post tantos bellorum sudores quam longissima et svavissima, tam in terris, quam in coelis quiete, imo in saecula florente posteritate quam munificentissime recompenset.

Datum in *etc.*

(Egykoru fogalmazvány a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

5.

1690. ápr. 24.

A palatinusnak.

Ország nevével.

Méltóságos fejedelem.

Szomoruan kell Ngodnak jelentenünk istennek rajtunk országul esett nagy látogatását, melyet az mü atyánk helyén való jó kegyelmes urunknak ez világból való kiszóléttatásával reánk bocsáta ez jelen való hónapnak 15-dik napján. Megitílheti Ngod, mint az világi dolgokba sokat forgott fejdelmi ember, kivált az fegyverzörgéseknek idején, mely nagy szomoruságunk és veszedelmezésünkkel legyen ez az eset: mü ugyan bizony az aránt való nagy keserüségünk és háborodásunkat leirni és kimondani nem tudjuk, hanem vetjük szemeinket csak az égre, ezt mondván: istené a dücsősség.

Ilyen keserves állapotunkba folyamodtunk isten után az győzhetetlen és kegyelmes császárunk királyunk ő felségek kegyelmességéhez, esedezvén a mü választott ifjú kegyelmes urunk és törvényeink, szabadságink megtartásáért, mely ügyünkbe, hogy Ngod is mint méltóságos értelmes magyar fejedelem nékünk segítséggel legyen, alázatos bizodalommal kérjük és Ngodat ajánljuk istennek kegyes oltalmába.

Datum in *etc.*

Ngod alázatos szolgái

Palatinusnak, érseknek, cancelláriusnak.

A lap szélen: Érseknek így kell variálni: mint hivatalja szerint első magyar méltóság.

6.

1690. ápr. 24.

Az ifjú fejedelem nevében kelt expeditiók.

Ifjú urunk nevével a római császárnak ő felségének 19. Aprilis.

Sacratissima caesarea regiaque Majestas, domine domine mihi clementissime, benignissime.

Charissima et indulgentissima matre ante sesqui circiter annos et nunc optimo patre orbatus, ad summi orpha-

norum patris dei [1]) misericordiam sacratissimae Vestrae Majestatis et clementiam et dominorum meae patriae statuum fidem ac tutelam rejectus hoc pullato et supplicissimo libello ad humillima augustissimae [2]) Vestrae Majestatis pedum oscula conpareo et cum lachrymis ac singultibus quam humillime, oro ut erga me, omni quasi humana ope destitutum orphanum exerceat misericordiam, deo et omnibus bonis gratissimam et quae me ac dominos status ad aeternam erga sacratissimam Vestram Majestatem et augustissimam ejus domum ac rempublicam christianam fidelitatem ac devotionem indissolubiliter obstringat, quamquidem sacrmae Vestrae Majestatis pietatem ac clementiam summus ille orphanorum pater [3]) in hac et futura vita et in sera augustissimae domus posteritate quam uberrime remuneretur.

Datum in *etc.*

Ugyan ifjú urunk nevével az ifjú királynak.

Sacratissima Romanorum regia Majestas, domine domine clementissime.

Ezt is úgy kell írni, csakhogy a jegyeknél variálni kell.

A. Ad augustissimi imperatoris et

B. Az augustissimae helyén sacratissimae-t kell írni.

C. Longissima augustissimorum parentum vita, felicissima corporis animi et gloriae adolescentia, et denique in futura etiam vita ac sera augustissimae domus posteritate quam uberrime remuneretur.

Datum in *etc.*

Ifjú urunk nevével a miniszthereknek.

Praemissis titulis praemittendis.

Cum ego charissima et indulgentissima matre et optimo patre orbatus et omni quasi humana ope destitutus orphanus medio generosi domini Pauli Nagy ad pedes augustissimarum Suarum Majestatum per supplicissimas meas literas conpaream, rogo cum omni debito respectu ac submissione Vestram Excellentiam (Celsitudinem) ut meam causam sua apud Suam Majestatem sacratissimam intercessione promovere dignetur. Quod christianae charitatis et pietatis opus, si quidem ego et domini meae patriae sta-

[1]) Itt van az *A.* jegy, lásd a következő levélnél a jelentését.
[2]) Itt van a *B.* jegy.
[3]) Itt a *C.* jegy.

tus condigne reservire non possunt, summus orphanorum pater Vestrae Excellentiae in toto suae vitae cursu et sera morte, futura denique in longum posteritate quam clementissime remuneretur.

Datum in *etc.*

A lotharingiai herczegnek ifjú urunk nevével.

Serenissime ac gloriosissime princeps, domine domine gratiosissime.

Quo me triste et inevitabile gloriosae memoriae colendissimi mei domini et optimi patris fatum 15. praesentis mensis deduxerit, facile credo Serenitas Vestra tam propriis in suis vicissitudinibus exantlatis, quam charissimae hujus meae patriae visu ac plena rerum nostrarum notitia edocta judicabit. Cum ergo in hoc meo, tam per aetatem quam omnes alias circumstantias omni quasi ope destituto statu, nihil quo me post deum et augustissimam suam Majestatem vertam, magis obvium habeam, quam gratiam et fidem Vestrae Serenitatis. Rogo quam humillime et confidentissime: recolat gratiosa memoria principalem suam parolam et fidem, qua in capitulationibus inter Serenitatem Vestram, ex parte Suae Majestatis et piae memoriae meos parentes ac dominos status anno octogesimo septimo percussis meae etiam securitati prospectum est et pro sua erga quosvis orphanos pietate agat meam apud sacratissimam Suam Majestatem causam et licet hoc inter alia pro tot victoriis a deo collatis sacrificio deo certe orphanorum patri ac vindici gratissimo, et quod me ac totam Transylvaniam ad grata in perpetuum obsequia ac servitia Vestrae serenitati devinciat tubamque ad seras posteritates intonet: Carolum nempe Lotharingiae ducem, non tantum Turcarum victorem, sed orphanorum etiam patrem fuisse. Quod denique deus Vestrae Serenitati in toto suae vitae cursu et mortis articulo, post sera denique fata regnaturae posteritati refundat et remuneretur quam liberalissime.

Datum in *etc.*

Ifjú urunk nevével palatinusnak.

Méltóságos fejedelem, bizodalmas uram *etc.*

Nagy keserűséggel kell Kglmednek jelentenem, miképpen tetézé isten az én árvaságomot az én szerelmes kegyel-

mes uram és édes jó atyám halálával az jelen való hónapnak 15-dik napján, melylyel minemü gyámoltalanságra jutottam legyen, megitílheti Kglmed: én ki nem írhatom, sem ki nem mondhatom, csak vetem szemeimet az árvák atyjára, az istenre. És egyszersmind kérem Kglmedet bizodalmoson, szegény üdvezült atyámhoz mutatott *atyafiságát*, jóakaratját rajtam continuálja, mely jó affectióját isten Kglmednek *mind maga méltóságos személyébe, mind szerelmes maradékiba* jutalmaztassa meg, *melyet* én is minden kötelességgel meg igyekezem szolgálni. Ajánlván mégis isten oltalmába Kglmedet.

Datum in *etc.*

Az érseknek, cancellárіusnak ezen stylusssal, kihagyván csak azokat, ahul lineát vontam alája.

Lap alján: U. R. uramnak.

(Egykoru fogalmazvány, melyben a dűlt betűkkel szedettek alá vannak húzva, a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

CXV.

1690. ápr. 8.

Zrinyi Ádám levele a fejedelemhez: Kanizsa visszafoglalását jelenti.

Celsissime princeps, dne dne et patrone gratiosissime.

Praesto, quod Celsitudini Vrae de communicatione novorum Fogarasini existens promisi eandemque certiorem reddo de Canisiensi deditione, quam hactenus jam peractam conjicere est ex ultimis postalibus litteris, quibus perscribitur actu praesidium illud Turcicum cum dno generale comite Battyani convenisse et quidem conditionibus iisdem ac Turcae ex Alba Regali atque Agrienses, arci et fortalitio cessuros, in quem finem currus, quoscunque ex circumvicinis Saladiense, Castriferrei et Soproniensi comitatibus haberi possunt, convehuntur, ad jam dictos Turcas-Canisienses promovendos, et ubi semel Dravum attigerint, secundo flumine in Danubium et sic ultra ad Turciae limites, deducendos. Deo sint grates pro hac incruenta victoria. Ego vero, si quae et alia memoratu digna occurrerint, non intermittam notificare, cum sim et permaneo

Celsitudinis Vestrae

Segisvarini 8. Aprilis, 1690.

servus obsequentissimus

Comes Adamus a Zrinio, m. p.

Külczím: Celsissimo et illustrissimo dno dno Michaeli Apaffy, Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino ac Siculorum comiti, domino ac patrono mihi gratiosissimo.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

CXVI.

1690. máj. 8—18.

A delegatió fogarasi üléseinek határozatai.

Consultationes occasione generalium regni comitiorum ad diem 4. mensis Aprilis in arcem Fogaras indictorum at celebratorum continuata series.

Acta diei 8. Maji.

(Történeti Lapok 566. l.)

Annexa diei 8. Maji.

(Ugyanott 567. l.)

Acta diei 9. Maji.

(Ugyanott 568. l.)

A die 10. mensis Maji usque ad 16. ejusdem diversae relationes perceptae et expeditae extiterunt feriis etiam Pentecontes celebratae.

Die 19. Maji urunk ő nagysága Fogarasból megindúlt Porumbákra.

CXVII.

1690. máj. 21—23.

A delegátió porumbáki üléseinek határozatai.

Consultatio Porumbakiensis.

(Megjelent K. Papp Miklós Tört. Lapok I. k. 583. s köv. ll.)

CXVIII.

1690. jún. 3—16.

Ujabb lépések a Thököly-féle jószágok ügyében.

a)

1690. jún. 3.

A császár átirata a rendekhez.

Leopoldus dei gratia electus Romanorum imperator, semper augustus, ac Germaniae, Hungariae Bohemiaeque *etc.* rex.

Spectabiles ac magnifici, egregii item et nobiles, prudentes ac circumspecti, fideles nobis dilecti. Fidelitates Vestrae recenti tenebunt memoria, qualemnam principis regni Hungariae palatini Pauli Eszterházy conthoralis et aliae sorores ejusdem, utpote Francisci Eszterházy et Stephani Nádasdy comitum olim relictae viduae, filiae vero comitis quondam Stephani Tököly ex comitissa olim Maria Gyulaffy procreatae, occasione universorum bonorum Transylvanicorum utpote dominiorum Hunyad, Küköllyő, Illye, Karko, Sziget, ..., aliorumque, si quae reperirentur, maternorum et materno aviticorum suorum, alias jam de more et consuetudine Vestra inter memoratas dominas, earundemque fratrem Emericum Tököly contra Fidelitates Vestras, iuxta strictissimas ejusdem reversales defuncto principi Transylvaniae scriptotenus datas, notam incurrentem, ante aliquot annos per easdem Fidelitates Vestras tanquam status Transylvaniae realiter divisorum et sequestratorum, hactenusque prae manibus aliorum existentium, uti etiam per ipsum Emericum Tököly, de summa Husztensi ad triginta circiter millia tallerorum, manibus ejusdem Emerici Tököly pro eodem, ac praenominatis tribus sororibus, per praefatum olim principem et principissam dinumerata, factam distractionem et abalienationem, manifestam haberent injuriam. Et licet ad initium anni millesimi sexcentisimi octuagesimi octavi ad demissam suam instantiam praelibatus princeps palatinus benignas a Majestate nostra praefato olim principi eotunc in vivis existenti, occasione ratarum pro parte antelatarum consortis suae et relictarum duarum viduarum, de dictis universis bonis trium portionum alioquin, uti praemissum est, per Fidelitates Vestras veluti status et ordines Transylvaniae, jam antehac sequestrata-

rum fiendae assignationis sonantes literas obtinuisset, ac penes easdem suum et praefatarum dominarum mandatarium sufficienter instructum ad iteratas dicti olim principis intimationes, pro effectiva dictorum bonorum assignatione et apprehensione expedivisset, nihilominus variis eorum per memoratum quandam principem allegatis ex rationibus et vel valetudinario ejusdem defunctaeque etiam consortis suae statu accedente, nullam effectivam habere potuerunt contentationem, praedeclaratum tamen mandatarium cum ea affidatione idem quondam princeps primariique ejusdem ministri simul existentes remiserunt, quod alio quovis tempore, ubi noviter suum ad id expediverint legitimum mandatarium, effectivam, vel peractualem in specie bonorum modo praevio realiter jam divisorum et pro ipsis excisorum resignationem, aut aequivalentis eorundem pretii depositionem, eaedem dominae consecuturae sunt satisfactionem. Interim dum sub anni proxime praeteriti initium noviter idem princeps palatinus suum et praenotatarum dominarum mandatarium pro apprehensione erga praemissam affidationem legitime praetensorum bonorum, aut pro iisdem aequivalentis summae levatione expedire voluisset, eo tum dicti olim principis ablegato egregio Paulo Nagy hic ad augustam aulam nostram existente intentionemque memorati principis palatini subintelligente, procul dubio legitimam dictarum dominarum acquisitionem protrahendi remorasque et inanes iisdem expensas causandi animo, alias ipsi principi palatino sonantes obtinuisset literas, quibus tali ex supposito, quasi vero idem intuitu praescriptae praetensionis justitiae et aequitati conformi per fidelitates vestras qua status Transylvaniae impendenda satisfactione contentus reddi nolens, rigorosis nostris mandatis, iisdem fidelitatibus Vestris minatus fuisset, eidem demandaveramus, quatenus idem legibus et consuetudinibus Transylvanicis se accommodare et juxta eas procedere velit, siquidem tali juris ordine observato, eaedem Fidelitates Vestrae, et defunctus etiam princeps satisfactionem ipsis dnabus impendere velle ultro pollicebantur. Cum autem idem princeps palatinus pollicitae ejusmodi satisfactionis nullum hactenus vidisset effectum, praesertim in re tam clara, quae ulteriori juris processu haud indigeret, ex eo, quod nihil aliud, quam praespecificata bona secundum constitutiones et leges vestras, uti superius attactum est, praefatis dnabus, vel ipsarum etiam mandatariis absentibus, et insciis per ipsasmet Fidelitates Vestras, quam status Transylvaniae quadripartita et divisa sorteque divisionaria pro dictis dnabus in personis

earundem extracta et observata in literisque divisionalibus penes Fidelitates Vestras habitis, vel in aliquo loco authentico repositis et existentibus specifice declarata exposcerentur legitimis haeredibus assignanda, iterato institit idem princeps palatinus humillime quatenus ulterius etiam eatenus juribus praedictarum dominarum prospicere, Fidelitatibusque Vestris desuper mandare benigne dignaremur.

Ac proinde nos justis ejusdem principis palatini postulatis annuere volentes, priusquam res ad rigorosiora deveniat satisfactionis media, Fidelitates Vestras hisce paterne requirendas esse duximus, quatenus occasione hac, qua praefatus princeps palatinus proprium ad Fidelitates Vestras expedivit cursorem, categoricam nobis superinde resolutionem in eo dare nullatenus intermittant, utrum videlicet tam praedictorum bonorum maternorum et materno avit .... vi etiam per Fidelitates Vestras qua status factae sequestrationis ..... earundem dominarum tres portiones, una cum fructibus a praedicta ..... per quoscunque hactenus perceptis, quam vero ratione praescriptae summae triginta circiter millium tallerorum modo praevio per praedictum Emericum Tököly distractorum ex portione ejusdem fiscali, quarta nimirum praedictorum bonorum parte, plenariam et omnimodam velint iisdem dnabus impendere satisfactionem; ne per iteratas et frustraneas mandatariorum suorum in tam remotas partes fiendas expeditiones tum ipse princeps palatinus, tum vero attactae dominae sorores Tökölianae majoribus involvantur expensis, verum de aliis congruis debitae satisfactionis sibi providere valeant mediis. Fidelitatibus Vestris in reliquo caesarea et regia gratia nostra propensi manentes.

Datum in castro nostro Laxemburgh die tertia mensis Junii, anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo.

Leopoldus, m. p.

Joannes Maholány, m. p.

Külczím: Spectabilibus ac magnificis egregiis et nobilibus, nec non prudentibus ac circumspectis statibus et ordinibus Transylvaniae *etc.* fidelibus nobis delectis.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

b)

1690. jún. 16.

Esterházy nádor levele a rendekhez.

Illustrissimi, spectabilis et magnifici, generosi item et egregii domini amici nobis observandissimi.

Minemő igazságos nyilvánvaló kereseti légyen kedves atyánkfiának s egytestvér nénjeinek, néhai gróf Thököly István leányinak Erdélyben annyjok után őket nézendő jószágokban, tudva vagyon kglmeteknél. És jóllehet kglmetek által lött osztály szerint, említett asszonyok részére iratott portióknak apprehensiójára nézve ezelőtt két esztendővel bizonyos embereinket küttük volt kglmetekhez, mindazáltal azok holmi kigondolt okokból mindennémő contentum nélkül visszabocsáttattak. Hogy azért újobban annyi földre sok költségnek szaporétásával haszontalanul emberinket ne fárasztanánk, akartuk ezen alkalmatossággal szolgánkot beküldvén praevie experiálnunk kglmetek szándékát, akarja-é igazságos kévánságit az asszonyoknak secundálni? és kglmetek magok törvénye szerint lött osztályban nekiek jutott jószágokat visszaadni? tudhassák mihez tartani magokat s igaz jussoknak provideálni; kiről is mit parancsoljon kegyelmes urunk ő felsége kglmeteknek ezen annectált kegyes levelébül meg fogja érteni. Mely iránt az klmetek kévánatos válaszát ezen levelünk megadó szolgánk által elvárván, kévánjuk, éltesse isten sokáig szerencsésen kglmeteket.

Viennae, 16. Junii. Anno 1690.

Praetitulatarum Dominationum Vestrarum

amicus servire paratus
Paulus Esterházy, m. p.

Külczím: Illustrissimis, spectabilibus ac magnificis, generosis, egregiis et nobilibus dominis N. N. universis statibus ac ordinibus Transylvaniae *etc.*, dominis amicis nobis observandissimis.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

c)

1690. jún. 16.

Esterházy levele Telekihez.

Illustrissime comes, domine amice observandissime.

Salutem et servitiorum commendationem. Mit parancsoljon kglmes urunk ő felsége, kedves atyánkfia, T. egytestvér nénjei dolgokban az nemes erdéli statusoknak s mi is mit írtunk ő kglmeknek, ugyanazon levelekbül bővebben informáltatik Kglmed. És minthogy ezelőtt két esztendővel béküldett szolgáink, holmi mentségekkel élvén megholt fejedelem is, mindennémő contentum nélkül visszabocsáttattak: hogy újonnan annyi földre sok költségnek szaporétásával küldendő embereinket haszontalanul ne fáraszszuk, ezen alkalmatossággal szolgánkot beküldvén, kévánja ő felsége s mi is említett statusok cathegorica resolutióját venni, akarják-é nyilvánvaló igazságos keresetit az asszonyoknak secundálni s az jószágokat visszaadni, hogy azután bizonyosra mehessen emberünk, vagyis igaz jussunknak tudjunk provideálni. Kihez képest Kglmedet akartuk praesentibus requirálnunk, oly igazságszerető úriembernek ismervén lenni, ne neheztelje megírt statusoktúl kévánt resolutiót maga szép dexteritása szerint úgy secundálni s ő kglmeket disponálni, hogy tandem igazságos ügyekben említett asszonyok Kglmed hathatós cooperatiója által mehessenek elő s lehessen teljes satisfactiójok, kivel is Kglmed mind maga, mind nemes statusok szolgálatjára s más dolgokban viszontag való kedveskedésre obligál bennünket. Elvárván azért ezen szolgánk által az kévánt választot *(így!)*, éltesse isten sokáig szerencsésen Kglmedet.

Viennae, 16. Junii. Anno 1690.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

amicus servire paratus
Paulus Esterházy, m. p.

Külczím: Illustrissimo domino Michaeli Teleki, comiti de Szék, exercituum regni Transylvaniae generali et domino nobis observandissimo.

In Transylvania.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

CXIX.

1690. jún. 17—júl. 1.

A radnóthi delegatió határozatai.

Consultatio Radnothiensis. Deliberationes illustris deputationis in consultatione Radnothiensi pro die 17. Junii 1690. indicta conscriptae.

(Megjelent K. Papp Miklós Történeti Lapok I. k. 597. s köv., 1613. s köv. ll.)

CXX.

1690. jún. 18.

Nagy Pál bécsi követ jelentése.

Méltóságos úr, nékem uram.

Mind gyakorta való s mind bizontalan irásommal, hogy ilyen sok renden, uram, Kegyelmedet terhelem, alázatosan követem, de mit tudok tenni, könnyebb mégis ha magamot Kegyelmednek eszében juttathatom; én még csak azon formán s állapottal vagyok, az mint már egynehány izben megírtam uram Kegyelmednek, eleget sollicitálódom az ministerek ő ngok után, ő ngok is igérik eléggé magokat, ő felsége előtt proponálják s munkálódják, ő felsége az mennyiben lehet hamar és jól resolválja magát, azon igéret, miolta itt vagyok, mind megvolt, azomban az üdő tölt s telik, én penig bizonytalanul várakozom. Istennek hála mégis valamely felé fordulok, Kegyelmed felől az ministerektől mindenütt dicséretes s nagy jó emlékezetet hallok, bizonyos jó választ mindazáltal csak ugyan nem vehetek s re infecta vissza nem mehetek.

Az mint uram ennek előtte két izben is, az mint érthettem, Kegyelmednek megírtam az herczegasszony és atyjafiai praetensiójok iránt való dolgokot, most is egyebet nem írhatok. Most küldi postán császár ő felsége leveleivel be az herczeg bizonyos emberét, azt hiszem Kegyelmednek is viszen külön ő felségétől levelet, már abból az mostani ott benn leendő válaszból akarja az herczeg disponálni dolgait, ha az alkolom kell, plenipotentiával küld be, ha penig nem fog urunk ő nga részéről az alkolom tetszeni, úgy keres más utat magának. Egy nehány izben mind az herczeg s

mind az herczegasszony ezen dologról beszélett, bizony oly candide szólanak az dologhoz s az alkalomhoz; csak valami alkalmatlan nyughatatlan elméjű ember mind ő herczegségeket meg ne vesztegesse s mind Kegyelmednek ellenkezőképen felőlök vagy az ő dolgok iránt ne hizelkedjék — öszve tér *(így!)*.

Az mi hírek uram itt publice folynak in originalibus Kegyelmednek beküldöttem. Magyar cancelláriust tegnap eskettek, egy Jaklin nevű püspököt, magyar consiliáriust kettőt mellé, Kéri Ferencz uramat ő ngát másod magával.

Az öreg Ziczi uramat tavernicorum magisternek, Czobor uramat janitorum magisternek.

Az miket urunknak ő ngának irtam és az méltóságos tanácsnak Keglmedet alázatoson kérem, méltóztassék megolvasni és beragasztatván ő ngoknak megküldeni, én elhiszem némelyikével megnevetnek, de arról én nem tehetek, tovább én magam értelminél nem mehetek.

Pekry Lőrincz uram már itt dolgait alkalmasint elvégezte, már itt nem késik, bizonyos jószággal contentáltatott, mely felől az kamarának parancsolt ő felsége, keziben bocsássák, baronatusi titulust, végvárbeli kapitányságot adtanak, most is el kell menni az török ellen való hadban obesterségben, mind német mind magyar urak előtt szép böcsületit, kedvességit látom, Kegyelmedhez való kötelességit, úgy látom, igen megtartja, esküszik is, hogy soha azt meg nem változtatja. Ezzel az úr istennek áldása legyen uram Kegyelmeden és maradok

Viennae, 18. Junii 1690

Kegyelmed

alázatos szolgája
Nagy Pál, m. p.

Külczím: Méltóságos úrnak Széki Teleki Mihály uramnak, cum pleno honore titulo nekem . . . . . .

Ugyanott, más kézzel: Palatinus uram szolgája hozta 12. Julii. 1690.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

CXXI.

1690. júl. 7.

Teleki Mihály a tanácsuraknak.

Ajánlom ngtoknak s kegyelmeteknek szolgálatomat.

Római császár kegyelmes urunk ő felsége, ez hazában lévő generálisa méltóságos Heisler generál uram ő nga

intimatiójábul lett kegyelmes urunk ő nga mellett lévő deputatusi atyafiak ő kegyelmeknek tetszésibül irom, kérvén ngtokat s kegyelmeteket, kénszerítvén ő felségéhez római császár kegyelmes urunkhoz való szoros kötelességekre, fejedelmünkhöz való hűségekre s hazánkhoz való szeretetekre, hogy oly készen legyenek mind lovassal s gyaloggal, hogy mihelyen második tudósítást veszik, viritim felülhessenek és oda mehessenek, az hová a szükség kívánja. Isten nagyságtokat s kegyelmeteket éltesse.

Gernyeszeg, 7. Julii. 1690.

Ngtoknak s kegyelmeteknek szolgája, atyjokfia

Teleki Mihály, m. p.

Kívül: 1690. 7. Julii. Gernyeszeg. Igy írtam az had készület felől.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

CXXII.

1690. júl. 10—12.

A radnóthi delegatió határozatai.

Consultatio Radnothiensis. Deliberationes illustris deputationis in ejusdem congregatione ad diem 10. Julii anno 1690. in castrum Radnoth promulgata conscriptae.

(Megjelent K. Papp Miklós, Tört. Lapok I. k. 632. s k. ll.)

CXXIII.

1690. júl. 24—aug. 7.

A radnóthi delegatió határozatai.

Deliberationes illustris deputationis in congregatione eorundem ad diem 24. Julii promulgata conclusae. Anno 1690.

(Megjelent K. Papp Miklós, Tört. Lapok I. k. 645. s k. ll.)

CXXIV.

1690. aug. 5.

A fejedelmi tanács aug. 21-ére Radnóthhoz országgyűlést hirdet.

Ajánljuk Keglmednek szolgálatunkat. Isten Keglmedet sokáig jó egészségben éltesse.

Az mostan fenforgó állapotok és ez haza kételenítő dolgai úgy kivánván, szükségesnek itíltük országgyűlését promulgáltatni. Keglmedet azért hazájához, keglmes urunkhoz fejedelmünkhöz tartozó kötelességére kénszerítjük ad diem 21 praesentis mensis Augusti ide Rathnóthra, az mi keglmes urunk ő naga udvarában compareálni el ne mulassa, mert az decretumban és az articulusokban írt poenat semmiképpen el nem kerüli. Azon gyűles alkalmatosságával Tompa Miklós és más complex társának is ország előtt igazodik el dolga.

Elhisszük, érthette keglmetek amaz magyar nemzet veszedelmére, hazája romlására született és az egész keresztyénség injuriájára az pogánynyal öszveczimborált Tököly ez hazában való izgága szerzetnek csinálására és római császár keglmes urunk ő felsége hűségében való megtántorítására, keglmes urunk fejedelmi székinek elfordítására holmi tökélletlen mesterséges szókkal írt patenseket bocsátott ez hazában. Keglmed azért római császár keglmes urunkhoz ő felségéhez való kötelességét, ez hazához való szeretetét előtte viselvén, ha kinek kezében afféle patensek, vagy Tökölynek egyéb levelei keziben akadtanak volna, az ország gyűlésére előhozni el ne mulassa, valaki pedig el nem hozza akkorra, azután megtudódik, kemény büntetése lészen, azomban kiki keglmetek közül római császár keglmes urunkhoz ő felségéhez való kötelességben keglmes urunk fejedelmünk hűségében állhatatosan megmaradjon, Tökölynek semminemű tökélletlen mesterséges practicáira nézve hűségében meg ne tántorodjék, sőt, ha hol ez hazában járó embereit értheti, kötelessége szerént megfogni, vagy fogatni, az udvarhoz hozni, vagy küldeni el ne mulassa. Isten Keglmedet éltesse.

Radnóth, 5. Augusti, anno 1690.

Ego . . . . .

(Eredeti fogalmazvány az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

Jegyzet: A meghívókat a tanácsurak nêv szerént mind aláirták.

CXXV.

1690. aug. 5—6.

Heisler Donát levelei Telekihez.

a)

1690. aug. 5.

Excellentissime domine, domine mihi colendissime.

Repraesentarunt litterae ab inclyta deputatione mihi exhibitae quaerelas et difficultates, quas in dominum Ladislaum comitem Csáki, reverendum patrem Dunoth iactat Excellentia Vestra et inclyta dicta deputatio, quibus eosuper mutui responsi loco innotescens, tam dominum comitem Csáki, quam patrem Dunoth penitus nullam ab excelsa aula agendi aut pertractandi in regno sibi concessam esse facultatem, qua ratione eorundem propositiones non solum nullatenus attendendae, eoque minus observandae sunt, sed etiam nec minima adhibenda est fides, et solo perspecto hujusque zelo, ac perpetrata fidelitatis realitate intentiones sacratissimae suae Majestatis domini domini nostri clementissimi exequi conantur; ego vero easdem difficultates ad suam sacratissimam Majestatem humillime deferam, spe fretus, quin non benignissimum recepturae responsum, quod Excellentia Vestra data occasione et commoditate inclytae deputationi suaviter tamen notificare ne gravetur. Praeterea supra modo recensitum punctum ab excelsa aula mihi aliud quid patefactum, scilicet regem Poloniae per Moldaviam Tartaros Budziakienses aggredi, eos terra hactenus obsessa armis suis ejicere, atque provinciam istam in exstirpationem eorundem devastare allaboraturum fore, ad quod opus et bonum eatenus propositum conficiendum, regiae suae Majestatis exercitum actuale iamiam iter suscepisse et paulo post in confiniis dictae Moldaviae adventurum esse fertur: ut autem appropinquante regio exercitu intentum hocce quo securius mandaretur effectui, etiam sua Augustissima Rom. Imper. Majestas partem armorum suorum eidem coniungere, simul vero benignissime statuit, ut exposcente ita tum commune bono, quam ipsa belli ratione inclytus status Transylvanicus suam quoque attribuere assistentiam et quinque millia equestris ordinis bene armatos milites penes Germanicam militiam hac exeuntem sistere, exmittere ac coniungere debeat. Adeoque Excellentiae Vestrae propositum hoc cum inclyta deputatione communicare, atque tali

modo instituere placeat, ut praelibatus militiae numerus paratus ac promptus primis acceptis ordinibus bono modo insurgere et exire, proinde unitim coniunctisque viribus adoptatum propositi scopum assequi valeamus; siquidem enim huic operi non exiguam suppeteret admaturationem propria Excellentiae Vestrae praesentia, quam sincerissime id sibi persuasum haberem, ut alium quendam pro tempore deputationi e magnatibus praesidentem et sui loco dirigentem constituat, pro persona sua vero his rebus gerendis adesse non intermittat; quosuper et quam hac de causa Excellentia Vestra inclytaque deputatio dispositionem fecerit, prolixum et fundamentale praestolaturus responsum. Coeterum dum plane ab Excellentia Vestra Cibinium redirem, in via is rumor mihi relatus, Tökölium nimirum cum militia adhaerentibusque quibusvis paucis Turcis ac Tartaris Pitest versus iter suum instituisse, exinde vel ad passum Tereczvar, aut ad terram Fogorassiniensem provinciam nostram irruere velle, pro obstante me hodie adhuc Fogorassinum et inde ulterius Coronam ad instituendas necessitates conferam; cum autem fors falsus is rumor, aut praetextus esse et hostis vicinitatem Szászsebesiniensem intra Szászsebes et Hadzegk invadere posset, necessarium judico, ut etiam reliqui comitatenses insurgant et ad dictam vicinitatem se congregant et ad illas partes invigilent, ubi proinde pariter bonam experiendam haberet hostis resistentiam. Si quae plura novalia habuero, Excellentiae Vestrae quantocius significare non intermittam. Eandem interea divinae recommendans protectioni, maneoque

Excellentiae Vestrae

Cibinii, die 5. Augusti 1690.

obligatissimus et ex corde syncerus servus
Donatus Heisler, m. p.

Külczím: Excellentissimo domino Michaeli Teleki de Szegk, principatus Transylvanici consiliario intimo, necnon supremo eiusdem generali, domino mihi colendissimo.

Radnóth.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

b)

1690. aug. 5.

Excellentissime domine, domine colendissime.

Excellentiae Vestrae hisce innotesco, quod hoc plane momento hic Fogarassini, ut hodie memini, appulerim, cum

vero is rumor, de quo eandem certiorem reddidi, a diversis mihi significetur et confirmetur locis, Tökölius quoque cum adhaerentibus suis spatio horae retro Campum-Longum existat, atque hanc provinciam ad passum Tereczvar invadere cogitet, me directa via ad praefatum passum sine mora conferam et ad dirimendum ipsius propositum, necessaria pro virium conatu disponam. Ego in hodiernis meis de alio hostis concepto cogitavi, scilicet quod hic ac Tereczvar diversionem, ad vicinitatem Szászsebiensem vero et intra Hadzegk és Szászsebes ingressum impetu et vi tentare posset, quapropter Excellentia Vestra reliquorum comitatensium insurrectionem vehementissime promovere et ut se non ad Albam Juliam, sed ad Szebeses sistant ac congregent, instituere dignetur, unde pro rei exigentia, tam ex parte dextra versus passum Valkon, quam ex sinistra versus Rubram Turim invigilare valebunt et sic non inutile disposuisse censeo. Excellentiam Vestram proinde valere cupio ac ejusdem gratiae me instantissime recommendo maneoque

Excellentiae Vestrae

Fogarasini, die 5. Augusti 1690. hora 7 vespertiniana

obligatissimus et ex corde syncerus servus

Donatus Heisler, m. p.

Külczím: Excellentissimo domino, domino Michaeli Teleki de Szegk, principatus Transylvanici consiliario intimo, necnon supremo eiusdem generali, domino mihi colendissimo.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

c)

1690. aug. 6.

Excellentissime domine, domine mihi colendissime.

Super hesternas meas Fogarasini exaratas Excellentiae Vestrae hisce latere volo, me hac ipsa hora hic ad passum Törcsvár advenisse et cum continuos hostis rumores undequaquam percipiam, eundem viam et armata manu provinciam hanc accedere et ultimarium fortunae suae epilogum canere velle, pro sufficienti provinciae securitate dispositiones necessarias antevertam; quandoquidem exploratores consentaneo eloquio affirment, Tökölium sibi delatum a Porta Ottomannica Transylvaniae principatum non stabilientem capite et vita punire velle; de quo tamen sum-

mopere dubito et adhuc sub judice lis est. Praeterea quoque, ut ex ante et hesternis meis emanatis collegerit Excellentia Vestra, id sibi ratum habeat, ut reliquis ad insurrectionem convocandis Comitatensibus rigorosissimo et sine ulla prorsus mora ordine praecipiatur, quatenus se copiosiori, quo poterunt, numero quam citissime ad Szász-sebes, germanice Millenbach, sistant et congregant, quem in finem itaque pro maiori efficacia non exiguum foret, si quidam cum secretis mandatis ad inclytam regni Transylvaniae militiam, uti et Siculicalem, dimitterentur, hoc enim tenore, ut pro conservanda patria atque contestanda fidelitate erga suam Maiestatem sacratissimam vitam et sangvinem effundant et suam patriam nobiscum conjunctis viribus extremum usque defendere debeant, neque secus faciant; nos vero nullatenus omissuri eandem realis militis obligationem contra hosce paganos honorem et vitam offerre. Quae ulteriora mihi advenient novalia, Excellentiae Vestrae syncerissime consignare non negligam. Eidem me recommendo et maneo

Excellentiae Vestrae

servus obligatissimus ex corde syncerissimus

Donatus Heisler.

P. S. Pro certo dicitur, quod introitum tentare vellent per Törcsvár, Boza et Ojtoz, et provisionem facient in Rukari, Kempinae et Plojesd. Ad passum Frek misi 200 sclopetarios ex Cibinio, omnes passus reliquos in terra Fogarasiensi custodit per pedites suos magnificus dominus Gregorius Bethlen, et servat apud se tria vexilla equestris ordinis ex Udvarhely, 200 Valachos equites, uti mihi dixit, et omnes milites equestris ordinis ex terra Fogaras; cum istis omnibus custodiet passus et terram Fogarasiensem usque ad Alutam vel Rubram Turrim; et si domini Comitatenses stant apud Szászsebes, ubi et omnes passus sunt occlusi, possunt custod(iri) ad sinistram usque ad Rubram Turrim, ad dextram usque ad Valkany. Hic habeo duo regimina equitum, 200 sclopetarios, sex vexilla ex Udvarhely, novem ex Aranyos et Marosszék; in passu Tömös 150 Germanos pedites, apud Bozam stant duo regimina et 200 sclopetarii, cum omnibus Siculis ex illis tribus sedibus et ex Czik; apud passum Osdolam 100 Germani equites et tot Siculi, apud passum Ojtoz 200 Germani equites et pedites; et mandatum est, ut omnes pedites ex istis tribus sedibus ad passum Ojtoz et Osdolam confluant et defendant. Pro nunc sic est facta dispositio: si sua Excellentia

meliorem scit, grato animo suscipiam. De die in diem notificabo, quae occurrent, ut supra.

Hátára jegyezve: Heisler generál irta Törcsvárárúl 6. aug. 1690.

(Egykorú másolata a gr. Teleki család levéltárában. Missilisek 197. sz.)

CXXVI.

1690. aug. 14.

Teleki Mihály levele Absolonhoz.

Ajánlom Keglmednek köteles szolgálatomat.

Igen elfelejte Kegyelmed; itt mi azolta csak bajaskodtunk, ottan-ottan hozván az ellenségnek közelítését; ma is vettem im Dosa által küldett leveleit Heisler generál uramnak ő nagának, kiben is ő naga naponként való közelítését és béjövő szándékát irja az ellenségnek; nekem is parancsolja ő naga maga mellé való menetelemet, és noha feleségem s nagyobbik fiam igen betegek, mindazonáltal sepositis omnibus difficultatibus, holnap, isten velem levén, megindulok, és ha úgy kivántatik, vérem kiontásával és életem elfogyásával is ő felségéhez való hűségemet megmutatom: pro caesare, rege, principe, patria kész vagyok meghalnom.

Az egész székelység Heisler generál uram ő naga mellett van, az vármegyék is, reméllem, ma mind együtt lesznek.

Heisler generál ő naga valóban rendes dispositiókat tett az passusokon, hiszem, isten megszégyeníti az ellenséget.

Vagyon olyan hír is, hogy az tatárok revocáltatnának és hogy az fővezér is siettetné őket maga mellé.

Az mi jószáginkan, édes Absolon uram, igen felosztoztanak, az mint hallom, osztoznak naponként, a kik az török birodalomban voltanak; azok iránt irtam az méltóságos miniszter uraknak ő nagoknak.

Caraffa generál ő naga kétszer is irván nékem, arra is választ tettem; Keglmedet kérem mind az ő nagának, mind az Kinszki, úgy az Herberstain uramnak szóló levelemet adja meg, vagy ha isten az én szerencsémre felvitte Keglmedet, adja meg.

Az Keglmed nálam hagyta párokat magának adtam magam az generálnak ő nagának.

Az sok időktől kivánt conceptust is magamhoz vettem, kit is magam vittem az generálnak ő nagának.

Kegyelmedet kérem, ne felejtkezzék így el régi barátjáról, hanem tudósítson; Brazek uramnak én csak hírét sem hallom azolta. Keglmed nekem parancsoljon. Éltesse isten Keglmedet.

Gernyeszeg, 14. Aug. 1690.

Absolon uramnak irt levélnek pariája 14. Aug. 1690.

(A gr. Teleki család levéltárában. Mis. 297.)

CXXVII.

1690. szept. 15—29.

A keresztyén-szigeti országgyülés törvényei.

Nos Emericus Thököly dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles coeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis ad diem 15 mensis Septembris anni domini millesimi sexcentesimi nonagesimi, in civitatem nostram Albam-Juliam per nos promulgatis, sed ob multitudinem bellorum, ne sedes eadem regalis et districtus eiusdem desolaretur, in possessione Keresztyén-Sziget sedeque Saxonicali Szeben existente transmutatis ex edicto nostro celebrati, congregati exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos in eodem conventu communibus eorum votis et suffragiis parique et unanimi consensu conclusos omniaque et singula in eisdem contenta, ratos, gratos, et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam aliis observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est:

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem decimum-

quintum mensis Septembris anni millesimi sexcentesimi nonagesimi, in possessione dicta Keresztyén-Szigeth indictis, celebratis conclusi.

Articulus 1.

Már egynéhány esztendeje lévén, hogy az felséges ausztriai ház armadája titkos és színes módok alatt, az országnak jovallássa, akaratja s híre nélkül béhozatott és bocsáttatott volt szegény hazánkban; kinek elviselhetetlen igáját szivünknek nagy keserűségivel, minden szabadságunknak végső romlásával, kibeszélhetetlen terehviselésnek rajtunk való megneveltetésével kénytelenítettünk attólfogva erőnk felett hordozni: mert sok gratiánk igéreti után nem könnyebbséget nyertünk, hanem az sok külömb-külömbféle portiók megfizetése miatt mindenünkből való exhauriáltatásunkat világosan láttuk és tapasztaltuk; és midőn már semmi reménségünk nem volna, hogy valaha nemzetünknek ez nagy gyalázatos igája alól kiszabadulhatnánk: akkoron az mi nyomorúságink napjainak száma bételvén, az mindeneket titkos tanácsából bölcsen igazgató isten, az ki Nagyságodat sok esztendőknek elfolyása alatt, nem kevés fegyverzörgések között csudálatosan megtartotta, nem nézvén az mi hálaadatlan voltunkat, szintén olyan állapotunkban, midőn szemeinket nem volna kire vetnünk, mivel eléhbi kegyelmes urunk ő nagysága halál által tőlünk elvétetett és senki ő nagysága helyiben fejedelmül előnkben nem adatott volna, hanem csak valánk az nagy rettegésben, hogy az felséges ausztriai ház német gubernátort introducálna közinkben, kiben annál is nagyobb megnyomoríttatásunkat remélhetnők; akkoron, legnagyobb szükségünknek idején, idegen országbúl és népek közül az mi hatalmas, győzhetetlen török császárunk kegyelmességiből, feles számú hadainak hazánkban való kisírése által, minden nyomorúságunkból való felszabadíttatásunkra, isten kegyelméből Nagyságod édes hazájában s hazánkban béérkezék és hogy azon hatalmas török nemzetnek szivét Nagyságod méltóságos személyében hozzánk annyira megengesztelte, hogy boldog emlékezetű néhai Bethlen Gábor erdélyi kegyelmes fejedelem idejebéli szabadságunkat megadta, adónkat is leszállítván, Nagyságod méltóságos tekintetiért athnáméval hit alatt confirmálta és Nagyságod is magával együtt meghozta, sőt Nagyságodat is fejedelmi méltóságra szabad választásunkra hagyta. Dicsőség légyen az mindenható istennek érette és hogy Nagyságod is nem nézvén közüllünk sokaknak Nagyságod személye

és jovai ellen való ártalmas cselekedetit, kikért méltán keménykedhetett volna: hozzánk kegyelmessége hajlott és buzgó szeretetiből indíttatván, sok fáradsagit, élete koczkáztatásával való sok szenvedésit, hogy régi szabadságunkat helyre hozhassa, érettünk nem szánta elkövetni, életünk fogytáig való alázatos hűséggel megszolgáljuk Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak.

Mi is annakokáért magunk tökélletes szeretetünkből és szabados indulatinkból unanimi voto, suffragio et consensu, egész ország három nemzetűl, Nagyságodat választjuk eleinkről reánk szállott régi szabadságunk szerint fejünnek, országunkan méltóságos fejedelműl és hogy Nagyságod boldogul igazgathasson, mind pedig hosszas időkig szerencsésen fejedelmi méltóságban uralkodhassék, egyenlő szivvel alázatosan kivánjuk istentől ő felségitől; könyörögvén alázatosan Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak: az mint kezdette kegyelmességit reánk kiterjeszteni, úgy továbbra is elviselhetetlen terehviselésünk alól felszabadítani és régi szabadságunkat helyreállítani és azzal éltetni méltóztassék Nagyságod.

Articulus 2.

Conditiones eiusdem celsissimi principis Emerici Tököly per dominos regnicolas suae celsitudini oblatae.

Első condition.

Hogy minden rendeket személyválogatás nélkül, az négy accepta religiókban és azoknak szabados exercitiumiban ő nagysága megtart, az articulusok szerint.

Második condition.

Hazánk mostani romlott állapotját és az régi jóemlékezetű fejedelmeknek dicséretes példáját szeme előtt viselvén, minden úton elsőben is az fényes portához úgy moderálja dolgait ő nagysága, hogy onnan romlása ne következzék az szegény országnak, sőt valamelyeket ő nagysága az szegény hazának békességének megtartására és szabadságának helybenállítására, határinknak terjesztésére, oltalmazására feltalálhat: az szegény hazának romlása nélkül mindeneket elkövetni igyekezzék ő nagysága.

Harmadik condition.

Tanácsokat maga mellé mind az három nemzetből válasszon ő nagysága: törvény-, igazság-, békességszerető, jó

lelkiismeretű embereket, kiknek tanácsadásokhoz oly köteles légyen, hogy belső és külső minden országos dolgokat, vagy több szomszéd országokkal való tractálásokat ezeknek hírek nélkül ne cselekednék; ha pedig az tanácsok közül országunk törvénye, szabadsága, decretumi ellen valamelyik, lelkiismeretit nem tekintvén, veszedelmes és ártalmas tanácsra indítaná: comperta rei veritate, kedvezés nélkül afféle tanácsadót proscriptióval és notoriussággal büntessen ő nagysága.

Negyedik conditió.

Urak, nemesek, kerített és mező-városok, székelység és szászság, régi és legitime emanált privilegiumokban, donatiójokban, melyek helybenhagyattanak: annuentiájokban, inscriptiójokban megtartassanak, salvo jure alieno.

Ötödik conditió.

Az ország közönséges, egyenlő akaratjából végezését, articulusát maga is megtartja, másokkal megtartatja; szegénynek, boldognak, személyválogatás nélkül igaz törvényt szolgáltat, az sententiáknak executiójokat nem impediálja ő nagysága.

Hatodik conditió.

Minthogy mostan ennyi hadaknak az országban létele alatt kellett fejedelmet választanunk: köteles legyen arra, hogy az libera electiót teljes életiben semmi úton ne impediálja, hanem azt az országban integre megtartsa ő nagysága.

Hetedik conditió.

Tanácsi rendeknek, az ország gyűlésiben is mindeneknek ő nagysága libera voxot enged mindenféle panaszolkodásnak és igazságnak előszámlálására.

Nyolczadik conditió.

Idő lévén hozzá, — omnia fiscalia bona et alios proventus fiscales recuperálni igyekezik ő nagysága illendő módok alatt és az ország határit, végházait, tehetsége szerint — kiváltképpen tanács és ország híre nélkül — nem abalienálja.

Kilenczedik conditió.

Hogy soha senki vádlására uri, nemes és egyéb szabadsággal élő rendek közül, senkit törvény előtt nem arestálhat, sem színes mód alatt, hanem legitima citatione, mediante juris ordine convinctum et aggravatum és semmi violentiákat, akárkitől is alattvalói közül, senkit exerceálni nem enged ő nagysága.

Ezen conditiókon kivül is volnának, kegyelmes urunk, több conditiók: de mivel Nagyságodnak az fényes porta előtt való nagy tekintetit és hazánkhoz nagy szeretetit s mind szabadságunknak előmozdításának Nagyságod által nagy jeleit világosan látjuk és tapasztaljuk, — annakokáért Nagyságodat szorosabb és több conditiókkal nem terheljük, hanem bizzuk magunkat továbbra is Nagyságod kegyelmességire és hozzánk való nagy szeretetire, elhitetvén magunkkal, hogy Nagyságod is maga méltóságát, örök dicséretes emlékezetit nevelni igyekezik, hazánknak és mind szabadságunknak és törvényünknek oltalmazásában, öregbítésében.

Articulus 3.

Az mi kegyelmes urunk ő nagysága inauguratiójakor feljebb megirt conditióknak megtartására letett juramentumának formája.

Én, Tököly Imre, Erdély országának fejedelme, Magyarország hozzá tartozó részeinek ura és székelyek ispánja, esküszöm az élő Istenre, ki Atya, Fiú és Szent-Lélek, teljes Szent-Háromság egy igaz Isten, hogy én az megmondott birodalomban lévő minden rendeket az mostani előmben adatott conditiók szerint igazgatok, semmi újítást az országnak régi jó szokása és szabadsága ellen bé nem hozok, sőt mindeneket valamit az szegény hazának és benne lévő minden rendeknek közönséges javára és hasznára és törvény szerint való szabadságára mívelhetek, az én erőm s tehetségem szerint azon lészek, az országgal együtt. Isten engem úgy segéljen s úgy adja lelkem idvességit!

Articulus 4.

Forma juramenti dominorum consiliariorum.

Én T. T. esküszöm az élő Istenre, ki Atya, Fiú és Szent-Lélek, teljes Szent-Háromság egy igaz örök Isten, hogy az én kegyelmes uramnak, méltóságos Tököly Imre

urunknak ő nagyságának, Erdélyország fejedelmének, hozzá tartozó Magyarország részeinek urának, és székelyek ispánjának, teljes életemben igaz híve lészek, ellenséginek ellensége, barátainak barátja; soha sem titkon, sem nyilván az ő nagysága méltóságos személye, avagy fejedelemsége ellen nem practikálok, sőt ha másokat értenék is olyanokat, azoknak minden tehetségemmel ellene álló lészek és ő nagyságának magam, vagy mások által, minden halogatás nélkül és színmutatás nélkül, az ő valóságában jó idején hírré adom; senki ellen méltatlan nem vádolkodom, sem haragra nem ingerlem ő nagyságát. Ő nagyságának semminémű dologban ártalmas tanácsot szántszándékkal nem adok; minden előmben jövő országos, és különös személyt illető dologban igazsággal egyező voxot mondok, másokat is az voxban meg nem turbálok; az tanácsban forgó dolgokat, végezéseket időnap előtt semmi szín alatt senkinek ki nem mondok, jelentek; hivatalomban igazságosan eljárni igyekezem és azon kivül való dolgokban magamat nem avatom fejedelem, ország, tanács híre nélkül, — úgy mindazáltal, ha ő nagysága is az eleiben adatott conditiók szerint bir és igazgat. Isten engem úgy segéljen, úgy adja lelkem idvességit.

Articulus 5.

Forma juramenti, dominorum regnicolarum.

Én T. T. esküszöm az élő Istenre, ki Atya, Fiú és Szent-Lélek, teljes Szent-Háromság egy igaz Isten, hogy az én kegyelmes uramnak, az méltóságos Tököly Imre urunknak, Erdélyország fejedelminek, Magyarország hozzá tartozó részének urának, székelyek ispánjának, teljes életemben igaz és hű lészek, ellenséginek ellensége, barátjinak barátja. Soha se titkon, se nyilván, az ő nagysága méltóságos személye, vagy fejedelemsége ellen nem praktikálok, sőt ha másokat értenék is olyanokat: vagy magam, vagy más által ő nagyságának idején-korán értésére adni el nem mulatom, tehetségem szerint magam is az olyanoknak ellene állani igyekezem, úgy mindazáltal, ha ő nagysága is az eleiben adott conditiók szerint bir és igazgat. Isten engemet úgy segéljen, úgy adja lelkem idvességit.

Articulus 6.

Megvalljuk, kegyelmes urunk, ennekelőtte való időkben, némely nyughatatlan elméjű emberek Nagyságod mél-

tóságos személye ellen titkon és nyilván practikálódván, véghez vitték volt azt, hogy coram statibus regni sententiát pronunciáltatván Nagyságod ellen, ratione praeteriti cujusdam obligationis, minden erdélyi birodalomban lévő jószágit és jovait vigore ejusdem sententiae el is foglaltatták volt; mely megbántódását Nagyságodnak, Nagyságod kegyelmes propositiójából szivünk fájdalmával értjük: de mivel, kegyelmes urunk, azon nyughatatlan elméjű emberek, kik is magok ductusát követték inkább, mint az haza törvényeit s az mint akarták, végbenvitték: melyre nézve, minthogy Nagyságod, az akkori időben ez hazán kivül volt, ugyanezen nemes haza dispositiójából az magyar ügy mellett, az felséges ausztriai ház ellen, legitime citatus is nem lehetett, mivel ad scitum et notitiam devenire non potuit; másképen is ratione violationis reversalium et obligaminum, az causák prosecutiójának juxta articulos nem coram statibus et ordinibus regni, hanem coram suo competente judice kellett volna lenni, Nagyságod ellen is e szerint kellett volna procedálni. Annakokáért azon megemlített sententát minden executiójával együtt azon emberek munkájoknak és practikálásoknak és azoknak erőszakos unszolásokból, nem az statusok szabad voxolásából kiment dolognak agnoscálván: in omnibus punctis, clausulis et articulis, vigore praesentis articuli cassáljuk, annihiláljuk, és invalidáljuk in perpetuum, mind méltóságos személyére, ha miben illette volna s minden jószágira nézve, úgy hogy plenarie, pure et integre Nagyságod Erdélyben és hozzátartozó birodalomban lévő azon sententiával elfoglalt jószági immediate Nagyságod dominiumjában redeáljanak, és Nagyságod authoritásában álljon recuperáltatások; kérvén alázatosan Nagyságodat ne tulajdonítsa vétkül az szegény hazának: mivel minden practikák Nagyságod ellen azon erőszakos emberektől származtak.

Articulus 7.

Értvén, kegyelmes urunk, Nagyságod kegyelmes propositiójából, hogy Nagyságod mellett lévő becsületes nagy rendeknek és más rendbéli szolgáinak is incorporáltatásokat kivánja, mely Nagyságod propositióját alázatosan értvén: mi is egész országúl, három nemzetűl és hazánk törvénye szerint, tekintetes nagyságos Petróczi Petróczy István, Szlavnicziai Sándor Gáspár, Ludányi Baji Mihály, Sárközi Horváth István, Okolicsányi Okolicsáni András, Váradi Borbély István, Bajoni Horváth Ferencz, Pécs-Ujfalvi Pécsy Gábor, Csebi Pogány Zsigmond, Szepesváraljai Ugróczy László,

Dobai Dobay Gábor, Keneszlai Baji László, Ubrisi Ubrisy Ferencz, Lekcsei Sulyok Ferencz, Szuhai Szuhay György. Ludányi Baji András, Sárközi Horváth László, Bernádfalvi Földváry László, Füleky Mátyás, Csetneky András Deák, Ujfalvi Pécsy Imre atyánkfiait ő nagyságokat és ő kegyelmeket vigore praesentis articuli recipiáltuk az haza fiai és statusi közzé, és incorporáltuk a modo imposterum, kik is solemne juramentumokat az unióra és Nagyságod hűségire és haza szabadságinak, törvényinek megtartására coram statibus et ordinibus regni deponálják.

Articulus 8.

Görgény és Déva várának, minden hozzá tartozandó appertinentiákkal és bonumokkal, kegyelmes urunknak való inscribáltatásáról.

Kegyelmes urunk! Az nemes ország Nagyságodnak ez hazához való nagy szeretetit és hogy mennyi sok jót hozott légyen ez szegény hazának, (melyet az Nagyságod előtt való fejedelmek sok költségek, sok nyughatatlanságok után végben nem vihettek, mivel sem athnámét, sem az adónak leszállítását nem consequálhatták, melyeket Nagyságod nagy mértékben, reménségünk felett végbenvitt) világosan megtapasztalta: annakokáért az Nagyságod nagy jótétinek meghálálásáért Görgény várát hatvanezer forintokban, Déva várát is hasonlóképpen más hatvanezer forintokban, cum universis eorundem appertinentiis et utilitatibus Nagyságodnak, szerelmesinek, maradékinak, és legatariussinak, a modo imposterum, egész országúl, három nemzetűl, inscribáljuk, unanimi voto, suffragio et consensu. Ezeken kivül is az országtúl elidegenedett tartományokban, ha miket Nagyságod rehabeálhat, Nagyságodé legyen, salvis juribus eorundem, ha kiknek valamely helyekhez legitima és justa praetensiójok vagyon.

Articulus 9.

Szeben hogy oblocáltassék, igen méltó, melyről való dispositió álljon az Nagyságod kegyelmességiben; az több helyeknek is oblocatiójok álljon az Nagyságod kegyelmes dispositiójában, közönségesen annuálunk.

Articulus 10.

Követek expeditiójáról.

Hogy Nagyságod főkövetet az fényes portára denomináljon: alázatoson kivánjuk Nagyságodtól; mi is három

nemzetűl választottuk főkövet atyánkfia mellé az vármegyérűl Baló Mátyás, az Székelységről Mihács Mihály, az universitásról Nagy-Sinki János deák atyánkfiait, kiknek költségekről az tanácsurakkal méltóztassék Nagyságod kegyelmesen disponálni.

Articulus 11.

Szomszéd országokkal való correspondentiákról.

Minthogy, kegyelmes urunk, az szomszéd országokkal correspondentiát tartani igen szükséges: Nagyságod tudván jobban, kikkel kelljen correspondentiát tartani: annakokáért mikor követeket kelletik expediálni, hova és mikor, kiket itél Nagyságod alkalmatosoknak: az tanácsurakkal ő nagyságokkal s ő kegyelmekkel disponálni Nagyságod költségekkel együtt méltóztassék, közönségesen végeztük.

Articulus 12.

Az restantia-adónak felszedésiről és azoknak extractióinak, erogatióinak számvételiről.

Mivel kegyelmes urunk, most az hadaknak fenlétele miatt az restantiákról való számvétel végben nem mehet, noha igen szükséges azokról számot venni, egyébiránt is, az kiknél az adó perceptiójáról és erogatiójáról való regestumok vadnak, azok erős helyekben vonták magokat: annakokáért haladni kell, egyébiránt valamikről eddig számot nem adtak, indifferenter valamikor Nagyságod alkalmatosnak itéli lenni, tanácsúr híveivel ő nagyságokkal és ő kegyelmekkel együtt méltóztassék Nagyságod kegyelmesen parancsolni azoknak számvétele felől mind az perceptoroknak, mind az exactoroknak; melyeknek exactiójára rendeltük Kálnoky Sámuel, Horváth Miklós és Kovács István atyánkfiait, Segesvárról pedig az ottvaló tisztek egy polgárt rendeljenek ő kegyelmek mellé; supremus exactornak Nagyságod méltóztassék egy becsületes tanácsúr hívét denominálni; helye pedig az exactiónak legyen Segesvár, közönségesen végeztük, kegyelmes urunk.

Articulus 13.

Az fiskális jószágok recuperatiójáról.

Kegyelmes urunk, az fiskális jószágok recuperatiójáról az Approbata Constitutióban, Part. 2. tit. 8. art. 1. et

sequentibus lévén elégséges articulusink, mind pedig arról, kik legyenek érdemesek és érdemetlenek, miképpen vizsgáltassanak: constál azon articulusokból; azért mostan is, hogy azon articulusok mellett megtartassunk, közönségesen végeztük: könyörgünk alázatosan Nagyságodnak, méltóztassék kegyelmesen azon articulusinkat helybenhagyni.

Articulus 14.

Az német nemzet és az deputatió ejurálásáról.

Megvalljuk, kegyelmes urunk, hogy az német nemzet ezen Erdély országában nem egész ország hírivel s akaratjából intromittáltatott volt, hanem titkos deputatiót rendelvén az országnak némely nagy rendei: azoknak titkon való béhozásokból és minden erősségekben való collocáltatásokból erősedtenek meg az országban, ki miatt ez hazának minden lakosi elnyomorodtanak volt; hanem mostan Nagyságod hazánkban való béjövetele által, isten kegyelméből törött annyira le szarvok, hogy pihenést vehettünk magunknak. Hogy azért következendő időkre nézve az német birodalomtól és annak elviselhetetlen, gondoskodás felett való, minden sziveket irtóztató igájoktól mind az mostani és következendő fiai ez hazának megirtózzanak: annakokáért in perpetuum az német nemzetet és annak birodalmát vigore praesentis articuli ejuráljuk, sub anathemate; hasonlóképpen hogy az deputatiónak emlékezete is többé ne hallattassék ez hazában: egész országúl, három nemzetűl végeztük, kegyelmes urunk.

Articulus 15.

Az urunk ő nagysága hadainak lakhelyeknek megigérésekről.

Nagyságod kegyelmes propositiójából alázatosan értjük, hogy az Nagyságod mellett sokat szenvedett vitézeknek lakásokra illendő hely rendeltetnék az nemes országtól, kik is jövendőben az hazát és méltóságos fejedelmeket fegyverekkel szolgálnák; mi is, kegyelmes urunk, igen méltónak itéljük. Kiknek hol adattassék hely, az következendő országgyűlésire hogy haladjon, Nagyságodnak instálunk alázatosan.

Articulus 16.

Az székelység gratuitus labor alól való subleváltatásáról.

Kegyelmes urunk, hogy Nagyságod kegyelmességiből az székely natiónak szabadságában való megtartását, annál

inkább hogy gratuitus laborral és egyéb szabadságok ellen való dologgal akárkiktől is, úgy fő- és vicetisztektől ne terheltessenek, meg nem engedi, arról való kegyelmességit igéri, alázatosan megszolgáljuk Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak. Könyörgünk igen alázatosan Nagyságodnak: az vármegyék ő kegyelmek is élhessenek Nagyságod ezen kegyelmességivel.

Articulus 17.

Az székelység adajának leszállításának jó reménség alatt való megigérésiről.

Mivel kegyelmes urunk, isten kegyelmességiből az boldog emlékezetű kegyelmes fejedelem Bethlen Gábor idejebéli adóra szállította Nagyságod az nemes ország adaját és mostan az székely natiónak igíri, hogy jövendőben kegyelmes reflexiója lészen adójoknak leengedése felől, minthogy az akkori időben az adózással nem terheltettek: alázatos hűséggel megszolgáljuk Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak, várván ezen dolog felől továbbra Nagyságod kegyelmességit.

Articulus 18.

Hogy az székely natió ő kegyelmek főtiszteken és székeken kivül regálissal ne hivatassék, igértetik.

Hogy Nagyságod, kegyelmes urunk, kegyelmesen igéri eligazítását az székelységen az regálissal hivatandó privatus atyánkfiainak dolgokat: az Nagyságod kegyelmességét alázatosan megszolgáljuk Nagyságodnak, várván továbbra is Nagyságod kegyelmességit.

Articulus 19.

Az szász natió ő kegyelmek privilegiumok tartása igírtetik.

Az universitás postulatumira, hogy Nagyságod az régi boldog emlékezetű királyok és fejedelmek privilegiumit in omnibus clausulis megtartani igéri, alázatosan megszolgáljuk Nagyságodnak; mi is egész országúl, hogy azok megtartassanak, communi voto et suffragio concludáltuk.

Articulus 20.

Az universitáson való borfoglalás dolgáról.

Az universitáson az borfoglalás idején nem kevés abususok jöttenek volt bé; melyek hogy tolláltassanak Nagy-

ságod kegyelmesen igíri, hogy az elfoglalt boroknak illendő árok megadassanak és mások az Nagyságod borai mellett magoknak borokat ne foglalhassanak, alázatossan megszolgáljuk Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak; mi is egész országúl approbáljuk, jovalljuk, communi voto et suffragio concludáltuk.

Articulus 21.

Daczó János atyánkfia személye és jószáginak nota alól való felszabadításáról.

Kegyelmes urunk, Nagyságod kegyelmes propositiójából alázatosan értettük, hogy Nagyságod Daczó János atyánkfiának megnotáztatását, Nagyságod és az fényes portához való hűségéért agnoscálta lenni: kegyelmesen kivánván Nagyságod, hogy minden jószági és személye, cum restitutione honoris, azon nota alól felszabadíttassék; mi is annakokáért egész országúl, három nemzetűl, Nagyságod kegyelmességit előttünk viselvén, és némely nagyrendű emberek indirecta dispositiójokból lött megnotáztatásának tudjuk lenni, az notának sententiája alól, cum restitutione honoris, ő kegyelmét és minden jószágit felszabadítjuk és azon sententiát annihiláljuk, cassáljuk cum totali executione, in omnibus punctis, clausulis et articulis, úgy hogy mox et de facto minden jószágihoz az jelenvaló fructusival együtt hozzányúlhasson, nyulathasson. Az mely bonumok pedig és res mobilisek akkor találtattak, mikor az temporaneus possessorok kezihez ment az ő kegyelme jószága: azokról az possessorok plenaria contentatiót tartozzanak tenni, melyet ha posthabeálnának, az tisztek, ha külömben nem lehet, etiam cum brachio azon possessorok jovaiból, az hol és az mi találhatnék, plenaria satisfactiót tartozzanak tenni és tétetni, közönségesen concludáltuk.

Articulus 22.

Kegyelmes urunk, az mostani szükséghez képest százezer számú hadak sustentatiójára negyven napig való élést vetettünk.

Búzát cub. 32.000, melyben kapuszám után esik	cub.	8
Az Székelységre közönségesen	cub.	3,000
Fogaras földire	cub.	1,300
Szász papokra	cub.	1,000
Oláh papokra	cub.	400
Hét birák jószágira	cub.	400
Máramarosra in universum	cub.	1,500

Fejérvármegyében	Rovatlan faluk 2, personae 11	cub.	3
	Egy házhelyü nemesség, rá-czokkal együtt pers. 465	cub.	116
Küküllőben	Rovatlan falu 6, personae 35	cub.	8
	Nemesség personae 50	cub.	12
Tordában	Rovatlan faluk 6, pers. 11	cub.	17
	Nemesség 167	cub.	40
Hunyad vármegyében	Rovatlan faluk 12, personae 70	cub.	15
	Nemesség pers. 516	cub.	100
Dobokában nemesség personae 28		cub.	6
Belső-Szolnokban	Rovatlan faluk 2, personae 23	cub.	5
	Nemesség personae 126	cub.	30

Fiscalis udvarbirák adjanak:

Fogarasi	cub.	3
Kománai	cub.	3
Porumbáki	cub.	3
Küküllővári	cub.	3
Fejérvári	cub.	3
Balázsfalvi	cub.	3
Vinczi	cub.	3
Hunyadi	cub.	3
Illyei	cub.	3
Dévai	cub.	3
Radnóthi	cub.	3
Ebesfalvi	cub.	3
Görgényi	cub.	3
Szamos-Újvári	cub.	3
Kővári	cub.	3
Kézdi-Vásárhelyre esik	cub.	25
Bereczkre	cub.	15
Szent-Györgyre	cub.	15
Illyefalvára	cub.	15
Csik-Szeredára	cub.	15
Abrudbányára	cub.	10
Zalatnára	cub.	10
Hunyadra	cub.	40
Haczagra	cub.	40
Csiki és gyergyai örményekre	cub.	10
Fejérvári görögökre, alsó-majorbeliekkel	cub.	10
Tészen in summa	cub.	8,210
Az 3000 kapu számára	cub.	24,000
Tota summa	cub.	32,210

Székvárossára ... ... cub. 25
Kolosra ... ... cub. 25
Ezzel együtt tészen in summa ... ... cub. 32,260

Ezeken kivül Kraszna vármegyében, Közép-Szolnokban és másutt is az Hódoltságon felényivel tartozzanak, mint az vármegyéken az kapuszám után.

Az molnárok pedig az ottvaló lisztek limitatiója szerint az szegénységet subleválják.

Zabot azon hadak szükségére vetettünk cub. 100,000.

Melyben kapuszám után esik ... ... cub. 24
Kővár vidékire ... ... cub. 2,500
Székelységre ... ... cub. 8,000
Máramarosra ... ... cub. 3,500
Fogarasföldire ... ... cub. 5,000
Szász papokra ... ... cub. 4,000
Oláh papokra ... ... cub. 3,450
Kézdi-Vásárhelyre ... ... cub. 25
Bereczkre ... ... cub. 25
Ilyefalvára ... ... cub. 25
Szent-Györgyre ... ... cub. 25
Csik-Szeredára ... ... cub. 25
Udvarhelyre ... ... cub. 25
Fejérvárra ... ... cub. 25
Abrudbányára ... ... cub. 60
Zalatnára ... ... cub. 60
Hunyadra ... ... cub. 20
Haczokra ... ... cub. 10
Székre ... ... cub. 60
Kolosra ... ... cub. 60
Az fiscalis tisztekre singillatim ... ... cub. 5
mely tészen ... ... cub. 75
Hét birák jószágira ... ... cub. 500
Fejérvármegyebeli { Rovatlan faluk 3. / Egy házhelyű nemesség ... cub. 350
Küküllőben { Rovatlan falukra ... ... cub. 8 / Nemességre ... ... cub. 38
Tordában { Rovatlan falukra ... ... cub. 17 / Nemességre ... ... cub. 125
Hunyadban { Rovatlan faluk ... ... cub. 70 / Nemességre ... ... cub. 387
Dobokában { Rovatlan falukra cub. *(Ezen egész sor kitörülve.)* / Egy házhelyű nemességre ... ... cub. 20

Belső-Szolnokban { Rovatlan falukra ... ... cub. 5
Nemességre ... ... cub. 95

Tészen in summa ... ... cub. 28,588

Addálván az 3000 kapuszám után erogaló zabot 72,000

Tészen ... ... cub. 100,588

Ahol pedig zabot nem adhatnak: egy véka rozs, búza vagy árpa, két véka zabért acceptáltatik.

Vágómarha is kivántatván azon hadak sustentátiójokra, vettetik fel ez szerint:

Kapuszám után vágómarhát	Numero	6
Székelységre	Nr.	1500
Fogarasföldire	Nr.	1000
Máramarosra	Nr.	600
Kővár vidékére	Nr.	400
Szász papok	Nr.	400
Oláh papok	Nr.	300
Kézdi-Vásárhely	Nr.	4
Bereczk	Nr.	2
Ilyefalva	Nr.	2
Szent-György	Nr.	2
Udvarhely	Nr.	2
Fejérvár	Nr.	3
Abrudbánya	Nr.	6
Hunyad	Nr.	2
Haczok	Nr.	1
Zalatna	Nr.	2
Szék	Nr.	2
Kolos	Nr.	2
Vizakna	Nr.	2

Az vágómarhát az ki meg nem adhatja, egy marháért négy berbécs vagy juh acceptáltassék.

Az oláh papokra esett mindenféle victualékat az ő kegyelmek püspökje felszedesse és administráltassa fogyatkozás nélkül, valahova disponáltatik.

Vaj az egész országban disponáltatott ez szerint:

Kapuszám után justae	Nr.	3
Székelységre urnae	Nr.	350
Fogarasföldire urnae	Nr.	200
Máramarosra urnae	Nr.	200
Kővár vidékire urnae	Nr.	100
Szász papokra	Nr.	50

Oláh papokra ... ... Nr. 70
Kézdi-Vásárhelyre urnae ... ... Nr. 4
Bereczkre ... ... Nr. 2
Illyefalvára ... ... Nr. 2
Szent-Györgyre ... ... Nr. 2
Udvarhelyre ... ... Nr. 2
Fejérvárra ... ... Nr. 2
Abrudbányára ... ... Nr. 3
Hunyadra ... ... Nr. 2
Haczagra ... ... Nr. 1
Zalatnára ... ... Nr. 3
Székre ... ... Nr. 4
Kolosra urnae ... ... Nr. 4

Mézet hasonló limitatió szerint.

Bor azon hadak számára disponáltatott vasorum 55 ez szerint:

Kapuszám után esik urnae ... ... Nr. 4
Szász papokra vasorum ... ... Nr. 25

Melyet az ő kegyelmek püspökjek disponálván, haladék nélkül igazítson el, és administráltasson az hova kivántatik, úgy minden ő kegyelmekre esett victualékat.

Mindezeket pedig, a victualékot az vármegyéken, székeken és városokon, rovatlan helyeken, egy házhelyű nemeseken fő- és vicetisztek fogyatkozás nélkül tartozzanak felszedni és administrálni mox et defacto, valahova főcommissarius atyánkfia parancsolja; és az mely helyeken az fő- és vicetisztek erős helyekben recipiálták volna magokat: az olyan helyeken főcommissarius atyánkfia authoritásában álljon, kinek fog disponálni felszedése és administratiója felől. Ha kik pedig ad diem et locum ez megirt victualékat nem administrálnák, vagy az tiszteken múlnék el: az ki miatt az fogyatkozás lészen, cum duplo, militaris executio peragáltatik ellenek irremissibiliter.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum exaudita et admissa, praescriptis universis et singulis articulis nobis praemisso praesentatos, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento, vel variatione aliquali, inseri et inscribi facientes, eosdemque et omnia in eisdem contenta, ratos, gratos, et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus, offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in

omnibus punctis, clausulis et articulis, tam nos observabimus, ratificabimus et confirmamus, quam per alios observari facimus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in praedicta possessione Keresztyén-Szigeth, die 29. mensis Septembris, anno 1690.

(Kiadta Thaly Kálmán Monumenta XXIII. Tököly Imre Naplói s egyéb emlékezetre méltó irásai I. 630. s köv. ll.)

CXXVIII.

1690. szept. 16—okt. 13.

Tököly beütése Erdélybe s a törökök táborozása.

a)

1690. szept. 13.

Jelentés az őszi táborozásról.

Exemplum epistolae ab amico ad legatum Colyer a castris Turcicis ad Nissam missae ad diem XVI. Septembris 1690.

Tametsi per notum ac certum hominem, qui ob Algezirani Sagiri Achmetis causam et ablatorum quingentorum Leoninorum restitutionem huc missus fuerat, Excellentiae Vestrae cuncta, quae hic acta, perscripsi, non male tamen me facturum existimavi, si et illa repeterem et quae post consecuta sunt, adjungerem.

Ad diem IX. Augusti. Primus Vizirius cum exercitu ad munimentum Sarkioi castra posuit, quod, cum non statim dederetur, vis adhibita est, cui impares praesidiarii, postquam hostilem impetum horis viginti quatuor sustinuissent, deditionem facere aequis conditionibus; atque ita inde excessere 200 Germani Hungarique milites armati cum impedimentis et a praefecto Turcico ad munimentum Palancam Mustapha Pascia deducti sunt. In hoc munimento Sarkioi tria tantum tormenta minora campestria et paucula aliquot unsa pulveris pyrii reperta sunt.

Ad diem XI. ad paulo ante memoratum Palancae munimentum accessimus desertum a Germanis et ab omnibus rebus exinanitum.

Ad diem XV. Nissam venimus, oppidum absolutissime munitum. Mox admotis castris oppugnatio omni vi

instituta est, nec minore virtute semet praesidiarii defendere adeo, ut post 23 dierum obsidionem vix unius Sagargibassi cuniculi ad fossae crepidinem promoveri potuerint. Ab quaternis simul locis oppugnabatur oppidum. Primas partes obtinebat Janizarorum praefectus cum Sagargibasso, secundae propraefecto Janizarorum commissae erant, tertiae Albanis obvenerant, quartis Cairini sive Aegyptii curabant. His cunctis praesidiarii undique simul admirabili virtute magnaque cum strage ac pernicie Turcarum resisterunt. E transfugis Gallis cognitum est, ducem Veterani quinto ante coeptam obsidionem die ex oppido discessisse, ut suppetias procuraret, relicto, qui illud pro se tueretur, Stahrembergio, illius, qui Viennam defendit, Stahrembergii agnato, cum trium admodum millium militum praesidio, omni rerum ad obsidionem tolerandam necessariarum copia instructissimo. Mensis haud amplius erat, cum sex Germanorum millia haud procul Viminatio abfuerunt; verum intellecto Galga Sultanum, Chagani Tatarorum filium natu maximum, in dies isthic locorum exspectari, ad sex alias sese cohortes contulerant, sub Jagodini moenibus commorantes, pariterque cum iis Moravam transierant. Verum postpaulo cognito rursus eorundem Tatarorum ad haec loca adventu, nostrarumque copiarum ingenti numero, Danubium petivere, Semendriae ac Tauruni securitati prospecturi. Atque hos quidem Tatari mox subsecuti sunt.

Ad diem XXX. Septembris. Nuntius huc a Fonduco Mustafa copiarum Turcarum in Transsylvaniae praefecto missus attulit, ipsum atque una Töckelaeum per invios montes cum omni peditatu absque tormentis impedimentisque solis accinctos acinacibus et bombardis in Transsylvaniam irrupisse, obviamque descendentibus Heislerum obfirmato in mortem animo invasisse, strictisque acinacibus, non dato ad explodenda tormenta, aut repetendam sclopetorum maiorum minorumque explosionem tempore, in Germanos Hungarosque milites irruisse, eosdem in fugam coniecisse et mox per Tataros circumventos ad occidionem cecidisse, ita ut de aliquot millibus paucissimi evaserint. Captos autem viros, ducem ipsum Heislerum, marchionem Doria et comitem Magni. Inter caesos inventum primum provinciae illius ministrum Telleki, nec non cohortis praefectum Germanum et aliquam multos de praecipua Hungarorum nobilitate. Hanc porro victoriam trecentorum sibi non plurium militum jactura stetisse, unum tantum de principibus cecidisse Turcici exercitus praefectum Cerkisium Achmetem. Ex eodem accepimus, universas Turcarum, Tatororum, Wala-

chorum et Töckelaeanorum conducatas copias vix quindecim hominum armatorum millia explevisse. Töckelaeus captivos maiores minoresque duces cunctos penes se retinet, transmissis tantum viginti signis militaribus ad Vizirium, quae ille eopse die una cum expugnati intra sextum diem Viminatii nuntio ad magnum Sultanum misit. Vizirium vero Töckelaeo scripsisse, aiunt, de mittendo ad se Heislero; at illum respondisse, eo sibi cum primis opus esse, cum ad Transylvaniam subigendam, tum ad coniugem suam principem Ragotshy recuperandam. In Cerkisii Achmetis locum paulo ante memoratus Fonducus Mustafa suffectus est.

Ad diem V. Septembris. Galga Sultanus ad colloquium Vizirii publice admissus et ab eodem insigni equo, ephippio et phaleris ditissime exornato necnon acinace gemmato ac talari veste murinis pellibus duplicata donatus est. Familiaribus et comitatui ad ducentas talares de more idem Vizirius dari iussit. Sultanus vero cum Kiamankisio et duobus aliis praefectis Turcicis ad diem VIII. oppugnatum Semendriam profectus est cum duobus Turcarum millibus et decem tormentis campestribus.

Ad diem VII. Vizirius unum de Capigibassis ad exercitus Transylvanici praefectum Mustafam Fonducum et ad Töckelaeum in Transylvaniam misit, talarem cuique vestem murinis pellibus ornatam et aliquam multas simplices ceteris minoribus ducibus ac praefectis munus delaturum. Valachorum ibidem principi eiusque comitatui novem aliae talares simul transmissae sunt.

Hac occasione usus, centurio quidam Gallus hinc una cum ipso in Transylvaniam abiit, qui anno proximo cum Töckelaeo Sophiam venerat et cum legato Gallico Constantinopolin profectus, inde in Galliam traiecerat. Nunc autem cursu publico Constantinopolin reversus, huc venerat, multa de Gallorum victoriis iactitans, quas de Batavis et Anglis reportaverunt. Addebat his interpres Gallicus Fontonus: exercitum Batavorum sub Waldeckio duce a Gallis in fugam actum, duodecim millia caesa, octo capta esse, mari quoque coniunctas Anglorum Batavorumque classes pulsas fugatasque. At hoc alii verum esse negant; contra ea Guilielmum regem Hiberniam imperio suo subiecisse, refugiente in Galliam post acceptam cladem rege Jacobo. Ad haec a Gallis nil affertur, nisi quod certum nullum huius rei a legato Gallico nuntium acceperint.

Ad diem IX. Praefectus Nissae tubicinem ad Galilum Pascia de deditione misit aequis honestisque conditionibus facienda et ut Vizirius in eam rem tres ad se duces mili-

tares mitteret. Verum Vizirius, si de deditione secum agere decrevisset, ipsius esse respondit, certos ad se delegatos mittere. Hoc responso accepto, eodem die duo centuriones cum adiuncto commissario in castra Turcica profecti sunt et in has inter illos et Kiaiabejum ac Sagargibassum aliosque Janizarorum duces praesente etiam Provizirio convenit conditiones, ut oppidum cum omni apparatu commeatuque bellico et Turcis Christianam fidem amplexis nec non servis ac subditis Turcicis, qui in oppido reperirentur, dedentur; Germani, Hungari aliique milites praesidarii armati cum coniugibus et liberis impedimentisque omnibus salvi illaesique egrederentur, concessis ad eorum devectionem centum curribus, additoque praesidio et praefecto, quo abire vellent, deducturis; interim praesidiarii statim fossis munimentisque oppidi exterioribus decederent Janizarisque ea permitterent. Quod ubi factum, ad diem X. Septembris milites nonnulli pedites equitesque cum impedimentis ex oppido profecti sunt. Quum vero viae militaribus cuniculis interruptae corruptaeque essent, accidit, ut aliquot everterentur frangerenturque currus, unde, qui praecedebant, a ceteris aliquantum disiuncti, cum ad extrema Turcarum castra pervenissent. pars eorum tam a deducentibus, quam ab aliis militibus Turcis spoliati, nonnulli occissi sunt et coniuges eorum liberique abducti, quorum numerus ignoratur. Vizirius autem, quum hoc ad aures eius pervenisset, statim praesidiariis Germanis mandavit, ut in oppido subsisterent, posteroque die servatis ordinibus et cunctis rite dispositis excederent. vulgato interim per exercitum suum edicto, ut, qui de militibus, coniugibus aut liberis Christianorum quemquam penes se haberet, intra XII. horarum spatium dimitteret ac restitueret, qui secus faceret, capital ei fore. Sed pauci eorum ad suos rediere. Eam ob causam duo supremi equitum praefecti ac magni Sultani nuntiorum princeps dignitate deiecti et publici muneris capescendi incapaces declarati sunt, quod auctoritate sua milites in officio continere nequiissent.

Oppidum illaesum atque integrum esse vidimus, siquidem Turcae, uti supra dictum, viginti trium dierum spatio vix ad exterioris fossae supercilium cuniculos protulerant. Rogavi ego nonnullos e militaribus de praesidio ducibus, quae tam festinatae deditionis causa fuisset? Responderunt, quod nulla auxilii spes et mandatum ad ipsos perlatum esset, uti oppidum dederent ac conservationi militum prospicerent. Certe mirari satis nequeo, cum omnes aditus

diligentissime obsaepti obsessique fuerint, qui fieri potuerit, ut quis ad eos cum hoc mandato pertransierit.

Post praesidii ex oppido discessum interpreti Gallico imperatarum est, ut Gallos de praesidio, quorum forte numerus aliquot centenorum fuit, ad transitum in castra Turcica invitaret; verum quindecim tantum transiere, quorum quinque religionem Gallicam Turcica mutaverunt, reliqui Constantinopolin abiere. Et quod hanc gentem attinet, bona fide Excellentiae Vestrae affirmare possum, fraternam ipsos Turcis fidem atque operam praestare.

Ad diem XII. Galilus praefectus cum Albanis suis hinc se ad Sultanum Galga contulit, suas cum illius copiis coniuncturus. Hodie vero, qui XVI. Septembris, Vizirius castra movet eo animo atque spe fore, uti intra paucos dies Semendria potiatur, qua capta, Taurunum aggressurus est, quod mihi quidem inceptum asperum et difficile videtur, cum tempus anni intempestivum et haud exiguum clanculum sese subducentium militum numerum considero.

Exemplum alterius ab eodem epistolae ad diem XIII. Octobris.

Deditionem Nissae proximis inde litteris Excellentiae Vestrae exposui, hisce, quae post evenere, explicabo.

Ad diem XVI. Septembris Semendriam coeptum iter est et ad diem XXV. castra urbi admota sunt, quam ad diem XXVII. ante exspectatum Albani Janizarique, porta, qua ad flumen itur, vi summa expugnata, irruperunt et universum praesidium, quod 250 erat Germanorum, nemini parcentes trucidaverunt.

Ad diem XXX. motis castris, Taurunum versus iter fecimus eademque vespera ad octavum ab urbe lapidem castra metati, postridie undique eam cinximus. Cum vero ad usque octavum Octobris multa cum virtute defenderetur, permittente divino numine, invictum illud munimentum (humano more loquor) omni arte permunitum in Turcarum venit potestatem. Eodem die servus, Turca ex urbe in Albanorum stativa transfugus et a Galilo praefecto exactissime interrogatus examinatusque, turrim in urbe ostendit, in qua magna vis pulveris pyrii esset recondita. Bombis igitur in eam directis, tectum, quod ex ligno erat, statim ignem concepit eoque per urbem dedito hora circiter pomeridiana tertia universa interior urbs flammis et ignibus colluxit turrisque vi pulveris in altum dissiliens ita omnes

convulsit muros, ut prolapsi fossas impleverint civitatis. Statim ergo Albani urbem invadentes, nec aetati nec sexui pepercere, quidquid obvium ferro conficientes. Tristissimus hic casus ita Germanos perturbavit, ut de subito nullo servato ordine promiscue ad portum flumenque proruerent ac profugerent, adeo quidem trepidantes, ut quo mortem evitarent, in naves et scaphas se praecipitarent, divinaeque se providentiae permittentes, pars secundo flumine descenderent, pars adversum flumen remorum auxilio subirent. Verum maximam eorum partem immissi statim Tatari consecuti ceperunt, adeo ut de tribus praesidiariorum millibus vix trecentos effugisse crediderim noctis tenebris tectos atque conservatos.

Inter captivos nemo repertus alicuius nominis, neque ex illorum quoquam, quid principe Croiaco factum sit, resciri hactenus potuit, quamquam diligentissime in eum fuerit inquisitum. Hic princeps eodem die mensis Octobris octavo Taurunum advenerat et comitem Asprimontium certiorem fecerat, auxiliorum postero die secundo flumine venturorum. Verum de hoc quoque Asprimontio nil hactenus certi indagari potuit. Nec in interiore, nec in exteriore urbe vel minima casula restitit, adeo omnia omnino aedificia flammis consumta sunt. Interioris urbis moenia tota sedibus suis evulsa et disiecta sunt, sed exterioris pleraque supersunt. Hac urbis eversione per pulverem pyrium bomborumque aliquot, qui altero etiam ab urbe capta die dissiliere, magnus Turcarum numerus interiit.

Ad diem XI. Tatarorum Chaganus, corpore licet invalidus, in castra ad Vizirium venit, qui cum quidem belli consilia agitaturus Vizirius est, at iam illi haec sedet sententia, tres Turcicos mittere Ossechium oppugnatum praefectos cum omni Tatarorum copia. Cui rei exsequendae Savus fluvius ponte iungitur, qui e navibus et scaphis magno nupero *(sic!)* Tauruni deprehensis intra biduum perficietur.

Hoc itidem Excellentiae Vestrae affirmare ausim, ni tempus anni bellicis expeditionibus commodum effluxisset, fore, uti Vizirius hoc adhuc anno Budam obsessum iret. Cognovit enim e captivis, per quam paucos in praesidio esse tam Ősseckii, quam Budae magnamque partem ex morbis infirmos.

Tauruni reperta sunt tormenta bellica maiora centum, minora non multo plura, quae cum bombis et pulveris pyrii copia sub terra reperta, plenae sufficiant sustinendae obsidioni.

De Töckelaeo nil certi compertum, nisi quod plebem sibi Transylvanicam magis in dies magisque sibi conciliare dicatur, tum in eo esse, ut Albae Juliae de more tamquam princeps inauguretur. Verumtamen munimenta pleraque adhuc in potestate caesaris sunt. Quantum audio, ad extremum usque mensem Octobris hic subsistemus, dein in hyberna miles dispergetur. Atque haec hactenus *etc.*

Copia 2 Schreiben eines gutten Freundts an den Abgesandten Colyer die Eroberung Nissa und Belgrad dan den Einbruch des Tököly in Siebenburgen betreffend.

Auss dem Lager bey Nissa, den 16-ten Septembris und 13-ten Octobris 1690.

(Eredetije a bécsi cs. és kir. hadi levéltárban.)

b)

1690. okt. 8.

Tököly Imre védlevele a tordaiak számára.

Emericus Tököly, dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes. Igen útban lévén és az alá- s feljáró hadaktól igen terheltetvén Torda városa: nemcsak az hatalmaskodók, sőt az ingyengazdálkodtatók ellen kiváltképpen való speciális protectiónk és oltalmunk alá vettük. Poroncsoljuk azért minden rendbeli magyar, török és tatár hadainknak, senki is fenn megemlített várost hatalmason invadálni, városbelieket magok személyekben és javokban megkárosítani, ingyengazdálkodásra kínszeríteni, sánczoltatni, annál inkább verni, kergetni ne merészelje. Külömben valaki ezen poroncsolatunk ellen cselekedni comperiáltatik és fenn megírt városbelieknek károsíttatásától meg nem szünik, élete s feje vesz el érette. Secus nec facturi. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis.

Datum ex castris nostris ad Fejéregyház positis, die octava mensis Octobris, anno millesimo sexcentisimo nonagesimo.

Tököly, m. p.

Hátlapján: Tordai protectio Tököliana.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 35. k.)

CXXIX.

1690. nov. 20.

A status consilium tárgyalása Badeni Lajossal a Tököly-hez átpártlottak ügyében.

a)

A status consilium által benyujtott pontok és Badeni Lajos válasza.

Ad dissipatum statum Transylvanicum componendum necessaria videntur:

1-o. Assecuratio generalis, sive salvus passus Suae Serenitatis pro omnibus ad comitia venientibus, qui salvus passus sit ad manus consilii et copia in convocatorias inseri possit, nisi enim hoc fit, ad nostram assecurationem prae metu D. Germanorum revenire non audebunt; cavendum autem est, quantum fieri poterit, ne plures desperatos faciamus:

Illa assecuratio poterit tantum breviter hoc sensu concipi, si Suae Serenitati placet: Nos Ludovicus... praemissis praemittendis. Damus praesentium vigore salvum conductum sive liberum ac securum passum ac repassum omnibus cujuscunque status, gradus, conditionis ac qualitatis hominibus Transylvanis vel Hungaris, Siculis et Saxonibus ad publica regni comitia venientibus, vel aliter quoquo modo ad sacrae caesareae regiaeque Majestatis gratiam medio Transylvanici status consilii intimi fugien-

Resolutio.

Ad 1-mum. Assecuratio generalis, sive salvus conductus pro omnibus iis, qui a consilio intimo Transylvaniae ad publica regni comitia convocati fuerint, in forma et tenore desiderato extraditur.

tibus, assecurantes illos sacrae caesareae regiaeque Majestatis nomine sub bona fide christiana, quod quoscunque dictum Transylvanici status consilium intimum assecuravit, illi similiter ex parte militiae Suae Majestatis, vel domini generalis commendantis securissimi esse poterunt, super quo praesentes nostras literas assecuratorias inclyto consilio intimo status Transylvanici dedimus sub bona fide et parola principis Germanici imperii et sacrae caesareae regiaeque Majestatis *etc.* Datum.

2-o. Super hoc puncto sobrie et solide consultandum, qualisnam processus teneatur in revocandis illis, qui cum Tökölio abierunt: nonne esset consultum, ut paucis et nequissimis exceptis reliquis omnibus amnestiam generalem Sua Majestas publicari curaret, conditionibus in hanc rem necessariis appositis et termino temporis ad redeundum praefixo, uti e re visum fuerit.

Idem etiam de domi manentibus et suspectis, vel quoquo modo metuentibus determinandum, ut ita negotio vel periculo ad pauca capita recidente consequamur haec duo:

1-o. Ne metuant multi, metus enim pessimus consultor est.

2-o. Ut major pars illorum suspecta Tökölio reddatur, planum enim est, illos, quibus absolute gratia vel

venia datur, suspectos ipsi futuros.

3-o. Cum nulla fere sit domus vel familia, qua hac lue non tacta sit, et difficile sit naturaliter affectum suffocare, reponentur omnium animi cum de fratrum, filiorum similium venia certi erunt, et cautiores imposterum ac Suae Majestati fideliores erunt.

Imo

3-o. Neque exceptis illis nequissimis veniae spes penitus praescindenda, adiecta conditione sine qua non, nempe si nulla in Transylvaniam arma inferant, et si ad gratiam Suae Majestatis sive clam, sive aperte confugiant hoc duo consequemur:

1-o. Suspectos et illos Tökölio reddemus.

2-o. Segniores illos reddemus ad patriam armis repetendum.

Et

4-o. Uxores transfugarum et bona ne crudeliter tractentur, ne desperatio et cum illa pericula intendantur:

In hoc autem puncto circumspecte procedendum, ne dum bonis illorum inhiatur, privata avaritia publico bono et conscientiae noceat, cum certum sit multos omnino fratres et pueros exemplo majorum et nequiorum primo et postea vi per Tökölium abductos, nunc etiam vi custodiri, quin redire possint:

Ad 2-um, 3-um et 5-um, placent proposita in iisdem media quae porro in comitiis deliberata, et a commendante armorum Suae Majestatis in Transylvania generali domino comite Veterani approbata,

5-o. Quousque liceat vel consilio status, vel privato cuique ad suos propinquos revocandos procedere, ut non fidem erga Suam Majestatem laedant, neque se apud Suam Majestatem suspectos reddant, sperari enim potest aliquos deinde reduci posse.

necnon commissariatui caesareo communicata in effectum deduci poterunt.

Actum in castris caesareis ad Caplan positis die 20. Novembris, 1690.

(P. H.) Louis M. Baden, m. p.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

b)

1690. nov. 20.

Menedéklevél azok számára, kik az országgyülésre megjelentek.

Nos Ludovicus Wilhelmus, dei gratia sacri Romani imperii princeps et marchio de Baaden et Hochberg, landgravius in Saussenburg, comes in Sponheimb et Eberstein, dominus in Rotteln, Badenweiller, Cohr et Malberg, sacrae caesareae regiaeque Majestatis campi marechallus, necnon armorum ejusdem per Hungariam, Transylvaniam, aliasque adjacentes regiones supremus et commendans generalis.

Damus praesentium vigore salvum conductum, sive liberum ac securum passum ac repassum omnibus cujuscunque status, gradus, conditionis ac qualitatis hominibus Transylvanis vel Hungaris, Siculis et Saxonibus ad publica regni comitia venientibus, vel aliter quoquo modo ad sacrae caesareae regiaeque Majestatis gratiam medio Transylvanici status consilii intimi confugientibus, assecurantes illos sacrae caesareae regiaeque Majestatis nomine sub bona fide christiana, quod quoscunque dictum Transylvanici status consilium intimum assecuraverit, illi similiter ex parte militiae suae Majestatis, vel domini generalis commendatis securissimi esse poterunt, super quo praesentes nostras literas assecuratorias inclyto consilio intimo status Transylvaniae dedimus sub bona fide et parola principis Germanici imperii et sacrae caesareae regiaeque Majestatis campi marechalli et colonelli, ut supra.

Datum in castris caesareis ad Caplan positis die 20. Novembris 1690.

(Pecsét.) Louis M. Baden, m. p.

Kívül: Generalis assecuratio, vel salvus conductus serenissimi principis Ludovici marchionis Badensis.

Dat. 20. Novembris 1690.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

CXXX.

1690. decz. 4.

Tököly Imre pátense az ország rendeihez: inti hogy az ellenséghez ne pártoljanak.

Emericus Tököly dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes *etc.*

Universis et singulis trium nationum regni nostri Transylvaniae ordinibus praesentium notitiam habituris, nobis honorandis salutem et favorem.

Nem kétlyük, hogy az leggyengébb értelműek is kgltek közül eszekben nem vették volna az nagy istennek azt a megböcsülhetetlen jótéteményét, melyet cselekedett egész Erdélyországával, midőn hatalmas török császárunk fényes portájához való hűségétől elszakadott és magát szántszándékkal az német nemzetségnek terhes és gyalázatos igája alá adta, hogy érette érdeme szerint még eddig meg nem büntette, és hls császárunk végső veszedelmekre élesített s készített fegyvert az mü személyünk alkalmatosságával (igaz dolog, sok reménkedésünkre) annyira tartóztatta, hogy hirtelen az egész hazát meg ne emésztené, sőt erős hitit, atthnaméját adná, hogy az kik megtérnének, fényes kapuja előtt kegyelmet nyernének és noha sokan kgltek közül lelkek ismeretitől, igaz magyarságoktól hazájokhoz, annak lelki, testi szabadságának szeretetitől és az szép szónak szine alatt fene módon jovokot, erejeket már régtől fogva fogyató s nemsokára bennek talám lelkeknek is örökös kárával (ha magokot észre ne vegyék) végét vető, ellenek készített veszedelmektől való megrettenéstől viseltetvén, hls császárunknak fejet hajtottanak, hűségünkre állván, némelyek tőlünk, midőn az egész német armadák Nándorfejérvártól magunkra provokálván, szerencsénket egy órára nem akarván bizni, előtte az hazából kinyomultunk, elrekedtenek, sokan penig velünk az következendő maradékok historiában irandó dicséretes példájára feljebb böcsülvén az isten igyét, vallások javát,

szabadságokat, elmulandó s veszendő jovoknál, sőt némelyek feleségeknél s gyermekeknél is, eljöttenek isten s hls császárunk kegyelmességéből mostani bujdosások s szenvedések után nem sokára való megnyugovások, magoknak s maradékjoknak securitások reménsége alatt; de némelyek lelkek ismereti tilalma ellen is inkább akarván maradékjok örökös kárával gyalázatos hadviseléssel élni, magokat vakmerőségre adták, az németnek hazájok végső romlására való bémenetelét nemcsak munkálódták, sőt ma is magok kezei, lábai az magok nyomorgatóinak.

Mivel penig már hls császárunk győzedelmes fegyvere Nándorfejérvárát az Duna mellyéki s azon innen való erőségekkel, az hazának passusival szerencsésen elfoglalta és azon szerencsés fegyver immár Erdély szabadíttatására fordíttatott, az mint kétségkivül kglteknek eddig hírekkel van, mü is mind hazánkhoz s országunkhoz való szeretetünktől s mind az státusoknak adott hitünktől viseltetvén, azon szabadítását az hazának isten segítsége által munkálódni fogjuk, noha talám tőlünk ennyi praemonitióink után érdemesek nem volnának, mindazáltal keresztyénségünktől indíttatván s accedálván mellettünk lévő böcsületes híveinknek kgltek mellett való törekedések, akartuk kglket ex superabundanti praemoneálnunk: istenért ne veszessék magokot, feleségeket, gyermekeket, jószágokot: az német mellől álljanak el, hajtsanak fejet hls császárunknak, mert ez az utolsó üdő s alkalmatosság, kiben ki-ki maga alkalmaztatása szerint talám gratiát demereálhat. Az kik hűségünkre állottanak volt s tőlünk elmaradtak, bémenetelünkig is bennünket emberekkel, levelekkel értessenek, mihelt ezen pátensünköt veszik, valahol bennünköt találnak; bémenvén penig isten jóvoltából, késedelem nélkül mellénk jőjjenek és minthogy az fges Galga szultánnak, ki az egész török és tatár erővel az országra fordúlt, megvagyon hls császárunktól keményen parancsolva, hogy az fényes portának fejet hajtottakot s hűségünkre állottakot ne bántsa, rabolni, jószágokot égetni, praedálni ne engedje, az kik oda confugiálnak is az mü nevünk alatt, bántódások nem lészen. De ha kik az németben bizván, magokot továbbá is opponálják, minden órán veszedelmeket várják, maradékjoknak is nem boldogulását, sőt az hazából is örökös exterminaltatását. Melynek, isten s világ előtt protestálunk, hogy nem mü, hanem magok lesznek okai. Ezen méltóságos pátensünk valakinek kezéhez kerül, el ne titkolja, hogy mindenütt publicáltassék, különben ha ki elrejti, akármikor megbizonyosodván, halállal büntettetik.

Datum in castris nostris ad Sztencsest positis, die quarta mensis Decembris anno dni millesimo sexcentesimo nonagesimo.

E. Tököly, m. p.
(P. H.)

Kívül: Tordavármegyének küldte vásárhelyi biró.

(Eredetije az Országos Levéltárban, gyulafehérvári káptalan XIII. 113. sz.)

CXXXI.

1690. decz. 11.

Rendelet Gyulafy Lászlóhoz, hogy az országgyülésen megjelenjen.

Szolgálunk és istentül minden áldásokat kivánunk Keglmednek.

Keglmetek a gyűlésben hívó regalist, úgy tudjuk, elvette és nem kétlük, rész szerint a gyűlés helyének változása, rész szerint az ellenkező hírek gátolhatták eddig való érkezéseket; de sem a római császár keglmes urunkhoz ő felségéhez, sem maga hazájához, sem neveletlen keglmes urunkhoz való kötelességének nem elég az és nem illik, hogy így elkésedelmezzünk a dolgokkal, avagy ugyan elmulassuk és ez hazát elveszessük magunk vonogatásával. Meglássa azért keglmetek mit csinál, az előbbi regálisban kiküldetett salvus passus szerint ide bátran jühet s mehet, nyúljunk azokhoz az eszközökhöz, melyeket édes hazánk megmarasztására még az isten és az felséges udvar kezünknél meghagyott, melyet ha keglmetek miatt elveszteglünk és mind az hazát s mind keglmeteket in persona valami gonosz találja, magok leszen kegyelmetek az oka, melyről mi mind isten s mind ez világ előtt protestálunk. Azért intra octavum, hogy itt Fogarasban compareáljon keglmetek, az előbbi regális szerint intjük és kénszerítjük fenn megemlített kötelességekre, hogy kedvünk ellen ne kénszeríttessünk keményebb eszközökhöz nyúlnunk, melyet bizony elkövetünk az szófogadatlanok ellen. Ajánljuk istennek keglmeteket.

Datum Fogaras, 11. Decembris, anno 1690.

Keglmetek jóakaró atyafiai becsülettel szolgálunk
az egész tanácsi rend.

Külczím: T. ngos Gyulafy László uramnak (Tit.), nekünk jóakaró urunknak, atyánkfiának ő keglmének adassék.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egyl. birt. Kemény-gyűjt. 35. k.)

CXXXII.

1690. decz. 6—30.

A fogarasi delegatió határozatai.

a)

1690. decz. 6.

A delegatió határozatai.

Consultatio Fogarasiensis.

Generalibus regni comitiis ad diem 6. Decembris 1690. in civitatem Segesvár indictis, rationalibus de causis Fogarasinum translatis, antequam domini status appulissent, domini consiliarii ac regni deputati de et super certis quibusdam occurentiis deliberative concluserunt serie sequenti.

(Megjelent K. Papp Miklós, Történeti Lapok I. k. 661., 679., 692. s k. ll.)

b)

1690. decz. 19.

Az élésthajtók számára adott utasítás.

Az élésthajtók instructiója.

Valamennyi bort, kész cséplett búzát, zabot, árpát, gabonát egy szóval találnak akár urunkét, akár urak, fő és nemes rendekét, hagyván illendőképpen kinek-kinek cselédi számára, a mennyi személy lészen, kinek-kinek három köböl búzát, csak a többit mind egy szemig mingyárást rakassák fel, vitessék az szomszéd falukbúl, a marhátlan embereket hajtsák cséppel, a marhásokat sákkal s szekérrel éjjel és nappal szállíttassák Szebenben. Az urak tiszttartóinak és minden rendeknek mindenekrűl quietantiát adván és regestrumokban csinálván, hogy kinek-kinek mennyi borát, vagy gabonáját viszik el, jövendőben a szerint lehessen

refusiója kinek-kinek. Ebben penig az éléshajtó commissáriusok életek s fejek vesztése alatt industriálkodjanak.

Datum in arce Fogaras, 19. Decembris a. 1690.

Consilium status regni
Tranniae. (P. H.)

Lap alján: Kglmetek penig ebben ilyen rendet tartson: a Tököly urammal elment emberek gabonáját a császár ő felsége commissáriusi kezében és prófuntházaiban kell administrálni. Az ő felsége híveinek penig valamíjét elviteti, kinek-kinek maga szállására, vagy az hova maga, vagy emberei akarják, oda tétesse.

Ez lévén a német commissáriusok ordinatiája is *etc.*

Túri Ferencz: Alamór.

Külczím: Alamóri (Székely László uram) bŭzájának csépletésére s szállítására rendelt nemes vitézlő Túri Ferencz uramnak *etc.* nekünk barátunknak adassék.

(Eredetije az Erd. Múz.-Egylet birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

CXXXIII.

1691. jan. 10—febr. 15.

A fogarasi országgyűlés határozatai.

Constitutiones dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad decimum mensis Januarii anni millesimi sexcentesimi nonagesimi primi a consilio status regni Tranniae in oppidum Fogaras indictis et celebratis conclusae.

Articulus 1.

Az ő felsége diplomájáról és homágium praestálásáról.

Római császár kegyelmes urunk ő felsége királyi és atyai gondviselését szükség alázatos engedelmességünkkel ő felségének meghálálnunk, hogy tudniillik ő felsége az elmúlt esztendőben két izben az pogányságnak pusztító fegyverétől győzedelmes fegyverével édes hazánkat nemcsak megoltalmazta és ellenségünket ez hazából nemcsak kikergette, de még annakfelette méltóztatott ő felsége minden törvényink-

nek, lelki, testi szabadságinknak megtartásáról diplomáját kegyelmesen közinkben leküldeni, mely ő felsége ez iránt való kegyelmességit mü is egész országúl nagy háladatossággal vévén, az ő felsége diplomáját acceptáltuk és hogy ő felségéhez való devotiónk mindenek előtt annál nagyobb mértékben nyilván légyen, ultranea voluntate homagiumunkot ő felségének praestálni offeráltuk, az mint hogy ezen gyűlésinkben az kik jelen voltunk, publice az ő felsége közinkben küldött commissáriussa gróf Friderichus Falchenhain, az ő felsége comissáriussa, imperiumbéli udvari tanácsa és az főcommissáriatusságnak colonellusa ő nagysága előtt in solemni forma ő felsége hűségére homágiumunkot deponáltuk és subscriptiós pecsétünk alatt költ levelünkkel confirmáltuk is, azt végezvén közönséges akaratból, hogy ez hazában lakó mindennemű nemesi szabadsággal élő rendek, ki-ki az ő székiben és vármegyéjében sub amissione bonorum et nobilitaris praerogativae az végre hírdettetett vármegyéjének, vagy széknek közönséges gyűlésiben ad primum Martii proximi affuturi homágiumát praestálván, modo ut supra, pecsétivel és subscriptiójával corroborálja.

Articulus 2.

Élés felvetésről.

Az haza közönséges securitására ez hazában benmaradt és itt kvártélyozó ő felsége vitézi sustentatiójára ennyi sok romlásinkkal és pusztulásinkkal is nem gondolván, kételenittettünk vetni fel az országnak minden rendeire élést az ide alább megírt mód szerént. Kapuszám után adózó minden helyekre kapura vetettünk:

Búzát	cub.	10//.—
Hust	car.	$5^1/_2$
Szinbort	vas.	33//.—
Zabot	cub.	26//.—
Szénát	cur.	8//.—

Az egyházi nemességre és rovatlan személyekre minden vármegyében mennyit vetettük, arról kiadott tabella megmutatja.

Az székelységre közönségesen azon kivűl, melyet ekkediglen az ő felsége hadainak administráltanak, vetettünk:

Búzát	cub.	3000//.—	Juxta taxam facit fl. h. 23,600.
Hust	centr.	2000//.—	
Zabot	cub.	5000//.—	
Szénát	curs.	2500//.—	

Fogaras földe:			
Búzát	cub.	2000//.—	Juxta taxam facit fl. h. 19,260.
Húst	centr.	555//.—	
Bort	vas.	100//.—	
Zabot	cub.	6000//.—	
Szénát	curs.	2100//.—	
Szász papok:			
Búzát	cub.	825//.—	fl. h. 6060.
Húst	centr.	375//.—	
Bort	vas.	50//.40	
Zabot	cub.	500//.—	
Szénát	curs.	200//.—	
Oláh papok:			
Búzát	cub.	500//.—	fl. h. 4820.
Húst	centr.	300//.—	
Bort	vas.	30//.26	
Zabot	cub.	1000//.—	
Szénát	curs.	300//.—	
Kolozsvár városa:			
Búzát	cub.	400//.—	fl. h. 1680.
Bort	vas.	20//.—	
Vizakna városa:			
Búzát	cub.	100//.—	fl. h. 1272.
Húst	centr.	60//.—	
Bort	vas.	12//.—	
Zabot	cub.	200//.—	
Szénát	curs.	100//.—	
Abrugh-Bánya:			
Búzát	cub.	150//.—	fl. h. 1300.
Húst	centr.	100//.—	
Bort	vas.	5//.—	
Zabot	cub.	200//.—	
Szénát	curs.	100//.—	
Fejérvár városa:			
Búzát	cub.	50//.—	fl. h. 344.
Húst	centr.	20//.—	
Bort	vas.	4//.—	
Háttzogh városa:			
Búzát	cub.	20//.—	fl. h. 301.
Húst	centr.	25//.—	
Bort	vas.	4//.—	
Zabot	cub.	15//.—	

Hunyad városa:

Búzát	cub.	40//.—	Juxta taxam facit fl. h. 602.
Húst	cent.	50//.—	
Bort	vas.	6//.—	
Zabot	cub.	50//.—	
Szénát	curs.	25//.—	

Udvarhely városa:

Búzát	cub.	20//.—	fl. h. 464.
Húst	cent.	50//.—	
Bort	vas.	6//.—	

Csik-Szereda városa:

Búzát	cub.	10//.—	fl. h. 100.
Húst	cent.	10//.—	
Bort	vas.	1//.—	

Illyefalva városa:

Búzát	cub.	20//.—	fl. h. 124.
Húst	cent.	10//.—	
Bort	vas.	1//.—	

Sepsi-Sz.-György:

Búzát	cub.	15//.—	fl. h. 112.
Húst	cent.	10//.—	
Bort	vas.	1//.—	

Kézdi-Vásárhely:

Búzát	cub.	25//.—	fl. h. 296.
Húst	cent.	50//.—	
Bort	vas.	1//.—	

Bereczk városa:

Búzát	cub.	10//.—	fl. h. 140.
Húst	cent.	20//.—	
Bort	vas.	1//.—	

Fiscalis udvarbírák, számtartók in genere:

Búzát	cub.	200//.—	fl. h. 840.
Bort	vas.	10//.—	

Kereskedő rendek:

Bort ... ... vas. 190//.— fl. h. 6840,

mely miképpen distribuáltatott közöttök, arról való tabella megmutatja.

Articulus 3.

Az ő felsége gabonás házában szállítandó 40,000 köböl búzáról.

Az ő felsége jövő nyári hadakozására bizonyos áron kelletvén 40 ezer köböl búza felől dispositiót tennünk, melylyel az adózó szegénységet nem akarván aggraválni, absque omni personarum respectu, egymásra vetettünk fel, az mint arról irott regestrumnak seriesiből kilátszik, mely búzát. hogy minden fogyatkozás nélkül ad ultimum Februarii mindenek administrálhassák, végeztük, hogy azon vármegyének és székeknek tisztei requiráltatván azon úri, fő- és nemesi renden levő atyánkfiaitól, az kikre az búzát vetették minden fogyatkozás és késedelem nélkül azon vármegyéből és székből, az honnan az búzát el akarják szállítani, tartozzanak elegendő szekereket és zsákokat rendelni és az búzának elszállítását hűségesen procurálni. Különben, ha mely tiszten esik az fogyatkozás s abból mi búsulás követi, magának, ne másnak tulajdonítsa.

Articulus 4.

Az búza ára limitáltatik.

Mivel látjuk, hogy mind búzának, gabonának ára ez hazában rendkivül nevekedik, félvén attól, hogy az szegénység éhelhalásra ne jusson s egyszersmind akarván az sok rendkivül búzával, gabonával kereskedőköt megzabolázni. szükségesnek itéltük, hogy ámbár ily nagy szükségben legyünk is, hogy az búzának és egyéb gabonának árát meglimitáljuk. Végeztünk azért, hogy senki sem hazafia közül, sem az idegenek közül indifferenter sem az piaczon, sem az maga házánál, se hitelben, sem az pénzen az legszebb búzának vékáját egy forintnál, az zabnak 25 pénznél, az alakornak és árpának is vékáját 33 pénzénél; az kölesnek 10 pénznél, az haricskának 50 pénznél feljebb adni semmiképen ne merészeljék, melyre künn az vármegyék és székek tisztei, városokon penig az városok főtisztei és vásárbirák szorgalmatoson vigyázzanak és ha kik az limitatió ellen impingálni comperiáltatnak, kedvezés és személyválogatás nélkül in poena venalium amissione rerum incurráljanak, melynek harmada az executoroké, harmada az panaszló félé legyen. harmada peniglen az ott való ecclesiának számára fordíttassék de facto. Az idegen nemzetből álló nemzettől tiltatik. hogy se bort, se semminemű gabonát kereskedésre ne szedjenek ez hazában való mindenféle jóvoltuk elvesztése alatt.

Articulus 5.

Hol subsistáljanak az tanácsurak, mig az ő felsége resolutiója elérkezik.

Mivelhogy az üdőnek mivoltához képest különben nem lehet, tetszett közönségesen, hogy az tanácsi rend közül hárman-hárman mindenkor választott kegyelmes urunk, fejedelmünk mellett legyenek, mig római császár urunk ő felsége az mostan választott tisztek ő kegyelmek confirmatiójáról és egyéb ő felsége eleiben alázatosan terjesztetendő közönséges dolgokról is vehetjük ő felsége kegyelmes resolutióját és az alatt occurálandó dolgokat moderáljanak ő kegyelmek, hazafiúságok és méltóságos hivataljokhoz tartozó kötelességek szerént.

Articulus 6.

Főcommissárius és mellette lévő böcsületes rendekről.

Ez mostani országos gyűlésünkben az ő felsége ez országban kvártélyozó vitézi intertentiójokra jó rendtartások szerént felvettetvén mindenféle contributióknak az azokról lött dispositiójok szerént való felszedésére s az ő felsége vitézi statiókban való administráltatásokra és erogáltatásokra kivántató főcommissáriusnak Keresztesi Sámuel uram rendeltetett, ő kegyelme mellé penig két itélőmester: item Jósika Gábor, Barcsai István és Szebeni Bakos János atyánkfiai rendeltettek, úgy hogy ő kegyelmek egyetértvén, alternatim ott continuuskodjanak megirt Keresztesi Sámuel uram mellett, folytatván ezen hivatalban tartozó munkát hazájokhoz tartozó kötelességek szerént hűségesen.

Articulus 7.

Commissárius atyánkfiai mellett levő executorokról.

Hogy főcommissárius atyánkfia jobb alkalmatossággal követhesse hivatalját, tetszett ő kegyelme mellé Barcsai Pál, Bálpataki János, Geréb János és Fejérvári Némethi János atyánkfiait rendelnünk, kik által ő kegyelme mellett levőkkel együtt ő felsége vitézi számokra felvetett élést sollicitálhassák és az szófogadatlanok ellen az articuláris executiókat peragáltathassák, obligálván mindkét részről ő kegyelmeket tartozó kötelességek, hűséges elkövetésére sub poena articulari ratione huiusmodi materiae conscriptae; az megirt atyánkfiait az reájok bizatandó executió véghezvitelében az vár-

megyék, székek és városok fő- és vicetisztei kötelességek szerént kivántató módon subeálni köteles tisztek szerént tartozzanak.

Articulus 8.

Senki az victualék administratióját ne posthabeálja.

Sok kárunkkal tapasztalván, hogy az reájuk vetett victuálék administratiója terminusának eltelése után való üdőre szokták halasztani és akkor pénzül iuxta taxam computálni s megfizetni; hogy azért azon káros difficultás tolláltassék, végeztük, hogy minden adózó rendek és helyek az reájok felvetett mindenféle contributiókot minél hamarább az dispositió szerént administráltatni el ne mulassák, mert ha kiknek késedelmes administratiójok miatt az vitézek excurrálni kételeníttetvén, valakiknek károkot tésznek, azt minden okvetetlen comperta rei veritate az reájok vetett victuálék duplás árával megfizetni kételeníttetnek virtute praesentis articuli.

Articulus 9.

Postákról és azoknak kivántató provisióról.

Mig az ő felsége az mostan választott főtisztek és egyéb ő felsége eleiben terjesztetendő országos dolgainkról való kegyelmes resolutiója érkezik, végeztük, hogy nro 12 közönséges posták rendeltessenek, azoknak penig ország közönséges dolgaiban fáradozván, postalóadással és illendő gazdálkodással tartozzanak minden helyeken.

Articulus 10.

Az profugusok jovai dispositiójáról.

Hogy az profugusok jovai jobb karban állítathassanak, Apor István atyánkfiára biztuk, minden vármegyékről és székekről bizonyos atyánkfiait rendeltük ő kegyelme mellé, circáltassa fel szorgalmatoson mindenütt, az profugusok közül kinek mennyi búzáját s ökreit is vitték el az ő felsége szükségére, felcircáltatván azt is, kinek mi búzája s mennyi ökrei legyenek még házoknál, vagy akárholott hatalmokban és ha kinek mi búzája, ökre és egyéb jovai találtatnak, azoknak igaz fele részit foglaltassa el ország közönséges szükségire kedvezés és minden személyválogatás nélkül, melyből az olyan profugusok itthon levő feleséginek és gyermekinek szükségekre, kinek minden búzájokot az ő felsége commissáriusi elvitették, fordíttasson ő kegyelme

proportionaliter kevés-kevés búzát tápláltatásokra. Ennek felette ezer küs köböl búzát az ő felsége commissáriusa szükségire fordíttatván, az többit ország szükségire conservváltassa. Mivel ökröket is nro. 150 kell az ő felsége commissáriusa szükségire azon profugusok ökreiből fordíttatni, felcircáltatván ő kegyelme azt is, kinek hány ökreit vittek el s kinek mennyi maradt kezénél és ezeknek confiscáltatván felét, pótolja ki az ő felsége commissáriusa szükségire igírt 150 ökrököt, ha az elvitt ökrökből ki nem telik, az többit penig az ország közönséges szükségire tartassa meg, reportálván az egész executiót az tanácsi rend eleiben tovább kivántató dispositióra.

Articulus 11.

Profugusok jovait investigáló commissáriusok.

Hogy Apor István atyánkfia az profugusok jovai felcircálásában jobb modalitással procedálhasson, rendeltettek ő kegyelme mellé commissáriusúl:

1. Fejérvármegyéből Borsai György és Kerekes Péter atyánkfiait.

2. Tordából Bendi Kovács István és Jó István atyánkfiait.

3. Küküllőből Radák István és Pásztohi Ferencz atyánkfiait.

4. Kolosból Suki Mihály és Palothai István atyánkfiait.

5. Dobokából Barabás András és Haradi András atyánkfiait.

6. Hunyadból Naláczi Lajos és Olasz Mihály atyánkfiait.

7. B. Szolnokból notárius atyánkfiait.

8. Udvarhelyszékből Orbán Ferencz és Ugron András atyánkfiait.

9. Háromszékről Székely András, Szentléleki Péter deák atyánkfiait.

10. Marusszékről Galambfalvi György deák és Nagy Ferencz atyánkfiait.

11. Aranyosszékről Csegezi Ferencz junior et senior.

Az universitás részéről szebeni királybiró uram véghez vitettetvén az dolgot, reportáltassa Apor István atyánkfiának hitelesen.

Articulus 12.

Az ő felsége gabonás házaiban pénzért szállítandó 40 ezer köböl búza áráról.

Az mostani gyűlésünkben az ő felsége gabonás házaiban rendelt 40 ezer köböl búzának az árát közönséges

tetszésből Keresztesi Sámuel uramra bíztuk, hogy felvegye, két böcsületes atyánkfiait rendelvén ő kegyelme mellé. Szebeni királybiró és polgármester uramék ő kegyelme kezéhez kelvén, ki-ki része szerént adott búzáról való quietantiáját, hogy ahhoz képest az áráról contentáltathassák, melyre ő kegyelme is köteles légyen.

Articulus 13.

Extraordinariumokról való alkalom.

Valakik magok extraordinaria erogatiókat és kárvallásokot is az ő felsége commissáriusival complanálhatják és magoknak contentatiót vehetnek, szabados legyen. Végeztük mindazonáltal azokról az victuálékról, melyek a prima Novembris 1690. disponáltattanak akárhonnan, vagy együvé vagy másuvá szállítatni, senki azok iránt való alkalmat cselekedni, annál inkább contentatiót venni meg ne próbálja sub poena articulari irremissibiliter exequenda.

Articulus 14.

Pénzadó felvetéséről.

Előttünk álló elkerülhetetlen és különben meg nem orvosolható sok szükséginkhez képest kételenítettünk felvetni kapuszám után minden adózó rendekre fl. 60//. Az rovatlan személyekre és rovatlan falukban lakó emberekre, kiket vicetiszt atyánkfiai felcircálván, számokról hiteles regestromot adjanak az perceptoroknak, capitatim fl. 2//.

Az székely natió fl. ... ... 5000//.—
Szász papok fl. ... ... 200//.—
Oláh papok fl. ... ... 100//.—
Abrugbánya vár. fl. ... ... 100//.—

Articulus 15.

Az adó administrátiója terminusáról és perceptoriról.

Mivel az üdőnek és dolognak is szoros volta külömben nem szenvedheti, ki-ki az része szerént tartozó adónak felét ad 15 mensis Martii, felét penig ad 15 mensis Aprilis fogyatkozas nélkül Szalánczi István atyánkfia kezében Szebenben beszolgáltatni köteles légyen sub poena dupli vigore praesentis articuli irremissibiliter exequenda, holott szebeni főtiszt urak atyánkfiai pénzolvasókot rendelni és egyéb kévántató succursussal is lenni tartozzanak. Mivel penig az

adófelszedésben irt különböző végzésünk is az adó felszedése körül occurrált nehézségeket nem tollálhatták: authoritást adtunk vicetiszt atyánkfiainak arra, hogy mindenütt hűségesen procedáljanak az adó felszedésiben iuxta articulos superinde conscriptos és ha holmi magoktól el nem igazítható difficultások occurrálnak, recurráljanak ad consilium status és onnan adandó resolutióhoz alkalmaztassák az iránt magokot.

Articulus 16.

Az számvételről.

Hogy az rendszerént felvetni szokott contributiók közönséges kárunkkal elnyomollyanak, végeztük, hogy itílőmester atyánkfiai inspiciálván, kötelességek szerént az exactióra munkálkodjanak és munkálkodtassák üdősbik Vas György, Gyárfás István, Uzoni Miklós és Segesvári székbiró atyánkfiaival, úgy hogy az vármegyék, székek és városok perceptori s egyebek is, kiknek valamik contributiók forgottanak kezekben, sőt azok is, kiknek az elébbi számadások alkalmatosságával adott testimoniálisokban valami difficultások vagy restantiák is hagyattak fenn, a die 12 mensis Martii inchoando megirt exactor atyánkfiaitól praefigálandó terminusra cum omnibus requisitis Szebenben compareálni kötelesek legyenek sub poena articulari, beszolgáltatván, akkor vagy végképen eligazítván az restantiák dolgát is egyéb difficultásokkal fogyatkozás nélkül; alioquin ha kik szófogadatlankodnának requiráltatván főtiszt uraimék s atyánkfiai fölöttök tartozzanak ő kegyelmeket az olyanokot ad comparitionem et rationis suae finalem expeditionem kedvek ellen is adigálni. Exactor atyánkfiai pedig az olyan embereket, kiken valami restantia liquidáltatik, adigálják az olyan restantia befizetésére, az mint az szükség kivánja. Ha mely perceptorok pedig oda vadnak, azoknak feleségek, gyermekek, vagy az kik jószágokat birnak, tartozzanak részek szerént való difficultásokat eligazíttatni az feljebb megírt mód szerént és poena alatt.

Articulus 17.

Az segesvári 1689-béli első articulus némely részeiben tollláltatik.

Ellenkező dolognak tetszvén az, hogy azon egy faluban lakók közül az adózásnak rendében egyik az másiknak terhit kételeníttessenek supportálni, holott az falunak határi

iuxta quantitatem sessionum birattatnak, végeztük azért, hogy az 1689. esztendőbéli első articulus in ea parte cassáltassék, azután penig az szegénység közül ki-ki az maga és nem más terhét supportálja, ne is büntessék az ártatlan az vétkesért semmiképen.

Articulus 18.

Főtiszturak választatnak.

Római császár kegyelmes urunk ő felsége kegyelmes tetszéséből egész országostúl, három nemzetűl megedgyezett akarattal tekintetes, nagyságos Losonczi Bánffi György uramat gubernátorunknak, tekintetes nemzetes Bethleni Bethlen Gergely uramat ország főgenerálisának, tekintetes nemzetes Bethleni Bethlen Miklós uramat ország cancellárriussának és tekintetes nagyságos Hallerkői Haller János uramat főkincstartónak választottuk, kivánván, hogy isten ő kegyelmeket hivataljok viselésire kegyelmesen segélje.

Articulus 19.

Az tanácsi rend régi számmal teljesíttetik ki.

Megnyugodván az ő kegyelmek igaz hazafiúságában és az hivatalhoz kivántató elégségek felől sem kételkedvén, tekéntetes nagyságos Ráthóti Gyulaffi László, Gyerőmonostori Gyerőfi György, Nagymegyeri Keresztesi Sámuel és Iklódi Tholdalaghi János uramékot s atyánkfiait az méltóságos tanácsi rend közzé választottuk.

Articulus 20.

Az commissariatus dispositiójáról.

Megnyugutt elmével lévén Keresztesi Sámuel uram azon tiszthez való elégsége iránt, rendeltük ő kegyelmét főcommissáriusnak, hogy ő kegyelme ország részirőll az ő felsége vitézi intertentiójokra viseljen hűséges gondot, rendelvén ő kegyelme mellé alternatim két itélőmester, Jósika Gábor, Barcsai István és Szebeni Bakos János atyánkfiait, authoritást adván ő kegyelmeknek, hogy hol mi difficultások occurálnak, jólelkiismerettel az affélékről irott articulusok szerént igazítsák az reájok háromló contributiónak az ő idejében való megadására etiam executione mediante adigáltathassák, ha miben penig teljességgel megakadnak, ad consilium status recurráljanak.

Articulus 21.

Commissariatus mellé rendelt executiókról.

Nem lehetvén az commissariátus executorok nélkül, Barcsai Pál, Bálpataki János, Geréb János, Fejérvári Némethi János rendeltettek ő kegyelme mellé executoroknak.

Articulus 22.

Ő felsége hűségire minden rendek megesküdjenek.

Mivel már egész országostúl, három nemzetűl római császár Német- és Magyarországok királya kegyelmes urunk ő felsége hűségíre az ország statusi és közönséges gyűlésünkben homagiumunkat praestáltuk közönséges megegyezett akarattal, concludáltuk azt is, hogy minden rendek az vármegyéken, székeken és városokon is ő felsége hűségére az előnkben adott forma szerént megesküdjenek, mely dolognak véghez vitetésére

Fejérvármegyében Bethlen Sámuel és Kemény Boldizsár uramékot,

Küküllővármegyében Haller István uramat,

Tordában Kemény János és Thoroczkai Mihály uramékot,

Kolosban Gyerőfi György uramat.

Belső Szolnokban Nagy Pál uramat,

Hunyad- és Zarándban Puy János és Gargócz Mihály atyánkfiait,

Máramarosban Fráter István atyánkfiát,

Krasznában Francisco uramat, vagy Halmágyi János uramat,

Dobokában Bánfi Farkas,

Udvarhelyszéken Henter Benedek és Gálfi György atyánkfiait,

Háromszéken Mikes Mihály uramat,

Marosszéken Gyulaffi László uramat, ő nagyságát vagy Sárossi János és Keresztúri János uramékot,

Aranyosszéken Szilágyi András atyánkfiát,

Csikban Henter Ferenczet,

Az universitáson mindenütt az főtisztek, úgy az városokon is, az kik itt követségben voltanak,

Fogarasföldén vicekapitány és Lészai István atyánkfiait,

Közép-Szolnakban Guthi István atyánkfiát.

Magyar püspök uram is és vicárius és utánnavaló papok hasonlóképen maga és mások is subscribálják.

Az szász püspökök hasonlóképen.

Az oláh püspökök hasonlóképen.

Az jobbágyságot mindenütt az vármegyék és székek tisztei megeskütvén, az magyar s oláh papok irjanak testimoniálist róla azon falukbeli esküttek és vármegyék vicetisztei előtt, az magok és az falubirák nevek alatt. Ezen homagium depositiójának terminusa penig az vármegyék, székek és városok részekről ad 1 Martii terminältuk, az falukon is akkor elkezdvén és azon pecsétes regestrumokot az vármegyékről Bánffi György, az székelységről Bethlen Gergely, az szászságról penig szebeni királybiró uraimék kezéhez küldvén. Az taxás városokon peragáltassák azok az követek, kik mostan itt homagiumokot praestáltak. Az szász székeken az innen hazament követek az főtisztekkel együtt.

Articulus 23.

Inquisitorok dispositiójáról.

Az kapuszámok fogyatkozási és elpusztult állapotjára nézve az közjónak consulálni akarván, szükségesnek itéltük bizonyos atyánkfiai által per seriam inquisitionem végére mennünk minden vármegyéken és székeken levő faluk kapuszámainak és azon faluk s kapuk ez szoros üdőbéli elpusztult mivoltoknak, hogy ahhoz képest az mostan felvetett mindenféle contributiók jobb karban accommodáltathassanak. Rendeltük azért azon inquisitiónak hűséges véghezvitelire:

Fejérvármegyében Bethlen Sámuel, Kemény Boldisár uramékat, ő kegyelmek mellé az főbirákot Brassai Prásmári Andrást és Szebeni Stenczel János atyánkfiait,

Küküllőben Haller István uram mellé az főbirákot és medgyesi Üstgyártó Dániel atyánkfiait,

Thordavármegyében Kemény János és Thoroczki Mihály uramék mellé az főbirákot és Segesvári Kannagyártó György atyánkfiát és Medgyesről Kolosvári Márton uramat.

Kolosból Gyerőfi György uram mellé az főbirákot és Beszterczei Szabó János atyánkfiát,

Dobokában Bánfi Farkas uram mellé az főbirákot és Beszterczei Biró Lőrincz atyánkfiát,

Belső-Szolnakban Nagy Pál uram mellé az főbirákot és Beszterczei Szőcs Dániel atyánkfiát,

Hunyad és Zarándban Puy János és Gargocz uramék mellé Szászvárosi Eperjessi György atyánkfiát,

Szebenszékben az szász urak mellé Naláczi András uramat,

Segesvárszékben Horvát Ferencz atyánkfiát,
Medgyesszékben Erdélyi Miklós atyánkfiát,
Ujegyházszékben ifjú Boer Pál atyánkfiát,
Nagy-Sinkszékben Jeddi Péter atyánkfiát,
Szerdahelyszékben Katonai István atyánkfiát,
Szász-Sebesszékben Vas Dániel atyánkfiát,
Szászvárosszékben Folti Bálint atyánkfiát,
Brassóban Folta István atyánkfiát,
Kőhalomszékben Ugron Tamás atyánkfiát. Úgy hogy hűségesen peragálván az inquisitiót ad diem ultimum praesentis reportálhassák ad commissariatum Tranniae Szebenben.

Articulus 24.

Bécsben expediálandó követek választásáról.

Római császár kegyelmes urunk ő felsége diplomájának nagy submissióval való kikeresésére és egyéb országos dolgainak felől való alázatos instántiáknak véghezvitelire három nemzetből álló követ atyánkfiainak, az tanácsi rend közül viszont egynek választását és felküldését igen szükségesnek itílvén, noha egy versben azon munkálódván az suffragiumoknak sok személyekre való szakadozása miatt helyesen nem dirimálhattuk az voxolást: kételeníttettünk az dolgot újabb discursus alá venni és az sokféle szakadozott suffragiumokot in loco publico újabb voxolásunkkal dirimálni. Tetszett azért egész országúl, három nemzetűl az fen megírt követségnek véghez vitelére az tanácsi rend közül Bethlen Gergely, az székelység közül Gyulaffi László, az vármegyék közül Alvinczy Péter, szászságról Medgyesi Üstgyártó András atyánkfiait választanunk. Kiknek adandó instructiónak elkészítésére authoráljuk az méltóságos tanácsi rendet, itélőmestereket, hogy Almakeréken az temetés alkalmatosságával megkészítvén, ott az temetésen levő főrendekkel és statusok követeivel communicálják vigore huius constitutionis authoráljuk.

Datum in oppido Fogaras die 15. Februarii, ultima scilicet congregationis nostrae anno praenotato.

Georgius Bánffi
praesidens, m. p. (P. H.)
Magister Joannes Sárossi
protonotarius, m. p. (P. H.)

(Eredetije az Orsz. Levéltárban, Gyulafehérvári osztály, Országgyűlési articulusok B.)

CXXXIV.

1691. jan. 13.

Kolosvári István vigasztaló levele Teleki Mihály özvegyéhez.

Az Úristen áldja meg Kegyelmedet asszonyom és elégséges kegyelemmel erősítse mostani keserves sorsának viselésére.

A ki látta szépségét a kegyelmed házának, nem lehet annak keserűséggel nem nézni és hallani, annak ily véletlen változását. Mert a változás felette nagy, sokakat is borított be gyászszal és sok szegényeknek is esett meg fogyatkozásokkal: mindazoknak, a kik a kegyelmed házának jóakaratjával éltenek. De a hatalmas istennek akaratja és tetszése mind nagyobb, annak végben kell menni, nekünk penig arra térdet, fejet kell hajtanunk és egész engedelmességünket ő felségének megmutatnunk. Ez az úr olyan, a ki megsebesít minket, de ismét meggyógyít, megszomorít, de ismét megvigasztal. Ő felsége a kegyelmetek nagy sebét is gyógyítsa meg és irgalmasságának gazdagsága szerint vigasztalja meg kellete korán. A mi nézi az én részemről az orálást, noha sok erőtlenséggel vagyok, mindazonáltal ha időm elégséges leszen, készítek egy deák oratiót, a mint kegyelmed irja és tehetségem szerint igyekszem tisztességet tenni annak idejében. Kegyelmedet asszonyom kérem igen bizodalmasan adja értésünkre, mihelt a temetésnek bizonyos napot teszen kegyelmetek. Ezzel az úr jókedvében ajánlom asszonyom kegyelmedet és kivánom, hogy e keserves állapotjában legyen ő felsége kegyelmeddel és egész házával.

13. Januarii 1691, N.-Enyed.

Kegyelmednek alázatos szolgája
Kolosvári István, m. p.

Külczím: A néhai méltóságos urnak, tekintetes Teleki Mihály uramnak etc. meghagyatott keserves özvegyének, tekintetes nemzetes Vér Judit asszonynak etc., nekem jó asszonyomnak ő kegyelmének irám becsülettel.

CXXXV.

1691. kelet nélkül.

Az erdélyi rendek felirata a császárhoz II. Apafi Mihály megerősítési ügyében.

Sacra caesarea regiaque Majestas, domine dne nobis naturaliter clementissime.

Si fas est filiis sacra caesarea regiaque Mattas ex jure naturae suas in gremio parentum querelas, dolores cum lacrimis profundere, certe nos etiam miserrimae hujus nostrae patriae vicissitudines nemini potius, quam Matti Vrae sacrmae, tanquam christiani orbis monarchae potentissimo ac domino domino nobis naturaliter clementissimo tutius atque prolixius enumerandas esse credimus, cum aures ipsius benignissimas et cor clementissimum ad ejusmodi quaerulantium voces non modo praeclusa non esse, tantumque abesse, ut mala malis, miserias miseriis superaddere, accumulareque cogitet, ut potius sauciis querulantium vulneribus salutaria adhibere pharmaca, lacrimas ab oculis abstergere, bono animo esse, meliora sperare, quieti, paci et permansioni eorum paterno et misericordi affectu, modis omnibus consulere, de vra sacrma caesarea regiaque Matte domino dno nobis naturaliter clementissimo spem et fiduciam habeamus firmissimam; qua tanta innata Vrae Mattis sacrmae clementia freti supplices nos coram augustissimo Mattis Vrae sacratissimae throno prosternimus humilique voce insinuamus: dignetur alta eaque sapienti mente clementer recolere, quod posteaquam primordia sua principatus Transylvanicus nactus fuisset beatae reminiscentiae Mattis Vestrae sacrmae praedecessorum, signanter Ferdinandi primi et deinceps Rudolphi secundi Romanorum imperatorum semper augustorum temporibus Tranniae modo per singulos, aliquando etiam binos vajvodas, locumtenentes, generales, gubernatores et directores administrabatur, sed eorum omnium tempore cum Trannia Hungaris suis principibus viduata fuerit, quanta erat legum patrivarum *(sic)* eversio, alienorum direptio civium praedae militum expositio, fortalitiorum et confiniorum eversio, jurium sacrorum cum profanis commixtio, cladium aliarum super aliis cumulatio, quantae contra alte memoratas suas Majestates rebellium factiones lamentabilisque totius patriae incineratio et plusquam famis Saprasinae subsecutio, omnium denique aetatis hominum ad incitas redactio. Adeoque afflixit omne malum Tranniam, ut animam agendi similem exossemque et exanguem illam ad extremum halitum efflandum reliquerit. Ideo ne amplius tantorum malorum gurgitibus mergamur, procidentes ad pedes sacrmae Vrae Mattis oramus, eandem tanquam dnum dnum nrum clementissimum humillime per foelix faustumque ipsius imperium, per tranquillam tam suam, quam Christianorum vitam, per pacatam, prosperamque orbis christiani quietem, per omnia denique sacra, ut libere secundum antiquos nostros canones a nobis electum principem juvenem

clementer confirmare augustissimaque sua benignitate protegere et paterno suo affectu prosequi, libertatemque nostram in ipsius confirmatione elargiri clementer dignetur, (nam alioquin verendum, ut animus noster praesagit, atque utinam falso praesagiat, omnium malorum Iliades Tranniam excepturas) ut tandem ex vasto omnium malorum pelago, fluctibusque calamitatum emersi patria etiam haec nostra miserrima sub foelicibus sacrae caesareae regiaeque Mattis Vrae auspiciis pristino nitori restituta, una cum principe nostro, pro secundis rerum sacrmae Mattis successibus et orbis christiani emolumentis una etiam nobiscum deo optimo maximo vota semper nuncupet.

Sacrae caesareae regiaeque Mattis Vrae

humillimi et perpetui fideles et subditi.

Universi status et ordines trium nationum regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum.

Az a supplicatio, melyet Bethlen Gergely uram in anno 1691 felvitt volt s béadott volt ő felségének, de semmi válasz nem jött reá és mostan is Alvinczy Péter uram által felküldetett újólag.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-E. birt. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

CXXXVI.

1691. márcz. 12.

Vay Mihály folyamodványa gr. Bánffi Györgyhez lefoglalt javai visszaadása ügyében.

Ajánlom Keglmednek, mint bizodalmas uramnak köteles szolgálatomat.

Minemű változásokon mentem által rabságban való esésemtől fogva, azoknak leirásával Keglmedet nem terhelem. Elég az, hogy nem árultatásomért, sem tolvajkodásomért, sem valami czégéres vétkemért szenvedtem, hanem közönséges ő felsége szolgálatjának alkalmatosságával, mert én is többekkel együtt azon az szomorú harczon elsőben törökök kezekben esvén, onnan Thököly uram kemény rabságában vitetvén, igen kevésben múlt el, hogy fel nem nyársoltata. Isten megtartván életemet, idő múlva az rabságbúl (erős hittel megesketvén, hogy el nem szököm, híre nélkül szabadulásomat sem munkálódom) kibocsátott. Attól az időtűl fogva mind kírtem istenemet akarmi úton-módon szaba-

dítson ki kezibűl, mely is külömben nem lehetett, hanem háromezer tallérig való contentatiónak megigérésével.

Sok szenvedésim után, midőn örömmel jűnék be az hazában Keglmetek társaságában, hát mindenemtűl megváltam, kevés jószágom s annak minden fructusa (melyeket Tököly uram is elvett tőlem s adta Daczó Jánosnak), elfoglaltatott, ládáim Segesvárt confiscáltattanak, az mint hallom, meghányattattanak.

Értvén penig, hogy afféle confiscált bonumok az felsíges Badensis fejedelemtől az méltóságos tanács dispositiója alá resignáltattanak, mint bizodalmas uramat kérem Keglmedet, látván ily sok káraimat, megbántódásimat authoritása szerint megmaradott javaimnak, kicsiny jószágomnak is restitutiójárúl annuentiáját adni parancsolni méltóztassék, hadd fordíthassam (mig isten többre is segít) mindennapi szükségimre, de kiválképpen sanczomnak fizetésére, melynek terminusa igen rövid, mert csak húsvét napja.

Bizonyságom az isten, soha ennek az szegény hazának veszedelmére s annak semmi rendinek nem igyekeztem. Tudom, hogy vádoltatom azzal az átkozott commissariuskodásommal s annak alkolmatosságával az szeginségnek lett injuriával (minthogy az soha a nélkül nem mehet véghez), de azért javaimtúl való megválásomat nem érdemlem, mert az mit cselekedtem, nagy kítelenségbűl kellett cselekednem, nem úgy mint mások sokan hanyatthomlok jöttenek s mindenben mindent cselekedtenek. Akarván egykor Tököly uram az országnak belsőbb részeire penetrálni, nem volt senki akkor erdélyi ember, kinek imponálja az commissariusságot, soha bizony meggondolója sem voltam; erővel vetette nyakamban (nem használván mentségem) mellém adván maga régi híveit, élésmestereit, kik nekem csak praescribáltanak s leirták akaratjokat, úgy kellett nevem alatt kimenni az parancsolatoknak és noha kemínyebb instructióm volt több dolgokra is, de nem cselekedtem, reflexióm lévén mind az regnicolákhoz való obligatiómra, mind azokra az időkre, az mit penig cselekedtem egynéhány napok alatt, nemcsak egyedül cselekedtem, hanem mellém adatott az hazában született emberekkel és ha szánszándékkal kivántam volna gonosz ember s az hazának tolvaja lenni, bizony le nem tettem volna kezemről, de mihelyen hivatlan is jöttenek sokan Tököly uram hűségére, mingyárt letettem, az minthogy Gyulay Ferencz mindvégig jó szível is viselte.

Medio tempore, Badensis fejedelem előtt nyomulván kifelé Tököly uram, Segesvárrúl (én is mint mások) javát az ládáimnak elvittem volna, de él az isten, egy ládámat

is sem el nem vittem, sem meg nem nyitottam, bízván ahhoz, minthogy császár ő felsíge szolgálatjában estem rabságra, nem félthettem, sőt az mikor haza hoz isten intacte, megtalálom. Keglmed jó válaszát succursusát várom, isten éltetvén, minden alkolmatossággal megszolgálni el nem mulatom, maradván

Cibinii, 12. Martii 1691.

Kegyelmednek

köteles szolgája
Vay Mihály, m. p.

Hátlapján: Bánfi György uramnak így irtam Szebenből 12. Martii 1691.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-Egyl. birtokában. Kemény-gyűjt. 35. köt.)

CXXXVII.

1691. júl. 15.

Esterházy Pál levele az erdélyi rendekhez.

Spectabiles ac magnifici, perillustres et generosi domini amici et vicini nobis observandissimi.

Salutem, et servitiorum, officiorumque nostrorum commendationem. Kegyelmetek böcsületes követjei által küldött levelét vettük böcsülettel és szóval declarált üzenetét megértettük; és jóllehet minden alkalmatossággal édes nemzetünkhez való szeretettől viseltetvén, annak dolgait előmozdítani kivánjuk s igyekezünk, most mindazonáltal annyival is inkább kegyelmetek requisitiójához képest is, említett kegyelmetek böcsületes követjei által előnkben adott dolgokat, isten kegyelmes urunkat ő felségét Német-Újhelyből meghozván, mentől foganatosabban proponálni és előmozdításában fáradozni el nem mulatjuk. Mindenekben viszont említett követ uraimék relatiójára, s informatiójára referálván magunkat, kivánjuk isten éltesse Kegyelmeteket sokáig szerencsésen.

Datum Viennae Austriae, die 15 Julii. Anno 1691.

Praetitulatarum Dominationum Vestrarum

amicus et vicinus servire paratus
Paulus Esterházy.

Alul: Transylvaniae statibus.

Külczím: Spectabilibus ac magnificis perillustribus et generosis dominis N. N., inclyti regni Transylvaniae tribus statibus et ordinibus etc., dominis amicis et vicinis nobis observandissimis.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában. Tunyogi-gyűjtemény.)

CXXXVIII.

1691. aug. 1—21.

A tordai országgyülés határozatai.

Articuli dominorum statuum et ordinum trium nationum regni huius Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem primum mensis Augusti anni praesentis 1691 ex edicto illustris consilii status Tranniae in oppidum Tordense indictis et celebratis conclusi.

Nos consilium status regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum. Damus pro memoria per praesentes, quod *etc.*

Articulus primus.

Bizonyos számú zab és pénzbeli contributiókról.

A rajtunk forgó s elkerülhetetlen szükségtől kénszerítetvén, bizonyos számú köböl zab és pénzbeli contributiókról concludáltunk, hogy adjanak mindenütt és minden kapuszám után adózó rendek kapuszám után (az elmult fogarasi gyűlésben lett kapuszámok defalcatiói helyben maradván) zabot cub. 5, melyek három forintban computáltatnak és acceptáltatnak is az ő felsége hadai számára tartozó pénzbeli restantia summájában és pénzt is fl. 37. — A szász nátió részéről szebeni kiralybiró és polgármester uramék s atyánkfiai úgy provideáljanak s disponáljanak felőle, hogy a kik zabot bővebben adhatnak, azok zabot bővebben adjanak, más személyekkel penig pénzűl supleáltassák, úgy hogy az ő kegyelmek adójokban defectus ne essék, magok ő kegyelmek tartozván mind a zab, s mind penig a pénzbeli portiót administráltatni.

A székely natió adjon	fl. 3000
Fogaras földe	fl. 600
Szász papok	fl. 600
Oláh papok	fl. 300
Szebeni görögök	fl. 600

Erdélyi örmények	fl.	200
Kolozsvár városa	fl.	200
Udvarhely városa	fl.	40
Kézdi-Vásárhely városa	fl.	40
Abrugbánya városa	fl.	100
Hunyad városa	fl.	40
Fejérvári zsidók	fl.	50
Hátsog városa	fl.	40

Ezen felvetett zabnak fele részét ad diem quintum Septembris instantis Váradjához szállítsák és Borbereki Csiszár Miklós és Alvinczi Szegedi Rácz István atyánkfiai kezekhez a szebeni vékákkal nyomás nélkül előtte elütvén, a más fele részét peniglen ad diem primum Octobris futuri administrálják sub poena dupli. A felvetett pénznek penig fele részét ad decimum quintum Septembris, az más fele részét penig ad primum Octobris Szebenben Inczédi Pál és Szebeni Bakos János atyánkfiai kezekhez sub poena praefixa szolgáltatni minden helyekről, megirt perceptor atyánkfia penig a consilium status e summa penzről leendő dispositiójához magokot alkalmaztatni tartozzák.

Articulus secundus.

A causalis levelek megszünése orvoslásáról.

Kiváltképen való közönséges fogyatkozásinkkal tapasztalván lenni, hogy semmi compulsoriumok, sem egyéb a protonotariustól emanáltatni szokott levelek idvezült kegyelmes urunk fejedelmünk ez világból való kimulása után nem folyhattanak: végeztük azért communicatis nostris universis consiliis, hogy az nemes vármegyék eddig usuált nationális pecsétje Alvinczi Péter, a székely nátió pecsétje Sárosi János itélőmester atyánkfiai kezekben adassanak és azoknak egyenlő erejek által a méltóságos consilium status neve alatt a protonotarián forgani szokott levelek, compulsoriumok és minden egyéb ez előtt usuált jó forma és taxa szerént expediáltassanak, a deákok is akármely törvényes executiókra exmittáltassanak, mely ily formában költ expeditiókat most ez ezután akármely időben is pro ratis et firmis iuribusque regni consentaneis lenni vigore praesentis nostrae deliberationis vallunk és pronunciálunk. Mind az három nátiók és egyéb ez haza törvényivel élő rendek részéről indifferenter hoc etiam illustrationis causa non praetermisso, hogy ha hol és kik medio tempore suspendált causá-

jok iránt novisáltak és azt per mortem praetacti piae recognitionis principis et domini nostri clementissimi nem prosequálhatták, vagy de iure novisálni akarnának, non obstante dicti temporis intervallo, akármely törvényes széken szabadosan elkövethessék s a birák is admittálják; ez constitutiónk mindaddig folyjon és duráljon, mig isten gondviseléséből édes hazánk guberniuma jó rendben állíttatik.

Articulus tertius.

Szebeni királybiró bizonyos admonitiójáról.

Nemes Fejérvármegye fő- és vicetisztei ő kegyelmek impediáltatván szebeni királybiró uramtól némely ő kegyelmek jószágiban való articularis processusokról, tetszett, hogy ő kegyelme ez egyúttal admoneáltassék, ilyen articularis processusokban megirt vármegye tiszteit ez után ne impediálja, alioquin ha többször cselekszi ő kegyelme, az articularis kétszáz forint poena exekváltassék, toties quoties azon jószágon, melyben való articularis processust ő kegyelme impediáltatni conperiáltatik.

Articulus quartus.

Holmi mértékeknek reformátiójáról.

Régtől fogva fenforgó és közönséges kárunkra terjedő egyenetlenségét a vékának, vedernek, ejtelnek és fontnak is tovább folytatni és durálni nem szenvedhetvén, közönségesen végeztük, hogy itélőmester atyánkfia ab exspiratione praesentis congregationis mennél hamarébb hozassanak Szebenből azon város és az ő felsége commissariusi pecsétekkel megjedzett usualis egy-egy vékát, vedret, ejtelt és egyes ötös s tiz fontos vasból csinált mértékeket és osztán a vékát lenmaggal, vagy kölessel szinültig töltetvén, próbálják meg, hogy a beletöltött lenmag vagy köles 16 ejtelnél sem több, sem kevesebb ne legyen, azután avval az ejtellel próbálják meg a vedret is, hogy az is sem nagyobb, sem kisebb 8 ejtelnél ne legyen. A fontokat is penig vizsgálják és próbálják úgy meg ő kegyelmek, hogy azon fontokkal egy mázsa terhe se többet, se kevesebbet 100 bécsi fontnál ne nyomjon. És így osztán minden vármegyék, székek és városok post exspirationem praesentis congregationis intra vel ad quindenam szereztessenek magok számára a megirt Szeben város s az ő felsége commissariusi pecsétekkel meg-

bélyegzett vékát, vedret, ejtelt s a mint feljebb specificáltatott, egyes, ötös és tiz fontos vasból csinált mértékeket küldjék fenn megirt itélőmester atyánkfiai közül valamelyikhez, hogy a feljebb megirt mód szerént megpróbálván és meg is bélyegezvén ő kegyelmek, kinek-kinek adhassák ki s azokkal osztán minden vármegyék, székek és városok indifferenter éljenek és a legközelebb való faluk s privatus emberek szükségére is vármegyék, székek, úgy városok pecséti alatt adni az faluk és privatus emberek is vitetni s azzal élni tartozzanak.

A nemes és városi rendek sub poena fl. 200, az paraszt rendek penig fl. 12 toties, quoties per directorem exequenda, melynek két része a panaszló vagy káros feleké, harmada penig az executoré légyen, reá vigyázzanak penig minden vármegyék, székek, városok és faluk tisztei, hogy indifferenter senki ez végezésink ellen sem egy, sem más úton ne impingáljon és ha kiket ez ellen véteni megtapasztalnak, director atyánkfiának értésére adni sub poena 2 (fl.) toties, quoties praecisa exequenda [1]) tartozzanak.

Articulus quintus.

Borok és hordó vásárlásában forgó difficultásokról.

Sok és káros abususokat tapasztalván, a boroknak hordóstól és a hordóknak magánoson való vásárlásában is végeztük közönségesen, hogy ha kik indifferenter mindenek régi és új hordókban is adják ezután borokot, tartozzanak felelni hordójokban levő boroknak veder számáról és a szerént alkudjanak a vevőkkel, azután penig a czéhes helyeken s egyebütt is az hordókat igyekezzenek bizonyos veder számra csinálni s e czéhes helyeken czéhpecsétekkel bélyegezzék meg is, hogy mindenütt megismertessenek és mikor eladják, feleljenek arról, hány vedres legyenek a hordók s alkudjanak is a szerént a vevőkkel, hasonlóképen más helyeken is, a hol hordókat csinálnak, alkalmaztassák magokat az hordók csinálásában s eladásokban úgy azok is, kik borokat hordóstól eladják, annyi veder számról feleljenek, a mennyi veder bort az eladó hordóban lenni mondanak, ne defraudáljanak sem a hordó csinálók, sem a bort hordóstól eladók miatt az hordó- és borvásárlók, alioquin akár a bor-, s akár az hordóárulók fraudulentiájok, vagy malitiájok

[1]) Mike Sándor másolata szerint: *sub poena 200 fl. toties quoties exequenda* áll.

miatt comperiáltassék valamely bor- vagy hordóárusoknak károk tehát az kádárok azért, hogy kisebb hordót nagyobb hordó gyanánt, a borárulók penig azért, hogy kevesebb continentiájú boros hordót nagyobb continentiájú boros hordó gyanánt eladják, toties quoties director atyánkfia executiója által ad informationem et requisitionem querulantium damnificatorum fl. 12 poenában incurráljanak, mely poenának két része a panaszló vagy káros félé, harmadrésze penig magáé az executoré legyen.

Articulus sextus.

A partiális székek a vármegyéken felállíttatnak.

Nagy fogyatkozásunkkal tapasztalván, hogy a vármegyéken a partiális székek folyása articulariter suspendálódott, végeztük azért, hogy ennek utánna minden vármegyéken ez iránt szokott minden jó rend szerént a partiátis székek felállítassanak és az oly székeken agitáltatni szokott causák servatis de iure servandis revideáltassanak és determináltatván executióban is vétetődjenek, meglássák mindazáltal vicetiszt atyánkfiai, hogy a biráknak számok miatt való fogyatkozási vagy egyéb törvényes sérelmet importáló nehézségekre nézve a causansoknak méltó panasza ő kegyelmekre ne lehessen.

Articulus septimus.

A mostani időben ratione suae Majestatis servitii folyó vecturák modalitásáról.

Nagy romlásával tapasztalván szegénységinknek az ő felsége az országban levő hadai szükségek alkalmatosságával naponként folyó külömb-külömbféle rendbeli vecturák rendetlenségét, végeztük azért közönségesen, hogy ennek utánna a vármegyékben és székekben vicetiszt atyánkfiainak szorgalmatos vigyázása legyen reá és ha mikor s mely felől az ő felsége szolgálatjára néző vecturáknak alkalmatossága érkezik, azon székbeli tisztek azon vecturáknak végbenviteléről hűségesen prospiciáljanak és hogy más közelebb való vármegyék vagy székek is fogyatkozás nélkül prospiciálhassanak jó idején és valósággal tudósítsák azon vármegye vagy szék tiszteit, a mely felé a vecturákat az ő felsége szolgái akarják dirigálni, hogy így sem a vecturáknak akadályoztatása, sem a szegények rendtelen terheltetése miatt semmi difficultás ne kövétkezhessék. Hogy penig ezen dispositiónk mindenek-

nek praejudiciuma nélkül effectuáltathassék a megirt vármegyék és székek tisztei indifferenter et sine ullo personarum respectu mindenekkel azon vármegyében levő jószágit a fiscus és mások jószágival együtt azon terehviselésre egyenlő proportióval rendeljék s adigálják is s a szegénység is minden megkülönböztetés nélkül engedelmeskedni tartozzék, mert különben az hol és kik nem engedelmeskedvén, magok szekereit és marháit kelletik azon szükségre rendelni, vagy vinni, tartozzanak azoknak, az kiket rend szerént arra deputálnak javaiból a tisztek executione mediante az olyan vecturát extra seriem praestáló embereket cum duplo praestiti oneris vecturae et damni perpessi contentálni. Ha penig az távulabb levő tisztek az idején való tudósítások elmulatása, rendeletlen dispositiójok káros fogyatkozások miatt esik a kár, azok is hasonló poenában incurráljanak. Más vármegyék vagy székek tisztei penig comperta tamen rei veritate, hasonló defectusok vagy negligentiájok miatt azon poenában incurrálnak, melyekre főtiszt uramék atyánkfiai prospiciáljanak és a megirt modalitásnak akármelyik részében impingáló vicetiszteken az megirt poenát exekváltassák, melyet ha ki ő kegyelmek közül posthabeálni comperiáltatik, director atyánkfia az articularis kétszáz forint poenát exekváltassa az olyan főtiszt jószágán, melyet, ha director atyánkfia akármi respectusból posthabeálni comperiáltatik, az quaerulans vagy ez eránt megbántódott atyánkfia per legitimos quosvis regni executores kétszáz forint poenát exekváltathassa director atyánkfia jószágán minden ellenzés nélkül.

Articulus octavus.

A verebek fogyatásáról suspendált articulus megujításáról.

Az mely okokra nézve ennekelőtte a verebek fogyatásáról articuraliter disponáltunk vala, mostan is azon okokra nézve azon dologról suspendált articulusunkat assumáltatni és abban megirt módok és poena alatt usuálni méltó és szükséges dolognak pronunciáljuk.

Articulus nonus.

Az contributió restantiáiról.

Ennek előtte lett articularis dispositiónkban specificált contributiók restantiái administrátiójok sok helyeken kiváltképen való kárunkkal rész szerént a felejdékenység, rész szerént pedig sokaknak negligentiájok miatt haladnak, sőt

csaknem szintén el is nyomulnak, hogy azért ezen szinű közönséges kárunk is megorvosoltathassék, végeztük, hogy exactor és perceptor atyánkfiai valósággal felcirkálván, irják ki mindenütt levő restantiákat, melyek a perceptorok, a vármegyék és székek vicetiszteit rekvirálván ő kegyelmek sub poena articulari ducentum florenorum praemissa octavali certificatione mindeneket indifferenter exekválni és a perceptorok kezéhez szolgáltatni kötelesek legyenek, kik ha posthabeálnák magok incurrálnak a kétszáz forint poenában.

Conclusio.

Nos itaque etc. Datum in oppido Thorda, die 21. mensis Augusti anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo primo generalis videlicet nostrae congregationis ultimo.

Georgius Bánffi
praesidens, m. p. (P. H.)

Magister Petrus Alvinczi
protonotarius, m. p. (P. H.)

Magister Joannes Sárossi
protonotarius, m. p. (P. H.)

(Eredetije az országos levéltárban, Gyulafehérvári Osztály, országgyűlési articulusok *B.)*

CXXXIX.

1691. szept. 20.

Zrinyi Ilonának Heislerrel és Doriával leendő kicserélése ügyében kelt szerződés.

Notum sit omnibus, quod praesenti die nempe 20. Septembris anni 1691, est conclusus tractatus inter celsissimum principem Emericum Tököly ex una, et generalem baronem Heisler et colonellum marchionem Doria ex altera parte, pro eliberatione amborum e praesenti captivitate, sicut continent sequentia promissa.

1. Eliberatione celsissima domina principissa Thökölyiana, et a suo discessu Viennensi, inserviret ipsi honestus officialis, qui curam habebit, cum sufficienti comitiva et securitatem ipsam comitari, ac de necessaria vectura et victualibus convenientibus ipsius dignitati, atquae familiae

gratis providere, non tantum in itinere, verum etiam in loco, in quo continget, expectare permutationem. Quum primum vero ad confinia approximabitur commendans caesareus vel ipse Excellentissimus dominus generalis Transylvaniae, vel ejus subdelegatus, notificabit hic ipsius adventum, et de modalitate permutationis, scilicet de loco ac tempore conveniet cum reciproca satisfactione. Adlaborabitur, in quantum possibile erit, ut ad diem festum sancti Emerici proxime venturi, vel saltem ante finem futuri mensis Novembris, permutatio celsissimae principissae cum colonello atque obsidibus succedat.

2. Ad hoc exequendum discedet statim generalis Heisler et ibit cum sufficienti comitiva in Transylvaniam, inde remittens duos Rittmaisteros, qui cum colonello Doria servient pro obsidibus praesentis tractatus, usque ad permutationem, in casu inobservantiae erunt captivi ad liberam dispositionem. Interim vero omnes tres tanquam obsides honeste tractabuntur, et ab omni injuria defendentur.

3. Quae celsissimae principissae in tractatu Munkácsiensi fuerunt appromissa, manent inconcussa. Sic erit ipsi licitum sua bona mobilia, qualiacumque vel secum ducere, pro quibus dabitur vectura, vel vendere, seu libere aliter disponere. Immobilium seu dotalium bonorum proventus poterit desinere atque disponere, juxta modalitates hactenus usitatas, de quibus decretum caesareum consignabitur in manus celsissimi principis Tököly.

4. Magnifico domino Petrőczy ac generoso domino Casparo Sándor sit licitum ad suas uxores, quilibet unum familiarem cum duobus servitoribus mittere, generoso dmno Valentino Nemessányi vero in persona ad suam conthoralem ire, pro quibus procurabitur a sua Majestate caesarea passus, ut cum comitiva et securitate, tam pro egressu, quam pro regressu sine ulla detentione itinerari valeant. Si vero dnus Petrőczy ante acceptum passum vellet suam uxorem cum principissa ad se deferri curare, sit ipsi licitum, dabitur sic quoque sufficiens securitas.

5. Ut praefatae tres dominae ad suos maritos redire valeant, retinendo liberam dispositionem suarum rerum mobilium secum ipsas adferendo si lubet; immobilium vero usum, fructum retinere, et ubicunque locorum subsistant ad se deferri curare; dominae autem Petrőczyanae bona, post mortem matris suae non periclitabuntur; sed sicut immediata successor pariformiter iis omnibus libere fruatur et quocunque locorum subsistet proventus illorum ad se deferre

curare poterit. De quibus decretum caesareum consignabitur in manus celsissimi principis Tököly.

6. Anno praeterito occasione eliberationis aliquorum caesareanorum officialium ultra lytrum jam depositum, appromissum fuit a generali Heisler unum officialem, qui foret captivus ex Curuczonibus ac Transylvanis, exceptis personis dominorum Petrőczy ac Sándor, eliberare. Praesenti ergo tractatu renovatur ac confirmatur jam facta necdum adimpleta obligatio.

7. Erit licitum celsissimo principi cum generali Heisler, expressum suum mittere in Transylvaniam, qui inde per postam cum homine praedicti generalis ibit Viennam et inde revertetur libere ac sine impedimento expeditis suis negotiis, quando placebit praeter illum duos, vel tres, qui in via principissae inservire possint.

8. Rheda Brandenburgica a vexillistro Truchses promissa, pro qua cavebit generalis Heisler, celsissimae principissae consignabitur.

9. Praeter illa duo millia aureorum in Transylvania nuper exsoluta, solvent generalis Heisler et colonellus Doria adhuc quatuordecim millia aureorum, ex qua summa tantum assignabitur Viennae in manus principissae, quantum ipsamet desideraverit. Supermanens summa tempore permutationis celsissimo principi assignetur, et insuper unum nobile carpentum cum septem equis.

10. Quandoquidem sumus omnes mortales, ad effectum ut iste tractatus irrevocabilis maneat, est etiam conclusum, quod si unus ex duobus captivis, sit vel generalis Heisler, vel colonellus Doria ante permutationem moriatur, omnia ista cuncta manebunt rata et exequenda, excepto antecedenti, quod vivens tenebitur tantum dare in numerata effectiva pecunia septem millia aureorum.

11. Insuper centumquinquaginta aureos, quos Turcis deposuit sua Celsitudo pro eliberando vexillistro e regimine Stharembergico in permutatione etiam deponentur ac restituentur.

12. Omnes officiales caesareani, seu gregarii sive captivi existentes statim eliberabuntur, et ad huc unus Hungaricus ductor, qui est apud dominum Petrőczy captivus in libertatem dimittetur; e contra vero captivus Szantai a caesareanis eliberabitur, sicuti etiam vicecamerarius Malatinczki, si adhuc in captivitate detinetur.

13. Ad instantiam generalis Heisler celsissimus princeps concordavit cum Turca, apud quem comes Solari in

captivitate est, lytrum vero in duobus millibus aureis est stipulatum; et ut probabiliter brevi Belgradinum adveniet, ita generalis Heisler in adventu suo in Transylvaniam, medio duorum rittmaisterorum mittet duo millia aureorum, quae apud colonellum Doria deponentur, ut mediante ista summa supradictus Solari eliberetur. Et cum advenerit permanebit hic etiam, tanquam obses praesentis tractatus, in permutatione nostra, cum aliis ad libertatem rediturus.

14. Praetensiones, quas celsissimus princeps erga Rascianos, ac ductorem ejus Volliu, item contra dominum Michaelem Vay secundum justitiam decidentur et generalis Heisler procurabit mandatum a sua caesarea Majestate, ut brevis fiat justitia, quarum copiam, suis literis inclusive celsissimo principi transmittet dominus generalis Heisler in majorem confidentiam et directionem.

15. Pariformiter ille mercator, pro quo sacerdos excellentissimi dmni generalis comitis a Veterani fidei jussit, aut mittat suum lytrum, aut sacerdos solvat cautionem factam, aut mercator se restituat in captivitatem, denique si mortuus est ante praefixum terminum suae oblegationis attestatio fide digna de morte ipsius exhibeatur.

16. Placuit etiam celsissimo principi se declarare considerata necessitate naturae humanae, cui omnis morti debitum solvere tenemur, quod casu quo ipsemet ante permutationem moreretur, nihilominus tractatus iste in suo vigore maneat, in omnibus punctis ac clausulis, excepto in hoc, quod stipulatae summae, quatuordecim millium aureorum medietas celsissimae principissae dabuntur, reliqua vero septem millia aureorum tradentur dominis Petrőczy, Sándor, Madács, Nemessányi, Bay, Daróczy et Francisco Horváth.

17. Casu vero, quod celsissima principissa ultimum debitum suum naturae solveret ante permutationem, etiam iste tractatus manebit in suo vigore; in aliis omnibus punctis et dummodo omnia alia exequantur, ut conclusum; nulla inde praetensio moveri poterit. Si vero ante permutationem contingeret, quod ambo celsissimus princeps et principissa morerentur, tunc stipulata pecunia quatuordecim millium aureorum consignabitur in manus dominorum supradictorum, nempe Petrőczy, Sándor, Madács, Nemessányi, Bay, Daróczy, et Francisci Horváth, manentibus omnibus in suo vigore.

Et haec omnia puncta promittimus infrascripti sancte, illibate, irrevocabiliter ac sine dolo observare, sub nostra

principali, respective ac nobili parola, sub fide Christiana, sub perditione honoris atque existimationis.

In quorum fidem praesentes in duplo propria manu subscripsimus ac proprio sigillo munivimus, die et anno ut supra peripatet.

Emericus Tököli, m. p.
(L. S.)

Donatus Heisler
Baro ab Heidersteim, m. p.
(L. S.)

Johannnes Baptista
marchio d'Oria colo.
(L. S.)

(Egykorú másolata a bécsi titkos levéltárban, Turcica.)

CXL.

1691. okt. 31—nov. 23.

A Tökölypártiaknak adott kegyelemlevelek.

a)

1691. okt. 31.

Toroczkay Istvánnak adott kegyelemlevél.

Nos Leopoldus dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemia, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Moraviae, comes Habsburgi, Tyrolis et Goritiae etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod licet egregius Stephanus Toroczkai Transylvaniae incola, metu ac formidine amissionis vitae et bonorum suorum ante annum perduellem Tökölium sequi relictaque fidelitate nobis debita, una cum eo discedere coactus fuisset, per quod in foedum crimen laesae Majestatis nostrae notamque perpetuae infidelitatis atque amissionem capitis et omnium bonorum, incidisse dignosceretur; nihilominus quoniam idem Stephanus Toroczkay resipiscendo nactus occasionem relictis eiusdem perduellis castris, ab eodem profugisset et sponte quaesitaque occasione ad castra nostra caesareana, sub Temesvár posita sese contulisset, Majestatemque nostram, pro suo vero et naturali domino agnoscendo, perpetuam fidelitatem nobis

promitteret et polliceretur. Supplicando Majestati nostrae humillime, quatenus indignationem nostram ab eo clementer avertere, inque sinum gratiae et clementiae nostrae regiae acceptum benignis eum deinceps oculis intueri dignaremur. Cum igitur ex eo tum etiam ad humillimam, ac sedulam nonnullorum fidelium nostrorum Majestati nostrae propterea factam supplicationem, moti etiam pietate et singulari clementia, benignitateque nostra regia, qua lapsis veniam et resipiscentibus gratiam facere consvevimus: eidem Stephano Toroczkay resipiscenti, ac sponte quaesitaque occasione a praefato perduelle nostro Tökölio profugienti, capitique et bonis ipsius, iuribusque possessionariis universis, nec non rebus mobilibus et immobilibus, ubilibet sive in principatu Transylvaniae sive regno nostro Hungariae, comitatibusque eorundem quibusvis existentibus habitis, sola duntaxat portione Ludasiensi in comitatu Tordensi dicti principatus Transylvaniae existente, quam nos fideli nostro magnifico Laurentio Pekry iam antehac benigne contulimus, excepta: Gratiam nostram regiam duximus dandam, faciendam et concedendam. Reddentes eum omnium et singulorum pristinorum iurium et legum regni capacem. Ita tamen et ea conditione, ut ipse quoad vixerit, in debita fidelitate, et constantia perseverare debeat, nullamque cum hostibus, et perduellibus nostris cointelligentiam et conspirationem habere. neque contra statum publicum dignitatemque nostram regiam, palam vel occulte, directe vel oblique, aut alio quovis modo et quaesito colore, ac praetextu moliri praesumat; secus praesentium, gratiam nostram regiam ipsi ratione praevia factam, eidem minime volumus suffragari, imo damus, facimus et concedimus praesentium per vigorem. Quocirca vobis fidelibus nostris unversis et singulis iudicibus et iustitiariis, primo dicti regni nostri Hungariae, ac deinde etiam praefati principatus Transylvaniae, tam ecclesiasticis, quam et saecularibus, ubivis constitutis et existentibus, sed et generalibus atque commendantibus nostris quarumlibet gentium nostrarum praesidiariis et campestribus, camerisque nostris et dicti principatus harum serie firmiter praecipientes committimus, et mandamus, quatenus habita praesentium notitia, ipsum Stephanum Toroczkay ratione praemissi excessus sui contra formam praesentium benigne gratiae nostrae modo praevio eidem factae in persona et bonis juribusque suis possessionariis, sed et rebus eius quibuslibet mobilibus, et immobilibus nusquam et nequaquam intra vel extra iudicium, aut aliter qualitercunque impedire, turbare, molestare, damnificare aut vestro

adstare et attrahere iudicio executionemque aliquam peragere praesumatis vel sitis ausi modo aliquali, sed hanc ipsam benignam gratiam nostram regiam, tam vos ipsi observare, quam per alios omnes quarum interest, vel intererit, firmiter et inviolabiliter observari facere modis omnibus debeatis et tentamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis.

Datum in civitate nostra Vienna Austriae die trigesima prima mensis Octobris. Anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo primo. Regnorum nostrorum Romani trigesimo quarto Hungariae et reliquorum trigesimo septimo. Bohemiae vero anno trigesimo sexto.

Leopoldus.

Blasius Jaklin,

Stephanus Tenturits, m. p.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

b)

1891. nov. 23.

Tholdalaghy Jánosnak adott kegyelemlevél.

Nos Leopoldus dei gratia electus Romanorum imperator semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Morairae, comes Habsburgi, Tyrolis et Goritiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod licet egregius Joannes Tholdalaghy de Ercsi, tempore insperatae irruptionis Tökölianae in Transylvaniam, a fidelitate nobis, uti regi domino suo naturali debita recedendo partibus Tökölianis inhaesisset ac per hoc notam perpetuae infidelitatis, amissionemque capitis et bonorum suorum universorum mobilium et immobilium incurrisset; nihilominus quoniam expost resipiscendo, sponte ad gratiam et clementiam nostram revertendo partesque et fortunam nostram sequendo, perpetuam nobis fidem et fidelitatem, imposterum erga Majestatem nostram servandam polliceretur; supplicando Majestati nostrae humillime, quatenus indignationem nostram ab eo clementer avertere, inque sinum gratiae nostrae et

clementiae regiae recipere, ac benignis oculis universis eum intueri dignaremur .... *azután mint az elöbbeniben.*

Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die vigesima tertia mensis Novembris. Anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo primo. Regnorum nostrorum Romani XXXIV, Hungariae et reliquorum XXXVII, Bohemiae vero anno trigesimo sexto.

Leopoldus.

Blasius. Jaklin,
Stephanus Tenturits, m. p.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

CXLI.

1691. decz. 1.

A kolozsvári országgyülés határozatai.

Articuli dominorum magnatum nobilium statuum et ordinum trium nationum regni huius Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem primum mensis Decembris anni praesentis millesimi sexcentisimi nonagesimi primi in civitatem Kolozsvár, ex edicto illustris consilii status, indictis et celebratis conclusi.

Articulus 1.

Az téli kvártélyra kivántató contributiókról.

Hogy római császár kegyelmes urunk ő felsége ez hazában levő főcommissáriusának kegyelmesen disponálni méltóztatott arról, hogy az ő felsége nekünk kegyelmesen leküldött diplomájának continentiája szerént abban specificált 400 mill. rh. fr. summánál feljebb ne terheltessünk, ő felségének alázatos hűségünkkel illik meghálálnunk.

Mely igaz alázatos hűségünket ez iránt is meg akarván mutatni, hazánknak ennyi romlásával sem gondolván, noha rettenetes nagy drágaság és mi időnkbeli hallatlan szükség vagyon szegény hazánkban, ez esztendőnek terméketlen volta s az pusztító sáskáknak sok kártétele miatt, mindazáltal az feljebb említett summa, úgymint négyszázezer rhénes forintot akarván suppleálni, az ő felsége ez

hazában kvártélyozó vitézinek sustentatiójára minden adózó rendekre kelletett vetnünk fel victuálékot ez ide alább megirt mód szerént.

Elsőben is az tavalyi fogarasi gyűlésben az mint az kapuszámokat rendeltük volt, és minden helyekben nagyobbára, bizonyos kapuszámok számát határoztuk volt meg, azon kapuszámokat sok bizonyos okokra nézve azon formában nem hagyhattuk, hanem disponálnunk kellett ilyen formában, hogy tudniillik az vármegyék adózzanak közönségesen, de port. 1050, melyre nézve az vármegyék kapuszámait kellett augeálnunk cum port. 130. Az universitásnak levén 2000 kapuja, brassaiaknak ennek előtte is relaxáltuk volt városoknak elégésére nézve kapuszámjoknak két részét, de az tavalyi esztendőben azon relaxatiónkat meg kelletett volt változtatnunk, de hogy ő kegyelmek romlásokból valamit épülhessenek, mostan azon relaxatiónkat ő kegyelmeknek újobban fennhagyjuk annak idejének elteléséig, sőt azonkivül is az universitás kapuszámait, hogy ő kegyelmek is az mostani szükségben valami könnyebbítést érezhessenek, hagyjuk ad port. 1450, mely kapuszámokat ilyen formában szállítván le, ez egy esztendőben az székeknek, vármegyéknek és helyeknek megromlott állapotjokhoz képest kelletett azon relaxált kapuszámokat elosztanunk, az mint kinek-kinek kiküldendő tabellája meg fogja mutatni. Kellett erre is vigyázni, hogy az tavalyi kapuszám ez országban ne minuálódjék, különben az contributió elviselhetetlen számra nevekedett volna, ha az kapuszám kevesedett volna.

Az feljebb megirt kapuszámokra kelletett vetnünk minden kapura:

Búzát	cub.	20
Húst	cent.	$11^1/_2$
Bort	ur.	54
Zabot	cub.	36
Szénát	cur.	15

Ez hazában megtelepedett rácz ság ezen contributióban azon helyeket, az melyekben lakik, segíteni tartozzék, hanem ha generális ő nagysága testimoniálissa lészen nála, hogy az ő felsége hadában lakik, ez ilyeneket ne háborgassák.

Az ravatlan falukra és egyházi nemességre is ezen contributiókban teljességesen nem kedvezhetvén, vetettünk két annyit, az mennyit tavaly adtanak, úgy hogy fő- és vicetiszt atyánkfiai repartiálják közöttök kinek-kinek értéke és állapotja szerént; az mind ezekről is a tabellákban dispositió vagyon.

Az egész székely natióra vetettünk:

Zabot	cub.	25,000//.—
Ugymint Háromszékre zabot	cub.	7,000//.—
Csik, Gyergyó-Kászonra	cub.	6,000//.—
Marosszékre	cub.	5,000//.—
Aranyosszékre	cub.	2,000//.—
Udvarhelyszékre	cub.	5,000//.—

Mivel ő kegyelmek között statiók is vadnak, kelletett szénát is vetnünk in universum curr. 4572//.—, melyet praestáljanak azok az székek, az hol az statiók vadnak, refundálván ő kegyelmek proportionaliter egymásnak, ha miben a széknek maga quantumát meghaladná az administratió.

Fogaras földére zabot	cub.	9000//.—
Szász papokra búzát	cub.	500//.—
Bort	vas.	50//.—
Zabot	cub.	6000//.—
Oláh papokra zabot	cub.	4000//.—
Kolozsvár városára zabot	cub.	4000//.—
Fejérvár városára zabot	cub.	300//.—
Hunyad városára zabot	cub.	1000//.—
Haczok városára zabot	cub.	500//.—
Kézdi-Vásárhely városára zabot	cub.	400//.—
Vizaknára búzát	cub.	100//.—
Bort	vas.	12//.—
Húst	cent.	60//.—
Zabot	cub.	200//.—
Szénát	curr.	100//.—
Udvarhelyre búzát	cub.	50//.—
Húst	cent.	40//.—
Zabot	cub.	100//.—
Sepsi-Sz.-Györgyre zabot	cub.	100//.—
Illyefalvára zabot	cub.	200//.—
Csik-Szeredára zabot	cub.	100//.—
Bereczkre zabot	cub.	100//.—
Fiscális tisztekre búzát	cub.	250//.—
Bort	vas.	10//.—

Praefectus Fábján János atyánkfia szedette fel.

Articulus 2.

Az commissariusságnak az egész országban való felállításáról.

Az német vitézeknek az tavalyi és ez előtti kvártély alkalmatosságával eddig esett sok excessusokat és az alá- s feljárásokkal tenni szokott kártételeket meg akarván Veterani generál ő nagysága megegyezésével és segítségével orvosolni, egyszersmind hogy az nekik disponáltatott minden victualék jobb módjával administráltathassanak, az mellett annak alkalmatosságával, az magunk commissariusinak excessusokat akarván megzabolázni, tettünk ilyen dispositiókat.

Főcommissariusnak választottuk Bethlen Miklós uramat, ő kegyelme mellé az két itélőmester atyánkfiait, kik is alternatim az szolgálatban continuuskodjanak, ő kegyelmek mellé rendeltük: Horváth Ferencz és Miklós, Maxai Ferencz, Inczédi Pál, Kemény Boldizsár, Folti Bálint, Suki Mihály, ifjú Lugosi Ferencz, Balogh László és Szebeni Bakos János atyánkfiait.

Hogy peniglen az főcommissariusságnak tisztiben minden akadály nélkül és jó módjával procedálhassanak, szükség az tanácsi rendből is mindenkor ott jelen lenni, az mint már magok között arrúl concludáltak ő kegyelmek, kiknek a mostani szükséghez képest az commissariatussal együtt coniunctim plena et absoluta authoritást engedünk, hogy az exorbitáló és szófogadatlan emberek ellen ő kegyelmek inquisitióra és executióra kiküldhessenek és brevis processuson az vétkekben esett commissariusnak letett hüti és instructiója edictus helyen lévén, érdeme szerént megbüntethessék, mindazonáltal ezen végezésünk az commissariatussággal együtt exspiráljon.

Kihez képest szükségesképen megkivántatik, az kik nem főtisztek, hogy minden inspectorok és egyéb commissariusok hittel legyenek kötelesek tisztekben való híven eljárásra, hogy annyival is inkább az excessusok ellen, az hol kivántatik instructiójok szerént inkább kényekedhessenek.

Az egész commissariatus, hogy jobban igazgathassák és az sok excessust petráló vitézek is inkább refrenáltassanak, az két generális Batalia mellé rendeltük Kolozsvárrá Györöfi György, Brassóban Apor István atyánkfiait, úgy hogy ha miről az főcommissariatus ő kegyelmeknek ir, az generális Batalia előtt az dolgokat ő kegyelmek promoveálják.

Az statióbeli inspectoroknak és mellékjök inquisitoroknak és executoroknak rendeltük:

Beszterczére Kemény János uramat; inquisitoroknak és executoroknak ő kegyelme mellé Kolosvári János, Diószeghi István, Lemhényi Rácz János és Gellért Mihály atyánkfiait és Torma Miklós.

Széki, mócsi és szováti statiókban Suki Pál; inquisitoroknak és executoroknak Fejszés Ferencz, Barabás András, Szarvadi János és Jánosi Péter atyánkfiait.

Aranyosszéki statiókban Jósika Gábor; inquisitoroknak és executoroknak Tordából Jobbágy Benedek, Kőrösi Szabó János, Vallants Márton és Székely Zsigmond atyánkfiait.

Segesvári széki statióban Hallér István; inquisitoroknak és executoroknak Désfalvi Simon Mihály, Pásztohi Ferencz, Semjén György, Maróthi János és Török Gáspár atyánkfiait.

Kőhalomszéki statióban Rédei Pál; inquisitoroknak és executoroknak Pálfi Mihály, Ugron Tamás, Vágási János deák és Kénesi Farkas Zsigmond atyánkfiait.

Szeredahelyszéki és Szászsebesi statiókban Kendeffi János; inquisitoroknak és executoroknak Oklotsányi Pál, Török Zsigmond, Borbereki Rácz István és Tokai Dávid atyánkfiait.

Ighen és Krakkó tájékán való statiókban Bánffi Pál; inquisitoroknak és executoroknak Borbereki István, Zalányi István, Bús Pál és Demjén Dániel atyánkfiait.

Hunyad vármegyében és Szászvárosszékben való statiókban Naláczi Lajos; inquisitoroknak és executoroknak Olasz Mihály, Macskási János, Móra Gergely, Pogány János és Csengeri Mihály atyánkfiait.

Háromszéki és bárczai statiókban Apor István atyánkfiát, ő kegyelme mellé Henter Ferencz és Mihály, Kálnoki Sámuel; inquisitoroknak és executoroknak Geréb János, Folta István, Lemhényi János, Geréb Alsótarjai Bodó Gergely, Baló József, Cserei Mihály és Bodó Mihály atyánkfiait.

Marosvásárhelyi és Marosszéki statiókban Keresztúri János. Inquisitoroknak és executoroknak Sárosi József, Vadadi Nagy Ferencz, Kereszturi István, Akosfalvi Szilágyi László, Tolnai Pál és Kátai Mihály atyánkfiait.

Régheni, Tekei, Dedradi, Báthosi, Ludvéghi statiókban Bálintith Zsigmond, inquisitoroknak és executoroknak Bodoni Zsigmond és György, Eölyvedi Dániel és Boronyai Gergely atyánkfiait.

Medgyesszéki statiókban Bethlen Sámuel. Inquisitoroknak és executoroknak Radák István és Radnóthi Balog Ferencz, Bonyhai Sámuel, Bándi Kováts István és Balogh Zsigmond atyánkfiait.

Nagy-Sinki és Újegyházi statiókban Jósika Imre, ifjú Boér Ferencz, ő kegyelme mellé inquisitoroknak és executoroknak Jánosfalvi János, Eperjesi Ferencz, Paskó Ferencz és Tar Zsigmond atyánkfiait, kik is az megnevezett inspector atyánkfiai szorgalmatosan és hűségesen inspiciáljanak az kezek alá bizatott statiókra instructiójok szerént.

Hogy peniglen minden administrátiók jobban végben menjenek és az vitézlő rend excessusi is inkább reperiáltassanak, szükséges főtiszt uraimék s atyánkfiai magok vármegyéjekben continuuskodjanak, vagy ha onnét távozniok kell is, főrenden levő becsületes embert substituáljanak magok helyén.

Mindezeknek az feljebb megirt személyeknek és statióbeli commissariusoknak, hogy bizonyos fizetések légyen, végeztük, mivel magok költségeken szolgálni nem tartoznak és az mellett fizetetlenek ha lésznek, nehéz fizetetlen szolgának parancsolni. Kiknek is fizetéseknek determinatióját biztuk az consilium statusra és főcommissariatusságra.

Az főcommissariusok mellé szükségesképen kivántatván egynéhány lovas és gyalog, az mellett iró deákok is, mindezeknek elrendelését és fizetésekről való dispositiót hagytuk, ut supra, az méltóságos consilium statusra és főcommissariatusságra.

Minden vármegyékben, székekben administráló commissariusokat főtiszt uraimék s atyánkfiai rendeljenek, ha kik pedig az ilyen rendelésnek nem obtemporálnának, vagy hivatalokban mi excessusokat tennének, modo quo supra légyen büntetések.

Articulus 3.

Az felvetett contributióknak nem administrálói ellen processus.

Ha kik az rájok vetett contributiókat az dispositió szerént nem administrálják, az arról lett végezés szerént az executorokat az olyan helyekre az inspector kiküldvén, ha az vakmerő parasztembernek vagy azon possessor több jobbágyinak annyi javok találtatik, azokon exekválják, úgy mindazáltal, hogy egyik possessor is más possessornak jószágáért fizetni ne tartozzék. Hogy ha pediglen valamely posses-

sornak jószágán ugyan semmiképen meg nem vehetik, az földes ura admoneáltassék, ad 8-vum tegye le, ki is ha posthabeálna, az maga jovaiból vegyék meg az executorok, ha hol peniglen az possessornak sem találtatik annyi java, kiből megvehetnék azon contributiókat, in hoc casu az olyan nem administrálható jószágot adják el, megkinálván elsőben az véreket, vicinusokat és ha azok meg nem váltják, úgy adják idegennek. Az ilyen jószágoknak peniglen eladása az főcommissáriatusságnak hirével és dispositiójával légyen és az ki kezében váltja, birja tiz esztendeig, annak utánna depositis deponendis tartozzék kibocsátani kezéből az verus haeresnek.

Articulus 4.

Az creditorok contentatiójáról.

Sok úri, fő és nemesi és egyéb renden levő atyánkfiai adták ki ennek előtte s most is ország szükségére sub spe futurae refusionis pénzeket, gabonájokat, ez mellett székek, vármegyék feles extraordinaria expensákot tettenek, melyek is az ország adósságáért az ő felsége commissariusával való computusban bémenvén, annak refusiójával országostól tartozunk.

Jóllehet sokaknak contentatiójuk lett és az számvételeknek alkalmatosságával székeknek, vármegyéknek magok adajokból és restantiájokból arra nézve estenek defalcatiók, sokak pedig nemes atyánkfiai közül holmi restantiákra relegáltattanak arról lett dispositiók által, de maig is contentatiót magoknak nem vehettenek: Végeztük azért, hogy főcommissárius atyánkfiai szorgalmatosan investigálják az efféle restantiákot és az mely perceptorok likvidált restantiájokból az dispositió szerént az creditort nem contentálták, vagy ezután is nem contentálnák, cum duplo exekváltassék rajtok.

Az hol peniglen az restántiákban defectus találtatnék, mely miatt az creditor magának satisfactiót nem vehetne, ő kegyelmek fizettessenek meg másunnan.

Hasonlóképen az kiknek még eddig az creditorok közül dispositiót semmit nem vettenek contentatiójok iránt, azokat is ő kegyelmek contentáltassák, mind pénzekről, gabonájokról, az honnan alkalmatosabbnak itélhetik.

Vadnak ezenkivül olyan creditorok is, az kik az ő felsége magazinumjában adták búzájokat, kiknek is quietantiájok az ő felsége főcommissariusával való computusban

az ország részirŏl beadatott, ha kik ez ilyenek közül is eddig nem contentáltattak, azokét is ő kegyelmek contentáltassák, méltónak itéltük.

Ha kiknek peniglen az magazinumban beadott búzájok quietantiája kezeknél vagyon, ad diem 20 Januarii proxime adfuturi Szebenben főcommissarius atyánkfiainak bevinni, vagy küldeni el ne mulassák, ha ki elmulatja s mi kárt vall, magának tulajdonítsa.

Hasonlóképen az mely victuálékot Hunyad vármegyei atyánkfiai az egész armadára erogáltanak, az armadának onnét való eljöveteleig minden arról való quietantiájokat és ha miről quietantiát nem adtanak, egyéb documentumokkal comprobálják expensájokat.

Ide értetnek azok az quietantiák is, az mely zabot októberre azon armada számára administráltak, hogy azon zabnak perceptori és commissariusi minden quietantiájokkal azon praefigált napra compareáljanak.

Úgy az regimenteknek kvártélyban menő útjokban ha mi expensák estek, legalább ad ultimum Januarii okvetetlen mindenfelől Szebenben computálják főcommisssárius atyánkfiai eleiben. Különben ha mely tisztnek negligentiája miatt valamely falú megkárosodik, quietantiájának elmaradásával, azon tiszt fizeti meg.

Articulus 5.

Az számvételről.

Noha az elmúlt fogarasi gyűlésünkben az számvételről tettünk volt dispositiót, melyről való végezésünket némely vicetisztek, perceptorok és commissariusok posthabeálván, máig is számadásokat el nem igazították.

Végeztük azért, hogy főcommissárius atyánkfiai ő kegyelmek ezen számvételben munkálkodjanak és mind az régi restantiákat, mind peniglen az elmúlt téli hybernium alkalmatosságával esett és annakutánna is eddig az gyűlésig felvetett és lett contributiókról vegyenek számot és mindennemü eddig likvidált és azután likvidálandó restantiákat kedvezés nélkül szedessenek fel.

Mely számadásra mindennemű perceptorok és egyéb commissariusok vagy tisztek, kiknek kezekben az elmult téli kvártély alkalmatosságával és azután is akárminemű contributiók forgottanak légyen és az kik ennek előtte való restantiájokról számadásokat még el nem igazították és

finális absolutiójok nincsen, ad primum mensis Februarii proxime adfuturi főcommissariatustól informatiót vévén, mely napra compareáljanak valamelyik székből, vármegyéből Szebenben az főcommissariatusság eleiben compareálni és mindennemű restantiákat felszedvén, magokkal bevinni el ne mulassák, különben ha nem compareálnak vagy compareálván restantiájokot be nem viszik, ha mi kedvek ellen való büntetés éri, magoknak tulajdonítsák.

Articulus 6.

Pénzadóról.

Noha az feljebb felvetett victuáléknak megadhatása felől is kétségesek vagyunk, de mivel sok becsületes atyánkfiainak és székeknek vármegyéknek sokkal vagyunk országostól adósak, és egyéb sok extraordinaria expensái is az nemes országnak voltanak és vadnak naponként, erre nézve pénzadót is kelletett vetnünk fel ez ide alább megirt mód szerént:

Kapuszám után indifferenter fl. 20.

Szebeni görög companiára ... ... fl. 1000//.—
Örményekre ... ... fl. 300//.—
Zsidókra ... ... fl. 200//.—
Abrugbányára ... ... fl. 1200//.—

Abrugbányán az mely nemesség civilis fundusra telepedett, vagy azt bir quoquomodo, az contributiókban a modo inposterum szintén úgy adózzék azon fundusokról, mint az városi rend.

Mely adónak hasonfelét minden rendek ad diem 20 Januarii, felét pedig ad diem 20 Februarii proxime adfuturi generalis perceptor Horváth Miklós atyánkfia kezében Szebenben administrálni el ne mulassa. Hasonlóképen minden adóbéli restantiákat, melyek eddig az gyűlésig felvetett mindennemű adókból hátra vadnak, azon fen megirt első terminusra bevinni és megirt generális perceptor atyánkfia kezében administrálni sub poena et eius executionis modo supra notato el ne mulassák.

Articulus 7.

Verebek fogyatásáról.

Mivel az verebek elszenvedhetetlen károkat tésznek, ennekelőtte annak fogyatásáról irt articulusokat observál-

tatni indifferenter minden helyeken végeztük, úgy hogy az urak és főrendek s fiscális tiszttartók és gondviselők az kezek alatt levő szegénységgel effectuáltatván az vármegye és székek vicetiszteinek magok az veréb fejet adassák számban, ha peniglen posthabeálnak, az tisztek magokon exekválják az arról irt poenát; egyéb helyeken pedig az tisztek szorgalmatosan magok provideálják. Az mely tiszttartók és birák penig elmulatják az vicetisztek azon tiszttartót, birót büntessék az articulus szerént.

Articulus 8.

Az magyar papok bériről.

Az elmult 1689. esztendőben júliusban Radnóthon celebrált közönséges gyűlésünkben emanáltatott harmadik articulusban végeztük volt, hogy az oláhok, az kik magyar helyre telepedtenek, az magyar papoknak személyektől járó bért adjanak, de mivel azt az articulust nem annyira hasznosnak, mint károsnak tapasztaltuk lenni, kire nézve ez articulusunknak erejével poenitus cassáljuk és annihiláljuk. A dézsmát vagy quartát mindazáltal ide nem értvén.

Articulus 9.

Statióbéli commissariusokról.

Statióbéli commissáriusokat fő- és vicecommissáriusokat rendeltünk ez szerént:

Kolozsvári statióban főcommissariusnak Mikó László, ő kegyelme után Kovásznai Sámuel, Morgondai András, Brassai György, Verner Mihály atyánkfiait.

Beszterczei statióban Nápolyi Péter, Galgói Rácz György, Körmöndi Szabó János, Ilosvai Túri Mihály, Retteghi Erdélyi István, Bagyi György, Dési Csonka György, Dési János deák, Zöldi László, Kozárvári Rácz János, Sárközi György és Kaldai Kováts István atyánkfiait.

Régeni és ott körülvaló statiókban Bálintith Zsigmond állítson együtt Tholdalagi János urammal Torda vármegyéből.

Marosvásárhelyi és ott körül való statiókban Kereszturi János. Ő kegyelme után valakiket akar maga mellé, substituáljon ő kegyelme.

Segesvárszéki statiókban Biró Ferencz, Gálfi István, Pálfi Zsigmond, Körmöndi Kováts Zsigmond, Dési János, Török István és Havattői Kis Zsigmond atyánkfiait.

Medgyesi statióban Horváth Dávid, Belényesi Zsigmond, Székely András, Váraljai Botski István és Gábor Mátyás atyánkfiait.

Nagysinki statióban Tiboldi Pál, Bentser János, Biró Jósa, Firtos Gergely, Török István, Sinkei István, Boér Tamás, Felső-Visti István deák és Eperjösi Ferencz atyánkfiait.

Kőhalmi statióban Szombatfalvi Zsigmond, Maróthi Zsigmond, Daczó István, Udvarhelyi Borbély János, Bihari András és Biró Pál atyánkfiait.

Bárczai és háromszéki statiókban Antos György, Bede András, Sz. Iváni Gábor deák, Sz. Iváni Mihály deák, Jankó Mihály, Székely András és Márton, Forró István, Cserei Zsigmond, Czirjék Tamás, Filep Farkas, Székely Mózes, Miháts Ferencz, Szotyori András, László István, Baktsi Gábor, Uzoni Mihály deák és Szabó Mihály atyánkfiait.

Szebeni statióban Petki István, Gergely deák és Kis István atyánkfiait.

Szerdahelyi statióban: Panithi András, Csiszár Miklós, Gillyén János és Zudu Sámuel atyánkfiait.

Hunyad vármegyei statióban Baczoni István, Boncz Sándor, Marton Péter, Tisza László, Bolya Sámuel és Romosz Zsigmond atyánkfiait.

Szászváros on Gellesti István és Bartsai György.

Ighen és Krakkó tájékán való statiókban: György deák, Buzinkai Mihály, Újlaki Sámuel, Baranoczki György, Makai István, Benedeki Balás deák, Menyhért György és Igheni István deák.

Aranyosszéki statióban Csegezi Ferencz és György és Szoboszlai Dávid.

Szék és Szovát tájékán való statiókban főcommissarius ifjabb Petki Gábor, Henter István és Farkas, Illyei Gábor és Balogh Mihály.

Újegyházi statióban Dósa Tamás, Keserű István, Ferencz deák, Kerekes Péter, Mohai Gábor de Bolya és Fogarasi György deák.

Articulus 10.

A suplicánsok dolgáról.

Mivel mindenféle potentiáriuskodások hallattatnak, mostan is afféle supplicatiókat az közönséges dolgokra nézve

rejiciálnunk kellètett: végeztük, hogy az afféle quearulánsok certificáltassák az méltóságos consilium status gyűlésére az adversa parst, az holott is az efféle dolgok finaliter vétetődjenek igazításban, az méltóságos consilium statust ez jelen való articulusunkkal authoráljuk. Úgy értvén mindazáltal a consilium statust, mikor ő nagyságok s ő kegyelmek felesen vagy mindnyájan együtt lésznek, nem penig az mikor csak egyen-ketten representálják a consilium status nevét.

Articulus 11.

Az fiscális és egyéb helyeken való puskásokról.

Mind az fiscális jószágokban, mind egyebütt az puskások annak alkalmatosságával az kapuszám közé való adózásból magokat kivonják, az kapuszámban levő szegénységnek nagy kárára, végeztük azért egész országúl, hogy indifferenter minden helyeken az kapuszám közé szintén úgy contribuáljanak, mint egyéb parasztemberek nem obstálván, hogy őket az dominus terrestris puskával szolgáltatja az kapuszám adaját segélje, mint akármelyik parasztember.

Articulus 12.

Az házában való nagy interesről.

Hallatlan nagy interesre szokták némelyek pénzeket, búzájokat és egyéb gabonájokat az szegénységnek kiadni, sem az istennek, sem az embereknek törvényével nem gondolván; végeztük azért, hogy senki ennekutánna decem procento meghaladó interest az szegénységen venni ne merészeljen, mert ha ugyan az olyan emberek nem supersedeálnak végezésünkkel nem gondolván szokott uzsurásságokat el nem hagyják, ha mégis rájok való panasz fülünkben jő, a tanácsi rendnek kemény büntetését el nem kerülik, úgy mint hogy az kapitalissát is veszítse el.

Articulus 13.

Az búzának és egyéb gabonának felettébb való ára interdicáltatik.

Hallatott az elmult esztendőben is, mostan is hallatik, hogy némelyek búzájokat, gabonájokat rendkivül való árán adták s mostan is adni kezdették, végeztük azért, hogy senki búzáját, gabonáját ára felett adni ne merészelje, mert

valaki rajta tapasztaltatik, másoknak példájára méltó büntetését vészi el a fogarasi articulus szerént.

Nos itaque *etc.*

Datum in civitate Kolozsvár, die vigesima octava mensis Decembris, anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo primo, die videlicet congregationis nostrae generalis ultimo.

Georgius Bánffi praesidens, m. p. (P. H.)

Magister Petrus Alvinczi protonotarius, m. p. (P. H.)

Magister Joannes Sárosi protonotarius, m. p. (P. H.)

(Eredetije az Országos levéltárban, Gyulafehérvári osztály, Országgyűlési articulusok *B.)*

TARTALOM.

XXXIV. Fejezet. 1688—1691.

	Lap
I. 1688. júl. 21—29. Ebesfalvi delegátió	3
II. 1688. szept. 4—10. Ebesfalvi delegátió	6
III. 1688. szept. 27—okt. 8. Radnóthi országgyűlés	8
IV. 1688. nov. 3. Radnóthi delegátió	11
V. 1688. decz. 1—10. Ebesfalvi delegátió	13
VI. 1689. jan. 5—25. Kolozsvári országgyűlés	15
VII. 1689. márcz. 18—25. Fogarasi consultátió	18
VIII. 1689. ápr. 20—30. Fogarasi consultátió	23
IX. 1689. máj. 10—21. Fogarasi országgyűlés	26
X. 1689. jún. 11—17. Porumbáki consultátió	28
XI. 1689. júl. 15. Radnóthi országgyűlés	30
XII. 1689. aug. 27—szept. 2. Görgényi delegátió	33
XIII. 1689. szept. 17—23. Medgyesi országgyűlés	34
XIV. 1689. nov. 5—9. Fejérvári delegátió	36
XV. 1689. nov. 24—decz. 19. Fejérvári országgyűlés	38
XVI. 1690. jan. 14. Ebesfalvi delegátió	43
XVII. 1690. ápr. 4—máj. 5. Fogarasi országgyűlés és delegátió	46
XVIII. 1690. máj. 8—10. Fogarasi delegátió	49
XIX. 1690. máj. 21—23. Porumbáki delegátió	51
XX. 1690. jún. 17—júl. 1. Radnóthi delegátió	53
XXI. 1690. júl. 10—12. Radnóthi delegátió	55
XXII. 1690. júl. 24—aug. 7. Radnóthi delegátió	56
XXIII. 1690. szept. 15—29. Keresztyénszigeti országgyűlés	59
XXIV. 1690. okt. 22. Kolozsvári delegátió	62
XXV. 1690. decz. 16—30. Fogarasi delegátió	64
XXVI. 1691. jan. 10—febr. 15. Fogarasi országgyűlés	67
XXVII. 1691. aug. 1—21. Tordai országgyűlés	72
XXVIII. 1691. decz. 1—28. Kolozsvári országgyűlés	74

Törvények és okiratok.

Lap

I. 1688. jún. 18. B. Egkh levele a fejedelemhez: szökött hajdúk ügyében ... 77

II. 1688. jún. 21—júl. 8. Jelentések a nyári hadjárat eredményéről ... 77

a) 1688. jún. 21. Komornik jelentése a fejedelemhez 77

b) 1688. jún. 22. Caraffa jelentése a fejedelemhez ... 78

c) 1688. jún. 22. Keresztesy Sámuel jelentése ... 79

d) 1688. jún. 24. Veterani tábornok jelentése ... 80

e) 1688. jún. 28. Keresztesy jelentése ... 81

f) 1688. jún. 28. Caraffa jelenti elindulását Eszék felé 83

g) 1688. jún. 28. Caraffa a delegátiónak: ugyanez ügyben ... 84

h) 1688. júl. 2. Veterani a fejedelemnek: jelenti Erdélybe jövetelét ... 84

i) 1688. júl. 2. Veterani a dobrai parancsnoknak: palisszádok készítéséről ... 85

k) 1688. júl. 3. Veterani a külföldi udvarokkal folytatott levelezésekről ... 86

l) 1688. júl. 4. Veterani ugyanez ügyben a dévai parancsnoknak ... 87

III. 1688. júl. 1. A moldvai vajda levele a fejedelemhez: a szövetség megujítása ügyében ... 88

IV. 1688. júl. 2—17. Teleki Mihály jelentése ... 89

a) 1688. júl. 2. A fejedelemasszonynak ... 89

b) 1688. júl. 2. A fejedelemnek ... 90

c) 1688. júl. 5. Pernyeszi Zsigmondnak ... 90

d) 1688. júl. 9. A fejedelem rendelete Telekinek ... 91

e) 1688. júl. 17. Teleki levele Pernyeszihez ... 91

f) 1688. júl. 7. Pernyeszi Zsigmondnak ... 92

V. 1688. júl. 10. Keresztesy jelentése a fejedelemnek ... 93

VI. 1688. júl. 10. ... 94

VII. 1688. júl. 18. Az oláh vajda levele a fejedelemhez ... 95

VIII. 1688. júl. 21—29. Az ebesfalvi consultatió tárgyalásai 96

IX. 1688. aug. 3. A fejedelem levele Caraffa generálhoz ... 96

X. 1688. aug. 12. Sándor Pál kapitiha jelentése ... 97

XI. 1688. aug. 18—31. Teleki Mihály jelentései ... 98

a) 1688. aug. 18. ... 98

b) 1688. aug. 18. ... 99

c) 1688. aug. 31. ... 99

XII. 1688. aug. 24. Veterani levele a fejedelemhez ... 100

XIII. 1688. aug. 31. A moldvai vajda levelei ... 101

Lap

a) A háromszéki főkirálybirónak 101
b) 1688. aug. 31. A fejedelemnek 102

XIV. 1688. szept. 4—10. Az ebesfalvi delegatió tárgyalásai 103

XV. 1688. szept. 10. Meghívó a szept. 27-iki radnóthi országgyűlésre 103

XVI. 1688. szept. 17. A kolozsváriak folyamodása Székely Lászlóhoz, melyben káraik orvoslását kérik 104

XVII. 1688. szept. 23—27. Jelentések Belgrád elfoglalásáról 106
a) 1678. szept. 23. Komornik jelentése 106
b) 1688. szept. 23. Jörger jelentése 107
c) 1688. szept. 27. Jörger későbbi jelentése 108

XVIII. 1688. szept. 24. Teleki Mihály levele a fejedelemhez 108

XIX. 1688. szept. 27—okt. 8. A radnóthi országgyűlés törvényei s irományai 109
a) 1688. szept. 27. A törvények 109
b) 1688. okt. 8. A rendek levele Caraffához 115
c) 1688. okt. 8. A rendek felterjesztése a császárhoz 116
d) 1688. okt. 8. A fejedelem felterjesztése ő felségéhez 116
e) 1688. okt. 8. A fejedelem levele Caraffához 117
f) 1688. okt. 5. 118

XX. 1688. szept. 29. Caraffa levele Teleki Mihályhoz 118

XXI. 1688. okt. 7—25. Jelentések a fejedelem állapotjáról 119
a) 1688. okt. 7. Pataki István levele Teleki Mihályhoz a fejedelem egészségi állapotjáról 119
b) 1688. okt. 25. A tanácsurak jelentése 120

XXII. 1688. okt. 10. Inczédy Pál levele Kérei Márton jószágigazgatóhoz 121

XXIII. 1688. okt. 21—nov. 9. Nagy Pál bécsi követsége 122
a) 1688. okt. 21. Jelentés bécsi útjáról 122
b) 1688. nov. 1. Caraffa levele a fejedelemhez 124
c) 1688. nov. 1. Caraffa levele a rendekhez 125
d) 1688. nov. 9. Nagy Pál felterjesztése a császárhoz 126
e) 1688. decz. 1. Nagy Pál jelentése a rendekhez 131
f) 1688. decz. 1. Nagy Pál jelentése a fejedelemnek 133
g) 1688. decz. 1. 134
h) 1688. decz. 11. 134
i) 1688. decz. 14. Nagy Pál előterjesztése s Caraffa válasza 134
k) 1688. decz. 16. Caraffa visszabocsátja Nagy Pált 137

XXIV. 1688. okt. 24. Veterani levele a fejedelemhez 138

XXV. 1688. okt. 27. Az oláh vajda levele a fejedelemhez ... 139

XXVI. 1688. nov. 3. A nov. 3-iki delegátió tárgyalásai 139
a) Az elhalamisok 139

Lap

b) 1688. nov. 8. Kiadványok Gernyeszegit illető levelek ügyében ... 143

XXVII. 1688. nov. 4. Veterani a fejedelemnek: újabb háromezer köböl zabot kér a Bárczaságon levő katonáknak ... 144

XXVIII. 1688. nov. 27. Caraffa levele Telekihez. Absolont küldi Erdélyben biztosnak ... 144

XXIX. 1688. nov. 29. A delegátió Kálnoki Sámuelt Veteranihoz küldi ... 146

XXX. 1688. decz. 1. Az ebesfalvi delegátió határozatai ... 146

XXXI. 1688. decz. 16—26. Teleki Mihály levelezése ... 150

a) 1688. decz. 16. Teleki a huszti udvarbirónak ... 150

b) 1688. decz. 17. Teleki a fejedelemhez ... 150

c) 1688. decz. 19. Teleki a fejedelemhez ... 151

d) 1688. decz. 26. Kálnoki Sámuel jelentése Telekinek 152

XXXII. 1688. decz. 20. B. Egkh a fejedelemnek boldog újévet kiván ... 155

XXXIII. 1689. jan. 5—25. A segesvári országgyűlés törvényei és irományai ... 156

a) 1689. jan. 5. A törvények ... 156

b) 1689. jan. 20. A téli beszállásolások ügyére készült szerződés ... 168

c) 1689. jan. 21. Utasítás az adó behajtása ügyében 169

d) 1689. jan. 25. Deli Mihály jelentése a segesvári országgyűlésről ... 171

e) 1689. jan. 24. A delegátió kiadványa, hogy Teleki Mihálynak 400 köböl búza visszafizettessék ... 173

XXXIV. 1689. jan. 19. Az oláh vajda levele Teleki Mihályhoz 173

XXXV. 1689. jan. 29—márcz. 14. Veterani levelezése a fejedelemmel ... 174

a) 1689. jan. 29. Veterani levele ... 174

b) 1689. jan. 29. Veterani levele ... 175

c) 1689. febr. 4. Veterani levele ... 175

d) 1689. febr. 21. Veterani levele ... 176

e) 1689. febr. 24. Veterani levele ... 177

f) 1689. febr. 26. Veterani levele ... 177

g) 1689. márcz. 14. Veterani levele ... 178

XXXVI. 1689. febr. 6—máj. 11. Vay Mihály küldetése Bécsbe 179

a) 1689. febr. 6. Veterani tudatja a fejedelemmel, hogy Vay Szebenbe érkezett ... 179

b) 1689. febr. 10. A fejedelem és országgyűlés Vay után küldött levele ... 179

c) 1689. márcz. 4. Vay Mihály jelentése ... 183

d) 1689. márcz. 16. ... 184

Lap

e) 1689. márcz. 24. Vay Mihály jelentése ... 184
f) 1689. ápr. 6. Vay Mihály ápr. 6-iki jelentése ... 185
g) 1689. máj. 11. A császár válasza ... 185
h) 1689. jún. 7. Caraffa levele a fejedelemhez ... 186
i) 1689. jún. 7. Caraffa levele Bethlen Elekhez ... 187
k) 1689. jún. 7. Caraffa levele Absolonhoz ... 187
l) A béketárgyalások Erdélyre vonatkozó pontja ... 188

XXXVII. 1689. febr. 10. Gróf Arg szolgálatját ajánlja a fejedelemnek ... 189

XXXVIII. 1689. febr. 17. Olasz Ferencz somlyai kapitány jelentése ... 189

XXXIX. 1680. febr. 17. Bánffy György levele a fejedelemhez 190

XL. 1620. febr. 20—jún. 31. Macskásy és Keresztesi Sámuel jelentései ... 191
a) 1689. febr. 20. ... 191
b) 1689. febr. 24. ... 192
c) 1689. márcz. 29. ... 193
d) 1689. ápr. 6. ... 193
e) 1689. ápr. 14. ... 194
f) 1689. ápr. 18. ... 196
g) 1689. ápr. 23. ... 197
h) 1689. jún. 31. ... 176

XLI. 1689. márcz. 3. Az oláh vajda levele a fejedelemhez 200

XLII. 1689. márcz 3. Frank Bálint jelentése a fejedelemnek 201

XLIII. 1689. márcz. 3. Pótsi András menti magát, hogy nem mehet a havasalföldi útra ... 202

XLIV. 1689. márcz. 12—14. Inczédy Mihály küldetése Szebenbe ... 203
a) 1689. márcz. 12. Az utasítás ... 203
b) Veterani generálnak ... 204
c) Komoriknak ... 204
d) Domino Absolon ... 205
e) Komornik válasza ... 205

XLV. 1689. márcz. 13. Gróf Jörger levele a fejedelemhez 206

XLVI. 1689. márcz. 14. Herberstein levele a fejedelemhez ... 206

XLVII. 1689. márcz. 18—25. A fogarasi consultatió ... 207
a) 1689. márcz. 18. ... 207
b) 1689. márcz. 25. Geréb János biztosnak az adó behajtása ügyében adott utasítás ... 207

XLVIII. 1689. márcz. 25—ápr. 11. Az oláh vajda levelei a fejedelemhez ... 209
a) 1689. márcz. 25. ... 209
b) 1689. márcz. 31. ... 210

Lap

c) 1689. ápr. 2. ... 210
d) 1689. ápr. 11. ... 211
XLIX. 1689. ápr. 2. A szamosújvári biztosok jelentése ... 213
L. 1689. ápr. 6. A fejedelem Veteranihoz és Komornikhoz követeket küld ... 214
a) Komorniknak megküldi az igért ajándékot ... 214
b) 1689. ápr. 6. Komorniknak az executió elhalasztása ügyében ... 215
c) 1689. ápr. 6. Inczédy Mihály utasítása ... 215
d) 1689. ápr. 8. Veterani válasza a fejedelemhez ... 216
LI. 1689. ápr. 6. Báró Egkh levele a fejedelemhez ... 217
LII. 1689. ápr. 7—24. Veterani levelei a fejedelemhez ... 218
a) 1689. ápr. 7. ... 218
b) 1689. ápr. 14. ... 219
c) 1689. ápr. 16. ... 219
d) 1689. ápr. 18. ... 220
e) 1689. ápr. 24. ... 221
LIII. 1689. ápr. 8—13. Olasz Ferencz jelentései ... 221
a) 1689. ápr. 8. ... 221
b) 1689. ápr. 13. ... 222
LIV. 1689. ápr. 13—15. Pace levele a fejedelmhez egy kifosztott oláh pap érdekében ... 223
a) 1689. ápr. 13. Pace levele ... 223
b) 1689. ápr. 15. Erre válasz ... 224
LV. 1689. ápr. 15. Balacian Konstantin kéri a fejedelmet, hogy fogadja udvarába ... 225
LVI. 1689. ápr. 18—jún. 3. Teleki Mihály jelentése a fejedelemhez ... 226
a) 1689. ápr. 12. ... 226
b) 1689. máj. 31. ... 226
c) 1689. jún. 3. ... 227
d) 1689. júl. 1. ... 229
e) 1689. júl. 3. ... 229
f) 1689. júl. 6. ... 231
LVII. 1689. ápr. 20—30 ... 231
a) 1689. ápr. 20. A delegátió határozatai ... 231
b) 1689. ápr. 26. Határozat a restantiák ügyében ... 232
LVIII. 1689. ápr. 21. Vesselényi Pál levele a fejedelemhez 233
LIX. 1689. ápr. 30. Meghívó a máj. 10-iki országgyűlésre 233
LX. 1689. ápr. 31. Herberstein levele a fejedelemhez ... 234
LXI. 1689. máj. 10—21. A fogarasi országgyűlés és delegátió határozatai ... 235
a) 1689. máj. 10. Az országgyűlési articulusok ... 235

Lap

b) Deliberationes illustrissimae deputationis sub generalibus comitiis supraspecificat. emanatae 237
c) 1689. máj. 19. 238
d) 1689. máj. 19. 239
e) 1689. máj. 17. 239
LXII. 1689. jún. 10. Veterani kéri a fejedelmet, hogy a biztosoknak fizettessen tekintélyes összeg pénzt 240
LXIII. 1689. máj. 21. Heisler köszöni a szives fogadtatást ... 240
LXIV. 1689. jún. 2. Báró Gallenstein menti magát, hogy az ő katonái a múlt télen nem tettek kárt 241
LXV. 1689. jún. 5. A brassaiak folyamodása a fejedelemhez 242
LXVI. 1689. jún. 11—17. A porumbáki consultatió határozatai s irományai 243
a) 1686. jún. 11. A határozatok 242
b) 1689. jún. 13. 247
LXVII. 1689. jún. 23. Teleki levele a tanácsurakhoz 250
LXVIII. 1689. jún. 28. Komornik elutazása Erdélyből 252
a) A biztosok jelentése a fejedelemhez 252
b) A fejedelem nevében kiállítandó levél tervezete ... 252
c) Teleki levele Caraffához 253
d) Teleki levele 255
LXIX. 1689. júl. 15—aug. 5. A radnóthi országgyűlés törvényei 256
a) 1689. júl. 15. A törvények 256
b) 1689. júl. 15. A delegátió határozatai 265
c) 1689. aug. 6. Bethlen Gergely kielégítése 265
d) 1689. júl. 17. Teleki Mihály levele a delegátióhoz 266
LXX. 1689. júl. 21. 267
LXXI. 1689. júl. 24—aug. 18. Heisler tábornok levelei a fejedelemhez 268
a) 1689. júl. 24. 268
b) 1689. aug. 9. 270
c) 1689. aug. 18. 270
LXXII. 1689. júl. 31. Caraffa a fejedelemhez s Absolonhoz ... 271
a) A fejedelemhez 271
b) 1689. júl. 31. Absolonhoz 272
LXXIII. 1689. aug. 3. Gróf Magni tábornok a fejedelemhez ... 273
LXXIV. 1689. júl. 31—aug. 11. Schmettau tudósítása a fejedelemhez Bécsből 273
a) 1689. júl. 31. 273
b) 1689. aug. 4. 275
c) 1689. aug. 7. 276
d) 1689. aug. 11. 277
e) 1689. aug. 28. 277

Lap

LXXV. 1689. aug. 14—szept. 7. Teleki levelezése a fejedelemnek ... 278
a) 1689. aug. 14. ... 278
b) 1689. aug. 19. ... 279
c) 1689. aug. 25. ... 279
d) 1689. aug. 26. ... 280
e) 1689. szept. 7. ... 281

LXXVI. 1689. aug. 27—szept. 2. A görgényi és gernyeszegi consultatiók ... 281

LXXVII. 1689. aug. 29. D'Erbeville a fejedelemnek: a hadak által okozott károk megtérítése ügyében ... 282

LXXVIII. 1689. szept. 20. A fejedelem válasza a badeni herczeg levelére ... 283

LXXIX. 1689. szept. 3. Meghívó a medgyesi országgyűlésre 284

LXXX. 1689. szept. 10. Caraffa levele a delegátióhoz ... 284

LXXXI. 1689. szept. 11. Christensohn marmarosi parancsnok ajánlja szolgálatát a fejedelemnek ... 285

LXXXII. 1689. szept. 17—23. A Medgyesen tartott országgyűlés ... 286

LXXXIII. 1689. okt. 13—1690. jan. 6. Breiner a fejedelemnek a marmarosi só ügyében ... 291
a) 1689. okt. 13. ... 291
b) 1689. nov. 24. ... 292
c) 1689. decz. 27. A fejedelem válasza ... 293
d) 1690. jan. 6. ... 294

LXXXIV. 1689. okt. 16. D'Erbeville Heisler köszönetét tolmácsolja a biztosok pontos működéséről ... 296

LXXXV. 1689. okt. 19. Gr. Magni dicséri a biztosok magaviseletét ... 297

LXXXVI. 1689. okt. 21—27. Teleki Mihály levelei ... 298
a) 1689. okt. 21. ... 298
b) 1689. okt. 27. ... 299

LXXXVII. 1689. okt. 28. Teleki válasza a lotharingiai herczegnek ... 299

LXXXVIII. 1689. nov. 5—9. A fejérvári delegátió határozatai ... 300

LXXXIX. 1689. nov. 18—decz. 15. Henter Mihály követsége Heisler tábornokhoz ... 301
a) 1689. nov. 18. Az utasítás ... 301
b) 1689. nov. 23. Heisler pátense ... 305
c) 1689. nov. 27. ... 306
d) 1689. decz. 15. ... 307

XC. 1689. nov. 17. Teleki Mihály a fejedelemhez ... 308

XCI. 1689. nov. 23. Heisler levele az ország-rendekhez ... 309

Lap

XCII. 1689. nov. 24—decz. 19. A fejérvári delegátió és országgyűlés törvényei s irományai ... 310
a) 1689. nov. Az országos delegátió határozatai ... 310
b) 1689. nov. 24. A törvények ... 310
c) 1689. nov. 24. ... 329
d) 1689. decz. 2. ... 330
e) 1689. decz. 17. ... 331
XCIII. 1689. nov. 25. Heisler levele a fejedelemhez ... 332
XCIV. 1689. nov. 27. Gyerőffy György a fejedelemnek panaszkodik, hogy a bizottság által kivántakat nem képes előállítani ... 333
XCV. 1689. decz. 3. Ujabb követség Heislerhez ... 334
a) 1689. decz. 3. Utasítástervezet Josika Gábor számára ... 334
b) Keletnélkül 1689. decz. vége. Bethlen Sámuelnek adott utasítás ... 335
XCVI. 1689. decz. 4. A fejedelem válasza a császár alsómagyarországi biztosának levelére, követeléseit az országgyűlés elé kell terjesztenie ... 339
XCVII. 1689. decz. 11. Teleki jelentése a fejedelemnek ... 340
XCVIII. 1689. decz. 19. Gróf Magni Károly levele Telekihez 340
XCIX. 1690. jan. 1. Teleki Mihály jelentése a fejedelemnek ... 341
C. 1690. jan. 14. Az ebesfalvi gyűlése határozatai ... 342
a) A határozatok ... 342
b) 1690. jan. 23. Az adószedőknek adott utasítás ... 343
CI. 1690. jan. 22. D'Erbeville a fejedelemhez: a német hadak zsarolási ügyében ... 345
a) D'Erbeville levele ... 345
b) 1690. jan. 22. A parancsnokokhoz kiadott rendelet ... 346
CII. 1690. jan. 29. Heisler levele a fejedelemhez ... 347
CIII. 1690. febr. 21. Apafi levele a császárhoz ... 348
CIV. 1690. febr. 2—ápr. 1. Apafi levelezése Telekivel ... 349
a) 1690. febr. 2. Apafi levele Telekihez ... 349
b) 1690. febr. 21. Teleki levele a fejedelemhez ... 350
c) 1690. febr. 28. Teleki jelentése a fejedelemnek ... 351
d) 1690. márcz. 7. A fejedelem levele Telekihez ... 351
e) 1690. márcz. 17. A fejedelem levele Telekihez ... 352
f) 1690. márcz. 20. Teleki jelentése ... 352
g) 1690. márcz. 30. Teleki jelentése ... 353
h) 1690. márcz. 31. Teleki jelentése ... 354
i) 1690. ápr. 1. Teleki jelentése ... 354

Lap

CV. 1690. febr. 9. Trautmannsdorf Telekinek jelenti, hogy Brassó vidéke parancsnokává nevezte ki Heislert ... 355

CVI. 1690. febr. 17. Breiner levele a fejedelemhez 356

CVII. 1690. febr. 19. D'Erbeville a fejedelemnek jelenti, hogy Bécsbe megy 357

CVIII. 1690. márcz. 1. Heisler levele a fejedelemhez 358

CIX. 1690. márcz. 6. Meghívó az ápr. 4-iki fogarasi gyűlésre 359

CX. 1690. márcz. 7. Komornik levele a fejedelemhez ... 359

CXI. 1690. márcz. 19. Christensohn levele a fejedelemhez 360

CXII. 1690. márcz. 21. Közép-Szolnokmegye folyamodása Apafihoz 361

CXIII. 1690. ápr.—. 362

a) Heisler levele a fejedelemhez 1690. ápr. 362

b) 1690. ápr. 3. A fejedelem válasza Heislerhez ... 364

CXIV. 1890. ápr. 4.—máj. 5. A fogarasi országgyűlés törvényei s irományai 366

a) 1690. ápr. 4. A törvények 366

b) 1690. ápr. 4. A delegátió határozatai 372

c) 1690. ápr. 11—máj. 1. Kiegyezés a maramarosi sókereskedés ügyében 372

1. 1690. ápr. 11. Breiner levele a fejedelemhez 372

2. 1690. ápr. 20. 373

3. 1690. ápr. 24. Bethlen Miklós levele Bécsbe a szerződés megerősítése ügyében 377

4. 1690. máj. 1. A május 1-én kötött szerződés 379

d) Jelentések Bécsbe a fejedelem haláláról 381

1. 1690. ápr. 19. A császárnak 381

2. 1690. ápr. 24. A római királynak 382

3. 1690. ápr. 24. A miniszteréknek 383

4. 1690. ápr. 24. A lotharingeni herczegnek 385

5. 1690. ápr. 24. A palatinusnak 386

6. 1690. ápr. 24. Az ifjú fejedelem nevében kelt expeditiók 386

CXV. 1690. ápr. 8. Zrinyi Ádám levele a fejedelemhez. Kanizsa visszafoglalását jelenti 389

CXVI. 1690. máj. 8—18. A delegátió fogarasi üléseinek határozatai 390

CXVII. 1690. máj. 21—23. A delegátió porumbáki üléseinek határozatai 390

CXVIII. 1690. jún. 3—16. Ujabb lépések a Thököly-féle jószágok ügyében 391

a) 1690. jún. 3. A császár átirata a rendekhez 391

Lap

b) 1690. jún. 16. Eszterházy nádor levele a rendekhez ... 394
c) 1690. jún. 16. Eszterházy levele Telekihez ... 395
CXIX. 1690. jún. 17—júl. 1. A radnóthi delegátió határozatai ... 396
CXX. 1690. jún. 18. Nagy Pál bécsi követ jelentése ... 396
CXXI. 1690. júl. 7. Teleki Mihály a tanácsuraknak ... 397
CXXII. 1690. júl. 10—12. A radnóthi delegátió határozatai 398
CXXIII. 1690. júl. 24—aug. 7. A radnóthi delegátió határozatai ... 398
CXXIV. 1690. aug. 5. A fejedelmi tanács aug. 21-ére Radnóthoz országgyűlést hirdet ... 399
CXXV. 1690. aug. 5—6. Heisler Donát levelei Telekihez ... 400
a) 1690. aug. 5. ... 400
b) 1690. aug. 5. ... 401
c) 1690. aug. 6. ... 402
CXXVI. 1690. aug. 14. Teleki Mihály levele Absolonhoz ... 404
CXXVII. 1690. szept. 15—29. A keresztyén-szigeti országgyűlés törvényei ... 405
CXXVIII. 1690. szept. 16—okt. 13. Tököly beütése Erdélybe s a törökök táborozása ... 421
a) 1690. szept. 16. Jelentés az őszi táborozásról ... 421
b) 1690. okt. 8. Tököly Imre védlevele a tordaiak számára ... 427
CXXIX. 1690. nov. 20. A status consilium tárgyalása Badeni Lajossal a Tökölyhez átpártlottak ügyében ... 428
a) A status consilium által benyujtott pontok és Badeni Lajos válasza ... 428
b) 1690. nov. 20. Menedéklevél azok számára, kik az országgyűlésre megjelentek ... 431
CXXX. 1690. decz. 4. Tököly Imre pátense az ország rendeihez: inti hogy az ellenséghez ne pártoljanak ... 432
CXXXI. 1690. decz. 11. Rendelet Gyulafy Lászlóhoz, hogy az országgyűlésen megjelenjen ... 434
CXXXII. 1690. decz. 6—30. A fogarasi delegátió határozatai 435
a) 1690. decz. 6. A delegátió határozatai ... 435
b) 1690. decz. 19. Az élésthajtók számára adott utasítás ... 435
CXXXIII. 1691. jan. 10—febr. 15. A fogarasi országgyűlés határozatai ... 436
CXXXIV. 1691. jan. 13. Kolosvári István vigasztaló levele Teleki Mihály özvegyéhez ... 450
CXXXV. 1691. kelet nélkül. Az erdélyi rendek felirata a császárhoz II. Apafi Mihály megerősítése ügyében ... 450

CXXXVI. 1691. márcz. 12. Vay Mihály folyamodványa gróf Bánffi Györgyhez lefoglalt javai visszaadása ügyében 4
CXXXVII. 1691. júl. 15. Eszterházy Pál levele az erdélyi rendekhez 454
CXXXVIII. 1691. aug. 1—21. A tordai országgyűlés határozatai 455
CXXXIX. 1691. szept. 20. Zrinyi Ilonának Heislernek és Doriával leendő kicserélési ügyében kelt szerződés 461
CXL. 1691. okt. 31.—nov. 23. A Tököly-pártiaknak adott kegyelemlevelek:
a) 1691. okt. 31. Toroczkay Istvánnak adott kegyelemlevél 46
b) 1691. nov. 23. Tholdalaghy Jánosnak adott kegyelemlevél 467
CXLI. 1691. decz. 1. A kolozsvári országgyűlés határozatai 46

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

KIADÁSÁBAN MEGJELENTEK:

Erdélyi Országgyülési Emlékek. Szerkesztí *Szilágyi Sándor.* I. kötet 1540—1556. II. k. 1557—1570. III. k. 1576—1595. IV. k. 1597—1601. V. k. 1601—1607. VI. k. 1608—1614. VII. k. 1614—1621. VIII. k. 1621—1629. IX. k. 1629—1637. X. k. 1637—1648. XI. k. 1649—1658. XII. k. 1658—1661. XIII. k. 1661—1664. XIV. k. 1664—1669. XV. k. 1669—1674. XVI. k. 1675—1679. XVII. k. 1679—1682. XVIII. k. 1683—1686. XIX. k. 1686—1688. Ára kötetenként ... 3 frt.

Magyar Országgyülesi Emlékek. Szerkesztik *Fraknói Vilmos* és *Károlyi Árpád.* I. köt. 1526—1536. II. k. 1537—1545. III. k. 1546—1556. IV. k. 1557—1563. V. k. 1564—1572. VI. k. 1573—1581. VII. k. 1582—1587. VIII. k. 1588—1597. IX. k. 1598—1601. X. k. 1602—1604. Ára kötetenként ... 3 frt.

Dr. Kolosvári Sándor és *Dr. Óváry Kelemen.* **A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyüjteménye.** I. kötet. Az erdélyi törvényhatóságok jogszabályai. 8-r. L. 640 l. Ára 4 frt. II. köt. 1. fele: A tiszánninneni törvényhatóságok jogszabályai. 8-r. LII. 522. l. Ára 4 frt 50 kr. II. köt. 2. fele: A tiszánninneni törvényhatóságok jogszabályai. 8-r. LXXX. 422 l. Ára 4 frt 50 kr. III. kötet: A tiszántúli törvényhatóságok jogszabályai. 8-r. LXXXII. 802 l. Ára ... 7 frt.

Verbőczy István **Hármaskönyve.** A M. T. Akadémia által gondozott harmadik kiadás. Az eredetinek 1517-iki első kiadása után fordították, jogi műszótárral és részletes tárgymutatóval ellátták *Kolosvári Sándor* és *Óvári Kelemen.* 8-r. XLIV. 468 l. Ára 5 frt.

Demkó Kálmán. **A szepesi jog** (Zipser Willkühr.) Keletkezése, viszonya országos jogunkhoz és a németországi anyajogokhoz. N. 8-rét. 42 lap. Ára ... 40 kr.

Hajnik Imre. **A király bírósági személyes jelenléte** és ennek helytartója a vegyeshúzakbeli királyok korszakában. N. 8-rét. 25 lap. Ára ... 20 kr.

Dr. Király János. **Pozsony város joga a középkorban.** 8-r. 464 l. Ára ... 4 frt.

Fraknói Vilmos. **A magyar királyi kegyúri jog** Szent-Istvántól Mária Teréziáig. 8-r. 560 l. Ára ... 5 frt.

Megrendelhetők

A M. T. Akadémia könyvkiadó-hivatalában

Budapesten, (a M. T. Akadémia palotájában.)

Budapest, Az Athenaeum r. társulat könyvnyomdája.

SEP 1 3 1927